

İDRİS-İ BİTLİSÎ

# HEŞT BİHİŞT

I. CİLT



Dr. Mehmet KARATAŞ - Dr. Selim KAYA  
Uzman Yaşar BAŞ



**BETAV**  
BİTLİS EĞİTİM  
VE TANITMA VAKFI  
YAYINLARI Sayı: 4

İDRİS-İ BİTLİSİ

# HEŞT BİHİŞT

I. CİLT

Hazırlayanlar

Dr. Mehmet KARATAŞ      Dr. Selim KAYA

Yaşar BAŞ



BETAV

BİLİS LÖĞİM VE TANITMA  
VAKFI YAYINLARI No:4

Kapak Resmi:

**DELİLİYE MEDRESESİ:** Bu tarihi eser beşiktaşlılar tarafından 12.5. tarihinde yapılmıştır. İçerisindeki krabesare pde 1349 tarihinde Bilis Elin aralıda 5 Şerehan tarafından oluşturulmuştur.

BİS'te Cakınydan seminde bulunan bu yapı mevcut medreseler çuk et baplı ve et ayırtılıdır.

**ISBN 978-9944-0806**

**BETAV**

**BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKIF YAYINLARI - Nispet**

Selâhî Cid. 1/13 Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 418 69 16 Faks: (0312) 417 86 42

**BASIM YERİ**

**ONAY OFSET**

Ağaç Metni Sanayi Sitesi 27 Cad. 604 Sk. No: 25-27

01100 ANKARA

Tel: (312) 394 57 30 (phax) - Faks: (312) 394 57 34

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... 9

GİRİŞ ..... 11

İDRİS BİSTİSİ'NİN YAŞADIĞI XV. ASRIN İKİNCİ YARISI XVI. ASRIN İLK  
ÇEYREĞİNDE SİYASİ VE İLMİ HAYAT ..... 11

- A- SİYASİ HAYAT ..... 11  
1- Akkoyunlular Devleti ve İdris-i Bîstîsi ..... 11  
2- Osmanlı Devleti ve İdris-i Bîstîsi ..... 12  
B- İLMİ HAYAT ..... 21  
1- Kelam, Felsefe ve Tasavvuf ..... 21  
2- Şiir ve Edebiyat ..... 22  
3- Tarih ..... 23  
4- Matematik, Astronomi ve Tıp ..... 23

## İBİRİNCİ BÖLÜM

İDRİS-İ BİSTİSİ VE ESERLERİ ..... 27

- A- İDRİS-İ BİSTİSİ'NİN HAYATI ..... 27  
1- Adı, Lakabı ve Mahlası ..... 27  
2- İdris-i Bîstîsi'nin Soyuna ..... 27  
3- İdris-i Bîstîsi'nin Ailesi ..... 28  
4- İdris-i Bîstîsi'nin Doğum Yeri ve Yeri ..... 29  
5- İdris-i Bîstîsi'nin Eğitimi ..... 31  
6- İdris-i Bîstîsi'nin Bîstî Ünlü Edebiyetleri Başarılarındaki Yeri ..... 33  
7- İdris-i Bîstîsi'nin Vefatı ..... 33  
8- İdris-i Bîstîsi'nin Çocukları ..... 34  
9- İdris-i Bîstîsi'nin Muhteremleri ..... 35  
10- İdris-i Bîstîsi'nin Şahıyeleri ..... 35  
B- İDRİS-İ BİSTİSİ'NİN ESERLERİ ..... 40  
C- MÜTERCİMAHDİCİ BAKİ SA'İBİ ..... 52  
D- TERCÜME-İ HEŞT BİHİŞT ..... 53

## İKİNCİ BÖLÜM

- HEŞT BİHİŞT ..... 57  
KİTAB-İ HEŞT-BİHİŞT'DEN KEÇİLE-EVVEL ..... 54  
TALİA ..... 64  
SÜRAT-İ EVVEL ..... 76  
İKİNCİ SÜRAT ..... 77  
MİS'ADDİME TUL'A ..... 80

KİSM-i EVVEL .....	84
ANNA KISME-i SANİ .....	95
Vakûb-i evvel .....	95
Sıfat-ı Hüsn-i Sîret ve Sîret-ı Dauler-i Şeyh-i Sâhib-ı Kerîmetü'l-Heyân ..	104
Vakûb-i sâni (Mübeşşir-i sâni) .....	109
ANNA MUKADDİM-E İKULR .....	112
ANNA KİSM-E SANİ .....	119
Lâfîze-i evvel .....	119
Lâfîze-i sâniye .....	121
DÂSTÂN-I EVVEL (BİRİNCİ HİKÂYET) .....	126
İKİNCİ HİKÂYET .....	130
ÜÇÜNCÜ HİKÂYET .....	134
DÖRDÜNCÜ HİKÂYET .....	139
BEŞİNCİ HİKÂYET .....	145
ALTINCI HİKÂYET .....	149
DÂSTÂN-I EVVEL (BİRİNCİ HİKÂYET) .....	157
VASF-ı DEFTER-İ MÂH-PEYKER .....	163
İKİNCİ HİKÂYET .....	166
ÜÇÜNCÜ HİKÂYET .....	171
DÖRDÜNCÜ HİKÂYET .....	176
BEŞİNCİ HİKÂYET .....	181
ALTINCI HİKÂYET .....	185
YEDİNCİ HİKÂYET .....	191
SEKİZİNCİ HİKÂYET .....	195
KETİBE-i ULÂNİK HÂTİMİSİ .....	204

### ÇÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİH-i HİST BİHİST'DEN (KİTAP-ı SİFAT-ı SEMÂNDAN) KETİBE-İ SÂNİYE (İKİNCİ DEFTER) .....	213
MUKADDİM-E EVVEL .....	216
MUKADDİM-E SÂNİYE .....	219
SİFAT-ı CÖLÜS-ı ORİJANİ .....	223
MÜ'ÂSİR-E CÖLÜS-ı ORİJANİ OLAN MÖDÜK VE SİLÂHİNİN ZİKRI .....	225
DÂSTÂN-I EVVEL (BİRİNCİ HİKÂYET) .....	229
HİKÂYE-İ SÂNİYE .....	231
ÜÇÜNCÜ HİKÂYET .....	232
DÖRDÜNCÜ HİKÂYET .....	233
BEŞİNCİ HİKÂYET .....	235
ALTINCI HİKÂYET .....	238
YEDİNCİ HİKÂYET .....	243
SEKİZİNCİ HİKÂYET .....	249
DÖRÜZÜNCÜ HİKÂYET .....	254

ONUNCU HİKÂYESİ .....	256
ONBİRİNCİ HİKÂYESİ .....	258
ONİKİNCİ HİKÂYESİ .....	260
ONÜÇÜNCÜ HİKÂYESİ .....	263
ONDÖRDÜNCÜ HİKÂYESİ .....	264
ONBEŞİNCİ HİKÂYESİ .....	267
ONALTI NC İ HİKÂYESİ .....	272
ON YEDİ NC İ HİKÂYESİ .....	277
ONSEKİZİNCİ HİKÂYESİ .....	285

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

<b>TARİHİ HEŞT-BİHİST'İN YANİ KİTAB-İ SİFATİ'S-SEMÂNİYYENİN KAYÂSIRAI OSMÂNİYYE VERÂYİ'Nİ MUŞTÂR UÇÜNCÜ KETİDESİ (DEFTERİDİR) .....</b>	<b>289</b>
MUKADDİME-İ EVVEL .....	290
MUKADDİME-İ SÂNİYE .....	292
HİKÂYESİ-İ EVVEL (BİRİNCİ HİKÂYESİ) .....	296
İKİNCİ HİKÂYESİ .....	299
ÜÇÜNCÜ HİKÂYESİ .....	302
DÖRDÜNCÜ HİKÂYESİ .....	308
BEŞİNCİ HİKÂYESİ .....	311
ALTI NC İ HİKÂYESİ .....	318
YEDİ NC İ HİKÂYESİ .....	320
SEKİZİNCİ HİKÂYESİ .....	327
DOKUZUNCU HİKÂYESİ .....	331
ONUNCU HİKÂYESİ .....	337
ONBİRİNCİ HİKÂYESİ .....	342
ONİKİNCİ HİKÂYESİ .....	352
ONÜÇÜNCÜ HİKÂYESİ .....	357
ONDÖRDÜNCÜ HİKÂYESİ .....	361
ONBEŞİNCİ HİKÂYESİ .....	367
ONALTI NC İ HİKÂYESİ .....	372
ON YEDİ NC İ HİKÂYESİ .....	378
ONSEKİZİNCİ HİKÂYESİ .....	383
HİKÂYESİ-İ HÂKİMİYE VE HÂKİMİYE-İ HİKÂYESİ-İ SULTÂN MURÂD HÂN .....	405

## ÖNSÖZ

İdris-i Bîstî, birçok alanda eserler vermiş meşhür tasdik kopeçisi bir ilmi şahın ve Osmanlı siyasi tarihinde aktif rol oynamış meşhûr bir siyasetçidir. Zamanının iyi bir hattatı ve şairidir. Ancak daha çok tarihçiliği ile tanınmakta ve *Heft Bîhîşt* adlı eseri ile bilinmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Kazev Irak ve Kuzey Suriye bölgelerindeki birçok şehrin kan dökülmeden ve kısa bir zaman içinde Osmanlı Devletine tahhük İdris-i Bîstî'nin vasıtasıyla olmuştur. İdris-i Bîstî, 25'ten fazla Arap, Türkmen ve Kitap aşiret beylerini önu ederek önderlik ettiği istek ve arzularıyla Osmanlı Devleti'ne tabi olmalarını sağlamıştır. Böylece yularca sürebilecek savaşlar sonucunda elife edilebilecek bölgelerin savaştan, kan dökülmeden Osmanlı hâkimiyetine geçmesini ve halkın birlik ve beraberlik içinde yaşamasını temin etmiştir.

*Heft Bîhîşt*, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan II. Bayezid devrinin sonuna kadar meydana gelen olayları içermektedir. İlk sekiz Osmanlı padişahı dönemine dair olunan sebeple *Heft Bîhîşt* (Sekiz Cennet) olarak adlandırılan bu eser, bir mukaddime (giriş), sekiz kerbe (bölüm) ve bir hâtmeden (sonuçtan) oluşmaktadır. Kerbelelerden her biri bir Osmanlı padişahının saltanat dönemine tahsis edilmiştir. İdris-i Bîstî'nin bu eseri, Osmanlı tarihinin en kıymetli kaynak eserleri arasındadır. Kendinden sonraki tarihçilere hem kaynak olmuş hem de enlce elki etmiştir. Özellikle Hoca Sadeddin'in *Ta'îh-Tevârîh'i*, Ali'nin *Kâhîrî-İshâkî*, Müncecimbaşı'nın *Sakıyyî-İshâkî* ve Rûhî Edîmeci'nin *Selâmîme'si* *Heft Bîhîşt*'ten istinade alarak yazılan eserlerden ilk akla gelenlerdir. Meşhûr oryantalist D.S. Margoliouth, ölundünden önce, eserin Farsça metniyle İngilizce çevirisini *The Royal Asiatic Society'nin Oriental Translation Fund* serisi içerisinde yayınlatacağını söylemiş, fakat sözünü yerine getirememiştir. Yine meşhûr oryantalist ve Osmanlı tarihçisi Babinger, *Osmanlı Müverrekkebi*'nde "İdris-i Bîstî'nin *Heft Bîhîşt*", "Osmanlı tarihinin yazılması bakımından henüz işlenmemiş ve isticade edilmemiş gayet kıymetli bir hazine" olarak vasıflandırmış ve "*Heft Bîhîşt*'in yakın bir zamanda en iyi ölyuzmalarına istinaden neşri Türk tarihi araştırmalarının çok gınlukluk gerektiren bir edevi ve Türkiye tarihinin yazılması noktasında en çok gerekli varlıklarından biridir" diyerek hem *Heft Bîhîşt*'in değeri ve önemini, hem de eserin neşrinin ne kadar çok zorunlu olduğunu "Gide eler Babinger, *Heft Bîhîşt*'ten büyük bir saygıyla bahsettiği gibi tarihçi Hommer de 1828'de neşrettiği orucul *Osmanlı Devleti'nin Tarih'i* başlıklı eserinin mukaddimesinde *Heft Bîhîşt*'i "harika tasik usul" olarak vasıflandırmış suretiyle mezkur esere en önemliler mevki veric.

Batı'da ve hatta tüm dünyadaki Osmanlı tarihçilerinin yanında bu etipini kıymetli gören *Heft Bîhîşt* üzerine Almanya, Rusya, İngiltere, İtalya ve Yunanistan'da doktora tezlari yapılmıştır. Ülkemizde de Osmanlı tarihi alanında onarıca sayılabilir bir çok bilim adamı bu eserin önemini vurgu yapıyor ve kıymetini ifade etmişlerdir. Ancak *Heft Bîhîşt*, Türk tarihçiler tarafından bu kadar çok bilinmesine ve merak edilmesine rağmen bugüne kadar en az üç farklı dilde tercüme edilmiştir.

Özellikle İslami Bilişi ile ilgili monografik ve biyografik çalışmalar yapılmış ancak *Heft Dabest* üzerine ilatince kısım dışında kayda değer bir çalışma yapılmamıştır. *Heft Dabest* bugün hâld ediyorsanız, Multatuli'nin *Heft Dabest*'in muazzam 'şerh'lendirilmesi, şimşeklerin sonu kâfiyeli olan söze üslûbla ve ağız buldu ve yazılmış olması, geniş baskımlı antoloji ayrıca Arapça ve Farsça ibare, tamlamaların ve şiirlerin çokluğu ile bütünlük yemen ve yağın ve uzun süren bir çalışma gerekliliği gibi sebepler de eser üzerinde çalışma yapılmasına imkan vermemiş ve böyle bir hizmetten hep uzak kalmış olsaydı gerekirdi.

Biz, tarihi bir sorumluluk ve de milli bir görev bilerek bu kıymetli eserin, Türkçe harflerle neşrine karar verdik. Ağız Farsça ve Arapça tamlamalar, şiirler, deyimler, atasözleri, vokal sözcük gibi metin güçlüklerinin de farkında olarak, iş köplük bir ekip çalışması ve iki yıllık yoğun ve yorucu bir mesai sonrası bu eseri yayına hazırladık. Araştırmalarımız sonucunda *Heft Dabest*'in en önemli tefsirlerinden Abdülhakî Sa'dî tarafından Sultan I. Muhtâr'ın (1730-1754) emri üzerine yapılan facirane olduğuna kanaat peşirdiksen sonra da Sa'dî'nin bu terakemesini Türkçe harflere aktarıp, iki cilt halinde yayına hazırladık. Birinci ciltte Osman Gazi, Orhan Gazi ve I. Murâd dönemleri; ikinci ciltte I. Bâyezîd (Yıldırım), Çelebi Melmed ve II. Murâd dönemleri yer almaktadır. Çiftinci ciltte ise II. Mehmed İfatih ve Bayezid dönemleri yer almaktadır.

Eseri yayına hazırlarken diğer bir ifade ile eserin Latin harflerine aktarılması sırasında muvazana kaydedilmiş olduğu metre sadık kaldık. Kelimelerin gerek yazılış gerekse okunuşu bakımından Fecî Devletioğlu'nun *Lügati*'inde geçen okunuş ve yazılış şekillerini tercih ettik. Ayrıca eseri en az 100 kişi neşr edebilmek adına bu zaman zaman uzman hocalarımızın bilgileri den yararlandı. Bu vesileyle, özellikle Farsça şifre ve metin kontrolünde ilgilerini esirgemeyerek bize yardımcı olan Prof. Dr. Ali Güzeluyuz ve Öğr. Gör. İbrahim Kaya'ya teşekkür ederiz. Ayrıca bazı Arapça sözcük ve tamlamaların terakimesinde yardımcı olan Abdülhab Taylan'a, Kütüphanesinden istifade ettiğimize Yaşar Alparslan'a, çalışmalarımıza eşnasında yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Atilla Kaşıkçı, Öğr. Gör. Dr. Fatma Yılmazoğlu ve Öğr. Gör. Habi Ayyar'a teşekkür ederiz.

Özellikle Bilimsel ve Fikri Hizmetler Yatay, kendisine şiar vesile İtilis Eğitim ve Kurumu Vakfı'na (İHTAY) Onursal Başkanı Cemal Özyiğit ile diğer vakıf başkanı Saveri Akınat ÜREN başta olmak üzere, genel sekreterine ve bütün Mülavehli Heyeti üyelerine bu değerli emekli olan bu tarihi bilgi hazinesinin yayımlanmasını istediklerinden içte kendilerine içteablikle teşekkür eder bu tür hizmetlerinin diğer vakıfları örnek olmasını dileriz.

Yeni Sultan'da 'Şeyh İsmail Anı' (1985) kitabının çıkarması anedilen buluruz. *Heft Dabest* muhtemil İslami Bilişi'ye bu vesile ile bir sez üslûblu muhtemil anedilen ve *Heft Dabest*'in bu neşrinin Osmanlı kütüphanesi ve yitirilen tarih alanında yapılan çalışmalara katkı sağlarmasını dileriz.

09.09.2008

M. Karataş S. Kaya Y. Bay



**GİRİŞ**  
**İDRİS BİTLİSİ'NİN YAŞADIĞI XV. ASRIN İKİNCİ YARISI XVI.**  
**ASRIN İLK ÇEVRESİNDE SİYASİ VE İLMİ HAYAT**  
**A- SİYASİ HAYAT**

İdris Bitlisi'nin yaşadığı XV. asrın ikinci yarısı XVI. asrın ilk çevresinde Anadolu'da siyasi hayata canlı idi. Bu dönemde İdris-i Bitlisi'nin de içinde yer aldığı ve hatta aktif rol oynadığı siyasi dünyasında önemli gelişmeler oldu. İdris-i Bitlisi'nin Akkoyunlu Devleti hem de Osmanlı Devleti bünyesinde çalıştığı ve hizmet verdi.

**I- Akkoyunlu Devleti ve İdris-i Bitlisi**

Uzun Hasan'ın, 1477 yılında ölümü sonrası yerine oğlu Yakub Bey geçti ve Akkoyunlu hükümdarı oldu. İdris-i Bitlisi, bu yeni hükümdar zamanında Akkoyunlu sarayına genç yaşta intisap etti ve Yakub Bey'e *Müvvelik* (Saray Kâtipliği) yaparaktaki görevlendirildi. Akkoyunluların sarayında bir önceki *Müvvelik* babası Hüsamüddin Ali idi. İdris-i Bitlisi Yakub Bey'in 1491 yılında vefatına kadar *Müvvelik* vazifesinde kaldı. Yakub Bey'e çok yakın olduğu düşünülen İdris-i Bitlisi seyahat konulu *Haratü'l-Hazâretüyye*<sup>1</sup> adlı eserinde Yakub Bey'in Azerbaycan'dan İran'a yaptığı seyahate kendisinin de eşlik ettiğini belirtmektedir.

Kaynakların bildirdiğine göre,<sup>2</sup> Yakub Bey'in ölümünden sonra yerine geçen Sultan Rüstem ve Ulucad Bey dönemlerinde İdris-i Bitlisi, *Seyahetlik* ve *Devlet Kâtipliği* yaptı. Ulucad Bey'in Şah İsmail'e 1501 yılında mağlub olmasıyla yeni Akkoyunlu Devleti'nin yıkılmasına kadar bu görevine devam etti. Böylece İdris-i Bitlisi, 20 yıl kadar Akkoyunluların hizmetinde bulundu.

İdris-i Bitlisi Akkoyunlu Devleti'nde kendisine verilen görevleri yerine ederken sarayda hükümdar çocuklarına ilahîk yapıpaktaki, onların eğitim ve öğretim işleriyle vazifelenmektedir. Olsa gerek ki Hoza Sadeddin<sup>3</sup> İdris-i Bitlisi'yi, "kütübe müderris" sıfatıyla övmektedir. Bu tür kayıtlarda İdris-i Bitlisi'nin ne Osmanlılarda, ne de Akkoyunlularda bir medresede müderrislik vazifesinde bulunduğu kaydedilmediğine göre Hoza Sadeddin'in İdris-i Bitlisi'yi kütübe müderris olarak vasıfılaması, onun Akkoyunlular sarayındaki ilahîliğine işaret etmektedir. Abdulkadir Özcan<sup>4</sup> da bu bilgiye istinaden İdris-i Bitlisi'nin Akkoyunlu hükümdar çocuklarına ilahîk hizmetinde bulunduğunu belirtmektedir.

<sup>1</sup> İdris-i Bitlisi, *Haratü'l-Hazâretüyye*, Süleymaniye Esad Efendi, No: 3887, Varak 5a.

<sup>2</sup> Seyahetlik ile Seyahetlik Müvvelik Saray İdar, *Seyahetlik Üstün Farklı*, Ufukçu İsm. Mehmed Zinn Özcanlar, Art Yayınları, İstanbul 1977 - Mehmed Sarıca, *İdris-i Bitlisi*, İstanbul 1978, İstanbul 1983 İncelemeleri, İstanbul 1983, İstanbul 1983 International Publishers, Westwood 1971, s. 265

<sup>3</sup> Hoza Sadeddin, *Haratü'l-Hazâretüyye*, Süleymaniye Esad Efendi, No: 3887, Varak 5a.

<sup>4</sup> Abdulkadir Özcan, "İdris-i Bitlisi", *DİİA*, XXI, s. 483.



için İdris-i Bitlisi'yi görevlendirdi. İdris-i Bitlisi, Osmanlı tarihini yazma işini 2,5 yıl içerisinde tamamlayarak, *Heft Behişi* adıyla II.Bayezid'e sundu ve 50 bin akçe nakit ile ödöllandirildi. Daha sonraki yıllarda da II.Bayezid'in in'am ve ihşanlarına mazhar olan<sup>9</sup> İdris-i Bitlisi'nin Osmanlı sarayındaki bazı idareciler ile özellikle de Azîz Ali Paşa ile arası iyi değildi. Devlet erkânı yazdığı Osmanlı tarihini teklif ediyor, padişaha da İdris-i Bitlisi'yi gönderiyorlardı. Zaten İdris-i Bitlisi de eserinin gerçek karşılığını göremediği düşünceisinde idi. Gelişmeler üzerine moral bozulup İdris-i Bitlisi haccı günmeye karar verdi ama hac için istediği izni zamanında alamadı., bu sırada ciddi bir hastalık geçirir ve ancak 1511 Temmuz'unda hac yolculuğuna çıkabilir. Hac için deniz yolunu tercih eden İdris-i Bitlisi, bir ayız bir yolculuktan sonra Mısır'ın İskenderiye şehrine düştü daha sonra da Kahire'ye geçti. Orada Memlûklu sultanı Kansu Gavri ve Mısır ülemesi ile görüştü. Ayrıca meşhûr nuttasavvif İbrahim Gülşeni'nin yanında kaldı onun izminde bulundu. Sonra da Kahire'den Mekke'ye gitti ve yaklaşık bir yıl orada kaldı. Mekke'de iken Osmanlı Sarayına gönderdiği bir mektubunda, yazdığı eserin karşılığını tam olarak göremediğini, kendisine haksızlık yapıldığını, Osmanlı devlet erkânının davranışlarından ve tecrübelerinden memnun olmadığını, kendisine haksızlıklar yapıldığını bu sebeple tekrar İstanbul'a dönmeyi düşünmesini söylüyor ve ailesinin Hacc'a gönderilmesini talep ediyordu.<sup>10</sup>

İdris-i Bitlisi Mekke'de iken II.Bayezid 1512 yılında vefat etti. II.Bayezid'in vefatıyla iç siyasette oğulları arasında taht kavgası şeklinde ortaya çıkan karışıklık, Selim'in (Yavuz) tahta oturmasıyla çok kısa bir zamanda duruldu. İç siyasetin hedepli olan Anadolu birliği sağlandıktan sonra Yavuz Sultan Selim, İdris-i Bitlisi'nin teklifi İstanbul'a dönmesini istedi ve ona para ve rüşni davetiye gönderdi. Bu gelişme üzerine İdris-i Bitlisi, kara yoluyla önce Şam'a sonra Halep'e geçti, oradan da deniz yoluyla İstanbul'a geldi. Muhtemelen bu yolculuğu esnasında Şam ve Halep'deki alimlerle tanıştı, onlarla ilmi tartışılarda ve fikir alış verişinde bulundu.Şüphesiz İstanbul'a dönüş tarihi kesin olarak bilinmiyor ise de, bunun 1512 yılı içinde olması çok muhtemeldir.<sup>11</sup>

İdris-i Bitlisi, Yavuz Sultan Selim'in nezaretinde, eskısından daha çok itibar gördü. Osmanlı Devleti'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu siyaseti hakkında Yavuz Selim'e danışmanlık yaptı ve Osmanlı siyasetinde aktif rol oynadı. Aynı zamanda ilmi çalışmalarına da devam etti.

<sup>9</sup> İsmail Enayel, "Türk Edebiyatı Tarihine Arşiv Kaynakları I- II.Bayezid Devrine Adanmış Bir İhtikar Defteri", *YED* (1981), s. 10-11, s. 314. Abdölkadir Özcan, "İdris-i Bitlisi", *İİA*, c. XXX, s. 486.

<sup>10</sup> İdris-i Bitlisi, *Mektûb, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi II*, No: 5675, s. 198-199. Bu mektubun kumu tercümesi: Kâtilib Çelebi, *Neşri Tarihi Üzerinde Yapılan Çalışmaların Toplu Bir Bakış*, *Belleten*, c.VII, Sayı 23, (1941), s. 193-199. Kâtilib Çelebi, *Kıyfa s-Zamanın an Epistolâ Kurşunî Fıkâhî*, MEB Yayını, 1941, c. 1, s. 840-841; Muhyî-i Gülsenî, *a.g.e.*, s. 513; Mehmed Şakir, *Osmanlı Devleti'nin Sarayına İhtikar İdris'in Heft Behişi Adı Üzerine Gözet*, Halkınayrca Millîye Matbaası, Ankara 1934, s. 10; Abdölkadir Özcan, "İdris-i Bitlisi", *İİA*, c. XXX, s. 486.

<sup>11</sup> Kâtilib Çelebi, *Kıyfa s-Zamanın*, c. 1, s. 840-841. Kay: Mehmet Bayraktar, *Başvufi İhtikar*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1993, s. 9.

**a- Güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı Devleti Tarafından Fethi ve İdris-i Bîhîsî**

Doğu ve güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı Devleti'ne İbâhikâ ve idari şartlarla alınması tespiti, 1514'de kazanılan Çaldıran Zaferi'nden itibaren sözesidir.

Yavuz Selim'in padişahlık olmasıyla Osmanlı dış siyasetinde büyük ve önemli değişiklikler oldu. Osmanlı Devleti, kuruluşundan Yavuz Selim'e tabii geçtiği 1512 yılına kadar Avrupa'ya ve Balkanlar'a özellikle de Bizans'a yönelik bir dış siyaset takip etmeyip ve fetihlerin yönü Batı'ya doğru oluyordu. Yavuz Selim döneminde Osmanlı dış siyasetinde değişiklik yapıldı ve fetihlerin yönü Doğu'ya ve Güneye dönmeye başladı.

Yavuz Selim'in Osmanlı dış siyasetini Batı'dan Doğu'ya yöneltilmesi ile, en önemli sebebin XV.yy'da İdrisî'nin ortaya çıkan ve farklı bir şekilde büyüyen Safevî Devleti'nin Anadolu'ya yönelik dini gerekli dış siyasetine karşı ortaya çıkarak zaruretini aldı. Bundan başka Meriülülkubûn gününde Osmanlı topraklarını yaygın emeller vardı. Yavuz bu tehdidi de ortadan kaldırmak için, Suriye ve Filistin üzerinden Musul'a doğru ilerlemenin zarur olduğunu düşünüyordu. Yavuz Selim'in bu düşüncelerinde hiç şüphesiz İdris-i Bîhîsî'nin etkisi büyük idi.

Yavuz Selim'in değişik oldukları sonra, Anadolu birliğini tehdit eder duruma gelmiş olan, aynı zamanda hem İslâm birliğini bozan ve hem de Doğu'daki şerhî Kuvâ ve Türklerin aşaretlerini zahatsız eden Safevî tehlikesini ortadan kaldırmaya karar verdi. Şahi İsmail üzerine büyük bir sefer düzenledi. İdris-i Bîhîsî, 1514 yılında gerçekleştirdiği İsmail seferine ve Çaldıran Savaşı'na katıldı. Zaferden sonra Dukakanzâde Ahmed Paşa komutasındaki onları kuvvetlerle Tebriz'e gitti, şehri teslim aldı ve Yavuz Sultan Selim'i karşılayanlardan biri de kendisi oldu. Yavuz Selim'in oradan ayrılmasından sonra Tebriz'de bir süre daha kaldı ve şehir merkezindeki Ulu Cami'de halkı vaaz ve nasihatla bulmuş, bölge halkına Osmanlı yönetimini, ülkedeki ükûlet ve refahı anlatıp ve bu mülket Tebriz'de kurulan kâmil ve gözlemci kuvvetlerinin komutanlığını yaptı.<sup>12</sup> Bu mülkân zaferin kazanılmasında Yavuz Selim'in yanında yer alan Şahi Kürt ve Türkmen aşiret beylerinin de büyük rolü oldu.

Çaldıran Zaferi'ni kazanılmasından ve Şahi İsmail'i Anadolu üzerindeki siyasi ve emî emellerinden yok edilmesinden sonra, Anadolu'nun doğu ve güneydeğuşünde emniyet ve huzurun kâbil olarak sağlanması için başlı Doğunun kapısı olmak olan Diyarbakır'ı almak üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ve hatta Musul ve Kerkük civarının da Osmanlı Devleti tarafından zafer edilmesi zarurati tale gelmişti. Ancak bölgenin kâğıda (savaş vaktinde) fethi mümkün değildi. Çünkü bölge halkı hem Müslüman hem de Ehl-i Sünnet idi. Bu sebeple kâğıda değil sâlih voleyli bölgenin fethi hem mühâfî halkın güvenliği hem de İslâm birliği ve Osmanlı otoritesini tamami bakımından gerekliydi. Müslüman bir devlet olan Osmanlı'ya itaat etmek, siyasi ve hukuki açıdan bölge halkı için bir ferahlık

<sup>12</sup> Şirazi Ahundzâde, "Selim I. Yavuz", *J. C. I.*, No. 433-434, Özet in. 19. sayfa. XVI, s. 426

muayyen getirmeyecek hatta bir süre için de kazanı sağlayacaktı. Yavuz Selim ile İdris-i Bîlîsî bu meseleyi bütün ayrıntılarıyla görüştü. İdris-i Bîlîsî yanında bölgedeki Kürt ve Türkmen beylerinin de bu amanınur firkende olduğunu mena bîğanları, biraraya gelip bu konuda bir faaliyet gösteremediğini belirtti. Yavuz Sultan Selim'e Doğudaki aşiretlerin Osmanlı'ya itidâkını muvazın ve gerçekleştirilebilecek bir husus olduğunu bildirdi. Yavuz Selim de Güneydoğu meselesinin kökle olarak çözülme kavuşturulmasına karar verdi ve İdris-i Bîlîsî'yi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki aşiretlerin Osmanlı yönetimine geçmesi için kenetler adına faaliyette bulunmakla görevlendirdi. İdris-i Bîlîsî'nin yaptığı talimatlar ile ikna olan ve hükümleri idâk olan Kürt ve Türkmen Beyleri, Osmanlı Devleti'ne itidâ etmenin zaruretlerini bildirdi ve bunun kendilerine kazanı sağlayacağına inanıldılar. İdris-i Bîlîsî'nin, gayretleri ile Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki birçok aşiret bir işareti gibi kısa bir zamanda Osmanlı Devleti'ne itidâk etti.<sup>10</sup>

#### **b- Kürt ve Türkmen Beylerinin Osmanlıya İttidâ Etmeleri**

1516 yılında Yavuz Sultan Selim kendisine Doğu Anadolu'nun fethedilmesini tavsiye eden meşhür âlim ve tarihçi İdris-i Bîlîsî'ye, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin Osmanlı Devleti'ne itidâsı için vazife verdi. İdris-i Bîlîsî'nin, İslâm birliğinin sağlanması için zaruretleri mahubîlığı ve bunun için Osmanlı idaresi altında yaşamaya ikna ettiği başta Belis Hâkimi İsmî Şerefüddin, Hizan Melik Emir Dâvud, Hama Keyfî Emirî Melik Hüblî, Çemişgezek Hâkimi İyyubilerden Melik İbrahim, İnadîye Hâkimi Sultan Hüseyn, el-Cezire Hâkimi Salı Ak Bey, Fercis Hâkimi Kasım Bey ve Urmiye, Sevan (Suraç), Sasun, Arak, Cizre, Eğil, Garzan, Çapakçur, Sivas, Hakk, Hizo, Zemb, Siverek, Palu, Sert, Çermik, Malatya, Hîrâ, Bems, Lörpat, Mardin ve Cezîre-i Umuriyye hükümleri olmak üzere 25'ten fazla Umuriyye Emirî, Emirî ve Arak, İttidâk (kendini meyil ve arzuları ile) Osmanlı Devleti'ne itidâ etmelerini bildirdi.<sup>11</sup> Ve arka arkaya Osmanlı Devleti'ne itidâk ettiler.

Yavuz Sultan Selim'in Kürt beyleriyle kurduğu ilişkilerin esasını karşılıklı işbirliği ve çıkar ilişkisi idi. Zaten Osmanlı idaresinin evrelerde olan ilişkisi belli perçevde oluşan aktörler dayandı. Mesela belli bir vergi ile savaş zamanlarında verilcek asker tayınını tesiti dışında rahatsızlık verici müddetler yoktu.

<sup>10</sup> İ. İzzet Lüzüççüođlu, *Osmanlı Tarihi*, TTK Yayın, Ankara 1982, c. II, s. 270. Bayram Keçeciođlu, *Sultan II. Abdülhamid Üzerine Doğu Anadolu Politikası*, Türk Kültürünü Arağtırma Enstitüsü Yayın, Ankara 1987, s. 10-11. Ahmet Akpınarlı, *Güneydoğu Hersek ve Çirvan İttidâsı*, İstanbul 1908, s. 30-31.

<sup>11</sup> Belik öğle Mehmed Hakkâni Celâli, *Sivas'taki Tarihî*, (Hakkâri'nin Valid Çabuk), Kuvâ-i Mâkelige Yayın, Ankara 1989, c. II, s. 29 vd., Osmanlı'da Maraslı Tarih, *Yakşeni KÜLLİYE*, Konya 180 pe Yavuz Selim Kırğın mesesi, No. 956, Maras 135n, Hoş Süleddin, *Tarih-i Tarihî*, c. II, s. 399-313; Üstünyöđü, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 274-275, Akpınarlı, *Agar*, s. 33, 34.

İyâletler kendi sivil hayatlarında serbestlik Osmanlı devleti kâusının yaşam biçimine, dinine, örf-âdet ve diline müdahale etmezdi.

Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferine çıkarken -öncesinde ve sefer sırasında- Kürt aşiretleriyle kurduğu ilişkilerle ilgili bilgilerden anlıyoruz ki, bugün Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'su ile tabii uzumları durumunda olan Kuzey Irak ve Suriye'de yaşamakta olan Kürt aşiretlerinin verdiği kanar, sıva-şun genel gödiği ve elbette Osmanlı'nın Doğu ve Güneydoğu'daki varlığı üzerinde belirleyici rol oynamıştır.

Doğu Anadolu'da bu gelişmeler yaşanırken Şah İsmail veziriden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu istila etme faaliyetlerine geçmişti. Çaldıran Savaşı'nda öldürülen komutan: Mehmed Han'ın yerine onun kuzdeği Korahan'ı tahtat Anadolu'ya göndermişti. Korahan da Diyarbakır ve çevresini muhasara etmişti.

Yavuz, Beylerbeyi Bıyıklı Meluzet Paşa'ı ordusuyla Diyarbakır üzerine gönderdi ve Sivas Beylerbeyi Sudi Paşa'ya da ona yardım etmesini emretti. Dabo sonra da Konya Beylerbeyi Hüsrev Paşa, Sadi Paşa'nın yerine tayin olundu. İdris-i Bîlîsî de aynı görevle onlara yardım için vuzifelendirildi. İdris-i Bîlîsî, topladığı 10 bin gönüllüyle, Mehmet Paşa'ya katıldı ve onunla Diyarbakır üzerine yürüdü. Osmanlı ordusu katışında korku duyan Safevi kumandanı Korahan Mardin'e kaçtı. Osmanlılar Diyarbakır'ı ele geçirdikten sonra yine İdris-i Bîlîsî'nin teşebbüsüyle geçici olarak Marşin de ulandı.<sup>14</sup>

Diyarbakır ve Mardin'in Osmanlı hakimiyetine geçmesinden sonra Mısır seferi nihâtları. Filazire ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun c'de edilmesi şarklı bir biçimde uğraşarak üç sene de tamamlardı ve bu uğraşada İdris-i Bîlîsî'nin yine büyük hizmetleri görüldü.

Safevi ordusunun Diyarbakır'ı muhasara etmesi üzerine Kürt ve Türkmen apruz boyları, Osmanlı Devleti'ne itaat etmeden huzur bulamayacaklarını ifade ve yardım talep etmek gayesiyle Yavuz Sultan Selim'e şu tarzda atılayı: (Şilekçe)<sup>15</sup>

*Can n gümiden İslâm Sultanına biat eyledik, İlhâlları zâhir olan  
Kızılbaşlar'ın taberrî eyledik. Kızılbaşların negrettiği dâlet ve bid'atları kırkırdık  
ve Ehl-i Sünnet mezhebi ve Şafî mezhebinin icrâ eyledik. İslâm Sultanına nâmı ile  
yaraj bîhâk ve hütbelele dâet hatifinin ismini yâda başlıdık. Cihada gayret  
gösterdik ve İslâm Fâtihası'nın vâllarını bekledik. Düşük ki, Pektîyah, Zâlkadır  
fiyâletine gâhış; bunun üzere biz de Mevlana İdris-i Bîlîsî'yi avakamıza  
gönderdik; Hüpmemizin arzusu şudur ki;*

<sup>14</sup> Özcan, a.g.m. c. XXI, s. 486

<sup>15</sup> İdris-i Bîlîsî'nin vuzasıyla Doğu ve Güneydoğu'daki Kürt boyları tarafından Yavuz Sultan Selim'e gönderilen bu arzulara verilen tarihî Koca Mâ'murî'nin Şerh-i, u. II. Varak 152a-b'den bulaşan: Akgündüz, a.g.m. s. 34-35

*Bu anlaşılabilir ve size yarar eden bantelere yardım ederiz. Bizim bantelerimiz Kizilbaş diyarına yakındır, komşudur ve hatta karışır. Nice yıllar bu mübâhale, bizim evlerinizi yıkıma uğratır ve bizinde savuşmuşlardır. Sadece İslâm Süikânına mübâhale üzere oledüğümüz için, bu mance şef insanları o zâlimlerin zâlimlerindur karlılarını merhametinizden bekliyoruz. Sizin mayusunuz olmazsa, biz kuvvî birleşme müstakel olarak bunları karşı çıkamayız. Zira Kâfirler, ayrı ayrı kabîle ve aşiret tarzında yaşamaktadırlar. Sadece Allah'ın bir hilip Muhammed ümmeti oledüğümüzde İstifak kulüpteyiz. Diğer kuzunlarda birbîrlüğe uymamız müstakel değildir. Sâhibellak hüyle câri olmuştur.<sup>17</sup> Ancak ümmetiniz ki, padişahın yaradım olursa, Arap ve Acem Irak'ı ile Azerbaycan'dan o zâlimlerin elleri kesilir. Özellikle Diyarbekir ki, İran memleketlerinin fekihînin hilifi ve hayırdurdu maktanlarını pay-ı bulundur, bir vâkıf. Kizilbaş askerlerini işgâl etmektedir ve 50 binden fazla insan öldürmüşlerdir. Diğer padişahın yardımı bu İstifaklımulara yetişirse hem ulvî ve her de ümmetî faydalar elde edeceği müstakeldir ve bütün Müslümanlar da bunları yararlanacaklardır. Baki feruun nice durulmaktır."*

Kürt ve Türkmen aşiretleri gibi, bazı Arap aşiretleri de İdris-i Bittisi'nin gnyreleri tobuunda Zendi irakeleriyle Osmanlı Devleti'ne ilbbâk etmişlerdir. Aralarında İhsâd Harkus, İhsâ-i Sâid, Beni İbrahim, Beni Sâid, Beni Atâ aşiretleri, Safet ve Gazze şeyhleri ile Halep ileri gelenlerinin bulunduğu soğuk bir topraklar heyetinin Yavuz'u tahdim etikleri ve nstî Topkapı Sarayı'nda bulunan şu ulam mektubu<sup>18</sup> çok standardır:

*"Bizler, canlarımız, mallarımız, yulimiz ve dinimizin emniyeti için size daveti arzuleyoruz. İslâmı mübâk ve ahâliyi te'sis için sizin hükümetinizi zaruri görülmüştür."*

Osmanlı Devleti, bütün bu gelişmelerden sonra Diyarbakır merkez kabul edilerek Mısl, Bittis, Mardin ve Harpis ça dâhil olmak üzere bütün Doğu Anadolu'da gayet geniş bir eyâlet oluşturdu. Kanun Sultan Süleyman devrinde yeni bir düzenleme yapılarak Van'da ayrı bir eyâlet de oluşturuldu.

<sup>17</sup> Bu mektubda, bazı Kürt Beyleri, Kürt aşiretlerinin koruy yapısına çok dâbir çekici bir İslâpî şerh etmişlerdir. Tekrâr, mübâlele şerh ve külbür halicâ şerhler. Sadece Allah'ın bir hilip Muhammed ümmeti oledüklerince müstak ederet. Diğer kuzunlarla birbîrlüğe uymaktır. Allah'ın kreanu böyle emir olmuştur" yakındaki nice her zaman küllükle. Baki olarak tutulmalıdır ve devlet yenericiler bu hususu bilizak Doğu ve Osmanlı'nın Anadolu'ya yenericiler bu aşiretlerin emniyetleri. Akşunlar, s. 9.

<sup>18</sup> Topkapı Sarayı Arşivi, No: 1163/36; k.Ş. Asyûndiz, s. 9, s. 40.

### **«İdris-i Bilişi'nin Yavuz Sultan Selim'e Gönderdiği Mektup**

İdris-i Bilişi tarafından Fatih'e olarak kaleme alınan mektubun<sup>19</sup> Ahmet Akgündüz tarafından yapılan Türkçe ezeli şöyledir:

*"Allah ve dinin mağlublarını özene görene, mezar sahabe-i muhtesib ve tevhidine mağluplar, Şerik ve gurub, inkılâbî tesisi, İslâm ve Ahkâmın mazlûmîyânın mazlûm ve mağrûplarını te'min, İslâmî Devletinin selâhîyete vâkıfıdır. Dîyarbakır mağlûplarından bu mahzû benelerle otuzdur ki:*

*İbâdet-i Ekrâmından Dîyarbakır ve civarındaki mazlûm sâhibîyâvandır. Devlet-i Âliyyânın hâkimine talîpîyeler ve devlet de din düşmanlığını yerlerinden zîlâz yurdun ve meşhûrîyetleriyle masum olmağ imâdîyâvâdiler. Sizin Dîn'ül-Hüsnâ için İstihlakî azamîyetlerinizi düşüldükten sonra buradaki bir kışın mevlâ beneler, Dîyarbakırınız Bîkâh Nihâni'nin âyâtıdır ve istinâzıdır. Hem mağlûp bayrakbeyi ve hem de bu hakir vasıtasıyla ve hem müerzîyâların arzîyâğı istinâkîyâvâdiler.*

*Bizim vâkıfîyânın müdâhîlâsıyla Kart kabir ve vapurları, başlangıcı bir kışın İstihlak ve istihlakîyâvâdiler. Ancak Allah'ın hükmü imâdîyâğı bu mağlûplıkta istinâkîyâvâdiler. Ancak dîşîyân durmamakta ve Kâfir Bayrakını müerzîyâğı çıkartmaktadır. İbâdet-i Ekrâm'ın Osmanlı Devleti'ne İstihlak, İstanbul'un fetvâ zaferânı ta'minîyâvâdiler derecede istinâkîyâvâdiler. Zira bu bölgenin İstihlak, bir tarafın Irak yani Bağdat ve Hama'nın yolları, diğer tarafın Azerbaycan yolları ve bir diğer tarafın da Halep ve Şam yolları açılabıy olmaktadır.*

*Allah'ın yarattığı pek çoktur. Bütünle Allah ve Çekirir Çekir İdris"*

### **d-Yavuz Sultan Selim'in İdris-i Bilişi'yi Talîf Etmesi**

İdris-i Bilişi, vatanı olan Dağı ve Güneydoğu Anadolu'daki bir çok yerleşim yerini kısa bir zaman içinde ve hem ceza ve hem de bayrak kendisi istek ve arzusuyla Osmanlı Devleti'ne İstihlak çıkarttı. Yavuz Sultan Selim, İdris-i Bilişi'yi gönderdiği diğer bütün şehreyle talîf etti, kendisine bir ferman gönderdi. Mektubunun başında Dîyarbakır şehrinin sülh ve istinâkîyâğı yata ile fetih ve vesile olduğu için İdris-i Bilişi'ye teşekkür ediyor, sonra da manevi takdîrleri vardı olan gönderdiği bütün meddî bedîyâları zaka ediyordu. Bu mektup ile bir ferman göndererek, Dîyarbakır bölgesini kendisine tahsis olarak verdiği, ayrıca Yavuz Selim'in 1516 yılında vatan İbâdet ettiği merkez Dîyarbakır olan bölgenin "Aras ve Acem Kazık-kerhîği" ile vazifelercilik, hâkimîyâğı Hüseyin İdris-i Bilişi, Osmanlıların en büyük siyasî rütbelilerinden biri olan Kazık-kerhîk rütbesiyle talîf ediyorlar. Çünkü, Güneydoğu Anadolu'dan idare eden İdris-i Bilişi'ye vazifelercilik Aras ferman ile Yavuz, Bilişi'ye Osmanlı Devleti'ne kendi arzularıyla İbâdet olan heylere ve bütün sülh olan manevîyâları mikâlîyâğı ve

<sup>19</sup> Topkapı Sarayı Arşivi, 5/1019, Akşehîdler.org, s. 36-37





İdris-i Bîlîsi, Yavuz Selim'in Menâkıbı'na karşı yürüttüğü siyasetle de başarılı hizmetler icra etmiştir. Önce Urfa ve Musul'un Memlûkîlâr'dan Osmanlı idaresine geçmesinde, sonra da Husn Kayıf'ın Yavuz Selim adına Eyyubi kâhnedânından Halil Bey'e vermesinde aktif rol oynamıştır. 1516 ve 1517 yıllarında yazılan Mervâzîh ve Bulâniye safelerine Yavuz Sultan Selim ile birlikte katılmıştır. Bu safeler ile Mısır ve tüm OrtaDoğu Osmanlı topraklarına katılmış, böylece Osmanlıların güneyden de emreyü sağladığıdır. İdris-i Bîlîsi, Mısır safeleriyle ilgili olarak Mâverâünnehr harâmına yazılan ferihânâleri kaleme aldığı gibi, İhsan'ın fetihinden sonra bu ülkenin nasıl idare edileceği hakkındaki bir mütalaaını Yavuz Sultan Selim'e sunmuş, onun takdirini bir kez daha kazanmıştır. Mısır'ın idaresinde onun görüşleri temel alınmıştır. İdris-i Bîlîsi, 20 yıldan fazla Osmanlı Devleti'ne hizmetinde bulunmuştur.

İdris-i Bîlîsi'nin faaliyetleri ve yönlendirmesi ile Yavuz Selim'in Meslem'in ülkelerine ve devletlere yönelik yürüttüğü Doğu ve Güneydoğu siyaseti, Osmanlı devletinin toprak bütünlüğünü ve yeni topraklara sahip olmasını sağladığı gibi Hıfâz'ın Çarşubâzıya geçmesini de sağladı. Osmanlıların Doğu ve Güneydoğu siyaseti ile İslâm birliğinin temini de mümkün oldu. Memlûkîlârın korunması ve yönetimi altındaki Halife III. Müreykîkî, bu devletin İslâm otundan kalkmasıyla, hizzat kendisi İstanbul'a geldi ve kutsal emametleri, Yavuz Sultan Selim'e sunmakla birlikte İslâmî irâkâtını da devretti. Yavuz ile birlikte artık Osmanlı padişahları, "halife" unvanını da almış oldular. Hıfâz'ın böylece Osmanlılara geçmesiyle, artık Osmanlılar, sadece Osmanlı halkının değil, bütün Müslümanlara mâddî ve mânevî himâyetine istinâk olmuş oldu. Tabii ki bu da, Osmanlıya dış siyaset açısından büyük bir güç kazandırdı. Hıfâz'ın Osmanlılara geçmesiyle de İslâm birliğinin temini hususunda çok önemli ilerletme sağlandı.

Osmanlıların Doğu ve Güney-Doğu siyasetinin başka önemli bir sonucu da XVI. yy'ın başlarından itibaren büyük Akkoyunlu İlim ve Umârîsânın yanında, kuz'daki bir çok şirri İlim, Osmanlı ülkesine göç ederek Osmanlı Devleti'nin hizmetine girdi.<sup>22</sup> Bu durum hiç şüphesiz Osmanlı Devleti'nin İlim hayatına ve siyasetine olumlu katkı sağladı.

---

müddetkâhâdeve kutubur. Güneydoğu'daki ve Bana Kuzey imk'eki kâhî sırası ve diğer vakanâm vâkıfını, meslekine ayrıntılı bir şekilde bakıp bölgenin gerçeklerini ve birine sını geçirmekle mümkün değildir. Balg: safeler ve safeler de bu sorulara cevap olan hangimâdele tek başlarına tam cevap sağlama imkânıyla bir para vermezler. İdris-i Bîlîsi'nin kim olduğuna dair bilimsel çalışmalarla ilgili dil üzerinde birçok imkânları da bilmezler. (Ali Hüsey. "İdris-i Bîlîsi'den Bâzı Safeler". Zaman, 14 Nisan 2007) Bîlîsi'nin safeler safelerinde pek çok İslâmî hususî, mâddî ve mânevî hususîleri çıkarttı göre birine, tarih içinde Doğu'daki halkın nasıl bir vâkıfını ile idare edildiğine, halkın neye kâhâde ve sosyal-politik yapısına bakılmaktadır. İdris-i Bîlîsi, Osmanlı'nın Doğu ve Güneydoğu topraklarını nasıl idare etmiş olduğu hakkındaki gerçekleri içinde bulundurmuştur.

<sup>22</sup> Osmanlı Devleti'nin hizmetine giren Akkoyunlu âkâdîleri ve umârîleri hakkında bkz. Ali İzzet Çakırbilgin, "XVI. Asır Başlarında Osmanlı Devleti Hizmetindeki Akkoyunlu Umârîleri", *Tarihî Araştırmalar*, c. IX, (1951), s. 35-46.

## B- İlmî Hayat:

İdris-i Bilâhî'nin yaşadığı dönemde Osmanlı Devleti'nde siyasi ve ekonomik hayat gelişmiş gibi ilmi hayat da gelişmişti. Siyasi istikrarın sağlanması ve Şii propagandaının ortadan kaldırılması ile ilmi eserlerin sayısı arttı. Devrin ilmi hayatını, ilim dalları ve yazılan eserleri zikrederek ifade edebiliriz.

### 1- Kelâm, Felsefe ve Tasavvuf

XV. yüzyıl son çeyreğiyle XVI. yüzyıl ilk yarısında, İdris-i Bilâhî'den başka felsefe, tasavvufî ve kelâm ile ilgilenenlerin başında Sinan Paşa, onun oğlu Yâküb Paşa ve talebesi Molla Lütfî ile Hz. Hz. İsmail Müstahidî, Kastalânî ve İbn Kemalî gibi çok sayıda şahsiyetler vardır.

İstanbul Kadısı meşhûr Hızır Bey'in oğlu olan ve kendisine Hoşa Paşa da denilen Sinan Paşa (öl. 1486) II. Bayezid'in talebe geçmesiyle, Edirne'deki Darü'l-Hadis Medresesi'ne luca tayin edilmiştir. *Yakûb-ı Asîmî* isimli bir eser kaleme alan Sinan Paşa, II. Bayezid döneminde Edirne'de müderris iken, Seyyid Şerîf Cürçânî'nin *Şerhü'l-Mevâkıf* adlı kelâmî ve felsefî eserinin cevher hüsnüne bir *Şerh* yazmıştı ve bu konuda bazı noktilarda onu tenkid etmişti.

Sinan Paşa'nın oğlu olan Yakup Paşa (öl. 1510) bilâhî gibi, felsefe ve kelâm ile ilgilendi. Seyyid Şerîf Cürçânî'nin *Şerhü'l-Mevâkıf*'ine ve Mevlânâ Sükrî'nin *Şarhına Fıkâh Şerîf* üzerine *Huşye* yazmıştır.

Devrin diğer bir ünlü filozof ve kelâmcısı, Molla Sarı Lütfî Tokatî'nin (öl. 1494) kelâm ve felsefeyle ilgili birçok eseri vardır. *et-Teftâhü'l-İkhtiyârü fi Mecmû'atü'l-Ölüm* başlıklı genel felsefî konulardaki meşhûr eseri, ise devrin anlayışına aykırı, çok fazla felsefî ve hür düşünceleri temsil eden, ve yankı kı, Seyyid-i İsmâil Halîzâde'nin *Salvasının* kurbanı olmuştur.

Hızır Bey'in talebelerinden olup Fatih Sultan Mehmed döneminde şehreci olan Hz. Hz. İsmail Müstahidî (öl. 1488), bilâhîye kelâm ve felsefede devrin en onk gelen şahsiyetlerinden birisidir ve *Tahşîlâtü'l-Felâsife* adlı felsefî eseriyle, Döndürlünlü Gızzâlî'nin felsefe anlayışının devrinin, süğünmüştü.

Devrin yeri olan Nazîdî'ye yakın Kestefe nisbetli Kastalânî (öl. 1495) ismiyle meşhûr olan Müslîhiddin Mustafa Kastalânî, özellikle İbn Sinâ'nın eserlerinden *Şifa'yı* ve *Ketrâm'ı* okumuş, mîlîr düşünmüş ve birçok tasavvufî ve dînî eser kaleme almıştı.<sup>27</sup>

Yavuz Sultan Selâm döneminde şehreci olan ve hem Yavuz'a hem de oğlu Kanunî Sultan Süleyman'a Şeyhü'l-İsmâ'îlîk yapan İbn Kemalî (öl. 1534), bu devrin en önemli âlimlerindenidir. Aynı zamanda Osmanlı Kanunnamelerini tedvir eden

<sup>27</sup> Havâssıdır, s. 6, s. 21

bir karım-günadır. İbr. Kemal'in tolefo, kelâm ve tasavvuta dair eserleri vardır. Felsefî mahiyetdeki en önemli eseri, Hoca-zâde'nin *Tevhîd*'üne yazdığı *Hasıyye*'dir.<sup>21</sup>

Genel felsefî konularda eser veren diğer bir âlim de Süleydi Abderrahman b. Habîb'dir. Onun H. Bayezîd'le olan kalemüne aldığı *Nabîyatın* adlı eseri meşhurdur. Tabii olarak Hakîm Kalamî'nin (öl. 15. yüzyıl) eserlerinin yanında, tasavvufî İbrazîlî Münz'in *Kaside-i Takvîyye*'sine yazdığı *Şerh*'i meşhurdur.<sup>22</sup> Devrin diğer bir ünlü mutasavvifi, Halvetî tarikatı şeyhleri olan Sümbül Zîndî (ö. 1529) olup, tasavvufî ilâhîli Akıyya ve Türkçe eserlerinin içinde en meşhuru *Hasâfîye-i Fîvâid*'dir.

### 3- Şiir ve Edebiyat

Şiir ve edebiyat, İdris-i Bîstî'nin yaşadığı dönemde Osmanlı kültür hayatının en canlı ve gelişmiş devrini yaşamaktadır. H. Bayezîd ve Yavuz Selim şiiri sevdi, kendileri de şiir idi. Hem padişahlar hem de devlet erkânı şiir ve edebiyatla ilimle meşguldi. O dönemde İstanbul'dan başka, Konya, Diyarbakır, Bağdat, Bursa, Edirne, Üsküp ve Yenice-i Vardır gibi şehirler edebiyat merkezleri haline gelmişti.

Sinan Paşa (öl. 1486) özellikle nesir yazarı ediplerin başında gelirdi. O, İskanânde sona erdirilen bir eser olan *Tazarruûdî* veya *Tazarruûdine* adlı Türkçe eseriyle meşhurdur.<sup>23</sup> Nevâî (öl. 1508) devrin ünlü şairlerinden olup *Dâne Dâne* adlı şiirî gazeliyle meşhurdur. Mihri Hanım (öl. 1506) devrin kadın şairlerindenir. Nevâî (öl. 1512) göçmen sahîbi bir edipli, *Şeyhîyye* ve *Devâ* adlı eserleri vardır. Firdavsi Küm meşhûrıyla da aradan bir müddet sonra Erlevî'nin (öl. 1502) Müdillî mutasavvifi: manzum şekilde hikaye eden *Kendîyatına* adlı eseri meşhurdur. Bu devirde yetişen başka bir ünlü de H. Bayezîd'e nihai ettiği *Selâtinâme* adlı eseriyle meşhûr olan Sarı Kemal'dir.<sup>24</sup> Bu dönemde Meşrevi tarikatında şiir yazarlarının başında Akşemseddin'in öğrencisi Hamâdullah (öl. 1508) gelmektedir ve onun *Levâ* ve *Meccidî*'u ile *Târîk* ve *Zuleyhâ*'sı çok güzeldir.

### 3- Tarih

İdris-i Bîstî'nin yaşadığı dönemde Osmanlılar arasında osani ile ilgiliğin başladığı dönemdir. XV. asrın ikinci yarısından itibaren siyasi otoriteler tarihle daha özel bir önem verinceleri sebebiyle Osmanlı tarihçiliği parlak bir devreye girer. Bu devre Osmanlı tarihçileri bu devrede yetişmeye başlanıyor. Bunların başında Aşıkpaşazâde ve Nâzî gelir.

*Aşıkpaşazâde* Tar. ne kadar hayvân e. büyük kasıtları bir önceki devrede geçirmiş olsa da, meşhûr *Tevhîd-i İbrâhîmî* adlı tarih eserini 36 yaşında olan 1484

<sup>21</sup> Çiğdem Kılıç Çiğdem Kılıç, Sayın Dillî'nin, *İbrâhîmî Kemal ve Hayatına Tarihî Bir İnceleme*, İstanbul 1997, Mustafa Çiğdem Kılıç, *Osmanlı İHSANİYYET* Y. 1309, Sayın 1991.

<sup>22</sup> Bayraktar, a.g.e. s. 21.

<sup>23</sup> Sinan Paşa, *Tazarruûdine*, Sayın A. Mustafa Çiğdem Kılıç, İstanbul 1991, s. 27.

<sup>24</sup> Çiğdem Kılıç, a.g.e. s. 17, 39; Bayraktar, a.g.e. s. 22.

vilâdî yazdığı için bu devrin tarihçileri arasında sayılabilir. *Aşıkpaşazâde*'nin bu eser, Osmanlı tarihinin en önemli kaynak eserleri arasında yer alır.

Devrin en önemli tarihçilerinden olup Dürsenle müderrisi ile yapım ve orca 1520 yılında vefat eden Meşîrî Mehmed Efendi, II. Bayezid'in emri ile yazdığı ve bir dünya tarihi mahiyetinde olan *İdris-i Bülhî'nin Cihânnâmâ* sultan meşhûrât. Nâşrinin bu eseri, İdrîsî gibi kendisinden sonraki herasen tüm Osmanlı tarihçilerine kaynaklık etmiştir.<sup>20</sup>

Devrin diğer ünlü bir tarihçisi İbn Kemal (öl. 1534) dâri meselelerdeki derin vaktücelimin yanında, tacih alanında da son derece tecrübe etmiştir. *Tevârih-i İdrîsî Osmanî* bu alanda yazdığı en büyük eserdir, İbn Kemal *Tevârih-i İdrîsî Osmanî*'i II. Bayezid'in emriyle yazmıştır. Bu eserin kendisine verilmesince Mâyyunî-zâde Abdurrahman Efendi'nin (öl. 1576) büyük rolü olmuştur. Mâyyunî-zâde, İdris-i Bülhî'ye Farsça en Osmanlı tarihi yazması emretmiş olan II. Bayezid'e, İbn Kemal'e de Türkçe Osmanlı tarihi yazma görevi vermesini teklif etmiş, bu isteği II. Bayezid tarafından kabul edilmiştir. Osman Güneş'iden başlamak üzere kâri olupundan itibaren Osmanlı Devleti'nin her müddetine bir fetih kaleme alan İbn Kemal, *Tevârih-i İdrîsî Osmanî*'ni ilk 8 defterini 1510 yılı sonları 1511 yılı başlarında tamamlaymış ve II. Bayezid'e takdim etmiştir. Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman'ın isteği üzerine Yavuz Selim ve Kanuni devri ünlülerini içeren 9 ve 10 defterleri de ilâve etmiş ve böylece *Tevârih-i İdrîsî Osmanî* 10 defter almıştır.<sup>21</sup> Ayrıca İbn Kemal'in Mısır Seferi esnasında Yavuz Sultan Selim'in emri ile İbr. Yegülberdî'nin *en-Nücümül-Zahire fî Uculûkî Mısır ve'l-Kahire* adlı eseri de tercüme etmiştir, ancak bu çabasının pek fazla bilinmemektedir.

Keşî Mehmed Çelebi'nin (ö. 1521) *Selâmünâmâ*'sı, Şakrî-i Bülhî'nin (öl. 1523) *Selâmünâmâ*'sı, İslak Çelebi'nin (öl. 1537) *Selâmünâmâ*'sı veya *İstikbâlünâmâ*'sı devrin diğer önemli tarih eserleri arasında yer alır.

İdrîs-i Bülhî'nin yaşadığı dönemde mesnû türü tarih yazma kaideler, nazım türü tarih yazma şekli de gelişmişlerdir. Ayrıca *Selâmünâmâ* türlerinde görüldüğü gibi tek sultan döneminde ağırlık veren türde tarih yazma şekli de artmıştır. Dâir yarımların sadeliğinin yerini de, bu dönemde ağır alt ve süslü üslûb almıştır.

#### 4- Matematik, Astronomi ve Tıp

II. Bayezid ve Yavuz Selim devri Osmanlı matematik ve astronomisi, Uluğ Bey Kadızâde-i Rûmî ve Gayûsaddin Cemşî el-Kaşânî'nin kurup kemal ettikleri Samarkant ekolünün AB Köşü vâsıtasıyla bir devranda cereyan eder.<sup>22</sup>

<sup>20</sup> Kâfir-i Ösmânî'de, *Nâşirî Zâvâid* adıyla Ş. H. Fınd. ve M. A. Fey. Kayseri tarafından eseri bu yerli kâri ile yayımlanmıştır. TTK yayını, Ankara, I. Cilt 1929, II. cilt, 1937.

<sup>21</sup> *İstikbâlünâmâ*, s. 53-55.

<sup>22</sup> Şakrî-i Bülhî, *Selâmünâmâ*, (Haz. Mustafa Ağunpa) İncepazı Üniversitesi Yayınları, 1997.

<sup>23</sup> *İstikbâlünâmâ*, s. 28.

Devrin en önkü matematik ve astronomi âlimi olan Sinan Paşa (öl. 1486), matematik ve astronomiyi, Uluğ Bey'in (öl. 1449) talebesi olan Ali Kuşçu'dan (öl. 1474) öğrenmiştir. Aynı zamanda edebî, fıkıhî ve muhtesavvî olan Sinan Paşa, bütün bu sahelerde ondan fazla eser yazmıştır. İktisavî ve edebiyatla ilgili olan Türkçe üç eseri haricî, diğer eserlerini Arapça yazmıştır. Birçok talebe yetiştirmiştir ki, en onları Molla Lütfî'dir. Sinan Paşa'nın buze kadar ulaşan, kesin astronomiye ait, diğer geometriye ait iki eseri temel eserlerle ilgilidir. Bunlardan birincisi, Fatih'in emriyle, Çağının'ın *Astronomi Risâlesine* yaptığı şerh'tir. Diğer ise, Ali Kuşçu'nun ortaya attığı bir geometri probleminin çözümüyle ilgili küçük bir *Risâle*'dir ki, bu Köprülü Kütüphanesi 721 numara ile kayıtlıdır.<sup>22</sup>

Matematik ve astronomi alanındaki devrin diğer önemli âlimi, Miran Çelebi (öl. 1525)'dir. Asıl adı Mahmut b. Mehmed'dir ve kendisi Kadı-zâde-i Rûmî ve Ali Kuşçu'nun talebesidir. Meşhûr Hocazâde ve Sinan Paşa'dan da etkilenir. Matematik, astronomi ve astrolojiye dair eserler kaleme almıştır. Eserlerinin çoğunu II. Bayezid'e ithâl etmiştir. En meşhûr eseri, II. Bayezid'in emriyle Uluğ Bey'in Zî'ine yazdığı *Dâsımî'l-Ademî ve Yeshîmî'l-Cedelî* başlıklı Arapça Şerh'dir. Uluğ Bey'in Zî'ini anlamak için bu Şerh'in pek faydalı olduğu belirtilmektedir. Bu eserle Miran Çelebi, Endülüslü âlim el-Biruni'den (öl. 1217) sonra, Doğu İslâm âleminde Ptolemyus (Ptolemaios) sistemini yıkıma gönderenlerdendir.<sup>23</sup> Diğer önemli bir eseri de, dedesi Ali Kuşçu'nun *el-Felâhiyye*'sine yaptığı Şerh'tir. Bu Şerh, zamanla kazaskerliğe kadar yükseldiği Yavuz Sultan Selim'e ithâl etmiştir. Astrolojiye ait eseri ise, *el-Hakâik* adını taşımaktadır.

Aynı devirde yetmiş başka bir önemli matematiği de Matrâkçı Nusuh'dur. O, İbni Cemal'in *Risâle ve Kamûl'l-Hisâb* ve diğer *Umeletü'l-Hisâb* adlı iki matematik eseriyle ünlüdür. Her iki eseri Yavuz Sultan Selim'e taksir etmiştir.

Başka bir matematik âlimi de, Muslihüddin b. Sinan'dır. O, 1500 yılında II. Bayezid adına *Risâle'l-Eftâhiyye* adıyla bir matematik ve hidrostatik kitabı yazmıştır. Bu eserde, cisimlerin ağırlıklarının bulunması, Arşimede'nin hidrostatik deneylerinden ve iki ayrı maddeden oluşan bir cisim, musela gümüş ve kalyandan yapılmış bir kubbe, kaba bozmadan kubbe bu iki maddenin her birinin ne kadar miktarda bulunduğunun nasıl çözümlenebileceğinden bahsetmektedir. Devrin önemli matematikçilerinden Hacı Atmaca lakabıyla meşhûr olan Mehmed'in Meluud (öl. 1484 sonra), *Mecma'ü'l-Fihriyye* isimli bir matematik kitabı yazmıştır ki, bu *Mecma'ü'l-Kavâ'id fî'l-Hisâb* adıyla da anılmaktadır.<sup>24</sup>

<sup>22</sup> A. Adnan Adıvar, *Osmanlı Türkçelerinde İsim*, Remzi Kitabesi, İstanbul 1970, s. 47.

<sup>23</sup> Adıvar, s.g.e. s. 55.

<sup>24</sup> Bayrakdar, s.g.e. s. 21.

Sarı Lütfi olarak da bilinen Tokatlı Molla Lütfi (öl. 1490), geometriye dair *Tarîfu'l-Mezbah*<sup>35</sup> ve *Risale fi Tarîhi'el-Hikme* adıyla eser yazmıştır. Esarlarında "Delos Problemi" olarak bilinen problemi konu almaktadır. İiser çizgilerin, karelerin ve diğer şekillerin kenarlarıyla çarpımından bahisle başlayan küpün çarpımının, iki küpü yan yana koyarak olmayıp onu sekiz kat büyütmeğe ödediğini açıklar. Orta çağın usulüne değünir ayrıca atlatıp, geometri babıyına hükümün, yagıda yanlıgı vupahilozuğına değünilir.

Bu devirde yalıgın başka diğer matematikçi ve astronomlar olarak Fetullah Şirvaninin talebesi Naksarlı Mutıysiddin (öl. 1495), Mızın Çelebi'nin kardeşi Kutbuddın Mehmed ve Sinan Pağalı'nın talebesi Mahmut ile Celalzıddın Devvânın öğrencilerinden Muzafferıddın Şirazi ve Mütahhıbbı Ceylân gibi isimleri zikredebiliriz. Bunlardan, Muzafferıddın Şirazi, Öklid (Euklides)'in geometrisini, İstıbu'udaki Seraniye Medreselerinde okutuydu. Ayrıca Öklid geometrisine bir ise *Hafıze* yazmıştır. Mütahhıbbı Ceylân ise, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut için *Tıbbiyye* adıyla, astronomi, astroloji ve takvım yapımasına dair Farsça bir risale yazmıştır.<sup>36</sup>

Osmanlılar tip eğitimi ve sivil mesleklerle ilduka önem vermiş, tabipler, hımanye elimişlerdir. Bu devirde Osmanlı Abbı ve suzaatlığı geleceğe' İslâm tababet anlayışının bir devrını auyuladıfır. Çünkü buyük ölçüde İbn Sina geleneğine dayanmaktadır.

Devrin en önemli tabipleri arasında, Hekim Kutbuddın Ahmed (öl. 1467) vardır. O, Timur'un torunlarından Ebu Sa'id Gürzani'nın (1451-1469) vezir ve tabiplerinden idi. Ebu Sa'id'in 1469 yılında ölümü üzerine, aynı tarihte Anadolu'ya gelerek Fatih Sultan Mehmed'in hizmetine girerizler. Kutbuddın Ahmed birçok tabıp ve Ali Çelebi gibi meşhur tabipler yetiştirmiştir.

Diğer önemli bir tabıp da, Alanzıddıdır. Kendisi, hem operatörlek yapan, hem de nabati tıla uğraşın bir hekimdi. İdar metıralarına, yaptığı idrar sondalarıyla tedavi etmiştir ve bu sondalarla ammuştır. Ahı Çelebi oroloji konusunda Aitanzıddı'den çok ilahine etmiştir.<sup>37</sup>

Hekim Halimi (öl. 1516) da Devrin önemli tabiplerindenidir. Amırsynlı olan bu tabıp, tip talebini Amasya Darıığıfılasının yapmıştır. Fatih Sultan Mehmed adına *Lıfız Mehmed Han* isimli Farsça manzum bir tip kitabı vardır. Devrin diğer önemli hekimı, Ahı Çelebi (öl. 1524)'dir. Kendisi hem cerrah (operatör), hem de tabıpdır. Babası Hekim Kemal Şirvani ile birlikte İar'dır. Anadolu'ya gelmiştir. Önce

<sup>35</sup> Bu kıyafet için A. Adnan Adnan tarafından Fransızca'ya çevrilerek yayımlanmıştır: *Molla Lütfi-İdrisi: La Duplication des Solides et le Problème de Delos*, (İstanbul, A. Adnan Adnan), Paris, 1940.

<sup>36</sup> Bayraktar, s. 78.

<sup>37</sup> İsmail Küçük-Ayyođul Demirtaş İnterim, *Medicine in the Ottoman Empire and other Scientific Developments*, Nispeti Tıp Kurumu, İstanbul, 1997.

Çandarlıoğlu İsmail Bey'in hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra Fatih'e hizmetine girmiştir. Önce babasıyla birlikte İstanbul'da özel bir muayenehane açmış ve böylece babasının yanında psalik üyü öğrenmiştir. Daha sonra Hekim Kütüphanesi ve Alimnâme'den dersler almıştır. II. Bayezid'in son zamanlarında hükümetbaşlığı atanmıştır. Yavuz Sultan Selim devrinde 1513 yılında ve nihayet Kanuni devrinde, 1520 yılında, İsmail ve üyüneli kez hekim rebaşlığı atanmıştır. Kendisi bilhassa böhrek ve mesire ilaçları üzerinde çalışmıştır. Bu konuda 10 bölümlüden oluşan çok kıymetli eserinin ismi *İktilâf-ı İzzamî'dur* ve sonras. Çevirilerde de çok görülmüştür. Abî Çelebi'nin bahsettiği Hekim Kentâi, İbnü'n-Nefîs'in İsmi Sarafatı *Kayma fî'l-Tib* adlı eserine yığıldığı *İfraz fî'l-Tib* adlı şiirleri Türkçeye çevirmiştir.<sup>35</sup>

Devrin diğer hekimleri, İzzamî Muhyiddin Mehmet (öf. 1504), Fâzîl Hekim (öf. 1507), Keşşurizâde Behzâdî'nin (öf. 1514), Mehmed İzzamî, Lutfullah ve Musa Culusî'î-İsraîlî'dir. Müsevî olan Culusî'î-İsraîlî çevirilerde de çok görülmüştür. Abî Çelebi'nin emriyle yapılan özellikleri hakkında bir eser yazmıştır.

XV ve XVI yüzyıllarda, bir eserleri Yunan'dan Türkçeye tercüme edilmiştir. II. Bayezid döneminde çevirisi yapılan ve 1500 yılında tamamlanan bir tip eserinin 10 bölümü *Cerrahisâine* veya *İktilâf-ı Cerrahî* adlarını taşımaktadır. Fransız Kralı VIII. Charles'in 1495 Napoli seferi sırasında ortaya çıkan Freng. hastalığından dolayı 22 bölümlüde "Fransız Hastalığı" ve "Frnk Uyuz" olarak bahsedilmektedir. Bu hastalık ilk defa bu eserde Osmanlılar tarafından açıklanmıştır. Eserin aslının kime ait olduğu ve asıl ismi ne olduğuna bilinememektedir ancak Kâtib Çelebi,<sup>36</sup> eserin müterciminin İbrahim b. Abdullâh el-Cerrâh olduğunu yazmaktadır.

<sup>35</sup> *Yıllık, c. 1, s. 58*

<sup>36</sup> Kâtib Çelebi, *Kayma fî'l-Zünûr*, c. 1, s. 181



## BİRİNCİ BÖLÜM

### İDRİS-İ BİTİSÎ VE ESERLERİ

#### A- İdris-i Bittisî'nin Hayatı

İdris-i Bittisî, İleri IX. (önladi XV.) yy.ın ikinci yarısında ve İleri X. (önladi XVI.) yy.ın ilk çeyreğinde yaşadığı olan ünlü bir ilmi ve siyasi adamı, büyük bir teorisyen ve din âlimidir. Hem II. Bayezid'e hem de Yavuz Sultan Selim'e müşavirlik (danışmanlık) yapan ve çeşitli ilmi dallarında eserleri bulunan İdris-i Bittisî, daha çok II. Bayezid'in isteği üzerine kaleme aldığı *Şerh-i Bittisî* adlı eseri ile tanınmaktadır.

II. Bayezid'in ve özellikle de Yavuz Sultan Selim'in saltanatı döneminde Osmanlı sultanına önemli hizmetlerle bulunan, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da; birçok şehir Osmanlıları karıştıranca aktif rol oynayan İdris-i Bittisî'nin hayatı ile ilgili bilgiler şöylece sıralanabilir.

#### 1- Adı, Lakabı ve Mahlası

Esma adı İdris'tir. Babası adı ve lakablarıyla birlikte bütün künyesi; Mevlânâ Hakkîmeddin İdris Mevlânâ Hüsameddin Abî el-Bittisî şeklindedir. "Mevlânâ" ve "Hakkîmeddin" onun lakaplarıdır. Ayrıca "Kemâlüddin" lakabıyla da anılmaktadır. Bittisî asıl eşiği için "Bittisî" nisbenyle anılır. Osmanlı Türkçesiyle "İdris-i Bittisî" şeklindedir. Arapça olarak da "İdris el-Bittisî" şeklinde yazılmaktadır. İdris-i Bittisî kendi adını Türkçe, Farsça, ve Arapça olarak yazdığı tüm şifrelerinde mahlası olarak kullanmıştır. Yani İdris-i Bittisî'nin mahlası da, "İdris'tir".<sup>4</sup>

#### 2- İdris-i Bittisî'nin Sayısı

İdris-i Bittisî kendi sayı ile ilgili olarak eserlerinde hiç bir şey söylememiştir. Ancak araştırmacıların bazı Arapça yazdığı eserlerine İstanbul ve Anadolu'da bulunan bazı kütüphanelerden dolayı ona Arif, bazı araştırmacılar Farsça eser yazmasına istinaden İbrahim, bazı araştırmacılar da Bittisî'nin nisbesine dayanarak Kurt veya Kürt olabileceğini denmişlerdir.<sup>5</sup>

<sup>4</sup> Birtakım araştırmacılar, İdris-i Bittisî'nin tamamı aynı yarıya göre yazıldığından rakim adıyla ve istina carama tasavvufi şekle atılmıştır. Bittisî veya el-Bittisî yazılmadan önce İdris-i Bittisî'de bu tür bir ifade kullanılır. "Bittisî" kelimesinin sonuna "î" sesi uzun "i" okunarak şekleyle birlikte yazılmıştır, yani Bittisî şeklindedir. Bu nedenle, İdris-i Bittisî'nin kendisi bazı eserlerinde bu nisbini diğer eserlerde Bittisî şeklinde yazmıştır. Birtakım araştırmacılar, İdris-i Bittisî'nin eserlerinde bu nisbini diğer eserlerde Bittisî şeklinde yazdığına dair "Bittisî" şeklinde kullanılmayacağına inanmıştır.

<sup>5</sup> Walter Hase, *Das Iranische und Arabische Schriftwesen*, XV. Baskıda London Milli İleri Devlet Müessesesi Vahidliği (1944) tarafından yayımlanmıştır. İTK Yayın, Ankara, 1948, s. 102. Ayrıca Prof. Dr. L. Massignon, "Idris-i Bittisî" *The Encyclopaedia of Islam* (New Edition), London 1960, s. 1, s. 1207.

İdris-i Bîlîsî konusundaki çalışmalarını ile tannın Husun Tavakkoli<sup>42</sup> de Özyazıcılara dayanarak onun Kürt ve o bölgenin kürtleri gibi kuvvetli bir şekilde Şafîî mezhebinden olduğunu söylemekte, ancak Şafîîliği hakkında bir tür tarihsel delil göstermemektedir. Halbuki klasik kaynaklardan *Hediyetü'l-Asriyye* de<sup>43</sup> onun Şafîî ve Hzrefî mezhebinden olduğu kaydedilmiştir.

İdris-i Bîlîsî'nin hadis çalışmaları üzerine arastırma yapılmış olan Abdülkadir Karahan<sup>44</sup> Osmanlı müellifleri veya diğer Türk boylarına mensup kalem erbabının dinî Türk hadis tercümanlarını Farsça katiip ve tarzime özen göstererek kaleme aldıklarını zikrederken İdris-i Bîlîsî'yi Türk olarak belirtmektedir. Bizim için bugün İdris-i Bîlîsî gibi birçok bir yazarın hangi ırktan olduğunun hiçbir önemi yoktur. Çünkü bu şahıs ırkı soyunu değil, insanlığı olan hizmetleri ve eserleri önemlidir. Ancak bu konudaki yanlış ve yersizsel hükümlere karşı gerçeğin ortaya konması da gerekmektedir. Eserlerini Arapça veya Farsça yazması İdris-i Bîlîsî için doğal bir durumdur, çünkü o böyle yapmakla devletin geleneğine uyuyordu. Kaldı ki o, Türkçe eser de yazmıştır. İdris-i Bîlîsî, Türkçeyi sonradan öğrenmiş de değildir, o çocukluğundan beri Türkçeyi bilen bir kimsedir.<sup>45</sup> Bu durumda onun ne Türk ne de Kürt olduğunu kesin olarak tespit etmek ve vasıflandırmak mümkün olmamaktadır. Biz İdris-i Bîlîsî'nin Türk olduğunu düşünmüyoruz. İdris-i Bîlîsî'nin Türklüğüne hükmedileceğimizi belki de en önemli husus, devrindeki Doğu Anadolu Kürtlerinin Safevîlere bağlı ve bu devletle destekliyor olmasına karşın İdris-i Bîlîsî ve adlesinin, Ak'şoyunbular ve Osmanlılar gibi Türk devletleri içinde hizmet vermeleri ve Türklerle birlikte yaşamalarıdır.<sup>46</sup> İdris-i Bîlîsî'nin Kürt aşuret reislerine yakınlığı ve onlarla birliktliği, Kürtler içinde bulunmuş olması Kürtlüğü için delil olmaz. Çünkü yakınlık irka dayalı olabileceği gibi ilmi gözetile ve fazilette dayalı da olabilir. İhtimale ve şahsına verilen değer sebebiyle bölgede uzun yıllar kalması da mümkündür. Bu sebeple onun soyundan daha çok eserleri ve hizmetleri ile ilgilenmemiz ve eserleri üzerinde çalışmaları yapmanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

### 3- İdris-i Bîlîsî'nin Ailesi

Hoca Sadoddin<sup>47</sup> İdris-i Bîlîsî hakkında bilgi verirken, onun Bîlîsî'nin soylu bir ailesinden olduğunu belirtmektedir. İdris-i Bîlîsî'nin annesinin ismi hiç bir

<sup>42</sup> Husun Tavakkoli, *İdris-i Bîlîsî'nin Kaldırımlı Şahırlarından İsmail Penkî'nin Nispet ve Türkçesi*, *Tercümanlar Basmayevleri Dairesi Yayınları*, İ.C.E.F. Tarih Bölümü, İstanbul 1974, s. 4.

<sup>43</sup> Cemal Paşa editörlüğünde, *Hediyetü'l-Asriyye*, İstanbul 1951, s. 196.

<sup>44</sup> Abdülkadir Karahan, "Kurt Hadis Tercümanlarının Umumi Bir Bîlîsî", *Yürükler Mecmuası*, İstanbul 1953, s. X, s. 275.

<sup>45</sup> *Yürükler*, s. 2.

<sup>46</sup> *Yürükler*, s. 3.

<sup>47</sup> Hoca Sadoddin, *Târih-i Feridat*, c. IV, s. 246.

kaynakta zikredilmemiş, ancak babasının ismi kaydedilmiştir. Babası, Mevlânâ Şeyh Hüsameddin Ali el-Bîlîsî'dir İdris-i Bîlîsî'nin babası Hüsameddin Ali, daha çok mutasavvif olarak tanınan, ilim ve fazileli bir kimseydi. Mefarret Tabir,<sup>18</sup> Hüsameddin Ali'nin Nurbakşi terikatının kurucusu Seyyid Muhtaramel Nurbakşi'nin halifesi olduğunu belirtmektedir. Ancak Hüsameddin Ali, Sührverdiyye tarikatına bağlı Şeyh Arınar bin Yüser el-Bîlîsî adlı bir şeyhin müridlerindedir.<sup>19</sup> Hüsameddin Ali, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın hizmetinde bulundu, bu devletin başkenti Amîd'de (Diyarbakır) onun sarayında *makûlîk* (saray kâtiliği) yaptı. Uzun Hasan, 1469 yılında başkenti Diyarbakırdan Tebrîze nakletince, Hüsameddin Ali ailesiyle birlikte yeni başkente göçtüğünde İdris-i Bîlîsî çocuktur. İdris-i Bîlîsî *Hakk'ül-Mübîn* adlı eserinin başta başta, babasının Tebrîze gelen meşhûr mutasavvif ve âlim Mevlâ Câmî'nin talebelerinden olduğunu ve babasının 900 (1495) senesinde Tebrîze'de vefat ettiğini ve oraya gömüldüğünü<sup>20</sup> belirtmektedir.

Hüsameddin Ali'nin tasavvuf ve İslâm konusunda Arapça yazılmış eserlerinin olduğu da belirtilmektedir ki Tebrîze ile ilgili Arapça eseri, *İspâhî'l-Mevâzîlî-Kitâb* başlıklı kitap da diğer Meşhûr mutasavvif Abdülmevzûk el-Kejîmî'nin tasavvuf deneyimleriyle ilgili eserinin bir parçası olan *Şerhü'l-İstihkâm'ü's-Sıyye* ve Mahirîd Şebîstânî'nin meşhûr *Gülşen-i Râiz* adlı eserinin parçası olan *Şerhü'l-Gülşen-i Râiz* ile Hüsameddin Ali'nin tasavvufu ile ilgili eserlerdir.<sup>21</sup>

İdris-i Bîlîsî'nin soyundan babası dışında, hakkında bilgi sahibi olduğumuz kısaca bulunmaktadır. Bu kayınlarda bir zinciri ve bu zincirin de hac emîri olan ve İdris-i Bîlîsî'ye hac yolculuğunda refakat eden bir öğle olduğu yönünde verilen bilgiler mesnet itibarıyla doğru değildir.<sup>22</sup>

#### 4- İdris-i Bîlîsî'nin Doğum Tarihi ve Yeri

İdris-i Bîlîsî'nin hakkında bilgi veren eski kaynaklarda onun doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu durum, araştırmacıları, çeşitli yöntemlerden (ipuçlarından) yola çıkarak birtakım sonuçlar elde etmeye sevk etmiştir. İdris-i Bîlîsî konusundaki araştırmaları ile tanınan Hasan Tavakkol, eklediği bazı parçaları geçerken şöyle bir tespitite bulunmaktadır: *Kaynakların hiçbirinde İdris-i Bîlîsî'nin doğum tarihi belirtilmemiştir. Fakat Bîlîsî, "Hakk'ül-Mübîn fi Şerhi'l-Hakk'ül-Mübîn" adlı kitabının önsözünde, gençliğim başlangıcında 876 (1472-*

<sup>18</sup> Mevlânâ Şahir Hursah, *Şemâ'ül-Mefâ'îf*, (haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özoğ), İstanbul 1973, c. 1, s. 106.

<sup>19</sup> Arınar bin Yüser el-Bîlîsî (öl. 1201), Sührverdiyye'nin evlat kurucusu sayılan Sührverdi'nin (ö. 1168) müridlerindedir ve meşhûr mutasavvif Nureddin Kübra'nın talebelerindedir.

<sup>20</sup> Abdülkâdir Özbek, "İdris-i Bîlîsî", *DÖL*, c. XXI, s. 439; Deyrîkder, *ag. e. s.*, 4.

<sup>21</sup> Mehmed Talih Hursah, *ag. e. s.*, c. 1, s. 55; Başerîoğlu, *ag. e. s.*, 4.

<sup>22</sup> Çiğdem Başerîoğlu, *İdris-i Bîlîsî'nin Hayatı İle İlgili Bazı Hatıraları Mevlâ-i İsmetîye Çerçiveli İncelemesi*, İstanbul'da Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2000, s. 11.

1473) yılında İzzettî Câmî'nin bulduğu hac kafilesinin Tuluğ'a geldiği bahsini anlatan kayıtlara, Çanakkale'nin başlangıcı olarak 15-20 yaşları kabul edilmiş kişilerle, 836-861-1452-1459 tarihleri arasında dağılışı söylenmiştir. İsmail Nuhî Nefî'nin yazdığı bir mektubunda "... İki-Üç yıl önce ve yakılar süresinden beri süredir, gırtlak ilmi ve takva sahipleri olan kâmil münevver ve zevce-i erbab-ı edevetler çözülmüşler..." diye yakımları ve kârlarını 926-1520 ile ilgili yakımları ile ilgili ayrıntıyı belirtmektedir.<sup>51</sup> Hasan Çavakkali'nin bu tespiti, araştırılardan İsmail Ağgündüz,<sup>52</sup> Mehmet Bayındır<sup>53</sup> ve Ahmet Uğur<sup>54</sup> tarafından da kabul edilmiştir.

İlirya-i Bülbülün dağılışı var konusunda ise, bazı kayıtlarda onun nispetinden yola çıkılarak Bülbül ile dağılışı olan görülmesi;<sup>55</sup> bazı kayıtlarda da nispetin hac zamanı dağılım yerini göstermediğine dikkat çekilmesi ve İlirya'nın bahsinin bir süre Diyarbakır'da Uzun Hasan'ın (821-842:451-1478) yönetiminde bulunmuş olması sebebiyle Diyarbakır'da dağılım ulabileceği bahrine bukladır.<sup>56</sup>

Bu hususta, Şişli Sıhhiye Kütüphanesi 919 numaralı kayıtlı olan bir mecmuata geçen bazı önemli bilgiler, İlirya-i Bülbül konusundaki araştırmaları ile tamamın Ödün Targının tarihinden tespit edilerek ilim âlemine duyurulmuştur.<sup>57</sup> Bizim de gördüğümüz mecmuamızın sonradaki bir nüshasının üst tarafında yer alan bu kısıtlı, ki kaçık sayfaları: *Zeynep'in kitabı ile b. Mevlânâ Hanımın kitabı ile İzzettî, 361 yılının Şişli zamanı 21'; 1763 yılının Kömürçü zamanı 18'; 1816 yılının Ortaköy-i Kâhîr zamanı 28'* ve *Baharın kitabı ile Çelebi zamanı 13' bir rastların Sâhî geçerken, Rey'e vâkıfların kitabı ile Sâhî'nin de dağılışı*.<sup>58</sup>

Yukarıda, örneklere de anlatıldığı gibi İlirya-i Bülbülün verildiği taraftan yazıldığı olan bu nüsha, onun dağılımında İzzettî, İskender Fakî Fârî ve Çelebî<sup>59</sup>

<sup>51</sup> Çavakkali, *op.cit.*, s. 3 V ve 3.

<sup>52</sup> Ahmet Ağgündüz, *Osmanlı Kanunnameseleri ve Hukukî Tarihleri*, İstanbul 1991, c. III, s. 11.

<sup>53</sup> *Dayraklar*, *op.cit.*, s. 4.

<sup>54</sup> Ahmet Uğur, *İlirya-i Bülbül ve Yakılar Bülbül*, Kayseri 1991, s. 7.

<sup>55</sup> İsmail Nuhî Nefî, *Târîh-i Tuluğ*, c. IV, s. 266, İstanbul'da: *Tuhfe-i Hamam*, İstanbul 1928, s. 310; Mehmet Akbulut, *Chronique of The Arabic and Persian Manuscripts in The Şişli Public Oriental Public Library*, İstanbul 1955, VI, 207; Zeynelabîdî Sâhî, *Çelebî-i Çelebî'nin de İzzettî*, Tuluğ 1363 H. (1943-1944), *Tuhakkal*, *op.cit.*, c. XIII, N. Orhan Aygün, *Osmanlı Tarihî Tıccarları*, s. 1982, s. 115; Ağgündüz, *op.cit.*, III, 11.

<sup>56</sup> *Bayındır*, *op.cit.*, s. 4-5.

<sup>57</sup> Osman Bayındır, "İlirya-i Bülbül Hakkında Bazı Yeni Bulgular", *İslâmîîk Araştırmalar Enstitüsü*, Sayı 11, s. 201-207.

<sup>58</sup> İlirya-i Bülbül, *Mecmuası*, Şişli Sıhhiye Kütüphanesi 919, Sayı 180a. Bu nüshaya ilişkin bilgileri şu şekilde sıraladık: *Rey - Şişli Köşkü ile Çelebi Müderrisleri*, İstanbul'da: *Osmanlı Tarihî Tıccarları*, s. 1982, s. 115.

<sup>59</sup> İsmail Nuhî Nefî, *Mikroluğ* kitabı İstanbul'un vakti anı 916-917 yılı başlangıcı yeti sayılan bir takvime. Bu takvimi başlangıç yılı İzzettî'nin Süleymanî'nin dağılımı ve Çelebî'nin dağılımı ile Mikolun, İskender'in ölümünden 12 yıl sonra başladığı hac zamanı, ve Çelebî'nin dağılımı yılı olarak kabul edilmektedir. İzzettî Fârî'nin, Çelebî'nin dağılımı ile ilgili de bilimsel bilgi, İstanbul'da: *Rey'in tahvili ile Çelebî'nin tahvili kitabı* ile ilgili olarak 16 Ocak 657'de Çelebî

olmuş üzere dört takvime göre ayrı ayrı bir şerh'e kaydedilmiş ve ayrıca doğum yeri de belirtilmiştir. Buna göre, onun doğum tarihi, Hicri takvime göre 21 Safer 861; İskenderi takvimine göre 18 Kârunusar 1768; Eski Fars takvimine göre 28 Ord.Bilâğı-i Kadim 826; Celâli takvimine göre ise 13 Behramnâmâ-i Celâli'dir. Bu dört Celâli takvimin ay ve günü belirtildiği, hâliye yolu kaydedilmemiş, belirtilenlerin doğruluğuna şüphe olun bu Celâli yılı, diğer takvimlere göre verilen bilgilerle karşılaştırıldığında, 379 yılı olması gerektiğini söyleyebiliriz.<sup>52</sup> İdris-i Bittisi'nin bu kayıtları doğum tarihi, Haman Tunçkale'nin, yukarıda zikredilen bu husustaki değerlendirmeye ve tespitimize bağışta bulunduğu net göstermektedir.

Söz konusu İdris-i Bittisi'nin doğum yeri ise Rey'e bağlı Süleikân nehyesi olarak kayıtlıdır. Bu durumda onun Bittisi'ne nispetle gösterilen doğum yeri, muhtemelen babasının evde alalarının Bittisi'ni oluşundan dolayı olmaktadır.<sup>53</sup>

İdris-i Bittisi'nin 861 (1457) yılında Rey'in Süleikân nehyesinde doğduğu yönündeki bu bilgi, İdris'in babası Hüsamüddin Bittisi'nin bazı kaynaklarda<sup>54</sup> belirtildiği gibi Haman Hasan'ın başkentliği Divarbakır'dan Celâli'ye nakledildiği 1469 yılında değil, bilakis en bir muhtesabete İzzülmülken döneminde gırtlığına göstermektedir. Ancak sadece bu bilgiye dayanarak, Bittisi'nin en az söz konusu tarihte İran'a yerleşmiş bulunduğu söylenemez.<sup>55</sup>

#### 5- İdris-i Bittisi'nin Eğitimi

İdris-i Bittisi'nin eserleri onun yaşadığı anda ve genişliğinde çok iyi bir eğitim gördüğünü ortaya koymaktadır. Kitaplarında ve notalarında hangi ilimleri tanıdığı, kaynaklarda zikredildiği gibi ilköğrenimle de hâlis ve mesayefil ilmini daha çocukken babasından öğrendiği<sup>56</sup> fakat devrinin geleneğine uyarak, Arapça ve Farsça gibi dillerle beraber aklî ve dîni ilimleri en iyi hocalardan öğrendiğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Bu il şivelerinin Bittisi-Diyarbakır

İlk önce Bittisi'nin babası Celâli'nin Mâ'âşî'nin üstadıyla Ömer Hayyân'ın evinde tahsil ettiği ve grup bilgin adını kazandıktan sonra edinen bir takım eseri hakkında gazi 9 Şubatın 40-15 Mart 1979'da, 641 Fars tabiri ile Celâli takviminin yazıldığı ve olup bitirdikleri ayrı edilmek amacıyla, Eski Farsça'nın isim ve kelime sözlüğü "Kudis", Celâli takviminin ayrıntı sözlüğü de "Celâli" kollektif olarak, Bu takvimler hakkındaki görüşler için 16. A. Sazatî, Akgün, "Celâli Takvimi", *DAI*, İstanbul 1993, VII, 257-258, B. Sazatî, a.g.e., s. 202.

<sup>52</sup> Celâli yılı 379'dur. 1072 çıkartarak buluruz (bk. Akgün, VII, 257). İdris-i Bittisi'nin doğum tarihi olan 21 Safer 861'in milî karşılığı 18 Ocak 1457'dir (1072-1078=179). Başaran, a.g.e., s. 202.

<sup>53</sup> İdris-i Bittisi'nin babası Hüsamüddin Bittisi de Bittisi nehyesinde doğmuş, ancak onun Bittisi'ne doğduğuna dair kesin bir bilgi mevcut değildir. İdris-i Bittisi'nin dedesi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır (100). 51. Mustafa Çekirkeçli, *Hüsamüddin Bittisi'nin Kimliği-Versâ-i İsmâ'îlîyye-i İzzaniyye ve Tahkik*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10-11). Aynı Şerifhan, Bittisi'nin doğum yeri olarak Hüsamüddin Bittisi, İdris-i Bittisi ya İdris'in oğlu Hüsamüddin Şerif'i de zikrederek, Eski Emir Şerifhan'ın Bittisi'nin 448-453, Başaran, a.g.e., s. 202.

<sup>54</sup> İdris-i Bittisi'nin a.g.e., s. XIII; İsmetkhan, a.g.e., s. 1; Uzun, a.g.e., Çekirkeçli, a.g.e., s. 15.

<sup>55</sup> Başaran, a.g.e., s. 201.

<sup>56</sup> Mustafa Bittisi, *Farsçaya ve Türkçeye İsmâ'îlîyye-i İzzaniyye*, İstanbul, No: 791, 1. Cilt, s. 31.

çevresiyse, genç yaşta sitesiyse birlikte gittiği Tâmir çevresinde tabii uluysı olmalıdır.

#### 6- İdris-i Bîlîsî'nin Bazı İlmî Faaliyetleri Esnasındaki Yaş

İdris-i Bîlîsî, Raşid Paşa Kütüphanesi 9.9 numarasında kayıtlı mecmuuda, değişik ünlülere ait bazı risâleleri istinsah etmiştir. Bu risâleler şunlardır.

a- Nizâmüddin Hasân b. Muhammed an-Nisâbüri'nin (ö. 740/1300'dan sonra) *Risâletü'l-Şemsüyye fî'l-Hisâb*'i (vr. 1b-70b),

b- Nesîrüddin el-Tûsî'nin (597-672/1201-1274) *Risâletü'l-Tezkire fî'l-Hey'â'si* (vr. 71b-134a),

c- Safiyüddin Abdülhamîd'in (613-697/1216-1294) *Risâletü'l-Ehvâr fî'l-Misâkî'si* (vr. 134b-171a)

Bu risâleleri istinsah ettikten birkaç yıl sonra, Nesîrüddin-i Tûsî tarafından kurulan Meriğa Rasathanesi'ne giden İdris-i Bîlîsî, rasathane sâhibinin eseri olan *Risâletü'l-Tezkire fî'l-Hey'â'si*'yi, rasathane'de gözden geçirip incelemiş ve sayfa kenarlarına ve sütun aralarına çeşitli açıklamalar notla ilâve etmiştir.

Bu mecmuuda ayrıca Şemsüddin es-Semerkanî'ye (ö. 1203) ait olan *Risâletü'l-Ekâlî'l-Te'sîs* adlı bir risâle daha yer almaktadır. Tâcüddin b. Muhammed el-Kântevî el-Ceylânî uhûda bir zat tarafından istinsah edilen ve hendese ünlüsüdür olan bu risâle, İdris-i Bîlîsî tarafından gözden geçirilmiş ve tashih edilmiştir.

Bu mecmuadaki bazı risâlelerin yanında yer alan çeşitli kayıtlar, İdris-i Bîlîsî'nin bu ilmî faaliyetler, sırasındaki yaş konusunda bize ışık tutmaktadır. Bu kayıtlar ışığında elde edilen bilgiler şöyledir. Nesîrüddin-i Tûsî'nin *Risâletü'l-Tezkire fî'l-Hey'â'si*, 877 yılının Zilkade ayının başında Salt göcesi (30 Mart 1473) istinsah edilmiş ve 881 yılının Kâşânî ayının (Hacvan-Tarım: 1476) Meriğa Rasathanesi'nde incelenmiş ve notlar eklenmiştir. Safiyüddin Abdülhamîd'in *Risâletü'l-Ehvâr fî'l-Misâkî'si*, 28 Zilhicce 877 Çarşamba gecesi (26 Mayıs 1473) yazılmıştır. Şemsüddin es-Semerkanî'nin Tâcüddin b. Muhammed el-Kântevî el-Ceylânî tarafından istinsah edilen *Risâletü'l-Ekâlî'l-Te'sîs*'i, 878 (1473-1474) yılında İdris-i Bîlîsî tarafından okunmuş ve tashih edilmiştir. İstinsah tarihi belirtilmeyen *Risâletü'l-Şemsüyye fî'l-Hisâb* ise mecmuuda yer alan ilk risâle olup diğer eserlerden önce istinsah edilmiştir.

Söz konusu kayıtlardan elde edilen bu tarihler, yukarıda zikredilen İdris-i Bîlîsî'nin öğrenme tarihi ile ilgili kayıtlar birlikte değerlendirilecek olursa şu sonuçlar ortaya çıkar. İdris-i Bîlîsî, *Risâletü'l-Şemsüyye fî'l-Hisâb*, *Risâletü'l-Tezkire fî'l-Hey'â'si* ve *Risâletü'l-Ehvâr fî'l-Misâkî'si*'yi istinsah ettiğinde 16, *Risâletü'l-Ekâlî'l-Te'sîs*'i tashih ettiğinde 17, *Risâletü'l-Tezkire fî'l-Hey'â'si*'yi inceleyip açıklama notları eklediğinde ise miladi takvime göre 19, hıri takvime göre ise 20 yaşında idi.

Bu arada mecmuadaki istinsal kayıtlarımdan, İdris-i Bitlisi'nin, 28 Zilhicce 877 (26 Mayıs 1473) tarihinde Tebriz'de, 881 yılını Rebüllevvel ayında (Haziran-Temmuz 1476) da Mervâ'da bulunduğunun anlaşılacağını belirtmekte yarar vardır.

İdris-i Bitlisi, bu mecmuayı bir başkası için değil, İzzat kendisi için istinsal ettirmiştir. Dolayısıyla bu mecmuayı yer alan risâlelerin İdris-i Bitlisi'nin ilgisini çektiğini ve onun hesap, hey'et, musiki ve hendese ilimleriyle gerçek yollarında yinelenen ilgilendiğini söyleyebiliriz.<sup>67</sup>

### 7- İdris-i Bitlisi'nin Vefatı

Ömrünün son senelerini İstanbul'da ilmi çalışmaları yaparak ve eserler yazarak geçiren İdris-i Bitlisi, Zilhicce 926 (Kasım 1520) tarihinde, Yavuz Sultan Selim'in vefatından kısa bir müddet sonra vefat etmiştir. Herken bütün kaynaklar İdris-i Bitlisi'nin İstanbul'da vefat ettiğini kaydedişler, ancak ölüm tarihini farklı farklı zikretmişlerdir. Ahmet Rıfat Efendi<sup>68</sup> ve Şamseddin Sami<sup>69</sup> 921 (1515) yılı, Kâtib Çelebi<sup>70</sup> 930 (1523) yılına onun ölüm tarihi olarak belirtirler. Fakat bu tarihlerin hepsi yanlıştır. Zira İdris-i Bitlisi'nin oğlu Ebu'l-Fazl Mehmed, babasının *Selâm-üddine*'sine yazdığı ansızda, onun 926 senesinin Zilhicce ayının içinde vefat ettiğini kaydetmektedir. Araştırmacıardan bazıları<sup>71</sup> da oğlunun verdiği bu bilgiye dayanarak İdris-i Bitlisi'nin ölüm tarihini 926 (1520) olarak kaydetmektedirler. Ragıp Paşa Kütüphanesi 919 numarasında kayıtlı mecmuada kimi taraflardan yazıldığı bilinemeyen, Arapça olarak yazılan ve İdris-i Bitlisi'nin ölüm tarihi ve yeri ile mezarı hakkında bilgi ihtiva eden bir not bulunmaktadır.<sup>72</sup> Bu not: *"Onun Allah rahmetiyle dâr-ı bekâya irtilişi, 926 yılının Zilhicce ayının ilk ayında, Anadolu şehirlerinden olan İstanbul yakınlarındaki Ebû Eyyûb el-Ensâri (r.a.) kababasında gerçekleşmiştir. Mezarı, Ebû Eyyûb el-Ensâri'nin (r.a.) türbesinin üst tarafında bulunan ve kendi adıyla meşhur olan mezidedir"* şeklindedir.

İdris-i Bitlisi'nin ölüm tarihi ile ilgili olarak burada verilen bilgi, oğlu Ebu'l-Fazl Mehmed Bendi'nin verdiği bilgi ile den uyumaktadır. Ebu'l-Fazl Mehmed, babasının Yavuz Sultan Selim'in vefatından iki ay sonra, 7 Zilhicce 926 (18 Kasım 1520) tarihinde İstanbul'da vefat ettiğini belirtmiştir.<sup>73</sup>

İdris-i Bitlisi'nin söz konusu mecmuada kayıtlı olan ve yukarıda zikredilen dogru ve ölüm tarihlerinden yola çıkarak, onun kaç yıl yaşadığını da tespit edebiliriz: Doğum tarihi, 21 Safer 861 (18 Ocak 1457); ölüm tarihi ise 7 Zilhicce

<sup>67</sup> Basmal, s.g.m., s. 203.

<sup>68</sup> Ahmet Rıfat Efendi, *Lügâtu'l-İstihcâ ve Cihâdu'ya*, c. 1, s. 110.

<sup>69</sup> Şamseddin Sami, *Kâmu'ul-İ'yan*, c. II s. 611

<sup>70</sup> Kâtib Çelebi, *Kıyâfetu'l-Ülema*, c. 1, s. 213.

<sup>71</sup> Şökrü, s.g.m., s. 11; Mîmârî, s.g.m., c. 1, s. 208

<sup>72</sup> İdris-i Bitlisi, *Mecmu'a*, varak 189a.

<sup>73</sup> İdris-i Bitlisi, *Selâm-üddine*, s. 12, 61.

926 (18 Kasım 1520) olan İdris-i Billîsi, hıcrî takvim hesabıyla 65 yıl, 9 ay, 15 gün; milîdî takvim hesabıyla ise 63 yıl, 16 ay yaşamıştır.

İdris-i Billîsi'nin mezarı, İstanbul'da Hüyük Eşasının aynı isimle anılan semtindedir. "İdris Köktü" veya "Çeçme" denilen yerde, hanımı Zeynep Hatun'un vakfelerinde yaptırıldığı mezarın başta görülmektedir.<sup>17</sup>

### 8- İdris-i Billîsi'nin Çocukları

İdris-i Billîsi, Zeynep Hatun adında bir hanımla evli idi. Kayı çocuğu olduğu hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Ancak onun Mekke'den 1511 yılında Osmanlı surlarına gönderdiği bir mektubunda, çocuklarını kendisinin yanına gelmelerine teşvik ettilerini istemesinden, birden fazla çocuğundan olduğunu anlıyoruz. Çocuklarından birincisi Mustafa diğersinin Mehmet isimli olduğu söylenmektedir. Çocuklarından bilinen ve tanınan Çelebi lakabıyla da anılan, ilim ve siyaset adanmış Ebu'l-Fazl Mehmet Efendi'dir. Doğum tarihi bilinmeyen Meluuet Efendi, Türkçeden başka Arapça ve Farsça'ya da iyi bilmektedir. Bu sebeple çok genç yaşta ilmiye sınıfına dahil olmuş ve devlet işlerinde görev almıştır. Babası gibi, Osmanlı devletine büyük hizmetleri olmuştur. Kütahya Sultan Süleyman devrinde Üçüncü Divân üyeliği, sonra Manisa'da mederislik yapmıştır. Daha sonra Trabzon kâhîliğine ve 1542 yılında da Rumeli Defterdarlığına atanmıştır. 26 Şubat 1579'da İstanbul'da vefat olmuş, Topkapı'deki kendi adına yaptırılmış olan Defterdar Câmîi'sinin avlusuna defnedilmiştir.<sup>18</sup>

Meluoet Efendi'nin babası İdris-i Billîsi gibi bir çok eseri vardır, Arapça, Türkçe ve Farsça şiirleri vardır. Şiirlerinde "Fazl" mahlasını kullanmıştır. Daha çok tarihçi olarak bilinmektedir. Eserlerinden bazıları şöylece sıralanabilir:

1- *Heyt Billîsi Zeyir*: Bu buhesi İdris-i Billîsi'nin *Heyt Billîsi* adlı eserinin sonuna Yavuz Sultan Selim devrine ait yeni bilgiler ilave eden Farsça bir ilavedir. Bu eser "*Süleyman-Nâme*" isminde de anılmaktadır, 974 (1566) yılında tanzimlendiği sanılmaktadır.

2- *Selâşûh-Nâme*: Babası İdris-i Billîsi'nin *Selâm-nâme*'sine benzer bir eserdir. Farsça yazılan eser, nazm ve nesir türünde kaleme alınmıştır. II. Selim'in ilk yılı olan 957 (1567) yılında tanzimlanmıştır.

3- *Tevârih-i İdrî-i Osman*: Babasının eserlerinden de faydalanarak yazdığı Farsça bir Osmanlı Tarihidir. Dakız kütüphanesi oluşun bu eser, Yavuz Sultan

<sup>17</sup> M. Karul, *İdris-i Billîsi*, s. 111.

<sup>18</sup> Hayri Karul, s. 17.



Sultan'e kedadki dokuz Osmanlı Sultanını ve devirlerini anlatır. Eserin 975 (1567) yılında yazıldığı sanılmaktadır.<sup>72</sup>

4- *Tarih-i Osmani*: Türkçe yazılan bu eser *Tarih-i Ebn-i-Fazl* olarak da adlandırılmıştır. Eser, on iki bölüme ayrılmıştır. Eserin Kahire nüshası ise, *Ceriden-i Asâr ve Havâss-ı Ahbâr* adını taşımaktadır. İsmailîmî'nin yarattığından, Kâmilî Sultan Süleyman'ın Eylül 1520 yılında tahta çıkışına kadarki olayları anlatır. Büyüce, İdris-i Bîstî'nin ölümünün iki ayı Osmanlı tarihi yazdığı ortaya çıkmaktadır.<sup>73</sup>

5- *Ahâk-ı Muhâsin-i Tercüme-i*: Bu eser, Elîşeyh Vaiz el-Kâşifî (öl. 1505) nin *Ahâk-ı Muhâsin* adlı eserinin Farsça tercümesidir.<sup>74</sup>

6- *Mufâssas-i Târîh-i Vassaf*: Bu eser, adından da anlaşıldığı gibi, meşhûr tarihçi Vassaf'ın "Târîh" adlı eserinin büyük Türkçe tercümesidir.

7- *Muddiri'ül-İtikâd*: Bu, *İfendü'ül-İbâid* adlı kelâmî bir eserin Türkçe tercümesidir.

8- *Tercüme-i Zâhîre*: Bu, Hunzârşâh'ın İbâid ile ilgili "Zâhîre" adlı meşhûr eserinin Türkçe'ye tercümesidir.

9- *Mevâhibü'l-İhtyâc Tercümesi*: Tefsir ile ilgili bu eser, adından da anlaşılacağı gibi, sözcükleri eserin Türkçe tercümesidir.

## 9- İdris-i Bîstî'nin Mithârleri

Ragıp Paşa Kütüphanesi 919 numaralı kayıtlı mecmûde İdris-i Bîstî'ye ait olan, iki farklı mithâr bulunmaktadır. Mehmet İsyrağdır'ın<sup>75</sup> araştırmasında isim verilen mithârdan farklı olan mithârlerden birinin<sup>76</sup> içindeki ibare şöyledir: "*İhtî feryâ ve husekâtı bekleyen İdris b. Hâsânü'ddin el-Sultânî*". Diğer mithârde<sup>77</sup> yer alan ibare ise şöyledir: "*Allâh'a güvenen ve O'na dayanarak İdris*".

## 10- İdris-i Bîstî'nin Şöalesi

İdris-i Bîstî, gerek yâkındığı siyasi ve askerî vazifeleri başarılı bir şekilde

<sup>72</sup> Ertaç Hünerler, *Osmanlı Tarih Teşkilatı ve Kuruluşu* (Türkçe var. Ç. Oğuz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1982, s. 107.

<sup>73</sup> Hkz. Suruçlu, *Şehîd-i Osmani* c. 1, s. 172; Bâşinger, a.g.e, s. 108.

<sup>74</sup> Hunzârşâh, a.g.e. c. II, s. 676, h. 1.

<sup>75</sup> Bayraktar, a.g.e s. 96.

<sup>76</sup> İdris-i Bîstî, *Mecmaa*, Varak 1a.

<sup>77</sup> İdris-i Bîstî, *Mecmaa*, Varak 71a, 115a ve 171a.

yerine getirilme ve gerekse ilmi sahada yazdığı eserlerle büyük bir şahsiyet olduğunu ispatlamıştı.

Hoca Sadeddin<sup>82</sup> İdris-i Bittisi'nin, iyi huylu, gönlü bol, güzel ve etkili konuşan, kalemizi ustalıklı ve incelikle kullanmasını bilen, bilgisi, emirler, kâhîlik'lerden sakınan, iyi öğretici, yardım sever, ve güçlü devlet sevgisiyle dolu, siyaseti ilâhîliklerini iyi bilen, göz zeki bir kimse olarak tarif eder.

#### **a- Siyasi Şahsiyeti**

İdris-i Bittisi, Yavuz Sultan Selim ile birlikte Osmanlı'nın Doğu ve Güney Doğu Anadolu siyasetini belirleyen ve bu siyasi uygulamaların aktif rol oynayan birisidir. Çaldıran Savaşı sonrası Diyarbakır ve Mardin gibi önemli şehirler alınmadıkça Çalkıran zaferinin hiçbir anlam ifade etmeyeceğine Yavuz Sultan Selim'i ikna etmiştir. Hem Anadolu buliğali gerçekleşmesi hem de Osmanlı hükümiyetine geçen yerlere nasıl idare edileceği ve şantelerin ne olacağını belirlenmesinde Yavuz Sultan Selim'e yol göstermiştir. Güneydoğu Anadolu'da İdris-i Bittisi'nin tavsiyeleri doğrultusunda bir idari sistem uygulanmıştır. İdris-i Bittisi, hem bir komutan olarak hem de bir siyaset adamı olarak olağanüstü bir esba baryerark Yavuz'un idareci olan Anadolu birliğinin gerçekleşmesinde aktif rol oynamıştır.

İdris-i Bittisi'nin eseri ve siyasi hizmetleri ile başlatılan göz önünde tutulduğunda, ona "İkinci Yavuz" diyebiliriz. Çünkü Yavuz'un öyküsü, İdris-i Bittisi'nin de öyküsüdür. Diğer bir ifadeyle İdris-i Bittisi'nin öyküsü, Yavuz'un da öyküsüdür. Bu ölüme buyluğu ve Ebu-i Sükrat İslam âlemini tehdit eden Şii Salâvîlere karşı güçlü bir ittifak kurmak, gelşen ve köyüyen Osmanlı Devleti'ni bu ittifaktan lider yapmak. Bu ölüme büyük ölçüde gerçekleştirdi, onun iki mimarından birincisi Yavuz ise, şüphesiz ikincisi de, İdris-i Bittisi'dir.

#### **b- İlmî Şahsiyeti**

İdris-i Bittisi, büyük bir siyasi ve askeri şahsiyet olduğu kadar büyük bir ilmi şahsiyettir. Ne var ki, bugün bir onun ilmi şahsiyetini tam anlamıyla ortaya koymaya ve Osmanlı ilim tarihine hizmetlerini detaylıca anlatmaya muktedir değiliz. Bunun başlıca sebebi, eserlerinin tamamı hepsinin neşredilmemiş ve üzerlerine çalışmaya yapılmış olmamasıdır. İçer bu yüzden onu tam anlamıyla değerlendirmek imkânsızdır. Ancak, sadece eserlerinin gerek niceliği gerekse nitelik bakımından çalkıluğu ve esaleninın onun siyasete, felsefeden tefsire çeşitli ilmi emellere ait olması bize onun büyük bir bilim adamı olduğunu gösterir. Nitekim Hoca Sadeddin,<sup>83</sup> İdris-i Bittisi için, "kalemini iyi kullanan, çalıştığı alanlarla devrinin tek adamıydı" diyerek onun ilmi özelliklerini ifade etmiştir.

<sup>82</sup> Hoca Sadeddin, *Ticârü'l-Teşârih*, c. IV, s. 246; Özcan, s. 94n. NKI-186

<sup>83</sup> Hoca Sadeddin, *Ticârü'l-Teşârih*, c. IV, s. 379.

### **11- Din Alimliği Yönd**

İdris-i Bittisi, din ilimleriyle özellikle hadîs, tefsir ve fıkah ilimleriyle de yakından meşgul olmuştur. Bu ilimlerde derin bilgisiinin olduğu yazmış olduğu kitaplar ve kitaplarında tartıştığı meselelerden açıkça anlaşılabilir. Dinî meseleleri tartışırken akıcı bir yöntem takip etmiştir. Meseleleri işlerken nakli bilgileri olduğu gibi nakletmemiş, anlamı terkide tabii tutarak doğru olduğuna inandığı hususları kendisine destek olarak kullanma yoluna gitmiştir.

İdris-i Bittisi'nin, dinî meselelerin çözümünde realist bir görüş içinde olduğu görülür. Bunu, onun şarki ve Türkî gibi güzel seslerin, ul ve diğer bazı çalgı aletlerinin seslerinin dinlenmesinin harım olmaları görüşü ile dinî âyetlerde sarih gibi gözetil yazımının ediz olduğuna dair görüşlerinden açıkça anlaşılmaktadır. İdris-i Bittisi'ye göre, Din insan için gelmiştir, insanda bizzatla hadîth ve estetik duygular doğuştan vardır, o halde din ve din adına herhangi bir anlayış, insandaki bu duyguları düsbura uğratılmak için olamaz, tam tersine geliştirmek için olabilir. Tabiki, bu duyguların geliştirilmesi de, İslâm'ın genel ahkâm kuralılarına çerçevesinde olmalıdır. Böyle olduğu takdirde ancak, din ile akıl dışı de sanat uyum çerçevesinde olabilir, aralarında zıtlık olmaz<sup>11</sup>

### **12- Fen Bilimleri Yönd**

İdris-i Bittisi, fen veya tabiiyat bilimlerinden sayılan tıp, zooloji ve kozmoloji gibi ilimlerle de uğraşmış, bu konularda eserler yazmıştır. Bu tür eserlerine baktığımızda, İdris-i Bittisi'nin kendine has yeni fikirleri yoktur. Bu yüzden onu başarılı bir fen bilim adamı veya müebbet bilimeci kabul etmek pek mümkün değildir. Fakat devrinde bu ilimler, emni tutarak işe gösterdiği çaba takdirle karşılanmalıdır.

İdris-i Bittisi'nin ilmi şahsiyeti konusunda söz olarak diyebiliriz ki, o, gerek eserleriyle ve gerekse fiili hizmetleriyle bilim dünyasına büyük katkıları bulunmuş bir şahsiyettir. Eserlerinin çokluğu ve çeşitli deni dallarıyla ilgilenmesi, kendisine ansiklopedist bir ilim adamlığı sıfatı vermektedir. Fikirleri ve fikirleri üzerine yeni ve çok yönlü araştırmalar ve incelemeler yapmaya değer bir düşünürdür. Böyle bir siyasetçi, ilim adamı ve düşünürün daha telmühâlihas araştırılıp meselenmesi şüphesiz ilim dünyasına çok şey kazandıracaktır.

<sup>11</sup> Bayraktar, s. 6, s. 59

### **r-Tarihçiliği**

İdris-i Bittisi diğer özelliklerinden daha çok bir tarihçi olarak tanınmaktadır. Bunun sebebi, onun tarihle ilgili eseri *Heşt Bihişt* üzerinde bazı nüshelerin az da olsa incelemeye yaygınlaşmasındandır. İdris-i Bittisi, tarihî ilmi konusunda çok yeni fikirler getiren bir tarihçi değildir. Ancak o, özellikle Osmanlı tarih yazıcılığına bazı katkılarda bulunmuştur. Bunları şöyle liste sıralanabilir:

İlk olarak, İdris-i Bittisi Osmanlı tarih yazıcılığına Farsça tarih yazma geleneğinin sokmuştur. Devrinden önce tarih kitapları çoğunlukla Türkçe ve az da olsa Arapça yazılıydı. İdris-i Bittisi ile birlikte Farsça-Türk Tarihî yazma geleneği de başlamıştır.

İkinci olarak, İdris-i Bittisi, tarihe edebiyat sokmuştur. Daha önce yazılan tarih kitapları yalın ve sade üslûblarla yazılıyordu. İdris-i Bittisi, ağır, ağdalı ve süslü bir üslûb kullanmıştır. Bu konuda şöyle denilmektedir. Hakkâri'nin *Heşt Bihişt* tarihî nüshadan bir nüshesinin olduğu gibi, edebî cihetten de müstesna bir meski işgal eder. İdris, zamanının mütebâkirü alimî olduklarından başka değerli bir edip olduğuna da eserinde mübâzelen gösterir. Bu hal o dereceye varır ki, bazı yerlerde edebî kusurlar tarihi olayları gerçekle tutarak kadar uzundur. İdris-i Bittisi'nin üslûbunun muğlak bir dereceye varan lazla süsünden hareketle bütün tarihçiler şikâyetçilerdir. Humurlu benzer bu eleger, nazıya zârî Osmanlı üslûbuna doğmasına belki de doğrudan doğruya ünlü olmuştur.

Üçüncü olarak İdris-i Bittisi, tarihi olaylara anlatımında mutlak tarihî ve kronolojik sıraya uymayı yerleştirmeye çalışmıştır. Tarihî eskiyen beri tarihçiler, tarihî olayların anlatımında belirli ölçüde tarihî sıraya riayet ediyorlardı; fakat İdris-i Bittisi şedde tarihî olayların anlatımında bir birlikle tarihsel iribâta kurularak anlatılmasının zorunluluğuna kesin inanıyordu. Bu, onun *Heşt Bihişt* ve *Şeh-nâme* adlı tarih kitaplarında uygulanmaya çalıştığı bir husustur. *Heşt Bihişt* üzerine yazdığı çalışmayla İsmail Meşmed Şükri<sup>10</sup> bu hususu "*Heşt Bihişt*'in oldukça itinalı ve mümkün mertebe takvimi bir şekilde tertip edildiği görülür" diyerek bitan açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Son olarak, İdris-i Bittisi, aynı zamanda Osmanlıların ilk vak'navisilerindendir, yani ilk resmî Osmanlı tarihî yazmaya merak eden tarihçilerdendir.

<sup>10</sup> Şifâî, s. 6, c. 8

#### **d- Şiirliği**

İdris-i Bittisi'nin gerek müstakil yazılmış ve gerekse eserlerinin içinde yer alan şiirleri vardır. Bunlar kaside ve mesnevi tarzında yazılmış şîrâkürdür. Genelde şiirlerinde ruhunu hâkimdir. Konuları taralı olaylar ve çeşitli dual motiflerdir. Şiirlerinde aruz veznünü çeşitli kâğıplarını kullanmıştır. Şiirlerini çokluğu göz önüne alırsa İdris-i Bittisi için üretken ve büyük bir şiir dericidir, fakat şiir sanatında; ustahı ardından bir Sâdi, bir Hafız, bir Yunus veya bir Fuzûlî gibi birinci sınıf bir şiir olmaktan ziyade ikinci sınıf bir şiirdir denilebilir.

#### **e- Hattatlığı**

Güzel sanatların bir başka kolunu olan hat sanatında İdris-i Bittisi'nin büyük bir hattaat olduğu kabul edilmektedir. O, özellikle divanî, tahk, şâids ve sıvkat yazılarında pek kıymetli bir ustad idi<sup>66</sup> İnan sanatında Farsça yazanlar arasında İdris-i Bittisi'nin benzeri görülmüştür denilmektedir. İdris-i Bittisi'nin yazı sanatında hem teknik yönüyle, hem de pratik yönüyle uğraşmış bir sanatçıdır.<sup>67</sup>

#### **f- Filozofluk Yönü**

İdris-i Bittisi diğer özellikleri yanında aynı zamanda filozoftur. İbn Sina okuluna meyilmuş ve bu okulun fikirlerini benimsemiş bir kâşirdir. Bu yönüyle Ömerî'nin düşüncesinde İbn Sina'nın yaşamasına hürmet etmiştir. Felsefî mahiyetteki esaslı meseleler henüz araştırma konusu yapılmadığından, İdris-i Bittisi'nin felsefî meselelerin çözülmesinde kendine nas fikirlerini olup olmadığını bilemiyoruz.

#### **g- Mutasavvıflık Yönü**

İdris-i Bittisi'nin en çok ilgilendiği konulardan birisi de tasavvufudur. Bu konuda babasının etkisinin büyük olduğu söylenilebilir. Çünkü babası Sühravardîye tarikatına ve öğretilerine bağlı bir mutasavvıf idi. İdris-i Bittisi'nin tasavvufu ilgili eserleri arasında de henüz araştırmalar yapılmadığı için onun mutasavvıflık yönü hakkında da pek fazla bir şey bilemiyoruz. İlahî gibi tasavvufu da meşgul olan ve zamanındaki bütün şâirlerin müridi olduğunu belüten İdris'in mensûbî bir tarikatı şeyhine bağlı bulunmadığı anlaşılmaktadır.<sup>68</sup> Ancak, İdris-i Bittisi'nin tasavvufu ilgili eserlerinin konu ve başlıkları bize az da olsa onun tasavvufî eğilimi hakkında bir kanaat vermektedir. O, Sühravardîlik ve şâhsîen itibatla olduğu İbrahim Gülşenî'nin kurucusu olduğu Halvetîlik'in Gülşenîye okulundan ziyade, Vahdet-i Vacûd okuluna özellikle İbnü'l-Fâz ve İbnü'l-Arabî gibi

<sup>66</sup> L. Zülfârî, s.g.e, s.

<sup>67</sup> Beykür, s.g.e, s. 57.

<sup>68</sup> Özen, s.g.m, XXI, 486

önü mutasavviflara ilgi duyuyordu. Tasavvufun tarikat yönüyle değil, metafizik-teorik yönüyle daha çok ilgilenmiştir. Bu sebeple İdris-i Bîlîsî'nin Muhyiddin İbrâhîm Arâbî'nin Vahdet-i Vacûd doktrini çerçevesinde bir tasavvuf olduğu söylenebilir. Özellikle ilk Osmanlı mutasavvifi Dâvud-ı Kayserî'nin (ö. 1356) Vahdet-i Vacûd tarzı tasavvuf anlayışını Amudriyâda yaymasından<sup>99</sup> sonra, İdris-i Bîlîsî günümüz bütün Osmanlı entelektüeli bu tasavvuf anlayışını benimsemiştir. Ancak onun bir tasavvuf ekolüne bağlı olduğunu açık olarak belirtir bir bilgi yoktur.

İdris-i Bîlîsî'ye ait çeşitli kütüphanelerde dağılık vaziyette olan elyazmaları eserlerin bir araya getirilerek onlar üzerinde neşir çalışmaları yapılmasını ve böylece o dönemin bir çok olayına ve meselelerinin daha iyi bilinmesini umit ediyoruz.

## **B- İDRİS-İ BİLİSİ'NİN ESERLERİ**

İdris-i Bîlîsî çok çeşitli konularda ve farklı dillerde eserler kaleme almıştır. Eserlerinin konusu, felsefeden tıbbı, siyasetten tasavvufa, tarihten hadis ve tefsire kadar çeşitli bilim dallarını kapsanmaktadır.

### **1- Eserlerinin Kronolojik Tasnifi**

İdris-i Bîlîsî'nin şairlerin ve mektuplarının toplandığı mecmualar da dahil eserlerinden bir kısmını henüz hiç yerde rastlanmamıştır; delilıyla kayıp durumdadır. Mevcut 21 eser, çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır. Tespit edildiği kadarıyla eserlerinin 15'i Farsça, 3'ü Arapça, 3'ü de Türkçedir. İdris-i Bîlîsî'nin eserlerini ilgili olduğu bilim dallarına göre tasnif etmeden önce kronolojik olarak mevcut ve kayıp eserlerinin listesini vermek istiyoruz.

#### **a- Mevcut Eserleri:**

*Rivâie-i Hazâretiyye*: İdris-i Bîlîsî ilk eseri olduğu sanılmaktadır ve 1478'den sonra yazılmıştır.

*Râie-i Dahârîyye (Reb'ü'l-İstihâr)*: Tahminen 1490 civarında yazılmıştır.

*Müddaricetü'l-Savv ve'l-İvâ*: 1502 yılında yazılmıştır.

*Terceme ve Tefsîr-i Hadîs-i Erba'în*: 1502'den sonra yazılmıştır.

*Terceme ve Nizâm-ı Hadîs-i Erba'în*: 1502'den sonra yazılmıştır.

<sup>99</sup> Mehmed Beykâder, *Kayserî Dâvud*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1989.

İdris-i Bîlîsî / İHSANİ BİLİSİ / M. Kerem S. Kaya-Y. Baş

*Heft Bihîşt*: 1506 (aralık batmanı da dahil taburcu 1512) yılında yazılmıştır.

*Mevâzî'l-Cemâd*: 1508- 1510 yılları arasında yazılmıştır.

*Şerhü'l-Hisârü's-Savm min Şerhi Esvâri'l-İbadün*: 1511 yılında yazılmıştır.

*Hâşimî'nâkî Tefsîri-i Beyzâvî*: II. Bayezid döneminde yazılmıştır.

*Risâle fî'n- Nefs*: II. Bayezid döneminde yazılmıştır.

*Risâletü'l-İhâ an Mevâki'l- Fehâ*: 1512 yılı civarında yazılmıştır.

*Hakkü'l-Mahân fî Şerhi Hakkü'l-Fakîr*: 1512 - 1514 yılları arasında yazılmıştır.

*Yevcümme fî en-Nisâmü'l-Zahîre fî İhtikâti Müstevî'l-Kâfir*

*Mevâzî'n-Üşşâk*: Tahminen 1515 yılı civarında yazılmıştır.

*Münîzerâ-i İşkâk-ı Akf*: Kesin bir tarih belirtmek zordur.

*Yevcümme-i Hayâri'l-Hayvân*: 1517-1518 yılları arasında yazılmıştır.

*Kâfirân-ı Şâhîngâhî*: En son eserlerinden ve tahminen 1520 yılı civarında bitmiştir.

*Selâm-nâmâ*: En son eserlerinden, Yüvüz Sultan Selâm devrini andırılmaktadır.

*E'divânü'l-İhtîyâr*

*Kasîd ve Muzâ'ât ve Mâretelât*: İdris-i Bîlîsî'nin çeşitli şiirlerini ve mektuplarını içermektedir.

*Mevâzî'nâkî'l-Marşelât*: Akkoyunlu, Karasoyunlu, Timurlu, Cismanlı ve Elini sultanları arasında teati edilen mektupların suretkârii ihtiva etmektedir.

**İ - Kayıp Eserleri:**

*Şerh-i Hâşimî-i Tercümâ,*

*Râfiyatü'l-Reddîye,*

*Keremî'l-Hafî fî Beyânı Mahkamât's-Sıfî,*

*Tuhfesi Dergâh-ı Âlî,*

*Şerhu'l-İnsânî'l-Hakem,*

*Şerhu'l-Hammiyye,*

*Şerh-i Manzûme-i Gülşen-i Râz,*

*Risâle Dur-İbâhat-ı Ağâni,*

*Şerh-i Haşşeye-i Tecrid,*

*Râfızîlere Reddiye,*

*Keremî'l-Hafî fî Beyânı Mahkamât's-Sıfî,*

*Tuhfesi Dergâh-ı Âlî,*

*Şerhu'l-İnsânî'l-Hakem,*

*Şerhu'l-Hammiyye,*

*Şerh-i Manzûme-i Gülşen-i Râz,*

*Risâle Dur-İbâhat-ı Ağâni*

Bu eserlerin bazıları İdris-i Bîstî'ye atfedilen ve bazıları ise kesin olarak ona ait olmadığına hâlık hâzırca geçinememiş eserlerdir. İsimlerini bilmiyoruz, fîsâli onlara hiçbir kütüphane de şüphelilik rastlanılmamıştır.

## 2- Eserlerinin Konu Bakımından Tasnifi

### a- Fen Bilimleri Alanındaki Eserleri

İdris-i Bîstî'nin tıp ile ilgili eserleri *İstediyyâtü'l-Asifin*<sup>90</sup> ve *Kağız-ı Zâmirin*<sup>91</sup> iki ayrı tıp kitabı olarak belirtilmiş, bunlardan birincisinin, *Risâletü'l-İbâh* an *Mevâzî'l-İbâh*, ikincisinin *Risâle fî'l-Tâ'îm ve'l-Cevâzî'l-İsteyr* adını taşıdığı kaydedilmektedir. Fakat Melahet Haverkdar<sup>92</sup> yaptığı incelemede bunların ayrı iki eser değil, değişik adlarla istinâk edilmiş tek bir eser olduğunu tespit etmiştir. Ancak eleri bu eser. Mevcut hastalığı ve ondan korunma yollarını anlatmaktadır. Eserin elyazma nüshaları, Selim Ağâ No: 12-72; Şehid Ali Paşa No: 2033/2; Berlin No: 6371'de bulunmaktadır.

İdris-i Bîstî'nin Zoolojiyle ilgili eseri ise, *Terennûsü'l-Hayâtü'l-Hayavân* underi taşınmıştır. Bu eser, isimleri de unlaşılmazdı gibi, Marâbî ülmü Kemâleddin

<sup>90</sup> Selim Paşa No: 12-72/2, *Herâretü'l-Asifin* c. 1, s. 196.

<sup>91</sup> Kütüb Çukukü, *Kağız-ı Zâmirin*, s. 142.

<sup>92</sup> Haverkdar, a.g.e., s. 21.



Muhammed b. Musâ el-Dumîrî'nin (ö. 1406) meşhûr *Hayâtü'l-Hayvân* adlı eserinin Farsça tercümesi'dir. Hayvan adlarını alfabetik olarak sıraya dizilmiş olduğu bu tercüneyi İdris-i Bülisi, Mısır'ın Fehî sırasında yapmış ve Yavuz Sultan Selim'e ithaf etmiştir. Eserin elyazma nüshaları; Topkapı Sarayı Revan Koşku No 1665'de bulunmaktadır ve bu nüshanın İdris-i Bülisi'nin kendi elyazmasıyla yazıldığı söylenmektedir.

İdris-i Bülisi'nin Fen bilimleri alanındaki diğer bir eseri Kozmolojiyle ilgilidir. Akkoyunlu Sultanı Yâ'kûb Bey'in saltanatının sonlarına doğru Farsça yazılan ve ona ithaf edilen bu eser, *Risâle-i Bahriyye Râ'î'et-Elbir* adını taşımaktadır. Eserin bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi; Esad Efendi No 1898/8'de kayıtlıdır.

#### **b- Felsefî ve Kelâmî Eserleri**

İdris-i Bülisi'nin felsefî konularla ilgili en önemli eseri, *Risâle fî'l-Nefî*'dir. Arapça olarak kaleme alınmış olan eserin konusu, ruh ve onunla ilgili çeşitli meselelerdir. Bu eserin bilinen tek nüshası, İngiltere'nin Manchester yerinde John Rylands Kütüphanesinde 385 numarda kayıtlıdır. Tâlik hat ile yazılmıştır ancak yazılış tarihi yoktur. İdris-i Bülisi'nin yanı sıra felsefî, yani tasavvufî mahiyetindeki *Münâzara-ı İşk hâ'ik* isimli eseri nasir türünde Farsça yazılmıştır. Aklından da anlaşılacağı gibi, aşk ve akıl konularını ele almaktadır. Tek elyazma nüshası, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde 5863 numarda kayıtlıdır.<sup>51</sup>

Ahmed Râîf Efendi'nin<sup>52</sup> bildirdiğine göre İdris-i Bülisi, Arapça olarak Risâlelere bir reddiye yazmış, eserin adına da *Râizilere Reddiye* başlığını koymuştur. Hakkında daha başka bir bilgimiz olmayan bu eserin hiç bir nüshasına rastlanamamıştır.

#### **c- Tasavvufî Eserleri**

İdris-i Bülisi en çok tasavvufî konusundaki eser yazmıştır. Şimdiki bilgilerimize göre, sayısı altı olan tasavvufî eserlerinin ikisi kendi telif eseri, diğer dörtü seçti mahiyetindedir. Eserlerdir:

1. Telif ettiği Tasavvufî Eserleri; Bursa'da Mehmed Tahir'in bildirdiğine göre<sup>53</sup> İdris-i Bülisi'nin *Kenzü'l-Hafî fî Beyânı Makâmâtü's-Sıfî* başlıklı tasavvufî

<sup>51</sup> Bayraktar, s. 4, s. 34.

<sup>52</sup> Ahmed Râîf Efendi, *Lügnetü Tarâîf ve Cevâşîye*, u. 1, s. 100.

<sup>53</sup> Mehmed Tahir, s. 4, c. 11, s. 7.

tefîl bir eseri vardır. Ancak bu eserin mevcut hiç bir nüshasına bugüne kadar hiçbir yerde rastlanmamıştır.

İdris-i Bülîsi'nin Farsça olarak yazdığı ve Yavuz Sultan Selim'e ithaf ettiği *Mir'atü'l-İ - Üçgök* başlıklı tasavvufî eseri tesir ve nazam türü kurşun bir eser olup, bir parçık ve iki bölümden oluşmaktadır. Tasavvuf deryinâli, çeşitli tasavvufî konular ve eflâk gibi suâl meseleleri usûlî konusunu oluşturmaktadır. Eserin mevcut bir nüshası, Selçuknâme Kütüphanesi Hani Mîfendi bölümlerinde 1888/4 numarada sayılmaktadır. *Üçgöçerşili*.<sup>66</sup> İdris-i Bülîsi'nin *Tâyîs-i Dergâh-i İli* başlıklı başka bir tasavvufî eserinin varlığından söz etmekle beraber Mehmet Bayrakdar<sup>67</sup> İdris-i Bülîsi'nin bu konuda bir eserinden diğer kaynaklarla hiç bahsetmediğini ve inceleme yaptığı kütüphanelerde de böyle bir eserin mevcut olduğunu belirtmektedir.

2 - Şerh Ettiği Tasavvufî Eserleri: İdris-i Bülîsi'nin şerhlerinin en önemli *Şerhü'l-Hakâsî'l-Hikemî*'dir. Üzerine hiç bir yerde mevcudiyetinden haberdar olmamışız ve idrisî Mehmed Tahir'in<sup>68</sup> İdris-i Bülîsi'ye atf ettiği bu eser, ardından da anlaşılacağı gibi, meşhûr müteasavif Mülvişâhin İbrâhîl-Arâzî'nin (öl. 1240) çok meşhûr eseri *Faizîsü'l-Hikem*'in muhtemelen Arapça yapılmış bir şerhidir.

İdris-i Bülîsi'nin şerhlerinden bir diğeri, meşhûr müteasavif İbrâhîl-Fârîz el-Mâsri (öl. 1235)nin *el-Kasîdetü'l-Hamîyye* adlı eserinin Arapça şerhi olup *Şerhü'l-Hamîyye* ismini taşımaktadır. Muhtemel bugüne kadar bu eserin mevcut hiç bir nüshasına rastlanmamıştır.

İdris-i Bülîsi'nin şerhlerinden bir diğeri, Mahyûd Şebîstî'nin (öl. 1321) *Hakke'l-Yakîn* adlı tasavvufî eserinin Farsça şerhi olan *Hakke'l-Hakîn fi Şerhü'l-Hakke'l-Yakîn* başlıklı eseridir. Bu şerh, kuru adıyla *Şerhü'l-Hakke'l-Yakîn* olarak da bilinir. İdris-i Bülîsi bu eserini, El-Deyrî'nin saltanatının son zamanlarında Mekke'deyken yazmayı tasavvufî halde Yavuz Sultan Selim döneminin ilk yıllarında yazabildiği tahayyül bu eser, 1512-1514 yılları arasında yazılmış olabilir. Eser sekiz kısımdan oluşmaktadır. Eserle çeşitli tasavvufî konular ve Vâhidî'nin Vücûd meselesi ilgilidir. İdris-i Bülîsi bu eserin Yavuz Sultan Selim'e ithaf etmiştir. Eserin bilinen tek nüshası, Ayasofya 2338 numarada kayıtlıdır.

Bazı kaynaklar<sup>69</sup> İdris-i Bülîsi'ye Farsça bir şerh ulaştırmaktadırlar. Bu *Şerhü'l-Manzame-i Gülşeri-i Mâz* başlıklı şerhdir. Fakat bu eserin kütüphanelerdeki mevcut nüshaları, eserin yazarı olarak İdris-i Bülîsi isminin değil, onun bîhan: Hüsemeddîn Adî'nin ismini taşımaktadır. Babürüstün, Şebîstî'nin bu eserini şerh ettiğini Janu

<sup>66</sup> Üçgöçerşili, s. 62, s. 602.

<sup>67</sup> Bayrakdar, s. 6, s. 35.

<sup>68</sup> Mîhmed Tahir, s. 6, s. 11, s. 7.

<sup>69</sup> İsmail Pağcı el-Begüddî, *Hakke'l-Yakîn* s. 1, s. 196; Mehmed Tahir, s. 6, s. 11, s. 7; Bayrakdar, s. 6, s. 36.

önce yazılmıştı; onun bu seçimin birer nüshası, Selçuknâme Kütüphanesi ile Uskudar'daki Selim Ağa Kütüphanesinde mevcuttur.

#### **d- Siyasî ve Ahlâkî Eserleri**

İdris-i Bitlisi, siyasî ve ahlâkî konularında da bazı eserler telif etmiştir. Bu tür eserlerinden bize kadar ulaşan iki önemli eserden birisi *Mîrân-ı Cemâl*'dir. II.Beyazıt döneminde Farsça olarak yazılmıştır ve ona tükdim edilmiştir. Ahlâk ve siyasetle ilgili veciz ve hikmetli sözlerle doludur. Sultanlara ve idarecilere siyasette yol gösterici tavsiyeler içeren bu eserin bir nüshası, Selçuknâme Kütüphanesi Esad Efendi No: 1888/1'de kayıtlıdır.

İdris-i Bitlisi'nin ahlâkî ve siyasî mahiyetteki diğer eseri, *Kânin-i Şâhenşâhi*'dir. *Mîrân-ı Cemâl* ile bu eser arasında bazı benzerlikler vardır. *Mîrân-ı Cemâl* da olduğu gibi, bu eserde de İdris-i Bitlisi, büyük ölçüde beyza Celâleddin Demvânî'nin *Ahlâk-ı Celâli* veya asıl adıyla *Levânî'nü İsrâk fi Mefkûrînü'l-Ahlâk* adlı eserinden alıntılarla, Mevlâ Cümî, Senânî, Firdavsi, Sâdi ve Hâfiz gibi şair ve âlimlerin sözlerinden ve şükranîden nakillerde bulunmuştur. Bir giriş ve dört bölüme ayrılan *Kânin-i Şâhenşâhi*, aslında bir kanun ceğri, Osmanlı Devleti'ni oluşturan muhim bir siyasetnamedir. Fakat muhtevası tamamen eski İslâhîlerin *er-Siyasetü'l-Şer'iyye* veya *el-İttihâmü'l-Sultaniyye* adlı eserlerini yansıttığından ve zârenîden hükümler, şer'î esaslara dayandırıldığından, en az bir kanun gibi padişahi ve diğer yetkilileri bağlamaktadır. *Kânin-i Şâhenşâhi*, Fatih Sultan Mehmet'in *Teşkilat Kanunnamesi*'nden sonra Osmanlı Anıme Hukuku'na dair en önemli kaynaştır.<sup>106</sup> *Kânin-i Şâhenşâhi* Farsça olarak yazılmaya, Yavuz Sultan Selim'in ölümünden önce tamamlanmıştır. Fakat eser, ölümden bu unbaşlığı gibi, Kanuni Sultan Süleyman'ın adını taşımaktadır ve ona ithâf edilmiştir. Yavuz Selim'in ölümünden çok kısa bir müddet sonra ölen ve Kanun'un tahta geçtiği ilk bir iki ay kadar eden İdris-i Bitlisi'nin doğrudan kendisinin mi, yoksa oğlu Ebül-Fazl'ın mı eseri Kanunî'ye ithâf ettiği açıklikle belli değildir. *Kânin-i Şâhenşâhi* üzerine doktora tezi hazırlayan İnanlı araştırması Husula Tavakkoli<sup>107</sup> İdris-i Bitlisi'nin bu eserini, Yavuz'un ölümünden kısa bir müddet önce tamamladığını, fakat onun ölümü üzerine eserdeki Yavuz'u öven şükranî çıkararak Kanunî'ye ithâf ettiğini belirtmektedir.

<sup>106</sup> Ahmet Akdoğan, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tarihleri*, İstanbul 1991, c. 1/1, s. 11.

<sup>107</sup> Husula Tavakkoli, *İdris Bitlisi'nin Kânin-i Şâhenşâhi'sinin Tarihî ve Farklıya Yönelmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1974, s. 27. Tavakkoli bu çalışmada, İdris-i Bitlisi'nin hayati ve eserleriyle ilgili bilgi verirken eserin süzülmesi eseri Farsça metnini ve onun Farklıya Yönelmesini belirtir.

#### e- Dini Eserleri

İdris-i Bittisi, Fıkah, Hadis ve Te'fır gibi dini ilimler sahasında da eserler vermiştir, bu eserlerinde çeşitli dini meseleleri ele almıştır. Günümüze kadar ulaşan bu konulardaki eserleri şunlardır:

#### 1 - Fıkıhla İlgili Eserleri:

İdris-i Bittisi'nin Oruç ve Ramazan konularını ile ilgili meseleleri anlattığı eseri *Muavazana'ül-Savm ve'l-İyıl*, II. Bayezid zamanında 908 (1502) yılında Farsça olarak yazılmıştır. Kusamü nesir ve kâsimen nazmı türünde bir eserdir. II. Beyazid'a tahf edilmiştir. Eserin elyazma bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 1886/5 numarasında kayıtlıdır.

İdris-i Bittisi'nin Fıkıh- İbadet konusundaki diğer bir eseri *Şerhi Fıkah'ül-Savm min Şerhi Esasül-İbâdât*'dir. Arapça olarak kaleme alınan bu eseri İdris-i Bittisi Mekke'de ikem 917 (1511) yılında yazmıştır ve onu Memlük Sultanı el-Gavriye tahf etmiştir. Eserin elyazma bir nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümü 1994 numarasında kayıt bulunmaktadır.

İdris-i Bittisi fıkıhla ilgili *Risâle den İbâdât-ü Şâhî* başlıklı Farsça bir eser yazmıştır, *Kâimü'l-Şâhenşâhî* adlı eserinde belirtmektedir. Fıkah bu başlıkla risâleye bugüne kadar rastlanmamıştır. İdris-i Bittisi bu eserde mücah olan, dinlenmesi yasak olmayan sece, uğrite ve sazlara konu olmaktadır. İdris-i Bittisi'nin kendisi, güzel seslerin, öl ve mey gibi eşyaların dinlenmesini haram olacağını *Kâimü'l-Şâhenşâhî*<sup>122</sup> adlı eserinde belirtirken, bu konuyu özel olarak konuştuğu Risâle'de daha önce işlediğini ve bunların haram olmadığını bakiındaki kendi görüşlerini fakihlerden naklettiği dehliler ile ispatladığını söylemektedir.

#### 2 - Hadiste İlgili Eserleri:

İdris-i Bittisi geleneğe uyarak iki tane de hadis alanında, Arapça tabiriyle *Hadisâ'l-Erbain*, Farsça tabiriyle *Çihil Hadîs* kitabı yazmıştır. Ozun bu eserleri bugüne kadar gelebilmiştir.

İdris-i Bittisi'nin birinci *Kırk Hadîs* kitabı, *Tercüme ve Te'fîr-i Hadîs-i Erba'ain* adını taşımaktadır ve Farsça yazılmıştır. İdris-i Bittisi, *Mesûbîlül-Şam'et ve Adîkâtu'l-Mesûbîl* adlı hadîsler ihtiva eden eserlerden topladığı 40 adet sahih hadîsini Sıcc her birinin müstazım tercümelerini yapmakta ve daha sonra nesir olarak yayımlanmaktadır. Bu 40 hadîsden, 10'si mübîn, 13'ü ve esenî ile ilgili, diğer

<sup>122</sup> Evrak-ı İngilizce, s. 103-109. Ayrıca *Osmanlı Devleti'nin İktisadi Durumu* II, s. 36-18

20'si ise ahlakla ilgilidir. 44 varakları oluşan bu eserin elyazma bir nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih bölümünde 75171 numaranı taşıdığı kayıtlı bulunmaktadır.

İdris-i Bâlisî'nin ikinci Farsça *Kök Hadis* kitabı, *Tercüme ve Nazm-ı Hadis-i Erba'in* adını taşımaktadır. Birinci kök hadis kitabında olduğu gibi, 40 tane hadisin önce nazm olarak kâfiyatla Farsça tercümesi verilmekte, sonra yine nazm olarak her bir hadisin yorumu yapılmaktadır. Bu 40 hadisten ilk 10'u imân ve İslâm la, ikinci 10'u iyi ve kötü amellerle, üçüncü 10'u ahkâm fazilet sayıları veya sıralanmayan şeylerle, dördüncü 10'u ise âhiret işleriyle ilgilidir.

*Tercüme ve Nazm-ı Hadis-i Erba'in*'in önsözünde, İdris-i Bâlisî bu eserin 50 yaşını geçtikten sonra kaleme aldığı belirtilmekte ve geçen 50 yıllık sürenin, fidesiz işlerde geçirdiğini ve bundan böyle kalan sürenin Hz. Peygamber'in selâatine nail olmak ümidyle bu eserini yazdığı belirtilmektedir. Bu eserin iki elyazma nüshası elde mevcuttur. Birincisi, İstanbul Üniversitesi Farsça Yazmalar bölümü 933 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha, Abdülhakim Nâcim hattıyla istisnâ edilmiş ve Adliye Nâzırı Cevdet Paşa'ya sunulmuş olan bir nüshadır. İkincisi ise, Süleymaniye Kütüphanesi Cülâ İsmail bölümü 30 numarada kayıtlıdır.

### **3- Tefsirle İlgili Eseri:**

Şimdi: bilgilerimize göre İdris-i Bâlisî'nin tefsirle ilgili tek eseri, meşhür müfessir Kadı Beyzâvi'nin (öl. 1256) *Emvârü'l-Tanzil ve Esvârü'l-Te'vil* adlı tefsir eseri üzerine yaptığı *Hayyü'nâ Vefâir-ü Beyzâvi* isimli hâşyesidir. Bu hâşye, Beyzâvi'nin tefsir ettiği bütün Kur'an ayetlerini kapsıyanmaktadır. Ancak açtığı ayetler ve onların tefsirlerini hâşyelerinden, yani kısa yorumlarından ibarettir. İşler Arapça yazılmıştır ve 21 Beyzâvi'si ünlü edilmiştir. Eserin baş kısmında, İdris-i Bâlisî'nin aynı sultana sunduğu *Kaside-i Selâte* de yer almaktadır. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 303 numarada kayıtlıdır.

### **4- Tarih ve Seyahatle İlgili Eserleri**

İdris-i Bâlisî'nin Osmanlı tarihine ilgili iki önemli eserinden başka hem tarihi (özellikle Akkoyunlular tarihini) hem de coğrafyaya ilgilendiren seyahat kitapları vardır. Şimdi de bu eserler hakkında bilgi verelim.

#### **1- Selim-nâme:**

İdris-i Bâlisî'nin Osmanlı tarihine ilgili bir eseri, *Selim-nâme*ler türünden olan ve sadece Yavuz Sultan Selim dönemini konu alan *Selim-nâme*'dir. Bu eser bazı kaynaklarda *Selim-nâme* olarak da zikredilmektedir. İdris-i Bâlisî bu eserini Yavuz Selim'in isteği üzerine yazmıştır. Hava 80.000 kadar mısırı içermekte olup, kışın nasi ve kışın nazm türünde Farsça yazılmıştır. *Selim-nâme*'nin

zanneden, Yaruz'un doğumunu, çarokluğu, valiliği, yaptığı sayışlar, 918 (1512) yılında padişah oluşu ve İdris-i Bittisi'nin bizzat müşahade ettiği 917-926 (1512-1519) yılları arasında meydana gelen olaylardır.

İdris-i Bittisi'nin bu eserin Yaruz'un tahta geçiş yılı olan 1512 yılında veya daha sonraki bir tarihte yazmış olduğunu söyleyebiliriz. İdris-i Bittisi, 1520 yılında vefat ettiği zanneden eseri henüz tamamlanmamıştır. Oğlu Ebu'l-Fazl Mehtab Efendi'nin verdiği bilgilere göre, Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle kendisi babasının dağılmış müsveddelerini bir araya getirmiş, onları tasdul etmiş, eksik kısımlarına ilâveler yapmış ve bir de sesoz ekleyerek eseri tamamlanmıştır. Eserin 1566 yılı içerisinde tamamlanmışlığı şüphesizdir.

*Selâm-nâme*'nin bir çok elyazma nüshaları şu kütüphanelerde mevcuttur: Rıvan Kütüphanesi: 1540. Lâlib İsmail Efendi. 348/2; Umamet Hazinesi: 1423; Londra edd. 24/960; Manchester Uni. Bibl.: 27; Paris Bib' Nizn. 235.

## 2- Risâle-i Hazâniyye:

İdris-i Bittisi'nin bu eseri, daha çok bir seyahat kitabı olarak birlikte, Akkoyunlu devletiyle ilgili bilgiler içermesi bakımından tarihte ilgili eserlerinden sayılabilir. Akkoyunlu hükümdarı Sultan Ya'küb Bey adına yazılmıştır. İdris-i Bittisi'nin Ya'küb Bey ile Azerbaycan'dan Erzurum'a yaptığı seyahati konu olmaktadır. Bittisi bu eserde gördüğü yerlerdeki coğrafi güzelliklerden, tarih eserlerinden habseter. Petrol kaynaklarından bahsetmesi de devri için önemli bilgilerdir.

Bu eser belki de İdris-i Bittisi'nin ilk kaleme aldığı eser olabilir. Hise Farsça yazılmıştır ve Nizami Gencevi'nin şiirlerinden şubaslar epeyce yer almaktadır. Eserin mevcut bir elyazma nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi: Hısad Ehsad, No: 1888/7'da kayıtlıdır.

## 3- Heşt Bihîşt

İdris-i Bittisi'nin Osmanlı tarihiyle ilgili en önemli eseri ve bütün eserleri arasında en çok tanınanı *Heşt Bihîşt*'dir. Eser Farsça yazılmıştır ve başlığı da Farsçadır. Başlığının manası "Sekiz Cennet" demektir. Bu başlık bazen "Heşt Bihîşt" veya "Heşt Behîşt" şeklinde yazılıp olmaktadır. Fakat bu bir hata değil, sadece bir telaffuz farklılığıdır.

Sultan II. Bayezid, Osmanlıların resmi tarih yazılığını başlatmak isteğiyle devran âlimlerinden İdris-i Bittisi'ye 908 (1502) yılında, Atâ Melik el-Civeynî, Yassâk, Müezzîdîn Yazdî ve Şerâfedîn Yazdî gibi meşhûr tarihçilerin eserlerine benzer bir Osmanlı tarihi yazmasını emretti. Bunun üzerine İdris-i Bittisi, kendi kadriyle "iki yıl altı ay" içinde Osmanlı tarihini yazdı ve 911 (1505-1506) yılı ortalarında eserinin tamamlanmış halini *Heşt Bihîşt* adıyla II. Bayezid'e sundu. İdris-

i Bülhîsi'nin bu vazirine Arapça olarak *Kitâbü'l-Şifâ'ü's-Semâniyye fi İstihlâk'ü'l-Kayseriyyati'l-Osmâniyye* diyerek ikinci bir ad ulaştırmıştır.

İdris-i Bülhîsi'nin Osmanlı Tarihî yazınla görevlendirilmesi *Hesr Bihîşt*'in mukaddimesinde<sup>100</sup> şu şekilde anlatılır: *İta'îm ola ke selâtin-i izâm-i Osmâniyyeyi idtikâ arayış : taht gâh-i salbânir olan İbâ'î Câzî Sultan Osman Câzî'din selâtin-i pâdişâh-i din-penâh olan Mehmed selâh-i fetih-i celi hazretleri pedâ'ül-bîdâ'ig-vâ'irından kerâhi zaman ve saltanatına şâhî arayış-i sarâ-i sürveri ve rennak-i taht-i İmprevi olan selâtin-i selâtin zaman-i saltanat ve avdâ-i yavuzelerinde şir-et-nimâ-ye zühür olan kâşîyât-ı ahvâl-i gazevât ve fîtîhâtin vakur imâ zebân-i Fârisi-i Deri izne bir tarîh ve İlfîne 998 (1562-1593) senesinde elemel-ın avrın emîntâzi ve fındalâ-yı İshânın şâh-pendâze mevâinâ İbrâ- İdris Hâsâmeddin Bülhîyi me'vâir beyvâmaları de mevkinâ-yı müğâdîm-ıloyhî dahi iki isim ile mürteâmâ ki bir: İshân-ı Arâhi ile Kitâbu Şifâ'ü's-Semâniyye fi İstihâf-i Kayseriyyati'l-Osmâniyye ve biri dahi selâz adu pâdişâh-i âlenâ penâhîna menâhîb-i âhiyeterini isitâre tarîkî de bîvür rennâze teşhîh ve zebân-i Fârsiyye ile Hesr Bihîşt dîyâd vesâhiye eyteyîş bir kitâb-ı me'sûkâh kâşîhâ-i sîkâ-i kîlî tasnîf eytevîşîr ki, sarâ'ı-ı kâvâfî ve traci ve bed'iyyî terhi ve kerâ'i mevâinâ-ı ingâ-yı vâsıf belkî mekbul-â cümle-i ehl-i mâşîr*

İdris-i Bülhîsi *Hesr Bihîşt*'in telifi ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir. *Ehâ'n-Nâse Sultan Bayezid ki, bu kitâbın sarâ'ı-ı telifine bast-ı erkâb ve evâfâ selâh ul selâtin-i emîntâhul İshânîm zâh-i cemîliyye ve bu mevâinâh tarîhî-i ahîr ve kerâhî-ı ahvâlâ bâs ol İshânân-ı bîdâ'ig-vâ'ir idtikâ-ı horic ve bu sipâh-i din-penâhın emîntâh-ı Râmîle kâfîr-ı gün-âhî üzerine zâhîrindur... 998 (1592-1593) sarâ'ıne galince pâdişâh-ı sadâet-âşîr ve etlâf-ı me'vâinâd-plârm fîtîhâ-ı azîmelerîni müş'ir ve me'vâinâ-ı kerâhâlerle müdîr olmak üzere sultân-ı emîntâh-ı zaman merçûh-i haricî ve âvân nîsâm için bir ve İlf-ı belâğat-nâhîh ve bir tasnîf : İshâf-ı menâhîb tertîbine sîb'at ve İshâh ve İstihâf-ıde gayet İshânân ile mukarrî ve sâ'î olidlar. İshân-ı ulu'le-avre inkîşâdın iki sene altı ayta (yani 36 ayl) kâbilîyyet ve isitâ'âd ile tertîb-ı mukaddemâat zortardı. Ve bu kitâb-ı celîmâ'ı-musâ'el me'vâinâh-ı İshânvâd-ı Osmâniyyelerin rukaz sultân-ı âhî şâmîn şifâ'îyle nîhân-hâne-ı gaybden âlenâir mevâinâlerîni müğâhedesi arsasında tarîk-ı s'evz ve hârk-ı adâ ile hitâm-ı inâtinâ buldî.<sup>104</sup>*

*Hesr Bihîşt* 1505-1506 tarihinde yazının tamamlandığı olmakla birlikte hatime (netice) kısmı, II. Bayezid'in ölümü ve Yavuz'un tahta çıkışıyla yani 1512 yılı olaylarıyla ilgilidir. Bu durumda eserin ana kısmı, 1506 yılında tamamlandığı bile olsa, hatime kısmının 1512 yılından kısa bir süre sonra yazıldığını düşünebiliriz. Dolayısıyla bir bütün olarak eserin bitim tarihinin en erken 1512 yılı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Fursatlı Mehmed Tahîr,<sup>105</sup> *Hesr Bihîşt*'in vazirliş tarihi olarak 919 (1512) tarihini vermektedir.

<sup>100</sup> Feridun Hesr Bihîşt, Vazir.

<sup>101</sup> Feridun-i Hesr Bihîşt, Vazir.

<sup>102</sup> Mehmed Tahîr, op. s. c. 31, s. 69

İdris-i Bülîsi *Heft Bihîşt*’ı yazarken, kendinden önce Osmanlı ünlü yazar kimselerinin eserlerinden faydalandığı muhakkaktır. Fakat o, faydalandığı kaynak eserleri belirtmemiştir. II. Bayezîd’den önceki padişahlar hakkında bilgi verirken, özellikle Aşık Paşa-zade, Neşî ve Şükrullah gibi tarihçilerin tarih kitaplarından yararlanmış olması çok doğaldır. Çünkü özellikle Neşî’nin *Cihânnâmâ*’sı ile Bülîsî’nin bu eseri arasında bazı benzerlikler vardır. İşte bu benzerlikler Bahinger’in de fikratin çekintiştir. Fakat Bahinger bunlara dayanarak, Neşî İdris-i Bülîsî’nin *Heft Bihîşt*’inden faydalanmıştır şeklinde yanlış bir kanaate varmıştır. Halbuki doğru olan tersdir yani Neşî, İdris-i Bülîsî’den değil, İdris-i Bülîsî Neşî’den faydalanmıştır. Tarlucu da bu yöledir; çünkü Neşî *Cihânnâmâ*’yı 898 (1492) yılında bitirerek II. Bayezîd’e tediye etmiştir. Halbuki, İdris-i Bülîsi *Heft Bihîşt*’i 1502 tarihinde *Cihânnâmâ*’nın tamamlanmasından yaklaşık altı yıl sonra yazmaya başlamıştır.

İdris-i Bülîsî’nin diğer mevcut ve mevcut olan kaynaklardan başka, birçoğu mevcut ve mevcut olmayan kaynaklardan istifade etmiş olması eserine ayrıca bir kıymet verir. İşte bu belki de tamamıyla kaybolmuş kaynakları kullandığı olması şüphesizdir ki Osmanlı tarihinin başlangıcında ait bazı önemli noktalar aydınlatılmış olmaktadır.<sup>106</sup>

*Heft Bihîşt*’in üslûbu çok ağdalı ve süslüdür. *Heft Bihîşt*’in üslûbunun muhtlak bir dereceye varanlarla susuzdan bizzat sözlük mükâmilîdi olan Hoca Saadeddin<sup>107</sup> ile kıyaslayabiliriz. Bununla beraber bu eserin tarzıyla zarif Osmanlı üslûbunun doğmasına belki de doğrudan doğruya etki olmuştur.<sup>108</sup>

*Tâcî’-Tevârîh*’den başka *Kâmilî’-Ahbâr* ve *Sahîfî’-Ahbâr* gibi *Heft Bihîşt*’in muhtlaklarında yalnız birçok sor-lexikolara değil, ilhâm arasında ayrıca nakledilmiş, fakat Türkçe şekli verilmemiş cümlelere, fiçlora mebzul tesadüf edilir.

İdris-i Bülîsî’nin bu eseri, Osmanlı tarihinin en kıymetli kaynak eserleri arasındadır. Kendinden sonraki tarihçiler için kaynak teşkil etmiş ve onlara büyük tesir etmiştir. Özellikle Hoca Saadeddin *Tâcî’-Tevârîh*’i, Âli *Kimhî’-Ahbâr*’ı, Mureccinbûş *Sahîfî’-Ahbâr*’ı, Saluk-zade *Tarih*’i ve Râhî Edirnevî *Selâm-nâmâ*’sı için çıkan *Heft Bihîşt*’ten faydalanmışlardır.

*Heft Bihîşt*, II. Bayezîd’e da ünlü ilk sekiz Osmanlı padişahı ve onların dönemlerini konu almaktadır. Çok güzel, fakat ağır ve ağdalı bir üslûpla kaleme alınmıştır. Edebi özellikler yanında, esas olarak nesir türünde kaleme alınmasıyla birlikte yaklaşık 8.000 mısra tutarında kaside ve rubailer de vardır.

<sup>106</sup> Şelâhî, a.g.e., s. 8.

<sup>107</sup> Hoca Saadeddin, *Tâcî’-Tevârîh*, s. 8, s. 29.

<sup>108</sup> Şükrî, a.g.e., s. 9.



Cl. Havari<sup>109</sup> *Heft Bihisî*'nin 80.000 mısradan oluştuğunu yazmaktadır. Bayraktur'u<sup>110</sup> göre bu rakam yanlışdır, eserde 5.000'e yakın mısra vardır. Bayraktur'a göre Havari, ya eserdeki bir yanlışlık yapmış olabilir veya bu eserde, enkişâs 80.000 mısradan oluşan *Bihisî'nin Sefîna-ı İsmâ'î*'sini karıştırmış olabilir.

*Heft Bihisî*, her *tasvî* (örnektilime), sekiz bölüm (*bihisî*) ve bir *netice* (hütime)den oluşmaktadır. Her bölüm de ayrıca önsözler, girişler, çeşitli alt bölümler ve noticelerden oluşmaktadır.

*Heft Bihisî*, oldukça itineli ve mükemmelen mektebe takvimi bir surette tertip edilmiştir. Eser tarihi nektardan bir şubeler olduğu gibi edebî cihetten de müstesna bir mekân teşkil eder. Edis, zamanının mütebakkül âlimi olduğundan başka değerli bir edib olduğuna da eserinde mebzulen gösterir. Bu hîst o dereceye varır ki bazı vecdlerde edibî kusurlar tarihî cihetten gölgede bırakılabilir kadar azdır. *Heft Bihisî*, bir yığın tarihi mukayeseler ve emaslardan başka 8.000 kudur mısra tutan şairlerle doludur. Hıvulimın şiddetinden etânnevi halta tarihi mukayeselelerde devrimin mekbulü olan türden mebzalağava varmakla beraber heyet-i umlâtiyesi muhteyem bir tablo arz eder.<sup>111</sup>

Osmanlı tarihinin incelenmesi bilhassa İis dönemiare ait olayların ve kaynakların tekkiki için Edis-i Bihisî'nin *Heft Bihisî* adlı eseri cansalsız bir hazîne teşkil eder. Babinger, *Osmanlı Müesseselerinde*<sup>112</sup> "Edis-i Bihisî'nin *Heft Bihisî*'si Osmanlı tarihinin yazılması bakımından henüz işlenmemiş gayet kıymetli bir hazinedir. Bu eserin metrinin en iyi ö yazmalarını istinaden seçti, Türkiye tarihinin yazılması noktasından en çok gerekli vazifelerden birini teşkil eder" diyerek her eserin değerini ve önemini vurgular hem de eserin nehrinin ne kadar çok zararı olduğunu ifade eder. Babinger, *Heft Bihisî*'ten büyük bir saygıyla bahsettiği gibi tarihçi Josef von Hammer de 1828'de neşrettiği maruf *Osmanlı Devleti'nin Tarihi* başlıklı eserinin mukaddimesinde *Heft Bihisî*'i "baş-klasik eser" olarak temsil etmekten sonra, Osmanlı tarihinin ted' için mevcut hemen bütün kaynakları kullandığı halde, *Heft Bihisî*'m müşahideleri tamamıyla eksizim işe başlanıyacağını ilave etmek suretiyle mezkur esere en müntaz mevkii verir.

*Heft Bihisî* üzerine yapılan ilk ve en önemli çalışma; *Edis-i Bihisî'nin Heft Bihisî Adlı Eserine Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu* başlıklı doktora tezdur. Fikriolog M. Şukru tarıncı'dan hazırlanan bu tez ilk defa olarak eski Plasya Maarif Nazarı Prof. Becker'in neşrettiği *Der İslam Mecmuası*'nda çıkmıştır. 1931'de Atina'da toplanan "Elenist"ler kongresinde Prof. Babinger tarıncı'da bahas korulmuş ve müteşşihlerin dikkatini celbetmiştir. Prag Üniversitesi'nden Prof.

<sup>109</sup> Cl. Havari, "Bihisî'nin Müessesesi", *Encyclopedie de Islam*, c. 11, s. 774.

<sup>110</sup> Bayraktur, *op.cit.*, s. 16.

<sup>111</sup> Şukru, *op.cit.*, s. 8.

<sup>112</sup> Babinger, *op.cit.*, s. 54.

Kipka, Heidelberg Üniversitesi'nden Prof. Hartmann ve Kopenhag Üniversitesi'nden Prof. Petersen bu çalışmaları sebebiyle M. Şükri'yi tebrik etmişlerdir. Bu çalışmaya Almanya'da yapıldığı ve bu sebeple Almanca olarak hazırlanmış için bizzat M. Şükri tarafından 1934 yılında Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır.<sup>112</sup>

*Hesrî Bihîşt* bugün hâlâ elyazması hâle bulunmaktadır. Meşhûr uyumsuzist D.S. Margoliouth, el yazmadan önce, eseri Farsça metreyle İngilizce çevirisini *The Royal Asiatic Society's in Oriental Translation Fund* serisi içerisinde yayımlıyacağını söylemiş, fakat sözünü yerine getirememiştir.

*Hesrî Bihîşt*'e Osmanlılar döneminde şimdikinden daha çok ilgi gösterilmiştir. Sultan I. Mahmud'un emriyle eser, 1146 (1733) yılında Abdülhakî Sa'î'dî (öl. 1161 / 1748) tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu tercüme *Tercüme-i Hesrî Bihîşt* isimli kitapta taşınmaktadır.

Ayrıca bilindiği gibi İdris-i Bîlîsî'nin, oğlu Ebû'l-Fazl Mehmed Efendi *Hesrî Bihîşt*'e bir *zeyl* (ilâve) yapmıştır. Bu *zeyl*, *Sahihname-nâme* veya *Zeyl-i Hesrî Bihîşt* adıyla bilinmektedir. *Zeyl*'in yazılması, 974 (1566) yılında bitirilmiştir. Bu eser şu kütüphanelerde elyazması olarak bulunmaktadır: Lâle İsmail Efendi; 3482; Revan Köşkü; 1540; İhsad Efendi; 2447; Gotha; 32.

*Hesrî Bihîşt*'in elyazma nüshaları şu kütüphanelerde bulunmaktadır: Türkiye'de: Esad Efendi No: 3197; NuruOsmanîye No: 3209, 3211; Ah Emiri Efendi No: 809-7, 3211; Revan Köşkü No: 1515; Hulus Efendi No: 3364; Rıza Paşa No: 888; Lâle İsmail No: 379; Araf Efendi No: 1946; Ayasofya No: 3541; I. Ahmed No: 2914; Beyazıt No: 5161.

Yabancı ülkelerde: Hindisûr No: VI 332-1; Berlin No: Ms. Orient. No 3176; Chanykov No: 80; Kahire No: 909; Meclis (Tahran) No: 276. Bulgaristan Üssla No: 274; Browne Coll. No: 11-9.

*Hesrî Bihîşt*'in mütevacimi Abdülhakî Sa'î'dî'dir.

### C- MÜTERCİM ABDÜLBAKİ SA'İDÎ

Sa'îdî mahlasını kullanan Abdülbaki, Ya'ni olup, Dördü Efendi'nin (öl. 1722) kardeşidir. Tam adı: Abdülbaki Sa'îdî b. Ebubekir Vehhî Vani'dir. Önce *Diyân Kâtipliği* yapmış, hayatının sonuna doğru Herat'de (Belonya) *Şâkir Sâmi Defterdar* olmuştur. Hicri 1161 miladi 1748 yılında vefat etmiştir. 1146 (1733) yılında Şahşah I. Mahmud'un İdris-i Bîlîsî'nin *Hesrî Bihîşt* adlı eserini tercüme yapmaya görevlendirilmiştir.

<sup>112</sup> Şükri, s.g.s. 6.

Diebinger,<sup>114</sup> İbn Kevâkî'nin de *Heşt Bihîşt*'i Türkçeye tercüme ettiğini söylemektedir, fakat şimdiki kadar böyle bir tercümeyle rastlanmadığı gibi, İbn Kevâkî'nin eserlerinin listesini veren araştırmada<sup>115</sup> da buna dair hiç bir bilgi yoktur. Storey,<sup>116</sup> *Heşt Bihîşt*'in Elüve'in b. Hasan Münşi tarafından yapılmış Buhara'da Semenov No 43'de kayıtlı bir başka tercümesinden bahsetmiştir, fakat bu tercüme hakkında hiçbir bilgi zikretmemiştir.

Abdülhakî Sa'dî'nin tercümesi 41 kütüphanelerde elyazması olarak bulunmaktadır: Avastofya: 3544; NururOsmaniye: 3078; Viyana Milli Kütüphanesi: 994; Stockholm Krâliyet Kütüphanesi: 70; Hamûriye: 926.

#### D. TERCÜME-İ HEŞT BİHİŞT

*Tercüme-i Heşt Bihîşt* veya *Tercüme-i Sa'dî Heşt Bihîşt* olarak anıldığını esas, yukarıdaki deni bir cilt içindedir. Eserin başından ikinci kütibinin sonuna kadar 25 satırlık seçide gayet güzel bir resih ile yazılmış, sonraki sayfalarında bu güzellik kısmen bozulmuştur. Bu nüsha İstanbul'da mevcut yegâne tercümedir. M. Şukrî'nin<sup>117</sup> bildirdiğine göre Viyana elyazması aynı metni diğer elifbâden bizzat kopyası olmalıdır.

Hazın üzerinde çalıştığımız ve Türkçe harflerle neşrettiğimiz nüsha; Hamûriye (Süleymaniye Ktp.) 928 numuruda kayıtlı olan nüshadır. Farsça'dan Osmanlıca'ya yapılan bu tercümenin; yaprak sayısı 436+4; ölçüsü: 312 x 203 (220 x 125) mm'dir.

*Heşt Bihîşt*'in mütercimî Abdülhakî Sa'dî, *Tercüme-i Heşt Bihîşt* ur nakudümesinde *Heşt Bihîşt*'in Farsça ulması seçideyle herkes tarafından istifade edilemediğini ve bu sebeple devrinin hükümlerini Sultan E. Muhibü'd-dîn .146 (173) yılında Vezir Ali Paşa ve Şeyhülislâm İshak Efendi vasıtasıyla kurdusian eserin tercümesini emrettiğini kaydeden:

*O nüsha-i fâhârin memnûn-ı hazîne-i cevâhir ve misâli-i defîne-i pür-  
zevâhidin levhâ-i tilsâmî nigâşe-i kalem i acemi olmağla her teng sermaye ol derâri  
yi girân-mâyeyâni hisse menaf olamayub ekser kâld-ı pür-kıymet ü belhâzı mehtâmı  
ve mehtâm kelâvâğrı kâldı sâhib-i pâye-i hâlt-ı saltanat ve iclâl ve pâye-i kâlt-ı  
şekret ve ikhâl, mehtâm memûrlük-i Erim ve Arâb ve Acem sâhib-i seyye mehtâm ve  
kalem, mehtâm rikâb-ı emân, sâlik-ı mehtâmlik-i vâhâb-ı hükem, fârhân ruvâye-i keft  
ikhâl ve Revâk-ı fâz-ı terie ü ikhâl pürâğâh-ı hende-nuvvîz şehrâğâh-ı rev-âğâz*

<sup>114</sup> Diebinger, a.g.e., s. 34.

<sup>115</sup> Savan Elâkârın, *İbnü'l-Acnaf ve İbrâhîmî Târîkîmîc*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1997, s. 58-60.

<sup>116</sup> C. A. Storey, *Persian Literature*, London 1970, u. 1, Kitabu 1, s. 415.

<sup>117</sup> Şukrî, a.g.e., s. 3-19.

*kâbi-i enri-i bâri ve azî-i Şer'i-i Hâhib-i Kürd-gâri adli ve adil ve hayri ve keremide  
peyrevi-i Hazreti Süddik ve Fârik ve Zinnürüvî ve Hâşimî, sulân-ı bîdir ve berr  
hâkân-ı adînet-günâvî kâhrân-ı harb v dârh fermân-rân-ı park v garh, kalife-i  
rîy-ı zarrin ve zarrîn, sulân-ı velâhî-i cihân, zillüddâhî'l-âzam pîrîşâh-ı mîrâzem  
es-sultân ibn'îs sulân, es-Sultânü'l-Câzi Şafahîd Hüsn İbn-i Sultân İsmâîlîfe Hâb  
İbn-i Sultân İskender Hâb.*

*Bayt*

*Afîvîb-ı felek-i sâttanat cih ve celâl zîl-ı hullâk-ı cihân Hazreti Süleymân  
Afâhîd*

*İhtâc evlâk, bu zerre-i bî-mihlâta nola okırâma nisbette olursan mâlmûd  
Eser-i Mihlâ-ı Sâ'dî'nun icâb gimcî zâîr kerkabim kare-ı jurefte hünye  
oklu mu'îl*

*Elkâstî; O'l şehrîvâr-ı merhamet-şâr hazretîrinn tab'î-i hîmâyün-ı fetânet-  
neşhâimîn 1146 (1733-1734) senesi şubânında ol gene-i mihtân ze'ni ol mihtân-ı  
nefise-ı zîbânus nasâd-ı tîlâmî, mihtân-ı kalem-i dîr zebân-ı Tûrkiye ile gıyâde ve ol  
kıld-ıy-ı zî-kıymet ve belâhâk herkes sermaye-i ismî'dûduna göre âîşfute eyledükler  
içün terâvüsiine fermân-ı hîmâyün-ı şerket-ıakârün juref, yafte-i sulân olmağm  
bîşümâşeyh vezîr-i â'zam ve ukrem mişîr-i eştâm ve erâkerem vekîl-i sâttanat-ı  
nazm ve keşîf-ı temşiyet-i mesâilî-i berâye minn ve pâresâz-ı utuce ve za'fî, mihtâb  
u dîl-nevâz-ı idemâ ve sulhâz mu'lekîl-i kerâmet-i evlâya ve müsterîd-i cih-i verâ' ve  
takud sa'î-ı islâh-ı umûr-ı dînyâ ve râî-i selîh-ı zâhî-ü şukrâ, şevher-i nimmân-ı  
cüd ve selâvet, elhîvâr-ı meyhân-ı gayret ve fecâz, me'lelel-gîster-i ahâli perver  
nevîl-ı meyhân-ı vâğâ, şafîkân-ı me'reke-i â'dâ vezîr-ı mişîrâ-ıadîbîr ve râşen-  
zâmir mâb-ı qubâir-ı hure-i asalet ve mihr-i pür-turur-ı evc-i sedâret râmâniye şîr-ı  
fîrkâ'n-ı Cemîl-ı Âli Paşa hazretleriyle vâkıf-ı hakâyık-ı ilâ-ı şerîat-ı garrî ve  
kâşîf-i dakâyık-ı jûnân-ı şerî, şevhâr-ı hîkâr-ı zekhrâr-ı ma'âmî ve aşmâ-ıy-ı küleşm-ı  
evrâr-ı sâhâdât ser-levhâ-i mezmûd-ı kemâl ve üfân ve şîret-ı nûshâ-ı tahkîk ve  
itâkân Nîmânî'l-âz ve Şeyhîrîd-âlehe, meşâr-ı şâir-ı ferâ ve miştâk-ı vîtemâ  
ve şîrakî, şuhâ'î-İskîm ve müftî-ül-enâm Mecîvârî İshâk Efendi Hazretleri  
Hâceycân-ı dîvân-ı Hîmâyünün cihân-ı akvân ve şîkâr-ı ihvâr olan Abdülbâkî Süleymân  
Bîm Ebubekîr Fâhîb-ı Vurî bendelerine şerâf ve şâir beyremâlarıylo bu edb-ı bî-  
hidâ u dâhî mihtân-ı emrîhî Yâ'dîa herâr nez ve kîsâde ile mihtâvîkîlân-âlellâh ve  
mîteressîken bî-rihtâmiyyet-ı Rasûlîkîh-âle kadîrî'l-âkâre ol mihtân-ı emrîhî  
kerâmesîne pîrîl eyledük Erbedî-ı hîmer ve aşub-ı nazâdîy dîvânîs ve naz-ıy-ı  
vâkıf ve şîret ve temennâ-ıy-ı râdik olâr ki, bu nev-ârîs-ı zîba yarı bu mihtân-ı  
govvârîn kâzîr ve kâzîrîne nazır olırmâvâb bu'îl evlâ-ı af ve adâ ile pîşide ve sehv  
ve hatâsına kelâm-ı mihtâret ve şîretîl keşîde ayıldık ve-ı ihvârîn sehv-ı ayırtıylo  
mazhar-ı nazm-ı Setkârî'l-ıvîb olâr.*

M. Şükrü<sup>118</sup> Abdülhakî Sa'dî'nin *Farsça Heft Bîhişt* i tercüme ederken istediği yazılan terk, istediği yerleri ibtilas ederken yalnız şairleri değil, terbi metinleri de almış olduğunu, bundan başka eserini asıl tercip tarzının muhafaza edilmediğini, her çok kâbiselerin, müteaddî: başlıkların noksan olduğunu, müferit ketibelerin birbirinden ayrılmış olduğunu, yalnız beşinci ve altıncı ketibelere beşlik yazılığını, makâdimenin tamamıyla mevcut olduğunu, bütün Fârisî nüshalarda yalnız setes husı bulunan dördüncü ketibenin em dozdüvâ denarının tamamıyla meskut olduğunu belirtmişdir.

Ancak Şükrü'nün, mütercim Abdülhakî Sa'dî Vani ile ilgili ifadelerinde taksirizlikler bulunmaktadır. Şükrü Bey, hem mütercimin coğrafî ve tarihi mülifanının gayet iyi olduğunu belirtmekte hem de mütercimin Fârisî nüshalarda yanlış yazılmış olan bir çok isim-i husîni pek az müstesna ile doğru yazıldığını belirtmektedir. Coğrafî ve tarihi bilgisi ile Farsçası iyi olan bir insanın bu özelliği yaptığı tercümeye eksiklik değil birakis eserin aslına bağlı kalınarak gibi muallit nüshasının özellikle de isim-i husîlerde sâhik kalması onun eseri tercüme ile de olsa bizzatınaya gayret ettiğini o sına bağlı kalınması gerektiğini gösterir.

Tarihi noktalardan bir şubeler olduğu gibi edebî ciheten de müstesna bir mevki iğai eden *Heft Bîhişt*'te İdris, zamanının mutabakatı almı olduğuundan başka değerli bir edib olduğunu da gösterir. Öyleki *Heft Bîhişt*'in bazı yerlerinde edebî kısımlar terbi vukuat gölgede bırakacak kadar uzundur<sup>119</sup>. İşte bu noktada Abdülhakî Sa'dî ilmi yeteneğini ortaya koyacak eserdeki bazı uzun edebî kısımları almaması ya da kesilmiştir. Buna terbi olaylardan çok uzaklaşılması için belki bazı hususlarda eserin aslına bağlı kalınarak bu tercüme için bir noksanlık gibi görüle de terbi dokümanlarından gir ve edebî anlatımın olduğu kısımları çıkartılması, vava özelermesi; bir tarih kitabı için yapılan tercümeye bir eksiklik olduğunu göstermez. Evet belki edebî açıdan eksiklik fakat tarihi açıdan eksik değildir. Bizim için de terbi anlatımları olduğu kısaca bir özet ve gereklidir.

<sup>118</sup> Şükrü, a.g.e.s. 19.

<sup>119</sup> Şükrü, a.g.e.s. 3.



## İKİNCİ BÖLÜM

### HEŞT BİHIŞT

Bismillâhîrreşîmâmirrahîm

Has-nâm-ı Hudâvend-î cân-Sferin  
İfakîn-i suzan der-zebân-Şifrin

Hamd u senâ-yı bi-pdyân ul Mâlik-i kevâ u mekân ve âlâfât-gâr-ı zemîn u  
âsman ceflet azâm-ıtu. Hazretâne sezâdır ki kudret ve sen'atın derk übede akî-  
çâlık "mâ orfînâke hakko mab'ûdâke"<sup>120</sup> kalân-ı sâk-nizâmıyla mütehayyır. Ve  
sipâs e hâ-hâld u kıyâs ol yekâ-yı bi-hemid ümme revâhûtu esvâbına revâdur ki şâ-  
yı usmâ-yı bi-mübtehasî şûzrûsde fâhr-ı denâk "mâ abedâske hakko ibâdetiker"<sup>121</sup>  
makât-ı hakikat-mecâlisyle âciz ve mütefekkirde. İnzâldır, ebedîdir, m'ânetine  
nühayel ve kudretine gayet gayr-ı mutasarrıferdir. Cümle-i üs u cân mabâh-ı kul ve  
ünânından muğlâzân-ı evân-ı ni'at ve sir-çesme-ı nevâ-ı ervâ-ı kuremedir.

Ey Hüdâyî ki her-kenâl löyi  
Mâlikül-mülk-ı zâkerül löyi

Ve salât u selâm-ı bi-hantâ ve inhiyyâl-ı tevz-irîsâm-ı bi-mübtehasî ol ser-  
deffer-ı risâle-ı enbiyâ ve ziver-i Ebrâ-ı kibûre-ı asiyâ refref-sûvâr-ı âlem-ı âliyyîn,  
malrem-i esrâr-ı karhet-ı yâkîn, şem'ı meclis-şurûz-ı kerubiyân, müşkât-ı pertev-  
cîrûz-ı mecmâ-ı rûlângyân, tülü-ı güşâ-yı mür'ât u "ve mâ yetâku an'î-bevâ"<sup>122</sup>  
sâhib-i mukâim u "kâbe kavseyri ev ednâ"<sup>123</sup> melhar-ı halkâ; ve tac-ı mîrâs-ı âlâ,  
rûr-i hadexâ-i hîşîş ve nûr-i hadîka-i âferîşîş, şefî-i yevm-i mizân ve mutî-i rızâ-yı  
Sebhân, tabîb-ı derd-mendân (Tabîb-ı Rahîmîn Muhammedül-Mustafâ (sallâllâhu  
aleyhi ve âlihî ve sahbihi ve sellam) hazretlerine şyâk ve evlâdır ki, usûl-ı imtâz-ı  
hi-kudret-e kulîl-ı rahmet-ı Perverd-gâr ve de'vâ-ı mağlûzâ-ı Çâlûr ve Çâlûrdır.

*Beşir*

Kur'im's-sedâya cümülû's-şeyam,  
Nehiyâtî-berâya, şefî'ül-âzemem.

*Hübâî*

Ey muhterem-i Hazreti Mennâr u Çâlûr  
V'ey muğtenim-ı nâm-ı didâr u hüçâr  
Mevlûdun ile âlemiyân etm satâr  
Mîrâcın ile müsâbâhân buldu etâr

*Beşir*

<sup>120</sup> Hâz seni hakkyta tanıyamadık

<sup>121</sup> Hâz seni hüdâyîde ibâdet edemedik.

<sup>122</sup> O kendî ilevânından koruyamaz. Kur'ân-ı Kerîm, Nâm, 3.

<sup>123</sup> Anâidinde gay nevâi kadar belli üşnâ du yalın ukâ Kur'ân-ı Kerîm, Nâm, 8.

Nine nevâ-ı keşf-ıla Sa'dî bîğ-ı vâsıfında  
Olunca Hâzretî Celîlî kâfîlâ, O gâfîlân

Ve durûs-ı mâ-mâ'ûd ve bî-âhâ ve şarîd-ı bî-hudûd-ı E-yuhş-âl ve evlâd  
ve ashâb-ı şâh-ı reşâd hususan çâr-ı yâr-ı gâzîr, a'hd kulefâ-i râşidîn (nevâ'ulâhâ  
teâlâ okuyhim ecnasîn) hâzretlârın enseb ve evlâdın ki her biri ser-çeşme-ı hîm-ı  
mekremet ve menba-ı mâlî'l-hayâh kerîmestüklâ.

İnânı hâd. Mâ'lûm olu ki selâtin-ı azâm-ı Osmanîyye'nin fîrâdâ irâz-ı  
cahî-gâh-ı saltanatı olan Ebedî-Câzî Sultân Osman, Güzelîler sekizinci pâdişâh-ı dîn-  
penâh olan Mehmed sâhib-i tedhî-i celi (nevâ'ulâhâ buchânehu) hazretleri celâd-ı  
kâzîng-vâridân kemâlî zaman ve saltanatına öngit irâz-ı sa'âdî servet ve temuk-  
vâh-ı hîsrevî olan selâtin-ı râşidîn zâmir-ı saltanat ve nevâ'ı şevketlerinde sâret-  
nâcî-ı vâ zâhîr olan köylüyet-i zâvâ-ı guzâvâi ve fâilîhân vâsıf-ınu zebân-ı Fârisî-  
Derî (zere bir tarih te'lîfîne 908 (1502-1503) senesinde ülemâ-yı osmânîânî ve  
fâilîlâ-yı dâhîrîn meşâ-ğulâ: mevlevânâ İbrâî İdrîs Hâzretüddîn Bî'nîsîyi me'mûr  
buyuruldukları ile mevlevânâ-yı muşâvîr-ileyh dâbî iki isim ile mîsânenâ ki bî'tî husûn-  
Arabî ile *Kâşîrî Nîfâs-ı Şemânîyye fî Fârisî-ı Kâşîrîânâ'î-Osmânîyye* ve bir dâbî  
sekiz nüfû pâdişâh-ı İslâm pâtalân merâkûb-ı iliyelerini tes'îbe anka ile bîzer  
cennete teşhîh ve zebân-ı Fârisîyye ile *Hâzîrî Ehlîşt* deyü temînye eyleyeb bîr kitâb-ı  
muâvâzâb keşf-ı sâik-î kâk tasvîl eylemişür ki, sanâ-yı kâvâh ve tesvîl ve hedâ-yı  
tefîr ve terâfî mevzûl-ı inşâ-yı vâsıfî belke makbûl-ı cümle-i ehl-ı masâfir. Lâkin o  
nüshâ-i fâilîân mânenâ-i hâzîre-ı cerâhîr ve mîsâî-i defînesi pâ-zevâcîdîn levhâ-i  
ulûm-ı meşâ-ğul-ı kalâm-ı acemî olanıñ her heng sermâye ol derûf-ıyî gîrâz-mâyesen  
büsse-mend olamayub ekser kâfî-ıyî pâ-şâyînet u bahâsî tahtân ve makâm  
kelmeğın hâlî sâhib-ı pâve-ı nâcî-ı saltanat ve celîlî ve pîrâye-ı zâhî-ı şevket ve ikhâl,  
mâkûl-ı taemîlîk-î Rûm ve Arab ve Asud sâhib-ı sey-ı meslûl ve kalein, mâkûl-  
ekâl-ı ünemî. sâik-î mesâlik-î erhûb-ı hemem, ferûdâ tevâ-yı beft-ı kîlî ve revnâk-  
elâ-yı serî-ı dâhîm pâdişâh-ı berde nevâz şehîngûh-ı ser-erîm-ı tâbî-ı emr-ı Râî ve  
mâkûl-ı şer-ı Hâbîb-î gîrâ-gîrî suâk ve adl ve hayâ ve şerîfîle peyrev-ı Hâzret:  
Sâddîk ve Bîrâk ve Zîrâf-ıvâr ve Hâydak, sultân-ı bâhr ve hecr hâkîm-ı adâlet-ıgüster  
kâzîmân-ı meş-ı şâh-ı ferûdân-ân-ı şârk u gîrâ, bulîfe-i rûy-ı zemîn u zâmân,  
sultân-ı selâtin-ı cihân, zîllâllûh-ı a'zam pâdişâh-ı muazzam es-sultân ibn-ı sultân,  
es-Sultân-ı Gazî Mahmûd Hâzretî Sultân Mustafa Hân ibn-ı Sultân Mehmed Hân  
(eyyedellâhu. eyyâme hilâfetihâ ilâ intihâ'z-zamân).

Öeyt

Afâk-ı Felek : saltanat câh u celâ: zâl-ı kâfîlâ-ı vâhân Hâzretî Sultân

Malûmâd

İnân eyleyeb, bu zerre-i bî-âkâdîrâ nâcî ekânına mîsâle olursân mahsûl

İsârı Muhtîsî Sa'dî'nîr-ı klîh şîmî zâhîr kevkebon burâ-ı şerîfîe bugûn  
olub mes'ûd

Hâk teğlî bu Şehîngâh-ı zâvâ'î-şârinâ sâye-i saltanatın hayre âek İnan  
menâ'ûd



Her ne kim tab-ı hümayûmna ilhâk olsa xü tedbirin müdâre muvâfık  
Mübâd.

Elbâsî, (M) şehriyde-i ıncerümet-şâre hazretlerinin tab-ı hümayûn-ı fetâmet-  
moşûnları 1146 (1733-1734) senesi şubûrunda ol genç-i bulân yanı ol müçâ-  
nefise-i zübânın çâşod-ı tılauna, miftâh-ı kalâm-ı da-zebân-ı Fûkî'ye ile güçde ve ol  
kâlâ-ya zî-ıyinet ve belâdan herkes serâyeye-ı isti dâvâna göre istifâde eylesünler  
içün tercümesine fâzân-ı hümayûn-ı şevkât-mukarrûn şeref-yâfte-i sudûr olmağın  
binânaletih vezîr-i âlâm ve ekrem müşîr-i şânım ve mükerrem vekîl-i saltanat-ı  
uzun ve kefil-i temâyüt-ı mesâil-i becâya muîn ve çâresiz-ı acâze ve zaufâ,  
Zulhîbb ü dil-nevâz-ı ulemâ ve sulhâ, mu'tekel-i kerâmet-ı evdyâ ve müsterid-i cih-  
i verâ ve inkvâ su'î uslâh-ı umûr-ı dünyâ ve râ-i scâh-ı zühdi fukarâ, geyher-i  
ınnâm-ı cüd ve schâvut, dilâver-i meydân-ı gayret ve şecâet mü'delet-göster-i  
ahâlî-perver-ırcend-i meydân-ı vezâ, saf-şiken-i mu'teke-ı n'âdâ, vezî-i müsterâ-tedâr  
ve nügen-zahir muâb-ı muhr-ı büre-i assâet ve mîhr-ı pür-tenvir-i evc-i sudûret  
sünniye şîr-i Hedâ'at-ı Cenâb-ı Ali Paşa (yesserallâhu teâlâ mâ yuhîr ve mâ yuşâ)  
hazretleriyle vâkıf-ı hukûyk-ı ilm-ı şerîf-ı garâ ve kâşîf-ı dekk-ı k-ı lûmûn-ı şâdâ,  
gayr-ı bîhîr-ı zehhâ-ı muînî ve şîh-ı-ya kulzûm-ı esrâr-ı sâbbânî ser-levhâ-  
meemûâ-ı kemâl ve ârân ve lâhriat-ı nushâ-ı tabkik ve lîkân Nûmânî' asr ve  
Seyhânî-ı tehr, mefhar-ı sıdr-ı fetvâ ve muftâh-ı ümâ ve fudalâ, şeyhül-İslâm  
ve muftâ-ol-şânım şefadistâho (evâylide muînî ulî kâffetül-umûm) mevlânâ İshâk  
Ebnü'l-Hazretül-Hâcegân-ı diyân-ı Hümayûnun ahkâr-ı âkrân ve olkâr-ı ihvân olan  
Abdülhâki Sâdî bin Lübekkâ Velhî-i Vârî herikelerine şâret ve şâm  
buyurmalardı ki bu eld-ı bi-hîdâ'ın dâhî imtâzâten lâ-câhîle te'fîlâ bazze üz ve kusûr  
le mütevekkiler-ülâllâh ve mütevesseken bi-rûhâniyyete Rasûlullâh ulî kadîr-ı câkâr  
ol mübâ-ı emîlânın tercümesine şükrü eyledim. Erbab-ı zânet ve ashâb-ı nozûdan  
ilimûs ve ricâ-yı vâsik ve nûzâ ve ferâcâ-yı şâk'k olur ki, bu nev-ünüs-i zîbu  
yani bu nushâ-ı garânce kusûr ve kusûnos dâze olınmayub beke zeyl-i ol ve atâ ile  
pâyide ve selv ve halâsına kafem-i mürşvet ve siyânet keşide eyleyüb üze ihvânur  
ser-i uyûbyâk mazhit-ı nazur-ı Sâdîrül-uyûb olalar. Zîra

*Bev:*

Her avb ki sultân-ı bî-pesended nâmürest.

Ve minhûl-ı cevfik n'uzel-Mevlâ ve n'ime'n-Rafîk

*Bu Makol Selâtin-i Âl-ı Osman'ın Tevârîhi Kütübman Te'rif ve Tassîfına Şâri'i Beyânındadır*

907 (1501-1502) senesinde ki bu ahkâr-i fukarâ İdrîs bin Hüsameddin  
Bîdîst entakülâhu bîs-siddâ ve's-savâb ve nuşere tî-zümme-i "men âliyeh-hikmete  
ve fâsle'l-hüb"<sup>124</sup> tesâvîfî rûzgâr-ı gaddâr ve ta'arruz-ı stemkârân ve zebbârdan  
tanûnîne memâlik-i İslâmiyede say-ı cümâyet ancak necâletek-i malûse-i Rûn'ı  
münhusir olduğı mu'lam olmağla izdûrî cülh-ya vâtan ve terk-i diyâr eylemek

<sup>124</sup> Kütübâmet ve Kâsin İskân-ı emre mîlâhîyâ ve ihâşîye.

ihiyâr eylediñ. Zira ki çeşni-ı neyyâr-ı sipih-i devyâr ve aynı-ı hü-mendân-ı olul-  
obslra râqa ve âyânîdî ki, ol hâmedân-ı kay-ıca-ı lâlân ve ol cûdmân-ı hüsvân-ı  
lâkenet-ıcaşân elbuk bir âsunânîdî ki; metâllinîñ kevâķih-î neyyârîcî cümle  
şâhân-ı âdil-ı dil ve sa'yyes nevâz ve nâcûm-ı tâlî-î meş'ûdîcî daima şer' perver ve  
kâfir-şerîh. mücâhîberdîr. Benâen-ülî-zâķik bu garîb ve kebîb-î mehcûmî sevdayî  
göñlünde şükûh ve bu yâr ve diyârın dür ve şokostu ve âşûlu-dimâğının boyûl-ı  
İsmâilyîsîrde karân-ı menzîl-î muşâde dâire-î mis'ûd iştîdîd huldî. Takbîlîğ şer'u  
üsân-ı fâlek-âşîyân ve inâyet-ı en'âm-ı sultân-ı mutâ'î a'mî şehen-şâh-ı selâtin-ı  
şer'at-şîâr ve pâdişâh-ı dîvân-ı memûlîk-mudîr hüsvân-ı rûzğâr-ı âteş ve enâbu  
kuyûsîr-ı şerâyî-şîrîn edûl ve ekvâlî ve evyâr-ı fîten-ı şîy'âden müreddeh-ı  
dîvî-ı mübîn ve celâ-ı mas-ı ussâ'da câlis-ı evreng-ı bîkîlül ve tenkut ve fermân  
fermâ-yî sipih-ı nusret-şerîh "fücdelâllâhül-râccâhîdîne ale'l-kâidîne"<sup>15</sup> ve hârs-ı  
kuubûlî-lâlm ve evyâr-ı me'lîm-ı dîn emâd-ı zâfer-âyî "Hâvâlezi: eyyedeke bî-  
nâvâñ ve hîl-mu'mînîn"<sup>16</sup> ol-mâneyyud mücâllîhül-Mecîd el-mevfûr bî-nezîkîñ-  
veyâ bir-neyyâr-şerîd kîbân-Nâsî Sultân Dâyyûd çâzzullâhu teâlâ bîñ-nusret-  
mübîn enâsâvîyî ki, bu kitâbın unvân-ı telhîfîne hârs-ı elķîñ ve evsâfo şehab ol  
sultân-ı muşâhîd intişâr-ı zîkr-ı cemâliyle ve bu mucunûm-ı tashîh-ı alhîr ve  
tavzîh-ı ahvâl ve esârete bâ'is ol hîmedân-ı büvârg-vâtan ibtidâ-ı kâde ve bu sipâh-ı  
dîn-penâhîm memûlîk-ı Rûm'îñ küllân-ı gün-câh üzereñ zühûredur ki, 716 (1310-  
1311) senesinde serî-ı kîlâfet-ı Müstâfâvî, emâs-ı saltânat-ı Osmanî ile unvân ve  
şân bulub senâ-ı muşâreden 908 (1502-1503) senesine gelince pâdişâh-ı sa'âdet-  
âsâr ve eslâf-ı mücâhîd-şîrîn fatîhât-ı âdîmîlerin müşîr ve melûsân-ı kerîmîlerîñ  
mübîr olmak üze sultân-ı mucâhîd-ı zarîh eyyedellâhu bî-rîc-ı âlâm'ül-âmân  
meş'ûb-ı havâs ve âvâm olur iğnî bu telhî-ı helâğat-üstûh ve bu tasnîf-ı telâfüt-  
menşûb tertîbine surâl ve ilhâh ve bu devâñde gayet ihtîmâm ile mukarrî ve sâî  
elîlân. İrâķm-ı ulû'l-avre inkîşâden bu Müzyem-şerît olan tabî'âtın neticesi ve  
pâxîve-fuval olan mâder-ı fıkrît-zâdesi iki senâ nîlî ayda "ve kemûhu ve fîsîlâhu  
selâsüne şâhîr"<sup>17</sup> kelâm-ı İnkâet-eshîmî ulûkâcu kabîliyet ve istîfâd ile terfî-ı  
mukâddîmâl gösterdî. Ve bu kitâb-ı adîmî'î-misâl mücâhîdân-ı hünevâde-ı  
Osmanîyye'den sekiz sultân-ı âlî şîrîn sâdûyla rûhân-hâne-î gıyâdîñ âlemîñ  
müncâsuları muşâhedesi anasîrde birik-ı peaz ve hârk-ı ade ile hâfâz-ı İhtîrâm  
buldu.

Ve bu kitâb-ı mustolâb sekiz müdd pâdişâh-ı cemûl-mudîhîñ daavâtına sened  
olduğîñîñzâvân-ı Fârişî üzre *Hüft-Dâhişî* dayı tesmîye olmak mülâyîm ve bir dîhî  
fîsûn-ı Azâbî ile *Kitâb'ı-Şîğîr'ı-Şemânîyye Fî-İhtîvâ'î-Kayâsîrâtî'ü-Osmânîyye*  
münâşîb göñldî.

Ve bu sekiz kitâbın her birîñin meclûsî ki, her künbe-î mübeddî ve tâlî'a ve  
mukâddîmîñ tafayûh mevşîm oldî. Ve ebvâb-ı semâniyyeden her bîr. bir ketîbe ile  
tertib aded-ı mevşîm oldî. Ve her ketîbede bir kaç düstûn var ki, selâtin-ı mutâşârîñ-

<sup>15</sup> Alîkâ mücâhîdîñî cürânlarđan inâlet kıldı. Kuvân-ı Kerîm, Nisve, 96.

<sup>16</sup> Senâ ve inâmîlân yârdîmîyle destâkleyen... Kuvân-ı Kerîm, Ertûn, 62.

<sup>17</sup> Vâşîmîñ ve sâhîñ kesîlîmîñ ulûz üñ şerîf... Kuvân-ı Kerîm, Akköf, 15.

İslâmın ehli küfr ve zümre-i İslâm ile muâhâze ve muâsamatın beyân-ı vukûrudur. Et-tevfîku min-Allahil-Müstesr.

*İkinci kısım*, muhakkak o idi ki, ol padişahların meâsiri muktezâlarıyla ki, sünret-i mülk-i din-hikmetleri ve şive-i şecâsî ve icthâd ve gazâ ve cihâdda rû-i zemînde zümre-i menâhik-i İslâmîyye mülûkunun cümlesinden ziyâdedirler. "Hevhum yâsârime fîl-hayrâti ve yed'ümene teğâben ve tulûcun ve könd' lenâ hâşim"<sup>118</sup> nazmât-ı mu'azzamâmürî üzre şeref-i mecebeben: mevlân-ı sultan bulur. İbâr ve eşârın nusbet: ne hüveydâ ve âşkârdur. Cemrî: ebvâb-ı fütûhât ki, cyyâm-ı devlet-i İslâm'da hakîyân-ı istimet-i Mûhammed (salâllâhu teâlâ aleyhi ve sellem)in desbyte güçde olur. Ol Hazret'in rûgâr-ı ikbâlüne mensûbdur. hususan bir fetih beşâret-i ku gıyâet tevazzüç-i hâdur ve nübüyet rûzâ-yı şîfî marzârinından kemrî-i mecrât mu'âzî: "Luyângüç-yi "ve mâ yanîku anrî-bevâ"<sup>119</sup>da ol bî-misâlin sünret-i vukûd: "in huve illâ vahyün yûnî"<sup>120</sup> ile âşikâ ve hüveydâ olarşudur. Ve ol Hazret'in hadîs-i düm-nisâr ve lafz-ı şîkr-i Bâri ile atın zühürünün nevid-i beşâret-i müceddî olmuş. Nitekim ebâdîs ve mubeggirât-ı Nebavî ve kelimât-ı târîkât-i Mustafavî memlûk-i Rûm'un feldi de mülk-i Fars ve Acem'in müjdesi: "âdârında çok vâki' olmuşdur. Mîrâbâ Kale'n-Nebıyyu (salâllâhu aleyhi ve sellem): "Fu kurâni Cerizetu'l-Azab fî yeftehehalâhu tehlâ sûmme Fârsun fe yeftehehalâhu tehlâ"<sup>121</sup> sadaka Resûlullâh. Ve bu ehâdis-i şerîfin emsâli ki, hâric: "İlğyîn-inzâlbare muzîd-i istidfâl de görümeük: minikimdur. Kırâbu ahbâr. Nebeviyye'de çokdur. Ve ol hadîs-i şerîfin ki, sözün hakkında mustekiller nevid-i beşâret-i göstermişlerdir ki "as-yuftehu el-yekûmuh-Rûm ve yekfîkehum-ülâh"<sup>122</sup> sadaka Nebıyyullâh. Ve ma'a zâde: *anzâr-ı yâr-ı selâ* ki, beşâret-i fetih-i bîkânda buyumuşlardır. Hadîs-i ashâb ve nevid-i sadâkât-mulâharat-ı uzma fetih-i Kostantınyye bu fetih-i mübâsin ruhanına dörbârdur. Ve bu muâmirinü kelâm-ı sadakat-ı ecûm Ah bin Ebî Talîb (radıyallâhu teâlâ anhüden irtevâdir ki. "Hu selâtin-i mücâhidinin emrân-ı devletinden haber ve enfâs-ı giril-güşâ ile bu fâtihân-ı kişver-güşây-ı küç ü ösmür birâ-yı muhsûl-ı bostanî setna-yı izzet ve fîlâda güçde eyledi ki, "Le yekûmeme li hazihî'l-ümmele şânün ve vestacnâ" aleyha rûşâr"<sup>123</sup> Beni'l asfar ve müğâzî-i İslâmîyenin ahvârî âriflerinin içinde muâfâ: "Nebeviyye ve tîbîlâdeu sonu selâfından hiç bir padişân-ı gâbl bu mertaba fütûhât-ı bilâd-ı küfürî ve bu vâsıta memâlik leşkeri ve müle-ı muhtelife kiç-ı bânîlâ mezheb-i milleti İlanâlyyye-i peygamberiyye mütebeddîl olrak mukaddî ve müyesser olmuştur. Fâvâkân-ı müteâddutân ve müteahhirinden buatun da'ıyyâm-ı batryân-ı hilâfetü du'â-ı sâdehâ ile kâim ve kavâim-i serâir-i devletleri tekyye-gâh-ı saltanatında zîrî hayr ile m'istâkâm ve

<sup>118</sup> Doğrusu onlar için çarede yaptığımız korkunç ve unutkan bize yakınlardı. Bizim için güçlükler saygı duyuyorlardı. Kur'ân-ı Kerim, Enbiyâ, 90

<sup>119</sup> O beşâretinde konuşmaz Kur'ân-ı Kerim, Nem, 3

<sup>120</sup> O'nun konuşması ancak bîlâ rûn bir vahy idi. Kur'ân-ı Kerim, Nûr, 5.

<sup>121</sup> Anıy yarım aslan yekm bir tarafta fethi edilecek. Deha sonra di fâci dîyâkute fethi de size müvesser olacaktı.

<sup>122</sup> Kuvâlar size sefer uçarak. Sûre Allah bîfâdir

<sup>123</sup> Bu ümmet için çok önemli konum olup, hâzırgeçti kâzâda çok bayraklar (kavimler) toplanacakdır.

vücûh-ı müberrâ ve hayrât ve menâhî-i mülakât-ı dâimî mütemalen üç nevde sâhib-i aşkân-ı devlele mürşecâhîr ve tanzîmî ehl-i mâlele fâik ve fâsîhîr

Nev'i evvel, kîvvalâ imdârîl-: âbıyye ve öbâıve-i relîa ve meâbid ve tâat kerde-i ehl-i şânâr ve tevhîd ve emkine-i menâfîlern ve bukâ' ve hayr ve îhsânlar niyyet-: beşân-ı ta'dâlırından evfer ve üyyeddü. Bu şelâtinin sadıkât ve tâtıv-vuâlmından ve bu hüseyvân-: evrenç-ü' u tenkâninin tebernatından ki, fîl-hakîka ol eştâk-ı hass-ı serâniyyeden her birisi bu ânu değin bu uzan-ân-ı sa'âdet-âyînîa mecnûâ'ı mensûkûsadır ki, 've cecelnihüm, einimeten yehdime hij-umirâ ve evhaynâ İleyhin: fîcâ'l-hayrâ ve ikâne's-sulûti ve itâ'e'z-zekâti ve kânu kenâ übulû'<sup>124</sup> ve menâlık-i Rûm'ın ve İslâmîyye-i mezhibünutân bilâd-ı besîtu ve mîzânide çendan istenâ ve inşâ posturmuşlardır. Mevmenat-ı say-ı cemî'leri ile hayr ve kerâhîyâ ve mesâid ve meclârisa tebdül ve put-han'leri savânî' ve hayret-hâne ve cevânî-i mecâmî- muvalhicünnye izğylde ikdâm eyleyüb ve îkâr-ı mâ'mar-ı say-ı mülâidünelermeden sâkûn-: bahr ve beate ol kadar hîzâ-ı hayr ve nuhall-i neç-ı mesâdüx 'bâh ve âyâd eylemişlerdir ki, bi-haseb'l-âded ale'l-tenâhî pâlişihîn-ı Arab ve Acem ve kâpür i Erân ve Tîrân ın cümle imdârîmler: cüzûndü.

*Beyt*

Ödün-ı himmet ön pâlişihîn  
Ki hayr u lut' ez beht-i Hüdâ kerf  
Fîzâ-ı câh-ı ön şeh hâid muhken.  
Kı kâr-ı hayr bi-rîy-ı ryâ kerf

*Fâhî*

Ol pâlişihîn himmetinin bendesiyini ki, hayr ve lutfu Allâh için eyledi.

Anın ehlînin tenâhî muhken olusuk ki hayr işini ryâsar işezî

Sarıyın (Nev'i Sâni): Her kuçan düşmen-ı dünden utuz-ı imkân için mülkâr-ı salâhatlılardan nehat: nusret-encâmı niyet-i hâlis ile ikdâm ve nâdî-i eştâh-ı teşker-i kevâkin-âfâd ve tevhîz-i mus-ı asker-i meclâk-ı mîdâd ile azın-ı gazî ve mîcâzude için hareket eyleyeler ol kadar sarf-ı bîzâin ve emvâl ve bezl-i sâ' ve nevâ' iderler ki, üzemâ-i salâtin-âkâlin mee yillu Jahîyye-i uzumâlarında ol mîklar infâklar ken-: muhâl görünüyor

Üçüncü nev'i: Bu bilmedün-ı fâzî ve îhsânın infâk ve irfâk ve hudûy ve mehâsînî eşfâk-ı âbıyyâ: yemâtiniden kâffe i ehl'ullân ve ömme-i havâss-ı îfâk'ülân dîrnu mültez ve hemîşe uszar-ı merhametleri ile mehbûzlarîr. Belki tarâkıc-ı nîkâmâ-i âfân ve fudâî i bunî âdem perâe zall-ı serhâkât-ı âli âfâmlerinde meşrû ve gerek ebâd-ı menâhîk-ı Arab ve Acem'de mezkûrdur. Bundun meclâret ve mâfdelet ve mülâidünlerinde rahat ve asude-hâim ve put-sürurterîr. Ve bu âfânedân-ı celâlehin nusret ve devletine cevân-ı hulûdu dâ'îd ve serâ-ıy: sârlân vedurdûc-ı hîm îdâr

*Beyt*

İz ânu şud hâne-i burgîd mî'mîn

<sup>124</sup> Oaları hayırgınız. Kendü insanları üşü râlâ görürü öderler yânik, iyi işler yapmayı emre. Kîyâyî zekat vermeyi vahyetuk. Onlar bir fakîk edebîmsukerdi. Kâr'ân-ı Kur'ân, Endîvî 73

Ki lâîkân-ı devlet-râ dehdal olı  
Selhü-yı elr ezân âmed vüldn-gir  
Ki der-ı tıfî gıyâhî-râ dehdal şîr  
Ya'ûl

İdris-i burşud anın şîrâ nâ'âmur olı ki devlet tarâhlerine nûr verir  
Ve selâhın selâst ümün çün cihân-gir oldu ki, meşâğzelm çocuklukta şîr

Yerir.

Ve çünki maksûd-ı aslı tevârih-i selâtin ve teflûk-i a'yân-ı küy-i zemîn ve melekâe-ı insânînin havâdisi-ı zamâneyi belâveden murâde; anların pâdîşâhîkânın ahlakıdır. Bieyy-i hâl bu selâtin-i mücedhidînün uhûk-ı girânîsînün usûri-i şemsî zikirî vesîlesiyile ki melek-i kullî rahmettirler. Ve her muktezâ-yı îddinde zikirî's-sâlihine tenzîlât-rahmeti her biri muzbir-i ref'at ve muzhar-ı mehkematirler. Bu mecmûd-ı meşâh usuluna muvâhazetini gösterdig; hasıbyla mehbûs-ı füyuz-ı merâihün-i vücdil ve hakikiyyet ve me'ni olsa çok değâdır. Ve kullî-ı ilâhî ve feyz-i nâ-mütenâki bu selâtin fetûlet ve teflûn ve bu teşîf-ı tafarr-ı hikmet ayin olsa şer' ve ul zâ-ı kudâi-sifâların kelâmâtına intisâb ve azâf-ı meymenâtından bu esrâfın ahbârı ahvûrum eşâfı olsa revâker. Ve bu kitabın sâhu-i bünyân-ı sadk ve savâbı bâhir ve zînet-i rûhânî zâkir olmasınır seb'ül her bir maksûda teşebbûs-ı delil-i şevâhih-ı fırlakânî ve ferâz-ı d-ehâdis-i Nebeviye ile sâir fütûh ve üdebânın kullîb-ı kusânîfînder enfü ve uşher ve âşerâ ve hutebâların cümle mecllefat-ı tevârihünder evzâh ve uzhar olmağa lâyıktır. Mülluku zebân-ı ke'ferî-i sadık-ı beyân bu şîhân-ı şîşver-îmânın medhi-i etvârlurupla habâyât-ı ebâtil ve ekâtib ve kelâmât-ı maksû-ı reng ve talyîlât ve teşbîh ile alûde olatacağın. Ve ol herş kitabın hikâyelerinde asla zulum ve ulvânâ me'ni bir hikâyec ve sefk-ı dîvân-ı râ-âhûk Müstevîmî mu'îr bir revâyet sahîfe-i zikir talih olunmak istikâb olunanayub emek hüve sadk ve savâb ve mutâbik-ı sünnet ve kütüb ve tenvîr ve emsâl ve üsâr-ı hikmet-medâr ve nevâdir-i ma'ârif-ı fîlâh ve hüsnî revâyet-ı ihbâr-ı tkrîbi ileddir. Bu şevâhih-ı dyât ve ehâfâ ve fâvâid-ı havâtir-i Rahûdîrîsî kadim inâdurdan garaz-ı kullî ve maksûd-ı aslı oldur ki, her ne ki bu şâkir-ı bâkâdın hatt-ı hatâ-nigâr ile müşevvede olmuştur. Şimdi perçev-çivâr-ı âvât-ı ilâhî ve menâbih-i ehâdis-i Müstevîvî (salullâhu aleyhi ve sellemken ve bu hüsnvân-ı mesnem-î server-ı dîvân ve dîrvevi ve pâdîşâhân-ı kıyver-ı şîrî ve un'nevân-ı fîrûğ-ı âduman-âdumanından bu perîşân rûzgâr ve lûbehkârın nöme-i âstâline erkân-ı kirîmen talibin ile resm-ı âşerâdül-âzârî oze merkûm ve mestûr elinğ layık ve âkıbet-ı me'âşû bir da'î-ı hayr ile mezkûr olmak mümkün ve müyesser ola. "Vedâlini lisîne sudân fûl-âhîrin" <sup>122</sup>

*Beit*

Eğerçi mes'ûd nakil-ı ta'îris  
Be-âksîroy rasûn ez-ehl-i taksîs  
Eğerçi senin nakdîn hakîdır ey İdris  
Anı ehl-ı taksîsin feyzîrden kütâyâ erîşdir

<sup>122</sup> Sözcüklerin benî şîrîlâş-ı ile sunulmı ve şîrîlâ, Kur'ân-ı Kerîm, Şûrâ, 84.

### KİTAB-I HEST-BİHİŞT'DEN KETİBE-İ EVVEL

*Bu ketibe kitab-ı Nisrî'nin Semâvîye'nin kayâsıne-i Osmâniyye'nin kayser-i avâli olan Ebn'l-müceddîn cennet-mekânı Sultan Osman fâleyhi'r-rahmetü ve'l-ğıfârânı; cihân ve âzârı zikrettiler. Ve ol ketibe bir talî'a ve ol müzaddime ve on beş hikâyeti mühtevîdür.*

Amma talî'a: bu din-i Müslimânât dâimânıne saltanat ve hilâfetinin biddiyye-i ulu-i zuhûru ve hümedân-ı Osmânî bürdüsundan subh u ikbâlîernin talî'u beyânındadır. Ve bu hünevâdemn silsile-i meseb-i mesîbî Ebû'l-bağır Hazreti Adem fâleyhi'sselâm'a ve urûk-kenâcelerinin enkyâ-ı kirâm ve mülk u izâmı utasâlu biddir. Amma mukaddime-i evvel bu selâtın müceddîdân-ı vâkıun ecdekl-i büzürg-vâkıun memâlik-i Rûm'ia küffür-i müşrikîn ile kendi vâdetleriyle gelmelerini beyân ider. Müzaddime-i sâide Osmân Beg Gâzî'nin cülûsı ve rahyâ ve asâkirinin itilâkıyle mesned-i serveride istikrâm ve asrında olan selâtın-ı İslâm ve mülk-ü köçâr husûsun memûk-ı İrân ve Tihârida olan selâtın icnâl üzre keyfiyye-i ahvâlî beyânındadır. Amma hikâyât-i rımkîne Sultan Osmân Gâzî'nin cülûsundan evvel ve sonra gazâvât ve vâkı' olan mübârehâtın beyânıdır.

Talî'a

*Dud-mân-ı Âli Osmân'ın itikâ-ı zuhûr-ı nîr-ı saltanat ve meseb-i purifâetunun Hazreti Adem fâleyhi'sselâm'a değin zikri beyânımaadır.*

Çünkü fâhîân-ı bunun-ı tarîk-ı belâğat-güseri bu eyâf-ı emşûdın tevâk-ı emsûb ve kahâl ve iclar ve lûkik-ı asl u ferlerinde sâhâh ve ihbârî emâyet ve hikâyete tecebbû-ı tevâhîh-ı âsâr kenâfâere üdet ve şîr cıyânıglerdür. Bunânezleyh evvelen, bu hümedân-ı kerîm-ı vâcibü't-tekrîmın silsile-i pâyınisim ikdûn eylemek mühtevî geyvâdu.

Mâ'lîm olsa ki, bu selâtın izâmın silsile-i devlet ve iclâfı bir eîberden asîr-ı emîrî enbiyâ salâvâtullâhi aleyhüm eselmân hazretlerine mütesessil ve bir eîberden nihâl-ı cûh ve ikbâlîeri gazâ-ı pür-şuklûbî husrevân ve hûnd-ı Türkistan'a muttasıldır.

Bev

Mübârek-nasab u ferruh-serirend

De-tâh'âic dâr u niht-girend

**El-kıssu:** Abbâr-ı sabâhu ve aukûl-ı sarîz. İrûdkıy'a mübeyyen oldu ki bu hümedân-ı şâhîm, müşâf ve mebdet emş-bâr-ı kevasî-âsâr-ı hümedân-ı Nûdûvvet vâkı Nebîyy-i kerîm İbû-ı kerîm talîk bir İbrâhîm fâleyhi'sselâm'ın ve ol menbâ-ı âb-ı hayât ve ser-peşme-i mâ'âdet ki bu emş-bâr-ı belâlet ve bir nehr-ı ferruh-ı saltanat anıun müşâihâr ki, İslâm İshâk'ın vâcîd-ı mes'ûdudur ki, server-ı mübûk-ı cih-âverân ve asl-ı dâimân-ı hânân ve husûkîn-ı Türkistan ve hüsrevân-ı mesâk zemîn-ı memâlik-ı İrân'dır.

Ve rivâyeti saltî-i bîndür ki çunki vedîa-ı Sübhânî ve emînetü Yezânî Hânelâh-ı cülî-i Cîzretî İbrâhîm İfalî (sulavât: Cübi alâ nebiyyînâ ve aleyh) bir haşret-i âyetü kerîme "Ve-lekad âteynâ âle İbrâhîme'l-kelîmâ ve'l-hikmete ve âleynâhum mü'ken azîmen"<sup>126</sup> ile mübeşşer olmuştur. Bu devlet ve sarâfetin devâm-ı hukû-i hükûm u hükûmeti ol hazretin zürriyyetinde muktezâya zâkî-i muhîr 've yestahlîf men bî'düküm mâ yeşâu kamâ enşeküm min zürriyyeti kavmin âheşin"<sup>127</sup> haşretî ile ale'l mûkub vet-tevâlî pişrevler idiler. Lâkin mâ'nü-y: rûbûvet ve neş'eti hâtîme-i Hazretî İsmâîl'in şikvında zâte-erbiyâ ve hâtem-i es'iyâ Hazretî Muhammedî'l-Mustafâ (salâllâhu aleyhî ve sellem kile istikmâl) ve isfâ buldu ve saltanat-ı dünyevî ve hükûmet-i sîri vâde-i hakikat-üşüb-î "fe beşşernâhu min verâ İshâk Ye-kâb"<sup>128</sup> ile ki Ben-i İsrâîl kavmindir. Anlara muhâsîs ve mensûb oldu. Ve tûdmâ-i Enbiyâ ve mürselin (sulavât: İlâhî aleyhim cemin) ve mülûk-ı rûy-ı zemîn haşretî, hakk u yakîn ve es'âle fikrîm enbiyâ ve es'ûkukum mülûkâ ve âkûkum mâ kam yutu ehzen mine'l-âkâmin"<sup>129</sup> ile amule-i ölkâda Hazretî İshâk'ın saltanat-ı mülûkâ vâkî' oldu. Ve be'zî âlem-i katında mülûk ve havâsin-i Tûrân-ı zemîn ve husûsan Hînd-ı Türkiştân'ın gerek diyâr-ı muğk ve sair Arâb ve Âsîm'de ve gerek Rûm'da emâlesinin nesebleri v'kâb-ı Oğuz Hîmî'lerdir. Oğuz Hîm eb'l-mülûk ve seyyid-i hîndendir. Ve Oğuz Hîm'in nesebi müverrihlerin rey-i makulî ile is. mertete de is bin İshâk'ın varır ve nâm-ı is İisân-ı Torkîde Kavî Hân'dır. Ve be'zî âkûle müverrihlerin tekik ve nakli-âşârındır ve ehl-i tahkîkân kolub u ahbânından bu ensâbın mensûb bu rivâyeti şehîdîn hpkıdır. Bv'le hikâyet olmuştur. Çünki nâm-ı âlem-efrâz ve kevkub-ı risâlet-i gîfî-fî'âz masâvî-i mukbilî Hazretî İshâk (aleyhisselâm)da inhisâr bulmuş idi. İstîfâker bir gün mehdûbe-i âhd-îsmet yam ol resûlün zevce-i muahharîm ve ferzend-i erdemlerlerinin mâder-i mükerremesidü. Ol mâzhar-ı nübüvvetin hîbâlesinde misâl-i meşîne-i sâbir-i monî iki kevkub-ı pîr-tenvîr belki nâir u mâh-ı şân-pîz tevâm-i tarîk de bir şikvında hâmile oldu. Çünki zâlim-ı mâcerle âkîzâyâ rûh-ı hayvânî bînyâd bareket ve ahengi zâhîrî kuvv-ı rîhânî şîmet-gosterdi. Ol mâder-i mîrhân anıların harokâti-sekeşâflarında derûn-ı rahmetin âlem-i mu'âvîda bey'lerinde âğâz-ı fitne ve bünyâd-ı mâdî fîhâm üyleyüb bir gün ol ukdunun halhâ zevce-i mükerreme Hazretî İshâk (aleyhisselâm)da istîdâ üyleyüb demîş ki "yâ Nebîyyullâh zâmir-ı mu'âvîzânde zâfındır ki, hen-ı zâlem hemîşe masâret-ı es'âdî ve mâzhar-ı kevây-ı salâh u İisâddür ve bu velâda eme-ı Bâri ile bu Rî' nübüvvet vâflârdur bu zâfirin halhâ kâbilîyyetinde iki âlaka tevâm vâkî' olmuştur. Lâkin hemîşe bebbelârin takâddür ve teabbur ve nez-ı zahîr-ı âlyânâ mücedefe ve müsbûrâî ve mühâderetten hâfî değıllerdir. Hâsıl-ı kelâm rûhânî bîndür ki, hîs-i leih-ı kâb-ı velâlette dâr-ı dünyâyâ uzukle skîi bîrbîrîn

<sup>126</sup> Oğuz İbrahim Âdeme Kitâb ve hikmet vâdî. Oğuz büyük hükümsalâk bîşâllik. Kur'ân-ı Kerîm, Kıs. 54.

<sup>127</sup> Rûbûv. mâcâzî ve rahmet şühîbidir. Dileso sîri hâşk bir mülûkâ soyvâdın getirdiği gibi, sâzı yâk edee. dilediğini yersene gotire. Kur'ân-ı Kerîm, Esâm 112.

<sup>128</sup> Be arâd, İbrâhîm'in âyete dâren kârı gültürce. "Oğuz İshâk"ı arındırdın. Yakub'u müjdetvâz" dediler. Kur'ân-ı Kerîm, Hud. 21.

<sup>129</sup> Hîm mülûkine Ey Mülûküm ! Mülûk sîze sâb nîmetinî unan şîm'nden peygamberler çıkmış ve sîze zâkûmdur yapmış, Dânyânda sîm'ince vârmâğınr işe vârmıştı. Kur'ân-ı Kerîm, Maide, 70.

sebkât etmek istenir her kâkıbâ kendü mülküsârimde gemi kâlmığı tahakkûde sa' ve azâya-ya derân talûm: mûdâde tevakkuf murîd eylese yakinen bu mâ'nî müddetlerinin belâkine muncer ve siz peçer-i hüzar-ı vîcârınmâ bâ'ise: telâku-i bâ'ur-ı emvâlele olar.

Bu zâirde bu izdîğâdan talâsâ: dâfâ-i istîfâet esernmâ ziyâz eylemî ki bu iki musâ-ı mübûvet birbirlerim mülkâhusnâsindur. İki defa zâ'îrdün bu talâfıye dâir erşârmeyeler. Hazretî İshak (aleyhisselâm) dâhi dest-i rozârî ve lîbâhî der-gâh-ı hûdâ-yı Mûte'âlâe gûşâde ve rû-yı ziyâz âsâlmâe Mûcîbû'd-dâ'îvü'n nûhâde ve bu hatârdan necâta muncerîni eyleyub ü. muhaddese-i mîlînin talâsına ihtlâs ile dâfâ eyledi. Dâhîl gâvret-i İhîî ve mâyet-i mâ-erâfâzâhî "emmen cîleibü'l-mudârma îdî delâhu ve yekâfûs-sû ve yedâlekâmî hâlefâe"<sup>10</sup> İki ukûdenin hall ü teşvîinde îndîd eyleyub esâde: sa'âdelede ol iki kâkubâ eyle-ı mübûvet ve âhter-ı burâ-ı sa'âdet mütâ'âkîben talî dâdolar. Amma hîrâi tevellûddâ evelî Hazretî İshak ve derâkâh Hazretî Ya'kûb sâret-ârimî-eyi zühûr oldu. Ve Ya'kûb'a vesb-i vesmeve bulur dediler. Ve hî-nâze İshak, monşe-i celâlet ve besâlet idi. Dâ-ı dönüdü: munşihâre takîm buldı. Ve Hazretî Ya'kûb, dil-gâksetleği dekinden mebede-i vârid ve menşe-i leyz-ı vâridüddân hoşâret-i hekkâi munşevî-i mübûvet ve Mîsr-i İzzetüm zâ'ir ü zemâli-yi Yûsufü müjdesi pîş-ı sânuz erşâ. Bu hîkmetin muktezâsından menâsîbî hâşmet-ı selânet-ı hükûmî İshak ve İzzet-i mübûvet-i ebedî sâret hâşmetle Ya'kûb'ın dâde-i giryârına kâmet oldu. "Ve emmâ-âhîrele: e'îyâet-hâyetür lev kâimî ya lemîn"<sup>11</sup>.

Ek-kasâ: Çün Hazretî İshak (aleyhisselâm)ın rûzgâr-ı emmâ âkâre erîb "er-mâil er-râdîl fe-âne's-sefere izvîl"<sup>12</sup> sâdûst subh ü şâm göy-zed-i fışîî oldu ve dâ-ı fânâdan güzîr edeceğîni bilib ve âyânen gördü. Vedâ-ı menâsîb-ı misâlet-ü İshîyeyi tîk hâlef-i pîr-sevâterâmlerî bâine sîpârîş eylemîce murâd eyledi Zâir Hazretî İzzetüm (aleyhisselâm) veled-i hûzûrg-vâr ve erşâdî olan İsmâil Nûbî (aleyhisselâm) Hâk Sâihânâde ve telââdan ziyâz ve karînet-ü mübûvetle ser-âfâz ve meânlîk-i Hîzâr'da kendöye kâim-makâm tayîn ve Hazretî İshak (aleyhisselâm)ın meânlîk-i Şâm'de hâfîfe eyleti. Ol dâhi sâmet-ü İbrâhîm (aleyhisselâm)ı ötre eyledâttâ her birini kendimî hâfîfâetme mahsûs eylemek murîd eyleyüb evelî ferzend-ı evelî olar. İshak hâşmetine talâb ve bîc hâşmet-i makbûl emr eyledi ki "men hâdeime hâdeime"<sup>13</sup> muktezâsmen ol hâşmet-ü makbûle berekâtından paderinin kûhû-ı hâre-ı lâzûm ile ser-âfâz ve "razîh-ı Rabbe'î lî razîh-ı vâ'îdî"<sup>14</sup> sa'âdeti kesbi ile sâir ferzendlerinden mümtâz ola emr eyleti ki İstîlâ-yı zâ'ir pîri ve mü-tevâ'î-i ten hâlinde kuvvet-ı âfâk ve cerâhîh-ı be'den sukûn vakûrde tekvîye-i

<sup>10</sup> Yoksa dâde talâne, kendîne yâremîğî Zâ'ir, kâvîlik veren, başındeki sâkîye gülerim ve sâir yer yârdânın sîhâletî yârım mı? Allâh'ın yârdâcı başkî bir ilâh mı? Kur'ân-ı Kerîm, Nâmî, 62.

<sup>11</sup> Âul hâym âhîret yârdâde: hâşâ İshak, keski bilâlemlî, Kur'ân-ı Kerîm, Ankebût, 64.

<sup>12</sup> Yârdûn yârîym gîphesîy yol vârdur.

<sup>13</sup> Hîmet edere hîmet edîlir.

<sup>14</sup> Allâh'ın vâ'îdî Bâhâ'îne nâsîncîdîr.



kuvâ-yı tabii kadar zaruret-i Şer'î elzendir deyiş şafkâti pederâne ile işte hayâriye ki refsim pîşmiş büryan arzı eyler. İş dahi tahsil-i rızâ-yı pederî niyyeti ile sayd a şikâi için şehriye-i müteveceh oldu. Anma vâlid ve valedin esnâ-i muhâtabatında zevce-i Ya'kûb (aleyhisselâm) bu mu'âracâna dâğh olub hemisurlığı ve hayr-hüblüğü hâskim ierâ ve iş hakkında pederinin hayr dâ'âsı vâdini habet verdi. Ya'kûb Nebî dahi şer'î-ferri musâade-i tevâki-i Ezeli ile ol nazme i işte sekkat eyleyib kendü koyun sârtisâleden bir semiz uğlak tutub boğuzlayub büryan ve acele vâlid-i büzurg-vâcizin huzuruna uzâr ve sayd i hâzret peder-i buzurg-vâr ve tevâccühtü hayr dâ'âyü musâra'ül ile fâiz.

*Bev*

öz-kıssa i şikâender u dâb-i hayât-ı Hızr

Mâ'lum şut ki rûzâ-i kes kes nemi hırsel

*Fa'âl*

Hızr'a müsâb olan âb-i hayât ile şikâender kıssasından mâ'lum oldu ki kimse kimsenin özünü çömez.

Hazreti İshak (aleyhisselâm) âlem-i mâ'nâda "ve min verüh lealik'e Ya'kûb"<sup>149</sup> âyet-i kerîmesi musâzuçlarından terfî-i rıfth-e-i nübüvveti muhakkak bildi.

*Le' evven*, bu mâ'nâyı şühür eyledi ki, davet-i mevhîdur, isticâbet-i bâ-icâbeti çünki Ya'kûb an nasibi idi. İşte ilâm-ı sekkat bi-fâide gârtirdü. "El-abdu yücebbiru vallâhu yukaddiru"<sup>150</sup> andan sonra dest-i ilâhî ve keff-i icâbet muktezâ yı âyine-i âlem-i zümû gibi talât-i maksûde mukâbil ve Hazreti İzzet azzet kelâmâtınınuı hayle âğûz eyledi ki; hâhî, hi-nüyûzîle ve isignân hakkı çün ve kemâl ve azamet ve küriyân hakkı çün bu ved'iz i nübüvveti ki, bera ihşân uylamış idin. Şimdi kendü sulû ve ulûmle ol getirenü çün-nünye-i nübüvveti hâlef-i talîfe-i sadikin olan Ya'kûb'a nasib eyle. Ve evbiyâ ve nukemâ ve hakkâna umm a'kâbında biki eyle.

*Bev*

Tu ha-çendün inâyethâ ki dârr

Za kân-râ küed zoy' gûzâf

Tuvî k'ez-îl-i mâ lûz-ı lı bîşet

Eğer lutfı korî ber-cây-ı bîşet

*Fa'âl*

Şen ki bu kadar inâyeder sâbibisin. Sen hüşü ki zanları çoyi udesin. Öyle Rabbü'âleminsin ki... söz ve kecemâ bizim istimalden ziyâdedir.

Eğer bize lutf edersen vaktidir, çün Hazreti İshak (aleyhisselâm)'ın bu dâ'âzın muktezâsı meşîyyet i ezeliyet ile temâvet-pezîr ve lemuât-ı icâbet-âyün çetev-endâz-ı mu'âre-zâttâr-i müstâi oldu. İş ki, hâzîniye şer'îyle sayd efkânlık eyleyüb gelci, anma asıl şükre-i maksûde birâderi oldu. İş dahi bir yabacı koyunu sayd ve büryan eyleyüb peder-i âli-gubermîn huzûrına getirüb dâ'ü-yı muhâde isturâs eyledi. Hazreti İshak dahi işin teskin-i hâziri ve cebr-i kear-i kalbu için

<sup>149</sup> ... Andından Yakub'a müjdelere. Kur'ân-ı Kerîm, Fecr, 71.

<sup>150</sup> Kalı tedbirle, Allah takdir eder.

kabiliyet-i cihâli ve ta'îd-ü cezâvesini mülâhaza buyurub dese-ı du'âyı der-gâh-ı Kâdiyyü'l-hâzîr'a bu vacihte güşâd ve böyle du'â ve nâmâenât eyledi ki; İy Kayyâm-ı bî-zeyvâl ve Pâdişâh-ı zâkîelâh ! kerem-i bî nihâyet ve azâyet-i bî gâyetinden umîd varım ki hem-şe izzet-i sîri ve hîkmet-i sâveniyeye kıyâm-ı sarâf ve sa'âr-ı kıyâmete deyin evlâd-ı İsdâ kâim ve müstedârı eylesin. Çünkü bu du'â dâbî kamîn-i isticâbet olan Amma la ta'îdet-i nübüvvet ve devlet-i ebedîden mahrûm olup dîl-gâ ve hafîz olduğu vakîten şikâret-i mâde'de olan medde-i nîzâ hareket ve müceddeden müteharrik olup ol hüsn ve gadab esnâsında birideni Ya'kûb'un kamîni hâke dâkîmeğe vâmin-i muşallaza eyledi. Ol esnâda Hazretü İshak (aleyhisselâm) evâlet-i hâkk-ı emîr üretî ile Râbîbîkâ râdiyeten müdriyyet<sup>17</sup> ile icâbet eyledi. İa Cahi peder-i mukerremi rikletinden sonra evlâd ve etbân ve kabîle ve esbâni olup ve birâderi Ya'kûb'un ayrılıb câmî-i diyâr-ı garîm mehzat ve Berber tabîr oluntı bir muallâ vâtab udda mesken ve mestîk âhiyâr ve bir hisn-ı retîr ve tesâr-i nâenî bünyüd eyleyib tath enlûz-ı sukûn oldu. Bâ'zebâ Hazretü Ya'kûb (aleyhisselâm) Cahi kânâm-ı evlâd-ı kurân ve sevâb-ı ve akvâm ile diyâr-ı Ken'ân'a ikkâm ve nâra makâm; kâub ola ve dilî nihâz ve şram eyledi. Çünkü İa. Ya'kûb Nebî'nin Ken'ân'a sâsânetine vâkuf ve müteallikâtına ol diyârdan cehûl ve herâsına ârif olâk, muktezâ-yı şayz-ı kâdim-nihâd ve adâvet-i müdderzâde zübür eyleyüb diyâr-ı Ken'ân'a tâife-ı ticcâr ve sair üyünde ve sevendesue uzâr ve tûrâvıvına her meretebe istâr eyledi ki, onların kalbî ta'akkûrından mâşî Keatân bîkumut tâh-ı imed şâdini mukte' eyleyüb merdum-âzârlığı şâdz eylediler. Ol istimrâr-ı addvet evkârı ve ziddiyet-i müddâf hâlâtında evlâd ve amrîd ve addâf-ı nübüvvet üjûd-ı Ya'kûb mertebeyi şki-ı kâmil ve nübüv-ı bulûğa vâsî oldular. Peder-ı nazarg-vâlîlerinden icâize eylediler ki gönki mezmûn-ı hadîs "acimül-ünarî" suvu ebîh<sup>18</sup> anîhîdür. Ve elîf ve zâifet şimâma işareti sarıldı. Bu kere amcazâr ile silâ-ı tâhîte ikkâm ve silâle-i mübarâhînkâranı kendü karîbet zâli karîbet ile hârskete getirüb "sâil-erhâm ve silâh"-erhâm tazûde ilî-umî<sup>19</sup> emî İa bu meleke-ı hamîye ve şive-i pesendiden din ve dünyânız İshâdedrîğini nâil olalın Hazretü Ya'kûb (aleyhisselâm) dâni ibtidâ-yı hâkkle her ne-mâ-zerâ ki beylenirde vâkı olmuş idi cümlesini evlâd-ı kurânata şyân ve her bir hânda bir güne muâil beyân eyledi ki, şimîî uğrâ-ı nefâsî ve garîz-ı şuyîlî kâr-ı karâbeti bu mertebeye esâde ve kâr-ı hâd-ı muhâceret bir müddettir ki husûmet ve peykâneliğe bâ's olmuştun.

*Rubâ'î*

Çesd âmede budâm-ı dîl eymer, zî-guzend  
Çün şki-ı gâher-i birâderân nîzi çenê  
Çeşm-ı hused-ı zâimâne ber-nâ nigerist  
Her çare bu-küpe s cihâdî efgend

Birçok birâderler birleş gün şki-ı gâher gibi her yere cem' olub gönülümüz  
çuldam erim için. Amma zâimâne hused gözöyle önkü. Her çaremezi cihâdın her

<sup>17</sup> Şeyh Alihân Alihânî'nin rivâyetinden marûf olan İshâk'ın den, Kur'ân-ı Kerîm, Fezr, 26

<sup>18</sup> Kıyâm-ı amcazâr babını yermektir

<sup>19</sup> Akrebalâretin zâvâri elidir. Akrebalâret ziyâret emel vâzır

koşana biriktirdi; deyiş ol hüsn-merdân cümleyi alavâle terâk ve ta'âfî üzere vukûf-ı tahsil tarîka-i muşâhhat ve künûn-ı mülüymet ile her ta'âfî'nin tahvîline tahvînatül ve rişlet kâl u kâlî müdâccet-i mülüymete çekildi vukûf-ı guvaçeden fîrâ ve gerây-ı müşâyeden işmâz muşâhat görüldü. Toktar ol evlâd-ı vâlâ-fohâr peder-i hâzırâ-ı vârlarınan bir defa dâim uca ve ruyâr eylediler ki, çünki derûnımızda nüm-ı ubûvvet-mekânımızda müdâ-ı şevk ve üsrâmü gâlib oldu. Yakînimizdir ki bu nâire-i muhabbet amrânızın dahi kâlbimde mücib-i işrâf ve ifet ola ve yûmri müshâbet ve nâse-i mücâveret ilâk-i s'âm kanûn-ı ihtiyân üzere toz ve mübeynânîde itâz-ı uhkân-ı şevk ve garâna mebnî olmak mümkün oldu bu müdâccreden saura dâr-ı deryânın birkaç gün hayâtı ve emr-i bî-bekâmı sendîs-şeyr ekâmını muhabbet ve ifet ile geçirmek şâyeste-i hâmedâne. Nûbteyyet ve lâye-kî fîrâvvet ve müdâccedir.

Mâru'

Dünyâ ne me'ârif ki orzud be nuzâ'

İzârâ'

Dünyâ öyle bir kulaş degil ki anıçür, nezu oluna.

Çünkü, bu şevk-engiz hikâyet Hzretü Yûkûb Nebî (aleyhisselâm)ın hâzır-ı muhabbet âmîzine şâyef eyledi. Hadîs-i şerîf-i Nebaviyye mücibince ki "bellâ erlâmekum bü's-salâm"<sup>158</sup>dir. Sebûfe-i zaatînde irfâş-ı peşîr olub evlâd-ı kirâm ve fâzîlânın e'rafâmülâimî amr-ı kerâhîlîmin hizmetine tevessül ve muşâhat buyrub haklarında bir dâr-ı hayr eyledi ki bu mülyemet ve ifet-ı nki ve müdâcc-ı hîm-gemî muşâhat-ı amrâderinden dahi kerâderi hakkında harekete gelmek icâb eyliye. Anlar dâim a'dâd-ı usûb-ı sefer ve tekvîn-ı usûb-ı ker u fer ile ol şâh-süvârin-ı harşed-manzar ve dâh fâzerin u şir dâh gezânetir eger amâcalarınca kerâ-ı deryâna güzeir ve bir menzile erişdiler. Ve müfâdet-i medîceden beru ve ol müdâhat nâire-âmed-i şâhî mukatîr olmuş idi. Ol âram-gâhın hâris-i sipâh ve râsûl-ı râhâc dâçerî oldılar. Anlar dahi bunların harekat-ı edebâne ve şekl ve semâile meşgûbâneleci müdâccesından ifret ve çâm-ı dikkütleri hârisîr, ofe'î gam-gûşerî şâhî gâh bu muhnet ve ihtiyân diyârından varîd edenlere bünyûd-hûtâb ve abseğ-uzârâh ediler ki sizler kimlersiz ve ne vârden gelürsüz ve niçin bu menzîl-ı hâzîre böyle be-ââk ve dîrî ubûr ve merdun-ı bî-gâne ve şerîr mâ-beyninde ne güne huzur edersiz. Bu kudur reh-vevler bu reh-güzerde esir-i ife-i helûk olmaşıdır ve çok düfvevler bu menerr-i zanırlarda bu günâh-ı bî-bâkdan bembey-i hâk olmuşlardır. Herâm eyûsi budur ki lazâliğimize ve ferzâneliğimize bu hayrâ tevîl görmüvesiz ve tarâ-ı müstâkîm i selânet-ı ab-avdu ahmedü"<sup>159</sup> be'âmî ve bu vâru-i ifet ve müddan canımız selâmete sâly ile âdil ukusuz. Bâdeha bu dâs u selânet tâhibleri ve râh-urazamendi ve garbat râğibölerince dâr u deryârdan gâfî u şârû-ı vâfir ve hâllerinden suât i mütekâsire eylediler.

<sup>158</sup> Selâmın akâişâliğinde bellî olan.

<sup>159</sup> Her dâme devulmuşür.

Netice; muktezâ-yı hâl ve sulûh vakte göre ve nakl ve tedbîr yüzünden böyle takdir oyladılar ki tazim ötenlemiz mukaddemâ için bendeleri idik. Lakin hadîset-i sininîzden nâyi bilmezlik ile nefsinîze tâbi olub bu hâmedönümün firân ihtiyâr eylemiş idük. Hâld cümmentenize râddim ve gelüb takirîr-i övünmiz ile bu âzâneneye müâzam olubak isterüz.

*Beyy*

Çerâğ-ı mâ şevd zin-hâm-i pâz-nûr

Ser-i mâ zi-âritân mu-kon-ûr

*Te'vî*

Bizim şerh'miz bu hâmeder münevver olub. Bizim başımız bit asâbâceden dâr eyleme

Çünkü bu cevab-ı mühr-engîz cemde-i serf-ı is ve bu haber-i müderet-ânîk zumr-i mübînînde anların üş ü şöhretin talîs ve şerh-i vorûsunda bînyâd-ı mübubbet-irâsine kâ'is oldu. Ol cevâb mercedin merhamet ve arufet-i pederâne ve mülâfefe-i âlîle şerkatına ile yarım dî'vet eyleyub şure-i cedîn-i hürid-âyîzlerinde nûr-i mâ'nîr-i pâkîze geybet ve perdev-ı keşkeb-i ruhşun-ı bute-ı Beygamberi müşâhede buyurub dedi ki "sizler gure'i ki kendönüzi berim berdelâşime nisbet eylediniz. Ancak ben siz silsile-i evlâdına üsûl ve sıx-ı yâ'îlme idhâl ile kâ'îl eyledim. Şimdi sizler Cübî lîsân-ı sâlk u beyân ile mesebînüzi ve bu cevâb mükâle eylediğimize işer edüb ki, "Ankû ferâseti-mü'minî ile anehu yanzurub bu nûrillâhu teâlâ"<sup>12</sup> hadîs-i şerifî tükmede zâmeti gelübub budub ki, sizler birâderim. Ye'küb'ün neclîndensiz ve bizim hâmedânî sadıccâhîze necisidîlersiz. Zira bu ferûğ-ı menzer aneuk aneü gibi pederin türü ve a'kâbundan zübûr cânek mü'minîler. Ve erhâb-ı husnet kütüde "Zamul-ümmîni kehânetün"<sup>13</sup> mütebâzâsınca husetü inkâr olubok gayr-i mütesâvevendir. Ol dilîrin dâhî silsile-i karâihet mürik ve beyân eylediğün sonra tîbrî-i müvâzaet vîsül-ı mekâsûbun şîhâtinu idhâr eyleyub dediler ki bizim mukab-ı e'lâ ve mensûr-ı aksunur te'lîf-i havâre ve celb-ı sulûb ve zâ'îfîyindir ki bu'del'-yevm pederimizin birâder-i şerîkîmiz olub. Ye'küb Nebî hakkında şîkâk ve mücâleletî terç buyurub mü'cedîlemî vâkî' nâz arîkî mü'mazâ'el ve hâdîdân mübâderete müstâ'ed eyleyesiz. Zira hâretân-ı emyâ'ûu nûyet-i ferâ-yî künûn-ı sâlk ve sa'âden gayrî mü'nâsib ve lâ'yis değıldir. Şimdi gure ve levekklî ve me'nûllun'az budub ki mü-bev'nîmizde vorâyû-ı âmed-ud selâm ve kelâm ve letâyîf-i devâm-ı i'îbî ve üf'yâm iluzim olub.

*Beyy*

Çi ulûd ki nûr ez-ema bürdî

Kudâmın mübâ'île ber- nûi güzîdî

*Te'vî*

Ne vâkî' oldu ki mübâhbeti bîden kesdin. Anah kangî mührâmî bize tercîh eyledim dedüde.

<sup>12</sup> Mü'min'in Kızılarından Anlatıyor. Çünkü Allah'ın nuruyla bakan

<sup>13</sup> Mü'min'in Kızılarıdır.

İs dahi bu cevab-ı mâ-savûbdun ziyâde müt'e'ssîr ve elem ve hîrân tezakkûlundan mütezaccî olub tamâm-ı muhabbetle ol eğîr-gâşîrî, can-ı zâîrî gibi der-keârî ve ricâlatını vâridât-ı gaybîyye gibi kâsn-î kabûl ile hocî görûb dedî. Kî elhas ber, dahi inâret-î didârden ziyâdesıyla gâzî-gîn u zîrem. Amma ne çâre, birâderînin kamûr elin, ile hâke dökmeğe ağzından yemin-î galîz sîdû olıncuşdu. Şimdi bu yemini bozmanın tedbirinde hayrânun deya cevûb vesîkde ol cevâb-merlân-ı hükmenân bunun gibi yeminin hâlîle müşkülü bîzîn, katıncıla âsündür. Ve bu habsün tedbir ve del'î Şer'ın ve âkîen kâret-î imkândadır. Hemün pederın eşîr hâcendîden bir dâruârî hîr neşîr ile mezerûlî ve kam yere dökensîz. Anı anlar konım herbîrî ile karıştırsız ki esnâ-yı sohbette gâzeşte hîkâyetden ve şîşîr u şîkâyetden aslâ müzâkere etmezsz dedîler. Çünkü bu tedbir-î dil-pezîr muvâfîk-ı takdîr idî. Hemün İs bir kâml-î vesîk ve ukulâ şîfîki meâlet tarîki ile birâderî. Ya kîb Nebî (aleyhisselâm) ta'yîl ve harekât ve vâk'ûl-ı gâzeşte meşîfâr ve fîzîr ile yarım dâ'vet ve malâkât-ı Ekâ-ı meseret-iktîzâya terğîn-ı müşîkâre ile arz-ı mutubbet eyledi.

*Beht*

Eğer rûşen sevde çuşmemi be-rûy-ı âlem ârâyet

Be-rûy-ı merdân-ı çuşmemi künem der-dîdelâ dâvet<sup>11</sup>

Bizden Yakûb (aleyhisselâm) dahi emri meşûb-ı 'vâ dî'item ile cevûb<sup>119</sup> muvâfîk üzere icâzet dâ'vet-ı dâ'vet ve tamâmın kîlûl, ve aşîyri ile nakl bucurdur. İs dahi merasim-î istikhâl ve tazim ve iclâlî ukûm ile espâr-ı muvâfâkîne ve dâde mevâfîk-ı mukaddemât-ı teşekkük ve mîhâd ile mevelâhik olub zîlîl-î ser-çeşne-ı muhabbet-î zâîye vesh-î keser-ê zâîr'î-hayn ve âlîme-şî hîrî-ı gîrâr-ı celîvet cârîhnden tîhîr ve reng-ı safâ velâya tebdîl ve tîşîr eyletiler. Ve bu şîve-î muhabbet sebete ile ez müddelde birbükîyle ittîkâk ve kam râhîk yolunda gayrî bir tarîka zâîb olıncıklarından. İffet ve âlîlâkîan îreketîyle gîrîden gîrîye hadem u husretleri mîlûdân ve mîtezâyîd olub bu vesîle ol atenzillerde devûfîb ve mevâşîfemîm kesb u meşî müt'e'ssîr olmağla îktîzâb-ı meşîş için İs birâderî ile muşâvere eyledi. Kî çûnki peder-î büzürg-varıncıla dî'z-î hayn hüzm mukkîncîle müstecîb ve âsâr-ı teveccehbî hîrîn sebelsîyle keser-î eyleld ve âlîlâ-ı mecâbet-ruhâd vuhûr eyledd. Ve bîrdel'î yemin dahi olur. Yakûbet bilîrîz ki bu muhâvet îlelîleri her ne dîyârda rû-ı ikbâl ile müteveccîb oluñlı kîsa cümlesini hîyâr-ı teşîr ve kabz-î tedbîre gâtürülter.

*Beht*

Orundem çuşmî gîd be rîr-ıy-ı beht

Kî bî-sitânem ez dıgmonâr şîr u tahî

Âııııı taadîr u meşâ tîğ beht

Çû lîşem bîd tîc ârîm be dest

Ey vî?

<sup>119</sup> Eğer için cîdîm vîşîşîm yâcînkî gîdîm aydîncîmî görûcîn gîrîhîkîlerînkî gîr'îşîm (sîr) bir şîr çuşmîm

<sup>121</sup> Davâ, sîşîmîsîde icâzet olernî

Kuvvet-i habî ile unidân budur ve dîşmen-i dînden îsâ ve ihtîrî nîlaynı  
Zira eğer mîllevî tîcâr ve benî dâbî kâbe'nâ var, çûkî Rabbü'l-âlemîn berî kâbe  
mâlik eyledî üc ve istîmâ mâlik olurun

Pes İndî murâsib olan budur ki memâ'î'e-i Şimâli ve Türkistân ki  
nemleket-i vâsî'ân; ve mîl'etmân kesbî üsândır. Ve hayvânâtın mâkî bîlâd-ı  
mezkûretin sahrâlarında vefret ve kesret üzedir. Pes ol senite teveddî ve mehzat  
mürâsibdir.

*Bev*

Der lâ sahrâ kes: k ü cây-âiret;  
Zî-çuşî-i lûk: c âbey nî-guzînest

*Ferî*

Ol sahrâda bir kim se ki veygîr ola: Anın öñ ve fâkînden müstâfîrdir

Ol istîşâreden sonra nî'em-i kudîden unbiyâya mürâsîb istîbâre ve bu tedbîr  
bâ'za elîbbâ ve esîkîyân tîcâr eylediler. Hazretî Ya'kûb (aleyhisselâm) dâbî çâret-  
gâyî ve üdîndat sonra ol tedbîr: dîl-pezîre müvâfâkât ve ol içpeverîmî tenkîmine  
mürâsîbât ile terk-i mîstekîme mürâfakat buyurdu. "A dâbî emîlesi-eylâd ve erbâ'nîe  
büdd-ı şimâli kâru'fâda sîrât ve anda zabûret-çâdîz-ı ikîmet olub mürîr-ı ayyâm ile  
tabûm-î tîhâbî tevâzûd ve tenâsülî nîy-î zemîne mürâteyir ve vesmân ile vesmer:  
çöçre-i layvîbe-i sarâ'elîmîn şîh ve hergî sidretül-muntehâyâ muntahî ve vâdî-  
mâkûlânîn dî'â-ey te'âbet-înîrûsâ mukerzâsîna ol vilâyetin serverlîk ve dîrâhîç;  
kerduye ve evlâd ve ahfâdına mürâsîlâm olê"

*Bev*

Çû feruh bîd rîz hîrîdâd  
Herne rûmî nîki îyud buyâd

Çûkî bir gönen sâhîbî mûhuret ola bîttür, gün hâure eylik gelür. Ve bâ'za  
etî-i tîrîh kâru'fâ Kayî Hân üsûne Türkistân uzre is denekâr: "E. üdîetu ale's-  
dü"<sup>156</sup> bî'vî mîvîrîhlerin kesîme göre Yafes bîr Nuh Nâbî (aleyhisselâmın)  
ahfâdîmân, yani oğl-ı oğullarında'dır ki tafâzûm mukaddem Hazretî Sâm ve Hâm  
ve Yafes ve Yârâ nâmında dört oğul var idi. Yârâ, zâ'îr-ı nîfînda "kâle setvî ilâ  
cebelen yâ'sîmân" mîrâ'el-mân, kâle lâ'âmî'e'î-ye'verî muvî'âmîlî ilâ muvî'âmîne,  
ve hâle beynehem'î-âre'vesü ve kâre eme'l' itü'grekân"<sup>157</sup> nîss-ı Kerîm: lîkînce oldu.  
Ve Sâm'î iklim-i rûbî' ve sâlis vâstîna ki, nî'î'e mîskûndur mîrîel için mukemir  
eylerî. Ve Hâm'î kî aşînda şîhî çerde ver. Hîlâd-ı Sudanîm ve Hindîstân'ın  
imâretine tî'yî'nî buyurdu. Ve Yafes'î hîlâd-ı çuşîk ve şîhî'le îrâ'el eyledî. Ve ahfâ'î  
Türkistân ve Rûmî emîle Yafes resîrdendür. Ve bu rivâyet meşhûrdür. Anuna  
mühesss-ı hikâ'nî ve me'â'î'e rivâyet oktur ki, iki vucûhle te'âbbû'î kâ'ûlî ve ahfâ'îr

<sup>156</sup> Mes'uliyetî'îdyel e'ân terîrîndir

<sup>157</sup> "Oğlîr-ı Dîgîr oğlîrîm, her vâdîr kutarîr" dîymîs. Nâ'î buğm Allî'î'm buyruğundan. Çûm  
zendîkîr dîymîs-ı kutulacak yektür" dedî. Anîlîmîn dîlîçî çerdî. Oğlî dî' boğlî'etârî kîrîyî. Kur'ân-ı  
Karîm, Fîd, 48.

ve mülkât-ı levârih-i üsâdan mukadder ve mülakkak olan Ecdâd-ı uzun-ı vâsile-i Cennet-ı nakat olan Ümü'l-mücehîdîn Osmân Beg'in meşre-i mevâid ve mülkât ve mebdel-i şî'b-i aşâyice-ı akvâmı Türkistân u Türân-zemin idi. Ve aoların silâlesi bu tîriyetin zeylinde âyân ulundur ki Oğuz Han'ın ve Kayı Han'ın atâfıdır. Mâ'lûm olan ki Sultân Mahmûd Gaznevî'nin zamanında şöhret-i Selçûkiyân Türkistan'dan geçüb ve âh-ı İneviyye'den geçüb İrân-zeminine âzîm oldılar. Âh-ı Selçûk'ın küçüğü levârihinde mufasssâ ve muşâhîh yazıldığı gibi bir illah sebebiyle evvela mülkât-ı Horasan'ın azîmet ve tayy-i menâzil ile tevecüb ve hareketlerinden bir kaç nâm-şâr kabûle idiler ki, bui kabûle-i Kayı Han ve emellerin şîhâsâlin ve Fâherdün-ı Âh-ı Osmân'ın cedû-ı bîzurg-vürü idi. Ve bu kabûleden köhâli-ı İbrâk ol zamandan beri memâlik-i Arab ve Acem'de kâh çok temekküt ve tavâttur emişler idi. Ve Âh-ı Selçûk'ın kuvvet ve saltanatın vastinde cumle şîvân ve emşâr ol kabûleler olağla Selçûkiyân anları ma'nâ gâhîmüşteler. Vakti ki Âh-ı Selçûk'ın İrân zemin husûsun Memleket-i Horasan ve Âzerbiyân sultânları muşâfîzâ âğâz eyledir. Küçübi levârihinde müstâf olığı öze devletlerin evlâhinde emşâr sultânî hizmet-kârlarında ve kollelerinde kâar-dâde ve mânenle-i selâtin ve âşâhân her biri Irak ve Âzerbiyân'dan ve memâlik-i Şâm ve Dîyârbekû'de terâkin ve istiklâl buldılar. Ve selâtin-i Selçûkiye'den bir İrân ki hudûd-ı Şâm ve Rûm'ca evvela selâtin-ı uzun-ı Selçûkiye'ye müvâbihtî de mülkât-ı mücedet ve mülkât-ı devletlerinden sonra tavâf-ı mülkât-ı mezkûreye tâhî ve müstakillen taklîsî saltanat emşâr ider. Ve Memleket-i Acem'in ekserinde Harzemîler müstakil idiler. Her vakte dek ki Devlet-i Cengiz Han'ın za'îm sebebiyle Memâlik-i İbrân ve Türân'ın tamam-ı mülkâtın devletleri mütezâzil ve bir kaç sene memleket-i Acem'e müstevk oblukları hesabıyla memâlik-i İrân tamamın tavâf-ı mülkâtı müstakil oldi. Ol vakte kabûle-i Türkistânî bekâd-ı Selçûk idiler. Ekser Âzerbiyân ve hudûd-ı Ermeniyeye-i Sâğır ve Küçre ki müşâr ve kabûle münâsib yavlık ve kışlakları vâlidir arda anlar eyleder. Ekser-cümle Kayı Han'ın kabûle-i dâhi Ermeniyeye memleketinin dâru'l-avâle olan Ahlat nevâhinde yaylayıp kışlamağa başlayub Cengiziyân ve Harzemiyânın Fîne ve İrsâl ve Şîvân ve Kavgasından ol nevâhde emâ ve emân öze oldılar. Anıma ol vakte dâru'l mülkât-ı Ahlat'ca Melik Balâhân ve Melik Epeç ki Ermenî demekle mârûllardır. Anlar ve vâli ve hakimleri kabûle-i mekâretin hüsân ve sâret ve anîl ve adâlet ile mevsûl obuklarının dâime her mahâlde medh ve terkîr eylerler idi. Anıma Sultân Celâleddîn-i Harzemşâh Memleket-i Acem'de saltanat-ı Cengiziyân'dan hamîze mütereddîd ve parîşâr olub bir müddet bir şehre ve bir zamân bir bulduve-uzîmet ve Cengiziyân'ın teşker-i derâ-mâsâli hatından İvâ-i saltanatı Harzemşâh'a tutulmay gamı yolkemine donub bir yerde rahet elemez idi. Anıma yine şîvân ve cedâdın âlet-i zamân öze memâlik-i İrân'ın tamamın kenûlîye üstünde sarub kenûlî tabavver ve dîlâverliğü sebebiyle dest-i memâ'ın tamam-ı hükümetinden dâr ve emânsâ saltanatını nekâsâ demekle Şîh-i Ermenî olan Melik Şîvân dâhi onun mahkûmîyetinden eha ve zârub kuvvet ve şevketine İrân'da ehtiyat i'râz eyledi. Ol zamânda Sultân Alâeddîn-i Selçûkî Rûm'da pâdişâh oldi. Melik Şîvân'ın terâkin-ı İbrân ve kurbet-i İbrân ile taklî-ı avâra riyyet ve himâyet sa'dedinde oldi. Sultân Celâleddîn Harzemşâh dâhi vâli-i

guyret ve cömürü-ü şöhre ile Azərbaycanlıları di-şverinə məhz: və çehr-i Ahlat'ın muhäsarəsina sü'at eyledi. Ve Ahlat'ol vakihtə bir muntazam və muntaz çehr ulı. Dört həş ay müktarı muhäsarə və əkətət təşir və öyle bir belgə-ı cəmət-məsəl pəyməl i əşkiri-i hət və kətəl olub Məlik Əşref ol vakihtə üşşədə bulurmuşla İfər və Sultın Aläeddin Keykubad'u üşşə və ol dəhi himayət və cüvəti kətäl-i məntəbe beşü gördüğü büd'i ve ərəcəm-i kār-i Aläeddin Hürzümşah ile hasıl-məstə nübüdü ve beyriçerədə mükətəle və mükəbələye müştəh olub Cəliləddin sənā-i cəhūdət və cəhūd'ile məşhür ikən bisevri-cilāni məhfilə Aläeddin'in cərh və kəbiriə tilsət gəlürmeyüb münhəzimin və münkesirin Azərbaycanın tarifiına sü'at eyledi. Bu kəziyadın sonra Ərmeniyə-ü Süğrə'dü fite və füsüd zühür və kübü-i-i Kaya Hürri ki məvhi-i Ahlat'da fuyun-tun otuqlarət, bu tarika zühüb oldılar ki bürə hət məsker-i məmürin təhrihət cüzümür Zün Sultın Cəliləddin Azərbaycan'da Cəngiziyə'nin vüsül-i işğarıyla müntəzimin ve mükbür oldı. Ol yağın-gerənar havlından gerek mə'iyə və gerek askeri təfessüden bir ferdə sü-ü rəhət kəlmədə. Ve hər tarifiə təhrib və təhrib mə təsəddi etmədedilər deyü məşivətə ve ol vakihtə Rün Pədəşih'i olan Aläeddin Keykubad'ın sü'at: mülk ve devleti kətäl-i adət-güsterlik ve məymənət-i dın-pərvərlikimün tağı guyət muntazam ve şivə-i məhmanət məşhür-i afk ve hər vüsül-i bən-i nev'i mısın ulı l-ülak məfz və məleer idi.

Beşü

Çi ləy zün cihān puy-i devlet nübüd  
 Kə dey-hənt-i nsiy-i hülk büd  
 Bözürği k'ezl nöm-i niku ne-reānē  
 Turan goft bə-ehl-i dül k'ē ne-mānd  
 Ya hē

Ve gəzeldi bu dünyadan eylik topuna kəpmək və ne hoşdur həlkin rəhmət ömründə olmaq. Zira hər ödemir ki kəndöden sonra eyü nima kalınır: ol ödem sönməz dentəge şəkildir.

Ve ol vakihtə Əbil-müştəhdim Cəmət Gəzi Beş'in cəhūd-i bözürğ-vəri olan Süleymanşah bir Kəyü Alı ki Kaya Hürri'nin kabilesinin Spahşahı idi. Bir müddət Ahlat təvəbbühdə Ərmeniyə pədişülükünəz əbā'ı ve əghü'nə müddəl ve məs'ədət ile məzhüm-i ayra-cilāni ve nāvāt ve mənzür-i nazara-ıkrām ve tilsif olub cəhūd-i mükədderinin cəhūd hülk ve mənzərə bə-səbütə dünyadın məjintən-gəh-i: həkayə vüsül buldu. Ve ol gəzəufər pişə-zür i gəzənin cəhūd adət fəzənd-i cəhūdün ve devlet cənət kühü ki hər biri məydən-i mə'tekənün düyən ve küh-sür-i kār-zürün şir-i mə'i idilər. Biri Sıngur Tekin və biri Gönçəli və biri Ertağrul və biri dahi Dında ve bəhəlar Süleymanşah'ın vətənlüdə sona usiç ve kabəldən hər bir cəmət uları birin sədər iştiyar eyədilər. Ancaq Dında ile Ertağrul'un bəymənətə məvqəlet-i bickler'i əfzān ve Sıngur Tekin ile Gönçəli'nin ulu bəhərlikinə müvəbbət hiddən bürün idi. Ancaq Ertağrul gəzət əkil ve əkibət-ənə-şla ilz süz birinçerilərindən məntəz ve şəadət və bəhəduktədə məmən-i kəhūdu: şer-əfzānı olmaqla pəderlərinin məsker-i mə'lūmunda məkic-i Cəngiz'in təğlithundən fite ve füsüd mələmədi otluğundən səlātın-i uraf və mülük-i Arub ve Acum'ın təvəbbü-i bənədənlərün yakinen tükük ve təvəbbü i işğar-i məkürədən



kendü kabâyâlını dâhi âr eyi hâlin mütezahır olaçağın, müfâhaza ve tedkik ve kavm ve kabila ve evlâd ve ehbâ'yla varub hudûd-ı Rum'ia Sultân Alâeddîn Selçûkî'nin zill-i hünyâr ve saye-i devletinde amâniyete niyyet eyledi. Çünki anların ekser evkâfı ceng ve cüdâ ile geçer hâler dâhi varub anlar ile malen âzâm-î gazâ ve cihâd olâhın deym eâzâm ve temâri-i evlâd ve ehbâ' ve eşîâ'yla ki her biri şer' ve cez' ve meydan vegârin şîr-ı meri idiler. Şar'del-ı süci ve mu'nevi ve feridâ-i dâd ve dînyevi lâz-ı ne im-î bavâli-dünyâ ve cer-i cesâli-ı ukûbâya hâk olubak müstâil eyledi. Çünki emânâ-ileyh irâdâm-ı gaybân ol tey-i savâbın muhtem oldu. Birâderlerim ve kabâil ve aşûrîni dâhi ol azimete muhâfazeret ve röh-ı hisâbiyete delâlet eylediğde karâder-i pühter. Dündâr, ukûbânın bazıyla ama muvafakât ve muvâbâ'ât eyleyüb haka iki birâderi reyânı sevâbe namûde tekâsul ve sünret-i temerüd ve tahâşif ile Ertuğrul'un mihr-gusil olub "ucel: Allâh izzet ve celle min kavmin te'âdüne ile'l-cennet hâ's-selâsî"<sup>128</sup> hadâs-ı şer'iat mazmûn-ı sadâkât-meshûmuna muvâcîf olmağla Ertuğrul'un mübâlagâ ile ilbâhı huâderler ne bir vecihle te'su eylâmedu. "İnceke lâ telâdi men ahbehte velâkümülâkde yehdi men yeğî"<sup>129</sup> müteb- bâ-savâbı muktezâsın, kendü ile birâderlerinin amâranâ âyâner intişârında eyleyince bihaserîl-iktisâ zimâm-ı ibnâni bigüne-şer' olan mezûrlardan dür ve köpük birâderi Dündâr ve kabâyâkder dâhi dört yüz kük aded nâm-dâr ki her biri merd-i meydan-ı muvâkepeyâr idiler, kendü ile muvâskût ve muvâceret vesdir aşûr ve zahârlı öher karınlaşlarına mütebâ'ât ve Ertuğul kanûdye tahâşifet edezler ile diyâr-ı Rum'ia tevecüh ve azimete eyleyüb Sutu Yata nâmının olan oğlunu bir mesken-i mevtan rîâ ve gazâ ve cüdâda üsdâd açur. dâ'â ve ihlâs müyâir hodüyâ ile Sultân Alâeddîn cânîbine irsâl ve sulhâ-ı müşâvane-ileyh dâhi mezburur, vâsîlâden sonra ol güçîh-ı pîr-şekûhün kendü tarafına müdâzemet için tevecühlerinde ziyâde mahzûr ve meannün olub Ertuğrul'un meannûn-ı melûkbin hâsn-ı telâksî ile kabûl ve Saru Yata'ya irsâl ve in'âm-ı vâfiru ve ânâmâd-ı istimâlet ile ikrâm-ı müteâzzeru ve unvâ-ı çâyet ve imâret vâledî ile avd ve mesûfî rûhsat ve pederine rîcâl ekirdi, Ertuğrul'un dâhi sultân-ı müşerîf-ileyhin ühbâr-ı meserret, âsîr ve ferzend-i uncuherendâhın mâlûkût-ı didârîyle kân-kâr olduktan sonra şokr-î Perverd-gâri tekrar eyleyüb temâri-i kabâil ve aşûrîni müfâkâriyla mutevessih-î diyâr-ı Rum ve ol sultân-ı adâlet nisûnün zill-i hünyâr ve cüdâyetinden üsfele ve râhul oldıke,

Bey

Her kes ez bak'âyı şer'î vâbec

Nür-ı ikbâl ez ân taruf yâbed

Âred ân şây devireş be mesel

Zâr ki puftend il-bukâ-i düvel

Her kimce ki bu bâzâdun şer'iyab ola

Kabâil nûruru ol tarâfın bular

Zîr devletî im ol tarâfâ götürür

Aman şân dediler ki bak'alar içim devletler verdür

<sup>128</sup> İpkâr-ı cennet-i çâk'ân kavâir.

<sup>129</sup> Şâf'îyîz emn şer'îdîrâ fid'iyev erdînezvâsî Şâdîyev Allâh istedğini hid'vele erdir. Kur'an-ı Kerim, Kâfir, 36.

Ve ol İrka-i Humâyûnun devlet-i rûz-ırzîna şehbeye te'vidüt-i mustahsane ve icfânât-ı haserâden ibtidâ-i kûm'ü harûket-i bî-sa'âdetleri esnâsında akı vâkın-ı ezeli ve bâlûf-ı meşîyyeti lez-yezeli necîb-ı ferhânde sadâ-yı beşâret<sup>160</sup> ve murâd-ı en nemânine ulûlâzine's-tud'fû ey necâlehum emmeten ve necâlehum'orl-vâmân<sup>161</sup> âvâzınan olâ nâ'isîl-İstîşâid Ertuğrul ve ferzenillennu: gâs-ı hûşârânde ilkâ ve selâmâtân-ı sa'âdeti gaybî onların meâl-i hadî ve râh-ı selâhların dide-i bâht-ı bîlârlarına arz ve inbâ eyledi.

#### **Sözet-i evvel**

Çünkü Ertuğrulübüyle calem-rızv-ı Rûm'a vâsıl ve bir menzile mübârekeye nûzul ve râhî emlâz-ı câhille-i sefer ve sarâdet ve râhî ve selâmete mevsûl oluldu. Ertuğrul'un hâucuna hâlor eyledi ki, evvel-ı merâhî ve ihidâ-i merâşilde hayr ve şerden her ne ki sâret-nâmâ-vı ayine-i zâhîr olur ise tefrûl ve hâ'dehu her bir emîrde ona gerektir ve telennuf ile amel eyleye. Bu niyetinden sonra mülâken kazıyye-i öfâ ki, üst gelüb ve intuld vâkın'ı paş-ı perde-i şavbıyyeden çâhre-nâmâ oldu. Olisi ki Nâ-gâh-ı bî-sebak-âvâze ve rûbâr iki leşkere selâm biri bulakıyla mukâbele ve mukâbeleye mübâderet ile mübârekeye muşgul gerdâler. Amma taraf-ı vâhîd: şevket ve kavîri şehbeye galebesi zivâle ve taraf-ı iktisârî ol husus-ı gâhîten gâyet de havf-nâk ve müddarib olduğu ebetiyile zâif görmüş Ertuğrul kavîri ve kabîlesile istîşâr ve ol vâkıvda âlent-i gaybîten istinâre eyledi ki çetki talâ taleb mukîm-ı rızâ ve temekkîde zinnâne ihtiyâr dest-i takâlîre teslim ve bu vâkıvın mü-beyninde ötürüldük. Şimdi mükrûn ve-i cevâr-ımerdî ve fatûv ve-i sâhib-ı neberdî budur ki bu iki leşkerden kuzey müdâil ve fânet ve bu iki husus-ı hüsnâkân birine müsâvâde eyleye kim tarafının bahâletine istilâ ve ziferlerinden sonra gâhî olan ta'asf olbeye bizim halkı yağma ve ta'arızın emri-ı bedîhidir. Kabâil cevâh verülde ki, biz bir parçâ-ı kalîlül-adeb ve bu dayâr-ı gârbânde bî-zâhîr u medediz. Her kimgi taraf ki askeri ve kuvveti ziyâdedir ama hevâdâr ve yak-ejhet olmak mü'mînş ve evlâ ve zâhiren cân-ı bî-mâhîhe puyveste ve kâfâret olmak mahz-ı hâfîzler. Zira 'ene mü'âs-şerîki'î'âğ'leb'<sup>162</sup> mevâl-ı müşhûdur ki Ertuğrul ekvâl-i kabâyıl küylü emeyüb muktezâ-yı hukuk-ı cevân-ımerdî ve ber-iktizâ-yı şîret-ı pür-şerâ'at ve neberdî ile nâmb-ı gâhîbe ümüd ve fânete ne hâcet. Amma mü'âvenet-ı meâlâ ve desigî-i dermâdegâf rızv-ı Parverd-gâr talâsîl olmaktadır deyu kavîrini bu rey-ı sâyibe küylü ve aşîr ve kabâyıl ile müsâ-ı ricâilül-payh-ı bî-riyâ u reyb çâst u çâldık ve temâ'nîk şimşî-ı celâlel ve câşretî kâşide ve bâht-ı mü'sâre-âsâ taraf-ı mağ'ûşpîn imdâdına teslîs ve "mâyîs'ı serâyâ ecû'âtın"<sup>163</sup> hadîs-i şerîf-i muktezâvâten ol dört yüz kırk dört merdân-ı murdâne ve dil-âverân-ı yegâne cehîl olcî öür pehlivân-ı sal-şîmâ me'âzîlesinden numâyân ve ol İrka-yı mağ'lûbeyi bunların her bir şü'be-i mü'mîdânı beyşâbârde kalmaşlını telâ

<sup>160</sup> Nîmet ve selâh kazı mükerreklik olan olca kıvâmleri yok emîyyâde. Kendîlerinden sonra pek az kimseler emmâkâleler. Ol şerîkî emîr emmâkâlelerdir. (Kerâm-ı Kerîm, Kasas, 34.)

<sup>161</sup> Ben şâğıd olaklı benî'merim.

<sup>162</sup> Benîyyâzân en hayretin olcânı.

nâmâ olan Huzn mesâlesinde zühür ve bu kalîlâ-l-aded cevân-mercân-ı dîr-i mûbîn ve mübârizân-ı ma'neke ve kinin imdâkiyle taraf-ı mağlûb-ı emrîlîlâhî te'âlî hasanunu gâlib ve muzaflık ve züflî ve nâ-îmînîl iker, dâşmen-ı şedid üzevne züfer bulub mütebâ-yî matleb ile ây-îne-i tevîkîlen müşâhedâ-i çâlece-i nusret ile hâiz oldılar.

*Beyt*

Kısa beşerîten-ı mînkâd dest hâlka küned

Kî plâ-i zahin-ı belâhâ sîper hüvâneü bîd

*Ya'ni*

Sinesini zühin-î belâya sîpera eyleyen, kenden-î mînkâdî der-âgûş eyler

Gubûr-ı meydan-ı ma'neke şakk olduktan sonra ol tâife-i mağlûbîtena dîde-i bahâna kekkeba emânî ahset : vecihle nâmâ-yân ve bunlar dâhî ol gürûh-ı nû-tûrândan keyfiyet-î uhvâlî suât ve taraf-ı mağlûb-ı ki gâlib oldu. Sultân A'îne'din in uskeri ve emîn-î gâlib-ı ki mağlûb ve menkûh oldu. Ruz-gâr-ı pür-fesâhu ser-ı lîhâsi olan Kavm-î Tutur-ı mâ-bekûdu deyu cevâb verdiler. Çünkü Sultân A'îne'din'e bunların ka'dem-ı ferhunde-mâxâdehî tesâder: Memleket-i Rûm'da eser-ı azîm lez-ü nusret zâhîr ve ma'lûm ve vebûd-ı meymanet-erkûdu bilîs-i sâ'ûr-ı mâvî dîği me'fûm olub bilî-terakkub ve intâze ol kavm-î dîlûrîn peyker-î şîmş-ı muhârek-manzarlarından nazâr-ı sultânâ temâ'în-î lesh-ü zâfer zâhîr ve müdâvân oldu.

Mînkâde-ı meymanî Ertuğrul'ı fîb-ı hâter ile rîmîzce ve müstecem ve selh-î teşker-î eşrâr-ı Tatar'dan hazâr-ı kâr zârda her neki öz olucmuş ise tamamıyla kavmine ve Ertuğrul'a in'âm ve her birini teşrîfât-ı pâdişâhâne ve mî'âmât-ı bî-nâhîye ile ikrâm ve Engûrye şehrinin cênib-ı şîrâlisinde harbî sâfirin kurb-î hudûdunda vâsî' Karaca Dağ rûmî mahallile çây-ı ücâm ve tankîr ve imdâd-ı dîr-î mubîr için emr-î cihâde ikâbena te'yîn buyurdu. Ve bu rivâyet-î sahîbe ve hâkîyey-i sarîhanın nakli mesâ-yî-i Rûm'ın zübde-i devcânî olan mevzûdî Tyas'danda ki tâl-î emri telebha-ı ahbâr-ı Âl-i Osman'dan ma'lûmumuz oluşdur. Ve onlar dâhî Orhan Beg Çiçâzînin rîkâbdûnndan ve ol dâhî efendîsî olan Orhan Beg'in hasân-ı sadâket-be'yân ve gubûr-ı dîr-î zebînu'dan istûmâ' ile ta'îr eylemişler ki bir ze meclîs ve mehâhîde mîtnâsebetîyle tezkîr olunuzdur. Vellâhu a'lamü bissavâb.

### **İkinci Süret**

Ol idi ki vaktî ki Ertuğrul kavmiyle Karaca Dağ'da mesken ve makâm tutmuş rûzgâr-ı gaddîlîrîn arzen-î fitne ve fesâdından tarahût ve ârâm ve ol şîr-uhân-ı kayd-ülken ve hızebrîn-ı sel-şîken asl-ı niyyet ve dâ'iyey-i himmetleri müte'ezâmen etraf-ı bilâd-ı kutûbta peyderpey olun u nehb-ü gâret ve ücâm ve seby-ı evlâd u arzâe ile bir kuy suate ol serhâde masâib-î dîmî ve dînyevî ile ser-efrâz ve emîlî kâfir ve imân beyninde dilîverlik ile rûm-dâr ve müntâz oldılar. Ol esnâda Alâeddîn Keykubâd-ı Selçûkî ekîl-î boğy ve imâde dâ'î-i fesâdî için gazâ ve ulhâd ile Ertuğrul'un meskeni cînîtâne müteveccih ve ol zîrîne'nin sebebi bu ki Kösaniyye hükûmî ol esnâda Rûm e'inde olan akîr-ı Tuturî ile yek-dîl ve Sultân A'îne'din ile üzhür-ü adîvet ve azîn-î teshîr-î bilâd-ı İslâmiyye'ye mütefâk ve hâkîr-î mesfûr kenêdî asker-î düzelî-mükârrî ile der-yâdan ubîc ve asker-î Tutur dâhî Gelibolu

mal'berinden murûca kurar ve Yeniyelhit ve Bursa salâsında mecmua-i ferikaya mevkâr bulub olıka dâğatı-i bed-nibâd âvâ-i fitne ve ferâdî usmân-ı inâkı etrâhile eylediler. Sultân Alâeddin Jahî el-gürâh-ı mekrûhın def'î muazân için melle-i üm ve mücâhidân-ı dîn-ı İslâm'dan cemiyet-i azîm birikdinh mekî-i tevâskül ve fîrisandan te'yid-i tevfik-i Perverd-gür ile âzâm-ı ecâd-ı kâfîr oldu. Ertuğrul dañı bu haber-i meseret-eserî istânâ' edince hürriyyet-i dîniyye ve gayet-i İslâhiyye ile bir uğurdan hıccetler ve maddeler ile böyle bu rûz-ı firûzun farsatına mütevâskit olmağlı mevkûb-ı sultânâ sür'at ve ol pâdeğâh-ı dîn-perâh dañı 'mea enserî İllâh'<sup>103</sup> deyu su'âl ve Ertuğrul ve kavmi "malumı esâdrullâh"<sup>104</sup> deyu, sadâyı dil-nâh ile şevâh-ı bâ-savâh ve ol şir-i merdüm-ı arz-ı kâr-zâr olan tevâbî ve enâfî ve celâd-ı şerîat-şâriyle taruf-ı sultânâ mütevâccet ve Sultânâna menâhâda mevâkib-ı sultânî istikbâl ve müfâkî olub ol şehriyâr-ı gâlib-ı nevâz Jahî böyle bir mütlisi mukhîm, yurdu-i kudâm-ı ikkâlîa zühûr-ı meseret ve zefere fal tutub ve asâkir-i İslâm'ın, vakû-i fîrâhâna itim-nân-ı kulb ile yakinen imikâl eyledi. Çünki sultân-ı muşerret-ileyh mebdûi-i halde meyvenet-kudâm-ı Ertuğrul'u müstârek görnüşli. Anı bu teşerî-tâfîn şâhâdında isrikrîr ve akınca leşkârine Şipeh-sâlar eyledi. Ve akınca mücâhidândan bir âsafodîr ki gece ve gündüz kökâm şerâhân ve emvâl ve arzâkân yağma ve gâret ile hâ'lerini âşîr-gân iderler idi.

El-kassâ: Ertuğrul kabây'ı ve aşîrân ile ber-müneh-ı emn-ı sultânî der-sâzı akınca asseriyle duşmâz-ı dîni istikbâke istîsâî ve Ermeni Derbendine degin şâhântas aşmıyub dâde-i bahâleri gün rûz-yeh hab-ı tahatı kendülere harum ve Ermeni Derbendinde zâdâ- lîâm ile mukâleleye İddâm ve İhtimâm ve ol derbend-ı davıyskas ehl-i kâfîr ile ol dâ-âverâr-ı İslâm üç gün üç gece ceng-i cîdâle kıyâm ve mübâderet ve ol gürâh-ı mekrûh ile harb ve darbu şevk ve garâm ile mübâkeret eylediler. Akâbet ve tevdî-i yaveri-i "yedullâli fevka eydihî"<sup>105</sup> dest-i gayb ve küskretün dâğatı-i dîmân pay ve dest ve kuvveti şikest olub ol emâda kavm-ı Tatar-ı mekkâr ki kâfîr-ı aşîrîkî imâdâtına gelmişler idi. Anlar ta dañı bir gün ve bir gece müddet-ı kışî emtâz ve akâbet üste-i gâdîb-ı gird-gâr işitme bulub bir uğurdan gürâh-ı mekrûh-ı Tatar imhizâm ve inkisâr ve hâkim-ı İstaabul mâ-pâr firma kurar ve rû-gordân ve şem-sâr bir üç mufâr-ı küfir ile çermiye sâvâr ve girdâb-ı vartâ-i üç-ü dil-âverendân bir tûrû hile ile rûzgâr-âsâ sâhil-ı solânete gürâz ve kavm-ı Tatar dâbi mütehezim ve mun'esirün Gelibolu cânîhne ârâz eylediler. Ertuğrul asâkir-i mücâhedet-gürâ ile İnegöl'den arduvına düşüb urub urub dâğatı şerîyâr-ı emvâl ve eskâkleriyle emğtenim ve kenâr-ı deryâya vüsûllâkından mukaddem ol kuvet-i şûmân ekserını guk-ı ub-ı mevce-i şirîr-ı kütûb evler-dür ve leh-ı cüy-hâr-ı üç-ü âhdârdan tark etsele-i pare gürâz ekîrüb elhâsîl Ertuğrul ve şipâh ve hem-râhları muvâffık ve mansûr ve leşker-ı ulâ mütehezim ve mukhîr olub mücâhidân-ı dîn-ı mübîn ve mühâzân-ı mâ'reke ve kîa bu usûlûh ve âyîn ile hizmet-i sultân-ı meclâz müteccâf ve dâde-i devlet u dîne cermâl-ı feth-i İslâmıyeder. İrâhî ve helvet ve sebeb-i sarîr ve meseret okılar. Ve ol şehriyâr-ı gıyâz-şî'âr bu haber-ı meseret-

<sup>103</sup> Allah'ın davasında kâh hep gâlim eder.

<sup>104</sup> Biz Allah'ın davasında gâlim edeceğiz. Kur'ân-ı Kerîm, Alâ İmân, 13.

<sup>105</sup> Allah'ın ek cûlân-e-i tevînkâle. Kur'ân-ı Kerîm, Felâh, 10.

eserin hân-ı vâsıtunda Eskişehir kurbunda vâkı' Buzlödök havâlisinde olmağla ol mezûl-i mübârekü e teyemmünat Sultânıyığı tesmiye ve mayyüm hüsnüde

Hüsnü-selâm Ertuğrul ve etbânını bu hîzmet-i ceddîkâi mezzîlî-i havâss ve övünüde zikr-i cemîlelerine bildi ve bâhis ektüde şâfî-i sultâniden m'âm-ı vâhî ve ikrâm-ı mütekkîs ile ihtisâs ve istihkâkı hâzretyle münâbe-i esâr ve havâssa râûl ve mertebe-i şifâya vâsıl eyleyüb kemâl ve i'tikâd; cihetyle Ertuğrul ve tevâ'rine harbi küffârın hudûdında her birerinde salâh et mükterâ bîcâ atahat ta'yîn ve oğullarına dâli beşka başka maklûd' ve vilâyet ve yaykâ ve kırsak mukurrer ve ol hudûdda zâ'edevâm kütüb-ü lâm ile gazâyâ iktâm ve mü'lûk ve hukûkından Pîr-şüh-ü İslâm nârâe alıncı; ulûzâda alımâm eyleyür deyü ikrâm-ı tam eyledi. Amma çünki Kötâhiye çetri henüz dâ'ir-ihârî ve küffârın bâ's-ı çetir ve devleti kütâh olmaya yüz tutmuşdu. Bîleceik ve Karahanşâh mevzii ki sultânın harâc-güzârlığına mensûb idi. Şüpheli vilâyetince Sarâyek râim bir manâlı anlıca kışlak ve Fomariç ve İrmene bağlarındâ yaykâ ta'yîn eyledi. Ve ol memlekette küffârın zevâ' ve nakâh sadâsını birâkıldı. Ve Ertuğrul Gâzî oğullarının Kötâhiye ve gayri eyâletlerde gün be gün çetirler felâh ve teslîh ve merûbanelik âsârını müteâhidân bülbüne tebşîr ve Jârû'l-buch müktâ'ın vâfir mezarî ve merin'lerin önüne şimşû-i cihân-gir eyleyüb bir kaç günde safîr-nişiyân-ı küffârın kovun ve sâh devâb ve mevâsilerin; nehb ve gârat ve ganimetler elüb küfl-ü sahrâyâ sadâ-yı şûr-ı kavgâ birâkub Ertuğrul'ın din-i kuvvet ve şekketine irişüb kâr-ı devleti istiklâl buldu.

Ve mü'lûm ola ki Ertuğrul'un oğ adedü çâser-ı vâlâ-güheri var idi ki mevâhî-i selâsı gibi ki her her mazhar-ı hayr ve şer idi. Vekâl-ı erşî-i kabîri Osman Beg Gâzî-i cîlî, akıncısı Gündüz Beg, uçuncusu Sora Yatı. Amma Osman Beg muktezâ-yı kabîliyeti uzeli ve iktizâ-yı meşîyyet-ı lem-yezeli hâzretyle peder-i âli-guberran vekâldi ve ol ferhâde-mesâlin pîşvâ idi. Ve bundan akcem ismâli; beyân olunanıñ ki silsile-i nesebi Âli-i Osman, Kayı Hân'ın muntehidir. Şimdi tâlîl ve telâh ve mesûrâ'z-eyl âyân olıncur.

Mâ'lûm ola ki Osman Beg Gâvî bin Ertuğrul bin Süleymanşâh bin Kaya Alb bin Kazlıboğâ bin Boytemür bin Kaylığâ bin Tuğru bin Karayite bin Bayşungur bin Belgay bin Seygur bin Tüktemür bin Basak bin Harâm bin Aktürk bin Durâk bin Kazlı bin Nasu bin Yulvac bin İlyabeg bin Tuğru bin Davgamış bin Güçüg bin Artuk bin Kumari bin Çekkezar bin Turah bin Kızıl Boğâ bin Yamak bin Yaşlı bin Hıncuz bin Baysu bin Tuğra bin Baytemür bin Turmuş bin Gök Alb bin Oğuz bin Karahanşâh, Kayı Hân ve ba'd-uzân Kayı Hân'dan makadîmî zikrolıncur ki İly bin İshak bin Farîhân Nebî. (aleyhisselâm'dur. Ve Hazret-i İbrâhîm bin Turh bin Nahar bin Şerâğ bin Argun bin Kağğ bin Ayır ki Hud Nebî (aleyhisselâm)dur. Ve Çâbir bin Şâlih bin Ertâşged bin Sam bin Nuh Nâbi (alayhisselâm) ve aleyhim selâm'dur.) Ve dört yüz mübâriz-i nâm-dâ ki Osman Beg Gâzî'nin peder-i hîzret-vân Ertuğrul ile mâzan Ahlat tarafindan diyâr-ı Rûm'a gelüb Osman Beg'in ve evlâdının zamânında ve eñli sovrâ kalıncur. Moşâhiri bu cema'atde ki zikr olunur: Akça Hoca, Gündüz Alb, Turğut Alb, Aykıt Alb, Ensan Alb, Safrak Alb, Samsa Çavuş ve birâdeni Suvulmuş Çavuş, Akdârahman Gâzî, Akbaş ve Mühbûd Alb ve Karoğlan ve Kara Mârsel ve Behşîlu ve Kara Teke ve Şayh Mahmûd ve

Targal ve Mihrad ve Karu Tıgmadı ki; her birimr evsâl ve a'kâbı bakadır. Ve belâzın bu hâselerâ-ı kavîyye-i bünyânı mülahazetü selâmde n.ümselliklerdir. Çünki Osman Beg'in vâlid-i zâhidinin ve mâ-kabînin kayıyete-i ahvâli ve bu mânevâde-i talâfeten meseb-ı ahlerânın teselsül ve itisâli nerere muatçî olacağı mâ'lûm oldu. Şimdengeri ve haseten Osman Beg'in kayıyete-i ahvâli ve netice-i mâ'mûlî zâkîse şerî' oluntur. Ve muhtâl-tesvîk

#### **Mukaddime-i üta**

*Bu selâtin-i mücâhidînin art u ardânî kenârı şerâkâllarıya gelîsh meâvâlik-i Râm'ke vîka' müyrikîni ile gazâyı şakâniarı ve bu hâselerâ-ı addlet-ovâniarın hükümet-ı zahârîyle pâşâzâde-ı Selçûkiyenin etvâl-ı kayıyete-i şakâat beyâhındadır.*

'Tu soâfe yetillâhu bi kavmin yuhhibûnâ ve yuhîbühûnu ezîlehnâ ale'l-mâ'mûrînine e'izzatinâ sâ'î-kâfirine'<sup>166</sup> sânnet-ı İlâhî hemişe bu mesâde e'irî ve bu talûb cere sââdir ki; her kevket-i saâdet ki âsumân-ı ikhâlden ulûl ve mukûle mütemâyil ve her burçid-ı devlet ki sıph-ı celâlede arzime-ı ayvâl-kenâfil ile zevâle mâ'il ola. Her muktezâ-yı gerduş-ı felek-ı devvân te'akub-ı leyf u nakîş ile elbette bir gayın sulûse; bahî u ikbâl matlû'ı saâdet i ezâleden mâ' ve bir âherin âf-âlâ-ı devlet u talâh müşâk-ı te'vâl-i lem-yevâiden sâ'î olur. Tu ki telâzî-i kudret-i İzzetî ve terâvîf-i hikmet-i ebedî devlet-i saâdetlerinin uyyirinde zâhu ve bîvân-ı mâul ve nâhilâ düde-ı ahvâllerine hüveyyâ olmaks mübakkûl ola

Beit

Ça'du'ne nîzi ser âverdî ohd  
Civân-ı devlet; ser herâred ve mehd  
Eger mülk ber-Cum bi-mândî vâ hâlî  
Tu ta' kay müyesser şerî hîc u tâhî  
Ya' hî

Kaçan eskulerâ müdâetî taktîl ola, Bir devân devlet beşikden buş gösterir; Ve eger mülk ve mesâed Söleymân'â nakî kâhyedî, Kaçan tay ve taht sava müyesser olur idî

Nitekim, bu maddelanın tahkiki Hâfâzet i Al-i Osman'ın zâhîrî ve devlellatının meba'dî ve itisâli hâyetel ve hükümet-ı Selçûkiye'nin gayule ammesini mübeyyindir.

*Li muattifîni Beit*

Tal-ı muâs u dîn eger nîzed-perâgrî ez u bal  
Ez-ı nîyud ez-pey-ı ar periyekî ferhunde hâl  
Ya' ol

Eger mülk i dînin kemâlî ve kavrefî ve halden dâsödur ise yaniden bir mübarek per ve bal zühûr eder

<sup>166</sup> .. Allâh sevdiğini u onlara Dîna sâ'dığı bânânları karşı âleak şimâllı inketârları karşı gışıl, Kur'ân-ı Kerim, Nâzî 54.

Çünkü teşker-i küflî ve Cengiz Hânî ve asker-i gül-sâret-i Mughlî  
Türkistan'ın tevâfiründen memâlik-i İrân ve Tûrân'da zabûr ve hürûkleri sarheddi  
Ehtâdan mugîr-i Rûm ve Şâm'a dâğin bu kâsar inkasâr ve merzeler ki, kayırsı  
İslâm'a erişüb ve sefk-i dîna ve nehb ve gâret-i emvâl ve seby-i evlâd u iyâi ol  
rizgâr-ı mâ-fâcânda bu gayete erdi ki, ol zamânın âkâlleri mu'âyene ve erüşûbde  
ile kütüb-i tevâfir-i es'âdan nakillerdir ki, Cengiziyân askerinin pey-mâ, ey-lâcileri  
memâlikde farâzı yüz sene kadar tevâfir-i k'âb ve taâsûla erüşüb mütevâfiriyeten  
meccu-yı kübrî üzere haki ve înyâd-ı Hânî ol tevâyüf ol mâlûdunde teşker-i ereliken  
hâiz ve vâkı olsa henüz ol eşâr-ı hür-bâr u sitemkârın tîğ u zulm u gâderleriyle hefûk  
olanların ta'âsûlu heyûn ve ol rizgârda hâçer-i bi-dâd ile sâme-çâk olanların  
nâksarın âyân eylemezler

*Beşer*

Ançının zülümân-ı bed-kardâr  
Kende her-cevr u küfr-i had-ı rûr  
Tâğılı lâf-gün u hür-ı kesân  
Ki had-der-cihân beter zînsân  
Yâ hî

Böyle zâlar der idi ki, küfür ve cevrlerinde zâr oldu, kitleleri halkı  
kandan lâf-gün oldu. Dünâyâ bunlar beter ne olur?

Anıma ber-muktezâ-yı fazl-ı ilâhî ve Rahmet-i mâ-câmenâlu memâlik-  
İslâmî-i Rûm ki, Selâûn-ı adâlet-nasûn-ı Selçûkîverem mehkûmî idi. Vu sitem-  
didegün-ı memâlik-i Acem erâdd-i Mughlân-ı azâmunden Rûm-ı meymeret-luzûma  
dîcâ ve Acem'de Selçûkîlerin nesli inkârîz olmağla bekâyâsı duyûr-ı Rûm'  
istikrâr ve istinâr üzere mahfûz ve gıva-ı zîl u insâf ile dîl u imân ve erhûb-ı fazl u  
irfân tasn-ı nasîn-ı İsmâilîlerinde me'nûn ve menrûn ve mahfûz edeler idi.

*Beşer*

İhtab-ı zulu her-anduht u çehre-i adl  
Nikab-ı küfr keşşiled ez ruh-i imân  
Ev-an terk ka-kaviy peşt hürû-yi İslâm  
Ki tesâdtun-ı küffâr gelse şad vîdân  
Yarı

Elivâb-ı zulma edl yazımdan ref ve nikab-ı küfrî rûy-i ünûndan def eylevûb  
hürû-yi İslâm ol ihtâdan kuvvet buldı ki küffârın sadme-i zulûmunden zâ'î olmağdu

Ol zamânlar ki, ol hâmedârın üf-fâ-ı der-let avân-ı rizgâr ile zavâle  
rievyî ve a'fâ-ı devler u âkâdî gâret-i bade-i meşrik u Osmaniyye'den nur-bulâ-yı  
uyûn-ı İslâm oldu. "Mâ nensak min âyâtün ev nensibâ u'û kîlâyru minâ"<sup>157</sup>  
ruvîd-i sadakât-te'yîdî ükûmea muzhar oluştadı tevfik u Ezelhyanın meymeretünden  
ulâh-ı mûk ve dîne müesâdeden emvâl-ı behcet ve bahâ peydâ oldu. Nitekim  
selânet-ı Selçûkîye'nin tazelâtından sonra erkân-ı emlet-ı nubevî me'muri kuvvet-ı

<sup>157</sup> Bahari bir ayetün hükmü'n şerâfâkten hak emr veyi unakdur-ak. Bâni yâ'ne dâhî hayriyye'n sayı  
onun benzâre'geçeriz. Kur'ân-ı Kerim, Bakara, 106.

Âl-ı Osman ile ser-bilead ve meftû ve ol mucâhidâne kayser-umêdânı irâdâ-ı mas'ûdet-i hüme-i dîğânlarca bünyân-ı eyvân-ı milik-i Muszafavî temkîn bulub bu tavfîkâhî teâlîi mesned-i kayserî-i Rûm hadis-i hidâyete-rusûm 'sevelebu le'comu'r-Rûm'a'<sup>68</sup> İbâkîne bu pâdîşâhân-ı şer'perver İslâm'a namâz ve nâsib-i şîrîn-i muzaffer "ellezîne yucâhidûne fi sebîlillâhî"<sup>69</sup> olub gûyâ ki tabâk-ı subh-i hidâyete-i Evzî maşâk-ı Kudret-i Şubhânîden hüveydî ve perçes-i kuzâd-ı İnyet-i Lem-yezeli bu bâreklâr-ı âl-e-şâmın dest-mâl-i mekâmetlerîyle rûy-i şühâr-âfûde rûkân-ı gâd-i melâlden pâs ve muafkâ evledi.

*İl mîlettîfîhu Beyt*

Za-yunat-i devlet-i in-hânevâde  
Der-i rahmet be-İns ulân-gûşâde  
Şîde handân-ı leh-i şubh-ı sa'âdet  
K'ezm hâre her ul pertes tutâde  
Ez mî

Bu bâmedânı yâmın-ı şîrîn-ı devletînden leh-i şubh-i arâdet-İhsânî ve mesir-i pertevînden İns ve cîme felleh kâle-i mîrâmet ve İhsân old.

**El-kassa:** Meymenet-i tevfîk-ı Şubhânî ve İttîfâk-ı muhassanat-ı zuvânî ile bu selâtin-ı dîn-perver ve hüvâkûn-ı cür'deket-göster yani Âl-ı Osman, âli-guberrn nâsiye-i İbâlelerinden nur-ı hilâfetu mebd-e zühâr ve sultanatlarını istikrârları için leşker-i mücâhidînin mençe-i harûret bu vecihledir ki, vakt-i kâ'çeriyâr-ı Cündâr ve şîpeh-dân-ı İbâle-şî'âr yani Fetâhîdî Beg Gâzî dört yüz kırk adad mucâhid-i muvâhhez ile diyâr-ı Rûm'da selâtin-i Selçûkîye'nin takvîyetîyle meyân-ı kullân ve İslâm'da nusret ve zafer ile işîhâr ve savet-i meclânegi ve saf-şîkânkleri âsma ve bigâne kutubünde mîressî ve beşâarat oklu Ol mînevî, Öze nî'âyet ve ikâmân; Sultân Alâeddîn Keykubâd bin Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev bin Kalıçarstan-ı Sâni zamânından Sultân Alâeddîn Keykubâd bin Ferâbuz'ın zamânına degîn ki, selâtin-ı Selçûkî-i Rûm'ın âhri ve Sultân Alâeddîn Keykubâd-ı sâbekur, oğlu oğludur. Tarîkâ-i nâsiyet ile cümlelerin illîlât ve muhâbbetleri bu gûrûb-ı pâr-sûkûh Kayı Eân'ın baklorında tâvâye ulâmetâr bulub kendi mukâm-ı ma'âmîlerinde enur-ı cîne'de ziyâm gösterdî idi. Ta ki sun-i şerîfî doksan seneyi müteâvîz ve slett-tevâlî evkâf ve sâatiri tevessüh-ı tarîkâ masîf ve berekât-ı abâdîyâdan ve şâyet ile mevsîf olub ve yumn-ı mucâhizat-ı ukunâ ve şhülâh ile "men erâde en yecîse mu'âllih: fâ-yecîse me'sâ ebh'â-nasuvu"<sup>70</sup> muktezâsınca mülâvîn ve marâf idi. Ne ol pîrlîk vakûnde evlân-ı karâmın ki her biri mânenâ-î şîr-ı jîvân hatmât-ı merdânetleri sepehîyle ruthe-i dîvânîye bâlîğ olmaqla her biri kandûve muâdil birer pehlîvân idler Kâri-makâm ve şerverfûde mukâret evledi ki bir Gâzî Osman Beg ve biri Cündâr Alî ve bir dâre Sarı Yârî ki Yânu Beg denmekte meşhûrdur Egerçi cümleci dîvânî ve tuzâccîs ile mevsûf ve dîvânîlik tavîrida ma'rûf ve her biri

<sup>68</sup> Rûmî fetihdeberkânîz

<sup>69</sup> Allâh yolumuza cîlâk edikler. , Kur'ân-ı kerîm Nâzî, 14.

<sup>70</sup> Allâh'ın her birer âlâmîkî ayyet-ı şerîfî ile mevsûf ve berâket-âsâr.



mebâsin-ı istîsâk de yegâne-i zamân ve mekâr m-i ahkûk ile perrev-i vâlid-i emmet mekân idiler

*Bev-i Arabî*

*Ve ferâidü'l-insânı yalbuu aslâhı*

*Karû's savârım tîbî'ün hâdîdî'ha*

*Karî*

İnsanın füzâli, esline tebnîyyetyledir. Zira kâşiflerince keskinliği demirinin zehherindedir

Amına aşîr ve kübûl ve cûnûd ve asâkie pâtes-i lâmî şehriyârî ve nûr-i sîrî-i nihân-dârîyi Osman Beg'in gerrâ-yı gerrâ-yı olfâye-i halinde ve melekât-ı hâlet-efzâvî a'fâlinde âyânen mîşâbede ve müte'le'a eyledikleri erâğden Ertağrul mülk-i meclîzi-i cihneten nişîmen-gîtu hudû-i hakîkate azîmet eylediklerinden sonra sultanat-ı Âl-i Selçûk'un servereliği sultan Alâeddin Keykâsâd bin Ferâmuz'le mîmehî elrûş idi. Osman Beg'in melekât-ı meclîsâne ve pederinin hâl-i hayâtında tefvîz-i velîyeti maktezâsarı kavim-i Kayı Hâkîmîni a'yân-ı asâkir ve ser-haylân-ı aşîrîni pederinin kârimakânî'ğine en abakk ve elyâk geçmiş emmesi husn ve ihtiyârlarıyla hizmet-kâçlık rûkubesini hon rakba-i devletmâd i mutâvâ'atına bend eylediler. Zira sığar-ı sînni halinden rûbe-i hâlet-i kiberi idâk edilmeve degün pederinin nazâr-ı meymenet eserinde hânem-i âliye ile mevsûf ve sîpârın vâlidü'n-nûr hîlâli mi'âli-i per-tev'î kevkêb-i hubî-i cevâm ile rey ve tedbîrge pîrân-ı rûzgâr-ı dîçeyi sebkent ile marîf idi. Çünkü Osman Beg isuhkâk-ı husub ve itîfâs-ı neacbu sebebîyle kavimîni beylikde vâlid-i mücîzzân menzilesinde meclî-i serverde temekken ve terişyet ve meyân-ı sîmîlîd ve eşât-ı saltanatda me'âmîd-i cevâf-ı hamîde ile şöhret buld. Selâtin-i Selçûkîye husûsan hem-asrı olan Sultan Alâeddin Bin Ferâmuz'un pederi Ertağrul sînnelî öze lîrik-i ukîyîd ve asat ile mevsûf ve sultan-ı meşîrtün-reyîh dahî nazâr ve terbiyet ve hîmmedîni Osman Beg'in olfâvî rûbet ve temşîyetine masnûf eyleyüb yevmet fe yevmet üşîrâ ve bîgâne nazârında edîyâd-ı kadr ü mensîlet ile şâret bulmağla rûy-ı akbâliuc her fâulâden ehvâb-ı fîrâhâta gaybîyye gûşîde ve izzet ü rîfâti gîdikce ziyâde oldu. Oı vâkt eikâmet-i ezehyye-i Rabbâni ve meşîyye-i lem yezeliyye-i Söbhâni muktezâsıne hıvâ-yı mu'âllâ-yı Devlet-i Selçûkîye'ye öm fâret ve ötürüb vâkıi olub selâtin-i Cengîz'in asîli ve istiklâlden saltanat-ı Selâcîke inbitâc ve inkârıza âğâz eyled. Zira selâtin-i mezkûrenin akûb ve ahfâki beyliklerinde muhâlefât-ı memleket vâkıi olub zoîf olubdan Cengîz Tîlanına istîâne ve istîgöse arz ve i'zhâr ve anlar dahî her bir vâkıte mefânet ile Selâcîkâtar barın birinin Gzerine taslîl ve beylikine fîbu ü tesâcîkîkîyîlî kûr-hâne-i saltanatlarına tezelul ve itîfâs ve âyine-i devletlerinden süretü mîkûl nârinîyân ve el tedbîr-ı pür-tev'îl ile memâlik-i Rîcîfün ekserini kendölete mîsâhâtar ve hânevule-i Selâcîkânın perîşân şîvâsi mukâmmar oldu. "Kerâfîk ve et-rasâhâ kuvvenü şâret"<sup>11</sup>

<sup>11</sup> Bu böylece. Onları başka bir mâfete müret barâkuk. Kur'ân-ı Kerîm. Dûsur. 78

Bey

Sikeste şîdân müteg rû per-ı bâl  
Ki ces'elâz zedîder nûbân mûh-ı sâl  
Çe peymûdû lâle bi ferîd-ı serv  
Be-şengâl-i şîhîn her ârîşîl tuzerv  
Kâhî

Cihânda meze yûlûz cevvelân eyleyen kuşun kenah kuzûh-ı ve tîze peymûrde olub serv lâlede sevgîlun çengâl-i şîhîne giriftâr oldu

Bu mîznâî mîznâ'îdet-i takdîr-i Rûbbânî ile sâhnâ'at-ı kâhîne Osmânî Beg'e mantakî ve müteveccih olmağa hâ'is olub gün be gün bi-sebah-i tedhîr ve bi-kânk-î kâzu ve şengâl ve beşâ'is-i mâri ve mîznâ'evî takdîr-i Kâdîr-ı Kâhîr ile ânûz terâkûb ve isâkîlî şîret-nâmâyı zühûr oldı.

**Kısım-ı evvel**

*Osmânî Şengâl zehîr-i devletîye mücâddemâ'ta nûbân-ı zehîrîni beyânında'n*

Çünkü devlet-i âlîyye-i Osmânîyye'nin saltanat-ı Selçûkîyyeye mebdûd-ı ulûbî her vacıhle me'lûm ve şâhnâ'atının vech-i mîkâlî me'lûm oldu. Selçûk-ı Rûm'un sâ'ix ve tîhikâmî icmâl-i şîvîlî ki be hîrîstân-ı mîznâ'îlînin mücâddemâ'te zûkûldır, zikri beyân olunanak bu kîrîb-ı âbîyânî nevâzîm-ı kavûnînden olmağa mûlâyîm görüñdî. Mü'lîm ola ki cümle-i selâsîni izâm-ı Selçûkî'nun ev'âl ve âkâ'ir Ebnü's-sübhî evlâdındandır. Ve tîhîk beyânında onların kabîlîerne Kınık derler. Ve Selçûk otuzuncu ardada Efrasyâb'a mütebîdîr. Ve Efrasyâb'ın dört oğla var idi. Mîsâ'îl ve İsmâ'îl ve Mûsa ve Yunus ve İbrân zemîninde zühûr eden pâdşâhân-ı izâm Mîkâlî meşhûrlandı. Ve Selçûk-ı Rûm İsmâ'îl zehîrîndendir. Ve tâ'îs-i mezbûrenin Rûm'da saltanatları zühûrına hâ'is buldu ki, Sultân Celâleddîn Melîkşâh bin Alpârslan bin Çâğrı Beg bin Mîkâl bin Selçûk un zamânındadır. Çünkü ânun vâc'at-ı mûlûk ve hükûmet-i saltanatı Mâverü'nnehr'den Şâm ve Rîm'e değîn inbisâ'î bulub nevâ'î dâ'îs-i İzzâm ve teslîm-ı memleket idâretîni onı ne şîv-î mîznâm eyledi ki mezkûb-ı ev'âlî kütüb-i tevâ'îfîsî Acem'de meşhûr ve mezkûr ve mehlûm-ı ahîkâ'î cümlede meşhûrdür. Ve kemâl-ı mîkâlî vakırde ki Antakiyye henzâ kütüb-ı Şeng elinde idi. Amcası Süleyman bin Kutalmuş bin İsmâ'îl onı teşhîr için serhadd-ı Rûm'a gönderdi. Süleyman dâ'îi yaver-ı tevîkî-i Bî'tî ile Antakiyye'î feth ve kuvvet-i maymanet-i dîni Kebevî kâşkâ'îyle veymen fe veymen memleket ve kudretî ziyâd berzâvâd olub bilâd-ı Şâm'ın ekserîni Melîkşâh'ın hükûm-ıyle feth-i insarvâ'î oldu. Çünkü Süleyman Melîkşâh'ın hâ'îi hayâ'îrîni ev'âl-ı emânet'e vâc'î oldu. Çûğs Dâvud ki henzâ bir zevân-ı mîznâ'sîl ve şîh-î hâ'îs-ı kâhîl idi. Bâlerînin mîznâmında mîkâlî ütüb-ü gün-be-gün hîşmet ve hîşmetî mîznâ'îki ve Melîkşâh'ın şîhîsî ve hükûmetî meze addîle ve dîvânî ile şîhîsî, terakkî bulub kapsûs-ı Rûm'de teng ve mukâbale ve şîhîsî mîznâm-ı şîv-î mukâbale eyledi. Balâ'îtu Konvayt ev'âlîyye 480 (1087-1088) tarîhinde feth ve teşhîr ve kendüye dâ'îr-ı mîznâm edirdi. Rûzgâr ana yîrîm şîhîsî kâzâr nevâ'î-ı teyîdîlî

ile mümele ve münâsırda eyloyûn âkîmet Mâlik-ı mâlî vâcûdunî emvâliket-i hay'âdan ref' ve sâ'î (1105-1107) senesinde serîr emîlâ: muhk-ı hulûd eyledi.

*Bev*

Der in bağ-ı renqin çu penn-i tezeriv

Ne gül ber-şerret me'âd hâhed ne surv

Fa'îlî

Bu sünûnî kama'da gübi renqin olın bağde ne gül baki kalur ve ne surv

Ve bâ'dahu kama'dağı Kılıçarslan me'âd-î hükûmetde karar ve kırk sene üle'l-ittisâl tekye-gâh-ı saltanatda adl ve mekremet ile istikrâr ve istiklâl bulub sâdd-ı bîleğde-ı saltanatı âlema gu olmağla Halefâ-ı Ber-ı Abbas Âm vâfir ve iclâl ve İzzâm ile İkrâm ve sâ'ûtin-ı sâicye nisbat ile ser-efrâz-ı anâm ve in'âmîz eyled'er. İtticâken Halife Sultân Mes'ûd bin Muhammed bin Melikşûh'ân ki memâlik-i İbrân'ca rencide olub hükûmet-ı Avcun'î dahi emvâ nâzme ve ol muslahatın teşciyyeti için dâvâ-ı hâkîmete istab eyleyüb Kılıçarslan dahi oğl: Sultân Mes'ûdî Rûm'de me'âd-î hükûmeti kâimnakun ve kendisi Dîyârbekir üzerinden Dîvân-ı Hilâfete müteveccih ve 539 (1144-1145) senesinde Meyyâfârkîn nevâhisine vâsıl buldukdü Sâddâ Mes'ûd'ân ber'ze tevâbi-i kâbüset-şûr ve hîvânet-âsârı şiv'ı-ı şesûdâvî kerdü emrâ ve erkân-ı devleti tamâ-ı hama dâğub tarik-i hilâve sülük ve Hâbur sevûdun; nûr nâkeren gerke-ı gardâb-ı fenâ ve Meyyâfârkîn'de defn eylediler. Bâ'dehu oğl Sultân Mes'ûd babasının tevâbi eyleğigi ötre mukarr-ı saltanatda müstâker ve devlet-ı rûs-efvân kendüye müyesser olâ. Ve Andâziyye Kal'na kurbünde bir çay-ı dil-guşâ ve fezb-ı hus-bavâde Samarra nâmıyla intesimma müceddeden bir şehre ferâh-levâ u tavnak ve revaç-ı tam ve terâh ve terciho ol kâfir sâ'y ve ihtimâm eykâr ki vutûn-ı behcet ve kâhûr-ı nezâfet-î "beldentün tayyibetün ve Rabbün gafûr"<sup>17</sup> nazmîn-ı meymenet-müskür ve mevâz-ı maruf olâ. Ve on dokuz sene kedar işâat-ı rûsûma ihtimâm ve terâyet-ı ulûmü kâvîm gösterib kâr-ı saltanata kemâl-î mercebe nizam verdi. Ve devletinin âher zamânı Türkistan'da Cengiz Hân'ın evvel-i zühûr ve Nîyân'ı idi ki memâlik-ı İbrân'ca berut-ı tamâm bulub bâ'dehu teshir-î İbrân'ca Üçimâm ev'elî ve Sultân Mes'ûd 558 (1162-1163) senesinde me'âd-î mâ-pây idl-ı fe'âdun. Bahâlî-ı dâr-ı bekâyâ mület ve yerine Sultân Kılıçarslan elülis ve şiv'î adl vâ'îşârde müte-ı vâlâ-ı vâ'edirine residentli

*Bev*

Hemân resat-ı peder ber-ey mi-dâğ

Reheş-i ber-dest u dîn ber-pây mi-dâğ

Fa'îlî

[Demâr, babasının kânûnunu emâyet eyleyüb seho ve keremî ile olub diris kuvvat verdi]

Ve Kılıçarslan'ın on üved ferzend-i sa'âdet-ı emendî var id. Ve her birünü kendü mem'leketrından bir kişverin hükûmetine tayîn eylemişdi. Büyük oğlu Rökne'dîn'e tevâbi'yle mu'ân Tokar' ve Nusrâddîn Mübârekşâh'a Nîksâr'ı ve

<sup>17</sup> İşte kılıç his şâhin ve kılıçşâyân bir Rab... Nîksâr'ında Nîksâr, Sene: 115.

muzafferân ve Melik Muzaferredîn Uğraşâh'ın Hibistan ile Ashâb-ı Keh'î ve Melik Nureddinşâh Kayseriyeli ve Melik Kutbaldın Melikşâh'ın Sivvas ve Akasây'ı ve Melik Muzaiddin Kayserşâh'ın Mutluyayı ve Melik Sancarşâh'ın Hırukliyye'yi ve Melik Arslanşâh'ın Nâğde'yi ve Melik Nizamoddin Argunşâh'ın Anâsiyye'yi ve Melik Mecceddin Mes'ûdşâh'ın Fıngarlıyye'yi her-vech-i hükümet tevlîd eyleyib küçük oğlu Melik Gıyâseddin Keykhusro'ya râşid ul-İstîdâc-ı mâdes zâd ü akhûtaet-i mâlûtiye ve ihvân-ı mâ'îrâzî'î Ali Yarında ol'ca'yub 578 (1182-1183) senesinde muzâz-ı mey' ul-İstevlî ol'cükde kendine vâhâh ol'muş ol'vâr-ı tahvîte câzım ve âlem-i bekâyâ' âzım ol'cükden sonra birâderleri nazım ol'mayub büyük birâderleri olan Melik Süleymanşâh'ın münâkâet ile taluk ve ol' câhî gelub Konyalı müddet-i medid mahâsaradan sonra Süleymanşâh'ın teslim ve kendü etbâ'ıyla teşrîfâya çık'muş müstâhîbân-ı tavaassut ve Sultân İzzeddin Keykâvus ve Sultân Alâeddin Keykûbâd'ın iki aded velâd-î erşodiyile hızzarurî celâ-yı vutan İltiyâr ve mihet-i garîbeti ul-çâr kabül ve terk-i diyâr eyleyub evvelen Diyarbekir ve Ahlat semtlerine uzınet eylediler ki, aruca-zâde'leri ki Azerîde sultanîde id'lar, Anların yanlarına pîrîncek özerler iken yine mülâhaza eylediler ki, şimdi müllük-i Harzemşâh'ın mensûb-î Azerîde müstevlî ol'muş bekâvî-yi Selâçuk'ın şükûhî çandan kalmamışdır. Ve utuv-î hâşşâh'ın çâr Harzemî'lerle dâbâ' ilâhâ münâsib ve her-çâ degil'dir. Akânet Trabzon ve Çank semtlerinden arzu-yı Kostantinyye ve ol' dâ'rye ile bir zevâk-ı bîc-î peymaya şevâr old'lar. Anıma bîcümellâhâ tevlîd bir rûzgâr-ı muhâfî' zülûr ve gırvîyâb-ı vakayî'dendir ki rûzgâr ol' şeytânî-nâ-pây-dâm bi-ahuyâr İstanbul mâberinden sa' gîhî ol'ub; ve üç günde altı aylık mesafâ olan Mâğrib üydürme görürub ol' diyâr, pâdişâh olan Abdülmü'mîn "Mâl bulmuş mâğribî" şâhı Sultân Gıyâseddin der-kenâr ve dil-râvâ'î'klar ile f'zâc ve skâm ve sunûfâ' ihvân ve müllî' m'ân ile mîmîntöz ve f'zâr eyleyub hâdehu bir Kostantinyye gencî ile İstanbul hâkimi olan Kayser Müsyülîrâ'ın yanına gönderdi. Ve Kayser-î mesûf dâcî müşâfîr-ol'vârı gayel m'âzım ile skâm ve âcûk ol'vâr. Anıma ul'şâr-ı-ileyhâ gaybeti emâsında büyük kenârub şükredub Süleyman Kânîde setâr-ı sultanîde mütâvekkil ve şevâ-ı zâlel ve şâret-ı parverlik ve basur-î ihvân ve nîmâc-güsterükde müllük-î ezem ser-âmed ve mîmîntöz ol'muşla etrâf-ı âlemden ülemâ ve efâdîl ve esâb-ı emâsî zül-ı kâbül ve ul'âlme itirâf-ı ilâhîler ve der-gâh-ı kendüce kible-î şîmâl bilub ul-mâte rûğâbler old'lar. Ve müştâh-ı-ileyhâ meşhûrde Zaher-î Farâb; nîc eşer-î vâfirâsi meşhûr ve ann dâhî şîl-î mezbûce ul'vâr-ı murekûsîresi meşhûr ve mezkûrdur. Ve kasâyîluden birerim müllâh b'âdur ki tâhîr ol'muş

*Makrû'*

Zulf'ı sermetesiz ki der-melis perişâni küned

Çün eğer cüm her mey-çâmede garûn-çâhî küned

*Te'mî'*

Ö mahlûbuzun zulf'ı sermetesiz, ki melis'de perişânlık eder. Çün eğer cüm vermez ise garûn-çâhîk eder.

Ve f'îd nazar

Bu kasîde mecmûlûhuz arz eyledikde edîze ve sîla olmak üzere melis-î vahidede de bir aded dîcâr-ı şîmâlî mâğribî ve en r'e's at ve bey r'e's şîmâr ve en

malını zevce ve beş aded gülden-i sinî-ondân beş aded دختر-î peri-peyker ve bir kaç top zi kıymet zebâ-yı Frengî ve bura mîâdil in'âmât-ı vâfîresi cihâyî-i âsârda muslûk ve müşâhîz-ileyh serîr-i saltanatında yarası dört sene hükümet ve 692 (1265-1266) senesinde der-gâh-ı Melik-i Caffa kös-zen-i mahî olmuşdur. Ve bu beyti mezbûrun atvâlundan cûl-i bâla zebâc-ı hâlîle d'lay-ânu netice-i me'âin, beyân ider.

*Beht*

Ki her-îht ve mülküş havâsîl zaval

Nemâned be-cîz mülk-ı İvîd-i telâil

Ya bî

Kâinât ki mülküne ve tahtına zaval geyreye Hak te'âlâın mülkünden gayri kalmaz.

Ve Sultân Rukneddin Süleymanşâhın saray oğlu Kılıçarslanı serîr-i saltanatda ibkâ ve burboçuk sene kadur fermân-fermâ olub hükümet-i dâr-ı ferâyı becu görmeyiş sarây-ı bekâyê âzîm ve küçük ammanı Gayyeddin Keyhüsrev ki İstanbulda idi Çimêrê ve erkân-ı devletin cihâkayle geturub vâid-ı mâinidinun velîahdı olmaqla gül-î nev-baharî gibi gülşen-sarây-ı saltanatına vâicâduyla zîr-ı zînet verub bu dâr-ı mahmûde altı sene kadur rûz-ı erûz ile dil efrûz ve âkizâ-i girdâş-î felek-i kec-nihûdâs kültür garâsında Lâkkiye-i Kayserî olan Nîkyûs (Alşehîr)mençînêrê sar'âfîr-ı şehâdetê resîde ve şerbet-ı ferâyê kâse-ı bekâyê "ve men yâvâhdû lî seb'ülâhî feyuktel ev yuğhb fesenâ'libi cerun azîm"<sup>14</sup> yu küm-ı cân ile keşide ve 699 (1212-1213) senesinde Eftâb-ı devleti muğrib-i zevâle şîlê ve keskeb-î sa'âdeti evs-î âkbâlden hakîd-ı nûcile pertûh oldu.

*Beht*

Gûlbun-î ahl bûl der-teshîr

Çün şükûle sud ez-cavâni pîr

Turp bûdî vezîd bur-çemeneş

Rîhî berg-ı hayât çün semeneş

Ya bî

Adâlet gulşeninde bir toza mîâl gül idi, şükûle gibi cevânîde pîr oldu

Ömrünün çemeneine lûd-ı âzân erişub hayâtın berg-ı semon gibi soldu

Ardan saray büyük oğlu Muzzueddin Keykâvus taht-ı saltanatı mevrisiy eye cîlûs üyley ob ehl-ı fâzî ve dâniş-pervêrlîk ve şive-î dîndîrî ve bezide ve ad-ı mevlîkâ mîâlek-ı saray mîmînâz ve mu'rûfî ve unân-ı saltanatda şîme-î ukû-ı kâmil ve fâzî-î şîmîl olu mevâf idî. Ve arûşerûn-ileyhün vufur-ı atâyas kutûb-ı âbbâsîlâ mîstîredür ki Husameddin Sâlic-ı Musulmânê kutûbun bir kasîbesini cûyîzesindeki matlûb budur:

*Beht*

Tâ ukûle-ı ânterz-î tarçer her-âmed

Bes âlî kuzîr sine-î gam-înâr her-âmed

Ya bî

<sup>14</sup> Kim Ahlî yâvâhdû sevreye, dîndîrîl veya gâlp gellise, bir cüm bîdyâk bur ucır vereceğî. Kur'ân-ı Kerîm, Niss, 74

Olurdu-i tazarru ki akdesi gözüldü. Suresi günahından çok ah gördü

Ve bu keside yetmiş iki beyitlik ki, Musul'dan biriz; helâyın ile sultânın  
huzûruna göndermişdir. Her bir beytine yüz dinâr-ı sarf-ı mâl ve kusele getiren  
kâsede a'şâ-ı muddetün belâ-ı fâhîre ile dâim umuydu. Âkile ma'lûmudur ki, bu zikir-  
i haye ki hazîne-i Kitâb-ı Şihârcâ atabzûdudur. Definece mahfûz ve medfûn olan şîm u  
zerden her kat efferâdır. Zira kemuludan sonra elbette rûzgâr-ı bî-bekâ ve gâddâın  
dest-i tasarrufî anı peşgârı etmes; emr-i muvâfâk ve nâmâ-yâdır

*Beş*

Bekâr âyet inha ki herlaştırdı  
Ne gerd âverdend ü beğitzağlındı  
Peşgâr kır umr-ü gencine çöktü  
Ki ferâa kılıdış ne derdest-i toktı  
Ya'le!

Dünyâ malından her neka vedm ve verdin işe verayan öncek öder. Yoksa  
emr' ve idâtiler etmek bir iş değildir. Hatten bu gün hazînevi sarf eyle. Zira yaruk  
kılıd sarın elinde değildir.

Müşâruñ devleti her sene ve eluz yedi günden ziyâde inkilûb-ı devârinde bir  
veçrile anar; bu anıyab âkâlet keykebi ânâlı mânerde-i şubevi pertev-kibîl ile  
cüz-i müzâlet eten refûde bedid ve der-âzâh mâ-hedi' oldı.

*İhtisâr*

Hağ-ârahşîd-i veli-i devlet müstâ'el bîd  
Guzel parçıldı fakîn bir devlet-i müstâ'el ilî.

Ve 510 (1213-1214) senesinde silî-ı muvâzına muvâzâ ve gürîtar ve kab-ı  
merg sindîka-ı vâcûdum muvâz-ı mûkâll ü çengâl-i kâttî ile koparub hâk-ı şvâhdn  
pd-mîl ve leşker-i helâke pây-mîl etürdü.

*Beş*

Ki aşgâst ki Kâ is Key kâür ceflend  
Ki aşgâst ki çür ref: takt-ı Cem bez-nad

Ve Sultân Müezzeddin Keykavus'dan sonra biröden Sultân Alâeddin  
Keykubed bin Gıyâseddin Keyhüsrev bir Kiliğarstan-ı Şâm sar-ı İzz ve  
renâkâkünde mîterakkîn ve amn zamân-ı devâlinde ehli-fâzî ve dâniş zirve-i  
felek-i a'şâya resîde ve ehli-fâkr ve telrîdîn çetr-i siyâhi şadretül-müntelâyâ keşide  
oldı.

*Beş*

Re'v-i ü çür: gihûb-ı sükâb bîd  
Rüy-i ü sath-ı merâkib bîd  
Adl-ü dâve-i zâifan bîd  
Ehuk-ü ü ceruret-ü harifun bîd

## Üçüncü Hisse / HESLİHİSLAM Karıtaç-S. Kaya-Y. Hız

Oyle bir pidiqna idi ki, serir-i salanala ulakam-ı ebilullah ve müvâcizat-ı salıkam-ı "İetimi İletâh" idi Zira Cengizâyânı hi-mânın kuzeyul-i firne ve fesâdıncañ İrân-zerûnini eser etli-ı yakîn ve ekâbir i dâni ol sultân-ı gâzîni sâye-i adâlet ve zill-ı himâyet ve merhametin me'âd ve me'va eyleydi: İmamîni-i memâlikini husûsan Konya şehri mecmâ-ı ekâbir-ı evliyâ ve meclâ-i homâyûnîi mezeî-i nâliyâ idi.

*Buy*

Sâye-i huld-i harîrî hulvat-i derişârest  
Mâyevâ muhâşemî sohbet-i derişârest  
Devlet-i mîkâne bâşed gâm-ı ve esîb-i zevk  
Bî-tuku'lâf'îşnev devlet-i derişârest

Çürüşi şehri-i Konya âbâ ve sedûd-ı cennet-me'âdi zümârimden nişâncu-gâh-ı lavâyîf i ehîlâkâh ve tekve-gâh-ı sarâyîf'i evliyâullâh-ı dîm-vâre tezyâf-i merhamet ve dâsin ve tohid-i mekremet ve imânîni ve dâima her bir sâbbet-i ünsiyetde pay-i bahr-ı me'âfî evliyâ ve esfîyâ ol me'âl-â-mîdâ. Ve her bîr âkâd-i meclâ-ı müvâcesede evvâh-ı mukaddesden tezyâf-i cismetide bir boluk bulâsâ-i efsâd-ı insânî burburile kıl u kıl ve ol mefâhîl-ı mevânesetin ser hayillerinden ve ol meclâ-i bakîcem mütesaddicilerinden birisi cenâb-ı şeyvânî-mulokkaktâ ve mîllâhî'l-gaybî gene-ı yakîn ve lûzûm-ı hakâyik derîcesi mur'â-ı dîm-mânûî "efemen şerezatâhu şârehtü hil-âkûmü şîruve alâ nûrîn min Rañîhî"ye<sup>171</sup> müvâk ve müvâcîh ve mukâbil olrî misbâh-ı hâfethâne-i esâr-ı me'nevî Şeyh Sadreddîn Konest ve bin dâhî salâk-ı velâyet-ı me'âfî ve tarâvân-ı lîsân-ı vahy edlâ-yı Kur'ânî, pîşvâ-yı âş-kân-ı sermest ve kâble-i ârifân-ı bezâm-ı elest, muhtâr-ı cemâl-i Hazretî kayyûmî Mevlânâ Celâleddîn Muhammed-i Rûmî ve vâlid-i büzlûg-vân vilâyet-meclâî mahakkak-ı hakâyik-i Hâhî ve mur'â-ı mücezzâ-yı "ar-nâ-ı-çşâyev kemû hîye"<sup>172</sup> ol heme-dân ve heme-bîn ve dâni-yı merâtûb-ı ilacî yakîn, sultânî'l-ülemâ vâlid-i velod Babâeddîn Muhammed ve hafîd-i sâdî ve pîşer-zâde-i meclâî ferzend-ı şerîst ve hakikat-ı Mevlevî ve hâfîd ve hafîd-ı sultânîst-ı me'nevî şerîst-ı ser be-mîhâ "el-velodu sîru çîhî"<sup>173</sup> sîrde-ı meclâs-ı *Pîşvâ Ma Pîh* mahbûb-ı Vîlâd-ı Fîhâd Sullân Velod ve sair erbâh-ı kurbetleri lîsûsm, vâris-i ulâm-ı Nebevî ve hâris-i esâr-ı Murtezavî befişel-ı rûhsâr-ı Âl-i Rasûl ve pîşvâ-yı erbâb-ı kulîh ve kâbûl Seyyid Burhânceddîn Muhammed Cîruzî ve pî-ı harîhâh-ı etli-ı tevhîd ve irfân ve marhûm-ı ekmele-ı "cezebuthu min cezebâtü-Rahmân"<sup>174</sup> bes-şikere-ı hîd-nûrdîyân-ı zîhd u perhîz Şeyh Şemseddîn Tebrîzî ve sair ârlân-ı kîşev-ı tevhîd ve vâkûfûn-ı merâtûb-ı tehrîd meclâdûhî-ı ebyâ-ı Mesnevî ve muhbûbân-ı Hazretî Mevlevî Şeyh Selâheddîn Zerkûhî Tebrîzî ve Şeyh Hüsâmeddîn Ertevî (kâddesalîhu er-râhîmûn) ve sair ülemâ-yı dîn ve uref-ıvî bakîk u yakîn ki ol meclâs-ı gür-sîf-ı evliyâ ve

<sup>171</sup> "Mîlâh kemûn şerîstü lîhî" a şîrîm. o Rabîbî kârdat hîr nûrî ure şîmâe nî" ... Kur'ân-ı Kerîm, Zûmer, 22.

<sup>172</sup> Eşyâyı elduğu gâh bize pîşer

<sup>173</sup> Çözme bahasınîn tarzi üzençîçî

<sup>174</sup> Öbu Allah'ın ezabları ezabettî

ol. Şebistan-ı İrşâdî üste-i şarâh-ı İkkâ-yı Mevlâ ve Düstân-ı Cenâb-ı Kâmilîya ve Mühib-î râh-ı Hüdâ için her biri bir müşâhade gör-şâyî ve her şey-i mevlâ-îrâ idler. Çeşni en zümresi âl-ı makâmın mâsûl-î zikri mücâh-ı kavîl-î kelime olur. Anıvâ "inde zikir-i şâhîbîn tenzîlî'e-rahme"<sup>19</sup> kelâm-ı mu'ez-anzâmı müstezâsına ol kıyverm b'z. meşûrînî terkîri ulam ve Sultân Âlâeddîn Kaykubadın ulla-ı lîhîyye ile muâsîrî olan velâderin İkkâvennâ beyân eylemek ehem görüldü.

**İkkâyet:** Çünkü Sultân Âlâeddîn'in uluvv-î câh ve şânıuvv-î mertebet-i şâhîsî meşhûr üsine-i şühûr-ı dâd ve vird-ı şvâh-ı tîrâd-ı zahîrâ olub çeşki şepâ ü teşkerî ve aşvâk ü menzîkât Kayserî İbâ-ı Türk ve Tuncik ve dâle-i dâr ü müddikâle selâtin-ı zamânâdan emîyâz buldu. Hâdetâ-yı Abbâsiyyeden Nasrûddînlâh bir menşûr-ı İzzâfet-ekbâr vedâr ve Sultân Âlâeddîn dâd'î-hâfîzete dâvet ve cenâb-ı şeyhülislâm-ı âlema ve âlim-î usrûr-ı ulum-ı ber-ı Adem mühyî-i sâvâc-î sanîyye-î Muhammedî Cenâb-ı Şeyh Şihâbeddîn Suhrevendî kaddesallâhu ahrâhu'l-âliyyî Cengiziyân'ın teşker-î bed-âhîrî teğâlibunî de'îi zararı içür müsâle fakîl ile ürsûle bâ'îr buldu ki âlemi-î unânîdâ şeyh ü müşârûr-ileyhın Sultân Âlâeddîn ile müvâbâ ve müvâzâneti olub ve bu kevîyet sultân-ı müşârin-ileyhıe dâhî dâim-ı rîyyetle âyân ve hân-î mevlâkâî ve zamân-ı söhbete tarîfeyne keylî-ol-ı makâm ve meclâsı zühûr ve bâtînen usûfûddan sâma sultân, murâd eyledi ki ol hâdet-ı âvîzâdî tarîk ile sen-î şeyh ile ükâ evleye. Hâccem ol sülûb-î basîret kavvel-î besretî ve safvet-î bâtîniyye ile sultânı aşkât eyleyub buyurdu ki bu ana dek fîlân geçeden beru ki fâkâdâz sultân ile müvâzâneti ruhîni vâkî' oldu. Ç zamânâdan bu ana dek hâdetimiz anın sarâdest-î cavidânî ve salâh-ı dî-eşkânîsîne müteveccıldü. Şevhîn bu güre keşf-î kutûbı sultânı sebeb-î İzzâd-ı İkkâd-ı meşgûbî oldu.

**Şeyh**

Dil ez-rûz-î ezul hâ-ıdır rû'yet-î âşınâ hâde

Ne şürû'îstî ba lî âşînl-ıy çeşni müşer-ı

İvâf

Gonûl rûz-î ezuldu beru serur müht-î rû'yetle âşınâ vî Çeşni-ı rûşenunuz  
âşınâlığı ser-ıne yalnız bu gün degüldü.

Vâkıf ki dâd'î-ber-ülk Konya ol kümül-î keşûmül-mevsûmün meymenec-î kudrîniyle meclâ-ı envâr ve keşf-î eslav-ı esrârın müteâfak şöhrete ebrâr ve guflâr-ı dîvâre hür tekrâr olubdu, cümle-î ekâbir-î evliyâ ve zümrâ-î ulemâ ve meşâyîh ve âşîyâ ol kâmil ve elâcânın yörün-ü ziyânetiyle müşerâf ve müflevenînen ve bazı şehbâs-ı tarîk ve tükân-ı tarîkât deâletle âyân oldılar. Ve mukârd ve meclâh-ı hâfîze-ı İzzâd'ol şeyh-î söhb-ı teşhûb şerîf-ı hâ-üşâ'atîyye envâr ve meclâsı karar-dâde ve bey bin sâvât-ı nûm dâd İzzâd ve amâde ve her-vâf-ı dîvânâ Nasrûddînlâh Cengiziyân-ı por-Jesâdın de'îi için sarâdârudân bir sıpâh-sâlâr-ı kâr-guzâr dâhî tâ'yîn ve İzzâd'olâ emâdâda görüldü. Ve ol şîr-î bîlâhın vâk-ı meclâsinde şîr menzâr-ı müşâyaz ve bezl-î vezlyâf-ı ilâhî ve rîşyet ve âkâf-ı müvâzâneti ve hâdîsânâ dâim-ı Hâdet-ı Tâiyî serîde-î abbârdan âyy ve âret-ı dâd-

<sup>19</sup> Şâh ussâ'înin ekâr esmâsında Âlâ'ın zümresi için övülürken zikir ve Allah'ın rahmeti anlatılır.



İ evliyâda bezi-i gemine-i dîrâgî oyluyub dürr-i mekûdî-i dî'â ve se'âde: gemine-i kûub-î ahbârda malzûm ve gürûb-î fakarıyı mecnûnla eyledi. Çünkü ol bedrak-î tâh-ı tarîkat Malatîye'ye vâsıl buldı. Ol mevzi-i dil-gûşada şeyhül-İsâf ve'l-muhakkıkîn, kâşî-i serâyî-i ulûm-ı dîn, ârif-i bülead-ı pâye'nî Şeyh Necmeddin Dâve kudde-i sarâht-ı âyî anda bulub envî-i muşâhabet ve muvâzenet ve tarafeyden arz-ı mevâddel-î muhâzabet olunub Şeyh Necmeddin Sultân Âlîeddîn nântına "*Alasada'î-ibâid'*" nâm kitabı teşvîh ve varub zîl-î hîcâye-i devletinde malzûm olmak üzre Konya'ya arz-ı meclîle mülhûyî olmağla ol kitab-ı mustetâh islah-ı içün Şeyh Şehâbeddin'e arz ve müşûrûn-ı leyh da'ir ber-vece-i eshşân üvâcâmı kalen-î ilham-ımkâm ile muavenet eyledi. Ve Şeyh Necmeddin şâhı gelub Konya'ya vâsıl ve her-vech-î dîl-hâh maksad-ı aksâs, hâsıl ve esheret ve umşyet-i sıfzâ ile Konya-yı nazar-ı mülûkâneye nail olub sultân-ı âl-İsâb ol kelâm-ı bâ-savâb ile muavenet ve şâuf-vâb olan kitab-ı mustetâh dikkat ile muvâzelen sonra ukûd-ı cevâhîr-î kelâm ile sîk-ı âkrân-ı günâ-günde intizâm ve câyize ve sîk olmak için teakkûsden ziyâde intizâm ile şeyhî tâ'zîm ve tekkâm eyledi. Ve seldân-ı Kelâgîsâ'nın kütüb-î âsârında Ezzet Celâleddin Karatâyîden ki sultânı müdâvîm-î İsmâ'îlîyelerden idi böyle nakl olunanıdır ki bu beş sene âle'l-İstîf Sultân Âlîeddîn'in sefer ve hâzarda müdâvîm ve müdâvîmî idi. Kafa bir gece vakî' olmağ ki "Yâ eyyühâ-ı-muazzematul Kuvvî leyle illâ kullîlâ"<sup>17</sup> nâss-ı kerîmî mezmûnuna bucel uykunıye "Yâ'nîkâ'ce nâss ile ihyâ-yı leyâl eylemek âdet-ı me'â'îf ve tarîkat-ı meşûyha nisbet ile tebeccud ve tâ'âvet ile mevsûl ve ekser evkâta meclîb-î mülk u mîl ile muvâfîf ve meclîs-ı tâ'îf neh-y u nefy'îh ve lehv ile muvâfîf ve vakî-i fezzâğ ve istirahetle tevarûn-ı mülûk ve selâm ve khus-ı erbî'â u evliyâ istinâyetle meşgûl idi. Ve âbid ve huddânsard bir ferd İsâ'înden tûşiyâta müteallîk her kelâm îtilâm' etmemişler idi. Ve envâ-ı sarâvî' ve fezzâg-ı ârtîyede dahi nird ve satranca varunca ser-ârdâ-ı devrân ve mübâleâ-ı cihân idi.

*Reyt*

Ger hatm-şûd olkâ'ıyet ber hâtem-i Şer'at

Ber vey pûlîyîhâ hatm-est pâlîgîhî

Ve 636 (1238-1239) senesinde dî'vat-ı İshîkiyye'yi icâdet ile şâm-î câm-ı sâdûr-ı âhuret oldu. Amma oğlu Sultân Gıyâseddin Keyhüsrev, muşâvîr-ı iloyun tevfânı eylemişdir öyü meşhûrdu. El-ilmü inde'lâhî'l-âlim: Ve medîne-i Konya'dan hîst-ı husîn ve sîr-ı metîn olan âsâr-ı Hüsrev-ânesindendir ki, bîlâ-yu'î saltanatı Cengiz Hân'ın şimşîr-î hücum-ı şimûra seyr olmağ için tevşîf meydân ve tertîbî hisâ-ı kavîyyü'î-bîhîyyîn ile âtetânet vermişdir ve saltanatı ikinci senesinde bir say-ı büş-havâ ve fezz-ı dil-gûşide intizâm-ı hayât ve mebarrâta muştemil Sivas şehri birâ ve meşî eylemişdir. Ve yine ol eyyûnda hâlde-i Erzincan ve Çarşışecek ve Karsuh Kal'asını İshîk ve Erzincan'ı sâ'it metîn ve sugûr ile muşer ve mahsîr eylemişdir. Ve müfâ'at-ı murâhede-i köllâr ve Kuyûsre-î Rûm ve Luşker-î Moğol-ı Şûm ve Tatar-ı bed-kudâr-ı Cengiziyâ-ı hücumân ile k'î ta'âdet-î trâm ve Tûrîn ve

<sup>17</sup> Ey âle'l-âp hîstrey ! Hücumün yânsında İsterson bîkâr sonra İsmâen hîstz önce kalk... Kur'dan-ı Kâ'ân, 356-357, 1-2.

menleket-i Şam'a değin müsallât idiler. Kematül-i gayret ile mukâemet ve azâret-i tedbîr üzere Cengiz Hanlarınla şakî-i müsallâtâr ve bir kaç sene taîk-i mülayemet ve müsilâmet ve hüsn-i sülûk üzere hareket ve mertebesi sultanatına bir vechile süzet-i saz ve tezelliği göstermedi. Oñ sultân-ı kerâmets-sifâtın melekâle, mekârumme dehl-i vazih buder ki, hânedân-ı Âli Qamâr'ın bünyân-ı devletin ol' pâdişâh-ı âlî-nâjad erkân-ı tezelli ve ezelli ile müstehkem eyleyüb "ve vahidü fi sebîlillâhı fakke cihâdih"<sup>10</sup> taîk-i kavîci fâhemca gâya ol' sultân-ı ün-penân bu cihâdih-ı fi sebîlillâhı olar. İdilmân, i kayıyul'bedvânın püeyâ ve teh-nâmânı idi. Ve Ev'efâ-yı mâillet-i İslâmîyyeden bu taîk-i menz'et-ahlâk halâfeti intizâmı ol' sultân-ı adâlet-irtisâmun mekân ve menziletinde vâris-i hakîki oldılar. Ve mâ'nî hâzâ Âli-i Selçûk'ın intikâb-ı devletlerinden sonra belâş'ı taîk'yye- girdeğâri hânedân-ı Selçûkîyye bî-irtikâb-ı bî velâyi ve gaddâci bî selâtin-ı dîndâr ve gayret-âî âra mürtecel ve vâs'at-ı memnûh ve fâc'hâ-ı bilâd-ı küfr bunlarca zâncâr-ı selâdet-ikrânlarında menleket-i Selçûkîyye ed'nâ oldı.

Şîr-i İbrâhî

İza küne esdârl-me'î tîl emri mukbilün

İf'et' leh' eşşâ min külli câmbin

Ve in eîberet dînyâhu min te'âzzeret

Aleyhi ve sıyyetâ vâsînü l-metâlib

Hi hâzî: Alâeddin Keykubâd'ın intikâlından sonra oğlı Sultân Gıyâseddin Keyhâsem, serâf-i sultanat-ı mürtıyyetle istiklâl ve istiktâr ve anı zâncâr-ı saltanatında ki selâk samedir dâ'ima teşkes-i Tatar-ı hud-kirdâr ve Mâğol-ı na-makbul ile uyyûn-ı teşkeser mücâdele mütidâd ve bir defâ kullığı Hân nazıfından Türân Bıyca Sıpaşâhlığı ile zühûr ve hücdün eden asâkie-i babâset-mu'ser ile ezâm ceng-ı mücâdet ve şikâet yetrâş em müslüme asâkie-i Râm-ı gayret-ousâm kirk her kadar teşkes-ı Mâğol-ı fudâil ile mukâdele ve bi-emrillâhî te'âlâ asker-ı Râm müvâzır, olub andan sonra Cengizilerin Râm üzerine musallatı gurelün göre ziyâde ve Kayserîye ve Sivas şehrlerini teşkeser ve teşhir ve ıtrâcâ bilâd-ı Râm da ruh b u gütre-i emvâl ve kâll-i müfâsâ nîseñn ve muâl vâki' olub Sultân Gıyâseddin dâhî 694 (1246-1247) taîlinde dâr-ı usâ ve ferûdan rûñet ve diyâr-ı salâ ve hukûda şâh ve eslâfı saltanatı mevl ve azîmet eyledi. Ve bu nazır-ı zanîdâr anın mücerri-ı alvâlini iş'âr eder.

Rubâi

Ger çâber-ı çeh' mî nî-hem be-guşâyı

Ve: ıso-ı çer ez-eîser-ı hur bî-rubâyı

Ger-âteş u âb gerdî ez hîf'ı salâ

Ve hâk şev'îk: hâdîmî peymâyı

Yan

<sup>10</sup> Alâh şerhinde hakîyile cihâd edân. Kuv'ân-ı Keçînâ, Hec 29.

Eğer zor-ı haza ile çelme çubukun birerinden seçer ve güneşin tük ve zerrini kuyruğ ve eğer kulağında üş ve salve-işinde üş ve müleyiminde taprak dafa olsun âkibet-i rûzgâr gibi görürsün.

Ve Sultân Gıyâseddin'in ölütünden sonra oğlu İzzeddin Keykâvus saltanat-ı Rûm'ı mevşin ve bizzatlı Abaka Hân bin Hulâgû'ya fermin-ber ve mahkûm oldu. Ve küçük biraderi Rükneddin rûbet-i sultânide ana müşâret ve mansûb sevâsıyla Abaka Hân'a ilhâ ve Abaka Hân dahi fikr-i meâin ve rey-i sedid-i "uktâf-hâdîdu bil-kedra"<sup>181</sup> ihâzınca Sultân Rükneddin'e temyizat üşyâr ve saltanat-ı Rûm'ı biraderlerini ile her-vech-i müşâretel tedbîr ve andar Zâhî üşyâr adâvet ve hikâfî gâfîlândan keşide ve Âl-ı Selçûkum nizam-ı abvâlîce tezelil ve ihâfîl resûde oldu.

Bey:

Çu der leşker-i düşmen üşed hilâf  
Tû şimşir-i hedi rd bi-man der-gilâf  
Çünkü dâşman beyamûle murâtefet velâ' olur  
Sen kulâmı kınâdan çıkarmay ab bundâ soyin ol

Ve İzzeddin Keykâvus kendüy "let kânu filâinâ âlîhetur, illâllâhü leleseler"<sup>182</sup> delîli ve rûbet-i istiklâlde muvâhid ve yekû nâid eylediyse Cengizyanın üşyâr sebebiyle biraderinin cengizce tükat geturmedi, Zîrâ dâşman-ı derûn-î hâne bigâre-i âşinâ-sûret ile müâveret ziyâde müşkîl oldıgını münfâhat ve âkibet mûtehezim oldu.

Mısra'

Girid leşker-i düşmen derûn-î bâru-râ

Ve İzzeddin Keykâvus'un intizâmından sonra biraderi Rükneddin bir kay gün hükümetde istiklâl âkibet o Zâhî Abaka Hân emriyle Muğol elinde mahkûm oldu.

Bey:

Çu güne devr-i Murâdî be-kâm-ı girdâd  
Kı pîç-i çârâ zir-i dest girdâ  
Tâ'îl

Çelâ-i zâher destin zir-i destince incedâr olur kâmesâzin murâdî üzre ruz-  
i gâr devr etrâk muhâldir

Sultân Rükneddin'in övütünden sonra iki büyük yaşında olan Gıyâseddin Keykâvus'ü Cengiz Han'ın saltanat-ı Rûm'ı taklid ve atemleket-ü Rûm'un bîc ü hâzre ve mâlî meşâfîn, Abaka tarafına üşed ve ol tükâ hurde-sal anâk nâte-ı saltanatına karâat eyloye deyu yanoca bir mûtemed ve emîr kâmesâz üşyâr eylediler. Ve bu minvâl üzre saltanat on beş sene Gıyâseddin Keykâvus'ede kâran-  
dâde ve tamâmi-i askeri ile cümle tûnûde karlıca muvâhâz üşre idi. Ta bir vakte dek ki Ahmed Hân bin Hulâgû Abaka Hân'ı yerine nâtef, Âzerhâyânında bu vakte  
şey bahanesiyle Gıyâseddin'i dahi kâll eyledi.

<sup>181</sup> Dâşin ilâmîle kâllile.

<sup>182</sup> Eğer yerle gökte Allah bir başka ilâh var olsaydı, kâsâde hâvâkerle, Kâfîrân ü Kerim, Eşyâr, 22.

*Beğ*

Sahbat-ı gâli ki temennâ küned  
Ya ki velâ serî ki is: mü'âned<sup>161</sup>

Vaktâ ki Ahmed Hân'dan sonra Argun Hân mesnâd-ı bâmilâ teşkilî ve Sultan Mes'ûd bin Keykâvus'u serî-i sultanî-i Rûm'a vâzâs indirdi. Ol dahi emîrîk amâde gerden-i usatî Argun Hân'ın emîrîk teşkilî ve ol eyyâmca memnûn-î Rûm'ın âzâm-ı ahvâlî gayet ile muhtel ve müşerref ve meyân-ı mâhîlîkde keşkeş câkî olmağa temerî ve kudûm-î Selçûkiyan'dan Mervîşa ve Argun Şâh gibi herkes başı başına serda-yı sultanî ile sermesî ve memlûk-î Rûm'ın keşarîde nîzâmlarıyla usâ bir ferîd ilâat ve inkıyâda bulunmayub hevâ-perest oldılar. Ve Karatun Türkmenî dahi her tarafîla biryâde-ye fîlce ve füsûlî cevâret ve kat-ı tarîk ve nefîs u gârete muhâzeret eylediler. Ve Sultan Mes'ûd def-ı mazâr-ı eşrâra bir vecdile çâre bulunmayub ol emîrîk bu dâr-ı muhâzeretden sarây-ı rahata rihtet eyledi. Ve emîrîk diler; Argun Hân'dan sonra memleket-i İrân'da Sultan Gîzan'ın mesnâd-ı hânîye câlis vaktinde vâkî' olmağınca ki, 697 (1297-1298) senesindeki. Ve Sultan Mes'ûd'dan sonra birâder-zâdesi Sultan Alâeddin Keykâhâd bin Ferîdun'uz sultanca-ı Rûm'a mülk ve husn-î sülûke sâlik olub bir cevân-ı kerîm ve pehlîvân-ı rahîm olmağla âbâ u cedâdının seretine ülib ve edî u husn-ı râğib idi. Ve üfîs-î Türkmen-î Karatun ve şîr kutâ-ı tarîk-î bî'îmân u emânâ kat'î usûk u fesâdın ibtimân ve tedbîr mesvûdîlîkde ukûm ve fikr dâima emniyet ve intâzâm-ı âfîyyet ve rîzâm-ı emel ve memleket idi. Amma âbâ u cedâdının câset bekîvâ-yı ümîrîk ve erkân-ı devletleri ol hânedânın şükron-ı emmel ve hukûs-î kalîmını kâfânet nîmet-î zemîneye mübâdele ve luğyân u şîret-î âzâmîye beşer eylediler. Ve Cengîkiyân-ı bî-emân Rûm'a istile etmek için etrâf hâkîmlerinden her birisi Sultan Alâeddin ile teşkîl-î hilâf'îzâmî emmâge bağladılar. Ve Sultan Alâeddin'in zamânında Osman Beg Gâzi serhâde-ı kultîr-î hânîde âlel-devâm gayr u emîrîkde kayân Jere idi. Egerçâ kuvve-ı bâvâ-yı merdî ve husn-î olûk-ı cevân-merdî ile teşkîlî bulunuy idi. Amma sair emîlî rûzgâr-ı bî-vecdân mesleğâne sâlik olmayub hukûk-ı Selçûkiyî inkâr ve kûfâr-ı nîmet olmağî bir vecdile mîkûb eyledi. Ve Sultan Alâeddin ile yek-dik ve yek-sihet olub dâima husn-î sâlik ve müvâ'at etmekle sultan-ı muşerref-ileyh dahi ruza ve husn-ud olmağî Osman Beg'î teşkîl-î muvâhidânâ sîoeh-sâbir ve dâvâlığınâ elyâk ve evlâ gâvub kûfâr-ı harbî ile müvâdele ve mukâveleye muhtel-î em ve üfîs u ilîyâm hâterî için Beg ve Alâm in'âm ve tefvîz-î emâletle kîs-î rahîr u cedûlet ve âlce-ı ihtiyâm ile iktâm eyledi. Ve bu hâzîrân-ı âli şân'a tükîlî-ı sultanat ve tefvîz-ı emlet Alâeddin Keykâhâd bin Ferîdun'uz'dur. Ve bu mîr'âde teyîd-î gayb-ıyân emvâl-î zühûr ukûl-î delâlet-î mîkâd-ı cedîl ve teşkîl-î bî'îmân-ı emîrîk-î tevfîkden bu dîvân-ı emmâye şîret-nâmâ vâdî. Ve Osman Beg'ün sultanatının teyîdî ve te'kîdine sebep Câife-ı Cerguzâr'ın mülk ve husn-ı. Sultan Alâeddin'e tekîl-î mâ bî-yutukî âcete-ı müstemîrîk edîrüb dâima vilâyetini usûb u gâret şîretler idi. Bî merteneve dek ki, ol tâmîlîkâde gayet ile bî-tâh olub âkîbet Sultan Gazî'nâ üzâmî.

<sup>161</sup> Dîvân-ı şîrîhîler temennâ emel  
Kîme velî yuge ki hîzâ velî yapar

m. hülefet ve hulka-cübbi-i evvâl-i muhâsmât oldu. Sultân Gazan ühâbî tasallut ve tağallühdən işker-i Fîrâvân ta'yîn ve ırsâl ve tımbaketini pâmâr-ı aşâkir-i Cengiziyânı katta! ve askerini mûcâhezâm ve kendüyü kayd u bend eyledi. Ve Hâmedân-ı Selçûkiyân'ın döğvân-ı saltanatı müvezzelil ve âhîre intikûl ve Sultân Gazan taallühdan menâil-i künûta ummî ve bükkânı ta'yîn ve ırsâl olardı. Ve Sultân Mes'ûd'un oğlu Gâzî Çelebi'ye uncaz Kastamonu Sarayı verilmele ol çabı. Cergiziyân-ı bî-ândûn tavîrdan zıstına kâdir olamaydı. Kefî'ye firîr ve arda velâit eyleyüb Selçûkîlerin devleti öfî-küllîye tekiniz buldı. Ve Sultân Ebu Sarîd İsmâîlben'den mîzanâmına ânek ekser menâlik i Rûm Cengizîlerin târ-ı tasarrufundı olub Selçûkîzâr'ın hakâyâ-yı ilmetâ ve vazerâ ve aşâkir-i nusret-meâsin herbîci bir tarafı mûncaat ve ekser ehl-i yângîr-ı sâhib-ı cesâret. Qamûr Heg'm mülûzetâline mûteveccih ve meyyel-i guzâ ile tarufına şîrat ve emîle serhad-i keffîrîta emri oihûta mûlâvemet ve temân-ı Türk u Tacik mendûn-ı dâr u mevâzîki-i mûmû-âcayim yanında emriyyat ve Âl-ı Selçûk'dan kelîyye ile nû-ül-mâl olmalarıyla muvâfakât ve muâvenet ile kendülere server ve serîr-i saltanatda istiklâl ve bey'at eylediler.

*Deyt*

Kesî ta ki kahr-ı ta'ûş ser-figend

Bu-ph mterd-ı kes nekerdöl bulend

Sarı kez ta kerd dî bulendî kerây

Bu figenden kes neyyetd zî eay

Fa'nî

Bir kimsen keserin kahrına mazhar olın, bir feridun mîzâdıyla kalkınmaz

Ve bir haş ki vezir-i lûflarla bulend ol, kimsenin yâkasıya ta'yikılmaz.

Ve ol esnâda âf-tüb-ı hulâfet-i Osmânî maşûk-ı te'yîd-i Reshûn'der dirahşîn ve ol lânetâmın mûmûn-i mes'ûc-ı se'âdet-helûdî ufki tevlik ve te'kid i Sîrhânî'den tenî'ânâ âğûz evlâdî

*Amma kıtam-ı sunî*

*Mübeccrisîta m'vâdî-ı Rubâcî ve zühîrât-ı Devlet-i Osmânî'nin letâyî) i vîrâf-ı sîret ve meyyîdât-ı manâcîst zîr'indekîdir.*

*Bu kıtam bir vâkâ-ı aşk ve iki mübeccris-î geybîyyeyi mühtemildir.*

*Vâkâ-ı evvel*

*Osmân Heg'm hatîyyet-ı devletinde aşk-ı meccâzîye mübtelâ ve emvâmın mî kemâl-i dîl-hâhîde menâlib-ı dâni ve dünyevîye ile kâim-ı evî olubûnı beyânındadır.*

*Ef-kassu:* Bu malleh-ı olâ ve sâdk-ı vefâî aşk-ı saltanat-ıktızâmın avarâmı ve İsmâîlî budur xî çarıkı aşk-ı-yı meydânı aşk-hazî Osmân Beg Gâzî'nin rikkat i dîl-ı mîhribân ve kalb-ı hamîdî ve tâbûat-ı zâile ve fîtnâ-i selâmî ibtidâ-yı hakkat ve firâdâta mubâhabet-ı emâllâh ile kavem ve dîlet ve herîtâse İsmâetî istîrâddü-âvâfıkı talâzîni tarik-ı kavîmî ile muvâfakât âvâ xî. Her kânûkî dâstûn-ı Hudû'nuz birînden haber istîmâ' evlese teb-nûâdûn-ı ihlâs ile sâhbûtu lâlih ve ruh-zevân-ı turîk-î

Hicâ'lan kang: beşde bir müzevî gıze elbette müfâheset ve mü'ânesetne rûşib olurâ

*Beş*

Kıvâ zâhidî bulvâî dâşî

He halvet-geheç zâd bi-gözüñi

Heha câ-ki kâre beed restî

Ez işân he-himmat meded-i havâsî

*Fa'î*

He kattaki bir köşenîñ zâhid olsa ânın halvet-gühına şur'at edib anlardan halûs tuzte taleb-i hıncet eder idi. Harçî yerde oñın bir marîd şâhibi kârşısın çıkarı onlarıñ hummet ve meded istiyordu

O vakitte Osman Beg'in mülk-i menzili kurlunda dervişin-i saf erün ve ezân-ı meymenet mecabından bir vacid-i şerif var idi ki meşâyih: mesâlik, caddesinde sülük ve meszûbân ve atâkâşânın saccâde-i terâskârı tuzte nâsik idi. Ve vücûd-ı hatâli tayyibâtın hisse-i vâfi ile behremend ve kemû mekâsib-ı bey'ebesinden mîzâ ve icâm-ı âyede ve revende ile erol'mend ve alim-ı geriyve ve mezûl-ı diruyuden mahzûz ve yandıñ henisâr sâlib-ı tarikatın süzce ve şâhibi meşgûl u mahfûz ve nâm u nâmâñ Şeyh İde H. i idi. Meânî hâliden derini sıranıñ ve mâli ve Cemân Fey üñimü ânın mahmet ve hen-bâñ olub ekser evkât şeyhâ menzihâde geşer, sâbîñ değin çerâğ-ı muşâhâñe ânıñ meşâib-ı di-efzânından firvân ve sâbâñın akşâm değin devâm ve BE'at u iliyâm ile cevâñir-i ma'ârifîñi hazîne-i sarâyosinde şirînâ eyleyâñ tevâz-ı Kibriyâ ile şeyhâ evkâñ-ı muşâhâbetinde her ne sîre ki rû-ucâñı olıyâñ elbette huç-ı n'el ve ilcile mübedil olıñ idi

*U-mucellîñi*

Keski nûr-ı muşâhâñe şâ'îst reñber-i u

Humîçe çehre-i makkûd geşe muşâñer-ı u

*Fa'î*

Bir künestegin ki talberi zîre muşâhâbet ola, dîñne çehre-i makkûdu muşâñer ola.

Hüm-ı müşk ve şâde-i mî'büde tuzte leyâlî-i mukâreket, nâñerde-ı Şebî Kadî bir gece Osman Beg Gâzî şeyh-i meşâñim-Leyhîn hâñ edâñesinde muñim ve ol şâhbet-ı mu'le her gûne kelâm-ı muşâhâbet-engiz ve meveddel-âñiz dur-meyân esen Nâ-gâñ ol şeb-ı şâ'âde-keçkeñde Osman Beg'in dîde u erkân-bîñ u bidârna mîzûñ-ı dîceñâñdan mîñerde-ı şîhâñ-ı şeb-ıñ bir hâñe-ı dî-çî'iz kâñer ve beledîñe gûñ bir hâñe-ı bâlîñ bîñer mîñken şeyh-ı bâ-kemâñın kerâm-ı muşâhâñe ve muşâhâdeñeruden bir muşâñe-ı şâhibetü'l-zeñîñi imiş.

*Arâbi*

Bîşrañ lehâ kûñle yevâñer mîñ me'âñzûñi

Dâ kîñetâñ ekcedü sükûñ-bevâkîñi

Elkay-ı k-bî'ñ mîñ kâñile ve lehâ

Cemâñın râşel'ezî ekûbâñ-ıñ-bîñ.

Osman Beg dâim bir nigâh-ı mâ'îyyâr ve bir muşâhede-i dâim ile kavâs eyledi ki defaten muhâk-ı fâidâya kemâ-i berk-i yemürâden bir âteş-i sâzânı fâidâya öyle zâir eyledi ki ol peyker-i perî-nâjide bir lâhza mülahazasıyla dî-i tevhîdesinîmânî-i irâdîyârı gâşâde oldu.

*Beyt*

Berki ez menzil-i Leyla bi dirâşîd-i seher  
Velâki bi-hâmeti-i Mecrûn-ı dil-erğür eî kerî

*Tercüme*

Leylânın menzîlinden her yıldırım parlıyor, Mecrûn'ın hümeni-i sabrına yakı

Netice-i kelâm Osman Beg-i sâhib-i mukâim dâim bu keyfiyettir vukûundan kerâhî kendüyi muhâtas ve sâim-ı bi-âib ve dî-i gürâzdîrâhıyla bir yâden mütesâddî-yî suâl ve cevâb uldu ki şerh-i bu kavîd ve gıflâzî emr-i bedîhî ve bî-âriyâridir. Anma müstâsîb olan çünkü sel-i niyyet ve sanim-ı dîvânîye ekûsâb-ı fazîlet-i şehâdâ muhlâd ve mütebâ'î ya hümmel ve l'âmâdânâz mürûl-ı sâ'idedî istîsâdî ve istîrâkîdir. "el-murâhede mer câhete hâretsîn"<sup>81</sup> hadîs-i şerîfi muktezasînen kerâhî nefsi-i kalû-kîş ve tab-i şehvet-undîğî ile lûmân-ı muşîrân ve mücâhedeve ikdâm ve bir vâkıa belâ-yı nâ-gehânîyî dîvân-ı cânîden pinhân ve neşî-yî hâir-ı şeytânî ve neşî-yî arzâ-yı nefsinîyeye kerâm gûsârâ sannet-i şîr-i merlâr-ı dîn âzre hâretî ve nefsi-i pur-cîr ile lûmân aşkâ ve keteme ve nefse ferâte, mîte şehâde"<sup>82</sup> hadîs-i şerîfi mürâd-ı meyânîmânın kerâmına niyet ve bu cihâd-ı ezbîrî şehâd-ı bâsarâdeumânâ hâretîni nâ'îet b.100 dâim şerhîsânî teşkîne hümmel eyledi

*Beyt*

An şîr-i dîl ki hudûd der-âşk dîğî rûzî  
Der-dîn-i âşk-bîzânü büşed şehîd u gâzî

*Tercüme*

O şîr ki kendüyi derd-i âşk ile uluf-i ferâ-fîlâh eyleye mezlûb-ı aşkâda hemî şehîd ve hem gâzî olur

Çünkü ol şeh-süvâr-ı müvâdâ-ı meğâzî kerâhî muşk ve vâcîmân muşk-kefl-ânân ve ser-erâzâr ve kışor-ı dîlîne tarîka-i mürtekat-dârî âzre akrâmîmân mücûzârı uldu. Türk u toz-ı ser-bûzânâ ile def-i vâsî'îsâ şîrîmîyeye hâltîr-î dîl-pezîr ile çâretsâz uldu.

*Lâ parvâ*, çünkü belâ-yı âşk bir âbîlâdır ki bîzî enbiyâ ve avliyâ dâim hâh u nâ-bîh mübrelâ ve dîl-ferâ-ı hüsnâ-i bi-murtebâ misâl-i Şeyh Sa'âdîmî necce meşâyâh ve fukahâyî fîzîle ve gürâ-rîh eylemîyicî.

*Beyt*

Pes âşk-î bî-dîl ki be-yek pürtevân rîyî  
Çâreş besârâ perde-i esvân ber-âmetî

<sup>81</sup> Mütesâddî nefsiyle şehîd vâredir.

<sup>82</sup> Âşk ulub hemî çâretsâz ve fîrânîl kerâmîyâr uldu şehîd vâredir, eîrî.

Der zâhid-i hodbin ki bo-yak umbeg : zölfeş  
Ez turkai hî-rası teft bar-zennâr-ı hıesâmud  
Ka'î

Ol dilberin pater-i hâsnünden çok âşuk-ı bî-dilin ean perde i cürden gelmiş ve ânu zöfîmün bir cünbünden mae zâhid-i hodbin turkai terk ve zennârı übüâr eylemişdir.

Zâhidî tabahimül ve bu fâcienin defî nikâh-ı şerîyye ile elyak ve evlâ ve bu maraz-ı mahlûkîn defî mahâbet-ı hakîm-i ukmâ ile enaf ve zâhidî çeyu telefkat ve zennârı eyleyub mâreânân-ı haucu-sarıy-ı mahabbetücn bir mütemed ile ol mahâbet-ı perde-i ismete habes gönderdi ki mahlûkân-ı hâtr-ı mahabbet şârimuz okur ki, çünkü casûb-ı şeyhün hizmet-i şerîfelerinde ber-mustezâ-y: "hukûk-ı-âbâi selâsım ebua zevceenî ve ebua allemenî ve ebua velakun"<sup>24</sup> dir. Binâenaleyh hen-vıne turk-ı ebvâb-ı şıruvun gıaşîd etmedeyiz. Münâsib olan budur ki, ol perde-i dîni ve vâli-i mâcûd-i hasikî ve yukîr-ı ebûn zevceenî ile imtizâc i sufüle-i dödâmân i müâvvet ve âcnevvet ile turk-ı muvân-ı merkûhu bızre akd-i ulfet ve izelvic eyleyelim. Çünkü bu vakıf-ı pâr-înîfâ'da ol mustâre-i ismetün mez-ı hatır asl-ı mukâsîd-ı kâdîl ve marâd i metâlib-i eîlîfâdır. Peder-ı pâhîze-guberlurine bu makte uz olunmazdan mukaddar istizân-ı hâtr i nazaranleri evlâdır.

Ka'î  
Der-perde-i ilm hayâl buzi  
Fındıçe kânân hî-pâre sazi  
İca-fikr gürege kasul i ün kerel  
K'ez çehre-i hûd-teşâ nodan kerel  
An dâr ki eîndü be i fârlızed  
Ber-tâc-ı murâd-ı hîş dözed  
Ez tâh-ı nikâh eger tevânerd  
Küm-ı ihl-ı hûd ez u sîlâred  
Ya'î

Hayâl-bâzlık perdesinde çâre-sâzlık fikriyle oturub çehresinden gübâr-ı meâlî gidermekte sözün ve ol pehler-ı cühâ-tirîzi tûe-ı ihtikâsına zevâ ve nikâh ile akd-i bo-nâm ve mâl-i merân olmuğa câzîn oldu.

Arınma ol hâse-nişin-ı nikâb-ı temettü' ve ikhâl bu suâlin cevabında muktezâ-yı işbûsâ-yı cemâl ve kâzıne-ı hısn-ı pır-gane u defî ile bu vecihle leh cünbân-ı makâl oldu ki bu mukleu turk-ı akıldan dâr ve bulık: Şer-ı şerîfden dâhı mezmûn ve mâneâdur. Zım urbâb-ı hükümet ve eahın küluvviyet ve murâsehut hâmedân-ı ehlovlîh ile zâhic ve aşâfâ-ı tûc u tahtın hânevâde-i fâze u eltiyşe ile inâc; müâstî-i râbîta-ı imtizâc ve meçâyir i üflet u izdevâdur.

Bayt  
Ez-in niyyet Hısdâ elrî dehdüdeş  
Eînel xâr kâr desürîl dehdüdeş

<sup>24</sup> Babâlenin hakkı şâdır. Evlâduren hâle, âğretün haba ve dînyâyıya gelmeye vesile olan kelâm



İsmâ-i Hâsî'nin çün nevâm ez-zelî ne büden

Hıyâret çün könem gevher nijâdet

To'ki

İbâk teâlâ imt bu ziy etilen dör eyleyüb akil bu şeden arz âgâblek varsün

Ben rızgâr degilan ki eşân ile yoldan çıkayım ve pençe-i hüymetî irtikab  
edeyim ki aşî- gâherim pâkîdîr

Çünkü eşân-ı cânânedan Osman Beg'in göç-i dil-i muntazırına öü haber-i  
ye's u hümmâr ve bu peygâm-ı elem ve hicrân reside oldu. Derûnuna bir âleq-sâzenide  
özgüb ân-a hasretü ehlâke ser-keşide olub bu peygâm-ı mâ-farrâmına arzâne ve  
ulâmından mâherinde-i sayî-i şîkâfî muvdarib ve üs-kâsar oldu. Anında çâr mâ-çâr  
kelmet-i esrâr-ı aşka kâsar ve zeyl-i şâbir ve istibâta temessükler, guya çâre  
bulamayub zâ-ı beyân, iftâlî ile nevâyir-i mâhr u muhabbet yemmen-fe yavmen,  
mükedûl ve dâher-ı nâ-mihribânın istib'ac ve istikâfından çevk ve illâfî müterâdîf  
olub bu beyt fe iktilâ eyledü ki,

Beht

Âşîdâ çıkıru anarlarca bizl yarınub

Katib-hâhm galdikçe hemün yâd ile

Ve bu hâlinde bir gün Osman Beg şeyh-i nûşârlân-ıleyhîn Eskişehir  
nevâhısınca pâkî mesken-i mübârektaunda müsâhabet ederler ikim Eskişehir hâkimi  
Osman Beg'in zâf-ı beden ve reng-i rüyinden maraz-ı emsâniyeye mübâdele zâr  
eyleyub keyfiyet-i ahvâlından ulû-ârâk-ı meveddet snâl eyledükde of âşık-ı sade-dil ü  
sâdik dahi mezhûr kendöye yâr-ı garî mülâhaza ve galeyân-ı sevdâ-yı aşk ile keşî-i  
esrâr ve rikân-ı şerâfiyye ile ulûb-i nigâr elidârını iftâde ve illâm ve nân vâsıtasıyla  
nâil-i mezmûn olmağı nivâz ve ibârın eyledi. Hâkim-ı zâlim dahi süret-i zâhircede  
zi'uhhâc ve te'kid ve yemin-ı şedîd ile ricâsan kabûl ve be-öü göcüb lâkin ol bülbül-  
gölîsân-ı sadâkâtın ol gonon-ı gulben-i lezîzine idliyâd-ı çevk ve şarâmından zâ-ı  
lema' ve hırsn sâlix ve ol mâzenin-i hür-bensüle arzû-yi vesâl ile mâlik olmak için  
vâlid-i mücedâsken nikâh ile kendöye ikâvâca tâlib ve râğub olurca 'el-ebdu  
yudâbâru vallâhu yukaddim'<sup>10</sup> kelâm-ı âkâmet-nizâmı tabârica nâyik-i lakdir  
mevâtük-ı tedbîr-i nabânet pezir olmayub şeyh ve kavmi beki mâlûmâne-i mestûresi  
dâde bir mu'nâdan dil-gir ve Eskişehir taht u hükümetinöer, ocâ-ye vâtan ihtiyâs ve  
âher mahâle nakl u karar murâd eyledükde Osman Beg'i vefâdâr ol şeyh-ı kâmilü'l-  
ayrî murâbute vâridâr nakarub içün kendü menzîl kurbûlne götürüb gür-be-gür  
çihilâ ve irtikâb-ı unvâhahet temşiyet ve hırs-yı emsâyet-i meveddet meidnet buldı.  
Anında hâkim-ı mezhûr tekrar arzû-yi dâher-ı peri-psyker ile sevdâ-yı hâme düşüb  
Osman Beg'e adâvet ve beng u cîdâ, ve husûmete mühâşeret ve esbâb-ı herb u kütle  
mübâderet eyleyüb fırsat gözedir iken itikâken bir gün lâzım hâkim Osman Beg'i  
ziyâfete davet ve Eskişehir hâkiminiñ ma'lûmı olduğı gün derhâl kendü kavm ve  
aşîret ve gürub-ı enbûh-ı keşker-i mukrûbun cem' ve hümmâr hâkim ile mücedâleye  
sür'at eyleyub ellüte Osman Beg'i kaşâdan çıkarub başı teslîm eylesün. Ve illâ

<sup>10</sup> Tedbîr kıldet, vâde-âllâh dendir.

heyranızda o'nun ulfat ve meveddet hurûdet ve udâret-i mübeddel ve hakk-ı hemî civân-ı bigâneti ve husûmete bade'l o'lar deyu haber gönderüb ol haber-i malûmet-ine vâsılunda mezbûrın ta'allub ve işlâmından İsmâîlî hükûmî hürsân ve memleketi mâlûb ve gâret oluruñ ahvâl-i perîşân olmağın âyân edilmekle mâ-çâr nazıy-ı hânâmesa hürkete karar lâkin Osman Beg'in mesâferetine tâ'yet eînetinden mezbûre husûsda müterekkib oldı. Amâta hâkime-i mezbûre bâb-ı resâletinde a'vâkıd oluruñ Osman Beg-i gayyûr ve tevâhürî ol mâ-hakkârın hürkât-ı mâ-hem vârin müşâhede ve ol tâ'ite heyranide kendo amelînim selâtu fikrîye ve urûk-ı gayret ve şeddât hürketi ve karıdış O'ladüz Afî ve sair husûs-dendeki ve derûn-ı kalûda mâlûbû ve girîtîr olânlar ile müfâz ve mütevekkilen-ale'lâhî'l-gıyyûr olvâr-ı restânde ve refîâret-ı dîrâne ile bir şâğûrdan husûrdan dışarıya sür'at ve ol kavm-ı hî-edebu bî-nâyetîhi te'vâli memâzın ve bünyûd-ı İesâüllahın perçân-ı mînhedîm aydedik. Ol merâ-i meydan-ı cesâret bu beyt ile teb-i cenâzet-i kes-i nefîs eldi ki,

*Deyt*

Nedâptem sür-i evelângerî dorin meydan  
Lâkin mestî-i aşkın inân zî-destî rebûd

*Kesî*

Bu meydanı benim başında evelângerlik sevdesi yok idi  
Lâkin aşk mestîği inân-ı abhyin dest-i iktidârından aldı.

Ve ol muhârebude hikkâr-ı küffârdan "Tumankaya mülki olın Kose Mihâl dahi Eskişehir Beg'inin imdâdına gelmekle bi-lulûhu kulâ muşâhede ve yâr-ı zâhîr-ı ferhunde kıl ve müâzenet ve müdel-kürî-i bahî u ikbâl de Osman Beg'in kemerd-i mahâbetine bend ve kuyd-ı selâsîl ve eğlîl ve müstemend oldığı gün derûn-ı dikkân kabîlâtine nâdîm ve cürmünî afî için itûat ve ukıyâdu câzın ve meslûr ve bur merd-ı gayyûr olmağla ol kerim'n-nâsî dâde "emûyîru bî-lîhsân"<sup>106</sup> ile amel ve atvâym-ı gâzeçesini afî ve dîl-hâhî azre kullasına gönderdi. Ve andan sonra Mihâl bir öñkî Osman Beg'in emrine ukıyâd ve müvâdâta nikûl eylemüdi. Tâ ol zamânâ dek ki ol Gîlîr-ı güzî serce-i serverî ve evreng-ı saltanatda câlis ve ser-efrûz oldı. Mihâl dahi kemâlî mütevâtturîdan mâzi şereft-ı İslâm ile ve bî-fata imânla mukâlef olub ol rîvâ-i fîrâzdan tel'îp evkâd ve a'fâbu dükemân-ı Osmanıyye'nan etkân-ı devletî sîlkinde necâsetik ve urûk-ı imdâd-ı mücâhidîne-i [islâmî] sîlketlerdi.

El-kıssa: Çûşku Osman Beg tarîk-ı aşkınâ sîdik ve her vacibde muahhar-ı avn-ı Hâlık idi. Bu tel'î-i Edîku dahi hî-sıkk-ı sâbâk mu'affak olub sulûm-ı aşkınâ kârdârın-ı gayreti te'vâbi mukâsilemîl zühîr eyledi.

*Reyn*

Fulek çün kûr-suzîha nemâyed  
Nûhus: ez perde bazîla nemâyet

*Kesî*

Fulek murâdî azre deyt etmek istese, evvel pus-i perdeden ayınlar gösteru  
Lî-muterremîhi

<sup>106</sup> "Eğer mübahisedir, (aynı anda bir olmak gerek)."

Ağladır ö. silen-i bütyle ma'nevî-i hevâr  
Bir dilî gûl gıta gıldümek dilerse rûzâr

Çünkü Osman Beg'in hâşkâti üzre ma'lûm olub ki, ol vahşet ve âheniz menşei melek râz-i aşk-ı me'şukayı mâ'nevîye iğbâr ve rûkebâ ve husâsân bu meşakketine hâlis bî-dendilece derd-i derûnur işâ ve bîgünaye keşf-i esrîr eylediğiz. Akbet, "Tis-sabru ni'tâhü'l-ferer"<sup>139</sup> bîdâs-i şerîfi mazmûn-ı mürtefi ile âmil ve bu bey-i hüfîr ma'nâsına küllî olub sabr eyledi.

*Şeyt*

Dendem muhtûlî bîh zi-tabîbân-ı mûlde'i  
Üşpeş ki ez hîzâm-ı gıybeş devû-konurî

*Lâ emm*, bu keyfiyet-i garîbe içi serâ kadar mütevâz ve istîmrâr bulub ka'fa bir mahrem ve gam-kisîr kendüye yâr olubdu. Zımmâ ekser evkât Şeyh Fide İbâh ile sîksile-zâhîr-ı bîlka-i musâhabet ve işîrîşed ve maudaba ve ma'nâsıbe-i ma'nevîye temşiyet-ü dâd-ı hîlûs u rîkâld oldu. Bir vakte degin ki bu gece nî şeyh-i âgûhın mesnevî-i mevlânî-penâhında bu'zu evyâülâil ile şkd i meclâs-i müvâreset olubdu ol aşk-ı merdâne dahî mesâl-i peyvîne aşk u zevk-i sazûnc ile

*Şeyt*

Geceler ençiten sav arım; sabha dek  
Ey şeb-i hicrîn bana yevm-i hesûb

diyerek sabâha degin bî-dâr ve bî-kurâr İker mâ-gâh ol zümre-dilân-ı âgûhın yâmn-ı tevecübîkermân eslû-yı salâh-ı tehecüb ve evâid ile mihmân-ı azîz hâba hîzâ-i çeşminden bir lahza edî-yî ârâm ve işiyâs-ı dîle-i bî-dârûndarı demlerle remîde olan mûşg; menâmâ menzîl-ı me'âkürde turîfâ'ayn ayvîn-i makâm ve dil i mâ-tırmâdî vadi i endûhden Lemhâd-ı hasar semt-i istîrâhata tek. Zımmâ bulub mâ'nâ-i gaybîyyet ve süb-ı devlede bir makâm-ı hucesode dil-i hînk ve nazâr i fâid ve ma'nâde bir ruya-yı sâcîka sûret-nâmâ oldu. Ve bu tîkî'û-i mûbeşşer bir vakte mesâkîf oldu ki, cümle senâillî-i akvânın hüfîk- kelâm-ı hayr-emevân ve tevecüb-ı bulûb-ı havâss ve âvâmın mûşgıyla ol menleketin bütûn mâhlûkâ e sarâdet mend-i kâmil ve hâlvatî mesnevî-ı riyâset-i kâmilîni üzre işlâsa istîkrâr ve sarû-ı salâhat-ı eihûp-hûniye iştiklâle karîr vermişler xli. Ve bundan menâde lîsân-ı asnâb-ı ma'nâ ve kal ve zekân-ı erbûb-ı mûkâşefü ve hâl ve havâss-ı ricâlden iç. şühid-i âdil arın sarîr-ı sarvuraykde menzilet-ı kâriyyet ile husûl ve temkinine şehâdet ve îkâ muhâşşer menâmâ yarı keşmânâ-i lîsân-ı ilhâmî anın zükür-ı kevkeb-ı an'ûdesini telâhî ve fîlm ey'ediler. Osman Beg dehi bir gece sunnet-ı me'lûf üzre icâbet i da'vât-ı me'hûde şeyh-i kâmilin mezilîne hîzrî ve mevâid ve eizze-i kûrdânın dahî bir cem'ân-ı tîhîr-ı nevîd ve yûm-ı-i mekdem-i şerîflerîyle mesûd olub

<sup>139</sup> Sabr hayvanın makâmıdır

*Beğt*

Be hâze : ki çünân mihirân fümülâyed

fîlâzâ-yı sidre derân âşyân fuzul âyed

Yu nîf

Bir anuzile ki böyle aziz misâfir teşrîf eyleye, o: yere künû-yı sidre dahi nezzez eyleti

Elâsîlî "ved dayû rızâ nazele nazele bi-rizkâh"<sup>190</sup> mürde-i pür-ântuda ve hân-, cevâhırdan istîfâya hazz olundukdan sonra ol söhbet-i pür-bevket: intedâd bulub tetâvül-i zull-ı şeb ü lîl sâyâ-i zalâm-, merâmı cîve-gâhı ehsân-, İsmâ'îlî-cavârs erdehte ve pîr-î sâyih pûs-ı şâm-ı esâne-hân-ı "veo'âlne'l-leyk lîhâa"<sup>191</sup> de merdüm-î dîde-i mezahı şîr derâm ve ol c'ezze-i kîrâmın her bir pîster-i zâvîye-ı "ve ocâlâü nevînekum sühbâ"<sup>192</sup> istîkâhatıyla ârâm ve hânz-ı çeşmelerinde mîlâzâ-ı hânâ intîzâm evelâtiler.

İ: müellifihî

Ber amîd-ı ân ki şeb der-hâh rüyş bi-nigîrem

Hâb-â der hânâ-î çeşmeden be-mîhrânî berem

Erâî

Ö mahlûbım yüzünü aykoda görmek ümîd üz hâb-ı hânâ ı çeşminde mîhrân eyletim

Ve ol âşk ü ruşen-dil zümre-i şeh zinde-dârân ve huşşârın betese-i söhbetlerinden bîdîn ve dîde-ı bahî hâb-ı jalluk pîrî rüyş ü şeb ve câkâr-ı câhârs tehdîl etmekle kâge-ı zâvîye-î huzârda bir lâşın tekya-zen: râ'at ve sünnet-i dîlullâh nâze cîzîf istîrâhî için hüvâr-ı müteferrikân hâsâ-ı havâss. Kâb ve çeşm-î cihân-hâm: katvor-hâm-î eslîmârda muşâhede-i zâhı-bîândan gayb göstermî İttîfâzı âleml-ı mî'âd ve kışver-ı gaybulu konda basâr-ı besretî ile mîrâyene ve muşâhede eyledî ki, sühb-ı hânâ olan şeyh Ede Bâlt'ın: marâ-ı huşî hî-âletinden bir bedr-î dirâğân-, sühb ve dîde-ı bahâta menûyân ve kerdârın erîk-ı hatırın hulûl ve der-sâ'et nâfîmler şâh ve bağ ile pür her-dücht-ı hüend mîntehâ-peydâ ve ol çeşme-î kuyyâherin şâhları erâf ı âleme reside ve sây-e-ı evrâkı rüyş-ı zen üz tamânen keşide ve zill-ı zâhînde gayet mîfâ ile vâfir küb-sâr-ıfâ: ve sî'â-ı meccâl ve etihâr-ı pür-zülâ ve herber eibalden gayet safâ'et de müteâhîd çeşme-sâr-ı kevsâr-ımeccâl ve her bir peş'r ve çeşme-sârın ummârında evsâ-ı: gül ve reyhân ile menûd bağ ve hastar mîrâyân ve reyvân ve dîahî-ı muzkûrenin bir şâhırdan herg-ı sâz-masâl hay'et-ı şîrşîrde bir cevâc-î dirâğân-ı büveydd ve âyân ve münevve-ı pîrge-ı sî-âtan birşuq dâf'î sâhib-ı Kustânîniyye ve işâret ile keme'ân old: Vakti ki ol muzkû-ı levîfîs-î Perverd-gâr dîde-î baht-ı mîrâ'î-î-âf hâbedar bîrâr ve âyîne-ı zamânı mü'mîninde perter-âşîr hîkmet ü ferîh bedâdâ ve o: meccâl-ı şühûd ve gaybî çeşmeden bî-kâtor olub âşîf-ıevr şeyh-ı mîhrâ-ıeylîn söhbet-î feyz-hâğsına müteveccih old: Çünkü ol vîsâl-ı bî-kâk ilâ-ı tabîde ârif belkî esrde-ı serâyî-ı

<sup>190</sup> Mîsâlde gelâğında tekya gel'r

<sup>191</sup> Gevâri Gâh kıldık: Kur'ân-ı Kerîm, Nâhc, 10

<sup>192</sup> Çykıyır cihânzâ vâze kıldık: Kur'ân-ı Kerîm, Nâhc, 8.

gaybiyeye vâkıd idi. "Elhâmi fi rüyâye im kâimün le'r-rüyâ teburûn."<sup>191</sup> İyete kerîmesinin mazmûn-ı sadakal-meşhûn: muktezâsınca amel ve bu beyt-i âşkânenin im'ânıyla çâre-cüy-ı nuraz u tel edili.

*Beyt*

Üy mü'abber çâre'i ferûki inşeb âf-tâb  
Der çeker-hâb-ı sabûhen hem vesf. Ehlde bûd  
Yârî

Ey mü'abber bana bir lâç buyur ki bu gece âf-tâb seâlet uykusunda berinle hem-pehlû idi:

diyerek ol vâkıd-ı garîbeten tevalîden istikşâf ve istifâzadan sonra muheshşân-ı sâbüyi âlem-ı ulhâmidan "izâ âkterâhâ/zâmanâna lem yeked rüyâ'l-ı mâ'mûni bi-kerâzbu"<sup>192</sup> hadîs-i şerîf i sâlibü mazmûnünün âvâze-i hükmü u harûşî gâs-ı hüsnâ kesâde ve şayh-ı âgâbi kerîmeti-pusâhî dâfi ol rüyâ-yı sâdikânın tevîli beyânında bu vecihle takrâr ve ber-hesab-ı şâret-i memvî ve ber-muktezâ-yı ubûret-i belîğ-i Nebvî bu rüyâ-yı sâdikânın sâdkî âlemi suveni ma'ânide sabha sâni gâbi zâhir ve âyân ve bu vâkıd-ı vâkîfi an karâbîz-zâmfat levha-i vâcûd ve sâhu-ı şubûlde numâyân olaeskdir deya kelâm ve ma'ânî-i sâfâ-pazîhus İyâh ve vâkıd olan bu vecih-i vecih üze eda ve talbî eyledi ki çünki levha-ı derûndan mecmû'â me'ânî-i ulûm-ı Rabbânî olan derâvîş-ı Hâkânî ve mahlisân cemâdinin kemâlan-ı envâr-ı sine-i bî-kîne ve sâfâ-yı dîni âyine-âtisâlleri ki lî'l-hakka teveccüh-i kümlî ve terbiyet-i şâretleri bu harûş-ı eve-i devlet ve isbat-ı zâhûr-ı hakâyik i âyân: mü'âzın masrûf ve bu fakîrin dâim hemîşe dâim hayr-erdîşimiz bu mâl-ı burc-ı hîfâfet ve telâlin sâfâsına meşâidur.

*Le'âzizem*, âlemi ma'ânide derâvîşün âdemîn süre-i tahâsülü. Ma'lûm ola ki evvelâ âlemi-ı masûl ve âyine-i hayâide bu devlet-âşâh koltuğundan zühür ve mühtâzîyîl ve cemvîl ve sâhib-i ed'ya-yı dîlûs-îndîmîlüm lî'l-hakka şayh-ı erşîr-âzâd neyyirât-ı bahî u kûm-kârî müsâlemi bir feteh-i tedvîrde. Ol mâh-ı cüh-âşâh batî-ı kâbilîyetlerine vâlde ve garûbu bî-îşübâk sûret-i hâlûs-ı skîce ve misâli-i muhâbber-ı zâhîrî-beyndir ki ber-hesab-ı zühir ve bulan çekre-i âlemi firûz şakinde nûmâyân olmuş ve sâlib-i rüyâya bu muhâlefât ve muvâzâfât kâufuyudur. me'ârek ve meymûn ve muzâffer ve kâumuyundur. Ve ol bülene ve ser-sebz olan dîrdi ki ol kerîmâli-evaâfîta naf-ı safâından ser-zede ve tahîrudan seyyidâ eyleyen enhârur, besîrîti-i pür-esnâra: reyân olmasınat te'ârî zebân-ı evâkk ile kisven-i hayâide l' nefisûl-ı emr sâltanat: âfâk ve ol hânedân-ı âle'l-dîkâet imudhâ-ı devlet ve iclâfîdır. Ve ol dîrdün cîfati şâhsâ ve kesret-i esnâfâ tâkub-ı şâkâb-ı sâfâdet-âtisâhu şâret ve kûh-âzr ve enhârın zühârî ol hânedân-ı âl-şânın usul ve fuzâtlımuş revâe ve sehbâtına meşîret ve ol dîrdâbî lûbâ-musâfî "aklûlâ sâbitüm ve ferâhâ lî's-senâ"<sup>193</sup> nâs-ı kerîmünün mazmûn-ı sadakal-meşhûn muktezâsınca bu edâmîm-kerîyyûl-bîlayünün tedhîyâde-ı nîfâl ve şârina delâlet eder. Mukarrar u mahakkâk ve vâzihu musâddâkâdır ki bu rüyâ-yı sâdikâyı muazhar ve muvâfîk olan vâcûd-ı behbûdde

<sup>191</sup> Eğer rüyâ yorumunu bilirsiniz rüyâyı söyleyiniz. , Kur'ân-ı Kerîm, Yûsûf, 7

<sup>192</sup> (Kıyânet yaklehd) zâhir mû'minin dâvâsin necce-ve (gârdûğû gâbe kûm-leyâfî) köşür çıkısk.

<sup>193</sup> .. Kâkûl sağlâm dâbâri göğe doğru olan... Kur'ân-ı Kerîm, Beshim 24

huşmet-i saltanatı zühür ve bu asıl- usûlün farûd kulliyet-i vâkıfesi Samediyette meşhûr-i sîrâ ve şühâr elub evlâd-ı emelâdının mecmâ, mezhâh-ı hilâfet-i dîr ve dönrevî ve mefâhîr-i saltanat-ı sîrî ve mânevî olân. Ve ol dâmht-ı âli-bahân şühundan rumâyân olan şuygîr-i tâb-nâkûn peçe-i nurânî şekliinde cümle-i İstanbul'a lem'ânı hepîle ve lem'ân olutesi fedâ-i Kostantiniyye'ye beşâret-: rûşendir. Zira meşhûr-i Nebevîdir ki Hâmedânı Osmanîyye'den hicrîde üç-ü dest-i gazî- peyvâstıyla cih-i İslâm'ın müvesses ve ol kıyve-i kâfir anın lan'â s şuygüründen zür- i imân ile ve ezher-ı hâker-i mevlâz-ı şer em'âsıy ü ile imânevver olucukdu. Ve ol mihâl-i behrümend-ı ve menâ-i kübâ mînend-ı sâhib-ı rûyurum nâ-ı şifodan zühür eyledü; tevâlüd-ı evlâd ve akâb ve şâh-ı hâsîde evsâfın işaret-ı salâh ve olânnet-i sarûda ki batın-be'de-kâfînin sîret-ı umâ-yı âlem-ı zühür ve muşîr-ı hâl- kenân: evân ve dutâr olşudur gerêdîr. Çünkü şeyh-i kerîmet-şîr mülhûn-ı gaybiden mîrâc-ı zumû-ı mîrîr-i kudsi-mesîrine ilkâ olunan tâbîr ve teşhîr Osmanî Beg'e nâ-evvâh-ı taht-ı üğde ve tehlîh ve du'â-yı huyr ile kelâmâtını tetmîm ayladı. Ol sâf mihâl ve tâht-ı i'tikâd dibi emâhîr-ı umûrda mâ'yât: Pervend-gîr'a sîdk ile lumîvâr oldu. Zannın ol dîl-i âgâh hâb-pâhda rûya ile mukâmede eyledüğü mâlî kendü kendüye husûs-ı kâr ve vâsıl-ı dâdâr-ı yâr ile ta'bir ve bu beyte âle-gazî ile âheng-ı sîrâ-ı bâ-uzâr eyledi.

Bey

Nâ-gâh- şâbi hotûm ve dîst; meh-ı hüd-â

Ey bahî her ar-hâb ki dâri tâ-remî bahy<sup>126</sup>

Redâd. Çünkü şeyh-i Kâmil bu rûya-yı parîfeyi kemâl mertbe mülhûze ve bu vâkıf-ı acıbeyi tafsîl ve icmâl ile mutâlâfa boyunub Osmanî Beg'in vücûh ile kendüye i'tikâd-ı tam ve i'timâd-ı temâmı okluğundan ol menâmın hâlûc-ı emfâsanz tevâfik-ı üfâki mehkî ile ta'bir ve teşhîr ve sîret-ı gaybî-ı şühûd ile tekmî ve takmî eylenen mucâz eyledi. Nice ol mîrâz-ı kerîmet-şîr ve şeyh-ı seb'î-ı şâib-kîdâr kendü evlâd-ı meh-peykermî ki mîddet-ı medîd Osmanî Beg'in mîrâz-ı ve sîr-ı var-be-mâhîrünü mesîr eyler idi. Bî tevhîd-ı mesîlet u peyğâm ve bi-hâket-ı ilkâ u itîyân ve bi-şâh-ı izhâr ve ilâm-ı sîret-ı Nebîyy-i Muhtâr (salvâllâhîaleyhi ve âlii âlihî'l-ethâr) nepe Osmanî Beg'e nazmed-: ezizâc ve her-ve-ki gâhîr-ı beşâret-âhâr-ı "ürîdu en mukâbe idâ ibreteyye kâbeyn"<sup>127</sup> âvet-i kerîmet-ı kadîmesi masâdekkere hîlâh-ı bi-hâfîb eyleyüb dedi ki dîl-hâhım bu'dr ki mâ- beytîmîzde murâba-ı mânevî ve muâzalat-ı sîrî ile mukâmede eyleye ve sebeb-ı kurbet-ı kâ-âhet muşâheret ile hemîrâz-ı kâ-âhetle kâ-âde olâ.

Sâhîr H.Cen-ı Sîret ve Sîret-ı Dâhter-ı Şeyh-ı Sâhib-ı Kerîmet  
Devân-ı dedîr

Zîr ol mâ-ı murîr ki benm kolluğundan tağm şukûb semîi ta'vîr-sâf-ı bânâza câhîl eyleriz. Bâna Mâlhu nam dâhter i şâkûz-gevlânuvdu ki beuz bâkî-ı

<sup>126</sup> "Ez- gâh-ı sîrâ-ı husûm ve kendî ayra (me-ğâvî) gazâm. Ey tâht, gördüğüm rûya (şuygîr) bâ-ı var

<sup>127</sup> "Du ki kâ-âhetin hîmî an-ı şâkûz-gevlânuvdu. Kâr'da i Kerîm. Kâz-ı 27

cevdâf hadîs-i temâmîdî. Ve merîtebe-i taffühiyetden berîi gehevîre-i fides-i takvîr ve hücre-i hüsn-i tedbîrle pervende evlenmek üzere tarâhîd ve garîbe-i müstehîll-i velâfîyetden bu ara dâğın kenârî cîn ve câğîr-küçeri yerine âğuş-i irâhîbbetinde terbiyot ve şerkat-i übu-vefî de mahar-i nezâh-i hakûkat ve dîde-i cihân-birîna hâcî-vîrî ul-kamerîl-aynî dîkân-i meymenî-âsîrî. İki tenîrî ve vâdîlân-ı âlâh-ı Şerîfî-i taûbîn ve esâb-ı terkîzî-ehîlî yakîn ile dîl-pevîzî olmasî bâbuzda ser-i râû tekvîr alımmıncıdır. Eî-ân mertebeyî hâcî ve cemâl ile hâcî-emsûl ve mânerde-i mubâdezesî-ı tutuk-ı eîlîk perze niyîn-i huşî-ı rîfâf ve celtîlîfî. Vâdîlân-ı yestâvî mîrî-î-hakk. Eî-hakk şâhîrîsân-ı hüsnîde bîr perî-peyker ve taûlânî ve serâhîstân-ı mahîbûbîde bu senîrî-beden ve senâs-hâcîr. Dehîr-ı şeker-hüsnî emîd-ı dâye-i ismet-pevîhde peştar-ı emîr u melâde şî-î terhay-ekîle ve leb-ı âdân-ı emî-îezâsîrî hâle-î garîfîde gîyâ ki berg-ı güle katâr-ı şebnem-peşîrîde olmuş ve dîrî-ı bî-î-âb-âkîmîrî eşkınden yakut-ı rumânîsân-ı ü-ı rû-ı hûk de yekânî ve hukûk-ı dîrdâr-ı dînce-bûmmîrî kelî-îrîfîden kel-ı atavvâkî berîhîre kârşatıy ve zarîvet-ı ârîzîmî şerîmînden ebî-ı nusâîmîrînîk-ı dîyî zî-ı zemîne rîkâ olmuş ve rûy-ı nusâîmîrînî hayâsîrîden dîr-ı ada sadef-ârîsîrîde anın mestûcîvetînî "Fârî tevîret bîl-hîcâb"<sup>197</sup> âvâzesîyle zebûn-ı şâhî-ı harîşîden tatîmî ve tekî şebân-ı hîrîmîmend ve atavvâs-ı rî-ı dîl-peşîndî nîgû-âsîr-ı çefîr-ı perdîzîde "hoveltîzî vasîvî-înkîrî dîl-îrîhîrîrî kuyîrî yeşî"<sup>198</sup> kelâm-ı Lâkmet-heyâmî tîkîmîrî anın tîmsîl-ı hîsnî dîl-îrîhîrîrî pes-ı perîs-ı îsmet ve verîzî-ı hadî-ı başîmînden sîmet-nîmî olmuştîr. Vî nusâîteğân-ı renk-âîrî-ı fîrân-ı kârîlîmî-ı kavîrî ve "le kad hâlekrî-î-îsîrîrî îrî ahîrî î tecvîr"<sup>199</sup> mîrîmîrî-ı meymînî tîkîmîrî peyker-ı dîl-rubîsîrî nîrîrî-ı atavvâs-ı rî-ı fîrânî hâcî-rîmîlîk îçîrî dîyî-ı kâde cîlîs-per evî emîyletîr.

Hey!

Şeh-ıttârî çû mehîb-ı cesâîrî  
Siyeh-ı çîşîrî çû ab-ı zîrdeğârî  
Dû gîsâ çûn kenend-ı tîb dîşle  
Dû sîkkîr çûn akîk-ı îh dîşle  
Dû rengî çûr sar-ı mahîş rûb çû  
Keşîde kârmetî çûn ser-ı sîmîrî  
Zebûn bost-ı bî-îsîr-ı çîşîr-ı bod-rû  
Fîsân-keude berîhîd çîşîr-ı hodrî  
Meh-ı ç-hubîş bodrî hâl-ı hîrîde  
Şeb-ı cîlîhîş kelâm-ı tîl-hîrîde  
Yârî

Mecrûb gîlî hîr şeh-ıttârî ve dî-ı hay-îr gîbî bir ayah-çîşîrî, "ki gîsâlar kenendî gîbî hîrî-ender-hîm ve îkî lehîrî akîk-ı abdîr ve dî-ı renkîkîrî anın nobîlînden tîze hîrî-ı devîrîrî ve kârîrî bir gîlîrîyî serîvî bîsîrîrî, cîşîrî îkî yârîmîz nîrîrîrîrî bağîlîrîş, kendî gîzîvî kîndî üvîmî eîsîrînî emîş, çî dîmet gîzîlîğîrîne nîbet kendîyî bir nîlî bîlîşîy ve peşî-îrîrî hîrîrîrîrîrî, kîlîbî, okîmîrîş.

<sup>197</sup> . Keşîşî, İmî perîsî-ı rîkîmîde tekîrîstîkîrînî zamanı. . Kur'ân-ı Kerîm, Sûr. 32.

<sup>198</sup> . Anı rîhîmîde anı dîfîdeğî gîbî şukîllîmîçîrî U'dud. Kur'ân-ı Kerîm, Âl-ı İm'rân, 6.

<sup>199</sup> . Bu îsmîrînî gîzîlî şukîllîrî yîrîtîkî Kur'ân-ı Kerîm, Tîr. 4.

İhtisâ, Bu muahhibe-i muahhibe kemâli-ı cevâli ile bir âyet ve nihâyet-i hüsn-  
sâat ve sâire ile bu gayetcedir ki

Beyl  
Mağrûb-ı cânî-ñibdân u per?  
Ahtûbe ya dög ya duñdun de

mazmûnunda eğer on dört geseñk ayın zararı ol âf-ñibi cendih-sûleye mukâbil oluydu  
hemem sıst-ı reşkinden mütevevvel-i gurûb ve zabûl ve şaru ve nefteñde meyli-ı ufûl  
eder idi. Ve on dört yaşında İken hüsn-ı rûz ufzûnı kışık güneşi gibi terakki bulmadedir.  
Ve İhtisâ buñk-ı arber-şerâim ve tahâret-i zeyl-i fıtrat-ı selâtininden tayih-ı mesed-i meyvit  
nesim-ı şahîl-i seher-ñisâi gâllere tesir etmededir. Şimdi muahhibem-ı hâñi-ı hayr-  
endîşmiş budur ki, Sunnet-i Resûl ve tezvîc-i Hayrîm-ı İhtisâ (sa'lalâhu aleyhi ve aliceli  
ve sellem) üzere emr-ı tezvîc-i ikdâm ve zaatânemüñ şdet ve âyâtını terk ile bu aşâr-ı  
alâhîñ kavânîñ-i gürûñi üzere herñir, mütevâc iliyâm ve an-ñi-ı tedvîñen ikdâm olmasın.  
Çünkü Osman Bey ol şeyh-i kerîm-ı şîşe ve hayr-endîşeden bu kelîmât-ı muahhibet-  
enîñ ve mukîllât-ı müd-anzizi tamâmen istânâ eyleñi, müddetler ile nikâle-ı ihtisâda  
mesûr olan talîñ-i muvâd ve maksûdî edve-şer-ı muvâd-ı zahûr olan eñ kulluñ-ı ihân-  
mukâñatı kesret-ı sarîfandan genceñ İken undelîñ-ñisâ edice-şîşeyi şevk u garâm ve  
şeyh-i meserret-peyğâm "bâka teñvîli tûyaye mîr, kablu kad eñvâñi Rahîbi hakkın"<sup>121</sup>  
âyet-i kerîmesi mazmûn-ı belâğî-ı muşşûnınca ve bu beyt-i kerîm mîr-ı muşşûnınca üzere

Beyl  
Kest çün süsen u gül öz eser-i sâbet-i pâs  
Ber zâñın bi zulf bur her çî merâñ der-dil hüd  
yâñi

Doğrusu huñde ki süsen ve gül gibi soñnet-ı pâñın esecinden bu sadakakâr ve  
talâş-şîşen sorduk-ı estâr-ı zanñında mesûr olan cevâñir-ı genceñi-ı estâr-ı hâñe-  
dâñe-bîr ve kerîmet-ñisâ ile meñe-ı beyñin keşide ve bu arz-ı mesûdî muvâzî-ı murâda  
mesûde olmağı hâñmet bîñrudunuz dey u cevâñir-ı bâ-şevâb verdi

Çünkü bu ihtisâ ve ihtisâ-ı hümîyân ve bu ihtisâ-ı kalîñe-ı meymûñ dñsarı-ı  
voñ üzere kerîm-ı huñl ve ol mâl-ı mukarrun sâret-ı tîñsâñ âsâñde-ñi-ı rîñm olan şeyh-ı  
susa-sâñın huñe-ı huñre-ı şîñelinden Osman Beyñin müñde-hâñe-ı derûñ-ı sadâkât  
meñşîñmîñe İhtisâ-ı muvâdâ İhtisâ olmuğñ. Akâbet ölem-ı şuhûñda dahi muvâzeli-ı  
mekûñ mesûl olub herñir şeyh-ı kâñ il-ñay-ı ilân-ı emr-ı mukâb ve baat-ı beñt-ı meñd  
iñan dñli-ı ulûñ ve lâñvâñlar bur cem'yet-ı hâ sa-ñdet eñvâñ ve ul-ki kerîm-ı muşşûñun  
mî küreñemîñde "et-layyibâñu ile-layyibñm vot-layyibñke ile-layyibât"<sup>122</sup> sadâ-ye beşîret-  
inlânusunı muvâñiyânca âñvân ve iññir eyleñi

Beyl  
Eñ fâñ-ı anñ ber-uvreñğ çod şîñ  
Mükâñın çeñt bî-müñd âñ mîñ  
Bodidññ-ı meññe-ı mîñ-ı teñelli

<sup>121</sup> Y.İlçaz, İhtisâññiz : İhtisâ, vakfıyla gürâñğim müyemü çıkıñdır. Zâññim emü gürâñğññreñ, Kur'ân-ı Kerîm, Yûsuf, 100.

<sup>122</sup> ... İyî kâñkulu iyî erkeñler, iyî erkeñler de iyî kadınñm yanır. Kur'ân-ı Kerîm, Nur, 26.



Bö-me'nâ sıret-i cünce hayûl  
de bihter-i sa'isi ez-yûnû-i talı  
Kuruse mih-i hâ-meh geşt vâk'  
Der ân vakt-i mübârek çeşm-i heddür  
Kurâ-i kâfir-i an çûnâ-i nâim âlî rûr  
Yâ'nî

Tâ'i sarf ile pûdîşân tıhtâ cûlûs ve mâh ile zühreye karân vâkı olub ol rûr-i  
tucellâmı mahzarı me'nâ de sıret-i pâni hayûlada gûrûb yûnû-i tal'ınca bihterü sa'ide  
sâilim meh ile ikârân ve ol vakt-i mübâreke de ki çeşm-i hud dâr olum öyle bir cûnca  
âlâ mîr kurân vâkı oldu.

Çünkü ol muhakkikere-i bânedân-ı salih-erfîdî "hayûl-i-ravîi ol-vodûdu"-  
valâf<sup>100</sup> zümresinden idi. Akbet ol mütekemmât-i bâ-sâ'idecîni murâhale ve mülâhazası  
mânesinden mazhar-ı zar u şeref olub Orlam Bög nâmı hay'ûl-hulef keskebi-i sa'adet gibi  
kunc-i izveden sâret-ânâm-ı vâkı oldu. Ve bu ism-i mübârekeyi ceddi-i bâzûg-vân  
olan İyâk Bîdî ta'yîlî bayandı. Ve bu'dehu bir âzgend-i sa'âdetbenîni dahi geşt-i  
pâkize gibi ol mülden-i âfiden zühür e'cedi ki Alâeddin Daş'dır. Ve ol İzzetân-ı  
musûlâ'l-kâdetim yûnû-i mukde-tulerinden ol bânedân-ı cullîy-şarda gûr-be-gûr  
devlet ve Şâhî müteşâyid ve müterakkî ve sene-be-sene ihtîşân-ı musme'l-i câh ve celâ,  
müteşâ'ifîyüb kerâkî buldı.

Bev:  
İr-er çî yûke güyed an-m çî ömr-hâbed  
Çün nâmgeçî iler-âmed rûv çî sâhî-gâheç  
Ku gül rûh mi-zen-i tâ-i lîz u karin şod  
Kû bad çün' mü-kuş u he mîşîn-i mâneç  
Yâ'nî

Bömer şükretm nice ada eylusun ve unu ne övür dilesün ki nîm-şebde sahûb  
güneşi gibi bir müde-i teslâ'at ile müşerref oldu.

Çünkü bir âdem Hzr'le refik olub müfî dâhı hem-deen ola. İster rûzgâr şer'î  
sönlürsün ve gulbeynân dâbi reh-zen olsun ne parva, çünkü ol vâkı'â-i ferhânde-nîsâm  
düyûn i kîrâ'atındur. bu âlâmet-i pür-mey-mâret vâkı' buldı. Andan sonra sair  
z'vânâten dahi sıret-nîmâ ya zühür olacağında bir ferân işlâbâh ve ar'yâh ve erbüb-  
keşî ve âyânun tarâdü'î suik te'vîlince tereddüd ve uzvâbe kalmadı. Zârî meşhûr-i şîkâ  
olmâ hadur ki bir vâkı'ânca misî sîdkâ ve misî âhri kîzbe hamîl olurmâk gay-ı  
mülâsıv-erçür. Ve cûnle elibâ ve asdikâyı bir güne mûsâde-i gay-beyye istihâretindan  
kânu'd-i merâtib hâs-ı-metvî müteşâyid oldu.

Bev:  
Behr-yâb: ey cövân ez-pîr-i hîç  
Çün ferânus ge'ved ted'yîr-i hîç  
Fâ-det-i mütemî mey-yî nâ-üm mîd  
Dest der-fetrük-i ân rahmet zanîd

<sup>100</sup> Kuvâm hem hay'ûl ve tal' ile de'ğürün olmaktadır.

Yarı

Ey yığın kaçımsı kendi kudretini bırakasın  
Mürşid-i zamânin himmeti ile baharın gışide olur  
Zâta ihrâm sâhibinin kapustadır mahmûm kolunmaz

Beyt

Kesnem ümidini etâf-ı Hüdâ'dan  
Zira kerem ve lutf üzdürür hüsn ümidinden

seyyî'e âmi, ve dest-i keremâ ve niyâzi hukuk-i hüsn-i rahmete teşebbüsten gafil olma. Bâ'detu Osmanî Beg bu beytüm muvâfakat-ı teşkikiye bindeñ Fulu Balıca'nın mütedârisinde Derviş Tarık nâm bir mürâd-ı esâdî ki meyâne-i zînet-i ebhulânda keşf ve âyân ve zâ'ir ile müte'ayyın ve itî'âl-ı esâde, gaybiyye ve fâhke-âkâr ile bur sâlik-i mütemekkin idi. Meflûs-î akd-i nakâhu umûr-ı etz'î ve gâlisine sevdâliyye hüme ve mevlâ-ı nesle tahîyyet ile âkrime seza girdi. Ol mevlâ-i kâmil dahi dervişin için selâhînden âskâr-ı câdîgâhına ilimâs ve Osmanî Beg dahi bu isâhâkdan gayet ile mesrûr ve me'mûnün kendi husûl-ı marâbunı fâ'î hayr-i hüsn bu devlet-i mey'ûdî bu müyettillâh berâşiyet bulukada bir çâlm müstâs. İlen sâde mahâris ve dervîşün ve âzîzândan her kim hümet ve tevesseñ ve ârâde serinle mütefik edurur ise anladu dahi mutayyebül-hâter eylemek üzere dâuhde edurur.

Nâzî

Büyüca eger her-fer-i in serir  
Mer ulfâteğim-nâ şevem dest-gir  
Çihân ez-şehâ dâireni araste  
Seli nâ medel nihşet ez-hâse

Yarı

Eğer sefir-i sallanuta câlisunu yâkî' edür ise ulfâdeler destegir olub edür. Sebâ ile âgâste ve selâhîredâñ bâhâkân üzere müfâd edeyim

Çünkü Derviş Tarık'ın usûk-ı himmet-i talâzî bu köh-i pur şikâetün gere-i dâimünde "el-karâfâ karârün lâ yefî"<sup>204</sup> ile küsûl-ı aykırub âlemi hâzâñun huş u çârdemden dâimn-keş ve bir mesâkân kâhîründe yâkî' bu sulûs-i cârîñun kamîründe et-mân ve l-muhâşâ huş u teryle kifâyet eylemişdi. Dervîşlerin müridü âlâm-ı emâli sarâñ ve tamâmî t-bîhâretâñ "el-âfâñ bîkâfâñ min esâdâñ ta'at"<sup>205</sup> mesleğünde istikâmet ve bu devlet ve sâllanun zâhâretünde matâñ-ı anzur-ı hümmetleri anşak tevesse' usâ-i l-sâlm ve takîyyat-ı sâlm ve emâñlar için emlele ekâkâñ kamîr-ı ebhâdâñ deyi esvâb verdi. Ol pişvâñı selâñ-ı ulu şân yarı Osmanî Beg Güzi dâñi mesrûr ve seveñve çâlis-ı meyremet-mehâsâñ seveñ "el-kerimâ izâ âhede velâ"<sup>206</sup> ile emîl ve vâde-i mahâretüne sâñ ve ihlâs ile kâñ olub Dervîş Tarık için bir zâv ve binâ ve mesâñ ve talâñ ve olmak üzere küñ ve mevrâñ ta'îyin ve sâkâ eyledi. Ve mevrâñi mevrâ et-ân eyleñine mahâretü ve mukarrer ve câhî-ı mu'âfâleñi mukâhiletin.

<sup>204</sup> Kâñâñ ulkâñmez bir hâzâñer

<sup>205</sup> Nefâñı engelleye idâñ keremâ ihâdetâñ en fâcâñlâññ.

<sup>206</sup> Kerim olan şâññe velâ edür.

Beyt

Mo-gü câhî ez sulhâni şîş nîst

Kî bîlû te: ez-davâ şîş nîst

**Yâkrâ-l sâni (Mübeşşir-i sâni)**

Özellik ki, Özânî Beygün İzzet ve Şerî-i sulhânî cihâzında makûdîm sâhân-ı mukâşefâ ve âyân ve vâliyân-, vîlâet velîyet-i ırfaudîm tekâmül-i âlâh-ı tarîkat ile mevâfîk bir zâta şerîfe ki, hem mazhar-ı künâ-i berk-i şuhân "azîzetün min ezzebââtir-Rahmân"<sup>20</sup> ve hem mesâlek-i erbâb-ı tâîde mâsûd-ı fânûn-ı muvâsik ve evfâh-ı ricâ ile Kurânî Abdal ile meşhûr ve mu'âraf ve taleb-ı fânû-ı hukûdîm tanzîm-i Sânet-i Şerîyye-i Nebvîyye: kemâl mertebe mer'î turub tarîkâ-i iltizâm-ı rıyâzât ve mücâhede'î ve imâm-ı ge'îr-i İslâm ve âdâle'î ibâdât ile tekâmül-i cihâd ve nefâsî kâfir-kâşîm sânu azîmet-i gazâ-yı kâfîrî-yi şîş-nîstî cennâdî. Ve kâh-sâde vâcî' bir mahall-i dayyîkden ki e-yuvâzî Emnenî Derberdî demekle meşhûrdu gâzâ eder kâfir âlem-i ma'nâsî meâdül-gaybî sâmetinde her şâh ile mukâşefâ ve ihlâk vâkî' olup esnâ-yı muşâhabe'de bî-sâhûd-ı hâşîr e'îlâ'î mer'îvî mu'nevî İslâmî fesh ve lafe'î sâni ile Kurânî Abdal'ın İslâm ve böyle haber verdi ki bu mesâkir-i ukûr ve bu nevâhî ve dayfân kurb-ı çevîrîndâ makûlân-ı der-gâh-ı İslâm ve dest-ı perverde-i 've emel-i fânûle muvâdîlûn"<sup>21</sup> bir vâcîde: sâni bu eyyâmde peydâ ve helîk olmuştur ki mekâllîc-i sâmetî: dîn ve dünyâ bî-mesgyetülûhî te'âlâ anan ve evâcîl ve e'kübûrîm dest-i ikridûlûkuna mu'afavoz ve müşellâm ve mukamer ve kryân-ı sânete dek nasîb-ı n'âm-ı İslâm ve fetihî dayfân kullân-ı hâşî ve ker-ı heyâkîl-ı esnâm zahûr-ı fânûm gâzâsî gâzâkîdî. Çünkü sâni duhî gazâ ve olâkû mu'vî ve azîmetî var. "Te'âverû' ul'â-sâni' vel-takvâ"<sup>22</sup> muktezâsına zîm şîşî ve ikbâlîm mu'âvenet ve murîfîkât evlenek cûfâ' ve evlâdîdî. Ve sâni teyve'î devletînde herkas kadî-i İslâmî fânûle ve mâhî oluoklarîdî.

Beyt

Yakûn ki ber fienu'n bişât şâh şevâd

Çu şevâd der sâll-ı gul sâhîr-ı kulâh şevâd

Ner-ı hey bişât der ân kîşverî ki menzil-i usî

Zulû fânûl kesmâ ki o parâh şevâd

Yâni

Yakûn zamânında bişât-ı saltânîde pârlîşâh ve sâll-ı gulde mîrîkînde-i gâzâ-sâd-berg sâhîb-ı kulâh olar ve no gâzâ'î bişât'î ki kîşverde anı menzil-gâh ve an gâzâ'î fânûl; var ul kîrîsîye ki anın der-gâh-ı cihâdîm penâh ey'e'ye

Anma kânûz İbnî gûlîstân-ı zahûrde gâzâ-i kîlî-ı şâhîsî gûlben-ı izîyet-î İslâmîyede mütevâjî ve mahûf ve nev-bâde-i nihâ-ı ikbâl "evlâyî tahtê kâhûbî lî yurîfulûmî gâzâ"<sup>23</sup> avâkîmîn mu'âbînde meşhûr ve melfûdîdî. Ve el zâbu mukamerî bişât ve hulmânî tarîk ve nişâm ve olâmetî budur ki fîlân zânu'î zî'e's-sâni ki bî'zî

<sup>20</sup> Allâh'ın ezzebelerince bir ezbedir

<sup>21</sup> Fazîle Allâh'ın elindedir. Kerâm-ı Kerîm, Alî İmra' 25.

<sup>22</sup> İyâ'îc ve takvâde İslâmîyede yânu'îmîgîr

<sup>23</sup> İzzet ve kullânîm benim kubbe'îmîdîdî. Onları benden başkası tanmaz

sefal burçu-ı üşiyânı-ı subh: sarâidenen pervâz ve cevvelin ve asâfın emcânı-ı seyfir  
 ükkân-ı zemîn mahleb-i şif-ûbı hevfnâm güllârı-ı asrın-ı subhda gıbrân olu. Fihân  
 mahâl gıçûde mıcâldır. Bir merç-ı bitüñli tanâsıl ve lâyız-ı hümâvînu-mal meşhûl-ı dâle-  
 i erâb-ı hasırâ ulu ki her bir cerâh: fakıunde ocah-ı üşiyâne mürğânı, evlâ cenîrâ-ı  
 hâfı-yemân-ı âstânün ve her bir hale: üşyün metârnâlar bir şahben-ı şipâr-kudâfân  
 kullesinde tayârın eyleyen simurğın bânâden nâm-ı-dâr ve râmâyânlar

Li-melh-tîrî

Humâ-yı eve-i sarâidat harîşe e lev-gerest

Vâjîk tâ be ser-ı bânî ki küned pervâz

Yârî

Eve-i sarâidet humâst dînne pervâzêdâr. Annâ künün ser-ı hâbitne sâye

si-mârğın Allân bilûc, Rabhı yesâir.

Çünkü ol üşy-ı ferhunde-fâl cîlve-gûh-ı ulûc-ısbârda edve-ger olu. Bir cevâr-  
 âzâde ve bir-sâhîbu'l vech ve hoş-sünâ ve çelâo-güşâdenin lûr-ı lûrkâd-sârında  
 mûcâvûze-i devlet-ı mestecân bir lûhn sâye-erkân-ı zâhşân ve ârâm eyleye. Ol muvâzı-  
 şâhân ser-i bî-sarâidetî sercâvâzine ol mürç-ı kemâl-bülün müzâllâden âlern-ı arûkân  
 tevcehâh-ı saltanatın isâdîlî ve sarvenin ve kendes-güşâe-ı ehli-ı küfr ve İslâm tarz ol  
 erâdenendün ser bânâdılığın isâfîlân mütekrurdur deyü. Künreñ Abdâfâ telhîm ve tâ'îlâc  
 ve Künreñ Abdâl dâhı ol müfîfî gaybın hu gûne beşâret ve işâret ve âlefâküne hemîn  
 sekûn-ı cîşûlülâh taze câhâl şâh-ı rihâl eyleyub ser ve pî-bâterine sayr-ı tarîk külede  
 zahâe-sâverî ve tamîz-ı vadî: "irânellâhe lâ yuhlîfû'l-ımfâl"<sup>211</sup> nâss-ı kerîmîn  
 mîsâlmîntânın bedâkât meşhûrânıca, metzî-ı ma'bûca câlib-ı meccîd taze bir garzde  
 güdüz eyleñi, ki Ösmân Beg dâhî itîfâk-ı zemînuken murâfukûl-ı tevîk-ı Rabbânî de  
 bur-hâsebe, zühûr-ı mîrâc-ı 've elkarvîn şeyke mefâzûbeten minn"<sup>212</sup> hemân ol ânu  
 şâfâlet-ıkerîmîde ki hâfî-ı gaybî nişân vermişdi. Bir mehemm-ı zarînuve e le meşgûl ve  
 ol mücâzile hâzır bulanması ol tâlîc-ı sâdûcân kârında gayet ile mahbûl olub ol mütebeşşî-  
 gaybınin habîc vâdîğî vesîh taze nûşâ bu zâuğ-ı kebir pervâz edârek gelün ol ser-ı  
 ser-ettâğın ser-ı bî-sarâidetinde kamî ve ulî-ı hukûkâtın vâ'î ve vâ'îcî ol mazhar-ı te'yîdîlîr.  
 İnkîlâpda sîret-nâmâ ve bedâidâr oldu. Ol bâletün te'yûf-ıayn muşâbedesinden Künreñ  
 Abdâfâm mürç-ı dîhî bîl-guşâ-yı âbulûc ve mb'sât ve lî'l-hâ' mîsâb-ı ikhâ-ı ol nihâl-ı hâg-  
 ı ocâllîle sâycünde itîzîlîl eyleyub âsâr ve ahbâr-ı şâ'ullûbîlân ve ol vâkîr-ı sâdûkân  
 jübâk-ı vusûlîrudân ber-hâsebe-ı dil-hâh ol şîr-âh kemâl mertâbe şâğîl ve sur-ı ser-ı be-  
 mûdârânâ fûh: ve zâfân kemâl-ı mâ'âfât ile sâldı. Ve ol muvâzı müydeñ-ı ocâllîle dâhî  
 niyyet-ı hâlisâ ve safvet-ı cîkâd-ı kâmilâ ile "ve kalû billâhı şâfâket"<sup>213</sup> itbâkına ol  
 sarâidet-ı mahbûdun bîdîyeyî zühûrîrudân zârân-ı hâfîl-ı ece'ı me'vâdiye degîn tarîc-ı  
 gûzâ ve cîhâzde meslek-ı itîzîlîl dînna cümle-i umûmî takdîm ve zâh-ı dâ-ı telâkûde  
 kerâ-yı umûr-ı gazâde mukîm olu. egerç her çen kâfir ile gûzâ ve câhâl fârz-ı kifâyetlîr.  
 Annâ kendüve fârz-ı ayâ bîlûb gûdîyün-ı umvâl-ı helâli kenûcâ mîsâfîlân ve lî'l-ı râm-  
 ı ânûr ve tevîk-ı me'âbîd-ı ehli-ı tâ'at ve üfûsâ hâc ve saf eylemek üzere Hîdî-yı

<sup>211</sup> Allâh va'âdînden külfetmez. Kur'ân-ı Kerîm, A. İmrân, 9.

<sup>212</sup> Ey Musa! gözümün önünde yelâçâc diyen seni sevimli kıldım. Kur'ân-ı Kerîm, Fâra, 39.

<sup>213</sup> Şâhâd olucak Allâh yâher. Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 79.

Müslümlerle kalâhıca eyledi. Çünkü Kumral Abdal ile bu abdal-i vefîya nezir ve günâhe-ğır üsû-i vesâk ve vâhî ızhâra mukuğlem oldı. Kumral Abdal dâhi Osmanî Beg'e bu beyt ile cevapla: hâ savâb verdi.

Beyt

Tu ra be-mâk-i ebedî te'mîniyet karkan râzi

Ki tu be-merdi hod ham be-hod zafer yâzi

Yâ'ni

Seni mâk-i ebedî ve te'mîniye ederim ki sen kendü dâvâverliğim ile kendü kârüne zafer bulursun.

Ve Osmanî Beg dâhi kurtûn-i beal-kârdânın lâh olunan bir şehri Kumral Abdal ve dervişlerinin cihet-i mesirline müstakillen nazır eyledi. Anıma Kumral Abdal dervişine gene-i kârûn-ı mâfi ve kudâr-ı mâ'îşet-i zaferî vâhîni deydi. bu beyt ile şâ' câmîn-i cevâb oldı.

Beyt

Dervîşe ser-â-ser kâyi fânî bes est

Terk-i meâ'î hâtu'î meâ'î: seni hus esl

Yâ'ni

Dervîşe ser-â-ser kâyi fânî kâ'î ve meâ'î: hâtu'î terk etmek ankara metahânesi vâ'idur. Zira.

Beyt

Günâ-yı kâ'î kadar niceet olmas ehl-i dile

Bu tekkecin fükârâsı sımrâ bilmezler.

Bâ'dette Osmanî Beg Kumral Abdal'a kendüniñ bir kalbu şîngîr-i husse'sü ki guzâf niyyetle sarcaz idı. Ve bir su maşrabası yâ'digâr olmak üzere ve bir ahîdîme ita eyledi. Ve andın sonra ekser gazvârda Kumral Abdal ol mezd-i mey'dün-ı cihâda murâkâh ve ol kalbu mahâbet-i müşrkânîni niyân, nîzâr ihrâs ve şîz-î sukân-ı kâ'î'n şîr emr-i guzâya ikdâm eyler oldı. Ve ol şîngîr-ı dil-peşîr ve maşrabâ-ı lâ nazîm Kumral Abdal'ın evlâd ve a'kâbî yâ'digâr olmak üzere temeyyülün hîz ederler. Ve Fâizera Derbendî'nde nezir deyü b'ihîdîl cyledüğü şâyeyyi ol vâhîyetin fehdinden sonra Kumral Abdal'a rahîsâ ve müsellek eyloyub idâ'ân sekî'n-ı âli-şân dâhi şînce-ı puderi üzere mukarrer tutmuşlardır. Ve ta'mînen evlâd ve a'kâb-ı hîkmet mekân-ı Osmanî ol şîşiden bu ana değin muşabbet-i ebfulâh ve muvâkabet-i câmîb-ı evlyâ'dullâhî zârûn-ı hîmmet-i malikânelelerinde niyyet-i hâlisâ ile kemâl mertebe mer'î cüb fucûğ-ı şîr'î velâyî bu hâlisâ-i Mustafî (akvânîsânî'l-evfâ) za "izâ ahattun fe'lû ve izâ hakemilâm fâ'dîlâ"<sup>214</sup> muvâzınca amel ve vâcibât-ı şâyübe cihân-dârîmân edê ederler. Ve bu hâredîr-ı selâman âhê ve a'zâb-ı âsîr-ı dîn-perven ve tervâb-ı âyîr-ı Mâ'sîmânîyi ol ahûd-ı mevri'sîyyenin muktedâsınca "ve'berâ'îlâme bi-ahâdîhu izâ ühedü"<sup>215</sup> eszâr-ı kerîmînin neşe-ı kavîni üzere dâ'dmân-ı hulâfet kâ'mûnda mukarrer tutmuşlardır.

<sup>214</sup> Söz verdiginizde onu yerra gelirin; hakâretlik yaptığınızı edâletli özen.

<sup>215</sup> Söz verdiklerinizde oax yârine getiriler. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 177.

Beyt

Zehî dîn u dînîş zehî adl u dâd  
Zehî mülk u devlet ki pây ezde bîd  
Ezân hâmedân-ı hayr-ı bigâne dîn  
Ki küşend bed-hâm-ı in-hâmedân  
Yâ'ni

Zehî dîn ve zehî dînîş ve zehî adl ve dâd ühî pây ezde olma ve ol hâmedândan  
hayr me'mûl eyleme ki bu hâmedânın bed hâm ola

**Anıtın mukaddîme-i kebîr**

Cemânî Beg'in serî-i saltanata kayıyete vâfîda ve memâlik-i mülazazmada  
selâtin i *zâde-i İskânîye* ve *mâlik-i küfürdan kem-ârı olmaları icmâl-i zikri*  
*hepârimekûlîr*

Bu hüknü fikârî i pür-nikâh Cemânî Beg'in serî-i saltanata vâfîda yukûrunda  
mevsim-i bahârîde vâkıfda

Le-mîellâhî  
Mübârek safâ der-fîsî-i mevrûd  
Be-gubû ez-bâhar-ı âlem cîvûd  
Nennân-ê hürrem ez-âvur u şîd  
Be işret bulbûlân kende nîrâdî  
Be gül labî-i nev etîzme gül zar  
Şöde terkîş bes-çeşm-i bah-ı hîdâ  
Be bahâr besrevî gûl-ı mîşînde  
Nîrîş ez-şukûfe zer-fesânde  
Begâne dâde bulbûlha be-bostan  
Ki hâmed şod diger âleme gûlîstân  
Ki gevîs-êr ki gûl be-sâhî Mî-nîşet  
Ne mî elkenî nergis nigâr ez-dest  
Sahâ der-bezîr-ı işret geşo-hûdî  
Be-ıblîğ-i nîvîd-ı iş ve şâdî  
Kâletî ber-âsumân eîşende lâle  
Gûşâde tûre-muşkîni-i kelîle  
Be-hâsîr-ı pîlî hîvâ'îdîl labî'âl  
Be-rûh-ı nîmîye hem-dest u hey'âl  
Civânân-ı çemem der-uşk-bâzî  
Auds-ı gonim hem der-işret sîrî  
Şöde lâle u sebîne mâni-i Cemâd  
Nennûl ez-salîş zân rûy-ı emîrî  
Çemem şod reşîkî sâhî-ı âlem-i kudî  
Mülkerim geşe bulbûl ez-dern-i kuds  
Çünân rûşen şöde âyîne-i edî  
Ki be-nemâyed der-ı ve gûllâ-yî husî rûy  
Çu bulbûl der-işret kusar beyân-şod

Zebân-ı hâl-i süsen tenç-i mîn göd  
De-hançer süsen u gul kerde peyğür  
Şabû püfle berâ-yı gül hevâdâr  
Hîrâmîn her taraf ser u ser-efrîz  
Şed âzîd ez-gam-i eneâm u nigâr  
Çermen ez-pertev-i imân görüñ göd  
Kî küy-i subh der-hosân üyân göd  
Cihân süsen göd ez-karşî-i imân  
Veli subhoş demâd en ayne-i Osmân.  
Sâide hülbâân ez-nagme-sâif  
Çu gül berâhtî göd Osmân Cîzî  
Çu fîdvesî yâ Rabî tâlî-i taht  
Kî lâh göd her üñ kevâb u buht  
Çu fîşî ü remûd ü kîm-i imân  
Zî-âresteş müfke-i Kayser göd Mûsalman  
İb-âiş-i taht-i cülûşâhî gazî  
Fazâde nân-i imân ser-efrâzî  
Çu mülle-i kâhî re liges güsâde  
Hilâfe: kerde vakî-i hânâvîde  
Halîfe-i sîret ü kavâer meâüend  
Çu hoş tûzünir göde muhl ü adâlet  
Mâsû-de munkar ü mevâz ü hâlet  
İb-âht-i Kayser ve müfke-âhâd  
Esmâşe Âb-i Osmânca bîsâ hüâ  
Ez-sûsun şây-est-şîb-i zamîne  
Fend-ey devlet-i üs-âş-ânâ  
Şehî k'ez-rûz-i ü devlet bedid est  
Fenâhî hâlî Sultân Bîy-ezîl est  
Tâmî-i ömr ü câney bî-selâme:  
Keşîde bîd tû rîz-i kvân-est  
Anûn vâ Rabbe'l-âkmin.

Tahrîr keşîde-i nigâr hüme-i nîzeng-i tasvî ve sûret-i nigârîn havâşî-i çevreng ve serîr-i emr-i sulânî: kadîr ve müâkî-i taht-ke-i takdîr meâtezerâmetü çâhîk ve zâhân-ı ulkûm-ı hâkmet mazmûn ve fîlâm-ı erkânî: mesâfil-ü meâşîrîn ve lekâf kemârâ fîz-şîrînî nîmî bîdîv-zâhî emnâf anda yensâhî ilâdîyân-sâhîrîn<sup>22</sup> ile evrâk-ı gul ve revûbîn-ı bakî ve vakûn ve selâhîr-ü besâhîr-ü âkân-ı mülk ve dîvân meâyyîn ve tes-şîl ve fîyûzât-ı gâmîr-ı erkân-ı hakdîyîk erkânî ve fedâletâkân-ı muvâhîdîn<sup>23</sup> ile mühâl-ı kâbâl-ı meâcedân su-selâ ve îrâşîl eyledîk. Fîrâhîr-ü İslâmîyânca evy-ile gâhîr ve dîvânîm. eyyâr-ı

<sup>22</sup> Acd nîmî ki Tecvîzîm şîmî Zelmînk ile yeryüzüne evyîk iyî câhîrîmî nîmîşî âldâkîmî yazmîşk. Kur'ân-ı Kerîm: Fâtiha, 105

<sup>23</sup> Allîh mücâhîdîk'î övâkîlî kîdî. Kur'ân-ı Kerîm: Nîca, 95

İshak'ın emânîni tebhîyyet ve mübârek bâdînün gâlgâle-i hüsrâniyi behterini ibret  
 hadîs-i sehîh "İnne'llâhe yekfusu li-bêzîhi'l-ümme'tü mâ râka küftü au'etü senâlin man  
 yocâldü'dü le'hâ dînetü"<sup>18</sup> arzâdînün anâkât makrûlün uzru cür'et-i seb'end geçdüm-i  
 kerâm ve mevân-i memâlik-i câhî-i küfr ve imân'da işkât ve dîlân ey leyüb sadû-ya pür-  
 neşât üste'te kü ve fîvâz ve hadâ-yı leth ve behrîzî-yi "lâ yevzû külfün man tinnâ'ül  
 yukâ'ilûne ak'le'hâski zâhîrîne mâ yevzû'le'siyâdîne"<sup>19</sup> hadîs-i şerîh nazârî'et-i münâfîyye  
 kar'ı şer'î i sâkıân-ı memâlik-i zemîn ve destân ve mesâlik-i sâlikân-ı emm u emânî  
 kılınışlarda.

İbeyt

Tâ'le mâuş çü zi-evet ezet  
 Perlev-i hod-ül-ebod enâ'î'te  
 Azâm emm dîvânî tehtü'-levâ  
 Âmede güm ü'âlem-üfîrî'te  
 Yâ'nî

Hürşîd-i sâpîrî-î ezeliyyet olan Hazretü Rasûl-i Ekrem (sallâllâhu aleyhi ve  
 sellemün) perlev-i emâmî evre-i ezelden dirâlgâc otub şâşâ'î ebod-ül-âbâ'da degm lâhîm  
 ve neşki sâire ve tûbâ olan levâ-yı hâmdun sâ'yusî âdeci ve gâyrîve cöv-i emm ve emân  
 olmuştur.

Bilâsî ceren, be sömret-i Hâbiyyânın tahkûki ve İdrîs-i Hzretü Risâlet-penâh  
 aleyhi salâvâtülâhî bigavret-i emânîmim tasdîka elâine-i musib ve şâ'irde re's-i emmâ sâhî'â-  
 i hîre'te Musâfâ ve zamân-ı sirâyet-i fâzâle müller-i Nebevîde memâlik-i İslâmîye i  
 Rûm'da leşkâr-ı hâmdunün eşyâm-ı hâmdun kî 609 (1299-1300) senesi gâhî'munâ vâkî  
 olmuştur. Bilâsî musâfâ-i mekbi'sân-âsâ her hengâm-ı dî-şâ'irde ve hâmdunün ve her-  
 aut-ı fîrîz ve meymândaki neyyûrî'te müyet-i Kâhânîyyeden ol âvîmâz meşîkî zamânî'me  
 meâm-ı meş'ûd-ı âsumâ'nî'den istîâre-ı nûr-ı behşet ve şâd-mâni nûmâ'yân ve dîde-  
 remend-ü dî-şâ'ir-ı şlem-tâle-i ustâ'nîb-ı kâfî-i felek-i âlf-kubûb ile ol sâ'atun kevâkûb-  
 emân-ı tesvîlî'inden taraşgâd-ı me'âm-ı ikbâl ve kân-yânî emân eldiriz ül.

Nâzîl

Nâzâ-ı der hey'et-i serâm kerde  
 Zamân-ı ihtivâ-ı zîm kerde  
 Be-ferruh ü'â' u baht-i hâmdunün  
 Be-rûz-i ihtiyâr u vâkî-i me'mûnün  
 Yâ'nî

Zamânî'me istîyâr-ı kân ile evâm-ı felekiyye nâzar ve talâ'ı ferruh ve baht-ı  
 hâmdunün ile her rûz-ı rûz vâkî-i bîherîzde kü sâ'tî'me evreng-eşyân memleket-i bâher  
 hukm-ı adâlet sâvâye leyh ve nâhâm ekâr ve me'mâkâtân-ı evâr ve me'mûnî'dün-  
 mekâ'îlîb-ı rûzgâr yâm rûz-ı rûzgâr ve ley'îlî-î kâfî-i me'hkemâ-ı me'mâkât-ı  
 rahârâ ilzâm ve bey'atlarında istîyâr hukm-ı adâlet me'dâr ve me'dâlet ve me'mâkât-ı  
 tedvî-  
 mîkâ'ter izhâr ve cîbet-ı ikbâl ve âsâr-ı âvîz-perverî ve izâfâ kâmdun-ı dînet-ı âhâkân-  
 vâvevâde ferrân-ı vâcebül me'sûle Sâleymân-ı şâ'mî'nân-ı behâr-ı îhdâl ve hârekât ve

<sup>18</sup> AHİK be Dîvânî için her yıla sene de bir dînî yün der yorumlamak her müceddâd geçürür. Keşîdül  
 İhtîsâr, Fihriyî No: 740.

<sup>19</sup> Örneğinden hak yulunda âvâc-ı mâ-âde çâ'ân bir tîkâ kıymet gümüne kadar devam ederlerdir.



sekerât-ı hâd-ı sabû ile emsâlinen-i çimen ve gul-zîr-ı intişâr ve ken-ı bîrefre-gâni sebze-  
zarın âzâr-ı hürkan imâyel ve ziyânet şarî avrâk-ı ezhâre menâşîr-i adl ve insâf ve  
tanâdî-i âkâle ve emsâre ilâr ve zihâr eyledi ve Cemşâr-ı küll-i vakî-i pâst-gâh-ı  
sultânâda talû-ı kâin râni küre tavâl'ı bezm-i gâfistân için tevşen-i tevessebh ve nazm  
suvar ve niyete tabisûbe hasâs-ı meşî ve sâûr ve ziheng-ı melî-yı nevî-yı hubûr ve huzûr  
ile sâkâyân-ı seyh-çeşmân dustunde lâle-bâlyı nûfûsânî taklîlî kerdeşi cân-ı düst-kâni  
eyleyüb şigür-i bulbulân-ı hoş-hân ve hâlîr-i avâs-ı evrâk-ı hosan ile hâb nâşîm  
egîmivî gûşrâl ve ân-ı n-ı muhtesemâne ile sulfe-bâr-ı azhâde ve şukûf-ı eşer ile  
mîteyyen cân eyvâde zerr-i nişânîğn âğûz ve serâlek-ı akudîr-ı bahârın pây-gâhında  
cân'yyet-i sâde-cultûârân-ı nâfeg-ê zâr için bec-bezan-ı pâdişâhâne âusle ve nergis-ı  
bükmn hârisân-ı şeb-ı zinde-dâri meclîs-ı meclîânda gûlân-ı şâle-çeşm ve Râmân-ı mûsâr  
idiler ki bezm-i muşîrânede pâ-ı şebâroden çeşm-ı bîstâr ile reav-ı hünârâ giriftâr  
idiler ve hemîşe ol bezm-ı içtîrî kâin-kârlîğn ile izâre-i kas-ı meseretle serlerîn ziy  
eyleyüb mükân-ı hüsnede teşvâr idiler ve ol bâ-mulâkka nergis-ı husâyîn def-ı  
humârnâ imdâd için dest-i 'âlâ-ı kadeh-i mâde ve sümle mûşîrâta, huzmât-ı hen-pâ ve  
kacûbe ve sebû mey-ı hoş-gûvâr ile merâm ve mîteyyed idî

Bevî

Haymeñhâ gusterde hem ezhâr der-ârdî-i deş  
Nergisün şün küşîrât-ı tarî lî tahtê-b-huyân

Ve sâfîlân-ı kân-yâb a'îf mûr-ı şihân-tâb talî-pâh-ı sipür-i bülând-kulsân tere  
sühb-ı zamân ve mûkûmetân-ı memâlik-ı ahân ol bulde dâde-ı mûlûkânî ve arâmî-i gîr-  
âfûcî ile asav-gân-ı sipâr-ı erbûb-ı bahâr ve uss-ı muşker-ı leşker-ı ocûlarda hâsrevâne  
n.gûh ile ol bî-had u şenâr olan emûdun ma'şerinde tevşen-ı uctvâr-ı emzân-ı seyyârî  
âkâle ve emsâdın her bir küşesinde cevelân idûrdığı hâle gûlâşen-ı rey ve tedbirin  
kavâdîdurun evrâk-ı hâîr-ı mûnîr ve sâfâhât-ı zamân-ı gîr tevşîr-ı âzre bu mû'âlâ ziyân  
aldı ki heğme ki gîr arsa-ı rûyâr ve meyân-ı ahîl ve ş'âb-ı âlî tebârdn mesnâd-ı  
hülâfet ve iyûkâl ve mansab-ı nasfî ve r'fîfe mûnâşîb ve serd bir kîmesne bulunmak  
mîmlektî mîtebûr? Zîrâ memâlik-ı Râmân ve ol menzûmum nevâbî-ı âkrîrînde kî ol'ârâk  
âzâr ve bahâde bir kîşver-ı hemîşe buhar "ve sermâttî tece' rîm uhtîhâl-urhûr"<sup>229</sup>  
mîşâhnda her-nâfîklîdîr. Kuvvet ve devlet ve kübrî ve avlet ile şâhîrşîb-ı bahâri gûb  
îtidâl-ı fitrî ve âfâlet-ı tabîî ile şemserzârın sevânân-ı nev-hûzînden zevâde serâr bir  
leşker ile rûy-ı zemîmî beşîr ve sâfâ-yı âb-ı tîğ-ı gûlî-namûy ve eşkele-ı şâhsâr-ı rûşen  
rey ile zûhsûre-ı öyün-kîndâr eyvârdun şîre-key-ı çerç-ı şîrk-ı bulîlîni ve zerg-ı zulûul-ı  
kulf ve niğyânî pâk ayleye

Devt

Zîkr-ı vâsî-ı u eğer telkîn suned bulbûl be-bâğ  
Der-ke'âm öyed zebân-ı süseneg mülâ kelâm

El-kıssa: Mûcâverre ve meşîverre ve mûcâverone icdâveimet ve mûdâv ezeder,  
sözra tamâmî-ı erbûb-ı hall u âkd ve emle-ı aslûb-ı mîsâk ve abd ve ol rûğâmın ser-

<sup>229</sup> Allâhdâc amâkâr nîcân sermâl bîhşetleri vârdû. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 25.

haylân ve ahyân-ı râzgâr-ı dîle ve aktâr ve emsâlin şûân ve pişer kodemân-ı ehbâr-şinâkâlarınin, teyye sâyile ve fîrâ-ı sâkiâları burun uzerine kazar ve emsâlinin itirâk-ı kelâmı bu meânâ üzere istâkâmı hâkk ki el-yevni mâbeyni-ı inâdla şavâl-ı telâfîka ve inâd ve şavâl-ı hîcas ve fesâd pey-dâ ve reh-yâh ve temerrüdân-ı müteğallîbedem herkes vilâyet-i mezkûredem bir kâfirin hükûmetine kuvûh şâib eyledî. Ve Mûğol ve Tutâr-ı afet-ı şer ve şûarâzâdâz kavîr-ı şük ve şîrs-şâkîkîndî. Ve Tâze-i Cengîzeyân-ı müdâhâlesi ekseriyâ bilâle-i Selpîkiyârda müstemir ve mügarremîr. Bîzân-ı bir sultân-ı sâhib-ı kâdîkâr zemkîni ve bu husûdun Jamûyet ve vikâyeti işleri mesûkîleri bir vâkı ulamı ve sîh-ı ilmed-şâb-ı edâ ve zâker-eyi kat ve bu diyârın mefârihiyet üzere mübâhîze emrekes amâdân emâetîr.

*Lâ cümle*, emsâle kabûyil ve aşyâr-ı Enâk ve Oguz Hânî ve dil-âvâzân-ı ayvâkâle-i Kayı Hânî mahfeliâkîl zekken obdîr ki el-yevni meyân-ı nekâm-ı Türkân-ı dâ sâet-i peşevâde ve ahliâk-ı hamîle ve şavâl ve emâdîl ve vâfâle-ı hîlâk de mesûl ve rûbûle-i hasb ve nâretîr-ı nesib de şîyeste-i mesel-ı mâlî ve bîyeste-i emerg-ı arîdânî olucuk. *Osmân* Beg'den gayri arîdânî minâ-şâmsîr ki hamî maksûd-ı küsedân : Kayı Hânî ve hem kemâl-ı deydâre de muhvi-i sömge-i mâsûmânîdir deyu emrele itirâkîyle ol şâvâle-i deverânî emâzâr-ı sarvâye namzel ve tev-ı hîr ve dest-ı râğbet ile bey'at eyleyân ulâ meâzîr-ı us serîr-ı saltânetle de aş eyletîler. Zira devân-ı âkârı ve nâzâr-ı ben-ı Avlâk-ı usânen şerâf-ı Mucâhhar ile kâfirin ve sömge-ı mâlik-ı meşk bu şây-ı-ı ködir ve bârs-ı kâkue bî-eyvî hâl muhtuêr.

Deyt

Dîn-ı devlet be-Şer'î şân zâde est  
Zeyn-ı dâşî ân-ı dâd-ı ul pâyende est  
Mîlk-ı teyye-i şâh maksûd est  
Kef-ı şîr kavîst maksûd est  
Yârî

Deylet ve dîn Şer'î muhîn ve şâh-ı meâm de zâde ve inâ-yâ ahliân-ı Şer'le âlem mâsmûr ve teyye şâkîkî ve meşki maksûd ve kemâ budârdân. Zira ol iki-şâhin bu iki dâl de pâyendeldîr.

El bakk-ı emîr-ı keşkeb-ı meymonet ve dâbâl ve sevâre-ı sâbî-ı sarâdet ve isâle şîme-i pîşânî-ı ahvâl ve mâşîye-ı mâl-ı Osmânîden manâyân ve sîrâ-ı hîlî ve dâlelî mânerde : şâvâle-ya Yemînî evvâ-ı fâlek-ı emâzâden emâzân ve dâlel-şîr-ı lîl.

Deyt

Hamî melek bûl hemî mahî-vâde  
Dâd-ı emvâl-ı emvâletî dâde  
Ez emvâremendîş nevâzed-ı hâtt  
Bî-hâker key mesel be-lîle-i be-lâhl

Ve bu emânet ev kâşîleri şâkîmeten burâhî ve deşvâzâden ve bu emâret ve âriyet itirâkîmetân şevâhîl ve mâşîyemden kâ etîrî hâk ve yakûbîn kâfîbona sâri ve 'şâkîrîmîdun emvâ emvâletî. İki nev' ten Ebdâ' keb-ı kâkâde manâret ve sâbî-ı beşâr-ı meşâkîkâkâde manâret idî. Bir nev' her-vef-ı dâlel-ı lîl-ı kâkâde ve tedbîr-ı hîsâvâne ve bir nev' dâlel şevâhîd ve levâzîl-ı emvâne ve mevâkîl-ı maksûd-ı meşâkîkâkâredîr. Amma

kaşın-ı evvel ki çekti: i hard menâline ve ulûym-ı huğumendine idi. Ol ilâhî sîrâ ile ser-  
hayât-ı Etrak ve pâyâyân-ı musamâlık ve emâlik burar. İzerine karac-dâde okullar ki  
kavâid ve kan-ân-ı Oğuz Hânî ve ustâb ve âyân-ı Tîlukât-ı emre ki kaşın-ı İsyâhîndur  
anların tevâid ve ahbâzında vâkıf ve mütefik oldular, vâkıf, öze çöktü Kayı Hân gayet  
ihlâsîk-ı sarverî ve nihâyet-i şâcîfâ: ve teşker-ı perveri ile müteşif idi. Oğuz Hân'dan  
suzâ meyâd-ı levbîl ve huân ve câmle hâşî ve haşande menzile-i pâdişâd ve hânî  
ve mübet-ı saltânî ve kânârâniyi Kayı Hân'ın evlâd ve a'kâb talâsî ve bu hâmedân  
beylerimî kabîle et ve el-yeti tansîs eylemeşkelâ. Auz bânîcu şimdî dâim bu hâmedân  
kaderini ve dâd-ânın hâşmet ve rûhet-i mevâsüt, usul-ı kadim emre evlâdını  
şiveste gördiler. Ve a yâr-ı rûzgârın dâle-i intâzân bu sâlâre-i devletin zühûrânı şerh  
ve tinnüfîr idi. egerçi bir zamân vâsîl-i tağallübâ-ı rûzgâr ve iknâs-ı kerdeş-ı sipîh-  
i gâhîr ve kâs-ı retâr ile mesne-i eyâket bu hâmedân-ı sarveriden âher vere meyîl ile ol  
karfın-ı kaşın-ı fetret-âde olmuşdi. Auzma elhete

Deyt

Çend rûz evlese sây-i hilâf oerân  
Yine mecrâ-yı kâfârın bulur âb-ı ihân

Ve her bir feleğin kerkeb-i gurûbi yine meclî-i ulûkdan telî ve hân' oluzân  
Deyt

Dehşet Etlüdy be-mülk-ı zamâne diğér bîr  
Sâ'îcîn ne be-erulâre-i kuyûs v şundîr

Yâr!

Ulûk teâlâ zamâneye tazeden uzaya öyle bir sarâfet verdi ki emâre-i kâş  
şundîr sîlmîz.

Ve bu sâbîhin misbûhî fîrûg-bîlâşâyîşi ve bu müşâveret-i sâzâhân fevâid-ı  
meymenet-nâmîsî Osmân Beg'in evvel-ı avâm-ı cevânî-i bahr ve âbûl ve karamîki  
mezdîneği ve eelîkâr ki Selâtin-i Sa'ûkîye'nün temer-ı devleti bil-kâfiye nazî ve  
lekâyâs dâim bî-karvef ve şevket olfuklarından ulâ-ye kavîyy ve fakîhân-ı  
memleket devletine mütevelî olmışlar idi. Ve onlardan zabt-ı mülk ve sîpuhâ dâim  
kalmayub hâkîyye-ı mülk ve câh-ı mevrîsleri bu rûzgâr-ı parîşâde parîşâde olmağı  
yukârı bilindî.

Deyt

Çi biyâd herâsîdnet ez-kem  
Kı dîrîd herî ez-şame düşmen besî  
Tu serî-i mevî husân bîl-ı kuhî  
Kum ser kışed hîd bû-şev u bîr

Yâr!

Ol kim zâden hasî' emre müteşâh degildir ki bâncînde hasmâ pek ola. Şer bir  
uze serîsîn düşmen bîl-ı kohendir, kâhne sâğîr kâk ulub sarve bunbur olmak  
mâhîkîr.

Böyle olduğu takdirde Osmân Beg'in uğ-ı tuz ve şimşîr-ı han-îrî n'â-ye  
l'âmîdan âb-ı intikâm için âzîv-â-ı nûyândan zühûrânı vâkıf ve derîndîr. Ve işâkâr

ve istinâdının derecât ve irfâdân gıyâ hilâfet çiyân-ı rûğ ve sipâh ve sipâh-sâlrân-ı  
rimâh ve slâh usû: âsâr ve bâzû-yî merdânehî an karâb bîht-gâh-ı rîfâhla fîlâ bâhur  
deyü küdet ve âlâ tûkîl-lîsân rûmber-i niyân-ı zûlfikâr-makâm üzere dâvet-i İslâmde  
mübâdîl-beyân idâret ve her-mokuzâ-yı kûzân-ı muâziz-nizâm hîmetl-İslâm ve  
immet-sâlmîni<sup>221</sup> sadâsı senâ-i havâs ve avâm-ı ilkâ ve ühân ederler.

Arahî

Fe sühame lezî zîake mülken ve allenâse'l-culûse ulû's-sâmî<sup>222</sup>

Notas: Çoğuşa mülk-i rûy-i savâh ile Osman Bâg'e böyle kırılıp ayakdiler ki  
bu mansûb-ı bâlânâ ve mesmûd-i selâdet-merdân kabûl-i fakâh ve istebâli Şer'î ve  
âkîlân sâzâ edem ve bu maksâdın temâyetine ikdâm-ı zimmet hâmmetinde evceb ve  
âhîmîni okd. Bu nîmet-i ezîmîyî kavîk ve fîlen teşekkür ile bâlânâ ve te'yide mîkâdât ve  
yetimîn fe'yetimîn sâpâs ve mînânet ve mînâlm-ı bi-zevâhî ezâm ey kerem azâyân-ı nîmet  
mîlân-ı tazîâl ve sebâb-ı te'bâdî ve müstelzem-i tahkîk-i devlet-ı her-mezûl-ı "Ben  
şekâretün le ezîlennektim ve le an kefertüm ure ezâbî le şâidim"<sup>223</sup>

Bevî

İşâr imrâz me'âzîyet-i ân kâr  
Kî hâhed euz ü kûl u râ sâzâ-ıvâc  
Şerâf ez-ferâ hâite tahî u efer  
Çû şâh ez-mîhr i âlî-kadr u server  
Yâ'nî

Sana bu şâh bu keyfiyet irs ilâdir senden gayri buza kim büyükür. Ve sânu  
öncevâh-i lâ ve tahî pertâvâ bahîndâzûr. Mînânet-i sipâh kî âlâbın sebâb-ı âl-  
kadr-ı sebâletendir

Bîrzârî' ol mînzâ-ı feyz-ı ser-hîzâi a'nî Cenâb-ı Osman Beg Gâzi ol  
kelimâtın mevzâ-i fakâh ve ol mukâdemâtn sultân şâhîn âkâle evlîyâ-ı devletî gûç-  
kabûl ve bî'n-âs lîgâ ve mü'azzâzât-ı nîâm-ı mâkûy-erzân-ı zâmî ki merhûbet-i merche-  
pîlîşîlâh kûlân-ı nîmâden fetinâb eykûb pây-ı dîl-övedâneyi me'yân-ı merdân-ı  
dîre nihâde ve te'yîd-i bünyâd-ı İslâm ve kam' ı bünyâd-ı kâfîr ve âsâm niyyet ile  
âkâim-ı ikdâm üzere kâvîm ve âmâde ulû

İsret

Paç her-nîmet-i Tîlâî bî-kısmu  
Şîkr-i nî'met kâmem şâmî-ne-komîd  
An kumân k'ez Tîlâiy bi-gâzîmed  
Kî zî annî hîp kes ne-yâzîmed  
Çû'n recâ-ı mîrân be-âc u tahî bîlâmed  
Kâr-na mîkûnem Fîndâ peserîd  
Fî'mîdî mâ şâdenî ber-kes  
Her-Hüddü' l'îlmîd dârem u bes

<sup>221</sup> Ya Kâhâ.Nâm-ı edîrînkîz ya dâ başınvâz gâkâkîlîz kâllînkîz.

<sup>222</sup> Sana mülk ve sânu övçünde hîçer-olmeyî kâllî edâs-ı dîlîh'î kûdînkî nûksân sîmlîrden tenzîl edîrînkî.

<sup>223</sup> Şâkrâdemînkî end-â'âm kî sâvâ kârlîgâsâ âdlînkînkînkî; nânkîrînkînkî edîrînkînkî hîlînkî kî zâbînkî şâidînkî.  
Kâr-ânkînkî kîzînkînkî. Dîrînkînkî, 7

**Amma kısm-ı sani**

Şevdâie-i imâret-i ʿirîfîne ve işârât-ı meʿrûfî-i hakîmâne'dır. Ve bu konuda iki lafize var

**Latîfe-i evvel**

Ki mülk-ü Jedunde-nişân, ism-i Osmânî'dan âyân ve ser-çeşme-i ayınlardan gâlib-i beyân-ı İslâm üzere nûşâ-yân olan tevîh-i müteberre'de bu güne meşhûrdur ki eksik belâz-ı Rûm ve ol muvâzânetün mu'azzamân-ı emsârında a'lâm-ı illâ âgûz-ı sa-tîrîzhâ ve imâz-ı Cemâh-ı Seyyidî imâret-i (elâyhîsse'âllâ vesselâm)un livâlatının ser-bîkendiğî Hügrî Osmân (cahyallahû te'âlâ anhû)un cyyâm-ı bilâfütûnde ahkâmı istâmâ erişmişdi. Âfirîn-zamânında bu hâmedân-ı Osmânî'nin yünûs-ı devlet ve sultanatı sebabiyle encâmı erik ve bu rivâyetin hâmisûle okur ki cem ve kavser-salâbe-i Osmânî'nin zamân-ı hilâfetlerinde emsâr-ı Rûm'dan ha'zâ fetih-i İslâmîyye'ye ibidâ-ye şucû'da ol zamânın müdâhîlânın gâlibesi cûmb-i şimâl ve garb ve diyâr-ı Arab'dan sâlut-ı deryâ-yı Freng'e ki bilâz-ı Şâm ve Rûm ile mahfûfâtur resûle olmışdı ol vakıta hemsâz leşk-er-i İslâmın fetih-ı diyâr-ı deryâ hâre fursat ve yârakı nuceâl ve ol aklânın kilâ' ve husûs-ı tetvîrîn teşhîrine bi-mesâl idâlar bu müvâil âzâ zamân-ı emâret-i Ebnü Mervân'a dok ki ben-i ahvâl ve tem-ı zâmânlarından heru tem-ü hükûmetde Ebnü'l-urû'mînâ Hazreb Osmân (radîyallahû anhû)un karâyat, gâdâleri olağışle kund'larin macesab-ı cyyâle mansûb-ı Osmânîyye'ye mensûb add ve belki Âl-ı Osmân zâten edâlar idl ve bu fütûbât-ı cîni ki iktisâyı tesvîr : ezâlî âzâz mensûb-ı dâimân-ı Osmân-ı âhû zamânı idl. Anlar urzâmeret ve imâdîvâr idler, çûkâ muktezâyı gerdeş-ı devrân ve zamân-ı râ-fercâm de hükûmet-i mensûlîk-i Şâm belki eksik bilâz-ı İslâmîyye de Mervânîler istiklâl ügrü olmalarıyla gâyet-i gevket ve yesâr ve kuvvelâ mül ve usâk-ı hesyâ ile diyâr-ı meyrîk ve mağrîb leşker ürsâl ve tam-ı ham ve gurârlarulan mâşî Kostantinîyye fetihinde peygâm-ı beşîret emân-ı: Nebvî ve imâm-ı mes'ûl ve mâhûd-ü Mustafa'vi (elâyhîsse'âllâ vesselâm) Devlet-i Osmânîyye'nin mukaddime-i şerî'ün berâkâtında kurâllere tavvâzül emek zâ'muna dâşûp muccered inisâb-ı karâbuc-ü Osmânî ile ol fütûh-ı cemânat ebvâb-ı devletî rûy-ı rûzgârlarına güçsüle olmak şumâlnede okûdur. Lakin lafîz: esrâ-ı gaybîyyeden zâil ve adem-i kâbiliyyet ve istikâkları sebabiyle bu me'nâdan gâfîlter ki

Hey!

Be-dost-ü müneccum bilâre sâ'el ne-gurled

Be-hâm niçâst-ü zer-ger kilid-i gaze neyâb!

Ye'âl!

Münâsibin düstûğu ile kişînin tâli sâ'el olunuz ve zer-ger ile herâ-nişîn olağışle münevverin müftâhına mâlik olunuz.

Zim bu sarâzet-i inşâb-ı Kostantinîyye ki mev'ûd-ü Nebvî olmuşdur. Âhîr'ü-zamânında nasîbe-i Âl-ı Osmânî'dır ki mahûsîn-ı hâmedân ve cümlesi kâr-hüme-ı münevverde imâzâh-ı pâkîze-akâdîkerdin

Arâb!

Mâ şeyyeddallahû min m'ecedîn sâlefatîlâ

[illâ ve mâhâ nemâ'ât fîhimâ'l-ınd'

Bühenaleh Müeyye ibn Ebu Süleyden zaman-ı emâretinde Beni-Ümeyye'nun evliyası-ı istiklâfında asâkir-i İslâm'dan bir keşke-i azîm insâniyle memâlis-i Râm'dan bâzı diyâr-ı İslâm Şim'a illâsı ey edilelerinden sonra kâbir-ı mahâbe-i Nebevi ve erâs-ı mülket-i Mustafavi sohbetlerinde ki Ebu Eyyüb Halid bin Kâlebi-i Ensârî'ye Çûkâ mekân-ı hâkîmîni Müeyye'ye muvâfâk idâ. Hâlef-i nak-hâlef olan Yazîd-i pehlû teşkâc-i İslâkâta sipelt-siltâr ve bir mühlet Kâstantinyye'ni mahallâta ve bir vecî'le zâfer-vâh olmanışub ve zamân-ı muhâsere imentud olmaşla Ebu Eyyüb Ensârî ece-i mukadderi ile dâre bekâr-ı sefer ve gûlistân-ı cîsîm mukarr eyledi. Anıta fazîlet-i edâid de fâz ve caza şâhidet ile hâçiz oldu. Ve hâkî mekân-ı muhâsere Bîlâs-ı histân emâret-i hayrî ile mahfûfudur. Ki tefsîli yekîni keşbude Fâhî Sultân Mehdum-ı Sâni (kudâise sirâhicî-azîm) ahbarındak ed ebvâb-ı birin hârisidâ. Mebsûr ve mezkûr olur. Ve Ebu Eyyûb'un velâretinde sonet keşke-i İslâm toh ve zâferden meylûsen evâd ve Yazîd-ı kâfirin sedâçığı şâhmetinden ol nispet-ı dünyeyeye muvâfâk olmanâdık. Bâ'lehu nevhâc-ı emâret Abdülmelik Mervân'a resâle oldu. Ve ol dâre Kâstantinyye'nin tethi nevâsânu düşüb tevhâc-ı asâkir ve Müeyye ve Yazîdî teklid ile keşidü oğlı Meslemeyi sâçlı-sâhîl lâ'în ve tâqîm-ı kudret ve şâkkel ile derâydan ubâr ve Kâstantinyye'ni mâhsur ve on bir ay mikâlâri âzâmsâfâze amâkâle olub mukâdâle eylediler. Lâkin gayet icâzânet-i husr ve kavvet-i keşke-i kayser ve sâçlı-gün-âhî: kullândan mâşî teslîr, müyesser olmanış bâb-ı fittâi mevlîd anketir dâir, dâire: unâkârene gûşâde olmaç. Ve bizzurim cîret-i tezi dâğıg mütebbes ve bi-hakîkî ve ter-zâfer-ı bâ'îrûğ ve behâer arh eylediler. Çûnkî ezî-i saltanat ve Devlet-i Mervânî tevlîd-âlin-ı (Mustâfâni) dâir türke-i n-âsk-ı rihâc ile saltâ etmişler idi. Köllâc-ı eşrâc ile keşikç-ı hüsey'dan sâim buna kurun-dâle nâfâr ki emâr-ı sâçlı olan İdeleste derâc-ı şâhîr ve husârı süvâren ve musellâh dâhûl ve heyet-i muvâhidâne ile âkârin muâbed-ı kâfirin olan Ayasçâf'ı'nı müzâil ve âlâ mukîm nas gûhânde: ezâm-ı dâir-ı Mâburamedî İlân ve âle-fâc vîne mürîrîmîl eyleye ve muk ve dâire bundan gıvri nesne istemeye mukâd-ı mahd ve şey mürâdan sonra bu fâh ve nusret-i mürâfikâne ile ehl-i imân hüseynde mücerred bir cîre nîm ve âvâzeye kavûl eyledi. Ve bu kadarın bir zâfer-ı mülçbes ve müzeyyer mevân-ı mülûk: ezâm-ı sâçlı sâç-ı fâh-ı İslâmîyye'ye kuyûs de bakâc-ı bakâç-ıyye'ni "imâllâhe kâ yuhâfû-â'îd"<sup>171</sup> beşâretlîndir göfel ki gûş-ı her-seveç-ı kurûbiyânâ şâçet olmanışdur. Ve sâç-ı sâç-ıyye'ni "velâ tehsâberânellâhe mülûle vâdîc: nusokû"<sup>172</sup> hâser-ı vâly-ecâriden zâhî ki dâç-ı kâher-ı sepdurde âvâze: beyâret vârmışdır. Ve ol fâh-ı nâç-ı. Mükâfâcî öyle mevâfîk-ı bî-nîmîni telhîl ve mekr-ı keşfâr-ı mahkûr ile necz emâsâsıyec ve muhâşer. Anın gibi nusret-ı müzeyyerin mürâyîş-ı suhl-ı kâzibin kulûyle muhasâsıyecdir ki suhl-ı sâç-ı kâkur mukâdder nîmân-ı fittâh-ı lâlânîyye meçrâc-ı İdeledân-ı Âl-ı Osmâniyyondan nur âyân olmanışdur. Mârâ bâzı kâçer-ı nûr mukâb-ı'l-âhîr o fâh-ı Mesîeme' Mervân bir kâçerden ziyâde nîmân şâhâd. Ve fittâh ol sâç-ı ve mürâyîş-ı nâç-ıyye'ni berk-âç mevân-ı kâç ve mülûkda Mervânîcân-ı gûdîr ve gûd-ı mukrûh-ı küfûrâ nûr-âçâr ve rîk-fuk tevlîd-ı âyân-ı dîm ve tevlîd-ı Şer'î metânde Âl-ı Mervân'dan Mesleme cîm bir şâçm vârmânında nice zâhîr ve uruz cîm-ı niçin mîrâhâ: gayri dîm dâle-i hâdîhâne ne yuzden bâhîr olur ki

<sup>171</sup> Şubhe'ni Allâh ve dâire zâlelânu. Kur'ân-ı Kerîm. Al- İnrân. 2.

<sup>172</sup> Sâçm Allâh'ıyey gûmberkâre: unâhî şâç-ı evâç-ıyye'ni sonra. Kur'ân-ı Kerîm. İbrâhîm. 43.

mekânıy-ı merâmîniği nâh-ı hâkâdâ-i te'nâs-ı lafzîsinden puytâ ve hâkâdâ-i nâfâs, tabîs i  
hâkâkâsî lafz-ı kâsûlîmîniçe ve sîret-i anîhîdârîsından İnceyâkâde

*Keleî zerrev*, bu deccâle-i dîr-pervân nâsîb i berzîk-ı sarîf-ı emend-ı Âlî  
Osmanîdır ki ârân nâre-i hübu sâminîye isâne Mûhammedî ve sîret-i merçûbî tâh-ı  
sânen-ı Âlî Mutâbîr-ı Ahmedîdir

Bev

Sıyâ-i şehîdîsî fâ kelîg i necîb

Hâdîmâgâr-ı uşâk ez-âkâbgâr nâsîb

Zar ki ne-bîd bîz sayy âh-ı meşer

Andebûlât ân meşer garaz u bes

Çünkü her-hâsete sîret ve imnâ ol meşer ve mebbe-i kayînesi İslâm ve  
vâhîd-i hülefâ-i mücâbeder mükâf, muvâfîkâ; ve mûsâdekâ-i fânî de sîpeh-âfîr-ı dîr-ı  
Mûhammedî ve safîrîkâde İhyâta sâfîdîr

*Le cerem*, çünkü husn-ı teşvîk-ı Rabbî-ibâd îkâfâd-ı hüvâd i kâfîmî bînyâd ve  
nâhîde ve bâder ve hâkâdâkâ kemâleteste-i Hzret-i dîr-ı Nebîve ve âzâte cihâkâ edle  
Yeşmen fe-yeshmen kel-yâ hüfâf-ı Osmanîyye kudûd-ı zâfâk-ı emevîni ilâk  
slurunnîsîze te'yîd-i Sîhîlânî âsunîne efrahîe eylevâb kâdûdân ve eslâl-ı akûbîm  
nâre-ı nîk ve zür-ı cemîlîlerâ sâfîhâte nîrgîze nîrgîze eyleri ve ecd-ı a'lâları Âlî  
Hzret-i İslâk Nebî şakvâ:ullâhî ulâ nubîyyînâ ve talehîsâsâlmâcîm dâ'â-yı havîr-ı  
berkâtînden içi. Ki emîlîkâte-i serverî ve dânyevî ve nûbe-i eñh-ı mânevîar mülles-ı  
Nebîvîde ana ve imânîl-ı kâb-ı celâfâf mîsâbuna mûkâdeler ve müyesser ulâ

Bev

Köyâ-i İshâk hoû sur bulard

Kâserî-i Râfîk be-i Erâmîmerd

Çiy-ı nîşîr-ı Öğüt ve Şâh-ı Rûm

Kâf-ı pîrîvânde-i kâfîfîr- şûm

Mülket-i nîşer u sarîdet-serîr

Râm-ı nâtenâe ve lâfâze-gû

Osâdef-ı geyher-i şîhî eñ cür

Göher-ı vâcîmîle pîr deryâ-yı pîr

### Lañfe-i sâniye

Olur ki, gıncî esmâ ve müsemnâda nîlîzâk vâkî' edîr. Bir bîrde dîz ki eñ-ı  
nâkâkden bîzen İkrâr-ı husn ve tâ'îr-ı zebânından zâr olîk ki ism aç-ı müsemnâdır.  
Ancak ekâlî-nâ ilî-hâl itîfâk-ı dînyâyîne merâbâ-ı vîcîd ile ismîn müsemnâyı  
nîşetî tabîvâc-ı ervâhın ebdârâ ve vîlâkâ ve murâbâte-i esâmîn ana becelîlîki gîlâde. Ve  
kelâm-ı hikmet-âtîkâyı "el-esmâu tenezzehu minâ's-somâ"<sup>224</sup> muktezâsîme bu nevîle  
mînâsebet mînkâsîdır.

Bev

Lañ-ı mânerde-i in esm dîn

Mu âneş ecdâ-Şerîf mânemîd-i cîm

<sup>224</sup> İsmiler somâd-ı a'raf olmağdır.

Ve murâbâta-i İsm-i Müsennâya delâli-i zâhir ve telvîk-i lâlî ve ma'nâsı özet ki erbâh-ı ulûmât ve vefâkâm-ı zâbir ve bey-nâmî tasarrûfât-ı İsm-i le'âliyyâ müsemnâya mütevellî oladur. Şâhid: sur-ı mübâra me'nâ-yı hilâfet-i Nebevî te'yûd-ı Subhân ile müsemnâda ve bu devlere Osmanîler muhâzîyeli Osmanî te'vâtürü lâlî ve lâlî ile üyân olmak mütevakküfdir. Zira lâlî-i Osmanîler olan harf-i "ayn" ve harf-i "sin" ve harf-i "mem" e ki zâyid olan "elîl ve nüm" harifleri mütlak ola kavlîği kurumasına derler ki murûr-ı eyyâm ile kâhîyâ lîkânı yörtememiş ola. Ana kayâsen Congiziyânın ihtilâ-yı hürûcunda teşkerinin teğallübünden memâr-ı k-ı İslâmîyye ve dîn-i Müslimânîde emvâl-ı şikâstegâh peydâ ve diyâr-ı Rûm'da vâkâ' millet-i Muslâfâ-yîyede dâim murkesirât-ı günâ-günâ hitvewâlî ve ol vîzâyetin âkârâsının pîşî ve perâin Selçûkîlâ idi. Ahalî dahi vuzûh ile şikâste ve devletleri gay'ete emnişgî. Avn-ı Hâhî ve fazl-ı mü'mânenâhî ile ol zemânâda pîşî ve perâin-ı İslâm ve muslâf-ı ehli-îmân olan bu Osmanîler zulûm ile ol şikâstelik lâzâm-ı üliyyân ve rûbânî ve cülâd-ı sulbîsinden. hâzîrî kâde hâzîrî zâbir ve bâhîrî murkesirât-ı âkârâhî İslâm pîvend-ı istikbâl buldu. Ve her vuzûle olan İsm-i Osmanîsi murûbûk-ı müsemnâ yı diyârîsî olan spîle-ı âkâr-ı ma'nâfâdeti unur. bu nâm-ı nâmîsi bedîyye-i âşumânî murûsâinde ola.

Beht  
 Des harûl-âkâ kâ matûrî barved  
 Res belîyye-âkâ kâ ün yârî şevâd  
 Evvelâ kâr-ı bu rûm-ı arkâkâd  
 Lâk hîret-â gülâstâ arkâkâd

Çünkü kullâr-ı bed-kârdürî teşker-i eşrân ve Congiziyân-ı murûlân âfet-i vuzûr gavete veldi. Mergûz-ı fetih-i mâbîr ve ugrû-yı "ve beşşin-ı-mür'mîn" <sup>22</sup> bu âhîr-â- zemân Osmanîler hânedânının nâm-ı nâmîsi subhânî-î ta'vîr-ü dîn ve devlet üzere sücr-ürmâ ve inkârde ve şikâst-ı istikbâl-ı heder-ı en-ı İslâm ve sîne-ı hî-kîme-ı mü'mînânda murtebe-ı nîsâdîyye resâle olan zâbir-ı İslâm uncedâdeten husn-ı terbiyye ve inâzâm hâhîrî cümle erbâh-ı dîn ve devlet ve aslâb-ı mülk ve millet birbirleriyle dâvâ-â-â ve pehîlâ pehîlâ ve benzîyet-ı unûr-ı salânat-ı Osmanîyye için pây-ı istikâmet üzere sâf-beste-ı muâkâf-ı hizmet-ı olîhîr. Ve Hîrâd-ı Nebevîyyenâ 700 (1300-1301) matâhî şubhânâda dust ve ihtivâr ve rûbânî bey'nî-i Osmanîyye mihâde ve flâm-ı İslâmî ulûd-ı İslâmî serâ-ı seccerîle lîk-ı te'vâtürüne gîşûde eşlevâr rüyâ-ı valîyyâl ve mesned-ı celâletunî âşumânî-ı izz ve dîlîyye keşîde ve âgâze-ı ma'âlel ve murâbetunî gûlûbûk-ı hâzîrî ile kâşer-ı köfîr ve İslâm'ı resâle eylediler.

Beht  
 Ebe ümîlî kevân fîrîe şevâ hâhî  
 Melik hî-nâçest her-îrûze gün-âht  
 Her-âvârd ü peşîkî ü şevâhî  
 Zî mağrîb-â be-nâçrîk nâm-ı şîhî  
 Her-âht mîbârek şod çû şîrân

<sup>22</sup> "İb'ın-kûnî mûjîde. Kur'ân-ı Şerîf. Bâkara. 223.



Mübârek hâd potkenleş dilâsın  
Kavîler geyt rûz-i rûzgâreş  
Ça şod kâr-ı hükümet her-karareş

Ve zahâre-i eyle-i âf-tâb-ı âlem-tâb zamânî rûy-i zemîne telkûs-ı kebâyel ve mübârek-ı kâfî ve enef-erde İllüh yârisulâ men yeşin min ebûrîhi vel-âkâbetu lîl-mültekîn<sup>227</sup> reas-ı kerîmînîl meazîd-ı ecîşşat-meşhûk muktezâsıca telîğ-i küll-ıy server ve şâdî eykâdî. Tezyîl-ı mukaddemât: keferî zamân-ı cülûs ve saltanat-ı Osmanîyye'ne mevâkîk-i İslâmîyye ve hâd-ı kullârda kendünâz inulâsın olan mülûkân zikr beyânında Ebû'l-müslâhân vel-meşîğî Osma'n Bağ Gâzînin sarâdet ve ikbâl ve şekel ve icâl ile mesne'd-ı sarverîyyet ve serîr-ı vâlonnâ cülûs-ı meymurel-me'rdûsuzun sâli ferhunde-âl hususe muâhîde evvelâ serhadd-î âb-ı Ceykur'dun memlûk-ı Şâm ve kûnâ deş memleket-ı İrân'ın serîr-ı sarverîyyetî Sultân Gazan bin Arçun bin Abuka bin Hulûgû Ulâ bin Tulî Hân bin Cengîz Hârâ muhsûs ve müsellem ve vakf-ı saltanatda şerf-ı İslâm ile sar-ı pâlenâ ve âvâze-ı saltanat-ı mülk ve dîn ve muşeyyîn ve esvâmetâ idî Ul-hakk Cengîz Hân ve Hulûgû a'kâbudun takvîyyet-â dîn-ı İslâm'ın muvâfâk ve hür zamânında adl ve usûl ile muvâfâk ve muhakkak olan insan Sultân Gazan'ın Zira ondan mukaddem memlûk-ı İrân'ın tasallu eyleyan Cengîz Hân'ın: İbâ ve esvâdunun kîy-ı bâdu ve âyân-ı fîrkûlunna pey-rev olmaları la cûlâtesî şerâb-ı dâkket ile semest ve şerperest kâter ve Abuka Hân'ın birîdîrî Ahmed Hân'ın büyük sene pâdîşâh olub Sultân ve dest-ı mukâderen tamâm-ı leşkerîm-ı Mâğol'ı millet-ı İslâm'a müvâfâk eyledi. Anon Sultân Gazan kendünâz tay ve itâdeti ve râğbet-ı hâru ile şerf-ı İslâm ile muşaref olduğu gün dört yoz bin kadar künemeyî "en-nâs olâ dîn-ı muvâfâkîm"<sup>228</sup> ma'ânânî üze imâna tâ'vet ve mîn dînî kabûl ve icâbat ile şerf ve âzet bulub İvâ-e İslâm hem-ser-ı âsumân rîzâ buldı. Ve bundan mu'âdâ dîn-ı saltanatı olan Şehr-ı Tebrîzde takvîyyet-ı âyân-ı dîn-ı Nebîyye için ebvâb-ı hayrâtı müştâmil on iki aded meşrese ve mesceid ve bir üli kümbetli emî-ı kebîr bünyâd eyledi ki zîc-ı kübbesî kebîr âsumân'da ol müreterî nazîrî husûsan kümbet merkezetün adîmî bir cihân-dîlenin dîre-ı cihân-dîrî müşâbede inuemiş ve ol kübbe-ı bâkud âvâzının vâş'at ve n'inde sîhâr-ı emsâr-ı cihân'dan bir ferâ bir tarik ile mîslîn görüb şâtenemî. Hakîmün ki ol kümbet-ı âf-berîyâd ol pâdîşâh-ı bâlis'înkûm hatûs-ı akâde ve uluv-ı dîm metîne şâhid-ı şâdik ve ol bîs'ân kezet-ı hayrât ve sadâkat ve vefret-ı muzârik ve mevkûlâtına güvâh-ı muvâfâk akıngı bu İcî boytu bakâat-meâl'î masaduk-ı hatûs şâhicem-ı muvâfâk'dır.

Arabi  
Ve min ühûl-ı me'âsîr'î-hârâya  
Ve min ühûl-ı âşyâ'ât-ı-âvâm  
Ekmet: tîr-rûsâbî lehâl'î-eyâdî  
Ulîy'î-estâfû veit-nâsâ el-dîmân

<sup>227</sup> Yarıbâd şâpasiz Alâk'ındur. Kullarından dilediğini ona mîrâsî eylet. Akâde AFâh'ın kârı gelmekten nakılsıncıdır. İbn'ân-ı Kerâm, A'raf, 128.

<sup>228</sup> İnsanlar me'âlelerinin dînî âzâdîr.

Ye'ni

İslamının güvâhimi birisi müyâminin müsiri ve bir ökü devâdudur. Anın  
ölürü rükabelerinde kâfîm oldu Zira unânîsül-İ İlmânîye ve künâda.

Ve İnn deuta hayrûnı tekâmür ve serîni salâmata cülîya 664 (1294-1295)  
senesinde vâkî' müb 705 (1305-1306) senesi şâhîrûtu, dequn sekiz buçuk sene kadar  
mürûr ve zamân-ı saltanatında herki-i memâlik-i Horâsân'ın hâkimet ve saltanatı  
kâmîya Sultan Mütekerrem Hüdâbende'ye tevîz olunmuşdu. Lâzîr-ı Türki'de İlcaytu  
demektir. Birâderinin mübâd-î müdâretinden sonra frân'da serî-i serverîye cülûs ve 716  
(1315-1317) senesi şâhîrûnu İlgün İsmâd-î hân'da karar ve hâkimetdarlığı Şim ve  
Dimağ'dan gayri pader ve birâderinin emle memâlikinde istinârûr hâki İslâmî İlmânî  
adlılar-sîret ve mukavvî-yi dâkîm-ı Şârat her pâdşâh-ı sâhîni-i gayret id. Ve turbiyet-i  
ulemâ ve efâzîl ve neq-ı ilâm ve fevâzîle her merdûbe intimâm eyler idi ki kerâlî  
müskerrinde havâre ve har-gâhulan bir madrese tertib ve seyyâr dequn tesniye ve İzz  
Şâfî ve her dâhî Hanefî ile müderrîs-i kümlî tefîh ve müderrîslerle ve talebeye kâfîyat  
mikdârı vazûleler tahsîn etmişdi. Ve Azerbâycân ve Irak beyânînde vâkî' Sultanıye nâm  
şerh kendâye pây-ı sâhî olmaq üzere mürûr ve yeh-ı atâzîrînin vâsâtında birâderinin  
işâretü müdîlî ebvâb-ı mübevat tertîb ve tefîz ve kerâlîye bir merkef mütheyâ ve bir  
kâhibe İzzî şâh ve orka idet madrese mesâl ve fakî-ı İlmânî ve pader İlmânî de her emî  
hânı eyledi ki zîb ve zâretü birâderinin işâmından ziyâde âlâ idi. Ve şerh-ı mezbûr  
cevâb-ı etbâzîrî sîr-ı uslûvî ile mesûr ve mezbûrunda tertîb olunan işâret mübâzîr-ı  
câhînda bir ferdîn meşhûd ve mevâdî olmanışdır. Hattâ tevâzîh-i Cemâliyyân ve kâtab-ı  
Vassaf'da ol İlmânînin vâsîfî mesûd ve mezkûrdur. Çünki İlcaytu Sultanı mevâ'î nâmâ'de  
715 (1316-1317) senesinde bu cûy-ı gürîmlen sarîya severe rûket evledi 717 (1317-  
1318) senesi evfîlînde oğlu Sultan Ebu Sa'îd Hüdâbende mesrê-ı Çahîrîye cülûs ve ol  
dân paderînin sîretü üzere şâh-ı gâsîrîk ve Şer-perverîk tarîkîne rîyâyet ve 736 (1335-  
1336) senesi şâhîrûnda mülk-ı müstâr-ı kabza-ı melek-ı mevâ'î hâsîl ve deryâ-yı  
Şâhidan sarîya bekâyâ nâm-ı nîy-ı rûket evledi. Ve İnn verâfından sonra İlmânîm ve  
Hüdâgü İlmânî bîrâyîd-ı devletlen mütezerri ve şerîşîn ve hâmedânlarına azîn İlmânî ve  
kerâl vâkî' olub rûzgâr-ı mü-pâyîdânı âdet-ı müstarrîresi ve âyet-ı kerâmîye. 'Te etbârâ  
hâdelâhîn bîrâdîr ve etbârâhîrîn ehadîse'<sup>29</sup> mükterâ-yı hikmet ikkâsî zahîr evledi. Ve  
Üsmân Heg'ın hâzîr ve cülûsı Sultan Gazan'ın itihâlîrden mukaddem sene hâşîrâ vâkî'  
olub İlmânî gürâvet ve münâhîdîsî: kîper-ü şâhîgî ve devîletîne işîkâr ve İlmânî Ebu  
Sa'îd Sultan Muhammed Hüdâbende'nin ahâmîde verâsîn fe-yecîmen mütezekkî ve  
müteziyâd oldu. Nettekîn Çengîz Han'ın emî hâkimetlen İlmânî zamânında zâkr olunan üç  
Müslîman pûbîşâhîrîn vâsîdî idi. Ve teccî-ı dînsî İlmânîde dâst-ı şerîfât-ı İlmânîy emîn  
a'zam Üsmân Heg'ın zamân-ı şerîfînde âvâd oldu. Cûya ki İlmânî pader-ı cû'âr-ı İlmânî ve  
dîndîrlîgî meşhûd-ı kâyseride vâkî' olunan-ı sâhîrîni rûzgâr-ı sîrî ve sîret-ı sîkîle ve  
sîretî hâmedâtenzen bîşî frân-ı müdâret ve emîr-ı meşhûrî etbâr-ı İlmânî cû'âr-ı İlmânî

<sup>29</sup> . Çaldıran bin birî peşinden yâs edip beş ni bîser dînsîye yaptık... Kur'ân-ı Kerîm, Al'imân, 44.

Eseyt

Adl evaikt ki şem elrişevl

Öng-râ kâşîrklî şmîşevl

Yarı

Azîkî-i ol zmanî ki şem'i vakor, kî nîl koyunluk ta'âm eden

Çünkü Osman, Beg Gâzi 721 (1321-1322) arasında mülki ebevi ve saltanatı sermediyeye mevl eyledi. Halefi hilâfet şâri Orhan Beg Gâzi mesud-i kayseriyeye İslâmîyede istiklâl buldı. Ve ol vakitte heruz Sultan Ebu Süleî Efdûlbenîde memleket-i İrânıda fermân-kemâl-ı mesud-i mâni idi. Ve emîrâllâhu teâlâ eyyân ve emînîmân tutmeme-i ahvâlî ikinci kitabıde kâd olunanınma emîrâllâh-ı Rûm'da meşîrâsı devlet-i Osmanîyeden heruz edüyet i halde Sultan Alâeddin Kevkubîde bin Ferîdun-ı Selçûkî sâzî mübâlet zinde ve mesud-i saltanat-ı mesvîsîsînde idi. Lâkin gâzi Sultan Gazan ile honyâd ve müdâlefa ve mîza eğre eyledi. Sultan Gazan dâî leşker-i azîm tedâik ve amîrîl için Rûm'a irsâl ve emâkete ve muâzede ve âru mukbâr ve emîrâllâh Rûm'ın ekserîni kabza-i tesarrufî şab memleket-i İrân'ı ihkâk ve hükûm-ı Selçûkîye deruce-i i'îbârîni sâkîl eyledi. Ve Sultan Mes'ûd'un unvânı Samarra ve Sinop ve Kastamonu ve Karesîlî ve Sîruhân İleri bir müddet Alâeddîn'in ogh Gâzi Çelebî'ye verib amma kendi devletini mukarremî istîfâat için Gâzi Çelebî'ye verdiği vâdîâtın her birüne başka başka birer muhasarî-i emvâl ta'vîn eyledi. Ve Gâzi Çelebî'nin mülk ve leşkerni gündün gîne za'fîri birlekle her bir tarafı cedâdının bekâyâ-yı gulâm ve cîdîklerinin her bir kenâr ile âhâk-ı mübâlet ve memâlik-i Rûm'un etrâf-ı bilüçinde her bir müstakîllen hükümet ve sar-ı âzâd dost i mar'ûketlesîmîyede taanzud ve melanete muhâşeret eykaldı ve her hilâfî bekâyâsı heruz keşîhî ki vekâyî-i ahvâl-i Ordân'ı muşîr ve mühbîd irâd olıdu. Her iyine bu emkîlâat-ı melanecîvîni biriden emîr dîvân-ı Rûm'da meşîrâsı zâîr olıd. Çûnkî her bir zabûr eden hervîş-i fîrte ve fâsîd kavâid-i devlet-i Osmanî'ni meşîrî ve melanecîvî idi. Ve her mîlî hilâf-ı kâfîrî ve dîvânî heruz ki Osman, Beg'in mukarret-i hükûmetine kârîs idi. Mülûk-ı tevâdîr, emvâlî bîbâletî ve tîkî-i emîd ve muhâşeretî sülûk edib ve cemîyete kabâilî ve aşîrî-i Tîrkân ve emvâl-ı aşîkî-i şevâm Osman, Beg'in yarını teozatmî ve âsân vesîhle teşîr-ı bilüç-ı kâfîrîni sâkî olıdu. Tâ ol vakite değin ki ekser bilüç-ı kâfîrî tedîr ile kabza-i tasarrufî İslâmîyeye dîvân ve muhâşeretî devlet-i Osmanî gânamî mülk ve mîza mülîc ve ekser muhâşeretî ve meşîrîni şîşîr-ı mülk-ı rikâb-ı emvâl-ı muvâhîdîn ile fâkîk olıdu.

Eseyt

İkî devr-i derîletiş şîşîr hîrî-lâzîd

Der-deşîş ki her-gerden zenzîl dîmî volî her-gerden-ı zîdî

Yarı

Anın devr-i kurâdetinde şîşîr kan içsîdîr ki dâimî kerdîn urîr İkkî duşîşîr-kerdeçîmî.

Şimdi, kâfîrî melanecîvîni Osman, Beg Gâzi'nin müdîrî-i meşîrîsîmîni zâkîme şîrî olıdu ki iki kısımda. Bir kısım meşîrîni sarîr-i saltanatına müdîrîsîmîni mukaddem ve bir kısım dîvânî mesud-i kayseriyeye istîfâat şîrîni bîzzîrî meşîrî melanecîvîni ahvâl-ı bilüç-ı kâfîrîni gâşîde eykaldı. Hervîş-ı şîrîni ider ve bu iki kısım emîr beş dîvânî meşîrîsîmîdir.

**Düstûn-ı Evvel (Birinci Hikâyet)**

*Osman Beg'in taakkül-i saltanatdan mukaddem gazâvât-ı câhriyesinden İnegöl hüküm ve Teke'de olan İsa Nikola ile kirâle müteveccih ve küffâr-ı mukkârinı mekâl ve ahli-i İslâm'ın ol mekâl-i İtikâf ve ol husûmâya muhâzîrânı mukhâr ve müdâricâsı olmasınun beyânıdır.*

Kâlellâhu teâleccâ ve teâjâ "İslâzâne âmennü ve hücerü ve cülcedü fi sebîlillâhi velhâzîce âvâc ve resûf. Alâike lîrâmîl-ısmî'mînâna hukken lehtan ma'âfîmetün ve nazkân kerîmân"<sup>21</sup> menâzûjî murâfâ resâle olan muvâhukân mirâ-ı tîke-i cihâdîde ve âyine-i dil-i hâlis-â'âdesine lû emâ'nü-yi rûgen müvâyyic ve mübeyyener ki muhâzâ-i hüççüde kudâre-î imân inkâr-ı sorîşle-ı devarına dekk her bir çevîste mirâ-ı tîg-i mücellâsı müvâhîcînden evvelâ muhâzûbân-ı küfr ve usûzân ezzerânı meşhûd ve şeb-ı tûrûşm-ı muhâzîlîfînda tî-şerây-ı çuşm-ı cîsm ve cüm berâk-ı lîme'nî-seyf-i yemînînden nersûlî olmak münîktür.

Beyt

Ger be-tîg ü şerâ-ı gürânîk  
Henî şü şems ü kaner bi-gîr mülk  
Bâ leh çün şems ber-felâk râned  
Lâ ne-zel tîg mülk ne-sîlâned

Yârî

Eğer tîg ve şerâ-ı vut ise şems ve kaner gürânîk olursun. Zira güneş tîg-i şarğâsını çerhâ çekinceyeince mülk-i cihân tesâr eylemez

Ve lî-hâzînâ sâhîkân tîk-ı kavim-i cihâd yarı şerâ-ı asâkir ve ezzerînden tîg-i iclîhâdan talâkât-ı lîşîmîyle küddî-ı sebîl-ı Hüdâ ve reşîd ve misbân-ı evzâb-ı tûrk-ı rîmâh lû muhâzûmâ-yı mesâle-ı şerâfîdîr. Bî-sehâbeden sultân-ı selâh-ı gıvât ve mücâhidîn ve şerâ-ı kavîmîni-ı mülk ve dîn evvelen emrâ-ı imbâ-ı muhâzîrân ve ahzâ-ı hîddîyet ve dâvîde tîg-i zemân-ı muvâzî-bevâre-ı zebân-ı tîg-âsâ niyâm-ı deâm-ı sâdîk'îl-beyânda kolûnâ-ı "henâfî nezâr'îl-üryâc"<sup>22</sup> ile müteharrik ve zîhâr-ı usâr-ı müfûs-ı şerârdan sonra küllîle ile cihâde tekkâr tekkîl ve tekkîl-î kudûs-ı vuh-ı ânâr ü "Encü Nebîyyî'nî-seyfî"<sup>23</sup> sadâs-ıb meyân-ı obâr-ıyî teğârdâ gâ.ğâle-ondâr-ı hîm ve müâr olû.

Beyt

Kı tıvînzede-ı zî rûy-ı nîhanetü bân  
İnçâtin nevbîlî berîk kâher  
Mülk ü ten rî berâhî evkâneş  
Şerâ-ı cîl rû imâret az dîneş.

Nîtekîm lû kudûs-ı Mustakîm ve Sîrnet-î Nebîyyîye'şân itubâ' ve isimîyle ki "men mâte ve tenî yeğrî ve lem yeşûb nefsehu bî gazvî müte allî şerâetîn müvâ-

<sup>21</sup> İsmâ'îlîyân olan, Allah yokada şerârdan ve muhâzîleri birindip olanı yutulm edenler. Çün onlar gâvâkân inâmîy olubâdır. Onkîn ma'âfî ve edemîze varıncıy mülkî varık. Kuvâ'dîni Tâerîm. Esfî. 74

<sup>22</sup> Ben apâcîk berâvâncîm.

<sup>23</sup> Ben kâhî yeğrîberîgîm

mirâk<sup>224</sup> muktezâsı üzre ol pişvâ-yı meârik ve meğâzi Fâil-i mücâhidin Osmân Beg Gâzi çünki şive-i cihâdda müluk-i bilâdin meyân-ı emûd-i ceyâzında utanıyı sebkât ve güzâyân-ı gâzâat-neâldin müdânce-i imâlet için "öz kârdın kalilen fe keseriküm"<sup>225</sup> muktezâsınca emûd-ı emâk-ı gaybıyemün müşâdesiyle müstesad ve darb-ı şâuşâr-i emûn-gâr ile musret-i Şar'î mîmûde masûm-ı tevâs-ı İzzid-i Mücâzîl ve kütü-i Hıddâ-yı bî-zevâl ile memred-i kayseriyerde temâin ve istiklâl buldı.

El-kasas: Çünki vâlis-i mücid ve meğfûn Bırsıqlı Gâzi esdâ-i ferâz-ı "ve câhdü fisekâllâm hakke emârin"<sup>226</sup> ye mukteddâm-ı pî-nübete idi. Alâ-kaderî'l-vus' evlâk ve emâsâkin kalîl-i sedâk bir cemûal ile tavlî-i dîn-i mübînde cân ve dîl ile mendâne ve melin olub lâkin bu'za evâk-ı rûzgâr ve salâm-ı âkıfın adem-i müdâvânetlerinden mâfi buldu. Kütüb-ı kerâiden her kişve-i mütebâve dest-res mîmûsin olmayıb mücerrel mühâzere ve kütâl ve ganiyimi emvâl-i helâle kemâl emişdi. Hemca ol zulfâr üzre sîm-ı hîrâm ve şâbe teâbe-i dâli-i esel ile mütevâz-ı te' rûşimen-gâz-ı âlem-ı gayb oldu. Çünki meyân-ı nûşîr ve okvânda Osmân Beg'i hükem-i vâsiyyet ile kendîye velînd ve kâimnakom nâsı ve tay'în etmişdi. Ol dahî kelîme-i "kesirî'l-hükmi emâi eşhâbe ebâlu kemû zulme"<sup>227</sup> muktezâsınca turk-ı dîle-pe-veride alem-elfîz-ı merdûroğî olub ol gazâ ve iblâk-ı teşvîz-i teşkerimî tarûb eyledi. Cûlûs-ı saltanatdan mukâddem Selçûkiyânın zaman-ı saltanatlarında vâkî bir husûmet mehmî kî ki 681 (1285-1286) senesinde Vâlî-i-i İnegöl Tekvürî İne Nikela nâm bâkım Osmân Beg'in il ve ulûsı kâşuklarem ezîmet ve avdetlerinde ol kâfî-i gaddur ile mukâbele ve peyğâr ile dînna dîlgâr ediler. Ve bu gârîb-ı pîr-şîkûb hemîşe mübâyemet ve müsâlemet İne husn-i zindegânî üzre olduğundan dînna ulâfâvînden helâyâ ve mürcâsâle-i muhâsîne mukâte' esku ayub ve gâhibe kavminî olvâlinî müşîr Bilecik hükûmî'ce kâğıt götürdü idi. Ve bir defa dahî bir merâ-i safurdan tay'în ve bîzan kavimimiz esbetle yaylak ve kışlağa âmed şâbe muhâzâret. Lâkin emâ-yı tarîkâle vâle' Nikela'nın ve adını emâmî te'âddisâvlen muktezâsıydılar. İki güne bu müfâmelâ-i müfâzîlâtı emâmî mukâteleye müntec olub mütevekki'dü ki kavim-i meşhûrın yaylaklara teveccüb ve ezîmetlerinde bo'z: emmâl ve esku'i kendülecâtin hisâsında emâneten hîz ve avdetlerinde yine eshâbınu rûi ve be'âmîndir. Dâsâlek mehmûdîdu İneyi irsâl eyledi. Ve tâfe-i mezbûre eşvâjının hisâre hân-ı nekîde müsevvâlâ rûâl götürmeyib müvâit ve sîbyâk gâbünmek üzre kavî ve Bîkâkîk lâkînti dahî kavî-i mârîfâle İne kabûl ve Osmân Beg'in eskal ve emmâlinî te'âzîmeti kendü surâyına ve okvânın eşvâsını dahî yeridün öfâdediklerî yerlere emânet ve vâz' etmege razı oldu. Ve ol emmâl-ı gâvîyân dahî hem-câ'ârlık ve dâsâlek hakkın terîl ve âdet-i Firâk üzre yaylakdan avdet emâsında rengin ferâçler ve mînekâş ve sîmîn kâllar ve mast ve pezir dâvâleri ve yağ tulunları ki kocur göçerî Gıyâsının mevfîdu helâyâ olmak üzre götürürle idi. Ol emâmî Ayine Nikela bir vedâle ol gâzâ-i mevâhîdîle ile turk-ı muhâlefet eylemeyib âlet-i kalînesâ İne mârîmet ve kârd-ı kârd ve ihâşe ve mehb ve gâret-i emvâde masûm olmağla ökübet bîr gün Osmân Beg Gâzi gayret-i dînyeye ile

<sup>224</sup> Kim bir gazı yaparsanız ve gazı yığınca nefsimi alıp golseniz o fakir belerinden bir gu'be keere almıyur.

<sup>225</sup> So azolduğunuzda size çoğaltır Kur'an-ı Kerim, A'râf, 85.

<sup>226</sup> Allah yolunda hakıyla cihad olun. Kur'an-ı Kerim, Hec, 78.

<sup>227</sup> Çoğu hükümler vardır ki emrettiği hakta yılm edilmemiştir.

teğmîn-i bâzî-yı cethle: ve bu adavet-i dîn ve âlem-i pâk-ıyâ ile burdan ziyâde mukâbeleye musâmanâ eylemek mürâfî-i gayret-i lakîm ve vâkıf-ânî ve ul mürâfî-i bilâhîrî kâşîet ve kuvvetinden bîm ve birâs nâçın mûnâvî ve Cemâle-i Bîrânî der-gâh-ı İzzetle muazâdın tedûl göründüyör. Henâm münâvî olan vâkıf-ı korîne "ve men esfî bi-âhâhî mîmellâhî feskâşîyü bi-hay'ükümüllezî havâfîn bîm ve zâkîer havâf'-levzül-uzûn"<sup>226</sup> nâs-ı kadîmînün muazâdın i beğâret meşhûr muktezâsınca bu gazâ ve cihâdın taveccühünden mîmîr dîyârî râfî-i hüfyye-i Rûhbîl-ihâle teslîm ve dîn ve âkâletin a'dâ-yı leânî def'inde talâh-ı nîzâ-yı Hâk ve tıvîhî-i nîzâ-yı halkdın cihâd-ı erâde umûmî tâkîdî eylemek üzere âfyyel ve kasrân ve lîbî Nîkolu'nun vâkıfetine âven ve âhâz mukâfâta sâzîm eldi. Evvelî yehîrî adal nân-dîrî kîrşevîr emîlâh ve gâh-hüm içün tayîn eylevüñ ilâhîkîm ul kâfîr: gâdîlârın mücâhîdîn beyrînde bu cîss-i mukâfâta var mîr. İstî tedbîrden âğâh olengîle hükîmî-i mef'ân ve kavîmî-i habâvîcî ve kâfîr-ı bed-kîrân dâhî askerîmî mîlîh-yâ ve bahâdûrîkînden bir güvîh-i mekrâh-ı muhtâcîmî gâzer-gâvîrîde der-mekîm ve ul kâfîl-ândeñ gâzîlerî kuvvî idâleñ âkâ sîvâ asker mücâhîbeden gelüer îkân der-kumîñ olânlar ordîlarmîdîñ çıkûñ zîmî-i âsâdîlarmîñ şî gremek mürîd eyleşler.

Mîrâ'

Zelî kasıyevu-i bâlî zehî havâle emîlâh.

Çünkü o vâkıf-ı muşîkîñ bu mekrî ve telhîse mîmînde-i îblîsî le'în kâvâ-dâde şîdâlar. Ânîmî kâvâf-ı mîlîhîmî-i gayretîden Cemânî Beg'ın ve mîrâşîhîmî: zemîr-ı mînâfîlarmîñ bu mekrâhî hîlîmîñ vâkıf-ı âhâmî olîrdî. Ânîmî Cemânî Beg'ın dâde îblîsî ehlî zemînelen Arîkâk nâm bir cîss-i mîdâvîsî var edî. İhtîlâkî tarafî kâfîrîmîñ kîşîyere îhtîsâl-ı vâkıfî gîrîşîlî. Tazvîrî-i bâlîlarmîñ kenâfî üzere vâkıfîmî vâkıf ve mîdâvîce ve şîrâfî ile gâllî gâzî-ı lakîmî'î âğâh eyledî. Bâfîhî Cemânî Beg kavîmîmî ser-hâşîerîmîñ Ağâ Hîcîr ve Abdurrahîmîr Gîçî ve Kevîrî Alb ve Turgut Alb ve Aykut Alb ile mücâvîce ve mîrâşîhîmîñ dîhî vâhîd-ı buzâg-ı ânnîmîñ hayâtında kenâfî ile vâkıfîmî gîret ve askerîmî muhtâzîm eyleşîlgenîmî: mekrâhîmî bu vâkıf-ı nâ-hîmî-ânnîmî İbnîmîmî: mîlîhîsî-i mîcâhîdîmî dâğîldîr. Henâmî bu gîmî esvel "ve mekrâhî mekrâhî ve mekrâhî mekrâhî veltîm lî yeşârîk"<sup>227</sup> nâs-ı kadîmînîñ nâsret-ı fîlîmî: vâkıf-ı kadîmî muktezâsınca kavîr-ı mîcâhîdîmîñ hîvâfî etmek îyâk-ı şîrâfî muhtâhîlîmî dâğîldî.

İyî!

Tu Hüdâ ra şev eger cümle âşîmî deryâsî

İbî Hüdâ ger ser-ıvîdî-yî lî eger ter gerdîsî

deyir cevâb verneşîyle Osmânî Beg dîhî bu mekrâşîr-ı kâr dâde ve dîl-âverîmî: meşîkâk-keşîdelîrîñ dîl-âvîz sôzlerîñ sem'î kabûl de işîfî ve memnûn-ı olîb bu tedbîr-ı dîl-peşîr üzere aîrel ve cem'îmîmîñ ihtîlâkîyle mîdâvîkâlen şîlîhîlî-ğavîyür Nîkolu mekrâşîhîmî: mîdâvî ve kâfîrîmî kemîr-gûhîrî vâkıfında kemîr-ğâhîmîñ hîvâc ve gâzîlî ile mukâbele ve sîzîm mukâbele ve taceşîmîñ tîğ ve şîrâfî hîmî-ı kîşîe gâvîrîdîñ dengîñ ve gîrîhî: mîlîhîkîmî şîkâvî ve ser-hâşîlarmîñ ser-ı bî davâkîlerî îyîmî: bâlîlarmîñ gîlî pest ve pîy-ırâk-ı semîndî-ı kîvîl ve muas ve mîlîhîmî muvâdîs-ı mîlîhîkî-ı şîdî olîñ.

<sup>226</sup> Vâkıf-ı kadîmî: Albîmî dâde çîk-ı lîmî kîmîlî! Dîyârîye şîpîrdîñ dîğ vâkıf-ı vâkıfîmî bu bîvâkî hîvâdî. Kur'ân-ı Kerîmî: Tevbe: 11

<sup>227</sup> Osmânî Beg dîhîmî: Bîlî hîkîmîmîmîñ dîvâmîkîmî sôzîldî. Kur'ân-ı Kerîmî: Nûr: 39

Beyt

Fuâde bîri hem ez-meve-i hüm şî sâye der-âb  
Zî lab-i cennatî zâher zîr meş' eb-u savâr  
Zî hucl ve ceşen-i bî-nırd rûy-i deş'î-nebâf  
Çu sath-i âb ki bî-şel bâhîb ez-ıddîdâr  
Yâ'nî

Ol kadın kan aktı ki suya sâye aks ettiği gömü üb-i cennatden esb ile savâr kan  
üçünde bir ösa görünüb, bekersiz ceşenler zâhermîle bîşiz külehtâr mey-dânı ceryde  
sath-i âbta heş'îdâr olan bâhîba cendî.

Ki İslâm'dan Osmanî Beg'in kâzîlerâdeleri Bay İnce ve Sarı Yarı şerbet-i  
şehâdeti çeşide ve dercede-i sarâdelâ nesûde olub eyyâr-ı muhârebe mînted ve gızzât-ı  
İslâm kalîle-tuded olmağla be-mâyetüni teîâ ecnîb-ı gaybiye umûdeyle gızzât-ı  
muvâhidîn müzâfîr ve musâir ve nakahât-ı müş'ikîn münhezîm ve maksûd olub herzer  
meş'ukât ile derdî-i hisâz. Ürür ve süvâr-ı mukeşşecî-şîr teşîküb ederek ekserim;  
hüde veşîm ve ser-i menhûslerini arâyış-ı bîze ve sinâr ile menâkelelerini tükû ve lâlan  
eylediler. Çünkü Ehl-i-muğâzî Osmanî Beg'in bu gün merdânelik ve âvâze-i dilâzâneleri  
derdî-i küffâr her vacihle bî'nî-i ru'f ve kerâz oldu. Hâkîm-i meslûr kîdî'â-yı husûneti  
istîd'â-yı mülâyemet ve ricâ-yı müsâlemete tebdîl eyledi. Ehl-i-cenâ ol merd-i mey-dân-ı  
peygâr yan; gızzât-ı muvâhidet-şîr ile salânet ve şürîmen inkâr-ı sâ'îdîkîzîns avdet  
ve bir kaç gün meş'ukî-i selîriyeden istîsalât eyleyüb tekerr ol gazâferûn-ı pîyezâr-ı  
celîlele sîlsile-i cûbân-ı gayret olub tekvûr-ı mesfûrum barmî-i avvedle yağma  
eyledikleri menâkelâta bekûyâsulları meğhî nevâhîsinde vâkî' Kulca Kalfası teshîrine  
hünmet ve mînceâdelâen tevhîz-i isâker ve terfî-i cem'iyet ile gazâyâ niyyet ve ibudâ ne  
yuzâced dîlâvet sîvlet-i şeb-i hûn tulkâ ile mukaddîm işâ' ve küffâr-ı berceşlü sürgârın  
kuzûbı gâflet ve gızzâret dîde-i bâht-ı menhûsdeni kor ve muâzâr; kâhr-ı gıyyûr  
öbnîzîrîyle kalfâ-yı mezâire dâhî bî-öng ve cidât feali ile teshîr ve temînî-i sîgâb-ı mu-  
syehî-i küffâr ve muhârisâr-ı hisâr hâ'îre-i şîmşû-î gızzât-ı sâhîb-ı gayret ve ol havâh  
dâhî kântânen nâhîb ve gızzâret ve tavâret ve sibydâ esûr ve kalfâ-yı hûke heroben ve  
mîlîşîkîn-ı bî-cîne nâr-ı sakar mukîm oldu. Ve âle's-sâkî ki mîr-ı murîr-ı şîmşîr  
kemâ'î-ı cûhâr-gîr ile mes-ı ârûke mîncever ve tedâşîr-ı sabh-ı rûşen-tesbîr ile zâfî  
zarûdâr-ı cîlî; hücrâm kerâ-yı hâtilâretüni zânuet-ı havîl ve kerâ'dân bî-keder eyledi.  
Mücehîdâr-ı zâle-kîndâr gızzâym-ı emvâl-ı bî-şîrâr ile meskenîlerine mîrâca'at ve  
sedânâle; kâhtîden İsm Nikola dîrîm-ı vilâyetine şalgâke-ucdâr-ı şîr ve kuvva öldür.  
Enesi gün ki Nikola dîrîm-ı hisâre şîrîr ve kalfâ muhâfîzîlâretüni temâmer şeb-i hûn ile  
âğuşî-ı hâk ve hûn-ı hâkîk ve ehîl ve şîrîl ve bîdîfât ve tavvâletüni yağma ve gızzât elîkde  
esûr oklukîrân gış eyleyüb elemînden şîvâr-ı hayret ile mîmemîce-i serînoş dîvâne ve  
medhûş ve sıyûb-ı gayret-ı cahlîliyyetî bîş eyleyüb lûkûn gızzât-ı celâdet-sîmânın gızzâr-ı  
ser-ı senemîne dâhî erîşeneyüb sîne çâk ve dîle dem-nâk-ı vâh-ı vâveylâ ile ser-sûde-ı  
hîk okhî. Ve Osmanî Beg dâhî ol dîlîrîm-ı serîrâ ve ol şîrâr-ı sıyy-şîkûn emvâl-ı cîdâle ve  
mîrîm ve ikâm ile mehîrîz ve memîdîn eyleyüb tekerr bir zâher gızzâyâ talyîb ve esûl  
eyfâh

### **İkinci Mekâtib**

Osman Beg'in altısından muhakkem olan gazâvâ ve tamânen mülk-i küllârını serbârıktan ref' ve memleketleri ihrac kashyle husûsine ittîfâk ve muvâdele ve muhârebe ve mukâleleden sonra bi-nevâ fikri kuzâi Osmanî bîg muvâfîk ve mansûr ve a'db-ı dîn muhâzâm ve mukhîr ve nikâ-nesr-i şerî-sâr meskenlerine firâr eylediler. Beyân iler.

Rubâi li-mellîlîhî  
Ân-râ ki be-luf-i düst bi-nevâre end  
Mehsûd-i âzme-hâk-i ulûm sahte end  
Vâ ân-râ ki çarâğ-i devlet ulûmî end  
Âreğ be-dil-i havâdeğ emlahte end  
Yâ'nî

Osmanî serbâr ve Hüdâ'ya mazhâr, emle halkın mahsûd ve bir kimsenin şerî-i çarâğ-ı ikbâlî nûr-ı tevîrî ve fuzûzûndır, imâm başkîdâm, çarâm nat-ı hased ile şîgândır.

Şühûb-ı fırat ve cânşerî ve şühûb-ı basret ve azvâriye muhî degildir ki cihâlet-i mâfûs-i habîse ve tabîr-ı hasede ahîs-i zemîne ve hased muhtâr ve nîmet ve iktidâr mahsûd-terâm-ı emle-i unûrdur. Ve em-i dînyânın cumhûr beyrinde çubû ve nuscedin endâmî inâsâr-ı dîn ve mâilete hâdî ve mülk ve câiz muhâkemet ve nazh ve keşâkeshi muvâdele-i kîş ve mezhebe muvâdî olur. İbette tekabül-i küfür ve imân ve teğâlub-ı hükûm-î tevîl ve ifânda şîrk ve küfür dezvâmı evvelat işidâkî mîtmân-ı şîr ezdûda resîde ve imtîdâd teğâlub-ı inâda ser-keşîde olur. İâ ser-ı istîlâ-yı "vallâhu çâibûr" asâ-i metâlibet istikrâr ve banyâr-ı meyân-ı muhik ve muhîd istîmâr-pezîr oluncaya doğur.

Beğ:  
Mülk-i millet be-îğ yaft kınır  
Fuzûl-ı huk u bâtl ez-türkür  
Bâ idkîlâ-yı mîsaddâk

El-kasas: Çunki Osman Beg Gâzî'nin şühûr-ı temakki ve terâhî mukaddelerini ve şerî-ı tekâmül-ı hasnet ve kudret-i mülk-i memâlik beyrinde çayî ve müştâr ve şükûfte gâ. gâ-zâr-ı hukûet ve tîrîz ve nedâret-ı envâr-ı meacerret ve behrâd ve ol muhâ-i çil-i imânın kuvvesi mâriye-i gûlistân İbâk sulvet-i kökme bânür devlet-ı muşîkâne mâ'is-i berâ-i tîz-i huzûn olmak beyne'l-emân şükûk buldu.

*Lâ murem, âteş-i gayret-ı câlibiyyet-i küfür bir tehek-ı râstî'n nâr ve l-âr şîr-ı imâm mihâd-ı itirâm fetide ve şîr-ı hamîyyet-i dîn ve dîv'et ol kufâ eşârın âfîs-i bînür ve par kîrâkâre "hâru'lâhîd-ı mukaddetü cîletî tetulîhu ale'l-uf'eden"<sup>20</sup> ifâdesiyle çîrâr-âş ol muhtegâm-ı mâ-pâkm bîd-ı terâya ve ul cümleden bir küfür-ı keffâr-ı tekvîr-ı [teğül bükîm] ke sâr muhtâk-ı mahzûl beyrinde el-bâdî emâm ve tahrek-ı fîtne ve fecâdetü ihlîs-i te'm-âş edî Tezemmül vâfir ve te'llâm-ı mîrekâsîveden sonra Kulehisâr'ın feth ve tahribini muştâr mülk-ı emsârâ hasîsâm Kanakâsâr hâsîmîne elçiler telârik ve Osman Beg'in ve gazâvâ İslâmın ref' ve del'leri içün anurâsâletir itidâ*

<sup>20</sup> O, yârekâne çökük olan, Allah'ın uluftarubuy Neçîdîr. Kur'ân-ı Kerîm, Kâfir, 110.veze. 6,7



eyledi. Ve cümle gürûh-ı mekrûh böyle yazdı ki bu Türk cemâat bu vâkıyanın serhaddinde gürûh-ı gürûh vaz-ı müsâhîmâ üzerek hî-pâk ve dilîr-i memleketinüz âhrâsînin sekk-i dîma ve nehî-i canvâl ve istikâk-ı evlâd ve iyûde şîr-i gir olmadıdılar. Ve murâdın telek ile bu vâkıyanın mübâfâzîk olan hükûmını birer birer ma'âdın ve memleketlerini teşhîr ve şöh ve cedâdınıza mülâmeti kendi Peygamberkerînin dâime tuğyîr evlenekdir. Ve atları pıyû ve kelâm-ı kerâmî neherç-âsî burde mahîlîri yutmağı dâime gürûhî hus ve işahı olmağdur. Ve eyyâm-ı bahar nîk-ı ayyl-ı kült-âsî gâbî su'at ile bu diyârın talihâne mütehayyîr. Ol ayylı sehnî-râkîn tuğyânıncazın mukâddem vedî-i mâhî muazzarın müstâşeret elzem ve ehemdir. Ve illâ mefîr-ı kârdâ âşîhet-i mü-âşîrâdan aşk-ı meâmet ve tahassur-ı ta'âzî-i hayvan bîlâ-fâidîdir.

Beyt

Şer-çârme bitüvân gürûhîm be-pîl

Cü'ri şîrî neşîyevî güzîşter be-fîl

Şimdi bu tâlîhin endîşu-i mel'-î şer ve çel'-î zâtan cürhür üzzerce elzemdir. Ve bu güne düşünce-i dilîri memleketden tîrîc eylemek üzere birbirlerinizle müzâheret ve muvâfâkât âzârinizde evch-î ehemdir. Bu meşveret ve çünki za'îf ve küller-i teşker ve hâzîb-ı memleket ve kayserlerce her vechle ma'nîr-ı helâcda müşâhede eylediler. Bîzârdın birbirlerinin mü'âzâdâ ve murâfâkât ile Osmanlı Beg'in mübâvemetine mübâderet ve sârlat üzere oldılar. Anma şîrâkîl-î küffâr beyninde Karacahazâr Tokmûr'ın âsâr küffâr-ı şîhîr-rûzgârı nûşet ile rûbese bertîr olmağla husûs-ı mezkûrta emî'eden ziyâde sarî bîl-fesîd olan İnegîlî hükümi Nîkâle müfâk ve abd ve müsâk eyleyub sâr hükûm-ı dâlelet-emâm ve teşkerâyda-ı lâhîrî muazzar-ı mübâşemâyı taleb ve Osmanlı Beg ile usâkî-ı kâlm-ı ol diyârdan dîr emuge azîmet eylediler. Lâkin o ser-hayîr-ı küffâr ve dâlelân İfke-i bahîlân emâ-yı azelîyeye mübâdâ olmağla iğmâ-yı havî ve hîrâs-ı müzîyye ile istîlâk-ı mütevâyyed oldı.

Beyt

Ey mü'mûbe zâdd-ı hak der-î'î'î ders

Der-ımyân-ı teşkerî Eyî biters.

Ve ol ser-hayîl-ı mücâhedîn-ı dîn-ı mefîn ol halde cemâ'at-ı gazîyân-ı meşîk-ı pesbîr ile küffâr-ı üşç karârın husûmet ve mücâdelelîmî "koldemâ evkâdu nûm: tîl-î zarî'î e'vâllâtu va'celâr"<sup>21</sup> bî-işğâsına müstâzâr ve tükvîyet-i bâzû-yî mefîn ve kurvet ve ihlâs-ı yâsîn "ve kâim hakker. âleyâ nasrû'l-mü'mînîn"<sup>22</sup> içîrî edürük her çend gürûh-ı enbûh-ı küffâr-ı mekrûh kescebi uzul ve velîet-i îddet ve medet ve izdîyâd-ı esbâb-ı teşker hâşâyıta gâlebe ve zafere zu'm-î bîtilîlîmîne itînad üzere oldiler. Anma emî-ı kâlm-ı müstet-emâmın tevekkül-î tam ve ükked-ı tamîmî şîrâet-ı terefîk-ı Rabbânî ve vesîk-ı le'yûd-ı müzîyye-ı Yuzâkînî'ye muhkem idi.

Beyt

Her kîçû avr-ı Hak hîşâr şevet

An kelîlîş penleklâr şevet

<sup>21</sup> ... Saray âleynî ve zâmmî kâvâkkelîme. Allah muvâfâkîdır. Kur'ân-ı Kerîm, Meîde, 64.

<sup>22</sup> ... Zîcî muvâfâkîdır yazdın eterek bîr hak olmağın, Kur'ân-ı Kerîm, Bâkâ, 17.

Ev pey-i hüsn-i câh u cahl-i otlâ  
Ü hüsn bes kende ü vâbes.

Eğerci cenâ'at-ı muvahlûdün ol vakte pâlince emri cihâdî furz-ı küfüye add olmalı idi. Lâkin, bu hüsnün çünki köffâr-ı bed-kınlarm diyâr-ı dârtteselâm-ı İslâm'a hareket ve tuğyâdî âşikâr oldu. Gazâ ve cihâdî kâdülere furz-ı ayn bekl-i ayn-ı furz bilüb hüsn-ı ukûde ve saâf-ıyı küşb ile çâl ve cenâatın rah-ı dîr-i mehbûde dâlinâne piş-ı mahzid ve himâyet-i nâfûs-ı Şer'î'nin emvâkûlûsı ve mücâhîdâne bâcâr ve âmâde oldular. Ve Eğinsehu (İğrice) demekle mârif olın meâsîde Dârtteselâm doğu kurbetinde tekabülî saflıyın ve lekâul-i fiteyın vâkî' olub pâddübe mu'âdüt-ı dâni ve dîrîvevî ve huklat-ı mevâdd-ı mahâlefet zâhir ve müteveyyesün nâire-ı darb ve herb ve gubdâr-ı mevâkîh-ı cânîbuynî evs-ı fûlâyâ berber ve maicûlân-ı kerâfeyâ nişûret-güh-i cîvâr ve nârî makarr ve küşt-gân-ı meyâdân-ı mu'rekesün her bun muvâsabet-i mu'nevî ile ya tîrlevs-berrin veyahud etelbî sâfilâne dok gîlüler. Ve sîr câmîka dâhî çöşm-i zahur-ı şunçûr ve nâzesânden seylâb-ı hân-revân ve revây-ı emlâc suyûf-i saffî-menâbî' ile bezîrânı uyfûs pâ-hân cîşpîş olub küh-peyker dîlâvâterân dîde-i olışunlerinden âyân oldu.

Beyt  
Elenü kûk bâ-hun ber-âmîntemü  
Be-nâze kâsvân ser-fânherü.

Ve ehl-i küfür ve ehtâb-ı hüsnün tuğyâr-ı ummân-ı kitâbînde kâh çok nebengâr-ı küh-ülkâm cîşpîş-ı hür-ı basernude garîz-ı meve-ı belâ ve girdûb-ı mu'rekesü ser-hengâm-ı âteş-ehûd-ı cihâlden nicevî emîl ve emlânın hâd-ı fetâyâ tedâ eykedler. Arama cîşpîş-ı İslâmdan Osman Beg Çerçînîni kuçûk hâlden çıkardı. Alb humiyyesi hamîrîz-i mezm-gâhela misûl-i âf-tûb-ı manîrîb garîb olub lâc-ı efvâzı meğfirat ile müteveccih oldı. Lâ'li ü âbdâr-ı dem-i şehâdetenî dârtmü t-râz ve öl-i Nebî (aleyhisselâm) mütebâ'alye ilme-i âli şehâdetü hem-ser-i şafâk-ı sipîr olub. Ve muin meşhedinde her dârtit-i surceter var ıd. Kî hîlâ Kârdîllîçâm demekle meşhûr ve pây-dârür. Ve vech-i luseniyesi budur kî dârtit-i vâdî-i evnen gibi şecere-ı mehbûrelerden bi-emrillâhî teâlâ lûlî kârdîllî şeklünde nurdan dirahşen nümâyân ve ol mâsâmdan ile'l-ân âyân olub. Ve hâ ser-ı dâd dâhî dîy-ı sâk ve istikâmet ve t'ekâdedân gölîstân-ı şehâdetinde ol lurdü çerçî-lâhânâ gûlîstân zebân-ı hâlî şehâdet ve beyân eyler.

Beyt  
Her neyyir ki az dârt nead ber-dit-ı çökem  
Ser-ı şevad ve sâye kuzul ber-ser-ı hâkem

Ve hemçünâm ol şerîde saâdî kabilinden köffâr-ı mekîm saad-ı pâddileleründen Kausahîsâr hâkîmının muâder-i bed-güheri Kilevuz nâm vezîr ki birâderinin kîtümekâmlıçı ve teyker-ı düzet mekâmına ser-ıskerlik ile gâvâncı idi. Ol mu'rekede müteveccih-ı kâ'rîr-ı şîrîr-ı "zebannetme yeslovnetba ve bi-se'le-karar"<sup>23</sup> oldu. Muktezâ-yı muvâsabet ve müşâbetlele etâf-ı fîrân-ı ehl-i İslâm ve küffâr muallûk-ı hadîs ve gollâr-ı

<sup>23</sup> Yeslovnetmekten zebannetme, az kâdî bir dârtürdür. Kausâhîsâr Kârdîllî, Derlîvan, 29.

Peygamber-i mübîn (sâillâhü zleyhi ve âlihî'l-ehîr) ki "karelenâ fî'l-cenneti ve katelâkum fî'n-nâr"<sup>21</sup> dir şeret-nâmâ-yı lecho-i zultâr okdı. Ve ol la'îsa bîâlin ve nâ-pâkân hâke dâmesinde ol amed-i useydân-ı hîlâyet gayet birdeğzinin ahu ve mînkâmı kâsârında gayet gödâb ve şiddet ile hu it karnun eşân vanı bu küşegân şikâre-i murdânını pâk üsturdu. İisân-ı Târki ile umr eyledü. Ve ol zemîn-i çârkun ol kalb-ı lâ'îs: sehînin te'sîr-i lase murdânından nâşî rûyihâ-i hubûs ile teşûkile ve it eşun selâsü deyu bed-nâk: ve mezkûrdur. Ve henüz her kim ol seğ-i murdânı mezmâ-i nâ-pâkîmden gîrêre eylesen bîr taş bînkab kabîi tesellî buluncaya degin düşsün eylet, egerçi kâfeynün dilâkân demarlarından sevîlâ-i hut-revân ve ulûvesânı mulazî-i umî-i şîyîrîrîdân dînâ: dem-i-dem nîzân icî Amma kargı sebîkî murâbî: hun-i şehîrîdân şehî-i şelâkîlîl nübî idî Arsa-i buğ-ı celvânîde ser-şapîre-i hayvan ile yuk-şeng ve serhâb-ı dîrdî şîhîdîdân turâvet: ser-sûnbîrî dî güşâyî dirâhtî Tuba ve Sidretü'l-Kiflîtebâyâ mütebî okdı.

Arabî

Ve bîdün öş haktâ'l-ferîdâ medlûfînâ

Sobryeyn olî emîlî'd-demi caryen.

Amma ol seyitî-i pûr-tûr ve hasâke "İsmetü'l-müçkîrîne nevestin"<sup>22</sup> dur olânesi kuzrât ve eîfe ve şîrîk ve şîk vâ nûr ve hasûks meyîlân-ı ma'fekûye göldüdi Mîsâbb-ı cevî zakkûm-ı kâzîm ve mînî sadîde sehîme gîrîdî Her-şerîd nâs: çu ma'zke-i katâ ve mübâzân-ı battâl nâdebeynde Cîsmî'nî Heg'ün burîder-i dînyevîsî râh-ı mîterîdîsî fî'd-de tîl'âle şehîdet ile murîdî: se'âdet-i eñelîyyeye resîde ve lîyîn-ı rûn-ı ser-sûnbîr-ı pîrîdîdân üşyânîsî memâze-i Cennetü'l-Mevî ve şâh-sâ-ı Sabretü'l-kîfîtebâyâ'la meşûkîde-i şâbîde lîsâ-i hukâ ile anîmîle olî. Lâkin vîcûd-ı meşûdîdân dem-i şehîdîde murkûrî olân kutrât-ı hun ulodîdîne vesn-ı heyecâde etîrîd-ı gaybîyeler gîl-pîr-ı sîvîr-ı müteşhîdîne imîhîd îşân mu'âskere: zafer-âyet "emîlî murîdîdîkum bî-dîn mine l-melâsetî murîdîlâ"<sup>23</sup> müterîdîl ve mîterîdî okdı. Ve nî mühâçîr-ı dîmî harâret-i kâr-ı rîzâm rûy-ı zentîsî çekîde olân kâsîcîl-ı umî: cehîne İvaz-ı kârkîdî: bîrân-ı bahîrî: usûk-ı gaybîrîn bî-kesîb ve bî-pîndîr çâbuk-sûâr-ı sîret-ı murîdîrîzân ve emîdîde müteşhîdîne mü'âveçet ile müte'âkîl ve müteclâf okdı.

Beyt

İzer katre-i hunî ze-şebîcân-ı şâm-ı aşk

Yek lîle-i hunî dîlî ez-dîşî ber-şîmîz.

İntîkâd ve iştîkâd-ı cîddîdân: sonra etîdî avr ve inşâyet-i Yezîlînî ile a'lâm-ı feth ve nusret-i Süblîcîni meyîr-ı şîrîh-ı meclîkîk penâh-ı Muhammedîyân etrâhî ve meşûrânî ser-ı menâsîlîrîni belâenîrîmden emîlâ ve zîr-ı nîâl-ı bigâkîle amînî: sîvîrî nîzîyânî emîlîhîle ve şîyîr-ı menkûslânî ma'kûs eyleyîdî İfrit-ı bîzîyûn ve kaht-ı vîrîdîdân ser-nîgîlî ve husn-ı meşûlîkînî şîrîçî-i zelhîmî gîhî peşîde ve ol şîrîr-ı plîşezâr-

<sup>21</sup> Bazım olâlarîmîc cennette xîp-îlâkîrînîz ile cehennemde'dîr.

<sup>22</sup> Şîrîhîdî müçkîkîler müstîrîk. Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 28.

<sup>23</sup> ... O ben size bîrîrî peşînden bîn xelîkîde yâdîne edîmî deyu ulavîp vîrîgîtî, Kur'ân-ı Kerîm, Enâm, 9.

: veğânın darhât-i müteleb zâ-yı tîğlerinden ol her-i sîrân-ı lâvî nevâd-ı semâ-i üfürâ yeksenêrê ke cennetün hüsnünü müstakfîretün ferret nâm kasvâzunu<sup>47</sup> ile nû-bezâr. İzzânî ve ulbâr ve ekseri esnâ-yı firâm sâbet-i emvâr-ı şîşâr-ı mübârizân havâfirün derîz-i nâr-ı nûrîni sü-yê karâr eylediler. Ve şivâriketün kelâm-kavmânı bukîyvetü's-suyfê bozâr mühmet ve müşekkat ve hüf ve hüçet ile Karacahisâ'î cân atılar. Ya ni kırgan kuşunun belerli saklâsı havudun guldîkde berçe kuş: tozok aşîşasunu kaçar. Çünki aşîkir-i elâm-ı selâm-ot-emâm ol gîrûb-ı nigûn-sûr-: bel-nâmı bekâyâsunu derîz-i hîsârta tazyâk eylediler. Mîrlikelâmı elâfıu kânîmâr. nehb ve gârüt ve evlâd ve iyellerin esê ve gânyim-i hî-Fisâh ile avdet ve bu gâzîde ol müşekrân-ı dâllû ser-hâylân ve rivâliden kâdet bîrîn şîşâr-ı hîs ve hân oldu. Ve bu fetn-ı gîrûn 686 (1287-1288) senesinde vâkı' olub bu mukaddime âkâbet Karacahisâ'î'nin teşhîrinin mütecc oldu.

### Üçüncü Hikâyet

*Çâzî Osman Beg'ni câfîsanzârı mukaddime def'ı şîşâr mütekkî kîhbâr ı kuffîvün birbirîyle itîfâk ve itihâdê ve müşâvîr-ıleyh dâvî Sultanî Akhmeddin-i Sâvî'dun istîsâdê ve sîkân-ı müşâvîr-ıleyh dâvî her-hâşeh-ı istîsâ binnefy Karacahisâ'î'nin tevecceh ve şîşâr-ı Cengîsîyânın zühîrî ve ol mâvî Osman Beg'le şîşâr ve memleket istîsâde temkîn beyînînkâdet*

Kâle Rasûlullâhî (salâtullâhualeyhi ve âlihî ve salâtühî ve selâm) "unvellâhu yahûbuhâ me'âliye'l-himnîs ve yebğuzuh"<sup>48</sup> Mâ'lûm olakı çünki ol müşâbil-i nâm-dânın arsa-i kâm-kârîde a'lâm-ı muâzet ve nûyâ-ı emûk ve müteb hemser-i pehî-i berîn ve evâmde dilaverî ve saklâ-yı dâvetîsî esmâ'yı şîkkân-ı mele-i a'lâyâ karâr olub mâhîçer: emâ-i hitâmîti şî-kâr-ı havâfî ile dâ'vâ-yı herâben ve kette'ân-ı şâdîni şîçârde şîşâr ile idlâm-ı hemserî ve sadâ-yı kâs-ı devlet-i mutîmîndün fozâ-yı ülâm-i her-tîrîr ve gûlğul-ı nefîr-ı cîhân-gîrî derçer-ensâz-ı niy-ı zemîn olub laza-ı sancâk-ı dârlînkîsî nesâm-ı zâle ile muâretta ve tâ'd-ı devçer-ı husnâni hîlîl-ı sinun-eserîdîr. Sînası ile muhîlî ve kâre-gûşâ olmağla şîçâr eyledi.

### Beşer

Böleğd hîmnet baş ey evvâr ki devleti tu.  
Çünâm ki İzzânî nîst ân-kâdar tavânet bûd.

Bu üçüncü hikâyet her emrîn evâmînde dâimâ rifâat-i hürmet mücib-ı iclâyâd-ı uluv ve kudr ve sebeb-i şîrakki-ı derecê ve taatim-i azâmetde hemîçe mü'ârîr niyyet-ı müsted'î-i fevz-i a'lâyî meclîb ve hîçândîr. Bu mâ'nâyâ şâhid-ı küllî ve delîl-i kümül mebdîl-ı azm-ı süyb ve cedîçer-ı zihî-ı şîkîb niyyet-ı grâzân-ı serverîrîr ser-edrâz Ebû'l-mucâhidîn Osman Beg Gâzî'dîr kî

El-kıssa: O vakîtden heru ki her hâşeh-ı mübeşşîret-ı şâdîk ve ta'buât-ı vâkî-î-nemâ-yı muvâfîk ol nazher-ı tevîkîn ilâ'iy-ı cîhân-gîrîğîni muhokkîk ve dîl-ı imânâ sercerîğîsî musaddâk idî.

### Beşer

Serâş sevîdâ-yı tâs-ı hîsrevî dâşî  
Re-dâst âvedî cân ru'y-ı kâvî dâşî.

<sup>47</sup> Anımsadın âkâbeti kaçı yıl önce yazılmış olabilir. Karacahisâ'î Körmîs, Mîrlikelâm, 53.

<sup>48</sup> Allah yâkâk sorumsuz: öçğesini sevdi, sorumsuzluğu ve hoşgörü.

Birâncıleyh ükûzâ-yı himmet-i âli ile rûbet-i müte'âli tahâlüde murâd-nihâd-ı pâk i'tikâdî mutazâ'il ve husûl ve Karacahisâr tekvürünü üzerine havâbr-ı mucferrikası müstemî' ve mütecellif oldı Düşmen-i dîni def' için cenâd-ı guybıyecân mîsâ'edet ve inulâdıyla ol e'âşullâh-ı bed-hûhu müşâru-ileyh hakkından olan boğz ve hasedlerin hakikatde matz-ı hayr-hâhu oldı: Anuna âleu-i esbâbda çtâk: takdîr-i tedbîr-i savâb her matlebede murâsâ: ve tahsîr-i mekâsîtu ifa êkr : sayib sebub i dest i yarı: tâlibüdir.

İkinci cümle, küflâr-ı bed-kudür ile zulûk-ı mevâd-ı adâvetmeden sonra sonra hüznüme ol düşmanan-ı gâlib ve müşrûkân-ı küzûbu def-ı mazârı için ol zamânâda pâdîşâh olan Sultân Alâeddîn Selçûkî'den istemâsâ-ı ishâgâye bâbında birâder-zâdesi Ak Tîmûr ile sâlib-i'tibar güzâfârden Gündüz Alb ve Aykut Alb ve Hâşem Alb'i be'ze: tuha: ve husdâyâ ile te'zîin ve İne Nakelî ve Karacahisâr tekvürarının ve sîr küflârın keyfiyyet-ı ahvâllerini ve hürâdeti Sarı Yazı ve şâyic gâbedü'ye: mücâhidînin ahz-ı istikâminin ve ol esrârın ervâr ve talûkîfikânu ve terk-ı akd-ı zimmetlerini müşîh insâi eyledi. Sultân-ı müşâru-ileyh dâim gayret-i İslâmîyye hasesıyla ol mü'âridânın muâbezelerini salâh-ı mülkî ile istizâm ve işâr-ı mehbûkesiyile buyurdı ki ol mülî'ân bu vaz'-ı kütübünelerine hâ'is Generyâmî'nâ hâzûnîdir ki ol mübâhâ: arz ve cenâat: şerîbi kerzû vilâyetlerine kirib olmaları istemeyüb ol gûd-ı mücâhidânı evlâmından dâr ve klâların mücâd-ıderler Çûbku ol müşrûkân-ı mu'âhid bu mücâhidân-ı muvâhd ile mu'ârif ve ref'i şâd-ı zimmet ile sağır-ı İslâm'a kusû: lâsî ve guzâr-ı sînin nevârî kâsîd olmak öze kâsîd oldılar. Şer'ân tedârikleri gönlmek emr-ı ehîne ve her vacihle def'i mazârâtları evzûh ve ol gün râh ve kî-udebîlar gayret-i pâdîşâhî ve pençe-i kaht-ı şehînsâhî ile hadleri bildirilmek elzem oldu

*Bevî*

Şeh çu hâled câh dîn-ı dâ mülk  
Be sîj âset nîgâh dâred atûlk  
Pâspân-ı dîn ü mülk nâ lîğ est  
Şâh se-ûğ bâğ-ı Nî-menî' est.

Bâ'dehü Sultân Alâeddîn teahz-i asker ile bir-ı-nefs Kenyâ'dan hareket ve niyet-i gazâ ile melzât ve der-ceng-i evvel Kacalıstân'ı talûksuzîya niyâl ve uzîmet eyledi. Ve Osman Bey dahi ünâf-ı lâyika ve hediye-i fâyika tertib ve evlâd ve akvâm ile sultân-ı müşâru-ileyhü istikbâl ve dâimâ-ı talûksuzîya rû-mâl ulûlûda sultân dahi envâ', nevâzîş ile hoş-hâl ve müreccihü'î-lâle eyleyüb keyfiyyet-ı ahvâde suâi ile vukûf-ı tâm hâsîl ve sultân-ı zîmale kemâl merteba vüsûl oldûkda envâ'î nevâzîş ve talûk-ı hâtu: ile dîde-i âlem-düde ve dâim-ı birâdrî keşîdesin: dîdâr-ı nûru'ân ve işâr-ı umîd-vârî ile müdesesîk ve müdesesîk eyledikten sonra Karacahisâr'ı muhâsârâ ve ref'i izâr-ı küflârın müşâvete ve mü'âdelâ kal'arının her bir tarafını ümerâ ve sipûrden bir cemâat taçyık ve taçîf-ı kâbilisin Osman Bey ve etbânın uhde-i dâ-üvezânelerine talvîz ve emr eyledi Anuna her-muktezâ-yı beşâret-ı şer'îsi nûr-ı tâbâr: fütûhât-ı Nebî-yı Amî'î onların yulkleriyle süret-nâmâvî zâhîr oldı

*Beş*

Her ât-ı tab k'ez ulfa-ı tazet-i tû tât

Mî zîll-i garb-ı tûl-ı mu maks-ı zevkîl yaft

Çünkü birkaç gün, utrâf-ı hisârla cenge âgâz ve 'udâm ve tevâtür nevâzil-i belâyât ile kâffâr-ı düzeht lirârı sudañce ve süst-erdâm eylediler. Akabet kal'ânâ tevâtür ve hükm-i mürcürî nozarı' ve zâ'î ile teslîl-i sulh ve akâli zimmeti izmâc-kârı arz ve birkaç senelik cizve oldıana barhicaine kefil ve zâ'îl okıldır. Cümle erkân-ı devletiâ murtat bâ'îf olub lâknı sultân-ı sâhib-i himmet gayret-i İslâmîyyeden im vacihle tazâdüde ve kâ'âl olma'yul hâh ve nâ-hâh teslîm-i kal'ava fermân ey'eyüb tehtı kuvvet-i kerihye gelme' ikân bi-âncillâhî tehlâ havâzîs-i şûgâr ve mü'lûk-ı cîvân nâ-hencârîğundan nâşî dâ'ül dâ'ül muvâhhiş hâterler şuyf' buldı ki leşker-i Moğol yarı ol garâh-ı mekrûku mahzûl yüne maks-ı dâd-ı şîzâh-ı nâ'im-ı nâ-sıyâh Ucağıziyân Herâklıye şehrim âlağ i zâlm ile sühte ve te'sise lîne ve tesâhîl maceddeden efcîhte ve sultânı gaylıyeti sebebiyle Kotya'ya adme' ve feth ve tesâhîr mübâderet izreleğdir deyü meazîde tahkîka reside olmağla dâ'ül malk hân-ı sultânı leşker-i hümâmın hücfanundan nâşî cüm-ı şerk ve şarîm lebrîz-i garbet-i telh kâ'mî olub bî-z-zanbı ol perde tevaküfa me'âl em-i mehlâ ve Jerhal Osman 'Beğ'î hazâr me'dâ' vel ve envâ'î mülâlelele ile buyvedı ki çöktü âyüne-i teklîpden birer boyuk bir vâkı'n sûret-ıncâya zabûr oldu. Senin kemâl-i merdânegî ve cüm-fâhîğundan itâ'üvârız ki em-i mahûsarada ihtînâcı ve bî-avniyeti-İlâhî düşmenâm gün-rih ile ceng ve cüdâle kudâm celivesân zîrâ me'n'ûlüm hâter ki kufere kemâl-i mârân ve teslîm-i kal'â memleketude bî-âhîyârdırdır deyü bî-âmşîfâhu terâhye-i pâdîşâhıne ve sefîneş ve nesâyîs-ı müşfikâne ve pedârâne ile buyvediler ki cümle esvâzâle-i şâ'şâle-merdân semâ nâşıye-i kâbîtiyyerinden katı çok meâbet ve akhâl gördüğümden sem mahûsâsın fuzvârd-ı saibî verine meklûl ve mehteket ve kışve-geşâ'î kâ'î muaz-ı şüfâetimle kabûl eyleyüb bu esvâdd-ı kuşlânda nâyet gayret-i İslâmîyyevî semâ de'vâ-i merdânedige sipariş ve seğûr-ı millet i İslâm'ın ârzâm müdâd-ı dâ'irî-harbide sara havâle ve lânetör-ı bulâfetumızın hayı durışm küneliyyetân husebiyle kâ'm yâbtığınâ kel'âs husûl ve nozar-ı müyet ve diğ-e' kâ'mîlîmîzâ dînyevî ve dînî meazîl-i makâsîdîm sebebi-ı vesîlî olmaşdır

*Beş*

Rûzî ki şerîr-ı şirk-ı şerâr

Her den zî ser-ı sinânı edlâde

An dem medet şîpâh-ı müstrel

La yeast-ı kullâbet reside

diğenck felâ-i lûsâr içün gördüğü esbâb-ı kâr zür ve tob ve tofenk ve sâ'ir âlâ-ı cengî temânen Osman 'Beğ'e teslim ve kendü erkân-ı devlet ve şîpâh-ı savlek ile der'î tesâd-ı Moğol için gıyve tevaccüt ve utrâf ile avlet eyledi. Bâ'dâ'ım Osman 'Beğ' ashoda müşvefâ'ım mîn med'İlâhî olmağla himmet ve tevaccüt-ı sultân dâ'ül vâzihâr-ı şerkerine bâ'îsî müşyâd olub Kâzâchısâr Kn'usım feth ve tekvür-ı meklûm temâde-i ehl ve vâ'îl ve mül ve menâ'ilye olz ve ele götüreb müteallîğât-ı hâne ve teberakâde-i hüsrevâne ile hümât-ı sultânı revâne ve sâ'ir şânâyîm ve

nikûd ve serâsı mevhâhidine ber-vecl-i adâlet takdîm ve doçla-ı husârü vâkî' menâzil-i küllîni gurûl-ı muvahlidîne temlik ve mâkrûbiyyet ile teslim ve necze-i reâvâ ve fukarâ-yı akîl ve zimmet ve râbata-ı merhamete vâbeste ve herkeş gânde şâh ve memleketi ber-vecl-i şâyıca mu'înâr ve livl-yı mu'âllâ-yı eyâmâni pîrâyey-i sâil ve ibrâin ile asunâne peyveste ve ol kışverde nezâhid-i işrâkî herke şîkâ-i nâ-jûbdan mesâleci-ı pîlke mübbeddil ve kear-i esâmî ve cef'i esâmî hâ'as-ı ubâr-ı şîrâ-ı İsfâm eyledi.

*Beyt*

Kâfirânend be-devri-i tu encam be-udul  
Rûb u şeb nâm-ı iştân hente zir-i zebâr est.

Çün sultân-ı müşârim-ileyh teşker-i Moğol-ı mahzûl ile kâin müvâcizle ve mahall-i muhâtelude İken Osman tarafından feth ve nusret-i İslâmın peygâm-ı meseret-encâmı resîde-i sem'î-i terakkübü oldu bu haber-ı meymeret-eser mücîb-i vâdiyûd-ı düst-ı kâim ve istihâr-ı nsâkir-i nusret-ıccârı olup sipâh-ı rû-siyân Moğol-ı gün-âhın dâim tevecüb-i sultân-ı âlelî mukâremeti ile böyle bu nusret-i pür-le'yd güy-zulmî ulûğ-ı gâbi dest-i teşâyülle her Herakliye şehrinin lâhûb ve nâhîsân la'zibinden müretş ve munâz' olup Bigânu kazanma mütevacceli ve ol cem'iyyet ve zulm-ı füsûdlerinde askerlerânî kâser ve tevânâğına istîfâ ve mâd üzreler İken Nâ-gâh ol sultân ügûh sipâh-ı zâfer penâh ile üzerlerine ügâr ve zânet tevâde-i İshâye ile cem'iyyetlerin türünâr ve muklûr ve mekâdr eyleyüb senem ve mütevâliyelerinden sâhik lânk-i diğer-hûn olan Râmîler ve kâil iş ve şubelerinden mâtzele ve meğbûn olmalarıyla bir uğrudan üğ-ı intikâm bî dirigân-ı kışide ve ol diyârın Müslümanlarının cih ve iyâline eyledikleri ferâhın tertib-ı mücâzâtını hald-i muhâluguya resîde eylediler. Vezîr-ı düstâne eiddikleri zir-i düstüklerin mütebbe zamanında ol şehriyâr-ı gayret-şîr ol gürûlu mekrûhın hasyâter peyvestinden bir sâyâhın muratleb ve âlîti teâsüflerinin cildini urîz ve kâim keceler üzeründe herbirine dikkirüb ol zâlimlerden atam-dile olan mezlûndar dîvân-ı adâlet-anzâmında üzerlerine gâdir olmak üzere şuâde eyleyeler dîya İsmâ-ı cîl sâir oldu. Ol zamândan dolâ'ân ol menzil vâkî beyimde Taşak Yazısı denemekle mevsim ve mâ'rûf ve ol kavm-ı şümden etel-i tezkâr-ı la'n ve neçîn ile her mezlûm bir yâdigâr ile mekûr ve mevsûdud.

*Beyt*

Eğer kâin mestânî oz kîneve:  
De bî-dâd-ı had beate bîşi kenter  
Ve ger her ne-y-ârem üğ ez niyân  
Ba merâli zi-mâ her neyâreid mün.

Çünkü Sultân Alâeddin'e cevâb-ı erbu'atın fevz ve fâh ve nusret müvesser ve Osman Beg'in hüdd-ı küffârda gayret ve merdâvâğı husabıyla zânet ve mî'ah olupden bertur oldu. Bu ücuh bîhâtervâdesi olan As 1090 Karamürin nâm-ûrlarından Hasan Alb ve Aykut Alb ve Turgut Alb'i ta'yîn ve Karahısâr Tekvîrünü kayd ve bend ve kal'ânın teslîmün tafsîlini meş'ir adete ile buzûr-ı sultânî İsil ve

irşâd eyledi. Bu'de vüsûlüm sultân-ı müşârtın-ileyh dahi kudâm-ı meyânenet  
 lüzûmlarından memûrû ve iltitât-ı şâhâne ile ol muvâhidân-ı zamâne ve ol sipeh-  
 dâr-ı yogâne olan Osmanın Beg'm. bu hazret-î pesend didesi mukâbelesinde tertib ve  
 tankîn-i câh ve muavazetini her vecihle müterakki olmağı müteveccih ve âyân-ı  
 sarârtın-ı rızın izne a'lâm-ı hâssm-î pâdişâhânden bir kâ'ra âlem-î sâfîd ve kôs-î  
 devlet-î me'nûs ve nekâre ve nakîr ve rûkâs ve sâyir âlât-ı mehter-kâne tî'yin ve  
 Eskişân ve İnönü şehirlerini mensûr-ı hokkâniyetiyle yingîr-î zerrîn şâhâne ve  
 kemur-î dilpezer-î hâsrevân ve esb-î zerrîn-zin ihâda ve âyân-ı selâim üze derdebe  
 ve ihtîşâm ile inönülük-ü akrân ve ser-efrâz-ı devlerân obnasına himmet-î mütekkân  
 boyuçuah mülkân ve menzilehâ terkki buldum. El-hakk ol âlem-î selîd ve cu'yet-î  
 sâfîd gâya devlet-î Osmaniyye'nin serîke-î sulûk ikbâl idi ki bu mülûk âf tîb-ı  
 hilâfetinde. beşerî-terme ve mâlîke-î ülemi genussal eyvân-ı saltonat idi ki nûs-ı  
 firuzumun perçevî sâbat-î mülk ve mîlletü zînet-ebbâ idi ve kôs-î devlet ve tabihâne  
 şevketi tûs-ı inönüsüm-gerdün idi ki serâ-ı hoş selâ-yı vaki ve sâ'at-ı humâyûn ile  
 şalgâle-î vüsûl nevbet-î şâhî vasıyyet bulûs-ı zamân-ı pâdişâhîsini âjerus ismâ' ve  
 derün kebend gerdân şıpat-ı bukellannında savt-ı şâd-mâniyi behterin serâde-î  
 mevzûn ile ikâl iderdi

Beşîf

Ez selâ-yı kus-ı sultân in nidâ ümed be-gûş  
 K. in ser-â-ser pâdişâhî râ bu nevbet-î dîhâd.

Ve şingîr-î zerrîn ve kemur-î cûgâ âyin sermâd-î devlet ve ikbâl ve tevazz-ı  
 hoş refûr başalet ve esâlî ânın zîrdân âkdâr ve unur-ı âlemîn zimân-ı ihtiyârı  
 kalwa-ı i'tubârıyn telâhür eyleneğe delâlet ve hâsrevân-ı cihân kemur-ı mutâvâ'atı  
 meyân-ı t'ubârın bend maceğe olmet idi. Ve mardân-ı âlem-î guyh şingîr-î cûtan-  
 gâyi kâbz-ı merdümogâsını teslimâ bürlân ve tîg-î kabîr dem-ı seyî-î yemûni gibi  
 nakât-ı a'kâb-ı devletine fermân-ınevân ve behrâm-ı felek ihtîşâm âkdâm-ı âkdâm ile  
 şâ-gâhında a'kâb-ı lîfândan ahz-ı intikâm içün ma'reke gâh-ı mûtebbihânın  
 serhenkligi hizmetiyle cevâlan ve sar-gerdân idi.

Doğt

Şüret-î sebuñeş ez-kemîn sâzod  
 Z. usumân aded-î zerrîn sâzod.

İntikâm Osmanın Beg'm vesûlleri gelib vüsûl buldukları vakt-î astro müşâhîf  
 vâsî' olmasi bu nûs-ı şâyî işret ve bu ânuâ beşerî eyledi ki ol ser-efrâz-ı bülend-îv-izelâğı  
 nazî hâfîl ve nevbet-î kôs ve melîk ana büden ol hurginında vüsûl buldı. Ve Osmanın Beg  
 dahi Sultân Alîenkân'ın âkrûmen irşâd eylediği teşrîfât ve tîg ve saoce mukâbelesinde  
 z'âzîmen birkaç hatve istiknâ ve nevbet-î sultânının nevâhân vakûnde t'âzîm içün denâ-î  
 edib ber-sime ve vakâr ve sekine ile kayâm eyledi ve zamân-ı mezkûrdan yedinci pîlîğiği  
 olan İstiknâ. pâhî Gâzi Sultân Melamed-î Sâni vakîtime gelince âyân-ı selâim-î  
 Osmaniyye ile muhter-hüce çalındı. vakîtime verch-î muşrûh uzre idi. Anumâ fâin-ı  
 müşârt-ı leyh ol âceti munâli-ı ihtîşâm şübes-î su'âdet olmağı tağyir ve iki yzç on sene  
 ta'zîm âbesdr deyü fedâğat etirdiler. Zîrâ mûcerred bir rây-ı şâyînin istiknâ' tantni ile



selâtin-i bâ-terâkîn mesnedâdan tarâketi ve selâtin pîşonî muhze-i taklîd ile cihet-i  
müknet ve itâzâtınca ilâzâmınca degmez

Bev:

Zarânî câ-yı devkâ zâferân-jân

Nîm pîrî resnâ hîgâne-gân

Ve Sultan A'âzâdîn-i Sâniken hânedân-ı kî âfet-i Osmanîyye'ye bu hedâyâ-yı  
pâdîşâhân ve tâgrîlâ-ı hüsrevânânın usûli 688 (1289-1290) senesinde vâkî ve ondan  
sonra pey ender pey fütûhât-ı müteşâk ve te'yîdât-ı münâsib ol hânedâna müte'vîbî' oldu.

Bev:

Çu gurlân küned ger denî-iâ bükânî

İc-gerken fîrânî çer ârod kânenî

Hemî gerded ez seyî-i cûyl tûnâb

De-cûy-ı dîger kes çer etzâyod ah

#### **Dördüncü Hrkâyet**

*Osmanî Beğ Çâzî'nin cöhlâdun mekâdâtin vâkayından sîkr ve hâker-i ceyâle  
ve âlem-i celîle: mîsîlîmlen sonra pîre i kâşer-gîşpîşîge selâk ve Karahısâr âle:  
dîvân-ı mesrûd ve şîkâyet-ı Cem'î ve cemâat ve edâ-yı sâkkî-ı âdeyn içün var-ı  
mîsîber ve nâm-ı nâmîsîme îhtîsâ kerâet etâîrdîlgîre beyân îder.*

Bev:

İy sâncak-ı ikbâlî tu çerh-i nîr'âllâ

İlîrâhle ez-âcî u selâk rûbet-i vâlâ

Ber-dust-ı tû efrâhle şod câyet-ı selâm

V'ez sa'y-ı rû dîn yâfte ân mîsîber-ı 'âlâ

'İlâ kî kâncân-ı m'âlet 'iddâe, "mîn adâle meleke"<sup>249</sup> ve k'âide dâimî'l-  
ittîud, "mîn zâleme helake"<sup>250</sup> Kîşer ve memâlikde istîmrâr ve zî-î lîk-ı ne revâk  
feleke: içün bulmuşdur Hemîşe her bir ser-âfâz kî câyet-ı cihân-bânîsîn âf-tâb-ı  
dîvân-lâb-âsâ mîsîberîni ve gâm-gîşârî ile sâkkînân-ı dîyâr-ı nuz ve l'îfâde kî hâk-ı  
sârân üzertne sâye-lân ve perlev-ı merîhîm ve a'âle'î câvedânîsîn gam dîde'ler  
bâkîdânın emcûm-ı-i lîre rîz ânân şem'î lâbân cılıye vîbette mebdâi a'lâdan te'yîd  
bâkî müeyyîd-ı kân-kânî ve te'yîd-ı mesrûdî nûşey-yed-ı cihân-dâdî ile mîlîntâz ve  
mîsîleten ve âleim-ı adâlet ve nâm-dîrî müstezîl-ı lîk-ı âlem olur ve ol devlet-î  
pür-îmîddâdî îndâdî içün ervâr-ı kudst-nevâsîdân: asâkur-ı "ve eyyedekûm bi-  
cennîdîn lem terâvîh"<sup>251</sup> ânun harîm-ı câh ve celâlınde müte'vîsîn ve ekân müfîs-ı  
îmânî ânun ervâr-ı mîhr-bânîlgî şâ'şâsından zerrât-ı gubân gibi devlet-hâhî ve  
hevâşîr ile müte'vîyîr olarlar

<sup>249</sup> Adâletin olan kîşer mîlîk olur.

<sup>250</sup> Zulmeder kimse helâk olur.

<sup>251</sup> ... Allah gönderdiğini seçerler: onu desteklediler..., Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 40.

*Arabi*

İvâ hâlle fî'l-cevâzı dîst u ân serî  
be mevkîbuhî l-ekdârı ve's-sâ'dı merkübân.

Nispetan Devlet-i Osmanînin hilâfet-i bulûğ ve şükr ve bu hilâdet-i hilâfet mehanînin bulûğ-ı mahî-i sarâfeti mekdeinde ol muhter-i efser-i ser-efâzî Osman Beg Gâzî tarat-ı bârî'dan te'yîdât-ı mütevâhîye idâ müteâkkr olub ve İskiaçâr ve Karacalısar hükümetleriyle mesnef-mişin-i taz ve ikbâl ve Sultân Alâeddîn tekfir ile ol aktârın kuvve-güçlüğü kendüye iskrâr bulub övâze-i bulucâından sunâh-ı küffâr ve İslâm pür-tenîn ve sadâ-yı gulgul-i sipâh-ı zafer-penâhını berid-i sebâ ve şimâl kâffe-i enâmı karîc eyledi.

*Beyt*

Çü yük rişte şud 'âd-ı pâhenşehî  
Şud ez fitne bîzâr-ı âlem telî

Zümme-i guzâr-ı mücâbulûn ve fuka-i muvâhhibîlindin bir cemiat ki bir müddetden beru sarâfâdın olmuğundan bi-ser ve sâncân ser-gerilân ve saltanatlarına za'îf sâri olan Selâpıkanın dâbi aşâyir ve külfüylüden bir müddet müslimânân ol havâlide sahrâ gurdi perîşânî olmalarıyla ol atençe-i neş'uri saltanat. İstâzâ-i sâ'âdetine illüvîye tevecçüh ve uluuv-i cîvâh "el-ereñtu mukâddimetu'l-kavm"<sup>257</sup> tükmeç Sultân Osman'ın mesnef-i serverile istikfâline nezâret ile tevecçüh ve te'âli eylediler. Bir vakte değin ki mustekarr-ı hükümet ve taht-ı efâletinde merdân-ı kâr-dîre ve dilâverân-ı güzidefîl bir gurûb-ı pür-şikh ve sipâh-ı mesnef-penâh cihâd-ı fî'serâfîlân nîyet ve azîmet ile gelub dest-i bez sîme-i raakân-ı hizmet olıdılar. Bînenâmîyleh ber-mustevzûyi gayret ve himmet yarına cem' olan tavâryî-i muvâhhibânâ hâl-i muvâzî' için tevsi-i dâze-i mülk değdügün bân-ı fâtrınn bâ'is-i hadşe oldu. Zirâ rivâyet-i hükmet-gâyet "lâ rısklân illâ bi'l-mâr"<sup>258</sup> şâh-ı hüsnüv pû-ferhengin kalubât-ı mücerrebâtanulundır ve künün-ı mesâlih meşhûr "lâ mâle illâ bi'l-mâ'yyet"<sup>259</sup> sulâtin-i cihân dâim âşerinde mezkûrdur. Anu bînden Osman Beg kuvvet-i fînet-i tabîat ve velvet-i mâ'î-i ferîset ile akraba ve tevlükât ve sâr akvâm ve kalâyil ile lurf-ı bîst-ı meşvuzul ve cevânîñ-ı nev-reside ve pîrân-ı kâr-dâdenin ijtîkâyla 688 (1289-1290) senes. şuburundan bir rû-ı fîrîzde fâidâ birâderi Gümîze Alb'i huzûrına da'vâ ve tarîke-i dânye-i feth-i bâld ve endîşâ u gazâ ve cihâd ile asker ve emânîñ ebet-i vâs'at muâşlâm istîfâ eyleyub dâli ki çünki İzzeddin Mevânî (cellet şazmetülhu) ve teğîlîñ-ı saltanata ber-huseb-i vâ'd-ı serim ve luf-ı amim bizim devlet-ı rû-efzûlunuruzun hurşid-i emân ve kevh-ı nûrânîñni madd'î imnâid-vâriden yevmen fe-yevmen dirâşhîn ve tâñn ve fîlm-ı te'yîdât-ı âsmânîñnuz. İhsâs-ı mevlîñ-ı dâ-cûñnânde gönder güne hem ser-i keyvân emmededür pes îndü İlyâk olm budur ki bu minnet-i ummân-ı mukâtelemde her vecihle mukdât-ı hizmet ve tahdîs-ı nî'mete mübâderet eyleyelin

<sup>257</sup> Köyâz cînyer büyük oluyorm emetüldür.

<sup>258</sup> Bâkîlik anek mülki edîr.

<sup>259</sup> Mâli anek riyyet idîr

İd ki medlûl-i va'de-i 'icîn şekertim le-özlermekân<sup>12)</sup> teûhû'î rımm-ı müceddîde  
hemîşe müteâzîde ola ve ol nesne ki burdan akâim bür-gâh-ı münâfe'de dâ'â ve  
mesâlib-i hîcâd ile istid'â ulumnuşu. Veçden sonra ber hâseb-ı mekâtûr-ı müceddâyı  
've men evfâ' emmâ şhedealeyhu'llâhe fesyû'lîlî caran wâimâ'<sup>13)</sup> her Juhuz  
mütazâvil ola.

*Beyt*

Nîmet üzed gâflet ü şûkr-ı tıttâh

Soyd-urî met kun bedân-ı şûkr-ı şâh

Şimdi bu mesnevi şâhînat şûkr nîmet cihân-ı fî sebîlîkâda sa'y ve tıttâdî  
cumle-ı umûm tahdîr etmekdir. Lâkin hâtâ cevâb-ı erbaadan gâlib yarımada  
muvâd ve pey-ender pey niyat-ı gazd ile imârimıza varîd eyleyen usûkîr muscel  
mesâsire bizim tabî-ı tasarrufumuzda olan muâk-ı muhakkârın cevâd ve ârim-ğâhı  
kâfvet eylemez bu bâhda sa'y-ı salûhımız ne yüzdendit deyu birâderine sâd  
eyledikde birâder, dahi hâzır vakt-ı şûkr-ı cevân ve âvân-ı Cudfvânîde olmağla  
gayret-ı lîtm-ı Türkîstânî muktezâsınca urûk-ı meclîyyetî hâzret eyleyob bu  
yüden cevâb eyledi ki el-hamûlülâhâ tehlâ devlet-ı Hüdâ-dîdî mütââ ve zor-ı  
bâzuyu merâneğî dahi ana mükârim ve mütezâddîr Mfânsîb ola: kuller ki  
civârımızda vâki menâlece-ı kullân gâret ve yagmâ ve ol gendyârden leşkeriyân  
mahzûz ve ihvâ eyleye. Çünki âğâze-ı yağmâgarî sâir Türkân ve sipâhîyâne resîde  
ola. Yevmün fe-yevmen cem'îyyet-ı usûk-ı müteâzîl ve eshâb-ı kâşer gâşşy  
mütetâfîf ola. Zirâ soyd-ı kulub-ı kâre-rovâyı gâret inhâ ve aktâr ve iclâmî'î Türkân  
yağmâyı nehb ve lâzîc-ı emsâr ileddi.

*Beyt*

Çu dârend gene ez sipâhî dîrîg

Dîrîg öyedeş desî burden be-tîg

Çi murdî kuned der sul'î kâr zâr

Kı destiş tehlî cerded ü kâr zâr.

Ve bu mâçâvereden sonra Osmanlı Beg kabîle-i Kâğı Hânînin pîrân-ı köhne-  
sâl ve cibânîde ve vâlid-i cennet-mekâdîmü ulûkâ ve huddâmından Turgut Alb ve  
Hasan Alb ve Aykut Alb ve sâir fîrân-ı umûrda rûthe-i sâbete resîde okınları  
huzurına dâvet ve onlarla dahi husûs-ı mezbûrda bulka cûnbân-yâb-ı meşveret  
oklukda mütââ-ıteyhîr dahi cumleten merdûn-ı kâmil ve umûr-dîde ve vakâyî'î  
kâilîyyede kerrât ile kâr-zâmîde idiler. Bu beyt-i gâzâ ile teb cûnbân-ı cevâb uhdlar  
ki

*Beyt*

Dorâ-yı cihân dîdeğân kar kon

Kı zâmîde soyd est gurg-ı kahun

Ya'nî

Kaçan ki bir kere şûr'î eylesin cihân-dâdîlerin m'y ve tedbiri ile büd eyle  
Zirâ kon karî tecrûbe oluruş soyddu.

<sup>12)</sup> Eğeşükredâsınca nîmetlerimi anıttım.., Kur'ân-ı Kerîm, İbrâhîm, 7.

<sup>13)</sup> "Allah'ın verdiği şeyi yitirip getiren Allah büyük edip verecektir." Kur'ân-ı Kerîm, Felâk, 10.

Demî-i zaâfıdu umûr-ı saltanat ve sipoh-ı cîm' iki vecihle nazâm ve cem'iyet-i hâim-i sultanûn-ı cihân-ı dâr-ı şey ile ünizâm kabûl ider. Evvelâ cüz'î ve osâkir tarafıdu cîyet, sâniyen cîyü yâ mu'min ve kâfirî humâyet, hâ'ise: tetâcciyet-i hülâ-ı cihân-ı dârî ve seb'at-ı âsâd-ı memleket-i vilâyet-ı kâim-körân. Zîrâ bu dâsî bürbülçeme müte'azzamandır. Biri hürsüz müyesser ve birinin husûn cânûz-ı âherinsüz mücazur olmak emr-i muhâldır. Bekû-yı devlet-i şâhi, şîrâhu: muâvenet ve mukâreneh ile der ve sebât-ı mevâd-ı nâhi ve dâyi' i hâhi olan re'îyânın emniyyet-i zâ'î edir.

Bevz

Ne der dîvânî bâğulân reh-nümây  
Ki suhî nümâyed he hâk-ı Hüdây

Şimdi her vecihle bîyık olan budur ki kurb-ı evâmürüde vâki' memûlûkin müdâ'isi ki müddet-i müdâ'eden bu ana gelince hizmetleri sâhâkî emniyyet hâlevân bu eyyâm-ı tevânîyi ve karvel devrî hengâm-ı şevkâde ol üfite ile müdâ'et ve müdâ'emet nazre hüsn-ı sülûka mübâşeret olunub şive-ı unuhûlûfide musır ve dâsî devlete nazır olan s'âde-yı kâdîm ve cüşüm-ı leim muâvenet-i sipâh-ı ihlâs-penâh-ı gâzîyân ile mukbûr ve şânâyiminden teşkenyânı lusse-â'end ve mesrûr eyliyellin ve ol cemâat ki burulan akdem mü'âfâze nazre bez-ı mukâreret ve hûs-ı ihtiyârlarıyla tabâyüve her vecihle mübâ'eleret özelelerdir şimdi çünki bu evkât-ı bastâ ve servetde zill-ı adâlet şâmil vezûr-ı sâye-i şekket i kâsûde müte'fektü'l-hâl olâlar elbetta suların esbâh ve emsâlî mü'âbe'at ve ferrân-ı dâr-ı lûgâ bî't-ı ev' ve't-rızâ râğûn ve meyyûl ve bu ihtelâk müstekarr-ı hûkûmî ve akbâl muhâll-ı ümed-şud-ı erbâh-ı servet ve emvâl ve pâye-ı serîc-ı ma'âleket mesâil mecmâ'at erbâh-ı mâl ve menâ' ve mesken-ı tecvâr i hay-hâl olup bu mu'nâ mü'âb-ı kesret-i eslûh-ı eshâh-ı sipâhçîri ve müstakbûl-ı telâhîyyet-i tevâmügarîyâ râ'iyet ve teşkerî olur. Çünki pâ'û-ı kâr-ı aşmân re'î-yî me'âin-ı mü'âbâ: pend-ı hakîmân-ı mü'â'âr olâ. Hakîkât-ı sadk-ı ke'ime-ı hukmet-âsâr-ı "mâ hûhe men istihâre ve mâ pedîme men istigâre"<sup>121</sup> aşikâr olur.

Bevz

Müşveret rehber-ı savâb ümed  
Der lârne kâr müşveret bâ'ed  
Kâr-ı an-kes ki müşveret ne-kâ'ed  
Nâdirâ bâşîl er savâb âyed.

*Lâ evâm.* Osmân Beg-ı sâhib-ı humem her-vekt-ı huluk-ı ma' hüd ve hü-yî mahmûd-ı ve'â vilâket-ı temân ile kendü evliyâ-ı sâ'â'at-ı tükâidme ümûd ve mü'sâ'et-ı sâ'sâ'et-ı öffe ve irihâd ile temân-ı hem-sâyetlerine hüsn-ı şükûm ile re'î eylet: ki emâle'eden hür ilhamudkaya hâkîmî Kâsâ Mehâl id ki bundan akdem dâstân-ı aşkda Osmân Beg'in Eskişehir hâkîmî ile vâkı' olan cengde merkûr ve Osmân Beg'in dest-ı khdârına girillâr ve kendünun ve evlâduz: kerdemleric

<sup>121</sup> İstihâre edo, zârre cimâ, istigâre eden pişme nîmâz

mehkûr-nikâh olan şimşir-i helâkta zevkünden özâd eylediği eselden kendâyı vâsûd-ı kufri-i aslîsi ile teşkeriyân-ı mîrâhâlin-i Osmânî'nin unsârından ve bu devletle kadîmî muhassîflerından acd ider idi.

*Keyf*

Her ki u ser berîn estâne nâzid

Pây ber târek-i zârâne nikul

*Yâ'ni*

Her kim bu âsîlânıya ser nübâde olursa pâyını zârânenin başı Qazetne kor

Ve bîra delû Hilecek şâşımı idî ki Ertuğrul Gâvî'nin zamânından heru hem-veze âid ve vefâdârı ve akd-ı hizmet-kârıde sâbil kadem ve sîdik-çem idi. Sebte-i evvel ki sâbıkan zikr olunduğu özre kabîle-i Kayı Hânînin il ve ulusu yaylak ve kışlıklara iyâb ve zînâtlarında ehemâl ve eskallerin kal'â ve derûn-ı hisârda umûrele hîfe ve yine aşhâbına teslîm ve serîşte-i hüme-i muhûleçât ve mahûlesatı her vechile ekden bırakıncub Jâmâ sâmt-i sandûkûî nâyet ider idi ve Osmân Beg delû asyâm ve aşyırı ile ol murâbata-i kadîmei pîzedüb cîayet ve lumâyeti kendü bânânı ider idi.

*Şür*

Lânen latlubû'd-dünyâ vâ lem terîd bîhâ

Sûrûra muhubbûn ev esâetân mîterimîn.

Amîd ol tarâfın İslâm hükûmlerinde birisi Germiyânîli bâkîni Alışır idi ve eksur evkâh Osmân Beg'in tâfîsesiyle hâsî ve mînâfakât yüzünden durtu durtu mef'aret ider idi sebteki ol idi ki mezburun Köşe Mîhâl ve Bilecek bâkîni de adâvel-i kadîmesi olan mesfûrânın Osmân Beg'e eyledikleri müddiyetden mahzûn degil idi. Zîrâ Osmân Beg'ün hayvanlıklar her tarîk ile dest-nes bulub vilâyetlerine yâğatâ idincez idi ve ol vilâyetlerin hâkîmî ve ehli-i zamânat nâiyası ehl ve iyâl ve mâl-ı menâllarını Osmân Beg tâfîsesinin ta'aruzundan emniyet özre idiler ve eyyâm-ı muâmelût ve hengâm-ı muhânatâtda birbirdarınî menâclerine bî-metlebû tereddüdüleri her murtebede idi ki keferenîni avrûlları ve kızları Osmân Beg'in adl ve ayşesüne i'âmâd ile Kırsehisâr'da vâkî bâzîr yarınc herûğ-ı bâl ile hâzır ve mevelid olurlar idi. Bu husr-ı murâceret kasaba-i mezburun kusret-ı cum'iyet ve ziyâde âbâddânlığına bâ'is olub ehli-i hîref ve erbâb-ı sarâyiden mû'mîn ve kefereden vâfir kimsâne azde tavatun ve bey' ve şîcâyâ muşgâl olub husûsan Cum'â günlerinde bey' ve şîcâ için erâf ve ekûdîlât azûn cum'iyet ve her gün men' vefret özre olub murâlık-ı İslâmıyeden ki anukâdemâ havâdis-i nâzgânîden müteferik idiler. Bu güne emniyet ve husul-ı emniyetden bâşî devlet-i eseld-i Osmânîyye'nin avâne-ı zühûriyle kesî ve dârdûden berkus ol mecmû'î İslâmîye'ye rû-be-râh-ı azînet oludular ve yevm-i Cum'âda erbâb-ı mâlûh ve übbûd ve zühûd müçtemî' olub lâkîn kasaba-i mezbur henüz fetih olub kud ve mesceid ve cum'î olunaldığından "ö-cum'âda herçü'l-mesâkîni ve idl'ü'l-umî minî"<sup>226</sup> nazmünü

<sup>226</sup> Cuma günü fikirleri herçü'l-mesâkîni ve idl'ü'l-umî minî her bayramdır.

mevâzî-i İslâmî-i kâmilî-i Cum'a ve kâmilî-i bulboye muvâzî-i dâhî ve ol kıyver henüz Jâr-i İslâmî-i dâhî-i olmağla Sultân Alâeddîn tarafından mahsûs kâdî olmağla zamre-i mücâhidîn ve görûl-i muvâhidîn pî-i tarikât olan amdetu's-sâlebâ ve's-sâlikîn Şeyh Ede Rah'ya niğde ve ol dâhî icrâ-yı alkâim-î Şer'iyye ve ikâmet-i salât-ı Cum'a ve İlayn Şam bu kasabala mescid ve câmî binâsı elzem ve bir kâdî ebemmedir. Jurf-ı sultânî arz olunca vau aLuz münâsibâ deya İlamd-ı muhserenî olar. Osman Bâğ Gâzî'ye İfâde huyurdıkda Osman Bâğ dâhî ol kıyverde peyir-i İslâmî'nin izâm kâmilî merche sa'y ve hevâhişî olmağla husûs-ı mezburdî hoyle cevâb huyurdılar ki cenû'î zaman kâr-ı hayrân te'hir memûlû ve münâsib degildir. Zîrâ "kâdî-ye'nî" kâdî ve hâb masbûdu ve mescid ve câmî binâsında mufî-i sultânî ilticâyı ne âdet. Çünkü muvâhidîn te'âlâ bu mîzân kâdî dârb-ı iğnâle istiklâle Jâr-i muvâhidîn havza-i İslâmî'ye dâhî eyledin. Hâkâ husûd meved olar cemâat-ı İslâmî'ye iğnâ mîzânî meserî ve câmî ve masb-ı kad ve hâb ve ikâmet-i ezan ve i'lâm-ı şîâr-ı İslâm gerek bu yerde ve gerek bu de-izin usûlet-ı Jârî ile eyâd-ı külfârdan cihâl ile nâc olaceğün yerlerde Sultân Alâeddîn'in hîze tâsî ve âlem ve keshîr-i hîkâde verdiği izin sebebiyle azî ve râş kâdî mütevvâdır. Ve bu kâdî-i mücâhidînî alkâim devlet-i kadimî ve görûl-ı muvâhidîn-ı musakimî kâdî masûlîk-ı mevâzîlerinde vâkî cevâmî ve mesûdîde musakimî kâdî hâkâlerini isterler ve kendilerini Şar'î olar nâc ve mesûb kâdîler zîrâ Devlet-i Salçukî'ye hâkâdîn ve Kabile-i Kayı Hânî semî-i vefâdîn ve etikâb-ı envârî hizmet-kârî ve dî-hâkâ, dâ-cihân ve yak cihet de cümleyi takûr almışlardır. Ve şîndî elhâdîdîlâhî te'âlâ avn-ı İlahîyenin gayrâdın bir vâcibîle gayrâ muvâhidînî İminî münâsib ve muveccih gömmezler ve kâr-ı gazî ve müvâhidîn gayrâ bir kârda dâhî gayrâ icrâ-yı istemezler devî peyir-i münâsibîyle cevâb-ı hâ-savûb ile hâkâ-i kelâm eyleyüb ehl-ı külfân merâzîlîni ve ol dîyârî muvâhidîn-ı hâkâlerini husûsî mefî-i Kureyhîvâr'da vâcî menâzîleri ber-vevâî temîlîk ve maklû'iyetle Öze zamre-i müvâhidînâ adîlet Öze hâkâ ve kîsâlet meserîd ve mezburd-ı İslâmî'ye tebdîl ve münâsib olan kîsâ-yı kâdî câmî elvâd vâz-ı münâsib ve hâkâ tâ'yîfâ ve şîndî bir mütevvâdî ve muvâhidîn kâdî mesb ve ehl-ı salât-ı Cum'a ve İlayn ve İfâlet-ı mîzân Öze zikr-ı alkâim ve dâhî ve musakimî kâdî hâkâ.

Şey

Çü sarf-ı hutmetiş her best-ı dîn şud

Bî-ahdey Cum'a İfâlet-ı mîzân şud

Câmî şud dîn zî-köfr-ı zulmet endîd

Bî-hukmîy geşt rûz-ı şer'î kûfûz.

Ve izdîyârî cem'iyyet ve mâlîk-ı zâ'iyet ve omniyyet-i mâlîk ve mâlîk için mücâhidînden bir mîzânîmed ve dâdîr kâmesneyi cum'a şîyûsete me'mûr eyleyüb bir merche mîzân verdi ki bir zâ'îrdan dest-î tondîdî bir muvâhidîn kâdîni uz ve mâlîk kot â resîle elâzîyüb şîv-ı Şer'îat-perverî ve dâd-pâsterî bir gâyetle bolîğ

<sup>112</sup> Gevâlimede İfâlet-ı kadîr

oldu ki zamanı adâletinde dest-i durâzi ancak mübâharazın ruşahına münhasir oldu. O dala kerîm-keşân-ı megrîkînin haâdîni bildirib tañk-ı mutstakîme dâ'vet işi idi ve siyâsetinin âleme tesirinden neğis-i zemîn-ıtuğ lanki zemîni ber ber-i hağda ki-pors'a durub ve bâd-ı mâhî gâlistarda bir beğ kaputanayub buy-a gu-i dil-ruhâyı anâneten uhz ve hâzî tasâruf müstenşiklerin zârâğına şîmân ve dîbâ-firûğâ-ı gâşen-i arz u tuz bâd-ı seberîden emmîyel uze üst gâbi hezzözîveyi guşâle îrâşîk ve îrâz ve dârân-ı çemenîstânı belle-ı gâllî rûşşâr-ı bahârde mîzân-ı adl-i muddilân nehârda zencide ve kâlmânî i cyyâmde ol fîlûklükden adûl emr-i muhâl idi.

*Beyt*

An Müddiyendî ki şun uz mîl mi-guyezî oldu n  
 Der ten-i Nûşîrevân-ı nûş-ı revân mi elğend  
 Zîkr-i adlî ki der-âdevr u zamân pâyevüle şud  
 Nakilâ der dâstân-ı âkâdîn mi elğend

**Beşinci Hikâyet**

*Osman Bey'in cildâstardan makâmdele Kâse Şîhîl ile müvâzire ve kerh-ı emvârinin vâkî ber'ze meñhik-i kâffîr ile müvâzâkât ve mevâllâti tesvîfîne ve gubû-ı hâcetine ve Göynük ve Yenice-i Farahçe vâdîyelerine ve şârînat ve guşâyır nîşet vâdîlîğün heron âler*

Bir zaman-ı fertunde ve âvân-ı hucestedeki beşîrât-ı mühlîzân-ı guşb ve işâcî-ı muhîyân-ı ayb ve reyh vîsâl ve şun'ülundên çemen-i gül-zâr-ı devlet-i rûş-efzân nesâm-i cân-perver "En testârdhu fekkâ câedkümâl fedû"<sup>260</sup> de layyib-ı giribân ve anber-i eyyb ve her subh ve şun muahhulên-ı jine reşîf buhâr "İzâ câe musullâhî ve'l-Jeh"<sup>261</sup> maznânî kelâte meşhûrâ üze nesâyim-i bastat-ı dîmâğ-ı sâh ve şîbe resîde ve mühayyîd-î ruh-perver "İnâ ille ecidâ melesu't-rahîmâ"<sup>262</sup> dea nesâm-ı subh-gâhî revâyih-ı nûvîd-ı nusret ikûzâyî nasaru bî'n-sabâyâ kâim-ı cân ehli icânâ mütevîrid eyley ve be-ândâd üze- şâude cemhâr-ı şimâl-ı ikhîl fütûhât-ı müevvâlinir hikâyütü guş-ı müşşîkân gölgen-ı devlet-ılkâ eyley

*Arâbî şîr*

İzâ hebâet bike'r-riyâzu feğletimhâ  
 Feukbâ külli hâfikatin sökülmâ  
 Velî tağîl anî l-eyyâmî fîhâ  
 Felâ tedri es-sükûnu meçâ yekünâ

Eğerçi gâhî tesvîlât-ı vâhan-ı pur vesvâs ve temvîhât-ı hoyâlî dâ'âlet-i îbas-ı mevânîlî bîm ve îrâs ve avâyık-ı huyl ve ye's-ı pişî rûh-ı erdîğe-ı şâbet pişeyn sed eder annâd fîrâ müburiz-i saf şiken sâd-ı şecant rûy-ı tebhakkûmden istîzbâr "İn yessuikunulLâhu telâ gâlibu lektan"<sup>263</sup> emle-i nev hicmâtü lîrîsü-i tevâdîhum ve

<sup>260</sup> "Zafet idj omeşq şin zâfer gelâ ... Kur'ân-ı Kerîm, En'âl, 16.

<sup>261</sup> "Ey Muhammed! Mîlân'ın yarılımı ve zâfer şunü geldiğünde ... Kur'ân-ı Kerîm, Nûr, 1.

<sup>262</sup> Şâbetse ben Kâlmân nefîsun olıyoctun.

<sup>263</sup> Eğer Allah ilâh şâude ederse künâ müv gâlib gelmez. Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İronan, 160.

tehekküm ile gâş-i nih-ı tevliküden ref edet ve âvâze-i fursat ve kâm-yâhı va'de-  
"ve'nteküm.ullâhü meğânime keşiraten te'huuzünehâ feşarretü beküm"<sup>72</sup> ile arsa-gâh-ı  
bâhküküde mülkâlık eyler ve livâ-yı fütûh-ı şîpâhdâr-ı İslâmî şevâmih-i cihâ-ı pur-  
nikâl-ı kullâra aştâkte eyler

*Şeyr*

Z-ı hâşid-i tâhân inâreş bir-ıas  
Zı behrim-ı ah-ı sînâneş bi-ıers  
Şevet sıyü zâğ-ı kemâneş 'ukûh  
Zı tîreş bi-ıorzeü dil-ı âf-tâh

**El-kıssa:** Nitekim bu mukaddemâtnı mesudak-ı mutabâkı Ösmân Bey Gâzî'nin  
kâhâze'âdet-simâti ile evvel nâk-ı çânkı muşâruh-ı âyân kâmil-i tırtıvârı ve hulûs ve  
'ıttâkâd ve zâfret-i niyyet ve vusûk ve i'timâd ile lâyezâl edâişe-i isticâbel ed'â-yı  
kâzımî'l-icâbete Nebuvî (sallallâhu âleyhi ve âlâhu ve sahâbühî ve sellâmüde ki  
"Allâhümme enzenlî mâ va'udterî"<sup>73</sup> nîz ve şeb müheyyâ ve imâde ve bu ricâ-yı  
vâsik ve tevescüh-ı sâdık üzerâne mebnî kâşve güşâk kaydırı âfâde olub mu'âhid-  
ı menzûreten binâen dâimâ nezâk ve dâimâ bakkâra-kulî'ustuvûr kâfîsâ ve  
mülkâk-ı husûn-ı âhî hisâr civârını ki kâbul-ı kâbul-ı İslâm mu'lâhaza eyler idi bâzi  
mübâyemet ve musâbetet ve hızarı tev'âl ve kâulid ile her mukterâ-yı hükümet-i  
'âd'û ile vâzîli Rabbuce bî'l-ıkmîti ve'l-ınev'azat'l-hasenem ve câdîlüm billett  
luye âşer"<sup>74</sup> ile te'lîf-i kâh ve muhabbet-i dîn-i Müdârameci irakântında tutur idi  
'Ve uşâ bir cemâat mukânt-ı şîmâ ve tenmüde isrâf edüb muhâlelet izlâh eylese  
sine-ı mühüm-i "nâhîd'l-küflâra ve'l-marâfıkine vağîze âleyhim"<sup>75</sup> de şâvet  
eyleyüb ol mütâs-ı hâşsetin illet-i me'ânetine külllet ve şiddet-i şîg-i fevâk ile ilâe  
ve devâ ve ol menzûdân-ı şîyh-dâim enrâk-ı kâşeyderine şerret-ı zâir olub kâtur ve  
işrâb mevrîd-ı hâşk ve sâdûs ile mudâvâ eyleyüb bîy-ı mülkden kâh ve muorrî  
olen cem'în muzükâta câm-ı kâş-güvâr neşyüh ve mevâiz-ı muşfikâne ve ilköm-ı  
şâyibân-ı evâk ile te'lîf-i kullûs ve üfâk ve sunûf'ıyâ şâir nâf.

*Şeyr*

Bı zı tarce goft mücâhede k'ân kerde bâ-âf-lâh hem-bâzî  
Bu-se-i tîg mülk hı-mâdî bâ-ker-i tîziyeme der-bâzî.

Biz cümle ol hem-sâyugân-ı hamîde-hisûlden biri Kose Mihâl idi ki eylâti  
Vîşyet-i Murumukayâ'şîp hâkim idi. Ve aslı râkrâat-ı bîzâret-kürî ve fermün-  
berkârâde teğâ'ül ve tecâhül etneyüb esfâr ve gazâvâhîa hâşîn-ı hem-râhî ve nusret-ı  
muhlisâneyi hulûs ile jerü edet idi. Bilecek Tekvânı dâhı emm gibi kurba civâr

<sup>72</sup> Allâh size, de peşimengim. Sâhibol ganimeler ve'âlmîgân. İsmâilîar için bîr belge olubuz, bizi doğru  
yola enişerâzi için bu'şer. size hâttâ habâr vermiş ve imâdularız size ezân-ı ellerini uzatmışız.  
Kür'ân-ı Kerîm, Fâti, 19.

<sup>73</sup> Allâhım benim va'detlğimi tutun.

<sup>74</sup> Ey Muhammed! Rabbânın yoluna tâkâseth. güzel şâh'e şâir. şâirlik en güzel şâikâ hâşîp.  
Kür'ân-ı Kerîm, Nâhl, 125

<sup>75</sup> Ey Peygamber! İnkârısız ve iki şâhîlerle şâşay, emlâre kâşîp şâir devâen. Kür'ân-ı Kerîm, Tâhâsîn.



sâhibiyle kulluğu) silk-i mahlisân-ı muhsûsında ferâhân-burdur nâh, edüb "ve inistâcâreke eladân mone'l-müşr'kine fe-cerihu hattâ yesmâu kelîmellâhü"<sup>188</sup> istîmâ'-ı beşîret-i dil-hâh'ından kenûcuyı silk-i müstemlân'ı aşkâcümülâh'la münhazır zerrin ider idi. İhtilâkân bir gün Osman Beg Gâzi Kırâğ'ı hâl ile müstakam-ı hükümetinde oturub cülîye-ı fetih-i bilâd-ı külfânı unkaş-ı levha-ı zümre-i intihâr idüb mukâdâretât melzât-ı sulorî turîk-ı gâziyân-ı meşhûr ulme tarîk ve esbâb-ı ceng ve cüdâli kader-ı istîmâ'at ve ricâl ile müreleb ve muheyyâ eylemişdi. Ve Kâse Mihâl ile râbîta-i musâhabel ve ihtilâk-ı ihtilâsî ziyâde olmağla hazûrunu taleb ve berka-i meşveret ve sulâh-endişlik bâbında boyle hitâh eyledi ki şundi hatîrimîza hitûr ayleyen budur ki bilâd-ı külfândan bu semle guzâyâ âzâm ve intihâr'ı şîdâ için ehli küfür ve inâdân nâfî terf-i mesâkinîze cüzâm olub kaşâha-i Yemec Tarakh ve etrâf ve ekâfîn dil-hâh nazre muhâl-i pür-mâl deyir ngân haber verdiler ve sâhib-i vukûf kimesneler lâhî ol inhânın olvâlıından böyle nakl iderler ki ol kasaba ve vilâyet halkının meşhûr şâne-terâşları ve ahâlisının san'atları bil-kullîyye meşât-ı elvân ve mil'aka-ı kıâm ve aş keferesidir eld-ı intihârı vuch-i maâş ve hürey ve intihâr keşb dest-i pür-hünerîke ser-i ceng-i püç-e veridur. Her sifâ-ı şâne ve şân-terâğ'ı ve mil'aka kâhî kolî-; dest ve ser inguşân ile mîvânde-i şâne çend dendâne ilu her hânç ve kâşârında kusvî terk ve şâne-yi meşâretde meşâretik ile baksür, ve şân-i hurşîd-i meşât güyânî gibi her seher müy-i safîd ve melhisân-ı nurânî subh-ı edlde şâne-keş ulular ve subhânın akşama dek zâll-i pür-lâh-ı şunşâdî şâne-nisâ, erte ve şingür ile birbirînden telîk ve sebâ ve şimûlîn meşâretkân gibi cümlesi mahadkerûc-ı müşgin devâyh-i silâh-ı cemâl intihâr meşâret-; ruzâne ve şebâne ile hanî ve nakl güy-i şingür ve terf-i ehvâ-ı mil'aka şâne ve hilâc-ı riçte hây-ı zâllî-; pür ve şâne ve müy-ı mekad-ı arbar inâbî birbirine mahalû idüb ve etrâf-ı memâlikden her tarafı bey' ve şirâ-yi mil'aka ve şâne için sür'ut iderler.

Devâ J. unvâullifih;

Harîdân ez ân zâll-i dil-ilez

Çü şâne kerde dendân emmâ'ı de

Turâ şod şâne her hûb-i gûc-çâh (çehre) .

Herâ-yi zâll-i had ez peççe-i mühr.

Aksâ-yi murâdımız bu kışver-i ma'nûrî mârezevulânı ehli küfe ve fâsârdan ki memâlik-i Rûm'un mesâkin-i meşâret güyânı. Nâh ve şân eyleyub kerh-i muğlak'ı ellâs gâziyân şâne-ger-guşâğı gibi zâll-ı ca'ulî müyünde bu uğurdan birbânden guşâde eyleyub ol kâfirân-ı pür-mâl ve memlûn nâkûd ve en-valân meşât-ı meşâretle mütâhidîrin dîrhem olub birbâne karışmış meşâsinin müddetler ile zâll-ı semet-i müyân gibi kışe-i istî-i fîsâle korre-i bâl urmuşlardır. Bir uğurdan şâne-ı inşîrât ve rihâsât hâşş idelir ve mûbârezânın perîşân gönüllerini niçâret meşâret gibi silk-i cem'îyyete çekelir çünkü Osman Beg meşâvere-i meşâkîde Kâse Mihâl mâhrem buyurdi meşûr dâhî derâmında meşûz olub silk ve

<sup>188</sup> Ey Mâmmel ! Pür tepenlerden biri sere şîkârı. Onu güvene ol, tekî Allih'at şîdâd dînâsın. Sonru onu güven içinde alıcağı yere elâgir. Çünkü onlar bilgiz bir toprakdır. Kâr'ına berâm, levte, 5.

ihlâs izhîr ile tarik-ı savâbı reh-nâmâ olub böyle cevâb virdi ki bu tedbîr i dil pezir gâyet ile pesendide i cevân ve pîr inçâllînu teâlâ irâdîlik-i takdîr ve bu tevcedül müntez-î fâsîhîte kesîrdir. Lâkin ma'âfînu devletlerid u ka her bâbda hazret-i ahîyâtî râyât vâcib ve emendir. Zira mahall-i maksûda vâcib gelmeden nehr-i Sekariyye mânenide behr-i pür-hurûş bir nehr-i pîr eçyûdur ve usûkîr-i zâfer-meâşire mahall-i mürûr ve ubûr olmağla iyâd ve zehûbela irâdî ve etâf ve aknâfda hatmûk mahallur vâki' ve ancak Sarıkaya ve Kûb Sorkun tarafından tevcedül ve ezîmet ve mâ'âdet ile hareket ve bu vecihle mahall-i merîme nehzet-i hümayûn buyurulmak mâlûsübûir ve gazâta nusret âvât dâim nehr-i mezbûrden âşân olan ma'beründen selâmet ve gûnûmen glîzer eyleyüb bir tarik ile zannet çekmeyeler ve andan Mâfiriz vilâyetine varub ol kısıvîr-i mu'mûr-ı pehb ve gûret ve fursatî gûnûret bîzeler zâd

Heyr

Meşken vâst zâyi' be-peygâr u hayf

Ger fursat sîz est ve'l vaktu seyân

Yârî

Ve cezg ve hayf ile hazîr-i evkât eyleme ki kırık vaktinde fursat âzâdir

hemân iş gör.

Köse Mihâl'in bu musallat-ı hürd-merdâne ve tedbîrât-ı muhtisalesi Osman Beg'in cây-gîr-i zamân i mânîr ve gâyet ile dil-pezir olmağla hulfîsâ defîl-i kat'î olduğaa yakinen bilâh i tarîc ve 'ükâdi zivâd-hur-uz-âc aldı. Ann binöen reh-nâmânûd-î ikbâl ile fîl-hâl ol re'y-ı hüceste meâlin a' mâtîyle emr-i mezbûre işigâl gösterdi mütevekîller ale'lâhîr "Müteâl idlâk-ı ânüle olf mîn ve tehbîz-i râyât-ı celâle ferican buyurdi Çünki teçker-i mansûr-ı İskîr musâvî Sarkun'a vîsâl buldılar. Samsa Çavuş ki Fırtâğrâ Çûzî mezbûrden sipeh-sâârlarmden olub müddet-i medîd Mâfiriz ve Sorkun ahîlîsâ ile ziyâde aşînîlığı var idi. Osman Beg'i istikhbâle mâ'âdî ve cerâb-ı kûrsak âlûsâ ile mezbûre Osman Beg'ın ser meazîle maksûdura reh-nâmânîlık için musâbî ricâlu'l-gavâb ihşân eylebi. Vukûd ki ahîl-ı Sorkun usûker-i mübârizân-ı İskîmâ defâaten görâiler. Dîz-zarûr nakabe i usûlu tabûsâ-i mu'tâbete keşide eyleyüb Samsa Çavuş u hükûk-ı kadîmâ sebûb-ile mü-beyne tevâssut ve teşeffüf-ile knûb-ı akd i zîmnet ve mâ'âhud-ı mâl ile telâkkî ve istikhbâle sîr'at ve çetce-i gerd âlûd-ı gûziyânâ reşahîr-ı âb-ı tevâvid ve gûziyân ile behcet ve tûrûvî verdiler ve vîşyet i Sarkun'dan istîfâ-yı menâf'î kesîrden sonra Gûynûk sarîme nâhzat ve ardânî âhî gûnûvînu-ı vâfirîye dest-res bulub âkerî tâifesim ol gûnûvînu-ı bî-hisâb tevânger ve hoş-hâl ve müretteht-ı lâl mu'delâ Yenice-i Tarakçı vânbîrîne sîzme ve ol vîşyetin emvâl ve eşyâsî ki zâf'î mefûl-ı kübbân gibi emr'î olmuğ idi. Dest-i şîre-musâil meşşat-gûn ile peççe gûş-ı gûnût olub bir haşse yuyub tarayub perşân ve her-bâd eylediler ve gûlâmân-ı mâh-ünuzer ve cevâr-ı perî-peyser ve nûsûb-ı bî adal ve cenâs-ı bî hâdî ve adl ile bunâmâ-ı usûkîr-i nusret meşîr müğletîm ve tevânger olub şîbe-ı tîm hâsîl ve husûl-ı maksûdde vîsâl ve mâil olduklarına binde tedbîr-ı hisâre mukayyest olmayub üvedet ve Kalans mualeketinden huzûr ile ubûr ve mepleket-i mezbûr hamcevâr olduğundan eşîre müteçellî gûnûn ve cevânî getürteyüb lâkin sîr emvâl ve eşyâ ve devâb ve musâfî müvâdî rîst geldiklerin yağma ve sîrub görüldü Köse Mihâl'in mepleketli olan

Hırcankaya'dan gıkaran ve makar-ı gūyān-ı zafer-nişān olan Kurahisār'a sālınan ve gāninen avlet eylediler Osmān Beg bu selar-i nusret-eserde Kōse Mihal'ın dūstluğuna t'umād i kulī hāsıl eyledi. Lakin sūr hem-sāve ve hemcivār olan tekvār-ı külfār ve mālāk-ı etrāf bu kazayye zühūrudan sonra hatt-ı guzāt-ı İslām'dan makūm-ı cu'āh ve hāreze düşüğe za'm-i bātılcaınca mücāhidin-i dīni def' ve ref' için birbirleriyle ittifāk ve pūyet nazm ve ihliyāt ile imdād ve hem-rūhik şukāka mübāşeret eylediler. egerçi Osmān Beg her çod ki Bilecik hükūmi de tarik i düste ve hemcivārlik mer'ī dūlar idi. Ammā mesfūr asākir-i İslām hayfudan dāimā müzārīb ve bī-huzār idi ve Kōse Mihal'ın İslāmā ret-i nūmātik ve delāletinden nāz ve şab teccisef-i vāhī kendüye hem-rāh oylamış idi. Ve Osmān Beg ile olan muhābilet ve muābafatı sebebiyle bir vecihle men'āce kādīe olamayub ancak kufiyeten yevmen fe-yevimen mülūk-ı erāf bu Osmān Beg'in hilāfuzā nifāk nazm idi. Ammā ol merd-i meydān-ı sadākāt ve merhamet yarı Osmān Beg sūhib-ı nusretin hücrinde mesfūrun diyārına bir dūle zarar ve teaddi hutār olmayub ve zannıvī mōtir şāf-i'āfāfına bir vecihle ikāl-i fitne ve fōsd mülūhazası gelümez idi. Ma'āhdūz hāzır kimesneler acaba ol mücāhid-i dīni mōbūn ve serdār muvāfāfāfın bu kāfir-i hā-dīne sūfir mālūrkından ziyade nāyet neden istezā mer deyu guft-ı gūde olmalarıya müşārın-ileyh kav-i nēkāsān: istizā' buyurdukda buculdu akkār bu diyār-ı cāllū'ı-'itibār hant'z gelüb garīb ve bī-nevā ve tenk-dest olduğunuz halde bu serhadde fālecek bākimi mesfurdan ziyadesiyle mührībānlık ve garīb-nevāzlık gōrdük. Şimdi İlhāmıdō lillāhi tūlū kesret üzere ser ve sāmān ve servet ve nāil-i rütbet ve menzilet olūuk istezā eyledi ki hukūk-ı kādīne nāyet ile mestek-i "Öşker İmer, en'āme aleyke ve en'āme sāl men şekerake"<sup>69</sup> cümlesi dūstān-ı sadık ve yārān-ı kādīn muvāfika lāyık uslūb-ı kerīmūseyi mer'ī tutulmū deyu cevāb-ı hā-savāb buyurub ve bu guzāt-ı nusret-eserde bu sefer-i pūr-zāfer: 691 (1291-1292) sonası şahrında sūret-nūmā-yı zohār oldu.

#### **Altıncı Hikkāyet**

*Osmān Beg Kādī'nin: tebt-i vāktāke cālūmından mükāddem sūvār olan kuffārın sūri kasd ile birhıryub ittifāk ve sonbet-ı dūstāne için hıteyle dā'vā ve mājūbūn-ileyh ol meke-i mōhūl-ı şeytānīye bī-tevāh-ı şābb-ı hūfāfū ile erikāl ve ol gārūh-ı mekrāhıya mālīk ve devlētlerinin mīnkālī beyūmındadır.*

Zūm-re-i evliyā ve dūstān-ı Hūdā ve tāife-i relzevān unihoc-ı Hōdā hemāşe vākāyet-i sūbūka ināyet-i Robbānī ile nekāyih-i a'dā-yı cāziden māsūm ve dāimā mucākabel-i rahmet-i pītīl himāyet-i hidāyet ile sirāyet-i zerar-ı husūd ve kusāmā-yı şeylāniden muhāfāzat-ı Yezdān'de me'munlarū ki "elā ilāne evliyācellāhī lā hıyfun aleyhum ve lā hūm yohzenū"<sup>70</sup> dur. Her āyūre eşārū'n nās ve tūbīsūl-ı mōnāfıkūn-ı pūr-vesvās-ı hāncūdār. ki iki yūz leylin āşvesinde pōde-i zulmūn-ı şeytānīet-i nūnāyī cevāho-i a'māllerine tū-pūş olmağa tūlīb ve unihoc-ı sūbb-ı kāzīb tejevūtin ve devrāngide dem-be-dem kūd-ı işrāk-ı mōhū-i cālsān-nāşe sūğūlārdir. Ammā hiç kēz-

<sup>69</sup> Sāle m'ānū edene teşekkūr ol, teşekkūr edene lā kul et.

<sup>70</sup> Dikkēt edir : Allāh'ın dostları için bir korku yoktur ve onlar müstesna da olmayacaklardır. Kur'an-ı Kerim, Yunus, 62.

tevlis-i şir subh-i şerîki tehyir-i gâlisinânide ve rîg-efşânî-i şerîk-i ferhân-le-mecânîki  
cah-anzûzî-i mûdûfikâne ile tedlîs i telvîs pahlânide mestûr etmeğe kâfir degillerin-  
ve netâli'i cevânir, hergâm-ı zâirûrunda ve şebûr-ı sâk-ı pîkân ve râsûd-ı rûzgârı  
cuşe-i meâdî-i sabâh-ı mî-safâdî isâli-i nûvîc "bâzâ yevme yemfeu's-sâcükine  
sûkkubun"<sup>271</sup> vâfikine her kez gür çukmeğe iştâk bulamınlar.

*Beş* Lîmtevlîfihî

Cemâli sâbl çî şamî cûrcel ez-nusim-ı sehur

He âh-ı ced eger tursoş hi-embarcel

*Ya'ni*

Nesim-i sehurdan sobhın cemîline şamî gelmez, eger âh-ı sed ile şrin  
turusım deşrudurca.

Zîrâ her bir hahtâyır ki çelî-i âlem-pemân-ı "men kâre kîllîhî"<sup>272</sup> şinâ fakî-ı  
ser-efrâzinde lâkî olur. Elbette sâye-bân-ı hilz ve sıyânet i "kâcellâhu lehû"<sup>273</sup>  
şipîhr ikhâsâsî muhâfız ve vâsî' olmak iktizâ ister. Ve zahiri-i çuşu'î tîcâ dilân, bed-  
hân ve ayvâ'l-kunûl, nakıs bînyân-ı güm-rûhdân; nefâhât-ı ralsunâv-ı rahmânî şri  
îkûdger subh-ı sâcûlinin rûgen oñch açılmas gibî olur

*Beş*

Meded hâ-yı şaysî türâ şur resed

Çi âhöz zî-hâsîd he-gayz u huzed

Ve lâhâzî ma'hûd ve merâd olur ki vehâmât bîâne bed-hâhan güm-rûh ve  
şerînet ve sâimî-i dil-hâyi sıyah mûnûtkân âzâbet tevlîh "velâ yekû mekû's-suyyî-  
i lîâ bî-sûldî"<sup>274</sup> va'çe-i sâk ihtvâsı vâfikine anlarca bekt-ı ber küşe ve rîzgâr-ı  
îmlerine âyid ve lâhik olur ve şârî-ı nûrân ba'zâ emânî ve rîcâs; nihânide mûmte-i  
olan tîredün-ı dilün dâhân-i şuhre hemem olsularca âteşinin ilihûbî gibî nâgibânı  
ruzne-ı dehşetlendün kendî kenduye zebâre-keş olmağla besler ve hâsîdânın sâ-i  
âkubelî ve mûsîdîğin zulmet i akideî teşî-ı meşor ve mesed-ı mîrîx hasodlerinden  
beş-havânın telhasır ve hâsârî ve etîle-ı serdinden "kad bûdetî"l-buğdâu mîn  
efedâhim ve mâ tuhtî sudîrahân ekber"<sup>275</sup> mûvedâşîye ehl-i basîretî şipî-  
bîddünîde âşîkâr olur ve bu mukâbil telvîl Osmân Beg Gâzî'ne talûk-ı bîlînden  
hüveydâdır.

**Râ-kassa:** Bu vukûde ki Osmân Beg henüz dahi eyâlet i Karacahadır'da idi.  
Ve cevânir ve etrâfında vâkî' mûbûk-ı bed-sû'îk kâfîr-ı nâlıkâr ile lâkûn kerâzar ve  
merrûza zîkr olunduğu âzro hâkûk-ı evânî mer'î dutub kumesseye cenide tedîretiz  
kîl, lâkin Kose Mîhâl ile cümleceñ ziyâle muvâneset ve vâsı evkâl mûsâferât  
tarîki ile dâ'vet idûb âkrâcî ve rîyâet ider idi. Bir gün Kose Mîhâl kızını Kusrus  
Tekvîm'inın oğluna nikâh etmekle tevlîb-ı ziyâlet ve etrâf-ı hâkûkâr ve dânerâ ile  
Osmân Beg'; dâñ ol cem'iyete tevrîfe ilimâs ile dâ'vet eyledi. Mûşârun-ıbyâñ dâñ

<sup>271</sup> ....Bu, doğru em seğrahâkârima çayda verâği gündür ..., Kur'ân-ı Kerîm, Meide, 119

<sup>272</sup> Kim Allah için olursa...

<sup>273</sup> Allah için olursa...

<sup>274</sup> Çayın kâse tursoş mekû's-suyyî otçar... Kur'ân-ı Kerîm, Fâtr, 47.

<sup>275</sup> ...Osmân, âhîsî sâcûlünden beyraktılır kâfîrânin gâleded, ac dâñ bîyâkâr... Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İmran, 118.

mesfûra r'îmâd-ı kullîsî cîdîğundan riâyet-i hâturu sıyâneten ol hân ve 'âye sâye-  
endâz-ı ikbâl ve devlet ve ol menzile müb-î münîr usâ zivâ-babş-yı şeref ve bulcaı  
olcağla bir vakte müyyen mukarrer hüyürlü ve cümle-i küffâr Kâse Mîhâl ile  
iştişâre ve karardâde nîşâtur ke çürke eûl-i imanın sipch-sâfir ve âdife-i Türkânı  
şehriyârı mukârun-ı ahlik ile mev-süm ve ânım cevân-merli ve Nigû-sicvülg cümleye  
mâ'lumdur ol cem'iyyetde cümlesi ânın çâşini-i mülyemet ve iltiyânını çeşfte ve  
kendüyü ânın dânilârinin ve muvâfıkâmın mesleğine dâhil eyleyeler Zira ki ânın  
nâsiye-i hâlinde pür-âkâmet ikbâl-i rûz-efzân mücâyân ve cebûn-ı ahvâlden  
pürtev-i kevkeb-i balt-ı humâyân tîbân ve şyândı

*Beys*

Cihân şâd-ı nûn ve rah-ı şûd-ı o

Heme mülk narsend ez dâd-ı o

Anı bîşden cümle-i tekvürân-ı kullîsî ve hükkâm-ı murdâr Kâse Mîhâl'in  
yegâne-gi ve sadâkatinden neğr her biri gübâsından vesile hâlin sadâkat-ı Osmânî  
oldılar. Zira her eâ nûr ki vâdî-i sâbâca şû-i jiyân ile hem demliği ola görgü-  
dârinde tek serpençe âzârlıktan emâniyet ve nefâliyyet dâze olur.

*Beys*

Kesî k'û bûd zî-i nahl-i bulend

Heimân sâye zû bîz dâred gezend

*Ya mi*

Her zamân ki nahl-i bulendin sâında ola; ol sâye ân zâhmeden emân ider.

Çünkü rûz-ı mev'ûd-ı sıfâsî kerîb oldu. Osmân Beg dâhi kavm-ı kabilesiyle  
ol meclisin mektezâline tedrûkân görüb mülûk-ı dîvân cümlesinden sonra ol  
mecma'ı sârla uzimet ve üç gün ol beym-ı meseretde anıñk-ı erâfûn cümlesiyle  
ihtilât-ı muşâretne ve neşet ve hast-ı hem-demâne sobbat vâkî' olub muktezâ-yı  
mekirim-ı ahlik ve levâzur-ı atâyâ ve irfâk ile otanlesini mutayyibü'l-hâle ve ol  
kavm-ı cemîdenin sayd-ı kulübunu dâm-ı in'âm ile kayd eyledi. egerçi ol küffâr-ı  
şâddâtin nihân-hâne-i dil-i târiklerinde hüyânet-i ânevî unukâret ve ekseri ol  
mahfel-i mevâneserde zu'm-ı bânîllarına Osmân Beg'i gitift etmek tavâmîri  
mel'ânet-zamirlerinde matvî idi. Lâkin sâhib-i dâ'vet olân Kâse Mîhâl Osmân  
Beg'in muhlisi olcağla ol cemâ'atin godr ve hilesinin temyeli arzıls ve âmsz  
hiçbir vesile müyesser olmadı. Ve savet-i şecâet-ı Osmânîden ol cemat ol mülk  
nehîfyi izhârâ em'et idemediler. "Vallâhu ya'sinukâ minnâ'n-nûs"<sup>27</sup> mazmûn-ı  
mufîfi istîfâsına mevcudatından ol görüb-ı hamâs-ı çerî'n-nâsın şeytânet-i  
vesvâsî zî-i perde-i mel'ânetden zühûr eylemedi.

*Beys*

Nikû kar-ı merdân rubîşed bedeş

Nûr zed bedeş her ki nik ârbedeş

<sup>27</sup> Allah seni insanlardan korur. Kur'an-ı Kerim, Maide, 67.

Şer-ergiz hem der seni şer zevce  
Çu keşlun, ki der-hüne serter zevce  
Fata'i

İyi şeyler olan hüsn yaramaz olmaz, zâtında eyü olan yaramazlığa şeyylemez, Şer ve hümeye müsl olan kimsenin iyi dâimî ser üzveder. Akteb gibi k. hânesine girmeyüb hemişe sun'atı zarardı.

Mukaddelemler zikr olupluğu öze ol' ser-firâz-ı mey-dân-ı cihüd Osmanî Beg-i sâfî-mubâdın Bîleşik hâkîm' ile hem-siyelik ahvâlele dâstluğâ hâdden ziyâde idi. Lâkin nabîzleriyle mücâleşet ve musâhibet-i zâhîr' asla vâkı' olmamıştı. Çünki ol' bezin' arzûsiden cümle-i hükkâm-ı etrâf müteferrik ve herkes kendi menzillerine mütevacib oldular. Lekter bir parın meclis taht ve üfûlâk üzre Dilek hâkîm' de Kâse Mihâl'i muhâtab ve hâc-hübûk yâğından müşavere ve hâfîzha çunki sizin dâvâsı dala bu Türk beğ'i ile beyrinizde bu kadar muhâbet ve düştüğü olmaz vardır. Cümleleri selâ-ı âkubeli ve itz ve malûmat, selûnet ve camîyyeti açm' cümâsib olan budur ki üfûlâk ile bir bezin-ı ashibet tedârük ve tamâm-ı hükkâm ile yek dil ve yek-câhet ve Osmanî Beg'i dahi dâvet eyleyelim. Me'mûr'dur ki sizin dâstluğunuz r'âmîden ol meclîse teqrif ve dâvetimizi icâbet eyleye hâfîzha takvîyet' itâlet' i İsevî ve İcâzîyyet-i İsm' ve evâz-ı mertebet-i dünyevî içtin bu ser-i fihri' sürgâz sipoh-sâlâ-ı türkün emekâr memleketunuzden kâkürüb evlâd ve eyâl ve te'yâ ve vâcemiz ile İsm' âfet ve mehûbetlerden asude ve salâh olâzha.

Bev  
Eflâk bi-hün-i u bîvânîzem.  
Gerü-i o tâ felek ber eng'izem  
Fata'i  
Arın kızını tobrâğa karışdandı gâhürü feleke çıkarıldı.

Zehî tasvürü-ı bîdî zehî bayâd-i muhâl ummâ Kâse Mihâl bir merd-i âkil olmağla bir vesîle kâzî olmayub zemin-i muveddetle sübüt kadem' oldu. Lâkin Dilek hâkîm' vâd'î muhâbetde mâ-pây-dâr olmağla ol müşavere-i küfürüneye ele'l-tevri nâz ve ikbâl gösterüb tasvürün-ı dil-kurân cemâ'atıyla bu fikr-i şadîmîrîne-ı âsîd ve bu evâz-ı bîğâne ve kâsîdî tarz ile öyle karandûde oldular. Bir müddetden sonra Yuhâzâr Tekvün'ün kızını kendüye iseyüb cümle-ı sendürç ile âkd-i nuslis-i selânet ve Osmanî Beg'i dahi muhâbet-i sâbîsâ-ı közîbeve bunâden ol ziyâfet-i arzûyye dâvet ile oñz ki telâlef eylemeyüb icâbet ile bu takrîb ile o mu'âmet pîşe ve şalaz evâz-ı garîb-ı mekrîc-ı şeytânelerin iczâ ve çehre-ı maksûdları pend-ı itîzâbdan oliverünâ ola deyu sarâdîd-ı melâ'in-i kelere ve ruûs-ı şeyvân ve tecare dâvâğ-ı bâtila ve derün-ı âtilâlarını bu sevda-yı hâim ile hoş-kâm vâhile. Annâ ancak bi-lâherfer k'.

Bevt  
Takkû-ı Eflâkâ kuvve-i bûzâ ile dönmez  
[Bir şem'i ki Hakk yandura bir nev'le sörmez

Ve ol nev'üd ve mahfel-i ma'hödü cem'iyyet eyleyüb Köse Mihâl'i  
Osman'ı Heg'in ola'vefine namzed ve ibrim ile karardüde okıylar

*Beş*

Çü tire şevd merd-ü rüzgür  
Eline an küvel k'ey mey'ây ed bekür  
*Fa'â*

Ol kütesinin ki rüzgürü tire ola, her neye şer'i' eyler ise aksine işler.

Çünkü Cenab-ı Raşhü'l-İklem'in divân-ı "kon fe-kân'dan kaleni-i kudret ile ol İdris-i dilân-ı nâdân ve muşrikân-ı mü'mânen memleketlerinin muşfikâne kelâm-ı inkadîrle bu hümedân-ı âlîşânın bân-ı nâmeleri'ye muvven eylemişli. Ol İdris-i mîsâhîdün ve 'İdris-i Osman'ı Beg Gird'ine hâterin hutür emeyen her emri-i garîb ile hî ihtiyâr mekâ-ı cebr ve İshâh İzhâr ve ol kâfirân-ı mekkâut mar'ekelleriniñ ânkâk ve zevâlline selâk ve kendü teçbir-i hatûlaryla manlesî meğhâhın grîllâr-ı dâm-ı belâ ve ta'îh olublar. "Ve İdrî emidnâ en rûhîke karyeten emernâ mübâhîlâz fefesekü şîâ fe-hâşka ulay kü'l-kavilâ fadem memâhâ teçirân"<sup>177</sup> ile

*Beş*

Çün Hüdâ küvel ki perde-i kus çered  
Meyleş ender gür hâ-pâkân bered  
*â'â'â*

Cenâb-ı fâ'ülün ma' yurîd ol-ıyûzû bîlâh bir kimesnenin şer'î-î mîrâhını pâk ve deride eylemek murâd eylese ol şahsın meyli pâk çer'în ularlara gür olmağa hâris olur.

Bilâsü; Çünki Köse Mihâl Balıçık İfâkânın peygâm-ı zâ'îrsint iblâğâ ikdâm ve Osman'ı Beg'ü evlâd ve rûîl ve kavim düstârıyla her husûs-ı ma'höd meclis-ı ma'köle-i urûsiyye'e teşrif için dâ'vet ve 'lâm eyledü.

*Beş*

Revdâ-ı mîrâz-ı çeşm-ı men âşî'âre-ı tust  
Kerem nâmâ ve İbrâd â'el' hâne hâne-ı tust  
Senin irâkânın benim gözümün üstündüdü.  
Kerem ile buytu ki hüsem kendü hânenüdü

deyü tekâmül-ü kelâm eyleyince muşirân-ıleyh dâhî sâfâ-yı hâter ve istid'ây-ı huzürü kabûl ve a'dûd-ı esbâb ve cem'i'î tevânî ve 'evâbîkiyle tevâcüh meğbet gösterdiler. Ammâ Köse Mihâl'in tekdîr-i ezeliye ile çünki Osman'ı Beg ile beyrûlelâzde râhûn-ı melâhbet-i ruhînî ve müâyyanet-i fıtrat uhavvet-ü İbrâm-ı mihâristi var idü. eğerki her çerd ol vâkıde İbrâd şer'î-î kelâm ile sud efrâz olmuştüdü. Ammâ muktezây-ı sen müvîştü ezeliyye ile mü'lûke kutbe fî kulübâhîrâ'ı-lâ'âmâ"<sup>178</sup> nazârûn-ı mu'âz meşhûrîn uhvâl ve ol vâkıde zâhûr ve terhâde ol malâzım sû-i kasd ve kulb-i mekâ ve hileleni ol kâmal ve âkâlm san'î-i kâbiliyyetine ikâ ve kendü ol râb-ı şekâvete

<sup>177</sup> "Bir şahsı çok övüp övülgen" zaman geçtikçe varlıklarını yola gidecekleri emredince, onda uyarı verdim şikâyetim. Artık o şahsı yok övünmeyin fakirler. Bir de onu yerde tut ederim. Kerem" = Kerem, İsm. 16.

<sup>178</sup> "İpe Allah'ın buntlu kalplerine yattığı... Kur'an-ı Kerim, Mâricâle, 22.

röhin olan kâzibler ile yek-dil olmadığın derünü mâhâ eyledi Çünki Ösmân Bey-i saf-î; hikâd hakikat-ı nazm-ince-î hikmet-âyin-î "velâ tetefüzü'l-kâfirine evleyde bun dünü" "mâ'atılâs"<sup>129</sup> bâhr nâçiz olup ehl-i İslâm ile küfür-î hâri beyanla edem-î hakikatı hakka'l-yakîn tebeyyüh eyledi

*Lâ cerem*, endîçe i sâyib ve fikr-i sâkih ve re'v-i münâsiri ile ol mekâyid ve mefâsıdın def'i ve terâh "cevâbü'l-fâsıdî bi'l-fâsıd"<sup>130</sup> kâfir-î meyân-ınyıla ol hilenin re'fine akdâm ey leyüb bu koyfiyyetün m'âlüm edündü ki ehl-i dünyâda şive-i vafâ ve sâk ve safâ vâcûd-ı arkâ ve küvva hükümdarulu ki isâletleri mevcûd ve vâcibleri mâ'bûd ve mâ-peydâdır ve mu'min ile kâfirin sadâkati ayrtıyla köhr ile inâdın bir yere emm'î terek gibidir.

*Beyt*

Gayr-î Hâk emle adâvı udâst-âst

Bâ-adâvı dâst-âst niabet ki nâkûst

Fâ'ir

Hâk teâlâ'dan gayrî kaşıye cürâle adâvıdır Dâst unak olur adâvı ile dâstlık niabeti kaçarı eyü öür.

Ve Ösmân Bey teâlâ'ın âkâle ve re'v sâyibünesi bu oldu ki hakiketi mesfûra Köse Mâhul ile haber gönderdi ki birâderimize kâr-ı hayr mühârek olsun. Çünki itihâs-ı dâst ve muhabbet bayrimizde râşî mü'mâyân olduğı a'lenâyâne âyündür. Muradımız budur ki ol sür-ı pür sâz-ı azâmetimizle cümle avâit ve muhâdderân ma'ân gölmek mâ'nâsibdir ki mâbeyninizde olan muhabbete binden murûd ve zenân burhâleriyle sohbet ve ilfel hâsil ayleyüb ba'de'l-yevm ale'd-devân beyrimizde bigânelik vâleği de'î olup serişte-i dâst ve mevcûdet istâkfin bulâ mu'â hâzî bizim yaylak ve kâh-ıslan vâst'î dâbi hâfûl idüb hayvânî taşra çakarcının zarârudur. Kâr-ı sâru-ı arâsiyyeden târiğ olârdıktan sonra hattân ol mahalden yuklenüb yaylağı mütevercib olamıız elven ve âşuredin ve bâlûb-ı kadür tere emmâl ve eskâbınzî düstloğâ bunâet hüfz ide gelâseleri gibi yine anda bmgûb kendimiz yaylağı âzîm oluruz deya hâlm-ı kelâm ve Köse Mâhul bu peygâm-ı meseret-ecâmî mübeccik hükümüne şevk ve garâm ile temânen tebellüğ ve ilâm ve ihtâm ayleyince hâkîm-î mesfûr sâi şükâ-ı dâ-kârlarıyla mesfûr ve budûr : İğdr ve mekârucun mağrız olup hebeel ve şefir ile birâderine dâdiler ki Emîr-ü'l-âsân gâyet sâde dellîğinden, nâçî bu def'a ehl ve riyâliyle dâstımıza gımlâr olup ve havâtin ve muhâdderâtlarımız bu meclis-i arifanle emmâ yine destes bulmak gerokdır. Arınâ andan gâlibler ki bir kimeare ki Cevâb-ı şâri'nin vikâye-i hâkında mahfûr o'u mekt ve keyd-i a'dâdan âhete mekâm-ı emm ve emân ve itimâcudadır.

*Beyt*

Bî ve şâhî ki lutf-ı Hâk perverd

Key zi keyd-i zamâne gâret gerd

Bolbûli-râ ki çâh kerdî aziz

Kâfî-î veyş dâstunâş rû'îz

<sup>129</sup> "...Nâ'î minleri terküp kâfîrke şâh cümâreyim...", Kur'ân-ı Kerim, Nisâ, 144.

<sup>130</sup> Kâfirin cevâbi ayınluktur.



*Ca'mî*

Bir ağacın kökünü ve bulağını ki hak teâlâ'nın lutlu pervende eyleye,  
zamânenin mekânından ara gubde aşmıyız. Ve bir bû-bûn ki çarh azîz eyleye, aynı  
âşmânın kâfesi-i rîşine oştırtırsınlar.

Ve Osman Beg ol cem'iyete vusûlden mukaddem iznâr-ı kemâlî  
muhabbet ve itihâdî için "tehdâdû tehbûbû"<sup>251</sup> nazmını öze tefânie i sîr için kal'ı  
münâzebî nuhaf ile bir sârikı koyun sağı gânderdi. Kendünün teşâfîne bir şân muayyen  
eyledi. Netice vakt-i sâr karîb olınca yâri merdan-ı kâr-uzumlelerden birkaç  
kimyasreyi itihâb ve kendü ile ma'ân men-rân olmağa ihuyâr ve nâkl sebâb için  
merd-i mevâdân-ı dâvâerden kırk nefes-i gâvîle erleri koca kâr libâsıyla mütehbâs  
ve sinî-i sâhik ve ustâb öze ruht ve eşkâh, fîlefk kal'asın kurbuna gubûrnek  
öze ta'yîn eyledi. Hâfâkan ol yevn-i mev'ûd kî ki tûmân-ı ahûl-i kal'a telermâ  
arkâyla sâr-ı arzîsiyye hizmetî bahansayte ol mekr-i mev'ûd: içâ etmek için taşs  
çukmuşlar idî Osman Beg rûz-ı mukadderde meclis-i ma'bid-ı arîsiyyeye âzîm  
akîhukda ekser esvâdân-ı şîr-ı dilîr: libâs-ı avret-ı müteşerrihâde kendü ile ma'ân  
hem-nâh elinüb İkin hâkâm-ı mesûm mukaddem âdem ta'yîn ve'l-hândulâhî  
teâlâ bîler cih-i lâhân. Bizim nîvânımız mâ-mühreine görürmezler ve hân-ı  
nûzûlde olan kîmescelerin beyrinde ruht ve kâsâların çıkarmazlar. Ve hisârı kurbu  
ki mecmâ'dur gâyet ile teng vâkî' olmağa kâfir ve Müslüman avratlarının  
bîbüleriye ihlâkları ve raks ve semâ' ve neşûr için bir cây-gâh gûşâde ve vâsî'  
elbette lâzım ve lâ-sûdûdır. Düşünür tekvîndan mütevakki'dir ki bizim  
can-nâfîmize ulâ hâddem bir mehall-i muhbûs muayyen eyleyüb bâ'dem bizim  
ber-nâyeletin avratıyla mahall-i meclis-ı arîsiyye gubûrela deyi haber gönderdi.  
Tekvîr-ı meşrûr bu haberden duhi ziyâdesıyla meşrûr olub bir mahall-i dil-guşûdu  
azlara dil-hâh öze merzâl ta'yîn ve Osman Beg'i dahî ta'zîmî tevâbî'yle menzîl-  
mekûnıyye götürüb nûzûl indirdi. Çonki hengâm-ı çam rûz-ı rûzgârı perde-pûş-ı  
zulâm olub herkes hisâs-ı mazâm-ı içrede kâm dil de irân: eyledi. O kırk adad erler  
ki ol nâ-pâkân-ı bî-îrîkûn jûş-ı çeşm-î bî-nurlarında libâs-ı nevân ile silventânâ  
olmuşlar idî İbn'de'l-şîr, Bîleek kal'asına irsâl ve ma'nûd olan cihâd ve eskâl-i  
kârvân-ı bâr dâr-ı Türkân ile kurb-ı kal'ada muayyen olan mahalle götürdüler.  
Annâ ehali-i kal'anın ekseri derûn-ı kal'ada bulunmayub bîzu bulunurları duhi  
zâmre-i mezbûreyi ustâb-ı sâhik öze nâkl-ı eskâl eyleyen pîre zenler kuyâs  
eylediler. Vaktâ ki bu sîr: ile derûn-ı kal'aya duhî: eyletiler oştırtısi muâcellâh  
libâs-ı zevâca eşârında rû-nûnâs ve ma'dûd olan kal'â muhafızları tîriyye içeren  
bitürüb andadan mâ'sûd derûn-ı kal'ada olmaları dahî cezalarını tertîb ve hâddâ:  
leyle-i mezbûrunda ol merd-i adûy şâkâr yâri Osman Beg sâhû-i İktîdâs hükem-ı kal'a  
olan murdûra haber gönderdi: ki bizim avratlarımız mesûdâtın emniyatıyla eger  
yarınlık gün mezmâ'nî arîsiyyenin vakt-i dâvâdâ öze perde-î derûn-ı şîrde bir vakit  
ta'yîn eylesünler ki kendülerinin zemânı beytlerine duhulleri gece ile münâzeb ve  
lâyık ve hîl-vâkî' kemâl-ı mülayemet bu usûh öze ta'b'a muvâfîkdir. Hâkim-i  
mesfûr hîlvede şerîkleri olan sîr meşrûkân-ı dil-kûr refâkâtıyla acâleten istîbâ: tarikî

<sup>251</sup> Hestiyâşem ki amvâd-ki sovgi ustân.

uzre Oamân Begg'ia menzil-gâfirna sâr'at ve ta'zîm ve tekrîm ile kendüsân müvâsib gördüğü muhâlâle muvâ' ve vakti fursatı garîmet addı eyleyüb levîzâm-ı mîdanandüriyi edâdan sonra beyitlerinde mu'âhû olan mekr ve kevd ve hileler, temhîdî içün ale'l-fevz manzillerine iclâlet-i vâsıl ve terekâyidilermu dayananak hileyâ meşgûl oldüler anıma mekr-ı lâhıyyeden gâfiller ki

*Beyt*

Anku şâr kes ne şevvâ dâm bâz gûn  
K'âmca hemişe bâd bedest-est dâm ed

*Ya nî*

Elencâkal külbü sîvârü'î şâfî iderâm deyyâ dâm kurtûl aldânma, zira arkayı sayıya edânk olan nâma müteğâzânı gayri şey güncüz.

İhtifâken hemân ol muhâlâde Oamân Begg'e kal'atın müjde-i fetihü gördüler. Müşâvîrîn ilâyî dâhî ale'l-fevz ol İhtâs-ı nişvân ile mülebbâ olan murdân ile geruye fîrâr sermîni gösterüb canla cümülâle-i küllîr ol fîredân ügûh olmalarıyla cemâ'atı zâten mürâkûn ol şimîzden kalâs olâ deyyâ cümlesi mükemmel ve musallâk peylerine dâşüb sîr ol eylediler. Anmâ ol gûzâ-yı âkıl yol üzerinde bir kemîn-gâhibâ levakkat buyarûn cemâ'atının bozunu ber karar râhe-i fîrâramusâvâta emr eyledi Vaktü ki küllâr-ı mekkâ ve tevhîh-kür muhâlâle serîr-gâhibân gûzâr eylediler ol gûzarlar pişe-i veğâl hîzâmân müvâhâdet pişe ile mütevele-i şîr-i şîvân İhtâs-ı müteğâkân-ı rûbîhâ sîfîkâm devân ve namîs-ı vâhidude ol melân-ı muğûr ve zümre-i müşrikîn-i mesûû muhûl ve mukhûr eylediler. Ol rûbedesi bir melâ-i mütevevâfâ kalıtañ. Cümlesinin cesed-ı nâureâr ve nâ-pâkları deñ-i şîrâşîr-i lâb-nîfe ile sâğışle-i hûn ve hûk ve mezmû-ı sevdârân-ı küllîr husûsan Bileek hâzırn olan murdân küşe-i üğ-i hüâk eyleyüb ale'l-fevz inâmî semâed-i azîmeti sâbe-i muvâzâle keşîde ve muhâlî-i mezmû-ı-i müşîveye rusûde ve ol kavm-i mahtûrân ehl-i sîkâr mütem-âttal ve ol cemâ'iyetle mevânî olan envâl ve eshâb bî-nihâvet ve zânet ve garîmeti gûzet ve Bileek kal'atın derûnuna sâr'at eylediler.

*Beyt*

Der in müvâhâ-şarîy-ı obrîsî  
Gehî matem bükl gâhî urîsî

Ve hâleleñ ol gûzâbâ muvâzâfer ve musret eser ile kuzm Bileek hâkimine muvâzâle eyleyen Yarhisür Tekevürü üzerine ilğâr ve esmâ-i râhâdâ dâşûr ve ehl ve iyâl ve evlâd ve tehar husûsan ol dubter-i şîve-kârî bend-i osmî girillâr ve cümle-i ahâlî-i sîr olan müteğâkân-ı muvâkân kâr-ı zîr-ey kevd Yarhisür Kul'usuda çenâm muhâlâle-i küllîr bulımañlı sîr-tevâfî-i Kadgâr burc ve hârû-yı kal'â ve husûn ezyâle-i musret âşâr ile muğbû-ı mü'âk-ı rûzgâr eylediler. Ve deñ'a-ı vâhidude ki muvâhâlet-i nîzîmî kal'atıyla şâh ve teşîr ve latife-i lâhıyye ile nice kal'atlar dâm bu be-îmâd-ı fîrâhâten perşev-ı aubhârın. Âmele oldu "Vâ kulîl dâhûr-ı kavmî ilezîne zolemâ ve'l-hamdu küllâhî Robbî'l-âlemin"<sup>72</sup> hîmâherin tevecüb-i ikhlâ ve feth ve fîrâz

<sup>72</sup> Âmentelâ Robbî A'le'mî'nâ Razzel olun Vâ zâhir eden mîlletü kuku boyloç kesîf Kur'ân-ı Kerîm, En'âm, 45.

ula's-sabâh ki sıyâh-ı muğânı selâm-ı behrîzi bu cüsmet-i meyânet olûrânı  
heybet-yle kıyzer göyü ve meâret-erlîzi ile avâz ve te'yûl-ı garbîzîni anlıkrek  
bâdiyla bu mekânıda şâze eyledi ki

*Bey*

Ber uzan-ı kâzırânî lâli zedem ki rûzi

Münkân ki güy-i fursat der-ân meyân tevân zed

*Fa'âi*

Kâzırânîk azmî uzer bir felâhîni ki bir güc ol meyâzede fursat topulu  
keparînak rûzîkuc ve müvesset ola

Ve ol müdâhîh-i subh-ı devlet ve intişârı heybet ve savlet mehdâsında  
Aykut Albî teşker-ı zâlet-âyîni ile İne Nikola'nın kal'asını muhâsarâyâ ta'yîn ve ol  
muşfik-ı bâ-dîn bir semte fîâtı eylemeden ele getirmesini tenbîlde tehdîd ve te'kid  
eyledi. Zîm ol lâin-i mekkâr-ı eglâz-ı zâfâr ve gâyet ile adûv-ı asâkâr-ı mustafî-şâ-  
xî. Aykut Alb dahi ber mütebâ-ı emr-ı Osmanî mehdâdân zâfer nışandan bir  
cehâz ile musâf-ı her-ki cehâr ve mâtende r'yâl ve zan inegöl cûmbine müteveccih  
ve kal'â ve nevâhîyi halk-ı muhâsarâyâ alub tamâni-i memleketi mustakillen talt-ı  
lasarufine getirdiler ve Osmanî Beg dahi Hüceik ve Yathesân kal'â ve diydrların  
zabı ve muhâfazetî ve merdân-ı muhârizân ve muhâhidânı taksim-ı ervâl-i ganîmet  
çâğlucıan terâğâzlen sonra bî-ıvâskut bî'z-zât kendü dahi sa'sadet ve ikbâl ve  
şevket ve iclâl ile İne Nikola'nın kal'asına müteveccih ve revân ve fî'l-gavr ol  
enâfın ervâl-i ganîmetini yağmaya ferman buyurdu ve zümre-i güzâ-i muvâhidân  
ki sayda me'lûf olan şû-i şâkârî gür fâh ve zafere hâris ve celîr ve kıyzer göçlük ve  
nâz-ı efkînde fenninde gâyet ile cem ve dilîr oluştılar. Fî'l-hâl bîcevfik-ı  
İrdâ'yi müteâl kal'â-i müzâreze teşîr ve ol lâin-i bî-dîn ki maldet-ı medîde  
guzâ-ı muvâhidin şerûden eğerhâm ve ehl-i lâhîze husumetî sair müşkûnden  
etbân îr Bî-inâyât-ı Muin ele gâtûrüb cezâ-yı cîsm-ı cesûmın musel-i mal-ı  
ganîmet şîmîk fezd te'sîr ile teşker-ı lâlmîyîne taksim ve her bir usv-i kesîbîz  
lem'n-ı tîg-i âleğ-hâr ile ma rûz-ı eze-ı celîm eyleyüb ehl ve yâlmî esîr ve tevâbî ve  
levâhicîni tû'me-ı ahengî şîmîşü ve memleketini dâhî-i âyde-ı İstâm ve mehd-ı  
esnâm yerre tarh-ı bünyâd-ı mesşed-ı dârû's-selâm küldür ve bu üç memleketin  
pey-ender-pey felh ve teşâir ve abâfâsın kal'â ve tedmîri 688 (1298-1299) senesinin  
şuhûrunda sîret-mürâk-ı zâhîr olub andın sonra fütûhât-ı ezîze ve kuvvet ve  
hâzmet bâzû-yı kadîme yarıcın ta-yevnen mütevâzîk oldu.

*Bey*

Çün der mülk-i in âlemin üst başı

Bî h ez-mülk-i in âlem âzi beserî

*Fa'âi*

Çünkü senin bu âlemin zabıtını elin erşdi. Bu âlemin mülkünden öyle bir  
ölem dahi ele getirirsin.

#### **Dâstân-ı Evvel (Bîrinci Hikâyet)**

*Ebnü'l-müvâhidîn ve'l-güzel Osmanî Beg Cüzî'nin cülûsunu mülûhik fîtûhât  
ve te'yîdât-ı muvâhidîrînden memâlik-i meşfûke-i kâfîrîni urucîkâr ve bîkâdın*

meâdüzân-ı meârik ber vechi adâlet takâm ve Farhîsâr hükûminin dâhîr-i mâhî  
peşkerinde cihetini ferzend-i sa'âdet menâi Orhan Beg'e tevir ve Karveçhisâr  
syletini tevâhî ve tevâhîkünde tefvîz ve sîre tahdîm veyvânîğün beyân ider

"El-humdu lillâhillezî eadekand ve'adehu ve evmenâ'î erda netebeyven  
mîhâ hayrâ reşîde le-zî'me conî'âmîlîr"<sup>265</sup> Lillâhî'l-humdu ve'l-humdu ki şîr-ı  
lesâduk-ı mevâid-ı übbî ve evvâr-ı levâfuk-ı tevâfikü-i râ-mutenâbî yevmen fe-  
yevmen şevâhid-ı nyne'ı-yakûn ve müşâhîd-ı hukka'ı-yakkâde çeşin-i beâde mes'âd  
ile müşâhîde ve içâzât-ı bâ-beşâret-ı mülh:mân-ı gaybî ve mübessîrân-ı maülât-ı din-  
i Nehevî'den ner bir güç-ı hûş ve her menzil-i pârvazca; bir mevtan-ı mevrûd ve bir  
gûlşan-ı pâr vord-ı served olub içrâk-ı şârk-ı sa'âdet-ı meşârikden mas'ûl-i peşav-ı  
sıhb-ı sâdik diçe vürûn-ı ilhyân menzarın havâdir-ı âyine muâsıfırmca bu mâ'râ  
mürteşim ve münâvîr oldu ki kalîl-i fütûh-ı rîlâd ve mekâlid-ı esbâb sa'âdet es'âd ol  
gübây-ı hakâyik beyân vehy-ı niğânuî hadîs-i şâhîhu'l-beyân "sümme tetevvüen'e-  
Rûme fe-yeflelâllâhu teâlâ"<sup>266</sup> mazmûn-ı mu'ev meşâhîrden irâktezâsmca ol evkâr-  
ı sa'âdet zâmân ve mîkât-ı nusret-ovânda dest ve pâzû-yı tîkîdâr ve kabze-ı dînyâr  
ve keltâ-ı dînyâr ile devlet ebed pîvend-ı Omîrânî ve evlâd ve n'kâb-ı sa'âdet-ovând-ı  
zi-şîmî de'vâ-zâmân pâdişâhân-ı kayser-misâl din-ı Mûslimâniden zâhûr eyleye

Arabi

Yelâhu ziyâ'î'l-mülk-ı fevka cübâhîm  
İzâ hüfâsı râyâcâhüm ve benîrâm

Arnav çün bu sa'âdeti rûc ofzûnün zâhûr üğâzî ve bu va'de-ı husnâ-yûnün  
menşe-i emâzî talîfî hüsnîd-ı ikbâlin dâriğân ve surû-i kevkeb-ı erdâlu nünâşyân  
olması ol peşer ve kelâyib surûl-ı meğâzî Filî'l-müdeâlidîn Osîmân Beg Üzîlî olub  
zahî-i saltânîye cihâs-ı huznîyân-ı meymenel karîn ve mesned-i cihâs-yânî üzre  
tenkîni ile dîkâs-ı kâhîrî muhtuluzân-ı ehl-ı lâlâm sürûg-ı talâs-ı maksûd ve merâm  
ile mûnâver oldu. Ve lîhâzîl bu nî'meti bî-kyûsın sîpâs ve muhtâmedetî ve bu  
saltânat-ı Bîi ususâ ubkân-ı bünyân-ı devletî tekdîmîyle evvelâ lîsân-ı suyûf ve  
rînâh ile meşekku-i fî'itîyyeyî edî, sünîyon emîye-i vâlîye ve melâmîd-ı kâfiye ile  
bu makûle ma'kûlât-ı lîdîh eyledi ki bu nî'met-ı hî nazîne meâllîfî İdrîs İbn-ı  
Hüsemîdîn Bîlîstî'nin Osîmân Beg'ün lîsân-ı bo'âğâl buyânından olub tere  
reşekkerü me'y-ı ebyât ve eş'ânîdır.

Şukî-ı Hudâ ki server-i ahîd-ı zâmân şudem  
Der mülket-ı muvâd e; hoş kâ m-rân şudem  
Der muhted-ı hilâfet-ı zâhîb-ı Mustafâ  
Zîl-ı sîh ber ser-i halk-ı edân şudem  
Her mâyluyî ki dâd nebî buh feth-î dîn  
Devlet bi-bin kâ marhâ-ı fetb-ı çunân şudem  
Dîklem hu'îğ-ı nusret-ı dîn-ı peyemberî  
Der mülk-ı küfr sîmes-ı âhic zâmân şudem

<sup>265</sup> Cular: "Bize verdiği şerefe dâim ve bâzî bu yere vars kîlâ Allâh'ın husud olub, sunnetle istediğimize  
yâre edârlubuz. Yâreçî iç şükretlen em ne güzâllîr" denir. Kur'ân-ı Kerîm, Zümer, 76.

<sup>266</sup> Şöyle Rûmîne'â galîp gâvînîsî de Allâh feth verir

Şud efrûz râyet-i an'ket hu'dest-i men  
Der teşker-i cihâd çu mâlik-i mân şudem  
Bâ-dostân-ı hak şude Lu şudem ser bân  
Der mî'let-i Mesih eger cân sıfâ şudem  
Şud lîğ-i men be şer' çu mâlik-i rûkâb-ı mûb.  
Kuyser guşâm-ı kânterî ez herde-gün şudem  
Ruzî ki tev'ânân şude bâ mâlik-ı dîn-i hak  
Tigem be-fetâ gufte be-ter'ânâ şudem  
Rûy-ı zemîn gufte be-şüze lîğ-i men  
Kıyver-güşâ be-şekeri ez-asuntan şudem  
Der mâlik-ı Rûm rîyet-i dîn bâd an'şafid  
Râyet-firâz-ı yer' be-lîğ-ı sinân şudem.  
Budî çu asitân-ı meht kubie-gâb-ı men  
Bâhtan niger ki hâdim-i ân asitân şudem  
Her va'de'î ki bân' he-men dâğt ez muhşî  
Kerd u vefa be va'de'ye men muvâhîn şudem  
Hâl çu geşt hâne-ı dîn ez mûbâratan  
En bân' bes ki muhyî-ı ân hûmedân şudem.  
Şud bostân-e baht tari zi şb-ı lîğ-i men  
Der arsa-i beberdver-ı in guşetun şudem  
Gevâh feşân-ı huzm-i kelâm ez-suburverî  
En nûktâ mi-sorûş ki vird-i zebân şudem  
Şukr-ı şfudâ ki her çî talib kerdem ez-Hudâ  
Her-me'nâhâ-yı himmet-i hod kâim-rân şudem.

Et-kessâ: Etkân-ı serîr-i sultânîm sebâ-ı kavâyid ve zâkî-ı cemîl:  
Osmanînin dîn-perveri ve gâ'î-silanîsinin şuyû'î alâyîmînden sonra çünkü yevânen fe-  
yevâner menâşîr-i lebâşîr-ı subh-ı sâ'âdet intîze-ı âlem-i gaybî mûşferîlî me'vâ-  
tebşîrîn te'yîdîni ikâ' ve hürşîd-i ikbâl-i cedâlin zebân-ı şâudun güç-î fâlek  
mûhârek hîldî-i "merhâbâ, merhûbâ li's-sabâh"i-cedîd ve "yevâmî's-sâ'âd"<sup>269</sup>  
sâdâsin; istimâ' eyleyüb teşker-yân-ı mansûr-ı dîn ve mu'âhîcân-ı kıyver-siûl-ı şây-  
ı zemîn ol saltanat-ı hûmâyûnîm nusretine cân ve dikten râğbet ve ol hâkûmet-i  
kîlîfet-encâm-ı aktâr-ı âlemden havâs-ı beut Ademî şegaf ve garâm ile zill-ı zulmî  
mûstâdûmna şâ'ut eylediler. Der-gâh-ı muşâyuk-pemân-ı Osmanîlî macma'î erbâb-ı  
me'âlib ve emîni ve sabâb-ı unvânî ve me'ânî ile mahfel-î mahfûf-î kâimîni n'edî.

Bevâ

An server: ki her yak za-ecrâm-ı lueft gâne

Mî-sâlit gâne gâno şây-ı dereş ve şây-îl

En'âl

Çyle bir savardır ki yedi iklimdeki arın der-gâhuna vesileler ile mûâccuz  
eylediler.

<sup>269</sup> Merhâbâ, merhûbâ, yan. şânter iyâganlar?

*İhtisâsî çevrem*, herkesin tabiiği hâlinde şivesi telâhî ve merdânelik ile şarî ve ta'vîk ve şakkik ile a'yûn-ı mücazâdından her birinin mu'tîfî-i şime ve berzâneliğinde nakîl ve vultî' izhâr eyledi lâk; her râfî'ın mî'âdîl ve mî'âkâbîlince mî'âdîni mertebesi eşfâk ve her bir kâlbîn mekâdîrînin ta'yînî; kâlbîkîkîna göre inlîk eyleyüb erâd-ı ecâzîle takîm-î inlîkî kânûn-ı adl ile ta'yîn ve şipûh-ı nusre-penâline istîfâ'ı huzûrîni nasîfî dâd-ı kânûn üzre tehyîn eylemek için. Ömrün Beg Gâzî kemûle tevlî-i nefîs ve tabî'i bereca te'sîsî ile bünyâd-ı kerâ-yî atkânûnî terkân verüb evvel emelde tertîb-ı mî'âd-ı evlâd-ı âlî-irgâd ve akvâm-ı ferhûde-encâmîni kaydîni görü. Zârâ ve âhî zarf-kurbâ hakkahî.<sup>266</sup> vâ'ze-ı enar; me'tîne-î lîlî ve levâzîm-ı âyîne-ı pâdîşâhîdendir. Ansî bînden cürte-ı enbî-î elzâmîde takaddûmî enbî-ı mekân-ı ahîk ve mekânîd-î sîfûnde vâcibât-ı ahvâl ve safâhât-ı a'mîlîler, ferzend-ı dil-pesendî; mukâdder ve mükemem görüb erhâb-ı lûkân ve hakemder. Örlük Beg cümle me'âmîle cî'âh olduğu vâdîl ölmüçle me'âmî' dâverî ve me'âmî-î dîlâvetîde evyâr-ı hürşîd-î cî'ân-îdî ve âsâr-ı te'yîd-î ber-hurdîni anar pîşîne-î âyîne şânîndan tâhîr ve merdâneliğîni şa'şîne-î dîğ-î belâdetî dîde-î düst ve dîşînetîde olunâyân îdî. Bîvelevî anî şîfîl-î me'tîl-î şeffâk-î pîşîrî ve rîyîz-î şîfîl-î kâhîlyî; pîşîrî yazînden bu vâcîle lîlîb eyledî ki arsa-ı enbî-ı dîrîde asbet-; pîşîrî ve pîşîrî sîfâ-ı nasîfî; gösterîde gurk me'tîk ve gurk me'tîcî ve rîz-î dîlîrîni sîfî-ı merdânîna et öldür ki şîf-şîkînlîk ve merdân-îğînlîkçe me'zûr ve me'şîrîdîr. Ve cî-âverânîni pîşînî-î nîrânîne âyîne-î mohabbet-ı Sûbânîdîr. Lâkin kemûl-ı celâl ve şâlânlîkî "innalâhe yâubûrûlleyke yukatûrûne â sebîlîhî saffîn"<sup>267</sup> ve dîğ-î mî'âcîllî-yî şîve'ân ve dîlîrân-ı muçî'û-ı âb-ı hayvanîdîr. Anîrâ hîlîk-î mî'âde her budî-ı emîr behtîrîni "innalâhe yâubûrûlleyke te'tîle'ş-şîçîne" vâlev bî-kulî hüyyetî"<sup>268</sup>

*Beyt*

Merd-i merdâne ger şarîh bîşîl

Lâyîk-ı me'tî u âferîne bîşîd

Bîsîndîn serîr e'tîc be-zûr

Ser-verîni-ı kîşîd be-pây-î sîlîr

*Talîrî*

Merd böyle merdâne olursa, me'tî ve âferîne lâyîk olu, talî ve tîcî zar-ı bîzî ile alub, ser-verîni pây-î âşîve düştür.

Şîger şerîh asî-ı lîkâl-ı rîde gîlîr-î şarî'at ve merdânîğî mî'sâl-î beyher-î şîngîle asbâl me'âmîdîr. Bîzîne'î-ân huzûr-ı dî-âverân ve mî'reke-î şî-î merdânîde önîr îsbâtîni şevâhîd ve hîdâyetîni zamânîdî. Ve te'hîl-î derecîni vaktî cemî-ı cî'ânîndan kutûb ve mekânîb ile beyherîni âvânîdî. Ve her vîmesîne kî rîz-î me'tîcî ve kîne kemûle-ı yetîrîni ve anîkî serîh ile zemîn-î kâr-zârîde dîlâvetîkî tohumîni ekîniç ve cay-bâr-ı şîngîr-ı âbûrî ve fîrîne dîşîmîzân-ı rîşîpîr ile ana su verîniç elbette bu dîrîk mî'hîsîl ve hîzâm-ı tevîr gîrînîde dîğ-î dîvân-ı şîngîr ile hîssîd

<sup>266</sup> Yekânîni talî'îni vâ... Kûrû'îni Kerîm, İsm, 26

<sup>267</sup> Değîrîni Allâhî kemûle vîsîndîni şîvînlîğî her dîvân gîle anî hîlînde evyârîler seret. Kur'ânîni Kerîm, Sûr. 4.

<sup>268</sup> Değîrîni Allâhî bîr vîçîvî öldürîk dîlî telâ'îni me'mî' me'mî seret.

cehâs-ı İhsân ve cehâs-ı İktidâr ile tahsin ve dâriü'l-î cüdun semetât-ı etvâcına mülk olmağa layık ve şâyân olur. Ve her kim ki rûz-ı kavga-yı veğâ ve dem-ı fitne- engizî-i hâsûda livâ-yı dîn-i Muhammedî ve sîvan-ı merdüm-ê ruhâv; câbek-ı sıvârân-ı tûk-ı Azmedî gâh; râh-ı mücâhedele sebât-kodem ile pâ-bar câ oğlı Bâğdâdî gâh; bir uyâletün serdâr-ıgî ile mühtâc-ı livâ-yı haşmeti hem-inün-ı hurşîd-î âsârân ve bir vâsıyân sipet-sâilîrîgî ile meyân-ı dil-âverendâ undâsende-i âlem-i feth ser-frâzlık nümâyân olur.

*Hey*

Diyâ lâ şî dîncî zı-Rüstern-nişân

Vu zân ser-frözân-ı gerdün-keşân

*Pa'ni*

Gel bakalım Rüstender, ve sâz kerdün-keş ve ser-âfirzârî ve kerdün-keşân hizmetlerinden ne nişânın vardır göster görülen

deya ferzend-i dilberdi Ortun, Beg eretkende suâl ve muşâvîr-ıleyh dahi peder-i kâzîng-vârın gûllâr-ı dâcer-bâri mukâbelesinde evvelâ acz-ı beşeri ve fur-revelini pâsarı izhâr ile âdâb-ı Fard-mendî ve müktezâ-yı hâve-i ferzendiyile vâlid-ı mücedidün suâlüne cevâbda bu kadarca cür'et eyledi ki eğer âyînu-güti nümâyîş-i âf-tâb-ı âlem üde dâ'vâ-yı kud-nurânî ve işlâ'î-yi bud-sinûnî ile erbâb-ı basîret amî her vezîhle serzenişe zâb-ı ve cîlâde-i rûşen-zamân-ı hurşîd-î cüdân-girün mukâbelesinde lâf-ı gîr-frûzâyile cîlve-munâ olca bir cihân-dâde sebhâkân rây-ı ruhsârına öyle bir sille-i rûzgârâ dîçâr olur ki bir dâhî gülbân-ı ufûkdan ina bir vezîhle serîr-i âverde olmaıyub gâyh olur.

*Heyt*

Had nümâyî beal nemây ecâ piş-i rüy-ı âf-tâb

Liğ etşân ka yâred piş-i berk ez-iktîb

*Pa'ni*

Bütün ne zehre ve liykâtim var ki bu güne peder-ı şîr-savletün hazûr-ı sarâdat ve böyle gâhşâh-ı hurşîd dav'etün hizmetünde serinde dâ'vâ-yı senâirî ve seves-yı serverî ve mülük-ı ma'raka ve dîrîde arzî-yi küllân-ı hüsrev oca.

Anma bu kudarcı var ki nazâr-ı dil-âverân-ı merdüm-şîrâs serâ-yı müteferrisât-ı ferâse-âkhlâsa mühtâfî degülâr ki şîr-ı jiyânân rûbdî ve beydâ-ı ukub-ı illîyyân-ı cenâbdan her kez pençe-i kerkes ve zâğ-ı rû-siyâh zahûr ey'emez

*Arabi Heyt*

Ve evvelü mâ yekünü'l ley sa şablân

Ve mülkdeu tal'atî'le belm el-î-Bâh

*Pa'ni*

Fa oğlı ta olur, el-veletü şîrî ebîhî.

Zira ukulâ demîşlerdir ki El-veledü arzu ebîhîc ma'nasın tahnî elinmeyü nâ-bulâf ferzend olur. Feyhude batabarınmasın. Ancak

*Heyt*

Buyem ki nekunde est sabâ fûş henüz

Tâ hâd-ı sabâ ber-tu vezed baş henüz

*Ke'ni*

Ben hü-y-i göle her zerim umma henüz sabâ öleme beni (aş etmemişdir. Sabr eyle ki bûd-ı sabâ tahrîkiyle damâğ-ı âlemi ta'tir etersin.

Annuz şimlikî rîyât-ı nuuzet-âyâtı utrâf-ı cihân-girde ümûde ve ezât-ı dâl-âverân-ı pîr ve cevâm kudem-ı cevâldı meyân-ı diliride nîhâde eylenişleüdü. Aşl-ı guvhar-ı kabiliyet-i merdâneği ve hakikat-i celâdet ve ferzâne giden ki bi-haseb-ı atıyye-i ezeli ve seciyye-i lem-yezelî bu beude-i kâimlerin fitretimula ihtidâ-yı hâkkâfelen heri nuuznet ve pinhân ve guhice dâ-âverâeud tui'ât-ı şimşîr-i cihân-giri tere her lem'a i hakîr dîle-i mûcâledâne âyân oluşıdır. Ümmüddir ki bu hem-tarikân-ı mîllet ve dîn ve celîkan-ı râh-ı muhâbbet ve kim unktezâ'yi ilmü'l-yakîn belki nıne'l-yakîn ve mâ şehidü illâ birnâ alimnâ ve mâ kunnâ bi'l-gaybi hâfızın<sup>129</sup> hasebince bu muelis bu mechs-ı devlet-karin ve mahfel-i muvâhidîn-i ün-i mahinde tîğ-i zabân edâ-yı ıerâ-yı hakk-ı şulâket ile güve eyleyeler Zim mesel-i meşhûrdur ki akı olan dilâverler her ne kadar sâhib-i hüner olsa kendîyi medh ile hud-nâmâ olmak münâsib ve esva değıldü deya özür-bâh olunca otunle-i muvâhidân ve tamâzî-i cbl-i seyf ve sinam atufâk üzere tîğ-i gâhî sîtan-ı Orhani hî-sitayiş-künân ve muhammedel güyün olub vus'ü şimşîr-i abdar ile süsen-âsa bu muazmûn-ı belâğat-meşhûn ile rihâ'l-ıisân okıdır. Orhan Beg'in medhinde ehyâdür

Hasab puresi bûd hem çeşm-i hurşîd

Neaş eîyî bîd ferzend-i Cemşîd

*Ya'ni*

Eğer hasabını sorarsan ser-çeşmesi hurşîddir. nesebini ararsan Cemşîk oğludur

Alou bâlâ-yı heft evrenğ dâred

Aduv-âi ozm-i n dil-teng dâred

*Ya'ni*

Bavragını yeddi kal telöğe kaldırmasıdır. Aduvu unca szmî dil-teng eylenişdir

Be meydân üpâki çuşî diliri

Behr-i uhu be-kân çûn tunc çiri

*Ya'ni*

Meydanda bir çîlat ve çâbük yiğittir. Ehl-i muhâbbete ciren kuzusu gibi mîlâyim-meşreb ve sidi kine yuvuz nslan gibi sâhin-ı gudubda.

Çü başeâ mevnet-ı şimşîr-bâzi

Hatibân-râ dekad şimşîr-i gâzi

*Ya'ni*

Şimşîr-bâzlık vakti geldükde sâir guvâim etnude şimşîr, haüb elinde olan kılıç gibi işe yararız.

<sup>129</sup> .. Ehbîgimizden başka bir say görmedik, görülmeyeni de belirtmeyiz. Kur'an-ı Kerim, Yusuf, 81



Simâneş çarh-râ âhese dâred  
Süm-i hayleş zemîn-râ haste dâred  
Ya'ni

Mâzîni feleği hareketinden âlikor ve ufların imakları gayet sîr'at ve kuvvetinzen zemîn haste uylar.

De rahş er zeyn nihed-i Rûstem nihûlesi  
Be-mevdân ga bi-tâzod tumd-hâdest  
Ya'ni

Kaçan ki rahşın egerleyub sîvâr olsa kuvvedü nizgâr gili vâdi-i Kuslemine ile devân ve revûn olar ki ukalâyı hıyran uylar

Be-akbüleş dil istikhâl dâred  
Çü hest ikhâl kâr ikbâl dâred  
Ya'ni

Anm ikbâline gâmlü mukhâl eder. Çünki devlet-i baht vü her işle ikbâl emr-i gaye-i muhâldir

Bu mukaddemâta binâen sipeh-sâlarîn-t mücâhidân ve gâziyândın her kavgasının ki leuc'âle-i kevkeb-i menâneği şurre-i garrâ-ı şimşirinden lâhârdir Mezîd-i eşfâk ve it'üm ve muziyet-i âkrâmda mahsûs ve mevâsûf ve kabzâ-i tasarrufunu aldığı memâlik ve husûs ve hilâdın her birini taksim-i âfâkâne ve tersim-i âkilâne ile birâne vâfâvaz ve amilla mârif' etmeç Osmanlı Beg Gâzî'nun musannıfını zamîr-i mînâri olmağla evvelen hasab-i İshâkîk ve ehliyet-i eşfâk ve cümle asâkir-i mücâhedât-meâsırın ititâkıyla evvela kendü hubâf-i hilâfet-nişân yani Oslan Beg-i künucarı tahsîs ve tahrîs buyurub itüfûken gâniyânden ahz olunun cümle cevâbir kuvâr-i rûhsârdın duhter-i tekvür-t Yarhisâr ki sübûtan Bilecik Tekvür'ne nazmed-i ted-teva ve dest-i sür-i arûseyrinde öyle bir fütûhât-ı İslâm'ı verd-yi parde-i tâkîdiden sübet-nâmâ olmuş idi

#### **Vasf-ı Duhter-i Mâh-peyker**

Fîl-vâkî' ol gûlistân-t gâniyûn ve emvâl ve çemenistân-t lûcâ ve emvâl-i gûl-i âll-hoş-ter ve ol mahbûbe-i lûcâ-nîşân-i hühüm kevkeb-i rahşâr-t tal'atî mukâle-ı şebistân tarâsınâan cilve-gut ve ruhsâr-e mîn-i efrînî kûsûn ve letâfet ve nezâfet; kenâl ile verd-i nîmerden taze ve ter idi.

#### **Beit**

Mî-lâstân ki vasf-i emvâlîy künem ve lîk  
Bâdeş zi hod bi-burd ü suhan der-defien bi-mând  
Ya'ni

O âliber-i nâzanînâ cenâliini vasf eylemek murâd eyledim. Auzun havâli bezi kârdârdın öyle akı ki sâvîm ağzımda kaldı

O gûl-i bunzârın muâle'm-t hîsen ü ân ve emvâl ve şehâde-i nev-cevân yani Oslan Beg-i mubâhime molâhazâ-i nev-şîcutuğî baht ve İkbâlinde zamîr-i mînâri bu hadîs-i şerîf-i dil-pezir "inneme't-n-nedâu le'ibnâ fe'ben't-kehaze ta'beten

Jel-yestahsinha<sup>290</sup> mezmânât-ı mu'âz-nâmânın la itmil ve bu rakam-ı kân-kânyı ol çevâr-ı devlet-i nev-rusidenin şahîfe-i mu'âşeretine keşide kılmağyba iki muşlak-ı münâsib birbirine murâd lâre nuside ve gâl ile bülbulü bir yerde cam' ile maksûde vefâ eyledi Portev-i husn-ı urûs: memleket-i şâhi ol Kudret-i Hâhîmîn ser-i sa'âdetinde her vecihle cilve-nâmû olub ol havâfis-i zarânenin zahûrunîdan maksûd hemîn ol iki keskeb-ı mes'ûd şî ki bu iki nev-cevân-ı pâkîs-înatın husn-ı sulhbünden nû' etâzer gurekdi. Ve şunşî-i dilâver-i Orhânî ol urûs: bezm-ı mühibânın bu nevâ-yı memlûnegiyi bu vecihle bünyân oldu ki

*Best*

Arıs-ı mûk kes der-kenir-girez terk  
Kı bûse ber-lob-i şinşîr-i âbilâr zemed  
Yaz'mî

Memleket arzını ol kırmese der-ı âğûş eyleye ki kestir kılınca ağzını açub ve vecihle havf emeye.

Velbâst, Çünkü ol izâivâc-ı meymenî-utîzâc emvâ-ı yumn ve tahnyânıyle cümleyi bî'is: ferâh ve fâhîmîc olub kelime-i tayyibe-i "unkihû'l-vedûd el-valûde"<sup>291</sup> mu'âbbek-ı vâki' oldu İsk-kudret:İlahî teâlâ ol dubler-i peri-peykerden iki gûlân-ı sâhib-i evber mütevellîh olub herbiri mûnevved-i mûir-i coven çeltre-i âlâka zâ-ı vefâ verdiler ki birisi Süleyman Paşa ve hârisi Sultân Murâd Gâzî'dir. Ve ol mûkde-i nâk-âhterîn ism-ı şerîfini Kılûter cîfcau deyü ta'yîn boyurdılar. Ve amn yumn-ı kudâm-i meymenî-luzâm bezaksuyı hâren: surûv-ı Orhânîyeye evvâh-ı hayrât ve hasenâî gûşâde olub ol melekî-i havâtan müberrâtı bay ve godâve şimil okh Cûbârecet biri nefî-i Burs'ıncı hacimî hisâncuda bir zaviye-i ma'nûre hânyâdcau hâncet ve Nîlîfer Şuyî üzerinde gayet melânet ile bir köpür hârâ ve sâr eserler peydâ ve yûmn-ı sâhibî-i nâk-âhterîn sebebiyle sâhibettü'l-hayrât olan muhâdderât-ı meşhûre mâdîhada mu'âdâ oldu.

*Dev*

Kemâl-i hem-nuqîn cet-enen eser kerd  
Vü gur ze mer: İsmân hâkem ki hûstem

Çünkü husniyyet-ı husn-ı tevfîc-i izârî-ı surûn izâr her-buseb-ı sadk-ı ve'âc-ı Perverd-gîr ki "ve etâhu'l-eyâmü mânkum ve's-sâilîne minî ihûdûkum ve îcâdükum in yakûnû fıkârû ve yuğnûhuonullâhu bi-fâdlihi"<sup>292</sup>du. Fâshet-i gûş ve vîs at-ı erzâk bir kehdudâğın neticesi ve kesret-i emvâl ve avlîf bu kârdânî Hûdânın ber-lâzimesi okh. İbâ izâivâc-ı meymûn-ı Orhânî'den sonra Osman Beg tarî-i cihân-girî ve cihân-hânî ile vâdlet-i Karvehisâr ki Sultânemî dericikle mevâdîdud. Orhân Beg'e erzânî şûrub evvânât-ı mücâdd-ı pişeye sipih-sûfir ve ukdâm-ı merâsîm-ı kişver-gûşâğın mu'âzân ve sazâ-vîr gördi

<sup>290</sup> Kadınlar uyandır uyuzduktu. Kân ayus cynamik ifade olanbu iyilik olan.

<sup>291</sup> Sevinçli ve duygulu olub heruzduktu okkınıdır

<sup>292</sup> İçinçilem bekâdârı. sâlih kökellerinizi ve müjelerinizi evlenubak. Eğce yakul iseler, Allah onları hafu ile zenginçileye. Allah taufî bal olındur. Bîlendip. Kur'ân-ı Kerîm, Nûr. 32.

*Beşv*  
Ve hâflet bihi'l-ulvâ nın kollî e'nâibin  
Kerâî hâflet bi't-tarafî'l-azîzîl mehâcîzin

Ve rasbiyyet-i menâsib-i Orhanî'den sonra emî-i vâcibü'l-iz'ânü Yazdânî "ve'lemâ ennenâ gazâvîmün min şer'în fe innâ lillâhî jamûcehu ve iz-rasçlî velî zi'l-kurbâ ve'l-yerâmâ ve l-inesâdüm vebrâ's-sebîh"<sup>91</sup> hasabince Edeşehir'in dâhî hâkûmet-i eyâletini birâderî Gırdûz Alb'e mukarret eyleti. Ve inâmî ve Yurdîsâr Kalfaları Aykut Alb'e arzâni ve ol hudûdun gazâvîn me'mûr ve Yurdîsâr Kalfası e eyâletine Hâsân Alb'e ve vilâyet-i İneçel Turgut Alb'e tefvîz edib ve eyâlet-i Bilecik'in tarâvînî muhâsîlât ve menâil ve emvâl-i helâlini vâcibü'l-irâcânu dervîşü husûsan keynâbâsü merhûm şayh-i kerâmî-dîsâr Ede Bal'ın ferzâdân s-âli-tebâr'ına isâr eyleyüb kundûker sa'âdet ve fehîl-i devlet ve icâf ile bî'nâma's Yazdâncî'e mukarret sultanat için ihtiyâr ve tevâbî ve levâhik ve sâr asâkir-i nusret-meâsîr de Şîm-i ihtilâfînu tamamî şere istikrâr ve şehir ve pazarının izdiyâdını revâc-i kâfînu ihtilâm ve sâ'î tana sebebiyle mukâma zem'îyyet-i hâs ve im otd. Ve ol vilâde ann Yazdâncî ve evvelki şebir ve Bâzâr Edeşehir deyu ta'vîn-i nâm buyurdi. Ve küçük oğlî Alâeddin Paşa'yı Bilecik'de müdâret-i âli-puherînin yanında mükâ idâretüb kundûkeri sa'âdet ile aksâriye tavakkûf buyurdılar idi. Ve kabzâni tarâvîfâ dâhil eyledîği vilâyetde kavîmîni adl ve insâfâ her vâcib'le revâc hâdîrüb bir mertebe nizâmı vordî ki etrâf ve ekzâfâ vâkî mu'mîn ve keferînin kulûbe ann taht-ı hâkûmetinde olun memleketinde takîn olmağlî müjîl ve sâr dîyârdun herkes adl-i zâhî e emn ve emânîni sâil oldılar. Ann bîndân inâik olduğu bilâdda inâdet ve zîrâ'at ve âkâdâm yevmîni fe yevmîni izdiyâd-ı tam ve trâb-ı kesb ve sanâ'î taht-ı hâkûmetinde izâfâsîn t tam buldi.

*Beşv*  
Ferâhîhu u tengîhu-yı etrâf  
Zî adl-i pâdişâh-ı her zened lâf  
*Ye'ni*  
Etrâf-ı Memlûkînin bolluğl ve uzunluğl ve teng destîğl kendü pâdişâhının adlîndendir

Bu etvâr-i hasene 701 (1301-1302) senesi şubârında ki cülûs-ı meymenî-me'nûsun öpümei senesi idî sîret-nümâ-yı zâhîr oldu.

*Beşv*  
Resm-i inâfî der-einân âverd  
Adl-râ sa-bâ-âsumân âverd  
Kerâ bî-ehl-i mekremet yâri  
Bâ sîkatgârân-ı sîlem-gâri  
*Ye'ni*

<sup>91</sup> Eğer ACŞB'a ve hâkûkî hâkûdan ötürme n gâvîs. &; Toprakşun kurşıldığı günde bu'annur Muhammed'e indirdîğân-ı inâp-ı tam-ı. belâ ki e'le geçmüdüncü gâvîsîn beşv bir Allah'ın peygamberi ve yâcâ'kânâsî yerâdîrîne, dâ'ikünlerîn ve yâcâ'kânâsî Kur'ân-ı Kerîm. Lafîl. H.

Ölümünde cesatı mensaf kayıub adlin serini isunama çıkardı. Ehl-i mekremete yardım ve istemkârlarına haddini bildirdi.

### **İkinci Hikâyet**

*Osman Beg'in Küprülübir Kal'asına ve Mırmara Kal'asının ol İnvâliye değin dir ve nezdik vâkı' olur mehallerini envâil ve aşyanın neht ve güret ve İznik memleketini teşhîr için Targul Kal'asının istibnaatı mübâheret ile mütevaccih ve azimetlerin beyânıdır.*

Tazgî-i nev-bahar-ı devlet ve ikbâl ve hucasteği sebze-zâr-ı sa'âlet ve vâlele makrûn ve müdasal bir zamân ferhunde ve avâm-ı hoş-âyende ki hengâm-ı mevzûs-ı saltânî olub ve tevânîği kovû yı tabî'yi terk ve tâze-bâd-ı hozândan rehîde ve kıçlak-tuğlân-ı ölem-i gayb-ı zemistânü kühûl ve eknânden nev-res'ide ve cevânâr-ı tuz-zühâr-ı gül-zâr-şedâyı-ı rûzgârın tañkâ-yı hüsrundan halâs ile bîstânet hadîbi's-sünî olan sîbyân dehisân-ı zemistâninüz mazkînden âzâd ve kuvvet-i nâmîye ile teşker-engîzî ve edhân-gârlîge âcûde ve sebze-zânn hacım-ı gurûb-ı gör-enbûln gönen-ı sürüm Sıvalhisâr'uz guşâde etmek merîd ve tamâmî-i rûy-ı zemîni Süleyman, Saltân küle ferâm-ber-ı zâr-ı nekîn ve sipâh-ı rengin rîyâhunun âvâze-i hurûc ve zulkân nevâ-yı bulbulân-ı hoş-elhân ile âleme işâ ve i'ân elinde idi.

#### *Ehvali*

Suhâ ha-hâzi-ı hulhâl heasân zâttun ber-hâm  
Bî-sâht beg ü nevâyi ki hûd şâr dâskâr  
Fîrâz-ı taht-ı zemînu'ud neçest büsev-ı gül  
Bo-tâle-ı lî'î der ü taht ü lû'û-ı şolvâr  
Çemen z-ğonca nurûde hezâr lûğel-ı sevr  
Sepîleden ki zened obr hayme der gül-zâr  
Çu hüsevân ki lûğel bîr-pâh revend  
Gül az-serâpe-ı holvet be-şof hâr

El-kısaca: Böyle bir zamân-ı hürrem ve hanûn ve âvân-ı nev-yakultegî-ı gönen-ı tevânîl ve lâhûda Eb'ül-mücehidîn ve'l-megâzî yunî Osman Beg Gâzi a'lâm-ı şakîle fatı-ı rûy-ol-ı İslâm ile ser-fîrâz ve benâm ve otûd-ı mücedhidânın her kim ki mârûnde-i bûd-ı suhâ invâ-yı muhtesâ nevâze ve dâğaç-ı kudâzide tevaccih-ı tam ile be-nâm ve sipâh-ı dîn-ı müfîn ve müddet-ı medfûden berû bir kıyverin teşvîi ile nûl-ı merâm olmaşşılardı. Ve erkân-ı devlet dehi her biri mesken-ı refâhşeyde makâm tutub hilûl ve kıyverden üstü bir sercîn güzâsına kıyâm göstermeşşılardı. Osman Beg mevzûb-ı usûk-ı İslâm'a fetâ-i ebvâb-ı kelâm ve hisâb-ı hâs ve âm bîyardılar. Çünkü Cenâb-ı Mâlık'ınmülk olan İzzetü Allâhu azîndüğün ânuac nevâlehu âzî ve vus'ûta mülk ve r'âz ve nîmet-ı elvden İhsânıyla zühdesi devesân ve mürütâz-ı âğrân ve inâfîsı va'ûd-ı kerîmâne ile serâ-i saltanat-ı İslâmîye'ye şâyân eyledi. Per ümîdi lûyûk olan budut ki her bir imâyet ve merhamet mükâbelesinde lakdûn-ı mehmmunede! ve sipâs izlâr ve her bir mekremet ve takvîyetin âkibinde şokûr ve nîmet-ı ilâkîyân tekrâr eyleye kân.

*Heyr Arabi*

Nereh-i huyâte हुनेste'iddet hü-şukrihi n'arâmâ ve idâ'â'l-huyâtu şimâin

Şimdi müddet-i medîdedir ki: gâvâ ve şâhînâ uhûd-i mev'ûdî velâsında ukûsûl ve tarâfî ve nîmet i gûnâ gün sebebiyle huzumet-i lâlüm'den tehü'bü ihtiyâr eylemişlerdir. Teka'ül-i m'âtilân istiğfâr ve lüksirâtdem istivâr için sazâ-vâr olar. Hadur ki bu ayvân-ı bahar ve şavestegi-i zomân-ı seyr ve esfârde cîvârda vâkı' olan söclânın hazîsinin gızsına üzün ve akreb ve enser olar. Hisârın fetih ve teshîrince edzâm olâlm deyü tarh-ı muclis inbisât ve ekizâm ve idfâr-i cem-i kelâmından sonra kendü re'î-yî zerrîn ve erkân-ı devletin telbîr-i dil-nişîni bu neskle kurar-dâde oldu ki: çâki korâz ile Kâp:thîsâr v'âyefânın gızsına azîmet edüb fetih ve teslûl müyesser olmasınışdı. Bu defa ol hisâr ve dîyârı bi-eyyâ veçh-i sâk lûh-i tasarrûta getirmişti. azî ve ezîm eylediler. İttifâk-ı cumhûrdan sonra Osman Beg'in anmîsi Dîvâr Alî müşâveresi meşûrîyeye intihâlî ve ol beyecubhın men'inde asâr eçkylince Osman Beg mezbûrur vaz'î-i nâ-hem-vârından sûret-i olfâk ve basad mûşâbede ve istihâm ve mezbûr dâbî ser-i râhle sebât-kadem ile askerîn azîmine mûmânâ'ile mû'âmede ve iklâm eyleyince Osman Beg ve tevâbî'inin tekrar ve müliyermet ve nasihatleri bir veçhle tesir etmedüğinden nişî ol puhlivân-ı berfirâm-salâtin kendü-i suht-i gayreti hareket ve trâk-ı cem'iyet-i pür-cesâretine mevâdî-ı gâsâb temâşiyet verüb ol mecmâ'î-i ricâl-i kirâde zebân-ı hâl ve lîsân-ı kûl ile bu beyti rengîa me'âzîl mûmâbinec lebi-i etnâbin-ı mekâl oldular.

*Heyr*

Merü berî bi-gûrî hâl u ummî çîst

V'az-îşân hâsîlî çuz derd u gâvâ çîst

*Te'mî*

Bîrâ bir kerre ös ki hâl ve âm medî ve anlardan derd ve gamdan gayri ne

hâsaldır

diyerek izhâr-ı tehevvar ile birfirâ-i dil-dâze-i pür-tâb ve der-şâ'at amrîsi mezbûr ol sehun-i pür-zürün te'sirinden te'sîrîni-i ruh eyleyüb nakd-i huyâtu zür-i turbede analızân ve Kâp:thîsâr'ı yolu üzerimde medfûn oldu. Bu'dehu kal'n-i mezbûre fetihine müteveccih ve bir müddet harâ ve darb-ı sultânîye âmâde ve ihâlî-i kal'a te'asüb ve cedîliyetlerinden nişî salih ve teslime bir veçhle mez-dâdele olmadıklarından müddet-i mahâsarı intidâd bulmağla fetih-i kal'a fikrîni büroğub gözet-i menlekef mûnâsâb görüb yağınaya fermûn buyandı. Bir gün evvele müeyyed min-inşîllâh şîpân-ı zafer-penâh ile fetih-i hisâra müteveccih ve rû-be-râh oldular. egerçi ol müddetbe ve mahârebe esnâsında esâkir-i İslâmînden cem'î kesir derene-i şehâlete reside oldılar. Amma gızsâr-ı İslâm akaber-i nev-accu-i be-dâl-i kâim fetih-i zür-i zeyn-i me'âma keşide ve cevânün-ı çâbâk-süvâr yûmün-i gûlbânk-i gird-gâr ve mû'âzîsi Alutâ-ı Muhrâr ile bir uğurdan kal'nyu husûm ve livâ-vî fetih ve zafer ile buric-i hisâra taraf tarâf zeyh-i veîr verüb asâkir-i nuaret-çâr gundym-i bi-yûmâr ile kâim-kâi oldular. Bu'de'l-fetih zâyîni-İslâm tîzre menâkete zih ve zînet verüb ol şîpörde dâbi birâz-ı sûre gibi mu'âbid ve meââid ihyâ ve ehvâb-ı boyrât, gızsâde eylevüb şivâ-ı nûl ve

İhsân ile te'âyâ ve zıstâyâ refikâyet ve emân verub kavânin i nasîb ve âyet tahrîr-i memleketi der-emânı eylediler. Bir mer'û'eden emâneti hukki ki

*Beht*

Deu u dâm u ber cân er kes bi-dâm

Zî-gâh be-mezdik-ân emîc

Fa'âl

Etü'dü, memâlikde vahûş ve tûş ki ol yerin emâneti ve rihâtinu gordi

Vatan-ı me'lûmı terk ve gelub sını kurbânıca rahâlet eyledi. Bu iktidâdan sonra zamân-ı mübîn-i şerâ'et-mesûri Cemâ'at Kevâhibisür'ü cânibinde Deyümsuz Kal'a kurbârde vâk'î<sup>21</sup> erkân-ı mehbûsânin ve meclâet-i istikâmde mânenle-i mânen-cibâm olan Marmara Kal'ası fethine bâzice ve Köprühisür'ün lezzet-i teşhîrinden anı dâhî mütevaccih ve azâm oldu. Çünkü küffâr-ı esrâr Köprühisür diyânını âsâet-i halından gayret ulub kanî ve esu ve nehb ve gâretiden bîm ve hîrâs-ı dî-gayete üfâde olmuştur idi. Taleb-i salih için râh-ı istîşâ'î göşid ve muvâzâtî ten ve cân ve şûl olunları asrâdân üzdâ olmalarına razı ve karar-lâde oldılar. Çünkü ol gazî-i mehfame-pîşe emile emân-ı devletle alv ve silme müâil idi. Ol kal'a ahâl-sinin übbûsîların ber-vâk-ı müdde'â kabâl buyurmuşları ile kal'ayı ol âli-senâbir kâmyâbına teslîm olmaları ile bu taraftan 'el-kerîmü izl' şüde vefâ<sup>22</sup> ile emil olunub hâkim-i kal'ayı hîf'at-ı bekâ ve husûs-ı müdde'â ile ser-fîrîz eylediler. Bu delm ol memleketin serveriyen dâir emân-ı müv'âd buyurub ve mevâzî ve merâhulini gayet râğbet ve vezret-i müfret ve zarâ'et ile mu'atûr ve ihûddân ve erâfî müte'arrak ve perhâz olan zihâliyi emân ve mu'atûr ile mesken-i kadîmelerine isikân buyurdılar

*Beht*

Zân şeh-i nik-huy u lûb-ı müâid

Her çî'ân bed-âttüv nik dâid

Fa'âl

Ol iyî huyl ve güzel, tûb'ülî pâdişâhın her ne ki bed gövüdü iyî vâkî

oldu.

Marmara Kal'asının tekâmül-i müvâzâatından sonra müstür ve fâriğ'î-bâli arâdet ve ekhâ'î ile mekkâr-ı saltanatına müvâzâet ve mesned-ı şûb-î cân ve celâl oldu. Lâkin ale l-ittisâ'î zamân-ı gayret-mesîrinde dağdağ-ı kayser-i iznik duy-gâr ve riz ve şeb ol çu'ün enğîz-ı teşhîrinden usûde ve rahâlet olmağı. Zira istikrâr server-i mesned-ı ser-fîrîzî bu nişimen-gâh-ı kâs-sizüle şedâyid-ı müvâzâat istikâb ve kutûb ve muşâvâzîlikizâm emezsün, ser-bûteridî a nihâs-ı emân, sebâ' ve devânâ mekkârın olmağı emân müvâzâet. Ve seric-i hâkîfide arz-ı rahâlet ve mesned-ı saltanatda usûbül müvâzâet-ı gayret-ı şehriyârî ve mutâbik-ı hâsiyyet-i taedâri degirdir. Her kim ki, kuvvet-i büziyî te'yîd ile dest-ı mücîb ve arz-ı keater-i plâ-günâr i şâhçe peyveste eyleyub devâ'î-i himmet-ı bulend ile misâf-ı cibâl-ı Cüdâ mer'û'â nasîb âlet-ı havâlide eluvv-ı kâir-ı halim küfret ve iclâh bilâni dînâğında

<sup>21</sup> Kurân olmağda vâk'îde muvâzâet yerine gelür.

cevâli cefeye. Elbette merdânehîlik makamının me'âdîni-i sîm ve zer gibi cevher tîğ-i hüsnî ile tersi ve tezyîn-i ceylâmak gerektir. Ve her kim ki âf-tâb-ı cihân-gâ-âsâ üste-i zerînî-i sultân ile ser-fîrâzlık sevdiğine düşüb çekket ve zavvet ile ihâz-ı memleket fikründe ola. Rûz-u çeh-âb-ı rahmân-ı hâcî ve tevâzû-ı şîrân-ı tazîyât-ı çek ve gâzî ile tîrâzîdîd-î nehzat ve hüsnîde öleb samsam-ı adûv intikâmına kendinün gîlâf-ı pençe ve hazretini tayâm edüb semâd-î-bîd-î pây-ı azm ve cözümün hâne-i zeynini ale'l-devân serir-i fîrâzîndîni gîlâ mekâm etmek gerektir.

*İ-i-mâdîyîhî Hüyt*

Çün sîmân-ı e-zer-fîrâzî hâşdeş der-sad-ı ziy

Her ki hâz-ı-yî dîlîneş çö nîze dest gir

İa nî

Her kimün ki hâz-ı-yî merdânehîgi mîzok gibi dest-gir, elbette sad-ı ser-fîrâzîde cöz-gir olur.

Burînemaleyh ol zerînîn-ı maydân-ı veğî yani Osmanî değ söhîb-î gazâ feth-ı İznîk-î abcam-ı mehermâdîdün ta'dâdu himmetîni mîsrûf ve zîrâm-ı tevser-ı iğrîni olan ikcâmına ma'âf buyurub zurb-ı civâr hâşbiyle mu'azzamât-ı bîdî-i kadîm-î Rûm ve kavret-ı nînel eibetînden ru'nâlık ile ol kavînu müşîrîlerînden ikigîni mu'âzâ ulamînekle ol kîyete müteveccih ve izîni ve gâzîleri ol yerin müşâhîfîsinden sonra fethine mücedd ve cözüm eyledi. Annma ol kîşverin mütevalüdün ki müddet-i mefîdeden beru gîlâf-ı köft ve dîlâdu arüz-î revâli mülk ve îslâden ve ehl-ı gazâ-ı zafet-penâh ve rûzgâr-ı bukalemmün i'zârından gâfil bu gece ferîğat ile hâş ve ârâma mayiller iken. Nâ-gâh her-hâşeb-î mazmûn-ı "efe emîd mekrallâhu felâ ye'teruh mekrallâhu ille'l-kuvvî" basîrûn<sup>251</sup> ile ârîz olub bu âğurdan icâfâk ve ale's-sâher ki ânsrev-ı mülk-î sâhîb-î âf-benâh yâm âf-tâb-ı âleu-tâh cevîb-ı âhenin-î hafîz-ı ufukdan serir-i dîve ve külah-ı kübetü'l-ent dîrrevî'l-tîle-î vektûde çâ'şân-ı mîhr-î müdîr ile mükellef ve müteveber eylenmiş. Ahâli-İ İznîk gürbân-ı kîsîrdan serber-îverde oldukları gibi kenzîlerini bir leşkri-î bî-ned ile deat ve gîrâh ve mecbûr ve hâz-ı-yî hîsârî hîz sîpâf-ı zafet-penâh de mahşîr buldular ki her bir fîvâ-yî İslâm-ı dem-ı subânîde mecelek-ı murâni-ı sîğîh de âf-tâb-ı çeh-âgâhiye beraber pîşîde ve cîvârlarında mîğfer ve durâğ-ı burçîd ile me'îdenne<sup>252</sup> bir hîsâr-ı âhenin amâde eylenişler.

Şiir

Ve yensurubum ves-eyfâ'î venâniyyi aleyhîr

Li enne'l yemînîyye ale'l-emâri nâsî'ân

El-kısas: Hîsâr-ı mezhûrîn hâkîk ve mehkûmından bu ferdin ol leşkri-î zafet-penâh ile mukâvemetle vâcîr ve külefi olmac.ğurdan ol hîsâr-ı üstüvârda tabassudun gayîni çâre hâşemiyub mahşûr olçılar. Annma İznîmî-ı nevâli ve mevâdî zîr-ı sîmân-ı sîrâ-ı gâzîyîna pây-ı arâî ve huyûl-ı cîvâdîlikde küb-î cenâd-ı cihâda muarız-ı istîfâî oldî. Ve gîzât-ı gazâfîr-savlet kalvet ve cehetde dest-ı telâvulî dârun-ı nehb ve gîreke duuz ve bir öyçe mevleketin mevâli-î gâdîyîniyle

<sup>251</sup> Onlar: Allah'ın dâvâsinden gâvîde mîğferler<sup>252</sup> Allah'ın dâvâsinden ancak mâzî olacak millet gîvâvîde olur. Kur'ân-ı Kerîm: A'raf, 99

hoş-hâl ve ser-fîz olub semend-i azm ve fetih mertibine vurdur. Ve öv-i şehri ve hisârı dugün sırtı karib olun novâhiyi dil-i perîşân-ı kütüb gabi herâb ve virân eylediler

Netice i kalâm: Bu şepâh i melâyik-penâhın heybet ve salâvetinden kullâr-ı nâ-pâkın dil-i enulûh-nâkî dem-be-dem kenâr-ı hisâr-ı ebûânıdan usûle-i leb-i barû-ı delâh olub kemâl i tu'bb ve hisârıdan dem-i hasretleri giru kınâ-ı tenlerine avdet eder idi. Amma lağra halkında müşâhede-i mehtî ve kati-i amdan şehitlerin hisâr-ı çeşm-i eşkâm dil-i gamkinleri gibi ağuşre: hûn ve ehzâb-ı günâ-gün ile dil-i meşûmkeri şehri bend-i gamda su-i belâyâ mef'ûl ve selâsib-i teslûkât-ı gümî-gün ile muscûn idî.

Hikâsîl; Leşker-i mansûr-i İslâm emvâl-i gamâyân ile iğtidâm ile pâk-ı merâm ve hoş-kâm olub birkaç gün hisâr-ı meşûrâtı cihâfında muhlâhî-i nîk ve bedem: mu'ân-ı nazr ile mülâhazı ve muvâla'a eylediklerinde kal'a-i meşûreanın ebvâb-ı fütûhâtı andan fursat ile dâvâir ve dest-i talayyûb-î tasarruf ana mânet ile mânenle-i darb-ı mesûbi "meşet bir davâde" hat ütiye re'ÿ-i savâb ümûd-ı Cemânî s: reh-nûmân-ı devlet-i caviillâm ile hem-vâre incâh-ı maksûda mukrân ve fursat-ı günâ-gün ile hidâyet-i İlahî ana reh-nûmâda idi. Öv'e kıtîzî eyledi ki şehri meşûreanın ebvâfisinde bu anâkem ve meîn kal'a bîd ve derûnuna yüz nefes-i dâvâye sâhib-i mustahfiz mü'vin ve rûz ve şeb izrik ulâhannâ mu'îşet-i xudogâsusinin pâh-ı amed-i şâleri mesûd ve aşâde ve revendeye ta'arruz-ı nîm-mâ'dûl eyleyeler ki ledere ile cümle-i zebûyâr ve meuşlâr kâlete mübeddel ve ted'îr ve za'f ve tâvîr ve takvîyet ve kuvvet kuvvete huvel oklukdan sonra şâd-ı İslâm gerdâ girû şehre herâman olalar. Vâki ki cümle-i ukelânın ittifâkıyle bu re'ÿ-i meîn mu'târik-ı salâh ve her-haseb-î takdîr muntaz-ı selâh ve nevâh oldu. Herâm birkaç gün içinde bir kâh-ı zerrîn-kemer Ezerinde bir kal'a muhtas ve mu'tâzet ve istihkâmde "kem-nakşî fil-hacer"<sup>29</sup> burâ ve inşâ buyurub dil âverân-ı meşûrdan fergay râm her er ki muhâcirân-ı evvelden muhimmât-ı dîn ve devletde mu'temed ve mu'avvel idi. Ve ilâh-ân ol kal'anın imâretini eser-ı meşûd ve meşûr ve fergayhisâm demekle meşûrdur. Ve ol re'ÿ-i savâb-nûmânın şerâhid-i isbetîyden mu'lâm ve mu'tâhâm olan ol uli ki ol kal'a asunân-ı intâmın muhâşeret-i bîndsınra muhâşeret-i gaybî ve vâki'ât-ı mu'nevîden bir rûya-ı sâlihî şîret-nûmâ zühûr oled ol meânının mâ husulî husûl-i merâmı muş'ur olduğu huçur ki egerç vâ'de-i İlahî zühûr-ı fütûhât-ı İslâmîyye ile hönudân-ı Cemânîyye'de hakikate muvâtehi olacaktır. Ve vâhd-i ve'ed ve hafid-nâm vâhdem ha'de-vâhidin ol mu'nevîd-i mev'ûd zühûr-peşîr olsa gacekdir. Amma çunki cevâ'î fütûhât-ı sultânüle mu'nevîdün ve keşkeriyâmı herbin menâfî-i ilâhî ve dünyevide şük' yek ve selâm ve rûbe-i cihâl ve mübâhid-ı sultân-ı kâdirin der-gâranıla goyet ile munezer ve müstehk-ı tekrâr gerekür. Âle: Osman Cenâb-ı Bîrî ile ah'd eyleyeler ki erbâb-ı cihâdın hukûk-ı iclâdını farâmlıq ve mensî burâkmayub muvâhidün ve muhâmirzinden burâi cevâ'î mev'ûd vevâhud saff-ı kâtilde dâ-: fânâdan dâr-ı bekâyâ ühlet eyledikde evlâd ve o'kâhudan kimesnesi kalâr Sûmet-i Seniyye-ı Nebevî ve

<sup>29</sup> Taylak nakşî ş h.



Kenân-ı Şerî'at-ı Mustafavî (sallallâhu aleyhi ve âlihî ve sellem)i me'â rûub setimâ'l-mâldân ve fev ve gânimet ve her-kasb-ı "ve elbâkâ' bâhim zühriyyelâhâm"<sup>297</sup> mû'metü" dâvub pederinin ve vâsîsinin terakesinden mâlûdân eytemeyeler Her ne kadar evlâd-ı sigır olurlar ise dâli kefâf-ı menâşırını mûkâzzer eyteyub bâliğ ve erşed olduklar. sonra nânuu defter-i usûkire ketb ve izâzir eyteyeler

Bayı

Ze-ferzan zî'nest nâm-ı peder

Zi-ferzend nâşil nizâm-ı pedar.

Pederin nizâmı evlâd ile olub nâmın evlâd'ı hıy eder.

Zira pederlerinin nâmı ve nişânları sufî'î merdân-ı dînden mehoûr kalmayub o vâsîta ile pederinin rûlunu de'fâ-yı hayr ile vâd etmek ri'âyetleri evvelkidir. Çünkü bu menâm-ı hükümet-inizâm ve hayr-anzâmın i'lâmının dîn ve devletin envâ'i mesâlih nizâm-ı tam buldu. Osman Beg Gözi evvelu halef-i hilâfet-makâmı olan Orhan Beg'i harûrünü getürüb tafsîl üze mübeşşir-i fedâ ve nusret ve işâret-ı gaybîyesini keyfiyet-i teşkeretini hüfz-ı sipâh ve mücedhodatde takrîr ve ferzendde ve tarmângân-ı gâziyânı ona vasıyyet ve sipâhçı bucurub gayel-i vasıyyet ve nihâyet-i nasihat ki muvâzık-ı müsted'âyî dîn ve devlet ve muvâfık-ı bekâ-yı rûbet-i şerket ve savket idi. Mübâllâğı ile te'âid ve ihcâm ve tedâid ve teşvîd ile ihtidâm ve muhâlefet edenlere bu va'id-i lâhî te'vîd ile hatm-i kolâm eyledi. "fa men heddolehu bâ'de mâ sem'âznu fennema isnuhu alellâznu yuheddilühetu innâllâze sem'â'um alim"<sup>298</sup>

### Üçüncü Hikâyet

*Mâlik-i kâfir husûsan bâkâm-i Bursa evvelen Evrenos tarso ve akvâmı Kastel Tekvârı Vizâr Tekvârı ve Mânâlevus Tekvâr'ın keyfiyet-i istifâkını ve Usûmâ Beg mücâhidân ile Ferîşehîr'de ol müşşerikât-ı pir dâvâ ile evdâl ve kâsâl ve Kastel Tekvârının hatî ve Kâte Tekvâr'ını ferâre ve zâyir kâfir-ı suvdârın me'vâre ve mâkkûr okâfıkların âkır ve baysın ister.*

Herneçe her-üzdeh-ı va'd-ı lâhî ilüfâk-ı muvâ-yı ehl-i köfr ve nîfâk âkâbet-ı meâkile teferuk-ı şerî ve şîte müntehi ve sûret-i cum'iyet perîşân-ı dilâz urûb-ı hullân perâkandegî şîr ve muhâfâta mû'eddi oldu. Annı çün ki öyle müteclif ve munuzat in'ikâdına bâ'is-ı vasâvis-i şeytâniden olmak ister ve ol gurûh-ı bî-ereâmın ihtidâmına dâ'î-ı devâ'î-i hâbr-ı müteferik i perîşâniden göstermek iktizâ eder. Kumâ kalâtânı te'âreke ve te'âid "ve yelzeluhum cem'înn ve kulûbuhum şerâ"<sup>299</sup>

Notice: İhlâ-i hak ve vefâ erbâb-ı suluk ve salâ o güne bed-endişlerin muvâfâkıyından fikir etmezler. İbâki mütevekkilâne şerî ve muvânnı teferik-i

<sup>297</sup> İnanam, soylam ile inarçtı emdiklerine uyun küesduru soylarını çaklatruz ... Kur'ân-ı Kerîm, Tor, 21.

<sup>298</sup> Vasıyyetle muvâzeten sonra değıştiren olursa, bunun gûmhu değıştirenlerin özerinedir. AİŞŞ papbeke'ü şîrî ve bilîr. Kur'ân-ı Kerîm, Hüzar, 181

<sup>299</sup> .. Çaklar birlik varısın, ayaz kalpbeni birzendde aydır. . Kur'ân-ı Kerîm, Hâje, 14.

cem'ine ve muskan ve me'vâlarının küü-yi şem'ine sâ'î olurlar. İnnele'nevâvâ müze'ş-şeyânı l-yekûzûnellezîne âmenü ve leyse bi-râmihim şey'ün illâ bi-irzâillâh ve ullellâhî fel yulevakkelü'l-mulavakkilün."<sup>56</sup> İler yûz. muhâlifetü'n- enbî: inân İsevîyât-ı zamânüden mü'âvenat-âsâ-yı bâtilâ ve nevâ-yı sey'tâniye ile luv'ı-yı mu'âllâ-yı "ve ce'ale kelîmenellâhî hüye'l-ulyâ"<sup>57</sup> mukâbelesinde rû'yet-i frâzân-ı müillet-i Muhammedî şar'ında ilâm-ı ekfâr-ı perîşânî set-hicâz ve ittâ-yı dînî Mustafavî dâ'iyesinde purvâs-ı nefs-i İsevîyeşî den-sâe mîrîen. Anıma şem'î Şer'î Nebevî ol rûyet-i âteş-âinî lome'âl-ı aduv'sâdur ki her subh-ı dem itihâm-ı cihân-ıbbı ulfâs-ı lınserâl-ı â'dâdan dâima izdiyâd ve şukûh-ı dînî Mustafa (sallıllâhu teâlâ üzeyhi ve âlihî ve sellem) bur şem'î cihân-ârinde ki lexeni ymn şem' dâni küffâr-ı âteş-ırhâdn derâz-ı tühî ve râğen hussâdur me'âze dimâğ-ı pür-fesâdîdır.

*Ed cerem, âyin-ı dîn-ı mûbîn hed-hâhlaruz çorâğ-ı cem'iyet. her dem evliyâ-yı dînî subh-ı şâ'âlet ve ikbâlinin hâhât i cüyâşık muntelî ve ol sıyeh-nizlerin çeb- nevâ-yı şey'lâklarında kura-ı şunân ekfâr ve avhâm sarsâr-ı şihl-ı hayl-ı mu'âllâdanJan muntelî olur.*

Bev

Hadîse-i çerh kemîn mü-güşâc

Yek-çe-yek erûdân-ı zemîn mü-güşâc

Dar-tübakât-ı zemîn ekfende im

Zelzele'lâ's-sâ'âk şey'ün azîm

Fa'îl

Çerâm nâdîsesi pırsudat zühür edub erûdân-ı zemînî birer tarer açtî ve tübakât-ı zemîne zelzele-ı sâ'âet-ı azîm bıraktı.

El-kısâ: Osman Beg Güzi'nin itidâ-yı hürîcünde mübârizân-ı me'ârik ve me'âzînin: hussâd ve kîse-hâhlarından küffâr-ı lîmîn temâm't-ı me'ârik-ı azîm cem'iyet ve muvâfâkât ve mol'umet mübâşeretde murâfâ'at eyleyüb 706 (1306-1307) senesi şunânında bir mecmu'î nevâ nhesle ve dest-ı hoy'at-ı şey'înetü herbîyelerine şeyveste eylediler ki bâ'îsî ol tekvâr-ı Bursa evvelâ Evrenos-ı bi-hayâ üü Me'nâlik-ı küffârın sünle-ı şemâd ve serverlerini cem' ve birîrîleriyle hukûk-ı tamâmî olan kavm-ı kabîle ve huvişân ve hem-sâyuşân ve hem-kışm ki Medâris tekvâr ve Kastel ve K. te tekvâr ve süreleri ol me'ânâ'a şey'tânide şukûh-ı Muslumanı husûsan tevâbî'l-ı Osmanînin cavâ'-ı endîşe i dalâlet me'âl piş-ı nihâd eyleyüb cümle de atulârâha ve sedâr-ı lûkm'ın ohvâh şimdi bir mertebeye bâliğ oldu ki hem-sayelerimizin memleketlerini teahür selâtin-ı zîyan şyân üzre kendü teşkerine laksîm eylet. Ve şun hem-civârîğerdan bizim dâni birer birer memâlik ve râ'iyet ve cüb ve mertebemize müte'akben terasüb-ı zarar emr-ı şukûrâdur. Zira erisâl-ı niheng-ı hüm-hür evrâ'-ı şikâr şayd ile me'lûf ve mûnâsîd-ı ejdâr-ı hud-gülher himmetîni; bu diyârın set-ı rûşında zârâet mansûf etmek ister. Ve bilâyet-ı hâdîde

<sup>56</sup> Cihân üplâstür, İnanımları İsmek için şey'ân. İbedâğî şey'dür. Allâh'ın emri elmedükçe şey'ân müvâ bu zerrî veremez, şâ'ânlar yalnız Allâh'ın şevâsîsîler. Kur'ân-ı Kerîm, Me'âdîde, 10

<sup>57</sup> .... Anek Allâh'ın küll vâdedür Kur'ân-ı Kerîm, Fe'be, 40

medhûka şeyh-i leşker-i fitne-erigiri kemâlî kâdî'atı vâlisinin arasından imce'nddi olmağı. Amma şimdi suyu'atı emîr-ı kâdîân lâyezâlî herâbî-u ceddîze hücumda hadîdî tedvîz, eylediği uğurçı cevâb-ı zahîrde ceryân-ı enlâr-ı sipâhî herâb-ı baharî gibi edviye-i aktâr ve fîlâh-ı mevâdî'at sigirda ceddîze-i sukûn tere idî. Lâkin e'âm e'âdûd-ı leşker-i ceddîze had ve şümâle kâdî'at-ı sâfînî-ı meder erden efzân-ı nîh her-bahr-ı merâ'at-hür oldu.

*Bev*

Kutâb-ı küşe-i Hurşid-ri mesed asîf

Çu mah-ı niyet-i u ser ber-âsumân şâyed

*Ya'ni*

Çünkü onun aleminin mahî küşini istanâna kâhîrî Hurşidîn kâdîhî küşesine zaîmet verir

Netice-i kelâm: Anı kemâl-ı kuvvetinden mukaddem üsîb-i zararını ref'i tedârükü görmelidir. Ve dîs i'âm-ı kudretin istila ve istilâsıxdan sonra mü'avenet-i ensâr ve mezâheret-i sipâh-ı bisyâr ta'zîb-i buyruvân bilî-âide olmağ olur. Hâudubîn serâirî-ı küffîr-ı lââm herbîrle-yle mütefekk'at-kulâm ve yezdî ve hem-zebîn ve dest-be-dest bey'at ve ol maslahetin busûluna niyyet ve sipâhîyân-ı müfîd-âid ve leşkerîyân-ı bisyûr ve aktûr ve unsûrîn cevâ'ide-i dîrîrîmîrîn pîyâde ve sâvâr cem' eyleyib zaîm-i bâtallarıca Osman Beg ref'ine bir mev'îd-i yakîn mukarrer ve ta'yîn eylediler. Bundan mâ'utâ mübîk-ı devâ-bâr ve Fireng ve Rûm ve Bulgar dahi başka bir aşker-i tükbet-enser ve sâir müşşîsân-ı dîzeh-mekârdan maluyân-ı bîhür ve şümâr-ı müd ve mârdan efzân-ı bî muzma'at-ı mahşer tertîn eylediler.

*Bev*

Sipâh-ı kusîrîn bîrîn ev-şümâ

Sipur-dâr e niyî-ten u rîze-dâr.

Vaktü ki ol ehl-i imânın bu tedârük-ı şeytânîs, baburî resîde-i sec'î hümâyûn-ı Osmanî oldu. Bu rivâyet-i hayr-ı beşâret-i nîhânî ve bu hukâyeti mü'cedu musredten bir âyet-ı rahmet-ı Rahmânî add eyledi. Zira eğerçi gîrûb-ı enshûh-î küffâr ve mahşer-i mekûlûb-ı eşîr-ı dâd-ı e'âdûd-ı eshâb-ı dîşmenîce nîmû-dâr-ı sipâh-ı mîr ve mânuvî-ı kesşân-ı pîr-haşr ve hevân-ı pîr-şer ve şîrdîr. Lâkin âkile mâ'lûmdür ki pervâz-ı mâr-ı kelâhî Ömrûze dâ'âle ve tebâhî-i rûzgârına âlîmîdîr.

*Bev*

Begim bu müzleden sen olma hâli

Katnetürün kâmedür zevvî

Ve secrîze olan hüyyet ve akîrîben cunbîş-i âzûrî ve hareket-i nâ-hem-vânî efsûn-gerin mazâne-ı cûm-ı helûkî olmasına sebebiçir. Sîfât-ı mâ'reke gazâ-yı küffâr ve lî-bâze Osmanî Beg sipâhîyân-ı ehl-i imân ve dîl'ân-ı fîz-ı meydan de münevvekkîen-âlellîh emâd-ı lî-schî'ullâhu sheng ve âzîm-ı saf'ârâyî-i ceng oldu. Ve dîrûf-ı meccâlîk-ı lîstîmîyye bu âilâde istîmdâd ve istî'âl ve cevâbîb-i erba'adan osâker-ı gayhî mücâhîdînün imâd ve vî'ûma netî-i ânt buyurî. Ve âleu-ı bâlaklar

melekke-i aşmâni hum-ânuh-ı emâniye râyât-ı feth ve nusret-i Sobhâni birme i'ân ve ehli-i tevâhîd-ı ik'ânın kalh-i hi-kâus ve müstekarr-ı âlem-i sultânide her sekiz ve minbân-ı müsâl-ı cevher-i lûğ-i yentûni müşâhid-i n'vân olub fursat-ı kiyem-sâdânın meşâdî ve mesâhîh-i nurûnisi tuğ ve sancak-ı Moshimânûnün mis'ât serinde nûnâdyân ve tâbâtı oldu. Meymunut-i dîn-i lûlûn ile meymereden cümle mübûrizân-ı saf-yiken mikdâm-ı lûğ-i zekîni dâ'vâ-yı minâbüzeada suvâf-i Yemânîden zî'ade keşide ve müyesser-ı unûşşerreden beşâret-i gânimet ve yesârî sarîr-ıtr-ı düşmen-i efken ile gâzilernin gûş-i sipereine resûde cyletiler. Tınlâken Kevâncisâr-ı levâhînde vâki' bir mahakle iki fukâ-i hak ve bâtlı vefîyye-ı mû'mîn ve mû'men ve câhil ve gâfil birhâterine mukâbil nâm-ı mû'e-î imân ile zulmat-ı kofte mürâsîl ve şeb-i edbâr. vûz-i âkâil-ı mukâbilüne le'aruzı kabilinden hîr tekabül ki mesârî-i listân-ı tûğ ve sinândan "hâza yevmü'l-âsıl"<sup>22</sup> cümlelerin gûş-i cânusa resûde ve tîre havâgîrin terçümân-ı zebûrudan âvâze-i beşir-i eñhân-gir "innâ zeyyenne's-semâ'ü'd-dünyâ hî-zînetü'l-keçâkîb ve hüfzen min kulh şeytânın mârâd"<sup>23</sup> zebûnesi üstününe keşide oldu. Anbua gürûh-ı enhûb-ı köffâr pîr-ı mû-gâr ber-veh-j-îzîrâr tûğ-i mürd-efken-i mû'eshidân ile bir kerre mukâvevat-kerden mâkûslarına lâzım gelmîşdi. Ve zümme-i ehli-i lûlûn'e dâhi beşâret-ı âlem-i gayîd unân-ı kâr-ı râzde habere-i sarce-i "velev kâtelükumüllezîne kefirûn levedevû'l-edbâr"<sup>24</sup> dilâncî-i temâm ile ustîdvâr göründü. Çünki sulûl-ı tarâfeyn burâdularına resûde ve tûğ-i meccalleri müşâb-ı inkîlâmdan keşide cyletiler.

*Bevî*

Hur-ûniste yek-hu-yek sâz-ı cery  
Du averde leşker biñi peyğâr-ı tenk

*Le cerym*, keşakeş ve humîzle küşey-i tam ve engîz-i maddî-i hîm ve sîzîde sarf-ı sa'y ve cedûl-i tamâmî der-miyân uyleyîh mîcârîl-î erhâr-ı dîvân-ı küşç-gân-ı kâr-zâr ve câyhâr-ı urûk-ı şiryânî-ı rîşgâr üzertinde hezar bezer kaulî buşlar hubâh-âsâ ceryûn ve deşî peygârın meğâfir-ı hâdîn-i nûnâne-ı salât-ı lâkuzâr zira pây-ı pîyâde ve sâvârdâ âvâm ve cây-i ceyhûn-î humda sipet-i kubbelerinin kışketeri ve serverân ve dil-âverûnu keleşleri revân olub müşâb-ı humda lem'e-ü-ı tûğ-i bî-dirîğ dâmen-i şerkaide tâbeş-i beş-âsâ nûmâyâmı oldu.

*Reyt*

Sunantû-yı elânes der-tîre kerîd  
Çu ârey pes-î gerîs-î huicetd.

Bu mukâbellât ve mukâlelede ehli-i şeyh ve lû'ât "cevletü'l-bâtıl salâtin ve cevletü'l-bakki ile's-sâ'atî"<sup>25</sup> hesabınca ekîbet râyât-ı uyât-ı mûbîn-ı "mâ câc âscullâhî ve'l-fâh"<sup>26</sup> ile tevçîh buhub leşker-i şeylân-ı ra'im ehli-i imânın tûğ ve

<sup>22</sup> İpe bu yânterşegmâ hâdîm şendür. Kur'ân-ı Kerîm, Sâffâ, 21.

<sup>23</sup> Şüphesiz Biz yânen gâzî bir vâkıe yânkâlede atıldık. Kur'ân-ı Kerîm, Sâffâ, 6.

<sup>24</sup> İnkâr edenler: sizde savaşınlarda yâz gel dîvâcâkîmî. Kur'ân-ı Kerîm, Feth, 22.

<sup>25</sup> Bâtilin gâlehesi gerîsî: hakîm gâlebîsî ile, hîyâmet gâdîde vâderîd.

<sup>26</sup> Ey Muhammed! Allâh'ın yardımı ve lûh gîvâî gâfâcâ..., Kur'ân-ı Kerîm, Nûr, 1.

smasının müdâri-i şühûb-ı sakibînden uhdizâm ve in'âdânî biriki ile tîrâra karar ve rûhsâr-ı edbûcî tarîk-ı iktidâr-ı "fevellâ müübîrin"<sup>107</sup> ile müteveccih-i semt-i fârîni ve sanak-ı şehgûnları gubûr-ı inkisâr ve zûlmet-i şûbn ve hasan du nîkû-nesîr olâc.

*Li-mâlekîhi*

Tig-ı tûği küy-i çeh geşt hadîd ez-pey-i ün

Ki der-heme mûlk kes undîşey-i isyân nekuned

*Ye'ni*

Pâdişâhın iğî oklurucu kâhçı anıçân kaskin nîkî ki cîmle mülkte kîmce codîşe-ı isyân eylemeye.

Elhâul, Sîpâh-ı muzafer-i İslâm seyl-i küml zertâr-ı bulâr-âsu oî leşker-ı melhizâmı hâs ve huşûk musâli ayye-ı hîkêsünde te'âküb ve edû-i câsîd istîzâr ve i'tîsâd yûzünden ol müceddülân-ı âteş-nûjûbî Ulubad Suyı köprüsüne değin atlırınânı birer birer ayırub bu'zî süvârları dîhî et üzeründe derhâl rûh-ı diyâr-ı "vehemâmus yestavnehâ ve bi'se'l-kur'ân"<sup>108</sup> ferîstâde eylediler. Ve sendârlatınmî emzâlırı ki esb-i sâbâ-ı rûbârlara sıvâr idiler. Dîğınlerinden durub atlırından indereb esîr ve kendülerinin dâidlet-meâl olân selâsî ve iğlâllarında kayd ve bend ile gûşmâl verdiler. Cîmle mukhurlardan birı Keset Tekvânî üh ki meyân-ı cîdâlîce hâk-ı rûhde pây-mâl oldu. Ve Kite Tekvânî meyân-ı rezân-gâldan hezör meşakkât ile Ulubad Kul'asına düşüb ba'delâu edû-ı delâl ve nîkîste mübâk oklı. Atınmî oî merd-i meydan-ı celâdet yani Osmân Beg-ı sâhib-i gayret binlele Ulubad Suyı kenârına şek te'âkûb ve nehr-ı mezâbârın köprüsü üzerine hemân ol cem'iyet ile muzâl ve tekvân-ı mesfûr-ı mukhûrî kendüye teslim etmek için Ulubad hükûmetine teledül-i azâm ile nâhb ve gâret-i menâleketi emûr-ı sâyireye takdîm eyleyüb bî-mülk ve makkân ve diyârından bî'l-kîllîye ol çeker ve yahud Kite tekvân kal'adan çakub öze verir.

*Arabî*

Ve fî'l-yevmî hakeme's-seyfu fikim musallatun

E'te tedâ mâ esbibe's-seyfu râdiyen

Hâkîm-i Ulubad zevâl-i mülk ve makkân havî ve buzarîri Kite Tekvânî'nî ele verdi. Ve maslemkî kendüden bir hüymet ve muhtâlefet zühûr eylemeye Osmân Beg'den ve evlâdından bir vesîhle müteveccar olmanmak üzere ehîd ve in'sâkı muşîr bir hatt-ı emânî lâlî ve Osmân Beg dâbî bu ahd-î kadâmî tevâk için selûlîn-ı emîr-ı Osmânî Ulubad Suyı köprüsünden asla ubûr eylemeyüb eger ol emânîce bir sefer dâhî iltizâ eder ise kuşî ile geçüb köprüyü memnû' eylediler. Çünki tekvân Osmân Beg'ün hizmetine gelmüçler. Hemân inân-ı azîmetî mecfûrın memleket ve kul'asına ma'tûf ve haddet-ı tîğ-ı şîdet ile ol kal'a-ı üstüvânî hayt-ı tasarrufa çekmeğe hümmetler masrûf eyleyüb fevh ve teshîr eyledikiden sonra tekvân-ı râ-çâmın cesed-i murdârın heraber hisârde pare pare ve kal'ın ve memleketi i'lâm-ı musret ferâdîm-ı İslâm ile müzeyyen ve ta'mîr-ı memleket ve turrûb-ı ra'yyerde şîve-i adl ve in'sâfî det-muyûn eylediler. Çünki ol fitne ve fesâdın menşei ve mebdelî pişvâ-y: zumre-ı

<sup>107</sup> ... Dîşâk gûçâkce de ... Kur'ân-ı Kerîm, Nâmî, 80.

<sup>108</sup> ... Yâ-hâzâ! İbn-i cehennem gârdârlatın, gûmüyor musun? Ne kîk bir dîşâk, Kur'ân-ı Kerîm, İbnâdîm 29.

ehl-i küfr ve müd tekvür-i Bursa olan me'lûn-ı bed-ühâd idi ki ma'lum oldu. Bu keş ve inkisâdan sonra teşker-ı İslâm ile bi-tevakkul Bursa Fısrının fethi ve teshirine teveccüh ve uzûm ve kal'a kapusuna değin tamâmi-i memleketi nehb ve gâret eylediler. Tekvür-ı makhbûr-i Bursa merğ-i şikesce-hâl-üsâ güzâ-ı girân-ı mübârizânın darbelerinden as-a ve bâkde tîmar ve hıcceste bîi Mutlaka mukâvenet tarîka ile derân-ı inşârdan bin kadem işra hareketi kâdîr olamavûs ve şuluze delhân-ı hatırsından taşraya bîi sayt ve sudu çıkamadı. Çünkü Osmanî Beg metânet-i husû ve icâlsâm-ı kal'aya buyurdi. Ma'ân yane muktezâ-yı vâkı ve hâde göre rişte-i ta'îna kayd-ı teshirinden kal' ile hareket ve bu intidâd-ı eyvân-ı kâfil ve emîdârın sorma askerî anla tevakkufu mevârik-ı rey-yi zemrîni olmayub şuhâdîni-ı emvâl-i mâ-nihâyet ile evdet buyurdi. Ve bu keyfiyet 707 (1307-1308) senesi şuhârdında siyer-ı nâmûb-ı zuhûr oldu. Ve ehl-i cihâdın fütûh-ı gaybîsâ tevâhikinde herân serâ-ı mezkûrda Kete tekvürün memleketi tevâbî'inden ezâmeyi Galyus ki Ulubad keyvânne karib iki Osmanî Beg ol evâzının terdübiyle teslîs icân Aykut Alb'ın oğlu Kara Ali ha'za esdîr-ı zâfer-ı meâsîr ile me'mûr ve Kara Ali dahî bi-tevâkîbi veâlî bilâ-ı meşakkat tarîka-ı salh ile küfürden aldı. Ve onda bir kılıç-ı azîm ve derûnunda şakm bir râhîb-i huzurg-vâr mîtemekken ve mukîm idi ki Mülk-i Mesûhiyye beyninde sâhib-i şâhret ve eldî-i memâlık i tevâhîfîndar herkes önün estânını kendülere mukâf ve ziyâret-gâh etmişler idi. Ol nûbunı ehl ve ayâl ve müte'â'fîkâl ve emvâlîyle Osmanî Beg'in hizmetine getürdi. Ve râhîb-i mezkûrın bir dühter-ı meâ-ı peykere var idi ki keatâ'î hüsn ve cumâl ve ol diyârın dühterân-ı perî-râhsân beyninde gayet hübi ve rahâyet merğûbi ile mutevâhhid ve bi-misâl idi. Dühter-i mezbûreyi hizmet-ı mezkûre zatında sair okûma züm ile Kara Ali'ye nezîyet buyurub dedi ki

*Boyt Anâdî*

*Fırtınolta Zih'î-munâ min kabli mîkâdîmân*

*Me'l-âr-ı ukremetâ an zâlike'l-emeli*

Ve bu feth datî 708 (1308-1309) senesinde vâkı oldu. "Vallihü Ruûfün bî'l-ihâ"<sup>229</sup>

#### **Dördüncü Hikâyet**

*Osmanî Beg'in Lebbehîni ve Ciemce ve Ceyve ve Akhisâr her ülâe fethine nezîmet-ı küsrevâne ve nihâyet-ı mezbûrınca buatı tarîka i salh ve hâzırı dahî darb-ı şîğ-i dîğ-îbîr-ı masret ile fethi ve teshirine zafer-yüb adîngâm beyâh ider.*

İlâm-ı hâzrevî ve şâhinin kâdîmîyet ve istikrâr ve tezkîn ve bir mahalde tameratı<sup>230</sup> ve te'azyân kabîl eder ki sâhib-i mesned-ı cihân-dürî ve mâlık-i zîrâm-ı şehriyârı ale'd-devâm hünmet-ı refî'i tevâfı ussâ-ı mülk ve mala masrûf ve zamîr-i kâlek-ı mesirîna mahzûrî bunûse şâd-ı mesûlîb-i cihâd-ı küâl ve teşhîz-i sipâr-ı mübârizân-ı abîsle meğ'ûf ola. Zîm ki nî met-i hâzire kanâ'at ile iklisâbdan müdâhîl-

<sup>229</sup> AİİŞ kültürüne kayıı sormazellidir. Kar'Su-ı Kerim, Dâkım, 207.

t evci etmiş şive: minzevîyân-ı küşe-i fakr u fenâ ve şâm-e-i mukatîlân-ı sayda  
muhabbet-i müdret-âbâd-ı duryâdır. Ne kundir-ı mâlîkân ezâmîs-e-i cümûlû-ı ibûd ve  
ne âvân-ı mütekelâdîlân-ı mesâilîl-ı umûr-ı âlem-i kevâ-i fâsâdır.

*Bev*

Be-taleb-i mâlî ez-huzurî-i e-âh  
K'ez-taleb-i mâlî-şây gerdel mûh  
Zir-îrân-ı lû ez-hemî-â mâlîl  
Eşbetta-rûz-i bâd-ı edham

Ve bu bâbda dânyân-ı hakîm ve gâ-yevân-ı nûd-ı kadîm buyurmuşlardır ki  
mizan-ı âlem-i zâhir ve muhavîr-ı âkser-ı mezâh-ı kuvvet ve şevvet-i pâkâbdır.  
Ve kayser-ı cisnîyyât ve tabâ'î-ı sâliyyânda ânâdân-ı şî ser ve sîri mâl-ı hür ve  
şerey: ziyâde mâlâbdır. Lâkin bu kuvvetin fâzîlî hakâm-ı âkîsâh-ı lâb'â-  
mâzîsîndir ki kûr-femân-ı âkîl-ı mustakîm de ümîldir. Yoksa aşâd-ı Şer'î kuvvet  
de âdil degildir. Tâ ki bu iki kuvvet: esmâni mevâzîl-ı şâyevân ve ne'vî-ı rûfûâ-  
insânî huzûşun mezâhîr-ı mâlîkân-ı sultânîde müteâfîk-ı hikmet-ı bîkâr-ı Rabbâri ve  
mulâyîr-ı maslahat-ı bekâ-yı nev'-ı kayser-ı mulkât-ı nefsanide mûmkin degildir.

*Bev*

Çün nefsi nefis be-femân-ı tust  
Hâde bivâcer ki bîrîşt-ân-ı lûst  
Kû-neres-ı nefîs her-şer garv  
Bende-i dîn baş ne müzâvur-ı dîv.

*Lâ cevâb*, sa'âdet-mevâdân-ı dîn ve dîvânî ve hütlîcârân-ı muşîr-ı âlâ ve  
uhrâ bir kimesneyi müstehâs-ı câlî-ı kasrevî ve şâyeste-ı rûben-ı serveri bulurur z:  
dû'â-yı mesâilîl-âkîsâ-ıy-ı 'rabbenâ âlîna h'îd duryâ haseneza ve ü'l-âhîrâ;  
kasru'at<sup>24</sup> mazmûn-ı teşâhîh-meşûmî nize metâleb-ı dînyeviyenn müzâmer  
Şer'at: Nubevîyye şer'î-âyle mukarrer dutub kavânîr-ı ikâmet-ı dîn ulumâ'  
nâze-ı hümmet hile. Nitekim selâtil-ı dîn-ı meubînn amûr-ı maslahat devâm-ı  
tevcehûde mekâsûb-ı be'âl ve m'âmîn rûşîm envâl ve arzâkenn, vusûlû ber-vefk-ı  
dîvân-ı fehdude meâldır. Ve lûkkân-ı l'sâmîn: bekâ-yı ibrâgîmî üll-ve a'lâm-ı  
Şer'at: Seyyidü'l-emân aleyhi es-selâm-ı müvâzîl ve vâ'â n'îl-kirâm-ıledir. Ve  
terfîh-ı ostâd-ı ebî-ı dâvâî ve terfîh-ı şevâl-ı esâd-ı enâd kesret-ı envâl ve üym-ı  
nasfâ-ı tîdâî tâkmea müteâfîl-ı tayyibe-ı hâldîzendir.

*Bev*

Mûlk be-ensâl-ı muvân yâfîen  
Resm-ı sîtem nîst-ı ebâh yâfîen

**El-kısas:** Ol mizân-ı mübâriz-ı meğâzî Osûn Beg Cûzûân mezarî-  
şevâlî idj ki herişe koll-ı hümmetîn ve culle mahîmunnî nikatîd-ı serveri ve  
mizâfât-ı mizân-ı mehân-ı müyyet ve teşker-ı parve'ede enbîya ve evlyân

<sup>24</sup> Fy. Rûlîzîm-ı l' hîce duryâca ve âhîrîne şûkk vez ve hîz ushumm mehdînd kârı. Bâkîkâ. 204

soğutmesine tabiiyyetle meşhûr ve kasrî-i hücum-î aliyvesi devlet-i dîn ve dünyânın cem'ine maksûr idî. Her bür-î gazâvâtın seferleri iclâdîl ve muşrikân ve usûlün mu'ârekesinde tereddüd-î leşkeryânın içrâdından sonra ol cemâ'ât-ı elem-âde ve zümre-i mücahidân-ı meşakkat-keşîye-i ceyân-ı rahsal varlı ki dâle-i cihân-gür dil'lerini küge-i sukûn ve menâm ve gence-i mu'âşeretde dil-i hoşgarılarına ünlâ vereler ve meydan-ı müsâhâkât atlamış muğ-i zâr-ı istîrâkât ve işûdegide kasûl-ı maslûhât içün ribât ta'yîn ve tertib-î mesâlih-ı mezzih ve müdenî ve müvvefî-i mütekel ve beşerî ve hususî mu'âşeret-î garîf ve denî ve iliyân-ı mu'âmelât-ı fakir ve garîf refâhiye ile çand evkât geçinirler idî. İstîfâ-yı huzûr ve meşî ve istîrâ-yı esbâb-ı devâm inîlâğından sonra temom-ı sipah-sâllûrân-ı dîn-ı mübîn ve sivârân-ı meydan-ı mu'tese ve kâr yâve-i cihân-gürle tahîl-î mütâs-ı mezmûm ve şîme-i merdân-ı dînde ten-âsâm ve labîat-herverî mehcûr ve meclâs idûği cümleye me'humdur deyû huzûr-ı Usûdîl'ye arz eylediler

*Beş*

Tu ca etker u şî u ferâm-dîhî  
Haramest: eger sar-be-bâllâ nihî

*Lâ cema*, mübâredânın bu tekezâsı akâmî: Şîm-î severti ve kazîm-î kıyver-guşî ve dîn-pervelece Osman Beg'in talî-i gayyûdunu gayet ile müdâya görûnüb hî-tevakkûf bîyle kâr-âde idîdiler ki Kâse Mihâl ki yak-elet-î muhtâs'enfer idî bâzu ve âmîde olub mesâlih-ı esfî ve gazâvâtı anrıla ve bu de'vâ ana tekfîl ve tekfîl-î kefince: tevhl ve îmân eyleyüb rukabe-i tavk-ı dârân klâde-i akd-î zümrelerden müstahîl-î dîni bâne şehâdetin ile gûşûde eyleyeler. Ve eger mübâleket-î dünyâya muvâfık olur ise muvâfık vereler. Lâkin çünki Kâse Mihâl ihidâ-yı hakîk devâm-ı müdâzetet ve istîrâf-ı müsâlemet ile kendüyü zümre-i mücllefe-i şîmînde müdâde tutub şâkîrân ve nihânî cânîb-î ehli-İslâm'a bir vesile dest-i şîrâzlık etmiş idi Bu de'vâ Osman Beg'ini huzûrın ihzâr ve ul dâbt esnâf-ı teherrukât-ı pîrîşâhîne ile ehli-se'âdetin müdâzetetine mühtâsâne müteveccib olub hermon meclîs-ı evvelde hî-sebk teklîf-i dîn-ı İslâm'a kenâf-î ihlâs ile râğbet ve arz-ı kelîme-i şehâdet ile nâf-î garf ve sa'âdet oldu. Ve dest-i müvâbet-ı sâbka akd-î müvâvât-ı İslâm'a piş-nihâd edüb kendüyü ilku-i Rûhîmî ve dâir-ı zebânî ile maslaka-i İslâm'a mübâleğânın mukaddem uluv-î himmet ve sa'â-yı niyyet ile "ve men şîdâltâhe en yehdiyâhu yeşrah kudrâhu lîl-İslâm"<sup>21</sup> muvâd-ı sadukât meşhûrânın mezhâr ve nâil ve şâret-î İslâm ile devlet-ı dâreyne vâsîl olub ve küffârî jâfî ve müdâret, vâfirânı dâbt dâbt-ı kelîme-i tevhîl ile kayd-ı dâdâkâden talâs ve inçâf-ı şehâdet ile ol muvâvâd-ı selâsîl-î şîmîn zörnâr gayyû ve pîr-şîkîntliğine bâ'is ve bir cemâ'ât-ı arzâmân dâbt-ı sâsîle-i İslâm olmasına sebeb oldu. Ve Mihâl'in dîn-ı İslâm'da kenâf-î diydâretinden nögi Osman Beg kendüyü pişev-î leşker-ı câhîd ve bekrake-i meydan-ı iclâdîl veyetüb ruh-nimâlgâyı evvelü Lehtebîrî Kâfîsî fetihne müteveccib ve râyâtı mansûce-i İslâm'ı kurb-ı kal'ıya keşide ve hâkum-ı kal'ı iclâdîle cihâl ve lî mântehâ-î huzûn ve vekûl huzûndan

<sup>21</sup> Allah'ın yolunu istediği insanı Allah'ın seçer. Kur'an-ı Kerim, Sûrâ 125



kendiyi tevlâzemet-i İslâm'a risâde ve muâbâet ve ferâda-berdârûde Muâli'nin sünnetine itibâ<sup>12</sup> ve tamâm-ı mâlik ve mâl ve ehl-i iyâl ile tarâyî-i râh olmağı arz ve ricâ eyledi ol server-i serir-i merhûmîl yarı Osmân Beg-i sâhib-i barmîyet dâhi arz esnâf-ı nevâzîp-i Kısrevîne ve ehlâl-ı hâ-girâneye muhsûs buyurub tevâk-î İslâmın mazharîyeti şükri ile livâyı ehl-i imân hem ser-i âsumân oldu.

*Beş*

Şükri Hudâ ki ez-mâded-i bahî-i kâr-sâz  
Ber-hesab-i arzûsi hemekûl-u bür-i mân.

Ol gaybiden sonra vilâyet-i Lefke'nin fethini müteveccih ve cümle-i ahâl-i kâlâ ve hâkim ve mabkûrâ ve sipâh ve re'syâ kudûm-ı meymanet-mesûma istikbâl ve husn-ı husn-î İslâm'a tubussun ve hisâs-ı üstüvânı karâm-ı kalîme-i tevhiç ve imâna ilcâi istihzârı kendü kalâ'-ı esvâr-ı bî'l'ubdâtarunu muraccâh ve ihtiyâr eylediler. Ve Mekeve tekvürü tevâbiyle cemaâl ve âzârunu görüb Osmân Beg'in evânir ve nevâhisine imtisâl ile öyin-i Müslimân'le kakar-dâde ve kalâ' ve hisârların ebvâb-ı medâhilin rüy-i mücâhidâne guşâde ve rubsâr-ı dâdât ve mutâvâ'atı zemîn-i ahâliyetü nihâde eylediler. Ve bu fâtûh-ı mütevâli ve nusret-i kâli ile asker-i İslâm'u tamâm-ı kavret ve istiklâl lehik ve kızıyye-i marziyye-i "Ve zoyle'n-nası yedhulûdu k' dînillâhi efvâcen"<sup>13</sup> mütehakkik ve mütevâfik oldu.

*Beş*

İn lîg-i zebân-ı pûk unsur  
Ber-nîg nuvîştâyâ Rab unsur.

Bu te'yidât-ı müteâkibiden sonra Osmân Beg ol vilâyetin sâhib-i vâcibî olub Samsa Çavuş'a ol etâfın umûrnu tevliz etmeceği müteâkib gördü. Zira ol cenâz-ı muellerfe-i kalûh kendü mehterîleriyle dîn-i İslâmî honuz kabûl ve bî-şekük-ü nizâ' ve şükak der-gâh-ı ehl-i imâna müteveccih olmalarıyla mübaddâ ki za'î-â ünân sebebiyle ber-âulâf-ı hareket ve hîr uğunlar bî'l-kulliye mâvün ve meskenlerinden mahrem kalalar. Ve üzerlerine müstakîl hâkâm nâsib etmek vâstasıyla bîz muhâlefet ve nîfâk âzârunu kadir olmayalar deyü Lefke tevâbi'inden Yenîselûr ve Sokaryâ Suyının palankalarından bir husn-ı husnî hasseten Samsa Çavuşa arzâni ve guzâidun bir cenâzet-î pür-yedâ'at ile ol hevâlinin hâfe-; hudûduna tu'yin ve Samsa Çavuş dâhi ol yerde müret ve âbâdân bânyûd ve bir mahull-i hâliyye-i ziraet-ı unsûr ve fâbâdân eyledi. Ki hâkâ ol yer Çavuş Köyü demekle ma'rûf ve ul'âbına e'y-ı sükân ve vakufân ve Osmân Beg ol nevâhinin nizâm-ı umûrundan sonra uzâr-ı azîmet-i Akhârân câmîfâne mu'rûf ve tekvür nevâhi gün-râhi-i bahî-i ber-guşte livâyı husûmet ve mukâteleyi mukâbeleye efrîhce eyteyüb her öyârâ şâr-ı dilân-ı mücâhid ve dîl-âverân murâfik-ı kuvvet-ı bahî-ı müstâid ile ol üzâd ve hilâfî gamîmî ulub rakem-ı iğtirâm-ı bî-undâzeyi anın hisâr ve memleketinden sâhibe-; bâterârlarınâ nakş eylediler.

<sup>12</sup>.. İnsanların Allah'ın dinine skin skin güdüklerini açtığına ... Kar'âm-ı Kevâb, Nbr. 2

*İ-İ-mâedîlîfihî*

Sığân eş-bîdîl ez-zâvıyâ i tu tıyyân

Nâm-ül tebhıyet-i yekdîger be-feth ü tıvân

Zâ'îlî

Senâir askerîr, dâşmeninden tuğvân; jırdı, hırbırcıne feth ve kavve; muğbesı verdiler.

Çünkü ol kâfî-i mu'înîl mukâyede-i dîkâr, edîl ve husûmet ve krâle mübâderet ve esakbâl eyledi sipâh-ı muzafler-i İslâm anlıne-i evvelde bu-celâk-ı selâmetülâhı "fıhruzan-übnü bi-iznülâh"<sup>22</sup> ol gürûb-ı güm-râh-ı makhûr ve tebhûb ve râyâte-i mu'îne ve mütedârların menkâs-ı Jûs yanı ser-ıgüm herâber hâk-ı câh eylediler çünkü mukayyede-i sığân olan meksûrleri müdebberler bohtum akşamı gibi eşrâ-i suhbi İslâm'dan nıgerdan ve Tekvür: makhûr izârah ile fîr ve hîsûma dahî dâhile me'âl bulanuyub mî'vâhülân-ı şîr gir ol fıkka-i meksûre te'âkûb ve edl ve yâdlerini esir ve kâfî ve memleketi husus: tedbîr ve darba-ı şıngır ile haytâi teşhîre çekâler ve tekvür berpeşle-tüvgân-ı ay-ı iztirâr ile Sıkanya sıyûmâ kenârında vâkî Kara Hübeşîsine dâil ve sey'âb-ı say'îf-ı mübâremândan hüçür meşakkât ve hile ve hâşâh-ı vâcüduna sâhil: hakke vâsıl eyledi ve asâkır-ı İslâm ol bütödn fetühden sözen Gevve Kalfasına mütevâcîh ve Kalfu: mezbûrının T'evvürî dahî kalfayı hâli birakub Kurudere demekle marîfî mahûkle tevâhıye me'ânen ve nakarr peydâ eyledi ol kâh-sâr ve vâkî gâyet ile muşub şehîrden bu tarîk ile dercekâtına dâil, münkîn degil idi lâkin gurâc-ı İslâmîr hevl ve trâsın şıngır-ı dîl ve ceme-i muşkınu bir mertebe teşîr eylemiş ki öyle bir öv-ı üstövründe tahassus-ı tedbîr-ı nâ-hem-vârları gürî gâyet ile sıst ve mâ-herent idi

*Beht*

İger çî mu'î-ye: tevş mî-kımed hâzen

Zî-hubî-i hışteneş pâit u üstövr şî sîd

Çünkü o, köfîr-ı nikû iser ve kenâ merzîl ve dıyârlarını hîlî ve kerdâ e'feryle mucahidâra hakikatte ihâer içün her-husek-ı buyân-ı "yuhribüne hay'âletüm bi-evd'him ve ey'âli-mu'minîn"<sup>23</sup> harâb birakub bir kâh-ı pör-şîkêhun giriz-gâhına su'ûd ve şamsı: evdîl ile memûl bir vâdiye mütevâcîh ve sipâh-ı İslâm penâh dahî reh-râmûnı i devlet-i mü-efkâr ile ol kavâmî merdûdn aslâ meşhûr olıne von bir tarîk i gay-ı mu'âhûkluq bir uğurdan her vâkîr: seher mânenâ-ı kulâv-ı suhbi-ı devlet utake: edâb-ı zulmet izre hâl ve ol memleketin temâne-ı esbâb ve emvâlüne kalıyer. Lu mâlîk olub tekvür-ı makhûr ve tevâbî-i mağrûrunun kudâret-i vâcûd-ı çürük müdelecin rîg-ı dâşmen-gudâv ile kâfî ve râîl' oldılar ve gâziyân: müceddet-hisâle bel'âc vâhîdede hem mülk ve mül meyyessâ ve hem öyle bir dâşmen-i edhîd ve müdelelâz öyle bir me'ânen-ı mu'tassıbulâ hâk-râh ile berâber oldı. Netâice teşker-i nâret esre-i İslâmın terakkiden ziyâde şâd-ı kâfî hâsîl ve emlâze-ı kemân ve tah-mâdeni öyled fîrûz mendi ve zâfere emvâl-üsal oldılar.

*Azâbî*

<sup>22</sup> Allah'ın işiyle olan bezâzete vâcûbuna. Kur'ân-ı Kerîm, Bâkara, 251.

<sup>23</sup> .. Evlenmi kendî elâzı ile ve mâ'înkere ollarıyle yıkımla. .. Kur'ân-ı Kerîm, İyaz, 2

Yusüdühu'l-ıstâma fîmâ yurîduhu  
Ve yusüdühu'l-eflâk ke'fe yedüru  
Ve mâ kâme lî'l-cevâi le'le' cürûzuhu  
Mecâzun velî'sîri el-abîru abürü.

Aynı Kâve (Kıyâh) tevâibinden Tekvürpınar', denemekle meşhûr bir kâ'ayı üstüde var idi. Bu def'a ana teşhîre me'âl olmadıkları. Ömrân Beg sâhî-i mühürnâmâ-ı külliye ve sâir husûs ve me'lûlûb-ı külliye te'sîri için savh-ı ümera alfa: iman ve bî'at gâzîler ile Aykıl Alî'nin uğlu Kara Alî'ye ol kalâmı muhâsarasına ta'yîn eyledi. Me'kûm Kara Alî bu cevân-ı mukbel ve mukaddele olmağta ol husû: husûsî pey-â-pey-i beng ile fetâ ve esbâb ve emvâl ve ganâyim-i bi-nihâyet ile derün-ı kalâ me'lû'â-nâmâ idi. Cürâesinin zaât ve talsîl üzere me'âri-i şeyhî Osman Beg'e arz ve bu halâk-ı beşûret vesîle: sâma-i Ömrânî olûkda hâ'is-i izdîyâd-ı meserret olub Kâru Alî'nin bu hüznemâ-ı gıvâdes: sebâ-i hoşnâdî ve pesendides: olub Tekvürpınar'ın sâu ikâti temlîki ile ikâatına muvâfık ve vilâyet-i Gayyey'i dâru şîr guzâta ulâ merfâbihan tevzî ve takâm eyledi ve tamâm-ı guzâtu umûr-ı cîvâdda Kara Alî'nin talî-i hükûmetine ta'yîn ve önde ve Nefîs (Benefâ'ehîsâr ve Karugözhîsâr vâfir-ı E'â) ve bukâyla mûmâ-ileyhin ihtimâmıyla fetâ ve ol yorların temellûk: sâir cürûlûb ve te'yîdâtı me'bûdî oldu. Bu vâkıf, 713 (1313-1314) senesi şuhûründe suret-nümâ-yı zuhûr oldu.

#### **Beşinci Hikâyet**

*Bazı te'yîkât ve vâkı'ât beyânındadır ki 713 (1313-1314) senesinden 715 (1315-1316) senesi şuhûrüne değün mukaddemât-ı fetâ için şehr-i Bursa'nın iki tarafından köyleri müvâba iki kal'a bina ve Çandarçele Tarık'ın üzerüne muzaflar olkûğudır ki dâimî mukâim-ı me'âkât ve minicânda idi. Rey ve sebîrin bir ve sâim cîvâhârı beyânındadır*

Her şerh ki âlet-i tîğ ve sünânet sonâtında ilubî gâye-i hikmet ve inşlahat-ı tahlîd ve teşhîd sîfâh-ı mübârizânde: sâimâ muşâde-i büzû-yu şerret-ı me'cerret del'î münâferet-ı tabî'at ve refî mekûlûhât: dîn ve devlet sıvîl-i sâhib-i mesne'î ri'yaset ve siyâset ilodir. Ve lûkân eb'dâr-ı zebâc-ı tîğ-î âteş-hâr me'âlâ-yı kirâmın lû'ub-ı tîğ-: zebânusudâ, mukâsâb ve müllûk ve hükûmân vâdâ-i keldân-ı hikmet-intizâmından muntehabdır. Ve surûl-ı mübârizânce cilâ-yı şuyûf-ı mütetecyyidesi safâ-yı te'v-î rûğ-î dilân ile saf-âs-ı me'ânk ve imkân ve ilticâdedir. Zira her merâf'in cezbi ugetçî şîr-î delâim dîlîm müzâhîb-î nûze ve şmşîri ile temşiyet-pezir ve cebb-î müçre'hâ-yı tabî'at ser-pençe-ı mücâhidân silyûb-î zâbîk ile hem-vâre ke'ncâd-ı büzû-yı me'dâne gidem mütâsâvve'î zamûrdür. Lâkin muhakkâkdır ki her gez İshrik-i cevârih ve ekkân-ı bî kâr-ı fermanî-i nefî-i me'lebbûn ol müdve-i umâl ve müntev-ı me'hâsin-î a'nâmî olmak muhakkîr

*Rey*

*Der-me'stûlât müdebbis-i cân ost*

*Der-me'stûlîz vezîr-i Yazdân ost.*

Her âyine tahsîl-i neticede şimşir ile mukârenet-i tedbir mucizale-i izdivâc-ı izdivâcda ve mukaddemat-ı burhân-ı fütûrân-ı musâfâlet usabesi re'î mesâbesinde şîg-i cihân-güşâ ile tertib-i inticâcındır. Ve mulfî degâldir ki re'î ve tedbir ki melekât-ı nefesâyedendir. Alût-ı cismâniyeten olan tîg ve şimşir uzarına takaddunî mülk-i tekle vufûr-ı mührîbâniden ruhun esvâm ve ebdâna tesallümunun te'arî nisbetidir.

*Bev*

He-re'îyi leşkîrî-râ bi-yikenî pıst  
Fleşşimşîrî yekî tâ sed tuvân kust  
Zî-sad kalb-ı kulâh-ı hüsrevî bih  
Zî-sud şimşîr-ı yuk re'î-yî kavî bih.

Her âyine her sâlib-i mecnûd-ı rivâset ve her bir hamî-i mülk-i hamâsete lâyük ve serâ-vâr olan oklar ki cezb-ı mündî ve ref-ı mazam ve medâli'de müdâra ki bir fikrin harekât ve bir nazarı mukaddematı ile dest-i taleb dümen-i maksûdu resâle olmağ mûmkindür. Jalrîk-ı erâdâ-ı cevârih ve teqrîk-ı âlât-ı cârih ile kâr-fermâ-yı dest ü pâ olmağa. Ve tâ cübûş-ı îg-zebûn ile mülk-i mulfûba zafer bulmağ mütemeldir. Zebûn-ı tîg'î gulûm-ı inâ ve gîlârdun peyâm-ı âlâm ile müttekâhîni eylemeye ve irâb-ı nufûs ile te'arî u marvesi bir duta.

*Bev*

Çu kâret be'edyed he-tedbir ü hîş  
He-tavâfî vâ lûşm ü duruşîl me-kûş.

**Nitekim el-kıssa:** Bu ferâyîlin mecnûlî te'arî bu itisâf ve husâyîtin emrîyyetî ol server-ı aşpâ-ı meğâzi Osman Bey Gâzîhile hitveydâ idi. Ve hemîşe cemr-ı metâlibûd tedbîr-î icrâsîb ile evvelen o'mâl-ı re'î-yî savâbî u mîl ü tîg-ı hay-ûb üzre takdîm ve tedâbir-î mulfâdan kal'î emnîd eyleyâden sonra ruhsâr-ı zafer: lûcâ-ı sevî-i kal' ile tutuk-ı istîfâdan enâr-ı ulûl-ebâra izlârî te'arî eder idi. Ve bu kâbilden biri tertib-î mukaddemat-ı fâcî kâşer-ı bîbiş-âdâ-yı Bursa idi. Bir vakîtden beru ki Bursa'nın tekvür ü mîthûdî asâ-gûh-ı zeminden girîz-gûh-ı hîvîni peşâh edînûb hemîşe hîşer vâzûb ve ulîrâda mulfûs ve cûnde-i ham-kîşân bed-koc-ı endîş ile darbet-ü tîg-ı mûshûcûn me-ı serzede-şâş bedhîde isrâr ve ol kâfirân-ı hon-mîsûl fitret-ü mîsâl-î hures-ı nû-ı herde yani zuhm-ı dîvâ-yî gibi cih-î İslâm'ü kasd-ı zerrîr ve izâr ederler idi. Aus bîstîca şehr-ı Bursa'nın iki cûnibinde iki kal'î-i mûstahkem birâ eylemek akhvâ eyledi. Ve mûsâbîdân ve dil-âvecûdun bir cemrâta-ı pür-şehâat kal'aların mulfâkuzası ve ahâlî is'arsuz içün tayîn ve eger leşker-î İslâm berâ-yı mesâhînt bir gayr-ı cûnibe tevaccûb eylemek lazîm gelür ise ol görûb-ı zarûrî-üded mübârizin ol kal'aları me'men ve mesken ve tedric ile ol hüsân dâle-i köffâca mûnenîd-ı şeb-ı endûh ve edbâr-ı tîre ve târ eyleyûb şeb heme şeb hem-şehân-ı muvâfîk ile mefîrîk-î leykî gâsûkdan ol gâzîlîsü- siyeh-dîl ve cûveh mekânın şubî-ı bâb-îl-üllecî üzre mutasîl ü man-ı şebdîz-î şeb hûn ile çeşm-î cihân-zâhîlerine hâb-ı rahât ve cism-î haşîyelerne pûster-î istîrâhâfî harûm ve zelûyîr-î zarûrîyyet-me'aşları içün emed şüb eden kîmesmelerin yolları mesdûd eyleyeler. Tâ ki mîkrî-

eyyâm ile ol serkesân-ı kâvî kurdânın zaafâr; mütedâif ve teşker-i İslâm'ını tedric ile  
suhûf ve garâmî garâyim-ı küffâr-ı hisâr ile müteceddîf ve mütecellif ola.

*Beş*

Eh'ül-hurri in adâet bul'î âzâbu edleha

Ve in şemâret an sakaha l âzbu şemmeten.

Bu rey-i sayib ve fikri sâkıbu binden biri Keleş Dağı tarafında ve birisi  
Kubluhan tarafında vâkı' Buras'ın iki cânibinde iki kal'â-i şerîfîni pür-dâhle ve  
a'lâm-ı İslâmî ol kalâ'in terâvî feteke-âsasına efrîhte eylediler. Ve Osman Beg'in  
birâderzâdesi Ak Tâvîrî ki bir merd-i Mâsûmân-ı İkrâl ve İnkû-nihâd ve tavr-ı  
şerâfî ve merdânegâhî mübârezân-ı sâireden vâcib ile ziyâd ve zînn-ı şâ'adet-  
mendîrin içinde hem mütebe-i e'uzz-ı evlâd idî. Dil-âvârânı kâr-âfâden bir  
cem'ât ile ol kal'âların terâvîde temkîn ve kal'â-i âhure dâbi bir garûh-ı mübâreze  
pür-şekhî mî'yyeti ile merdânelek ve nîkû-bendelik hesabıyla cübû-ı ferzîniyetine  
reside olan Balakâsık nâm gûdâm-ı hasnâ ta'yin hüvârı. Ve her taraftan  
mütehîdân-ı dîn kâr-ı mu'âz-ı rûzgâr ehl-i hisârâ tent ve leyli ve nehar etrîfde a'dâ-  
yı ulû âzâvânı bir güce husûm ve coşq eylediler ki re'âyeden bir ferî zulâ'at-ı  
hüsûse kâdî olanıyub merdâm-ı sipâhdân cen'â kesir ile rokûk olmaşduku  
levâzımları görmek için bir kînessâ tûpa çıkırmaz oldılar. Netice alâhâm  
zindegâhîsi hâlet-ı sekerân-ı melekûl-merve keşide ve vakt-ı ihuzâr ile iztröh ve  
âb-ı dîkle olub bu minvâl üzere 714 (1314-1315) senesi şuhûrunda kal'âların bünyâde  
temam olub bir sene malidâd buldı. Ve 725 (1324-1325) senesi şuhûrunda selb-i  
Buras'ın mevâdî ile Orhan Beg erâtemend-i tîrâzmenâlar ile müteveccih ve şîdâb  
eyledi. Nitekim sekizinci hüküyle ikinci kitâbda devlet-i Osman'ın intikâl ve  
irtidâından sonra zikr olânur. Ve Osman Beg el'üd-üvân ol eyyânda mesâlih-ı  
mülki ve dinî ile etrâf-ı âhurede kıyâm ve Bursa Kafasunu mu'âvân ol İslâm  
Kal'âlarının mühâfazalarını havâlede ihtidâm eyledi. Ve Buras'ın derün ve  
birününde vâkı' küffâr-ı hâmi ol gâle-ı hây'lenir, der' ve re'ûne ne kuvveti  
mukâvemet ve ne ol kal'âların kal' ve kam'ına kudret ve cesâretleri oldu.

*Beş*

Ne pây-i ân ki der-gâm pây dârend

Ne edy-i ân ki dil ber-edy dârend

Ve emle-i hüvâdis-i rûzgârdan bu emâda sürec-nüvâ-yı zühûn oldı. Orhan  
Beg'm hud-hâhî olan hem-sâyelerinin kusu-i gâdleridir ki 725 (1324-1325) senesi  
şuhûrunda teşker ve tevâbifine kendü emâkta ve mesâkininde sebil-i fatihânâz üzere  
dübâzî verip kendü ferâğıt ile Eskişehir'de mekîr-ı düşmenînden gâfîl kerme-i  
mübâreze meyân-ı mübâdereden gûşâd eyledi. Nâ-gâh-ı mürebbitân âhâr  
husûsan re'âyâ-yı Karacahisar'dan haber buldı ki kavim-i Tarsî'dan Çevleroglu mü-  
bekâr ol rûzgârda gürûh-ı bisyâr ile dîym-ı Rûm'ın kord-ı iztrâ ve kesret-i e'vân ve  
ensür ile her diyâra tuturuz ile zahmet verub tûfku-i nîfâz ile Karacahisar'dan târâ-ı  
şehîr ve bazar için müterâssid-ı fursat ve intizâr idi. Ve Orhan Beg ve askerinin  
ferâğıt ve istihâlatına usûnâ ile defaten tâfîc-i Tûkrım-ı Tutur-ı bîn-âhâr

Kuruluş'un cum'iyet-i mu'îmeti ve bâzi gününde ale'l-gofle besub şer' ve grib ve muslin ve kâfiru emvâl ve ezâkân melik ve gâret ve açlıktan götürüp kendü akvâm-ı bi-furcamlarını mâkâmını rû-be-râh-ı azîmet oldılar. Ve bu fîme ve fesâdın tesadüküne hâfîsî kâfilî Cemiyânîli bâkları olan Ali Şir Beg idî ki hemîşe devâri Osmanînin makâm-ı based ve buğzında küyem üze nem-vâre şih-i fesâd ve hussâdî Osmanî Beg'î ve evlâdının husûret ve mü'âzîna ilâ ve teh-rûnâ ve bu tedîs-i şer'î-i sâhibî-i şîretî ki "nem üze cûrebu evsâllîşbu dârebu"dur.<sup>15</sup> İnkâr-ı itikâdında şehîd-i imânına hatt-ı kıldın keşide Çevdaroğlu'nun ve kavm-i Tatar'ı teşker-i muvâhîlâmın bel-hâhîgîmîli kârda ale rutbe-i yak ciheteye resîdey bermiş idi. Çünkü Orhan Beg 'kendü mülki refayası üze bu gıvâ şer'î ve bî-dâhîn mâkâmı habere istîmâ' eyledi. Der-sâzî mevelî olan usâkî ve cum'dun bî'zî ve kışkâda hem-avâzî olan Aykut Aib ve Şahok Aib itikâzıyla ol eşrâ-ı saf-keşîlenin mânânde-i rûzgâr üzerlerine def'aten ilgîr ve Oynasîsârî denekle marâf mâhâde te'kub ile teşker-i Tatar'ı resîde ve hem'ân bilâ emân mükâtelâye şer'î olundu. Çünkü Orhan Beg 'nem-i delâvânde nâsîli dîbân-ı İskarîyâr ve dâstârân-ı Rûsteme-dustân ile meşhûr ve merdânelîgînin her kûr mâfesi dil-averd-ı ehlâmî unvân-ı meşhûr idi. egerçi ruh-rovî-i teşker ile ol zâmlere ceng ile te'kub ve resîde oldu. Anâzî hâtt-ı hemî "kî, eîl-hakka ve zehakî bîhâl"<sup>16</sup> vâkîneye hakkın gâlehesi bânîlîn zühûkuna sâkîne ve imânîn ile zâmîde idi. Ve Hâdîsâr-ı gird-gûmîn tevîk ile def'î vâhîdele ol zâmlı ve evsârâ mâretentî olan eşer ve kavm-i Tatar'ı sîtem-kârî maktûr ve munbevin ve pîvâ-yı gaddârî olan Çevdaroğlu'nun dîbârî şîmâr-ı merdânelîgî ile hûke çıkârîb kuvvet ve kudretin gıya olundun eyledi. Ve ehl-i salâm ile kâfîr-ı hân-ı emvâl ve esâmîden ve elâz-ı mârcharîze ve ehl-i suudî ve buzîrîndin tapîr ve yagın eyledikleri eşyânı me'at'âmî istîfâd ve esb ve silâh ve suvûr ve zimâdan kâh vâfir ol gâvîyîne zâr ve isdîyâd ve Çevdaroğlu'nun misâl-i gâlehesi ehl-i sîlsibe-i şih-i inâd ve mâcerâ-yı şer'île tefsîl üze ehl-i mâcedîne arz ile inâd eyledi. Çünkü Osmanî Beg maddet-i me'âdetden berî ol semte gâvîr eylenmiş idi. Dil-şikestîgînin hâzer-i hâfîzân için râyet-i tevâccühî şâ'udet ve râbî ile Kurmeçhîvîr cânîbîne keşide ve ferzend-ı cevânîbâhî ve emâmend-ı ulâmâ-ı tîm ve âlîrîn-ı mülûkân ve istîhsân-ı şâhîze ile rutbe-i vâlî ve n'î-ye mükâmî resîde oldu. Ve kayd ve bend ile mahbûsen gösterdüğü Çevdaroğlu nâ-neşîrî huzârâ durân ve Orhan Beg'e şîl-mâvâcehe böyle hitâb eyledi ki her çend "örkenâ-ı sîtem kârî, etîklârî fesâd vâcûh ile kahîh ve Çevdaroğlu dâri bî fevâhîrîn irîdâbî sebâb'ile mîstîhîk-ı sîyâset ve tâkîbîdî; ve emânâ mekâmîn-ı ahlâk-ı cevânî-meddî anı ber-vâfî-ı murteccî-ı şîrtîzavî ve ber-âhîk-ı ferânde-ı "îzâ kadertî alâ aduvâke fec'âlîl-âfîve şîkten îl-kudret";dur"<sup>17</sup> arz edüb hatîr ve mîhrîbânlîk ile şer'inde eykenekdî:

Beyle

Sîr-ı alev-ı Hak ez reh-i güllâr

Kurde bunyâd-ı revm-i isîfîfâr

<sup>15</sup> Al'âh İsmuşânı mâjîstî uşenîc vâzî, vâzîet vâzîgîr-ı mâre bîker.

<sup>16</sup> Ey Kıldın! Du kî hak gâlehesî bîhâl emî oldu. Kur'ân-ı Kerîm, İsrâ, 81.

<sup>17</sup> Galqınmazı gâlib gâlehesinde şer'î kudretîne gâlehesî.

Çünkü Orhan Beg sülbiyeti-pederî tabkinesi mütevvebi cevâm-ımerd ile mevlâ ve meyvânı cevâm-ımerdâda mekânını sülâk ile meşhûr idi. Ol gunahkâtâr-ı ehl-i İslâm'a "te sâid anhelâ ve kul sülâmur!"<sup>118</sup> imzânını serây-ı illüzâm ve Çevdaoğlu'na âhd ve nâsik ile mülkât ve emân verüb İzz ve İkrâm-ı tam ile kânâc vâkiel ve makâmını görderdi. Mezbûr dahi hayâletü aldâkâşa devlet-i Qasûmîy yâ'ye her vacihle âdiyet ve müâlefaile bularmeyuz zebâr-ı hâl ve manrûk-ı mekâl ile âhd-âdevân-ı îskân ve tîyârında vâkî.

*Beş*

Çu her-düşetmî bü-şadedi dest-ber  
Me-rencânuş k'îra lü'mân şusse bes  
Ağuv zünde ser geşte pîrmeret  
Bîh ez-hân-ı u guşte dîr-dâmeret

#### **Altın-ı Hikâyet**

*Osman Bey hân-ı hâlefil-şîrî olan Orhan Beg'i sipah-sâhîbü'l-şîrîn ve tevîz-i vilâyet ile ol zamânında kendine velîhâd ve mülkârna-ile-yârı dahi Kocada fâhîmı aşvân ile tevaccûh ve fâhîlânı mozhâr ve şîrînâm-ı emvâl-ı bî-gûşâr-ı beyrâmında.*

Dile-i hakikat-ı ehl-i hak ve yakîne pertev-ı mâr-ı mâbîn ve lem'â-i ulûgâ-i mahîr-ı kâşîrâ redednâ lekânul-kerrere âleyhîm ve cütednâkâm bî-âsvâlir ve benîne'der"<sup>119</sup> bu güne tebyîn ve râ'yîn olmuştur ki hikmet-ı zehîr-ı evlâd-ı emvâl zühîr-ı âhâ-yî senâlet-nâ'eddâm eğârdır. Sûfî-ı emvânere-tî pedvân, hümmîd bu cûd-ı pîşevân-ı emvânîler mâ'â hâza kuvvet-ı guş-ı pedler muvâzeret-ı mik-ahîrîden hayr-hâlef plâserler emvânî ve temkîn üşûl-ı her merdî telâhuk-ı fâriğ-ı ş'kâb-ı karîl-merîden tezakküb edertir. Ve pedlerlerit mâr-ı dile-i devlet ve dîrî fâriğ-ı ebrâr-bânileri sâh-ferâ evlâdları muşâhede-i cemâl-ı dalguş ve mülâhazâ-ı sâret terkunde-nâmâlarındandır. Ve muşâhede-i emvâl ve zühre-i zîkr-i cemâl ve müâsâr-ı ahvâl ve penâh-ı cer-i ezâbe sâ'ed-levân tevelsul ve illiyâmı sâhtâyâr olan insânâ şübûl-ı sebât ve devân eyler.

*Beş*

Besî hâcete bîd derin âlem  
Mülk-i mâr-ı n mülk-i rîğ bakan  
Ger tevâyet kesî vü ger kâned  
Dîr-velâd yâbed ân çî ü hâned.

*Fekâ tevâm, müvâzâ-ı sâ'âdet-ı tâhîkî ve mukadderât-ı tevdâat-ı teslîkî muktezilesince çûnkî ilâ-yî hâc-ye devlet-i hâmedânî ve sebât-ı erkân-ı sâ'âdet-ı dâdâmî hâf-ı tedbûd-ı ezâliyye-ı Râhânî ve irâdet-ı kem-yuzetî-i Sûbbân-ıbirle mukâmer ve mukadder olmaç oldu. Ol silsile-i ikbâl unvân-ı teşküb-ı evlâd ve*

<sup>118</sup> Omlâden yâ'ye çavâ ve selâm de. (Ayet-âshîhîr?)

<sup>119</sup> Bu cümle arâmdan sîze en bîr grîp gebâzeleş; mullar ve ağu'larla sîze yudum edmek ve sîzei soğuzarı anlatmaç; Kâf'âm-ı Kevîm, İsrâ, 6.

berâd-ı şâh-ı nika-mulâh ile bekâ ve müdâd ve şâh-ı ânâl-ı selâlet-ı esâd-ı  
pta-yarşı furûğ ve nebü-ı pâkize-nujûd işe furûğ ve nebüvete izâliyat-pozâr olur.

*Lâ cümle*, pederân-ı husamed terbiyât-ı ferzendân-ı ercümend husûsunda  
bu dâc-ı ferûdâ hâl-i hayât ve zamân-ı zindegânilerinde bu vacihle mutâlazâ  
buyuzmuşlardır ki

*Best*

Kesî ber-girift ez-cihân kâim-ı dil  
Ki ferzend-i vâkâf âzân dil

**El-kısas:** Nicekim ol mühd-ı mezühür-i ser-âfirâ-yı Osman Beg Gâzi  
terbiyât-ı meşâ-ı kabîliyet ve şerret-ı hayyibe-i ünâ-ı ferzend-ı tahhâyâr. Orhan Beg  
câm-dâr kendîye veche-i neyyet ud eyleyub utûlet-i pederi mesned-i serverde anın  
islâkât ve istinâf-ı masrûf ve ol kâle-i sâk dâhî gayet vakûmet ve pâkize-gî-  
îtrâtın mâiâ pedere-i câlâ-guberânı evâniz ve nevâ'isinde nâm-ı kâbilîyeti secrî-  
nâ'ata meşûf ve kendü kusûr-ı künâ-ı nâyyenin vakûyet üsûl vârid-i "râzâ-  
Râh fi râzâ-velâ"<sup>120</sup> hadis-i şerîf ü tîrâdıyle meşûf ve'l-âkku me'ârikün dilârin ve  
mizân-ı sâ-ı delâle misâl-i şîbî-ı gazâferî yarî aslan yavrusı gâbi inçâ-yı meşîr-  
pederi ile meşûf ve hudûset-ı sâ ile pîrân-ı rûzgâr âdâdeti vudâ ile meşûf olâc.

*Best*

Eğer sîy-i gerân kâmed gâh  
Huş-ı kemâneş be-âzâb-ı cîrî nigâh  
Zâ selâ-ı hâdeşşâş be-nûz-ı sefid  
Der-âyd be-çerş-ı hür-âh-ı şyâh

*Best*

Eğer vâk-ı şatabda kâimî kaç neyle gerânı nigâh eylese, hâlerinin  
hâfîndan nûz-ı sefidde gücüziz gözetne karî sâ inur.

Çünkü Çevdaroğlu Tatar'ın müdârasatında bâ-üçüdü-i kille-i evân ve ensâr-ı  
şîve-i merdâneğî ve şîve ve selâketine sebebiyle vâlid-i mâedînin nazarında  
vakûta-ı âimâd ve ütibâde şöhret-pîr oldu. Fârhân-ı mübârizân dâhî anın vudâ  
ile meşûretini mukâm ve mu'terif oldılar. Vâhid-ı mâedî dâhî kemâl ü ferâsetinden  
cûhan ve tahkik eyledi ki mesnet-i cûhan dâhî an-kârî vâled-ı erşedine ırsân ve  
istihkâken mukâl ve şebhâ-ı devlet anın fâc-ı servenyede âzân ve istiklâl  
bulacakdın. Fâhî hâza molhem-i kerâmet olan terhâ-ı zamîr-i münirine bu mâ'âc  
zâih olâ ki çerke bâz-ı sefid-ı meşîb bud imgâhî huşâ ve câhda kesret ü terâdûdden  
sant-ı neşîbe âğâz ü pervîz ve şî-ı mu'teke-i merdâneğînin kavu-yı cîmânîsi şîvîdî  
zâf-ı fâdûrâ âğâz emrededâ. İler vâcîle münâsib olan buçer ki ol neşîkâr ü kâbâl  
ve ol şîh-ı neşer ve bâ-i şîyân-ı celâl olan ferzend-i ercümend yam Orhan Beg-  
dil-gesendî kendü evkâd ve evânından tayerat ve meşîyik-ı emân ve âimâde ol  
âkâb-ı şîhr-ı meşîlî seyid elğen ikle cevulân ettîz.

<sup>120</sup> Allah'ın rızâ-i bâbinin rızâsına bağışla.



*Şeyr*

Tu nî zamâne ne-şerî gâme va deşîr dâde  
Kurân deynest ki în va deşâ komei inçîr

Sûlet bend-i pedârüne mâ-ferzend-i ferzendâne bu mukâddemâta bîzâen bir rûz-i firûz ve bir vakt-i devlet-i elîzâta pişrû-yı atûcâhâdân yani Sultân Dârân halâf-i şâhîlet makâmını fuzûluna ihzâr ve mesâleh-i hoşrevânıya muşîr mesâvîl-i muhtâkâne ile muhâtab eyleyeb her çend ki senin mâsive-i a'mâl ve şurâ-i çârâ-yı cemîl gede cevâz-ı merdâneği meşhûr lâkin bu mâ'nâ-yı tubâat ana Janmî eyler ki mekt-i nâmûyîş tem'ân devlet ve ferâzîş-tîşû-i devlet-i unûr ve muhabbet-i pedârî perveviden hüveydâ ve ol candr-i celîleye bîyle vâlidin istîzâkından evân ve teşker ile peydâ oluış ola. Ve her ferzend-i devletimnîn güher-i aslır pâhi unâlâ-i tecrübeden mâte-ayar ve nuzer-i sarâfîyân cevher-gînâsda ol zamânda sâhib-i i'câz olur ki cilve-i sarâfîzî ve atefârik ve meğzide kendü istekîşâyile meyûde-i merzânegide süret-nâmâ ve ânâde ve nâmend-i hürşîd mekâlîd-i subhî devleti kerdî dest ve parşesîyle rûy-i himâkete gûşâde eyleye

*Şeyr*

Çiyî bîzâirî bir yadet şîd  
Ferzend-i men nedâred sül  
Çün şîr be-şîr sîpâh-şîken bîş  
Ferzend-i hisâle-i hîşerî bîş  
Devlet talehtî mesub nîşeh dîr  
Bâ-halkî: Hîdâ edeb nîşeh dîr  
În kâr talab-ı te-şîr eyâlet  
K'ez kerde ne-şîşedet hîcâlet  
Her ed ki fesâhî sarâfî  
Ez-yâd-i Hîdâ atîr-şîşî mâlî  
En şî

Sen bir ser-kâde gelmen lüzüm gelür ise benim ağıum olduğun sana fâide eylemez. Aslun gibi kendün sar-şîken ol ve kendü husalârin ferzendî olu gör. eger devlet ister sen mesub güzel ve şâkîdülâh ile edeb öze ol. Eyâlet umûrunda böyle bir iş işle ki ercâmında ilîğîzâden hâcî olmınsın. Her nerede ki bir fesâhî olu meşğûl olısan yâd-i Hîdâ'dnu derîşâ hîlî olma.

Şîndî mukleed-yı zâfî kâvâ-yı beşerî ve akzâ-yı lubûk-ı pîrî ve pedârî cevânî-j pâserî ile mu icab eder ki hâfîde-yevmî tahammül-i tekâlif-i cihân-dârî ve firmûn nuzâ-yı ve tekâfîl-i sîpâh-dârî ve kîşver-gûşâyî ve akdâm-ı firâze-i câhîd kî bu fîmedânın kodânî mu'âzîde Şîfâ-i mîcâhîdînin pişrevîlik ve sarvâlıgîm kabûl eylesîn. Tâki henüz eyvân-ı hayâtın hakîyye-i ömrî sarhârîm bir âtiyye bir şî ve rûmâyâm ve bu saltanat-ı bî-bûkânın nîzâm-ı kâr-hünesî muşâhedesîne cîde-i umûrdâdrî nîşerâzîn. Şîr mîkâlet seni teyûb-âyî ki dîde-i hayâtın serînle nîşendîr. Mâdî ve mesâfide cevânîr-ı rezm-gâdan pişvâ ve gûzîdâsî ve cenûh-ı lîvâ-yı ukbâlîsî unâsî mîsûrâkede mînûbusî ve keşîde çerîb badehu dâmen-ı edîme-i hüydü küşe-i mîkîlâda herçâle edeyîr. deyu buyurduklarında Orban Beg dahî durâ-

yi pederi-yi tekâm ile esâdan sonra mansıb-ı pederiden beherdârlık husûlunda istidâd-ı hürmet ve istidâf-ı duâ-ı hayra niyyet ile azîmet üyleyüb câhîd-ı mücâhid dahi der-gâh-ı Percud gâr kâr-ı saze dest-ı meyâz-güşî ve Âzâd-ı sa'âdet-mendîne te'yîd-ı Yezdû ni ve meded-i nihî-i cevâri ile hayır duâ üyleyüb evvelen amandâr-ı sipâh ile Hocaî ve Akyaz vilâyetlerini, fevâ ve teshîhine teşrîb ve tabîs ve ezâmîle sipah-sâîlârın ı kudsî ve şerâdâr-ı rûz-ı haşm ve bîen olan dört mîlî merd-i kâmil ki heri Ağca Koca ve biri Kocur Alb ve bül Abdurrahman Kandı bun dahi Kösç Mihâlîler. Eşkân-ı urhâla meazilesinde terlib-ı çeş'atınde tabîsânı buyurub zamânî-ı arz-bâyân-ı aşîyâr ve akvâm ve mezbûrân-ı müyâdâr-ı ulzâm ve imâkânın anın ferîmân-burîğine mukarret ve mübeyyen ve o cevân-ı mücâz-ı pîşemir dahi serâ serdârlığına cân ve dîlden kabûl üyleyübkeri müayyen club cıvâleî ol merd-i meyâd-ı gayret ve hâmmet yarı Osman Beg-i sâkiba tamâniyyet ol dâd-ı pîr ve vakt-i zâf-ı bedende halel-ı cevân-halûlun bu tezdûl-ı devleti ile istîsân ve dîl-eyi mefûl-ı sa'âdetin vird-ı zehân üyleyübler. Ve Orhan beg dahi ol sipâh-ı nusret-perâh dîldârığı şar'înima bîdâyetinde kıyâu ile etenle-ı mezbûrân-ı mücâziyyetve teşrîfât-ı vâlîre ve âlâf-ı mütekâsire zâ'mıyla ikrâm üyleyüb cevân-ı nev-teside-gâniye dahi buyûls cihâd-ı nevred ve esbâb ve eslîhâ i nebete ile hoşnûd ve behrevel ve niyât-ı edîyyet ve inâyeti esân-ı kerem ve şerâhute herâbet üyleyüb Çünki Orhan Beg bâzâ-yi kavet-i tuvân-ı ve te' ve piyâ-ı geç'at ve ceng-ferâdâyide seyfi meslûk-âsâ yeklû ve hî-hemûdâ ve isbâbet-ı rey-i cihâd-âşîyete misâl-i kâşîd-ı (Ş-âşîr sâhb-i hûr-ı muvâllâ ve münende mur'âl-ı zamîr-ı murîn musâffâ idi. Ol sefer-i gazî ve cihâd-ı bîdâyetinde hâtrına hürûr üyledi ki perd-ı pîrân-ı hürî-mund ve nasîhut-ı hâkimân-ı hâmmetü ki "mâ"leri teğlib feclib ve kün bî-hilelike evsâkı mîhâ bî-şiddetike ve bî-hazîke etrânâ mîhâ bî-neccatîke"<sup>12</sup> üyle münâfihun olur ki her bir mahârîz-i gışe ve sâhîb-ı endîşeye cevânen emnen-ı rey-i mîhîre tevessül hâ'lehu lîğ-i kîne-kâr ferâdâğı şordâ ve teveğgâd üyleyüb gurûh-ı kâfirîn-ı fre-dîlârı perdev-rey-i rûşen-lânî ile zâ'met-îbâd-ı adem ve fehâva bırakmak mîhâkûn İken şîrîş-ı rûşet zamîr müvâm-ı üyârdun bîdâ ve anhâyile sâhâ ve selfîbî âlâf-ı kün-ı dâşmânâ ile murdâr ve esâbî ve üst ve bîzû-yî delâzîlî dîmâ-ı neces-ı kâfir ile dîlde üylenecek sezâ-vâr değîllik.

Nâice, Küffârın bu'zî kofîlârı Koculu yolu üzermde vâkı' olub kâr-ı turîka mahâl-ı itîcâ ve penâh oluğla her vesîle kü' ve kam'ları itîzû ve hâ'dehu âkâdâm-ı cür'et ve âkâdâm : cesâret ile deru gîlnek münâsîb görûlmekle ibtîcâ serâ mîhâ ve kalb-ı ustavîre dîşâr olâlar. Fîrân-ı rûşer-dîdeleru rey-i rûşenlerînîn feclîh husûsunu fikr ve tecmîl-ı vâlîrudun sonra askeri üç bulûk olub bir gurûh Orhan Beg sâzeğî ulmîa niyyet-ı mâbûreze izlâ ve bir gurûh dânuca-ı kûhda vâkı' kemîr, gâhda karer ve her gurûh-ı dîhî gerude olm-dâr olub Lare bir kaç gün ehl-i âisâr ile mukâtele ve hâ'dehu bir gün sâret-ı inâzûrâda münâsîf-ı kîrîden furîc şeklunde kâudû mukâkerî cînbîne azîmet ve küffâr-ı me'arret-ı şîrîk-ı musnâ mehsîr-ı islâmîlî fîrâr mîhâsâzet ile derûn-ı husûrdun âşîkîr ve mîhînde-ı sey-i hî-

<sup>12</sup> Güçp çekmedeğe askun. Sonir hilelerin uygulanışın şiddetinin dâim güvâli, ondan kaçınan ve ona yâ'kûşmandan dâim mîhâkûn olur

güçür a'kâblarından nigür eylediñleri vedeleri kalıfa çökük kâfir kalınmağla sıplâ-ı nusret-i penâh-ı kemîn-gâh ki mükuddası Kara Habuş İdi. Bûb-ı hisâr-ı rû-ı-mümîn ve kâfirin kalıfa ne'at yolunu mesdûd bile-i burd-mendâpe yâr' usrika ve hile boynehan ve heyne mâ yeşlehün<sup>122</sup> âmîl ve temâmî-i chi-i kalıfa ile hâkımî sîhâ-ı se'âlet-i çengâlini girilür ve alet-fev' kalıfa kapısına eür'at ve beân-ı hisâr ile nurâdu vâsîl ve emvâl-i bi-şu'âr ile bir mekdûr şulân ve civârî-ı glîl-i muhsâre nâil nâdîler.

Nazm

Be lât' u 'unf şede hasın nîl u kalıf gâşâ  
Be-dest u tîğ hemî ile boğ' u müde-i âitâ.

Kalâ-i mezbûrınan isitâ-yı ganâyimünden sonra eyâletin hükümcarı Kara Habuşe arzâsi ve tıym ve b'azı muhârizler ile ol hâdîsin muhâfızında temkir verüb âhîr ötro degin anda mekîn olcî. Vel-yevm ol kalıf Kara Habuş demekle meşhûrdur. egerci şundî vîrândî. Arına mezar ve mekâdih dâhil-i der'at-i sîdur. Ve Orhan Beg ol fetihden sonra Ah Şuy demekle meşhûr olan kalıfın fetihine müteveccib olub son dâhi bi-tervîkîbî: tekîlî sulh ile mâlik ber-vev'î mektûb Komur Alb'e verüb kendîni ta'dehu Geyve Köprüsünden zî şedet ile ubîr ve Akhisâr fetihine müteveccib ve ol kalıfın dâhi temâmî-i sıplâhını emân verüb esâkîr-i mucâlutârın dâhil ve hükümet kalâ-ı bu hâkım-i sâdik ile asîkîr-i istîm'dan bir emvâl'ne: vâsîka tefîz eyledi. Ve te'âyünün imâret ve zîd'âta tıym uyleyub zîkr olunat kalâ'n serdârlarıyla Kara Alb'e beşâret-i fütûhât ile vâsîka sallanat-mehtûbin hizmetine irsâl ve Kara Tekin Kalıfınun teshîrine azîmetne: ve te'âyün mu'yir arz-ı âttâl eyledi. Bu ihbâr-ı sâzerun: vukûrundan çuşa-ı intizâr-ı Osmanî'nin fütûğ'ı efrûn ve ziyâde ve hâtr-ı nigetârı ferzend-i sâ'âdet-mendînin sâfînet-ı cihân-girâğânder. Evâ-yı fetih-i istîlân'ı gibi gûşâde oldu.

Deyt

Çû şod emân ber-kadî-ı ferzend'î mî

Neyüved diğet siz-ı ferzend'î hâstî

Zâhî

Evlâd'ı mîstefîd olub istîdâd'ın boynına biçilenç kuba olıcıkda pederin gayr: zâhmetden hâsîs eder.

Bu'âhu Kara Alb'yi teşvîlât: âli ve in'âmât-ı bâli ve mâli ile-beyre'l-emân: nâil-ı âmîl ve Orhan Beg'ı evsâr-ı cihân-öfîni üzre istîcâr ve temkîn mu'yir meşîr-ı talîsân ile irsâl uyleyüb mesâli'î-i teveccül-î fütûhât-ı kiâ' ve dâd ve dâhiğen-i bukâldu emânle i umûr ve mesâli'î: ol ferzend-ı sarâdet-mendîn te'âyün sâylâhine havâle buyurub Orhan Beg dâhi binâenaleyhî râyât-ı nusret-âyânı Kara Tekin Kalıfı emânine gûşâde ve ihbâr ol vilâyetin hâkımüne huber ferzend'ide eyledi ki eger ulud ve emân ile kalıfıya bizc teslim ve te'âyün-î inkıyâd ve ittibâ't sâir sâvâite takdîm eder ise usûb-ı kadîm üzre hükümetini kendîye ibkâ ve her vechle boğ'hâl ve sâir mülâkâd olan hüküm ve tekvürün gibi mütelefes-ı kulûb ve câli zimmet

<sup>122</sup> Kostileriyle, meşhûdükleri arasında tek tek girgel konur. Kur'ân'ı Kerîm, Seb'e', 51

silkîna mânharî ve idhâl edeniz. Tekvür-i muğrûr peygâm-ı bârûde ile muhâlefet ve unûd ve fîre ve fâsâd ile mu'ânefe sûretin irâd edince ol peklivân-ı meydan-ı gayret tarrûb-i esbâb-ı kalû göşeyî ve telîf-i âlûta cenp-nemûyî ile zambûr-ı dil-âverân me'mûr ve her-mûcâb-î menşûr-ı gazât-ı pür-zûri nehb ve gürel ve feth-ı hüba mesdûd ko'nya tahris ve mehbûr eyleyûb esâkir-î nusret-medâir dahî münende : zambûr-î asel bir muayyen mahalde etraf-ı hisârâ hücrüm ve burûcuna urûc ile resûde ve uğuçî esnâ-yı ardâde mücâhidân-ı cevval kâim-ı cüm ile şebek-ı şehâdet çeşide eylediler. Anında vâde-i huk "hel terabbekûde binâ illâ ihdâil-huseyyn"<sup>20</sup> ile güher-î sa'ûdet-î şehâdeti ervâd-ı zafer ve gamûnet ile serrigete-î dâde keşide eylediler. Elbette bu görce mücâhidân-ı kuviyyûl-ilmân kal-ı ka'fa-ı kılâk ve kem-ı huzûn-ı hâke durtmî müteveccih olsalar bi-eyyî hâl sûret-î vukû'î vâkı'a-ı "con'e-samâvât ve'l-ceda kânetu râiken fe feteknânüm"<sup>21</sup> nazmûn-ı melâne-meşhûrîm menâzîr-ı a'yânda ritbe-î âyân ve ref-î cübâ-î nisâv ve def-î hüd-ı şarîhî azûnîne hîmmet eyleseler ber-hesab-ı mekâl-î hakikat-me'âd "himmetü'r-meâle tekla'û'l-cibâle"<sup>22</sup> ile köhî hâimîn ile yekâin ederler.

*Li-mâlellâhî*  
Hâkânî çî günâ her-tâbed  
An çî-râ nisâmî ne-dâred tih.

*Ed cenâvî*, herân ol gün gazât-ı nusret-sûfât ol hisâr-ı me'ânet-medîrî bi-tev'âzîli tevlû feth ve teslûr ve me'mûr ve âmir ve anî-î kerîme ve hüküm ve mahkûm ve sağır ve keimîni esir ve tekvür-ü meklûrî kayd ve zencû ile hüseyv-î evân-kuld ve cümân-gire teslûde ve tamâmî-î ehl ve iydi ve püserân ve duhterân-ı sâhib-ı cemâlini sîlâsile üsereyâ keşke eylediler ki herâmînin nûsâre-î tâb-dâr ve kal-ı abdâna bir kurne çeşm-î dikkat ile nezâre eden her ne kadar ukul ise hayret ve cücân irâsî ile sermâye-î şâ'ûrdun avûne olur idi.

*Arâbî*  
Fe lev canchum ni-ahd-ı Yûsuf'e  
Kullî'at kulûb-ı ricâlin ve lâ ek rîlû nisâin  
Yû'âî

O meşâreler zemân-ı Yûsuf (aleyhisselâm)'da olsalar idi, ricâlin kulûbî kesilür; idî degûki nisâinî elleri.

Orhan Beg dehi duhter-ı tekvür-ü muğrûn kâ üsûmâc-ı hübbîze bir ayet ve nigûrhâne-ı çinû-î peykerlerinden şive-î merçûbide bu âliamet idi. Anında âdenî zâd-ı heykelinde ser-î destur-ı hübbân-ı pari-mîrd ve karnet-î rafnâsma meşer-î ser ve âzûde mekâm-ı kâyetde hayrân ve raşk-ı turrâ-ı anberîninden büy-ü musk-ı zafer dectân-î râf-ı nâfede pinhân idi. *Hev*

Ez-lâlefet her çî ender-vehûn-ı merdüm bi-gzered  
Bîd ender şekl-î hüb-ü sîret-î zîbâ-yı ü

<sup>20</sup> .. Bîde iki iyâde, dâvâlik ve şebâketen başka bir şeyin gelmesinin ya bekliyanan ? Kur'ân-ı Kerîm, Yûsuf, 52

<sup>21</sup> .. Cükler ve şur şerepkken onlet şerepkerevî .. Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 30

<sup>22</sup> .. İkeğün gayret ve himmeti dâğları yenden söber

Der-hucâmâş her zâhid ki yek bürüş bedîd  
Şud zi-deşt ez-hayret u bi-nihân ser ber-püy- ü  
Fârî

Mezhârenin gayet istâfâzından lüz ne ki âfetenin fikrinden geçer anın sıret-i  
zabastıdır. Ve zâim hürâmân olduğuna eğer zâhid bir kerre gürse ihtiyâr: cından gıdûb  
ayağına haş kor içi

Elhâsıl; Ol bâkire-i bâğ-ı bâhşî ve meyve-i relvân ı ser-pita hedâyye tsâkî  
ile vâlid-i bûzurg-vâr-ı mülâfâfî-şîârına irsâf ve sâvî hûzân-ı bed'ül-cemâlden bu  
dânesini hûsûn-perestlerden birine ihşân buyurub rayîl i zevk-i vâsıl oldılar. Anca  
tekvür-ı kâfîri huzûra geturdûb cism-i kusfîni bûkâş kâsına taksim eyledi. Tâki  
guzûrân kîlâb-ı musallâkden dahî her biri hazz-ı vâfî ile şurâyimden tâyîr ve cîfe-  
murdârân ber-tabk-ı "ed-durûy cîfetân ve tâlîbuhâ kîlâbûn"<sup>426</sup> ol yerin sukkân-ı  
stikkânî mâlik ve hâyiz olalar ve mucâhidânın esir eyledikleri cevâri ve gâhân ve  
muhâddecân-ı nusvânı ashâbından bakâ-yı girân ile çîrâ ve ol yerde izâiyâd-ı  
âbâdanî içün teskîl ve cîsâllâm harbirini birer kâr-ı intâret ve zîrâf ile temkîn ve  
guzârdan bir emâlet-ı kasîreyi Sumrâ Çavuş'un serdârlığıyla ol memleketin  
muhâfazasına tayîn ve ol hâlûlde bir kâfâ Kozar Alb'e ve bir kâfâ dahî Kara  
Habeş'e iktisât-ı kadîmelerine zam ile tebyîn eyledi. Ka ol havâl: İznik'e karîb  
olmuşlu hemîşe yağma ve yuruyuş ve etrâf-ı te'şyâtının hâzîrg ve kîçüğün eser ve  
hâgûr ve bekûr-ı rengînterme âtes ve âb ile harâb ve ol memleketi şîret üğub ile  
sebîb eyleyeler ta ki bu tekrâr ile feth-i İznik dahî işân ols deydî tenbîh ve hâttâ  
ve kâdusî kânt-kâr ve muvâfîk bir mîkâde asker-i zâfer-üzer ile semt-i âbete azîmet  
buyurdılar. Bu fâtûhâ-ı azîme ki te'yîdât-ı Oğuzânın mukâkkimesi idi 717 (1317-  
1318) senesinde vâkî oldu.

### **Yedinci Hükûyet**

*Orhan Beg'in vâlid i bîzîrg-vârının ahdinde ikinci gazâsını ki Nehr-i  
Nakurya sevâbîlîkde vâkî' kılâ'dır. Ve mîr'âddid keli'nin fethine muvâfâk olub  
gazâ-ı mezkûruden avdet imdâd-ı Hüdâ-dâd ile Termiyânlı hükûmî Ala Şîr'in ref-ı  
fîrâ ve fesâdî beyînânkeder.*

*Ehyâ Li-müellîyihî*

Mûbeşşîrân-ı sa'âdet bu-kıyver-i tîmîn  
Resânet müjde-i feth ez-harîm âlem-i enn  
Bî-tâft lem'n-i debâl çûnki şod rûşen  
Rağ-i mâhr-futûğî derin bülend-eyvîn  
Dîmûğ-ı rub nururtar şod ez-şemâm-i tîmûl  
Şukûfe şud çu gûl bağ-ı devlet-i Osmân  
Furûğ-ı dîde-i Osmân Gûzi ân-şehî  
Ki kerde hâttâmet pî-zu kar'ân-bâht-ı cevân  
Kîlûd-i feth guşûd muemâlik-ı İslâm  
Eb'l-guzâ-ı mehâmîd-hîsâl Orhan Ellân

<sup>426</sup> Dânyâ bir şeydir. Onun tabîlîkleri de kâpâkerçer

Bi-hân menakib-i o zin sukûfe-i menşür  
Berûy-ı tulu'ı vey ez dil-i revân durû ber-hâr,  
Herişe had-ı hî'âfet mas'ûb-i evlâdeş  
Livâz-ı fetih-i mu'alla et-pâdeşâh-ı zamân  
Mîlâd-ı millet-i İslâm Hüseyid-ân-şâh  
Ki şod emâle-i refîuş penâh-ı ekûl-i câhân.

Sahâif-i meşîr ve mecnûbâ peşîmyân ve ervâh-i ervâh-ı kudûs-ı gûveştegân gâri zikr-i emâl ve durûş-ı sâlih ile münave ve pür-zuyûr ve gâbi nağârâd-ı mehdîmîl ve medîvîh ile mutayyib ve mu'âvîz olur ki egrîb-ı estâfîn a'mâlînin savâlibi merdât-ı Hâşîyemîcî tehdîl ile madsûr ve ârâf-ı buceste-meâllerin mevâzih-i hayât-ı mevfûre ve azâmât-ı meşkûre tekvîlî ile maksûd olmaş ola. Ol cökler ki sanâ-yı veyher-ı cân heykel-i kelîme-i kâfûrî ve ol musîr ki sekene-i imâni'nî-ı cân ve cîvârlıdır. Anıma ma'rîfet-ı tevhîd ve hakikat-ı Muslîmânî nisbet ile hevâ-yı hüsn-i netâ'î ve arzû-yı nû-pây-dâr-ı esmâniyân bebet-i ervâh a'mâl-i erkân-ı eb'lâda kulûs ve t'akûd-ı inşâi oldu.

Şeyr

Hod neçy-i bâtl uyvel-i lâz-ı şerâdetest  
İvvel-i e'leza ve ângehi el-hamdu ve'd-duha est

Çünkü efdâl-i ihâdât-ı cismâni ve ekatel-ı kurhâ-ı rîhânî-i Rıhmâni edâ-yı tarîze-ı e'hdîddir. Mâ'ânenki hâşîen F-veşîllâh ve muhlisen E-şerîfîlâh hâşîen bu hadîs-i şerîfde del-hâlmî ki "ribâtu yevmîn fi seb'îlillâhî hayrîn ummî ell-vevmer fi mâ sıvâhu'dur."<sup>21</sup> Şâyeste-ı sâiyiş, ola Zira me'nâ-yı cihâl cân-ı Hâdî'de cân vermödür. Veşşihî-i mezâda kazın hayât ve zindegânî-ı ta'lepl eylemekdir. Bînetîcî bir nefat ki şakîm dîlî ve cân îla ola. Cevârlî ve erkân san sâih ve esbâh-ı takvîm mesâbosındedir Yâkıni a'kulûs kâ'be elyek ve sofâ-yı akûde-i a'şânîye ebak ve evfâk olmak mukarrerdir.

Bey

Kâr-ı tu perveden-ı dîn kerde end  
Kâr-ı kiyân kâr çunin kerde end.

El-hak rûy-ı insâf ve anisâfîlân bu ferây-ı kâ'et-guşâyı ve itihâd-ı merdûnîge'î kâr-ı ebâd ve rivâ-yı Hîdâyetle hâmedâr-ı Âl-ı Osmanîm mî'lek ve hâkkim-ı İslâmîyesine husûsan ol mehdî-i salâtî-ı kâ'âf-ı mek'ûn Orhan. Beg'm mehdî-ı tarî ve meziyyet-ı emîni-kelîmî vardır. Nite'ym bu mî'lek'êrîm şevâhîdîce'îm bu kâr-zâr-ı gözâpîn dîstândir.

El-kessâ: 718 (1378-1319) senesi şubâr-ımlân bir fasl-ı zemînsânda ki der-vesâf-ı zemîstân ve şâdet-i serma der-niyûn-ı sipâh-ı kevâ-yı tabî'ânın duyûş, erk-î e'ş ve hâreş ve sultân nîmîyemur şipêh-sâ'êrîkî galebe-i sultû ve emtî'ân kâhûl-ı kâh-sânu karar ve hiddet ve şâdet-i serma ve sûret-ı şubâr-ı Âl-ı revânîm enâr

<sup>21</sup> Allah yolunda bir günah ol etmek için Allah için yıl alınmıştır bin günden hayırlıdır

te sîr-i rûzgâr ile nîrânde-i şimşir-i mîrâhid-ı kâr-zâr olmağ udi Nih ve celâlin yarın  
 buz ve kolunu gîlâf-ı tevîlû'n-nevâdimûn kâr-fevâhukdan tokub kalmıg udi. Ve  
 nevât nevâzesi samadan sefîyât-ı mîceflâ-yı anyânet için mîzâkkul celîd-i rûy-ı  
 hadîdî tevdî ile eslâdâda gösterüb sıfır-ı sul-dîde zemîstân-hüme-ı burûc-ı cenûbîde  
 galebe-ı servet-i kuvâidun senâ-ân ile hoşlanmağ .ubâf-ı uhû ve tennûr-ı felek-esir  
 burûd-ı yemânî ile pûşide elub ve cevşar-ı pûşârî âb-ı revân-ı şîmed-ı emed yazı  
 buzun gîlârını ile? -i darîr nem-î serme içün hâlâ-yı cebbe-ı dîrâf-ı ebbâ ve cevşere  
 örtünmüş

Arabi

Lebise'z-zamânü mîbe'l-celîdî cülûden

Ve kese's-sîdâ mîze'l-bu'ûdî burîden

Fe'el

Zamâne buzun cildler ile kışkırtmış ve şîr dahi havanın soğukluğunun  
 perdeler ile kisvettelenmiş idi.

Ve şâh-ı cevân-bâh ve kâc-ıân-ı fîdâ'î-ineğâzi Orhan Beg Güzâ ol  
 zemîstân-ı hî-emânâ peder-î vâlid-gûbetânın ekserinde diyâr-ı küffârdan bir tarafın  
 gazâ ve cîhâdına istîfâ-yı izû ve ruhsat idüb pîrân-ı sal-şurde ve pîş-ı katemân-ı  
 kâr-azmûle hususan Ağca Hoca ve Aykıl Ak ve Kara Hahuş ile mutâraha-ı sefer-ı  
 gazâ ve cîhâd ve dayîme lûs-ı zemîstânda keremiyet ve orzu ile ma'faka ve kütâh  
 yâst edür üh Ağca Hoca dahi rey-i münâsib ve fâkî sâyh gürûb Nehr-ı Sakarya'nın  
 kenârında bu'zî muhkem kalınur kalmışdır zı eger kabza-ı teshîre dâbil ulur ise  
 anların müzâheretiyle memâlküden kan vâfirî Trabzon Deryâsı sâhiline degün sâhillet  
 ile hayr-ı tasarruf-ı İslâm'a gelür ve ol kalâlarâ vâfir eshâbı fütûhât mübeyyü ve  
 mîrettet ve Konur Ak'ın ve Kara Hahuş'un kîlâ ve mesâkini ki ol kalâlara zkrâhdır.  
 A'zamî mukaddemâc mîtaltebedür Zira ki ol kîlâ-ı kâfirînin mübâzihur anların  
 burû-ı civârında bulduklarî ecilden tahsîl-i mî'âş ve zindegârlîken dil teng ve rûz u  
 şeb gîlâf-ı endîşe-i muhârehe ve cengdirler. Çünkü cümle fütûhıyla Ağca  
 Hoca'nın bir rey-i münâsib görüldü. Ol vâlide Orhan Beg kîlâ-ı mezkûrenin azm-ı  
 gazâsını istîzâde-i pederiyî ricâ ve vâlid-i bîrûzg-vârutun uez ve ruhsat ve hayr du'â  
 ve cefûzâ-ı himem-ı mertûn-ı İttidâ'dan sonra husûbı cefâr ile mehdîl-i zîlâ-ı  
 fethunde-âsâr-ı kâimâda ki zemân ve zamândun işte-ı feth ve gûşâd nümîyân ve  
 nevbet-i devlet-ı köffâr ve muhâfizân-ı aktâra sipîb-ı muklûr-ı deymûh gibi mev'ud-ı  
 inkîdâ ve naksat icrettüh etmiş idi. Orhan Beg bedraka-ı sıdk ve niyyet ve  
 rehberünüñi devlet-ı Şer'î ile ol kalâların fethine azîmet eyleyüb elzîf-ı bulâddan  
 silâ-yı zamm-ı evvelen Akhisâr semtinden şîrû ve Kulegüleşgi) Ka'osını dâhil-ı  
 hisâr-ı esâkir-ı nusret-şîr eyleyüb ve hî-veffkîhî'l-celîdî zamân-ı kulîlâe ikî kalâ-ı  
 mîlîlet ve nâm-dîrî mahkûm-ı kubza-ı ükîdâ eyledüler. Ve mev'ud-ı işte-ı köffâr  
 ve mesh-ı dîn ve âyin-ı emîrîkân ve fîccârâ bîr vechle levakkûfa mîhlet ve karar  
 kalmadı.

Bayi

Desl u tiğeş çu pîy-î köfr bi-besl

Heybetiş gerdem-i aduv ber-besl.

Çünkü burda-ı kalî-i âsuman-ittîfâk şîr-i aşîm-ı islâm'ın sencek ve alemleriyle tezyî ve pîc-zînet ve ol menâzîl-i firzeten Kapucuk Kal'ası fethine ezîmet eyleyüb ânu dahi dâmesini sodd-i soûd-i sîmân-hadâl de teslîd ve her tarafdan rûy-i âyine-i kirdâri çehre-ı feth ve zafere mukâbele ile te'kid eylediler. Ol kuffâr-ı fücûcâ eyyâm-ı istibâdî serhadî-i imâdâda keşide ve ehl-i fesâd ve bîgâm ve inâhî mezîd-i dînâsâm ile şive-i cihâda tesîde eylediler. Anca bir gün be-muktezâyı köz-ı âsumânî usâkîr-i Müslimânîm vakt-i çâr fışanbîrîmde kâfir kal'âsından birünin hükûmetine bir zahm-ı mehlûk isânet ve o cehabât-ı canğûzâm te'sîrinden tesîde-i derekâvî helâk ve ahâlî-i kâfîrîm ekâerîmîn imtîcâd-ı harb ve knûlden âzâ ve cezâlan zahm-nâk ve ehdân-ı hayvânîden mîtrâhemet-i ehvâliken mâneside kâlib-ı bî-rûh üfûde-i hûk olub hâkm-ı unesûrân helâkînden sonra bîczârîf kal'ayı mevâh-ı Orbânîye teslim ve ihâsâs ve derûn-ı hisârî âlâlegâm-ı çirk-ı cîrakân vücûd-ı nâ paklerînden helâs eyleyüb bîdohu Keresteci Kal'asına tevaccûh buyurdılar egerçi bir mâddet eyyâm-ı mutâsara imtîdâd hûkûd lûkû âkâbet-i kâfîrî bir gıtaş rûzgâr-ı âyine hîç-ı mücâhidînden kenâcîlerin sîret-i aez ve vîdârlîrîn müşârele ve müşâyere ve âvâze-ı fîvâhât ve nusret sipâh-ı İslâm'ı kâlib ve bûsîlden pey-ender pey istîmâ' ve mîhâyeme eylediler.

*Lâ cerem,* teslim-i kal'aya rûzîdâde ve ahd ve nîsâk ve akîd ve zîmmetî der-nîyân ve kânûn-ı emân ile bâh-ı kal'ayı rûy-i İslâm'ın gûşide eylediler. Ve ol husârın teşhîrînden sonra ol diyârın usûkîvî zâfîr-mesâir tehlîzine kâhî gayrî yer kalınayub ol husûn-ı meffûherîn zâmmından sonra herbirini sevâbî ve levâtlîkî ile tevâbî-i Orbânîyeleri biruce tevlîz ve takrîr ve cümleninî murâfîk-ı bîrîc ve erkânî partov-nûr-ı imân ile muzeyyen ve mînevver oldı. Ve darâyî-i memleket ve suğûr ve mülâfâzât-ı hudûd-ı sîmân-ı kuffârı mucîlûd ve müddâne bir bîhîç-ı sipâh-ı nusret-pesîdî mütâbâzîyle Ağca Hocâyı muhîssîz eyledi ki ehl-i bevîhîcî muzaffîc-olânın tevâfî idâre-i mülkde rîyât-ı mücâhedetî ale'd-devâm gûşide eyloyeler.

*Lâ cerem,* ol sipah-sâltân-ı melîhîm-ı kuffâr ve mübârizân-ı cihâd ve goygâr rûz-ı müte beru cîmbde rûyî-nîsâr kal'alar feth ve teşhîline hîmmet ve medâyin-ı bîlâdde dâd-ı müddînetî îzhârîyle şöhrî bulub rûz şeb ot arkasında ve eger hânesinde isârahât ve hâb-ı rubut ve umîmî tarîka-ı "edgâsu cihâm" ile ölenî merâmde müşâhede ve tekve-gâh-ı üşşîyede türküs ve şapardan balîn ve poster ederler idi. Ol şîr-ı merdân-ı hîdâr zâlık gulgâl-i pusban ve kavğâ-yı yezek dârlîp-şeb zîrde-dâr'ından çağrı-ı kevâkîb sevr-ı merâzîl-î felecede bîddî ve mîhr ve mîhîm kulakları anlırın iznîne kös-ı haybur-me'nusterînden gayrî sodu işîlmez idi.

*Beyt*

Sipâh-ı mî çâ mîbed-hân-ı nîcîr piş-ı nîhîv  
Sadâ ya kös-ı salî der dehd be-plî ü evvân

Ol pişvâ-yı mîbârîzân-ı zâmmân ve yâr-ı gâr-ı hâmedân-ı Âl-ı Osmân Ağca Hoca dâni şb-ı Sakaryâ'nın bir ânet tarafından Akova ya ve levâbîyle ilgîr ve âkân eyleyüb ol vîdyâtin dâhî bîkâr yâterîm sîk ve tehlîc ve hazâm dâhî darb-ı dest-ı vâdetî şîrîşî ile teşhîr eyledi.



*Beyt*

Eğer bunde küşîş komeî berde-vâr

Avîşuy bi-sâzed Hâkîmîvendîgâr

**Sekizinci Hikâyet**

*Çanda Beg velod-ı erşedî Orhanı Bey'i Bursa hisarı fethine isnâl eyledi ki buyıtsın ve ol tevecchühün zikrini Edrenau Tekvînuñ kahr ve işisâti ve Tekvâr-ı mekâhîrta helâkine muvaffak ve memleketinin muhâsara ile fethi ve tekvâr-ı Bursa ile işfak-ı sıh ve memleket-i mezkûrlerin testîni beyânınıdadır.*

Lâmüdülfîhi

Kubâf

Neveliz ki şad fezâ-yı gülşen çü emân

Şelâşelâ-i gül der-û şad cilve-kimân

Çünce zede hayîne-i münakkıy der-şâğ

Ertâhta ez-şukûfe gul şâd revân

Sifât-ı bahâr felh-i âsar müfettihi cyyân ve fîvâl vîl ve ol mevsim nûr ve zibâ-zîb ve cemâlide ki meymanede her bir sûtân misâl-i vâşîl-i mev'ud-ı vizâl ve her derinde rakkâsân-ı sabâ ve şîvâl buzm-ı rengin-i muşşîrân buğça cevval idi. Ve melik-i mâluk nâm rûz baht fâcete ve tâl'î tîrûz ile kusâr-ı mînevver bahârde zehed-i barânde ve gül-i burârî-i talî'î mülevven şâh-î şâr üzre meanel-i gîlî sîfânde küşer-i emânî-i sultârîde ârâmide idi

*Beyt*

Kâh bâlîde zi zevk ve ebrî malûde zi şevk

Serv nû-rakşed be-naz ü gonca mî-hâmîd bu-kâm.

Utîrânın şâhinşâh-ı zamân cevânân râisâ-beykel-ı sevr-i çınardan nâlkîri nusret şîr ve nev-hosreğân-ı gülşeni gülşari fezâ-yı meşâ zîre âzîm ve leşkari zifer-nigâr ve sevânîd-ı buğ ve bahârî serâdik-ı sebze zâr üzre temâşayn şîzîm olmuş idi

*Beyt*

Sâye-i ebr-i diğer ber-ser-i büstân üfîd

Sâye eş-îndîb-i ser-sebz-i büstân biğed.

Ol vakitlerde ehl-i haşmet ve cûhûr nazır-gâhında tertîb-ı arzuğîh-ı sipâh için esâkir-i nevhîz-i sebze-zâr ellerinde serûz harbeler dutub çâhûz ve çâlek-ı piyâde revân olub "ve huşûe li-Süleymâne cîvâdîlulu"<sup>328</sup> nazmınıñ tere zebân-ı ehl-i zamân ve zamânı pîr-ûğûz ve çavuşân-ı inâdın güya fezâ-yı pest ve bulend kub ve sabrâ-yı "yevmaizîn yevdûrûn-nasî eşâten"<sup>329</sup> eylemîyle pîr-âvâze eylemişlerdir. Beyzân-ı sobkor ve seyyâr ve müstâ'n-ı cahân peyûpîç-i revân benefte-zardan rengin-i tabur zeyneli kordûz ve cevânân-ı buğün piç-i pişinde kîyâm ve cevânân-ı

<sup>328</sup> Süleyman'ın ösâklerden âzanulardan ve kışlardan ordusu toplandı. Kev'ân-ı Kerîm, Nersî, 17

<sup>329</sup> O gün hazretler işlenmiş kendilerine göstermişler için bülâk vâsîle üfâretler. Kev'ân-ı Kerîm, 222a, 6.

âli-nijân-ı arûs ve âzâd-ı kuşunmîlân sulûf-i vâkıf-ı namûz-âsâ zir-i hağlâdâ nûz-ı  
dûrâz ile mûpence-ı sânan cümlesi bulund ve ser-efrâz-ı mûkâm sâiler. Ve cevşen-ı  
pîşân gence-i miğfer-i zer-i nîpâr ve kûlûb-ı zer-kürle: ber-ser ve meyân-ı safî-ı  
tavbûrizâmde kemî-yet-i pâdişâh-ı şâhsâr üze sâvâr olub

*Beyt*

Ne-hûl üh ü şemer bi-zerre ve hud ü hûbâb

Çünkü berkesiz kamıusâz bu-merdüm-şikenî

*Feyt*

Çünkü Yıldırım merdüm şikenlikde plâ sevdedir. An-ı revân hî-zerre ve hî-  
kûlûb ve bi-hûbâb olmur.

Ve bu muemalî pâr-âliyyân ve mahşer-i âlem-i intozâm hî-ı edâ-yı kelâmde  
hamşur-ı zevkûd sebze-i fîlmî gulâfî dehan ve tîğ-i zehâmî myân-ı beyândañ keşide ve  
meyân-ı iuctdânda câstûnî mübdâzîmî makâm-ı tecrârı nuside ve gül-ı sad beric  
sipere-i lâle rengi şebnem-ı selâmı ve kubbe-i gence-i nûzûrî ile meşûn ve ber ser ve  
temâşâ-gâh-ı şâh-ı kâm-kürâ bîzur olmuş idi

*Beyt*

Şodesî ber sipere-i hîzrân pişize-i nem

Hûbâb ü âliyre-i üb ü katre-i bârân

Vü garden-keşân-ı şem-âlem-i narîn (narverî) ü safîd dâr

Vü ser-efrâzân rasub-kodem-i şevvher ü şîrâr.

Top ve tefenç-ı mûkevver gurûbları: âmilâ ve lûzâr ve çavîşân-ı sobû ve  
şimâl ve sâğûf cevân-ı kâr-zâde zâbîl-ı yemîn ve yesâr olub ve sûsende zebân-ı  
lele edy-i âb-ı revânde senâ-yı sipoh-dâr-ı ehl-i imân ile ratbu"-lûsân ve ândelîkâr-ı  
cûz-hân-ı nev-resiklegân ve bosân-ı gülîstânâ mağîre-sucâyân olub "la tenfîzîne illâ  
bi-sultân"<sup>300</sup> ile şîrin-beyân olmuşlar idi.

*Beyt*

Keşide sâsen-i âvâde deh zehân-ı kasîh

Hezar dest sây-ı âsumân-gûşâde gûdâr

İlem kunced du'â roz ü şeb ki hâd mudâm

Çınar azâh-ı cevânî-i hîy-ı ber-hordâr

El-kissâ: Böyle bir rûzgâr-ı ferhunde-âsâr-ı imhâride ki şehîh-i cevân-ı  
emr ve devlet-: şâhân-ı kâm-rûî ve namudâr-ı meded ve yerî lî hûd-ı cevân-ı  
hûsrevân-ı bâ-kudretî turvân idi. Bir hengâmede ki sefirâ-ı subh-ı pîr vâkıf-ı seheride  
şukûfe-ı şecer-i misâl bu emrîmânîsâ gâh-sâr-ı dîreht-ı kohnu-sâl bedea ve ribâl-ı  
gâliben teninçen nûbayân olmuş idi. Y'ani ol pişvâ-yı mûteâhîrâr-ı din ve meşde-i  
selâtin-: Şer'at-âyûbîlîmî tav-ı şemâl ve asl-ı resîhtinden menbâ-ı zâlâl-ı tevîf-ı Jarîf  
ve meşrâ-ı selsâli Şer'î şerîf İhyâr-ı Rûm ve ol merzbândı gaye-i arsa-i  
kordengîz-ı muğâzi ve gavs-i hâlikân-: bevâdi ve meşîzi Osman Beg Uğâzî  
(arvehallâhu teslâ ruhcı) ve şîrât ilâ selâtil-kıyâmeti) ferûhânî ul halâkde

<sup>300</sup> Ama Allah'ın verdiği güç olmaksızın geçemezsiniz ki, Kur'an-ı Kerim, Rahman, 23.

şikâyet-i nevîsî-şeyhî-i nûriden nîsî-i çemen-i hilâfet üze hürriyân-ı gül-efşânıye  
âmâle ve evrak-ı şükûfe zohâm-ı hâfî âyet-i nevîdî-i "veştalef-re'su şeyben"<sup>311</sup> ile  
bed-âhî-i rûzgâr-ı bî-bekâyı takâr şon istîşâde gûşâde yelkeniy idi. Amma ol ser  
ve saihürde-i cebbâh ben ve dâmenimlen geyet rûnâ ve lûdâl ile bir nihâl-ı ulâh  
serî-ı âverde ve esâbistân-ı hâfîfet ve cihân-yânuûde meyân-ı şükûfe-i şîv-ı  
Osmânî'den sentere-i yecere-i tayyibe kemâl-i ney' u nemâ ile perverde olub asâkir-ı  
nuare: ulâyim-ı İslâm bâlâd-ı küfre ve abdule- esnâr İslâm-ı ezhâr-ı sebze-zâr ve  
evâk-ı gül-i mery-ı zarın zebân-ı sînâ-ı nuhân küllân-ı şümenârî ile tabris-ı gazû ve  
cihâd ve umûvârî-i şîvâh-ı zâfî-yeûûhî nîmet-i devlet-i Hüdâ-dud ile hâlet-  
gûzûşâ İsmâdân-ı Osmânî'den bu heşâret-i Yazdânî ile istidlâl ve tükâl eylediler ki  
"vekkurû iz entum kullân müktefâfîze yehühîne en yetâharatlekumün-nâsu fe  
âvâkum ve eyyedekum bi-nasibi ve tazekakum mine't-tayyibâti İntallekum  
teşkurüm."<sup>312</sup> egerçi Osmân Beg'in dâle-ı murakabesi mübâhazâdî dîn-i Müslimânî ve  
erkîşî-i mesillî-i kişver-siânîleri bentiz mefîdîr degil idi. Amma ehret-i golbe-i  
spâh-ı pîri ve zâf-ı esbâb-ı ekdâm-ı dâlîmsine terakkîd-i esûr ve mukâvemet-i  
açûk-ı ihlârdan futûr resîde ve arûs-ı marz-ı rikrîs-i melîsî sebebiyle hâlet-i  
siddûk devlet-i cevânîni i'tâdd ile me'ûnk ve meğûziden kadûm kerîde olub  
huyurdîlar ki

*Bejr*

De-pny hâşen ez-dest be-ıncî hîzed  
Fevân be-dest kuncem çün kuncem kıyâm âğâze  
Driğ ömr-i gürâm ki vakt i der-zed u hürde  
Driğ nîz-ı cevânî ki seft der-tek u lîz  
Zi zâf-ı zarî-ye hüd huy-ı mery mî-şevem  
Zi zâf-ı zar-ı bînd nîhem be-ıncî hîz  
Çü ustâvâr ne-hîde bîrâ-ye ömr çî sîd  
Çü pâyed or ne-hîşed be-ıncî L mâlme-râz  
Ke hî

Ayağ ile kalktıns elinden gelmedikinden elin ile vurupub kıyâm ederim.  
Yazıklar görün-kadır olun ömr ki birinâde ve yemüde açûb ve evyân-ı cevânî tek ve  
lâzâ girdi. Başımı zânûya koduğınca zâf-ı pîri hasbîyle dîmâğuna bîy-ı mery  
resîde olur. Çünki hîçî-ye ömr mînkemî pây dâr degildir.

Mal ve câh ile fibr eyleme deya bir mîkâdîr teessûf ve bul'duşu mevîvî-i  
pîri ve zâf-ı heşâriyyet ve nekâm-ı esulâhî ile gene-ı inzivâcâ bîkûdîns-ı nîkâf ve  
ibâdeve tâzib ve râğûb idi. Lâkin ferzend-ı hâlet ve vîris-ı masned-i şerîfin hurûş-ı  
cevânî-ı devlet ve şîkûve-i merçûnîği savlet-i teslânkî-i tekerâd-ı nâ-tüvânî ve telîfî-i  
pîri-ı pedetî olub âyân-ı cihân-hânî ve gûl-sîlânuûde vâlid-ı mâcîdînin  
kîmmekâmîlîğünü kemâ yembâğî rîbî et ve pedet-ı hîzürü-ı vîlmet dâbî hîmret-ı nîsî  
sîdk niyyetme zînim-ı-ı gayret olub bekîriyye-ı havâî ve atîyye-ı çendîlûc-ı omr-ı bî-

<sup>311</sup> Rabbin gerçekten kelimelerin sayılıkları sayıları şerhî Kur'ân-ı Kerîm, Mâryem, 4.

<sup>312</sup> Yer püründe ne sayıde okûğunuz ve sayıf sayıdığınız için İnkılâbın sîdî emr olubuk ulp  
gülmeyimlen korktuğunuz zamanlır. İhtelâşu. Allâh şükûdeve'iz deyo sizî tarâduzen yârdemîki  
destâkîmîş emir şeylerle rûkûtaçıdır. Kur'ân-ı Kerîm, Fâfîl, 26.

sehâlet ile ferâz-ı bahîyînin kânâf-i rûbet ve iktidâr ve devâm-ı istiklâl ve istikrârda müşâbede ve reh-nâmânî-i nesîyih-i muşfikâne ve irşâd-ı mesûlîh-i hüseyâne ile bekâyâ-yı muâlib-i evâr-ı Osmaniî ki zamân-ı fursatta adem-i mâsû'üdeyden vakt-i âherü azevkûf idî. Kuvvetü ser-pençe-i merdânîği vakt-i kudret ve kudret-i bâz-ı-yı fursânîği Orhânî ile temâyet-pazîr ola.

*Bey*

Çü hâhi ki hâcet beânâd be-ây  
Pâser-ın sar'âdet bi-y-âmîx ur'ây  
Mâ-kon tekye ber-dest-pâhi ki lûst  
Kî rûzû nûmet ne-mîlnek be-dest  
Fâ'el

Eğer menâhın yerinde kalmak ister: sen evlâhın te'y ve sar'âdet öğret  
Mâlik olduğun ihtîşâmın te'yelerine: Her gün olur ki re'îze: belâh oldu nîmet  
kalmaz.

Payide yine vâlel-i erşeddür ve muvazâmî-ı andr-ı mûkîmî-ı mîstânîdî ve zarûriyât sarf-ı neyyet ve hürmet-i Osmaniî den ez-cânle fâh-ı şehr-ı Bursa ki on bir sene ale'l-levâlî'mînetü'ü'ü ile mukaddemâ't-ı esedham bünyîd ve nûkâ tedbîr ve teshîrîm zivvâ-i levhâ-i fâdâ emîğ idî. Zîki uluvalığı Üzre Fursatın ün cânibince on iki kâfâ binî ve tunkâ ve birâderzâdesi Ak Fîrâf ile gûlîm-ı husû olar: Ak Balbâçığı ol maslahatı tertîb ve tekâmîle ta'yîn ve ol mübîrîvân-ı sâleb kadem ve mücâhid ve mücâhidün-ı nusret alım ehl-i Hisâr ile mübâreke ve peygâr ve mukâvemetü mücâvemet ile isturâd ve şardun şerra mü'î-i dîvânî kâriarın izlûvâ karar ve Bursa lâkîmîm ve söyür âhâlisinin teşyîyet-i kâh ve gâle ve tû müddet bi-konkum kuvvet ve kudretü zindogûnî hayâtılarından mâlik ve mâl ve servetlerinden kölliyet ile mâ-nâid olub şehr ve husân sâh ile teslîm ve tevkûf ile tevâşîni arz ve esn ve mahruka sâlimen ve emzâm istabûlâ tevcedüh ve azîmetü taleh-i rûsâat ederdîr deya merd-i meyân-ı sâleb-i sebât olar: Osmaniî Beg merhamet-ı sâfîta ihbâr-ı mütevâtîr râsî eylediler. eger bu şhâ ve mîsâza temâyet ve ilucâlarına müse'âdet buyururîr ise bâhâ husûrî rûy-ı İslâm'a gâşide ederdîr. Lâkin bu mastubun temâyetîmîr. Osmaniî Beg'in tevcedüh-i nefîs-ı nefîsâ zarurîdîr. eger Orhân Beg'e dahî haber ederdîr ise bu maslahatı temâyet-pazîr ulur. Her çend Osmaniî Beg'i evlâmetü bu maksûdun husûh için cenâh-ı himmet ile ta'y eten ey'edî. Lâkin tarâyât-ı manû-ı nâktis akdâm-ı tekâmîmî pâr-ı berîf-ı tecvîm ol'asgla bu vacîhle olur ise o'sun deya arzû-yi çend sâkenin kölliyet-ı teyîr husûlî için kölel-î hilâfet-şârtî bu rûb-ı savâha delâlet ve evvelen Fârenus gazâsına azîmet etmeği gayrîla zâhbî-ı ekîd ve müdâvet-ı hâkle ol gazâ-yı mukaddîme-i cenâh-ı metâlib ey'yesin deya te'şîl eyledi. Zira Osmaniî Beg anîsâ. Avtoğûlî Alî'î Edreusî'nün bâhâta Devîmîmî Tekvîr şehîd ey'eyîb ol vakte değin knîl-ı mesûrîm fursat-ı intikâm ve mücâzâhî mukâfâ olmaduğundan gayrî Bursa Kâfâsına mevâd-ı teshîrîne dahî evlâ-ı mîmîmî'et ve mücâfâ'ân zulûd ey'lemîdî.

*Le' ceterum*, munâsaba sâleb-ı hâl evvelâ ol manî-i dâllîm tîkî: mâlûbdar cefî ile akdâm ve menâkelal ve kâfâsın lehâd Bursa teshîrîmî unûrîvâ

utukaddinte-i mehmûn eyleyeler. Çünkü Orhan Bey vâlid-i emelidânın ısrarı ile bu hizmet-i dünyeye tevaccüh ve sipah-sâlarân-ı râni-dârdan Köse Mihâl ve Turgut Alb ve Şeyh Mâhûdî ve Abû Hâsen veled-i Abî Şemseddin Şeyh Ede Halî'nin birâdeti ve gayrihinin refâkât ve muvâfakâtı ve ta'vîn-i Kanûn-î Osmanî'ni uzatı evvelâ bidrentus Vilâyetini teşhîr ve kahr ve tesdiminin esbâbını müretteh ve müteyyâ eyleyip müteveccih oldular. Edrenus-i la'în böyle bir sipah-ı pur-kâm tekiid ve tahkikinden sonra yakinen bildi ki ol mübârizân-ı firûz-ı beng ile muhîzehe kâris-i hayta-i fehri ve ferhengdir. Ve derâsi kâfi ve vilâyet hah harâmîh tamâm-ı evlâd ve eşbâ'yle bir küh-istân-ı mürettef ve müteassibula tahâşşon eyleti. Çünkü asâkir-i İslâm kâfi kapasuna atırb atukâfuzadan hali görince reh-nâmân-ı talâv' ikbâl de öyle bir hisir üstüde-i pur-nâf mâi bi-beng ve cûdâi mu'ahhidân-ı firûz-ı me'âlis musâhhar ve müveccer olub ve jenge-i kâfirân-ı şâhib-i vukûf ile görüñh Edrenus'ten âren-gâhını rûb'e-i tahâkka reşide eyleyüb ve mahall-ı mu'ahhâzeye sâvâcun su'ûd gayet ile düvân olmağlı tamâm-ı i'şkeriyân-ı piyâde tarik ile münend-i köpek-i küh-sâlti devâd-ı revân ve ol kab-ı pur-şakâhın jest ve bükendine hürânın ve kârdân-ı esâdrat ve musarefî dâle-i kâfilâra müqâyyân eylediler. Çünkü firka-i ehl-i düâit sipah-ı zâfer-ı medfur ol ehl-i âsûmân-ı musât kubresine münend-i ikûbi tiz-bul hücum ve surudların murâyâne ve musâl-ı seyârân-ı rüyâ-ı kârdânın mübâyene eyleyüb bir vecihle münend-i âta kâfil olamadıklarından bî-levakkuf arz ve mâl ve eslenlerini sivrâneten itâat va ukuyâd için istikhâl ile iltefî ve ulûd ve misâk ve âsd-i zimmet ile ehl-i İslâm'ın kinâyet ve müveccerine muzhar olmağı ricâ eylediler.

*Beit*

Çünân kân u râ-kâm bayed süpürd

Be-hodgânt: ki pay muşâyed süpürd

*Kıvıf*

Be-âcıyâ bâki degildir der demez elbette bîskinalıdır. Çünkü böyleleri kendi bildiğine kapıub iş işleme.

Nitekim Edrenus etb'ının telâmiyyetini görüb ve nevbüt-i istisâî âhore erdiğini bildi. Tamâm-ı ehl ve iyül ve etbâ'ıyla tavf-ı teğker-ı İslâm'dan sîd-ı vahşî-sıfât remide ve tîg-i helâk-i aşpâhdan reşide olmak istüühvâzıyla mân-ı firânı semt-i firâz-ı köhe kuşkle gider iken itilükâz-ı zamânî ve arâs-ı âfâk-ı nâgihânidan hîr-i musârnâi-gicizde hîrâs-ı tîg-i tizden esnâ-yı râlîde pây-i semerd-i azini seğ-i belâyâ dâçer ve esb ve silâhıyla yukarıdan aşağı dâğûnsâr olub bî-levakkuf derk-i esfeli sâfilîne degir. gâvub egerçi ol sehoş ile tîg-i hûn-hîr-ı guzâldan hafîs ve enâre bulub anına tahaka-i zîrân-ı nîrânâ revân oldu.

*Beit*

Düçmen-i ehl-i hak be-ân zürî

Hod-be-hod küçle şod besad-hârî

Eld-i hak-ıa her ânki hod-hâlvest

Rûz-u çâm u câh-i o çâhvest.

Merd-i meâfurun müteâhlikâti ol hâlet-i garîbeyi görünce müteaccibâne imân-ı sırfîni hâzîneşüle ve güzâli-ı gayret-sifâtı datû mesâl-i mâlik-i âcâ: der-akab tesâkle ve ibtidâi idâretus-sîlâhî ser-i müddetini burîde eyleyüb imâmîni-ı ehl ve iyâl ve mâl ve menâhın esâ ve yağma ve bu inâyetillâhî teâfîs o gûce bir memleket ber-vech-i âsâni nasîbe : zümre-i Müslurân: olub ka'ânna der u dîvânı Eâfenas-i müddetini buht-ı ber-güşte-i rûzgârı gâbi hâk ile yekâzın ve esbâb-ı ser ve sâmiyyetü nec-bâd ve perîşân eyleyüb müdaferrük olun re'âyâ ve acezeyle vatan-ı kadimlerine uslûb-ı sâbîx üze iskân ve adl ve methamet itimînân ve imûret ve zirâat ile abâd-ı âyende istinâd ve tarâf-ı Şer'iden âzerlerine mü'lemed bir zâim ta'yîni ile istinâd eylediler. Ba'üchü ol serdâr-ı uzaffar yani Orhan Beg nusest-ı eser ganâyim-i valîs ve sipâh-ı müttekâsire ile teslûc-i Bursa'ya niyyet ve müâde-i buht-ı mes'ûd ile keth-ı mey'ûde azîmet eyleyüb Pınarcıya demekle ma'rûf mahalle sarâdet ile vâsil ve mâzil olub dîvân-ı me'âzid üze ye'n u bisâr, asûkî-i rusret-meâm dâulasıyla mesdûd ve mahsûr eyledi. egerçi nihîli za fîvâc nazar-ı eh-i İslâm'a nûbe-i kâhîke reâice ve sukkûn-ı şehrin zehrûniyyetü hâlet-i mehmasaya kûşida xli Annus hâkîm-i kal'u ve a'yân-ı memleket tevakûf bînd-ıyî ühdûd ve tahkik-i tacik-ı emân ile vaz-ı kâhîke-i emân-ı mey'ûd câ-besâd burc ve bânâdan zor-ı bâvâ vâhür edular idi. Lâkin yine meîğ-ı nâm-bismil-âsâ âvâke iza'f ve mâ-levânilerin âyukâr etmezet idi.

*Beşi*

Eleme vakt der-kayd-ı gâmi-i mübretâ  
Yeki destî haz dil yeki ber dâdî

Orhan Beg emri-ı usûlün teskîl ve müdâhuz teyisr ve tahsiline ber-vech-i Eîsân-ı tedbîr musâdâkâti sâlukaya binden Kuse Mihâl ri-Lâyentet ve müâsâmetet ile uslûb-ı kal'u için hâkim : Bursa'ya irsâl ve mezbûr dahi hâkim-i mesfûre me'de'l- vâsîl husûl-ı merâm için birâ-ve peygâm ibtidâi kâ'ile vad-i iskân ve emân ile ühdûd ve emân-ıyî kelâmâde çeşni-ı tehdîd ve mic'âl-ı çeşyîsini dahi ifhâm ve üfâde eyleyüb ehl ve iyâl ve bânîmün ile şive : kayd-ı emânda Sönet-i Seneyye-i Fâhr : eîhân ve ber-tubb-ı hudis-i şerîf : mü'enz-beyân 'men âmetne recûlen âli me'sûd ile veyhi etâ talu hâvâel-uzri ve me'l kayâmet"<sup>333</sup> ile emân ve memleketi tesdîk ve tamâmî-i ühdüiyî akd-i zimmet ile âfâta kayit eyleyüb em'ânesine bîfâ-ı mâl ve menâd ve herçuse kendü mukâmmâda istisâr ile talihûd eyledi. Ol kışverin sagûr ve kehîmînâ menâc-ı tedûbici Torîs nâm bu vezîr-i sâhib-i tedbîrîz elinde dâkî akl ve donîşde mümtâze-ı âkâre olduğundan gayri ilat-ı nîcîmde kâmil ve umûr-ı aklî ve hkeimîde rûbe-ı amîyânza vâsil olmuş idi.

*Beşi*

Fehrey bî-tesâdi be-yecî labza vâ fikre:  
Der ser-ı emân tutuk-ı perde-ı Eîlâk.

Ve Kuse Mihâl de emân-ıyî kulâm ve edû-ıyî peygâm'ın âle'l-ittisâl ehl-i İslâmın serâ-ı salâhîni rîâyet ve zâvûl beyân uslâhuna satt-ı hünmet ederek rey'ı

<sup>333</sup> Kendisini güvencileme adına Allah'a kayıtar göndüce güven beyrûğü vâmeti vâcib olar.

şevâb-ı sultân mihâderet eyledi. Bu mevâis-i derinî ve birünîye binâen ahâlî-i kalînanın İstâmâr-ı Bursa hükûmînin zabıta ve hâriğma sebep ve cumhûre muahâlefete iktizârı olmağundan istâmîndun gayriye çâre bulamıyub âkâbet Köse Mînal'ın tavassutı ile Orhan Bey'den istidâ ve istimâs eyledi ki emule mûkâ ve odyânde memlûh olan evân-ı merdîye lüyük vevâh üre ehl ve iyâl ve te'mîn-i emn ve mâlile zarar-ı loğkurtiyândan hıfz-ı hırcâset ve imnâyet ve vîkâyet ile kendü rûmîs-ı devleti gibi sıyânet edecek İstanbul deryâsunu sâhilâne getürüb selâmet uzre tevâbi ve levâhikıya keştiye sâvâr ve uz ve emnîni kasd edenlerin def-i zararlarıyla ahâ ve karâr eyleye

*Bey*

Vefâ vü ahd-i rûkâ başerî erbeçây ârî

Vü ger ne her ki tû bîni siten gerî dâned

*Pâ'nî*

Ahâ ve vefâ iyidir eğer yerine gelürsen ve illâ her kim olsa yarın azlık elüdeni gelür

Köse Mînal dâni bu istimâsen hayyete kâhûde vâkî olmasın derûnde ve tekvür-ü meşûr dâni te'kid-i ahd ve nûsâk ve teşkîli erkân-ı İ'timâddan sonra İstâmâr-ı mülke ne'd-dâde ve ehl-i hümâyet ve kâmdâyı deryâ kenârına sâllıcağı götürmeğe me'mûr olan emnâ'atın nûkûbele-i bîzânetlerinde otuz bin dînâr sud-ı Mağribî huzûr-ı Orbanîye usâl eyledi. Orhan Bey dâni gayret-i cibâllîye hüseyîyle murâat-ı ahd-i vefâda kâmdâyı "ve'l-mülkür bi-ahdihim izâ âhedü"<sup>14</sup> şükûnde muhâbid buyurub hîr emnâ'at-ı vesik derûn-ı İrsârden teb-i deryâyı duğır vîkâyet ve selâmet ile keştiye görürmük uzre ta'yîn edüb görürdüler ve kal'a ve hisâr tarika-ı emn ve emnâ ile ehl-i İstâmâr'a muvesser ve muşahhar oldı

*Bey*

Düşmenet çün vâle-i gurîz girift

Pây bu-yek soel-i sebûk-gâmeti

Şehir ve hisârın tesâttufundan taindîmî-i ehl-i sarfâ ve hürîet bazarı mu'mîn görüb emnâ-ı kışvete âvâze-i adl ve dâd bir mertabe velve'e emdâz oldu ki gerek elah-ı vehr ve gerek redyâdan asla bir fâlos-ı silence belki bir hobbe-i kamter tûdu ve gâred olmıyub bir pîre zennî çurk ve dolabından hîr yumak iplik cesâret olmağdı ve güzâl-ı nûccâhîdîni mûdece memleketten men eyledikleri eselden tekvür gönderdiğün otuz bin altın ile sarâyında bıraktığı nûkûd ve cevâhîrden gayri emvâl ve esbâbını tamâmen vezîr-i meşûrînin rey ve vesîle-i istişfâiye meyûn-ı güzâde kismet-i âdile ile taksîm olubur hürkes tâza ve şîkir oldı ve Terâs vezîr bu lüzmet-i mukbûlesi sebûliyle nazâr-ı inşâyet-i Orbanîye nazhar ve şeret-i İstâmâr muşerref olmağla mübâderet ve müstâbeğâl eyleyub dîn ve dünyâda emsâl ve âkrânından ziyâde müle-i uz ve rifâat oldı.

<sup>14</sup> Söz verdiklerinde sâltarın yerine getirenler , Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 177.

*Beyt*

Pî ez İslâm kabû-ı dîn bûd  
Pî ez dîn kısıf hâ kânet-bîn bûd  
Ger diler râ vefâ medürî üyü  
Kes nebûdî zebâne çeh-râ güv.

El-Hak tedbîr-i sâyyî ve kesretü mehânîd ve menâkıb ile ol memleketin ahlâsına rûcû ve ehli İslâm'ına muhabbeti nâsiye-i etnâl ve el'âlmîdâ vâzîdî üli. Çünkü Orhan Beg ümmî-i muhâverûl ve tamântî-i muşâveretle anın burd-umendliğini ma'âyede ile ümür-ü dîn ve devletin asadîsine her bâbda rahme-i bâlâ ile ser efrâz ve meyân-ı ukûlûd akrâbına mümtâz olduğun mübâyene eyleyince İbursa muâzemetinin teslîmine hâ'is-ı nslî ve sebeb-i külli ne oldu deya süflî eyled. Vezîr-i sâhîh-i tedbîr dahi ulusan-i mekât ile leh-cerhân-ı revâb olub üdîlî ki bu teslîm-i vâzîdî ve hîrâmân-ı nâ-şârinin bir kaç türlü sebeb-i var ki ehli Sasâretin fehri ümü mühtedî ve hâ'iz esbâb-ı bântî idi ki esbâb-ı devletin revûl-i menûkeki ana mebnîdîr. Evvel bit intikâl-ı mülkde sebeb-i zâhîrî Osmanî Beg Güzâtin tedbîr-i sevâbı idi ki kâçer-i kâfîrân meyânında iki kâfîr bîdâ bayındı ve bizân hâkimimizin ol mesdâne'is ve ferâzâcılığı yok idi ki kes' ve kam'ına kâdî ola ukibe: müdâ'ir-ı evyâm ile harâbî-ı memleketde ve nelâ-ı vatan-ı ra'iyete vâhib olub terk-i dîyâr emyânenin dahi ahvâlî belây-ı koht ile hâlet-ı mahrumnaya kesîde ve hâkim ahvâlî rûbâ-ı zarûrete meside idi. Mâdem ki hâkim-i cûyâ vezîrî üstüne müşâk ve mücâribîn olmaya işte böyle vakt-ı zarûretde herkes emn kaydına dışın meşâ'et-ı hâkim ve mahkûmde mevâkîl-ı nîfâk intâzâl bulub hat-fî-î çel ve zulm-ı ucıldan teslîm-ı mülk ile emdân halîse şâ'î oldılar

*Beyt*

Şâh-râ ez ra'iyetî est esbâb  
Zan ki deryâ-yî-üyü eüyed âb  
Çünkü imsâl-i âb kuşu neherd  
Sâl-i dîger gurûsî hâyed merd.

**İkinci olur ki,** Mâdem ki hâkim-i memleket cem'i mâle müylî olub endîge i şâbet-ı meâzîdî gâfil ve künmetünî cem'i hazâyın ve nakûd-ı delâyine masruf eyleyüb İnan-ı şîsânı semlî terîb-ı mesâilî-â teşkürîyâna mü'tâl eylemeye mahûzâ cem'i me'âte-ı bîçâret-ı ehli memûkden memleketde esbâb-ı ma'âş mü-yân olub vakt-i terk-ı muâsâre ve müdâ'ir-ı müşâverete ol hâzân ol harâbe mülkde aynı ile müzâ'et mahûmâ-ı cûrâbda temmûsı acub mesâbesindedir.

*Beyt*

Mülk-i vîrân u gene-i âbâzdan  
Ne bûd çâk tarîk-ı bî-hîredün  
Gene der zîr-ı mülk-i übâ-dân  
Sûat bîb dîzâht ez bîd-es:



Üçünce oldu ki, Çünkü vâli-i memleketin cevâbi ezbâyet-i şehvâni netâniyye dâde ve dede-i hasret-i nutilâhuza-i mesâlet-i ta'ayyeden gene-i gâfilde ferâgat ile gûnûde ola. Ellâle âfâk-ı devleti ol hâl ile şâm-ı datâide ulûl-ı zevile nû-nihâde ve ol gözâi eşvâsiye dıym arsa-ı emlâki arzâ helâke ferâde olur ve hâkim-i muatürün ise evkâtu İmri kemvâra niçin-i hâl-i dîr ve devâlden gâfil ve devâm şehvet perestî ile cumie-i umûrdn re'y-i müstâidâne marûbârat ve ehl-i fasâdın idlûhiye bünyâd zulm ve bî'at ve dâd dil sâimûde-gâne usla merhamet eykemedi.

*Beşr*

Besi ber niyâyet ki bünyâd-ı hod  
Kemel ân geyh bî-nihâd-ı hünyâd-ı bud

*Yâ'ni*

Ol kimesne ki bünyâd-ı zulme heves eyler, çnk geçmeden kendü bünyâdını yakar.

Dördüncü veçib; Kâdûn-ı hukmetullâh ile mâ'hûrdur ki bir meslek-i haşâd ve refî ki girdâş sipirde müşâdâre, te'âkub-ı edvâr üzere lezoddud leyf ve nehâr ile bir devlet-i inihâlî ve inkârâze ser-keşâde ve bir âhen sarâdet-mendin niyet-i izz ve nîfâs evâc ulûl-ı neşide ola medür rûzgârın rûsûdâre nazurunda âhl-i bîhîşdün sarâd-ı kevâle-i mu'âfâti ehl-i izzet ve celâlin istâlâle-nâsiyye-i nîrîl ve celâli unvânî i meşrûh üzere ehl-i hüsrâet ve kemâlin âyâle-i havâtinunda hüveydüdür. Bu bu kaç sene içinde ât-ülh-ı devlet-i Hânedân-ı Osındı bu bulâd ve aktörün sedâsına lâbâr ve üş-i cihân gâşılannın pelev-i sulb-ı sarâdeti kurtâr-ı bergeşte rûzgârın dâde-i za'îmet-âhullârına gıyâet şîrâk ile nâmîzân oldu. Çeçn-i firâset ile müşâbede olurdı ki arların şevûdek-i ikhâlî melhûmâd-ı hisâlnı nokta-i ijtihâli tezzâ lâlî ve sevâb-ı efdâl-ı niçin-gönüllerin arzâına keff-ı ata-başlanıdan lâmî'dür. Zira Hak te'âlâ celâle celâlihu ve ârâne nevâluhu her şerd ki anlara mülk ve mâlî vâs'at üzere ihisân buvârdı. Anlar zâhi mevâhibin izâliyâd-ı şükûrânı edâyâ râfâc "ve ehsin kemâ ehsenâllâhu deyk"<sup>29</sup> terâstuz rûgîb olub arsa-ı memâlek-i kulübün tevâsiline feih-ı bâh-ı ihisân ile lâhb oldıur. Amin çâh rûsûs ve nûrûs ve zâc ve mevâ kûr ve Müslimân belki kâdû-i ferik-i düstân ve düşmenân anlarnı saltanatına bî'l-tav' vâst-ıza mâyl ve kâyîl ve devâm-ı mülk ve kıvâle-i devletlerine s'îmî ve âmil olâlar.

*Beşr*

Efimmat ez-âm vâ ki nazârâ kemel  
Çâre nebâşed ki eserhâ kemel  
Ümmet-i çendin me's-i bî-ğubâr  
Bâ ü bilâm lî çî kemel vakî-i kâr  
Her ki der in hâne dâmî dâd kerîl  
Hams-i ferdâ-yı hod âbâd kerîl  
Gerdâ-ı akl ez-ittâer âedd nîst  
Neç hîmer hûster ez-clâd nîst

*Yâ'ni*

<sup>29</sup> Allah'ın sana yaptığını gördüğünde iyilik et. Kur'ân-ı Kerîm, Kâfir, 77.

Kaşın kâ husnîni Şir kâim hüvüluna nazır eyleye mâsû ebcedüñi mümkün düğildir. Bu kâzlar hi-ğubâr nefislerin hımmetli seyr eyle vakta hâcette saza nele: eylet. Zira her kîm ki bu cihânda bir nüces adl eyleye ferdâ yı kayâmetde hîmesını murâd üzere öhbûd eyler. Gerden-i akl inkârıca şüdd degildir ve adl ve diddan gayri bu hüner mukbûl degildir. İsmân adl ve dâd lazımdır.

Neçes-i kelîm: Mezîr-i mezbûrun bu kelâm-ı hukûmînisi Orlan Beg'in pesendide tab'ı şâhânesi ni'uh imânenuleyh silsile-i nizâat-ı devletne dâhil eyledi.

#### **Kutîbe-i Ulâma Hâtîmesi**

*Osman Beg Gâzî'nin bu sarıfı devlet-i meâzînden irâhâl ve zamân va dâvâsının meâcîri-i ahvâlî ve emâlet-i nasîhatı keşfîyet-i telhîfinde vassıyet-i ulâ ve şâh-ı vassıya ve Orlan Beg Gâzî'ye tefvîz-i mülk ve vilâyet beyânıdır.*

Umûm meâclîm-ı hakûk: emâzûn-ı ' kulltu nefân şâikâtil-ınevî ve ilhamı tûce'ün<sup>326</sup> üzere urhâb-ı basiretin nazâr-ı ferâsetine muttasavvır ve nümâyândır ki bir çend bir çulus divârî beden-i insânın bekâyâ-yı terkabi esâs-ı nû-pây-dâr unsur-ı ırkından gayet meânet ve hubûlî-i sarsar-ı hâdîsâun meslekâtlımden nihâyet sıyânet üzeredir. Am ma elbette ol terkib-ı insânînin heykel-i aşyâ ve urhâl-ı evrâc zarûnî nû-güriz ve mîsâl-ı anâsîr-ı ulvîyânı cevher-i ruhânîden mu'ârekât-peşîr olur. Zira bu kerâse ruh-ı kudsinin kolih-ı ehvâncâ kemâl-i intâzân ve istihkâmde birbirine bürz ve revîbûn-ı dîdal ve hâsn-ı unizâde ile terkib-ı beud-ı esm ve cüm herbirlerine peyvesle olurlar. Çünki ale'd-devân: cüz-i şerîf-i nurânî ve çevher-i latîf-i âsumânînin meyl-i su'ûdî tanm-ı ulâ ve cüm-i kesîf-ı zuhûdî ve kâyîf-i mevâdd-ı boyulanın varûdî merkez-i zemîn-ı estelîs-safîlını gâbîddır. Bu dâsınâ birbirinden temâllû ve tebâyün lazam-ı goyr-ı mefânk-ı zât ve dâh-ı: tetîk-ı mütemîhâttir. Her vesîlehu dîvânın hayûl ve devâmı tasavvur kabûlünden mübâ ve bunan gibi birbirine peyvesle olan mürekkebâten tahîlî ve mücâzî mevkûf-ı tahîl: âsâldir. Ve müte'arîy-ı hikmet-i ezeli olma ki hemâşe hâlet-i acz-ı beşerîye: seccazel i mu'âyyak-ı evâde dâle-i fihâra nümâyân ve işkîr "kullu şey'in hâlkân illâ vesîehu"<sup>327</sup> ve şunûduzân-ı hâb-ı gâflîl emâlet-ı kârdâ tonîn-ı pür-enîf-ı kôsî rehîlden peydâr olur ki "en mâse niyûmün fe vâ mâdû mebehu"<sup>328</sup>

Şîr

Bilâhî deyyeke kem hoytin memerîñi bîñi  
Kad kâre ya'muru büz-zûñ ve'l-urbi  
İerret ikâbil' memû dîñ lî evvânîñi  
Fe sâre an-ñ hâ'dudâ lîl-veylî ve'l-harbî.

**El-kissa:** Mu'âddemât-ı sâbîka ve ferâyâ yı sâdikaya birânen 721 (1321-1322) senesi şâhîñi mîlâkatından "izâ câe vâcubun lâ yestâhîrüne sâ'atun ve lâ yestâkîlün"<sup>329</sup> muazemân-ı hakûk-ı meşhûr üzere Ebû'l-me'âzî Osman Beg Gâzî'nin

<sup>326</sup> Her cüm ilâmü câderektir. Şumûdî hîzâ denemeksiniz. Kur'ân-ı Kerîm, Ankebût, 57

<sup>327</sup> Ordan başka her şey yok olmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, Kâfur, 48.

<sup>328</sup> İnsanlar ayıbdır. Âdâklerinde usanmaz

<sup>329</sup> Her zaman için belirsiz bir süre vardır. Yoklarsa istisnâda bu bir süre geçtikçile ve de öze geçebilir.

müddet-i salınma; ve cihan-güşâ'nı yirini saucıya nasîbe ve sîm-i şa'ni yetmiş ile seksen mâneyânına keşide olmağ iledi ki denildi: müvîd-i "ya eyyuhânen-nefsül-mulânainemetu inelâ ilâ Rabbuki rûhiyeten mardîyyeten"<sup>140</sup> sadasını güşâ-i intibah ve se'at'ı dâ-i âpâh'ına ilkâ ve mübeşşir-i gayblîlikâ-yı mâni ile vâsıl-i me'âdın husûlunu müşâhîde-i şuhûduna bir âdret-i menâm-ı münkeşif ve hüveydî eyleyeb nakkeşâ-yı hüvâr-ı der-gâh-ı peygâh'ı "ceibü dâ'iyefâhî"<sup>141</sup> yetişdirub kuvâ-yı hüd-mendi ve hüyyarının hâket-i sühûlunda lehiyye-i esâb-ı mâcîh hâr-gâh-ı fâcîmîn-berfâliyye mübâderet gösterüb mâtaf-ı mevi ve zühür-ü âlâmetü intikâl ve festinden sonra vesâyâ-yı adlâne ve nesâyih-ü mesâlüh-ü hitisrevâne takdîmî içün e'âmle ahlâk-ı hâzîde-eyvâf husûsân Orhan Beg-ü sâlih-i ittisâfî ki ol esmâle Buzsantur feth ve teşhîri müjdeleye pelec-i vâhî-gûhârının hüvârının bizânette gelmişdi. Ve âdyâr eşbâ ve eb'âh'at ki onlara her vesîle lûmûd-ı dîgî ve dünyevîyân kemâlinde idi. Kazım-ı Şeyh Ede Bal ve Abî Şemseddin ve Abî Hüseyin ve Turgut Alb ve Salâk Alb ve Çandârlu Mevlânâ Kara Halîl ve Karaoğlan ve sâylâzân hüvârına gettüb evvelâ bu mâ'nâdyt tasvîle eyledi ki e'âmle-i ferzendân ve düstûna evvel vasîyyetice budur ki ikânet-i sîmnet-ı gazâ ve cihâd ve idâmîl-ı takvîyet-ü dîn-i Nebavî ki kemâl-i ictibâh ile der-livâ-yı Şer'at-purvec'iyi bergâ tutub herden sonra şive-i hizmet-i İslâm'ı e'lden burakinmayasız. Çünki İtik teâlâ bu abül-zâfî zâimnâ-i husûlunda feth-i bîhâs-ı kâfir ve tervâc-i âyân-i Müslimânî ile müşâyed buyurub. Ömîdvârın ki her-vâk-ı kazîyye-i marziyye "hükûmât-ısl-ı yâsâk lîl-fetâ"<sup>142</sup> kavîmîn-i mütebedâ-ı dîn-purverî bu hâmedânda müstâcîr ve müstakr kala ve müvâd-i hâbîyyeden ol nesne ki dîde-i ümîdvârın marâzâr-ı şive-i gazâ ve cihâd ve bu hudûdâ işâ-nî keşme-i tevhîd ve imân idi. Lâ'îlâ ve s'âkîbâr zâimnânda inâiz eyleye.

*Beş*

Çeşm dârem ki bâde izîn eyyâm  
Mülk ü devlet her ir karar hüd.

Ve her kân bu hâmedâ-ı Şer'at-nijâdın tevâbî ve mütebedâ'n ve netâyic ve ahûdından bu tarfca i kavîmeden üdül ve istenâc-ı adl-i Şer'at-purverî itere hareket eylemeye "ve min zerrîyyeti kâle lâ yensû abd'ü-sâlimîn"<sup>143</sup> mesleğinde mezkûr ve nîz-i ezâde gâfâr-ı Peygamberî ve sîa-ı bur-ı peşerîder mâlûm ve muhârûr ole.

*Beş*

An şî pedâr gult be-âm dâr hîç  
Bî güzer ezûl müder-i ferzend küç  
Der poder-i hüd nigerey sâde merd  
Sîlanet-i o gir bi-tîn k'û çî kerd.

<sup>139</sup> Kur'ân-ı Kerîm, A'râf, 28.

<sup>140</sup> Ey kaçur içine olan cân. O sudet sen de ö'nebe, boğud olarâ. Râhîne ilor. Ey cân şî bu kârimin annıca gir. Cenâbına gir. Kur'ân-ı Kerîm, Fâur, 27-30.

<sup>141</sup> Allah'ın da netâine kübet edin. Kur'ân-ı Kerîm, Akkâf, 31.

<sup>142</sup> O soyundan deydür zâimnâ: benim ahdımı erigetmez buyurmuştu. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 134

<sup>143</sup> O kesîre soyundan deydür, câlimler bizim ahdına uşapmaz. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 124

Ta'îrî-i vesâyî-yî ve termîmî-i nesâyî-yî ârimî-i berâyîdan sonra lâsuten ferzend-i ölbhendî Orhan Beg-i ercümende müflet-i muhtîbîni mâhîni öze lîlâh buyurdı ki

*Eyyâr*

Ey kân-ı gûher-çâşâde-i men  
Pîşî-i men ve pîşî-i zâde-i men  
İzîd-i he-budet-penâh dâre'd  
Faz-çuşm-ı budet-ıngâh dâre'd

Yakûn belki idâre-i dâire-i felekte memlûk ve malûdun hiç bir âfakide tısrı kullandıdır ve kalmak idâri mümkün degüddir. Ve hiç bir hüsnemide sâyib-i tedbîr kışver-i hayâda kendâyı latamîr-âfâc-i memûldem me'mûn ve muâzır kurtarmasındır ve kullatmaz.

*Neşr*

Eşek ra emulâten şed süşt  
Nüşved keşîden ser ez sar-nûşt  
Yâr'ın  
Âdet-i felek baş dâşîtmekdir. Ser-i nûştiden baş çekmek munûsib degildir

Şimâ Hazretî Hâkimî-i Kadîr ve Cenâb-ı Sultân-ı Habîrîm hukû ve emrî ile der-gâh-ı âlem-penâh kelime-i bî-îstihâdan "mîlî lîlâh" telkîn-i gûş-i unûbah ve bî-bemâdîlâh gâh ve bî-gâh cân ve dil-i âvâh-ı ümîdâr beşâretnâme-i "la takerrû min cehennemillâh"<sup>11</sup> aguçî bu denî-i âhîrî ve nefes-i vâpâsînde cümle-i cûldân-ı dünyevîyeden kal-ı talûluk bu sefer-i ma'nevîyeye lâzımdır. Amma talûk-ı umûr-ı dîni talûk-ı âkîbet edîğî ve pîşî-î bîmî hemî müvâzîb ve mübâlvîmdir. Lâkin bîdâ'at-ı Şer'at-ı Nebevîden ümîdârî içîn bu hizmet-ı Şer'at-ı Mustafavîyeye tevessül mezkûr hâzîr ve murâzâ-i havârudur. Ey ferzend-i buhtîyâr bu hengâmduka dalbesteğî-i fî-sabîllühîde heruz kal-ı alâyk ve teccîd-i cûld-ı hurîm-ı kudse zedînde ve afv-ı cûmî ve günâh şûn lef'îyeh takvîyetî dîmî hak cân ve dil-i rahânide eylenmezdir. Bu ved'â-ı saltanat nazâr-ı hüsnâ-ı pederâne ile berhudâr-ı hizmet-kâr-ı İslâmî sunu hüsnî ve seni Cenâb-ı Rabbîl âlemlîne ve ved'â-ı hakîkî vâde-i gayretine tevîz ve ber-sabîl-ı cemâl bu vâsiyyetlerîni gûşî hüsnî mezkûş eyleyesekî rûz-ı uzâda senden isterim

*Neşr*

Ez-pend-ı pudur şevî-ı behrûmend  
Gür dil nîhî ey pûser berîm berâd

Vâsiyyet-ı evvel şudur ki: Cem'î-i vâkî'îl-ı dînî ve dünyevî ve muhtâbât-ı sultî ve mu'nevîde herîçe şer'at-ı Mustafavî ve talûk-ı Mustafavîyî pîşî-yî s'âmîl ve müstecâb-ı ef'âl ve akvâl eyleyesek. "Festeknu kâşâ ömürte"<sup>12</sup> bir gıyn-ı rûh ve rûşî meyl eykânuyûb ahzâret-ı evûmâr-ı nevâsîten meclûl-ı hikm-ı lîlâh ve Sultânî

<sup>11</sup> Allâh'ın cümlemeden lâzîk kullayıniz. Kur'ân-ı Kerîm Zümer, 53.

<sup>12</sup> Emir olunduğın gibi öleceğün ol. Kur'ân-ı Kerîm Had, 112.

Hazretî Risâlet Penâhîden udul ve tehalluf göstermeyüb her emri mübînem ve meşhûl ve ferâhîce-i Hîdâ ve Rasûlde reh-âdîmâ-yı piyûyân-ı din ve kerâmât-ı cümle-i nâsîhin ki "le'lelî eble'z-zakî u kurturâ lû te'lemûb"<sup>315</sup> mezmûn-ı sadakat-meşhûrâ ile amel eylesesin ki bu vasiyyet mücâzâ-i hayrâ ve snâdûr-ı külliyye-i müstemsîkîdir.

Dîn-i hak tûc u efser-i âterdest

Tâc nâ âterdârâ ne der hendest

Kâfî

Kişinin tûc ve efseri hak dîndir. Nâmerd tûc hîyk degildir

*İkinci vasiyyet:* Cümle-i mahkûmân ve muâhâzân devâm-ı ihlâm ve ifâdî ve tahîm-ı ârâm ve nevâktir. Ve havâs ve evânâdan herbirinin müdrâ'ât-ı âkrâm ve istihâm ile kudr ve rûbet ve mekâm ve havâs-ı ehl-i İslâm-ı mezkûr-ı telâf ve ifzâm lehâs eylesenektir. Zira merhamet ve ihlâmın lâzakkuk ve ta'vîkûki cümle-i rahmân-ı mezkûr-ı sultânî ve ahlâk-ı Rahmânîl ile müteahhîl olanların me'âlî hâl-i me'âib-ı sarâlel-ı câvâhidîr. Zira haden-i mülket-i cihân-şânî bakikat-ı ihlâm ile rûh-ı nefsinî mesâbesindedir ve kuvvet ve tûd-ı a'âmın mukassîrâ bu tarîk-ı pinhânî ile reh-ı insanîniñ meşhûr-ı meşhûrdur. Her âyine sâhâb-ı mesnem-ı serverî emret-ı efrâd-ı beşerîyye-i mevâhib-ı Lâilâyude kendöye ge'ik ve sehin, hîlûh bu şîve-i fuyz-ı şîvî ve me'â'âl-ı redâide kendöyü mahbûbân-ı der-gâh-ı Yezlân zâncesinden edd eylesenektir. "Elâ inne rahmetellâhi karîmün mu'â'afunurîn"<sup>317</sup>

Arabi

Ve ahsenü vecihîn âl-ı verâ ve'ldü muhsînîn

Ve eyyemü ke'tin fihim ke'tü mü'minîn"<sup>318</sup>

*Üçüncü vasiyyet:* Otlur ki vedî'u-i hilâfet ve şâhî n'zam-ı emânet-i İlahî ve emânet ve saltanat ve şâben-şâh me'âlî menûsib ve câhidîr, Zira Hak Sublânehu ve telâf nev'-i ben-i Adenâe mülûtarat-ı tahîs-ı "âmî câlîlâ İT-erdî hallîferâ"<sup>319</sup> ile minnet-i şîvâ buyurub mevâdî-ı kitab-ı âsumânîde nâlis-ı beşerîyye-i bu rûbet-ı serverîyyer emânetdarlığı minnet ile "ve huvellezi cefâleküm bulâife İT-erdî"<sup>320</sup> muktezâ-yı salâkal-ibtivasınca memnûn buyurmuşdur. Şimdi çunki izâyet-ı Yezdîniñ ile bu hilâfet-ı Rahmânîniñ müteahhâmîlî olub şâh-ı emânetî kerdâ yehâzâ şîvâret ve câhîl-ı levâzâmâdân olan erkânın ki adâlet ve itisâzâr rûyet ve ferâda kusir etmeyüb zimmet-ı himmetine vâcib-ı vâcibûtdan büüb hem-ı nev'-ı insan ve efâd-ı hayvânâtdan zir ve düsture merhamet ve şîfâk ile gâh ve bi-gâh 'et-â'zâmî hî-emrî'lâh ve ş-şîkâtu alâ halkî'lâh"<sup>321</sup> mezmûn-ı meymen-ı meşhûrâ üze amil-ı serîqâ-ı itisâd ve âdâmîniñ istînkîm veresin ve emrûd-ı mücâhidân ve cümle-i

<sup>315</sup> Eşer beşeriyân ve hîleler sermûz. Kur'ân-ı Kerîm, Nahl, 14.

<sup>317</sup> Doğrusu Allâh'ın rahmeti iyi davranışlara yâktır. Kur'ân-ı Kerîm, A'raf, 56.

<sup>318</sup> Mahlukta şîvâde en güzel yüzü ihlâm edîğîniñ yâktır. En berehâllî c'de in'âet ekâmî câlîr.

<sup>319</sup> Ben yeryüzünde bir hîlele şîvâtaşgır. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 30.

<sup>320</sup> Yüz yeryüzü sizi hîlele kıldâ O'dur. Kur'ân-ı Kerîm, En'âm, 165.

<sup>321</sup> Allâh'ın emrîne tâ'zim, me'â'ülâkâmî şîfâk göstermek gerekir.

leşkeriyyân ve lâmahân-î mahkûmân ve re'âyâ ve mensûbânı evlâd ve akâmînin  
 aklâne münsehk ve dâhil eyleyesin ve bu hâmedân-ı devlete izzet-i sebkâ eden ve  
 sarf ve darrâda müddet-i mediü edül-ü müteâzân ve emsârda nazâr-ı himmetkârî  
 kabûl-î hizmete vâbesse eyleyen kimesneleri her-muktezâ-yı muzmim-ı hadâyet-  
 müşhûn "ve'â-sâbüküne's- sâbükân ulûke'l-mukarrebîn"<sup>12</sup> ribûyet hakk-ı gazâri ve  
 hümet-î ilâriyî ilâvet eyleyüb cümleleri; alev ve igmûz ve mutâkân mekârim-î şîkâk  
 ile mukâzât ve evlâd ve şifâillerni kendi evlâdını adâdında arâk eyleyesin. Amma  
 ebna-yı cüzgârdan bir cesâret ki sayir aktâr ve emsârda ocâ-yı vatan ve terk-i diyâr  
 eyleyüb ümîd-î merâmet ile bu hâmedânın hizmetini ihlîyâr eyleyüb gelmezdir.  
 Diklâr ve mâhribânîliklerinden her vechle merdûrâk ve insâniyet ilzâm ve  
 hovâtur-ı muhâzerân-ı evlân ve kudûb-ı garîbânı nevâsî-yi hüsrevânâ ve necem-ı  
 âliyye-yi şâhâne ile telîf eylemeye ihtimâm eyleyesin. Ve hâdik ve kadîmın müdâhil ve  
 muvâhiklerini muhtesân-ı kâimîn ile eğrâz-ı dünyeviye lusebiy'le vezân görmeyüb  
 düstân-ı camîi muhtefet-î rühemîyi ve düşmanân-ı camîyi mülahazâ-ı pîrânide  
 tazâr-ı âkıbet-bîn ve dîde-î ferâset-âyinde beraber hâbiyyeân

*Eb'et*

Eger makbûl makbûlân-ı şîrûs  
 Ki ikbâl câred bâ-ikbâl pâs  
 Nihâni ne-câhedegân hayr-ı dîh  
 Ki hâgnâdi yâ'îrid-i ez- hayr-ı nih  
 Dîheç k'evvâzar-hâ mlâhî bûd  
 Hîsâr-ı heâ'âsunlî bîl  
 Çünân ziy ki hengâm-ı sâhtî ve râz  
 Bûd leşker ez-âzâr-ı hayr-ı hîstiyâz

*Fârîf*

Eger makbûl isen makbûllerin kadîmında ki ikbâl ikbâl ile kimdir. Hayr  
 Allâh razâsı için işle ki razâsı hayrân eydür. Bir ilhâm ki gizlâ ile kazû-yı  
 âstânîdür hîsârâdır. Bu âlemda öyle peçm ki cefâ ve safâda leşker senden gaye  
 yazâ eylemeye.

Çünkü Ösmân Bey'in bu nazâyah i muştikâne ve pend-î pederimesi makârını  
 ve cehâmîdi tevi ve âmî hafîz cümle-i hayrân: muştemil ve mütehüvâ idi. Ol bâlâ-î  
 âzârında evvânî-î kelîm ile ibtilâs hayrurub ferzeden ve cîsân ve belki kendüye  
 vedâ eyleyüb bir iki nefesden sonra "innâ lillâh ve innâ ilayhî râc'ûn"<sup>13</sup> kavî ve  
 fî'âliyle ând ve müteâsif oldu. Çünkü sultân ruh-ı ilhîyyîni mekânî dâret-ı muşk beden  
 unvanının deâğîrden muvâtin-ı mekân-ı alev ve müden-î uhreviye muyl-ı levâtin  
 ve temâddân eyledi. Melâyike-î memâlus-î ins ve emvâl-ü evvâl-ü leşkeriyyân-ı kuds  
 anâ mesred-î azzei ve câhîm evreng-î mağlûc ve nâvânâ ettâste ve em-ı kudsi-  
 üşyâdın âvân-ı ilk ile riyyâz-ı bekûda ârân-gâh-ı Firdösi a'lâyâ berâste  
 eylediler. Hâdîhu ol mekânî tennet-ü râvâdân bazı merdegân-ı fir-dân bîseren ve  
 gürfîdân-ı râvân-ı hîrâmları sad-vehîn ile şgâzu feriyâd ve fîğm eylediler.

<sup>12</sup> Yünlük emvâlde Bâk-ı ulûkân. Kâşîkîlâmı âlmekte de önde olmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, Vâc.'â. 10

<sup>13</sup> Biz Allâhınz ve elbette unâ dâberengiz. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara. 156.

*Arabi*

Yevmü'n-niyâti lekâd el-kaynâ beyhâti.

Ahşûna beyden zikruhs kal'ân

Ve müddetleri ile şâh-nişân rub-i pâz ve mukarr-ı temcün güher-ı münâhhar-ı  
İfâ-nûk olan heykel-i cismânî ve kalb-ı müşkâke: insanîsini kamûn-ı vâzih-ı  
sünnet-i Şerîfîst uzru nezzer: İbânûn-ı me'mûnâ teslim-i vezîat eylediler

*Arabi*

Yâ erdem tarîhu lekâd me'ekte hihi

Meûbeten min mehâsin's-sûr

Le ş'azzu ve ar eşrakat medâle'ohu

Fu innelha süre min menâzil'l-kâmeri.

Çünkü: her kü-çeşm-i hakikat-bürsî bu tirc sarây-ı mecazide iki şem'i çizm-  
ı sarveri ve iki misbâh-ı lâbân-ı nik-ektarıyle ki birisi Oçhan Beg ve birisi Alâeddin  
Paşa'dır, anlar ile rüşen şâh. Kendünür, cermet ve hulûcün rublet ve itisâlinde: sonra  
İfâvâz-ı vîlâyet ve nih-ı hilâlet-nâişinâ-i pederî ile Orhan Beg'e mahâsîs olub İrfâk-ı  
ârû-ye cihân-ârûy' erkân ve muktezâ-yı ümûn-ı devlet-nişân "ve'âllî vezîren min  
elâî Harâm etî ş'âhûd hihi erri ve eşrakhu Fe' emri"<sup>225</sup>. İkinci vezîret ve mübteri-i  
aşîh ve teşkerî ber-cûdeh-ı maslahat ve rahhat-ı pederî ve müvâfakat-ı tamâmî-i  
hâvâşî-yi Kayserî ile Alâeddin Paşa'ya mahâsîs ve mukarrer olduktan sonra  
mukaddemân-ı a'lâm-ı ilin ve mukavvîyân-ı âyât-ı Şer'-i mübin olub Şeyh Ede Halî  
ve hâkim-ı Şer' olub âlim-i meşhûr olan Çandarlı Mevânâ Kaza Halîl ve Turşun  
Fakih ve İmam-ı niyâti-ı Osmanî, Yâşî Fakih merhûm ve meğlûrûn na'yâm mâber:  
ile hâke şârih ve bir vakitten sonra vâsiyyeti Öze şehr-i Bursa'da vâkî Gümüş  
Kırmaz'de gâimîh vâz' eylediler. Zira imâret-i mezburâ sübkan müjd'atın mâ'bed-  
azîmî olub bâ'deh: Osman Beg'in yûrûn ve ehlâl ve sa'y ve icthâdıyle Orhan Beg  
âmî udûl-ı cevânâ ve musâced-ı İslâmîyye ihâdetihâne niyîn ve niyyet-i hâlis ve  
c'likâd-ı hâlis ile mas'bûd-ı edyâhî mustekarr-ı tevhitîl ve imân edüb bu hizmet-ı dîm  
vesîle ve ol ameli sülûh müabeh-ı kurbet-i Râhb-ı İzzet ve Yevm-i Hesâb ve Cezâ ve  
Rûz-ı Bekâda rûzâne hey'ullâhdan müşâbede-ı likâ-yı Kîyâmî ile nûz-ı niyâz-ı  
cazâsî ve vâ'de-i pû-ucûşret-ı "beşîrî'l müşkâkine İzzulmîl-leyâlî ile"-mesâcûh  
bî-nevâb't-âmî fe-yevmî'l-kıyâmeti"<sup>226</sup> ile şebistân-ı âlem-ı erkân ve zümme-âbîc-ı  
âbdândan âlem-ı evvânî mustek-ı şühûd ve evlyûdu şühûd-ı dîdâr-ı Hindî ile İyîz  
ve fâtic ve dâhîbî zümre-i erkâb-ı Hüdâ olmağa kalır olmağ ümûlînde idi. "Ve mâ  
zâtîke elletâbi bi-aziz"<sup>226</sup>.

**Üsmâ'lîhârâdûmânîzrahân**

Şer-vezîr-ı defter-i sîr-ı hâkim

Ma'âs'-ı erşîf-ı kudâm, der-ke'lâm.

<sup>225</sup> Ailerden kardeşim Harâm'ın bîne vezîr yap. beni emâkî destekle onu görevinde orak kal. Kur'ân-ı  
Kerîm, Fâh, 30, 31

<sup>226</sup> Kâmilîk geçeleriz meselde güder'eni kıymetî gâimîde ten bir nûr ile müjdele.

<sup>227</sup> Bu Allah için güç değildir. Kur'ân-ı Kerîm, İbrahim, 30.

Entihâ-i mushat-ı vahy-i ihsân  
 İber-sicill-i vahy çû muvân şad  
 Müntehab-ı âyet-ı Kur'ân şad  
 Nâğız-ı bâ-kerîe İsmâ rûkûe şad  
 Nâğız-ı tevînâl der-ân nokta şad  
 Nevevdehî harf-ıst ulif menâçâ  
 Uloodh u âleml ve yak mebdâç  
 Her ulif âyet-ı tevînâl-i vâl  
 Her ruknet menbu-i şeb-i hayâl  
 Şem'i-i hidâyet ulif-i Âlâh est  
 Şem'e-i ân bîn be-şerîç eşbeh est  
 Şad ulif-i İsmâ rûkûnder-nân  
 Tâ sâz-ı tevînâl serâyed zebân  
 Rebberi-i şem' be-hârd-i Hîdîst  
 Makasid-i mâ hak u hem u reh-nurâst  
 Şem' furûzest be-mâzr-i nûrîst  
 Çû'n ter ferâzende-i çerh-i esîr  
 Mâ'nevîrdî perdeli zu-nâmer nuşîn  
 Geştü âyân husn-i tu der-mehveşân  
 Çerh-i felek nokta-i kılke-i şade  
 Melik u mâlik gevher-i sikkat şade  
 Mü'min kâfir u helme hay-i tu  
 Câmle ke-san tâlib-i vek meyli tu  
 Tu geh kabûl-i tu ve geh redî-i bâh  
 Bâ tu geh der-âilve ve geh der-hâsib  
 Ki e' fûrûç ruh-ı dîn nûr-ı tust  
 Kâfir hemên berde-i mukhîr-ı tust  
 Ger çî reh-i kulî tu kendî sıyâh  
 Gâh ulîh mi-düşeg hem çû mah  
 Kâfir be-lââm muvâdele kum  
 Nûr be-zulâmât muvekkele kum  
 Mîllat u dîn ra tu kemî su-i bölend  
 Devlet-i İslâm tu ra erdümend  
 Mülket-i dîn ra belâen ârî çânân  
 Der-şeker-ı çerh şad lex-emân  
 Gâh tu-bâğıç no-ye-ki serveri  
 Tâ ki kureş şâhî ve dîn-geverci  
 Zill-i Hûdâs nûm-ı çerh ân çânân est  
 Nûr-i Hâk ez-levh-i cûmbiş âyân est  
 Şüh çânân nâyib-i Peygamber est  
 Devlet-i ân-şüh ki dîn-gever est  
 Sâk-mâkîlî kurom kur' i sem'  
 Der-puzur-i akl furûzen çû şem'



Âyet-i sidkuy be-nümâyım: kem İvân  
Ez-eser-i şâhî-i Osmâniyân  
Mehde-i şânî-i hilâfet-ı medîr  
Bûd çû Osmân-ı hilâfet şîr  
Ömr suluş sarf be-câb-ı fîdâ  
Der cût-i Hakk gerd dil u cân fedâ  
Helâ-i Hakkâ nes dîhiş u dâd kure  
Hâk-ı ânûn be-puzâ şûâ kard  
Gerçi ecel ez-reh-i şevhâş resâd  
Yâr velli ver-i huzûrûn geâd  
Dil zi-gerh er çî hâ-her-ı cefâ  
Bunî be-gerdîn 'alem-i Mustafâ  
Tahî-i hilâfet be-şulef dâd u zef  
Gevher-i şâhî be-sadef dâd u reh  
Yâh kudâş der-i piri çû berf  
Hord yeki nevâ der-în bahz-i zarf  
Guft dem-i reften ez-în himedân  
Kem ne-şevd der-let ez-în henedân  
Ey kallem çûn basyâcem be-hâk  
Tâ ne-kunî zan-ı men eadûhrâk  
Alem-ı kuds er çî ne cây-i şâmet  
Tik 'aîluk-ı elem-ı Adenest  
Bâ çî te'nîlkâ bâdem hûş dâ  
In du vasıyyet zi-peder gûş dâ  
Evvel-ı ân ndî ki peydâ kuni  
Sünnet-i kanûn-ı man ihyâ kuni  
Kâf idâğer hest eihîd ey cevân  
Celid kura der reh-ı dîn tâ tevân  
Dem çû türûbest leh-ı zâ'n reş  
Helâ ber-în şud nefes-i âhireş  
Deven-ı Yezdân çû Osmân resâd  
Nevbet-ı ekhâl bâ Orhan resâd  
Nâkî-i hilâfet çû hâ-Orhan supurd  
Eziden entik be-ı cân supurd  
Bûd çû Orhan çelâ: nîkû-nijâd  
Bend-ı peder hiç ne-refte zi-yâd  
Her zahâş râ der-gûş kerd  
Cân-ı nasînat zi kefteş nûş kerd  
Dâd-ı dîhiş kerd besî rûzgâr  
Rûyet-ı dîn geşt ez-ı pûy-dâr  
Şâh-ı gazd-pîşe ve sâ-ı 'akâd  
Hâk velli fâh-ı eihâdeş ziyâd  
Gevher-i Şer' ez-cuh-ı şîr-tuğ

Biz den-i üğey rub-i dîn dîm-furûğ  
Mâdîşâh-ı mâle-i adâlet şûâ ü  
Şâhib-i menâğûr-ı velâyet şûâ ü  
Devlet-i dînî nigâr ü dîn be-hem  
Sûret ü ma'nâ be-çî şîyin be-hem  
Rûz fuzûn hâik şûâ kâbâl-i ü  
Şûâ ebedî salâmet-i âl-i ü  
Âyet-i rahmet be-zemîn huz kudsân  
Bâ-eduvv-ı Şer' be-kîn her kudân  
Kıssa-i hür'sâh ez-în hâmedân  
Ya'ne terâb ez-în mâ-tuvân  
Bâd 'etlek beude-fermân-ı ü  
Bâd melek çavûş-ı dîvân-ı ü  
Sarf kün lûlîs-i lâhû-ı beyân  
Nusr kün dî ge'her-ı nazm ez-bunân  
Mumz-ı nazm erçî huved küre kâh  
Arş-ı nesr est teğz-ı fîrâh  
Vasf-ı şâh ü kıssa-i ü der-ehûd  
Neşr kün vâd-i be-kuvâ-yı gîşîlî

Ve li-hâza et'silu hüzel füsûle bi-kavîlîni teâlâ "hâzî be'âğun Fırâsî ve li-yunzurû bilu ve li-yev'lemû emestü huve dâhuc vâhüdün ve li-yerzekkere ulû'l-  
elbâ"<sup>227</sup>

<sup>227</sup> Bu Kur'an'ı Kerim, ceza ile uyandırılır ve tek bir Cihâ bulunduğuna Şâşîler ve ulû'l-sâhibîlî şîşî şîşîler diye insanlara tebliğ edilmiştir. Kur'an-ı Kerim, C. 1, m. 32

### ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

#### YARHI-İ HEST DİHİŞT'DEN (KİTÂB-I SIFATÜ'S SEMÂNDAN) KETİBE-İ SÂNİYE (İKİNCİ DEFTER)

*Ahmed-i Kayıseri ve İsmâ'îl-ı Câmâni'ye'nin şifâhî-i nakliyle-yazını zikindedir.*

(Eskenehümlâhu te'âlâ crâkâ'ir-nevâr kemâ mekkâne sultâne'z-zamân alâ-sefir-i hilâfet-i nev'î'l-insân) ve zikr olunan defter-i kayseri-İslâm'dan sâni-i şühâri hilâfet-makâmın mebdâ-i saltanat ve keyfiyet-i taaccübânî mesne'd-i bulâfetini beyânı muhtevsdir. Ol hüsn-ü kışver-i ser-firâzi ve piş-rev-i me'ârûki meğzâi Sultân Orhan Gâzi (kuddesalâhu te'âlâ um dâc'e'âh ve nevve'e makâmûhu ve mer'â'âhu).

*Ve bu ketibe bir talî'n ve iki mekaddime ve on yedi hikâyeyi müstemilür. Amma talî'n intikâlât-ı hilâfet ve âlem-i medâ'ül hikmeti şerhindedir. Mükaddime-i evvel hazâyile-i hamile ve şerhiyât-ı pesenselidesi Orhani beyânındadır. Mükaddime-i sâniyevsür i mevâis-i Câmâni' şere keyfiyet-i cülâs-ı Orhanî beyânındadır. Ve on yedi hikâyât zaman-ı devle-i Orhanî'le fütühât ve şerhât ve şâhr vâk'ât hüsnemüldür.*

Talî'î Hâmâyün-ı Menî'n: Sebep-i meseb-ı cülânî ile fütûh-ı ilâ ve mu'âdîl ve ser-i hikmet-i intikâlât-ı hilâfet-i ensâbı zikindedür. Hümet-i bâliğa-i Rabbül-errah ve maslûhat-ı imâm-ı sâhka-j Müsebbibü'l-cabâb ferâ-yı kışver-hudûs-i fenâ ve fenâ-yı ilâm-i kadîm ve bekâdîn öyle iktizâ eyledi 'e nîzâm-ı masâlih-ı âlemi imkân ve intizâm-ı kâr-hâse-ı âlem terkib-i cümle ü cân meyân-ı ebni-yı cins-i hayvan ve ben-i nev'-i insanda kumû'e irîbat-ı silsile-i muvazânî ve fütûh-ı revâbîhu maslûkât mebdâ-i avâlim-i küllîleri ahvâlânî-i eordm-ı sulûyye degin illehu ma'lûl üzere torika-i takaddüm ve usûldan furlû'a ic'âhîleri uslûb-i zâhir ve peydâ olu. Nitekim piş-gâh-ı eyvân-ı ezal ve kâr-gâh-ı cihâzpenâh-ı sultân-ı İsm-vezele perbav-ı nûr-i Muhammedî ve ins-ı kevkeb-i abedîyyüz-zuhûr-ı Ahmedî (salâllâhu alayhi ve âlihî ve sahbîhi ve sellem) \*Alâhu nûru's-semâvât-i ve'l-ardî\*<sup>118</sup> bustından il ve arzda sâkinân-ı ferâ-yı hastûnen bölend ve pestine rüşidîy ve sevdâ-yı ta'vâkâsî olub her bir kumû'iyîş ve zuhûrdan ziyâde ol çirâğ-ı âlem-i efrâz-ı 'evvelü mâ hâlıkallâhu nûrî\*<sup>119</sup> ve şer'î-ı nûrânî-i 'evvelü mâ hâlıkallâhu el-kâlem\*<sup>120</sup> nurbahş-i arsa-i vâcûd ve furlû'î efrâ-yı âle-i şühûd eylediler.

*Beş*

Zi-zulûmât-ı âlem mi'âmedi u piş-rev Adam

Çerâğ-ı â der-desteş hem uz-nûr-ı tahtâsîmet

Ya'nî

<sup>118</sup> Allah ışıkları ve yerin nuru'dur. .. Kur'ân-ı Kerîm, Nur, 35.

<sup>119</sup> Allah ilk beşim nurunu yaratır.

<sup>120</sup> Allah ilk kelâmı yaratır.

Yâ Rasûlellâh zulûmât-ı ademden geldik Hazretî Ademü pişev idi. Amma  
sacın zâruvulan elinde bir çerağ var idi

Her âyine bu sac-ı mekânûtur. İzhârî ve dâm-ı urekânûmâ ibtârından bu  
istife-i şerife cümle-i zühûr ödi ki tihûr-î ulûvet-i Ademde ma'nâ ve usûb-ı  
tuhûr kuvvet-i üçüye ki husûn-ı urefûda inkîsâr-ı Mûhammedî ile mezkûrdur ve  
meyân-ı hukemâta akl-ı evvel de meşhûrdur. Mûzhar-ı se'âsîl-ı insânî mîl-î kâzâ:  
ve nusdân-ı melâyîc-î d'kâb-ı mûkavemat: buyurmışlardır ki, "Sadâf-ı erlâm-ı  
eflâkdan vayegî ve perveriş-ı emlak ile zât-ı pâk ve göher-i lâh-pâk-ı mûkavet-î  
înkemî mülk-î âlemde bir dârratü'l-âc-ı hilâfet: Rahmânûde kâret ve zâfirâ am  
riyaset-ı ne'vâ nusnalye ihtiyâr eyleye ve mü'edcâ-yı "levlâke levlâk le mâ halakü'l-  
eflâk"<sup>261</sup> bu mabûdun bir imâ ve sadâ-yı âlemtü-î âdem ve mîn dâirihî tahte livâyı  
bu mecmâ'-ı âlemünun kurışurulan bir mevâdır.

*Beş*

Ve inûü ve in kuntu ibne Âleme sâretü

Fe lâ ilâ ilâhü eczânü şâhidü bi ulûveti

*Pelâ şerem*, ol illet-i gay-ı âlem ve ol sebâb-î zühûr-ı vücûd-ı her-ı Adem  
(salıllâhu aleyhi ve âlihî ve subhîli ve selâmü) bir nişel-î teşebbüh her mazhar  
mezâbir-ı ma'nâ ve şeret-ı hâs ve kârd-ı illiyet ve ma'lûliyet lâmhâni-î eglâs kuvvet-  
ı gayb ve şebûdele meyân-ı ummet-î dest-kâû ve mâ-beyn-ı ehl-î millet: hidâyet-  
y'ârda gayet illiyân ve istihkâm ve nihâyet antizâmında iki serrişe-î gözün ve iki sanâ  
hablî'l-mecmî rû-yî rûzgârâ vazîgür burakmışdır ki "ürnî tîrikün fikim emreyn ken  
bedîlâ mâ temussekkün: bîhîmâ, kulâbâlâ ve sünnetü"<sup>262</sup> şimdi ba'ze ihtiyârân-ı  
ummet annu ekkân-ı sünnetü nisbet-î mesabî ile hâdim ve mukavem ve ba'ze  
dânışvercân-ı kudsî fîret-ı emrâ-ı mîsnevî Hazretî Nebiyî-yi Arabî (salıllâhu aleyhi  
ve âlihî ve subhîli ve selâmü) mülâzim ve kuyumdîret. Şâma'ı o görûh-ı  
mahusûn rû-yî mülk-î zehîdülâ cû-nişân-î enbiyâ ve mürselün ve kâimünakre-ı  
hulâfâ-î müşâdîn ve ol hazretin ehilât-ı hilâfet-ı asarinnu hakikat ile zuyûr-ı mesned-î  
Şer' ve dîndîrler. Vasyyet-ı 'fe aleykum: bu-sünnetü ve sünnetü'l-hulâfâ'ir-raşidîne'l-  
mucbediyyin"<sup>263</sup> anlarnu etbâ'-ı etbâ'innu tenbîh ve teşâret ve ol zühûd-î âlişâmın etbâ' ve  
eşbâ'ına işâretler

*Arabî*

Alâhu ekramukum bi-nasr-î Nebiyîün

Ve bîhîm ekame de'âyime l-İslâm

Ve bîhîm eazzete Nebiyîhi ve katebâhi

Ve e'azzehum bi-n-nasr-î ve'l-eklâm

Ve ikinci görûh cümme ve ulmîl-ı ehl-î yakûs ve fetzenân-ı tarikat-ı  
Hazretî Seyyid'l-mürselîn (salıllâhu aleyhi ve âlihî ve subhîli ve selâmü)dir. Ve bu firka-

<sup>261</sup> Eğer sen olmasaydı kâimün yârumadur

<sup>262</sup> Size iki gay burakmışdır. Ona uydurca câzâlete girmeyiniz eşkılkâ dârmazınız ki onlar Alâh'ın  
kâtibi ve hermet sünnetüldür

<sup>263</sup> Benim ve Halefâ'â eşkılmün şerretine uymayın gayetü

kağver-i din-i hüdûda câhsân-ı mesned-i arzâd ve hürisân-ı cümle : Nebiyî-yî sühûd-ı neşâdîr. Ve her-basab-ı müdüdâ-yı hukukat-ı iktidâ-yı "el-ülennâ veresetü", enbiyâ"<sup>41</sup>

*Beş*

Pâdiyâhân mazhar-ı şâhi hâşk-ı âlîmân  
Mîrât-ı ügâhi-ı hak :ı luva sultân.

Bahtiyâr ki Rivâ-yı lûlâfetini râvet-i vâlû-yı Şerîf-ı gurûda lig-i zulmet-zede cihûd burhân-ı lâmf'ül-edvâ ve hüccet-i beydâ eyleye. Verâset-i Nebiyyetin iki âsımânâm dâhi nasîb-ı avfâ ile behremend ve iki nev' riyâset-i dîn ve âlînyâ ile fîrâzmenl olub ve evvelen hân-ı ehl-i tahkîk ile sultân-ı sîret ve ma'nâ okuyuc. Ve meyân-ı a'yân ve ensâr-ı eymânında nâm halef ve sâuk ve hâlfesi bi-hak-ı Hzreti Nûhâvvet (sallâllâhu teâlâ alayhı ve âlihî ve sellem) bililet:

*Beş*

An kes be-hür-gâh-ı Hüdâ sur ber-âvered  
K'ez cîn-ı pak pay-rev-ı âsâr-ı Mîstâfust  
Hî o kes-i be-hâfkes-i levhâl reh neburd  
Zira ki hîs-ı hacib-ı âdâr-gâh-ı Kübrîyest.

Ve asâb-ı hasab ve neseb ve növâb-ı evvâb-ı hilâfet-nucûb katında muktezâ-yı te'yid-i dîn üzere Hüdâ :ı Şerîf-i Seyyidî'l-Mürselîn (sallâllâhu teâlâ alayhı ve seâlihî ve selâmihî) ki "İdî peyzâlu tâlefin min Gümrati ale'l-hakkî zâhîrâ ile revâitü'l-kyâmeti"<sup>42</sup> vâkî olmuştur. Ve bu ma'nâ rûşen ve hâveyyâ ve müberhen ve peydâdır ki himmet-i bâfâdâ ve dâfîn ile nâs-ı mu-i sühûdâ kevkâk-i devlet ve zâhûl-ı fihûl-vakî Ömrân Güzi mazhar-ı teodid-i dîn-i İslâm ve bâ'îd-fâde-i bünyân-ı mübâdüm-i eyvân oldu. Amma her ne kadar ki: üstevî me'mûd-ı dînî himmet-i kâzâhiye keşide ve müsrî-i vâc-ı mukadderi peygâm-ı rahîde câmbî-i talâfe reside idi. Amma me'sûl-ı İLâ ve mülkâtan ziyâde idrakde telâif etmedi. Amma kendü zennâ-ı hayâtında tükvîyet-ü dîn-i hak ile şendân ikbâs-ı vakr-ı cenil ve istihtâf-ı ahlak-ı sâdk ile serîr-ı serverîyi tukurrûr ve temekkün ile tekmil eylemişdi. Çünkü onun meşhûr-ı devlet ve izbîlî zenn-ı devân-ı zihbâr-ı hulefâ ve şâhân-ı pişin-ı rûy-i zemînde meşhûr olmak rakam-ı kudâmen kâtibîn ile mahûbet ve beki gâdeni gîne teodid-i şevâet ve neâl ve teveddûd-ı emsâlden 91-ı azîmîn-nevâbi cürât-ı câvidân ve sultân-ı mülk-ü dî-cibâr evlâd-ı emâlduna mukarrer ve mukadder idi.

*Beş*

Dîl-i zinde hergiz ne-gord helâz  
Tem-i zinde-dîl ger bi-umîred çî bîş  
Tem-i zinde-dîl mürde der-zîr-gil  
Bîh ez-âlemî zünde mürde-dî

<sup>41</sup> Ahişler peygamberlerin vesîledirler.

<sup>42</sup> Cennetinden bir tâlîf ki fîrâd gâdine kadar eşîkçe hak üzere devâm edebilecekler

Bu muvafıkla çıkan-lerin-i burhân ve tesvî-nurîn-i beyân oldur ki ol kâğıd-ı gâlibî Ebû'l-mecâzî Osman Beg Gâzî'nin hüküyeti cülûsundan bu kitabı ahkâm-ı zamân-ı tertib ve te'lîfina degir, iki yüz yirmi sene müddetdir ki bu hânedâr-ı âlî-şânın hilâfet-i mârifet-yenî hemîşe vâhidin vâled ve hafîde vâhidin ha'le vâhidin ve mâciden ba'de mâciden usûb-ı nûras uzre bir pâler-i adîlce bir pâler-i müsbile müntehî ve muttasıl ve arâf-ı mesebin âfâk ehkâsizin birâderden ve arâmîden ve gayr-ı zâtikden derâvî-i memûlik müte'vâkîh ve müteselsil olmaşdur. Ve nihâfîtan herberi ki meşâret-i eslûhâ temkîn bulmuşlardır İncîfâz mekâm-ı ahlik ve tevsi-i memleket ve ilhâk-ı etrâf ile sâh-ı şâhîyi tarîka-i ed'âl ile mertebe-i ta'dîf ve teksîr-ı hazretm ve tevfit-ı teşker-i meşret-ı mevâlinde ulûf-ı ilâh ile te'lîf eylenmişlerdir.

*Arabi*

Hum verrastu-i melek etihâ'âlan

Ve gâibî ve meodehum kenî teğab

Eğerçi Ebû'l-mucâhidin Osman Beg Gâzî mevlânî selâtin ve şâyisân-ı muşâhatin idi. Fe etimâz tefâzîl-i anbât-ı Osmanîni ve hakâik-i kadûfet mekâlâ yarı ol, hizbe-i me'âlik ve me'âfâz Orhan Beg Gâzî'den me'âfûm olur ki tahkîk ve işhâk-ı devlet ve darâyî ve terhîd-ı mülk ve mülkede zât-ı Osmanî eyyûm-ı havâfînâ mânenâde-i hey'âlî-i sultânî olub ve arın sîmet-i mütemmînî ve şâh-ı devlet-i par-savletü meymânîni Orhan'dan dîvân-ı cismanî ve te'lîf-ı ruhânî kabûl etmişdir. Ve cümle-i âyân-ı şer'î ve pâdişâhî ve meymân-ı mârifet ve sipâhîde evzâ'-ı eyâlet anın solîmânî asrında evc-ı âsumânî kuşâde olmuşdur.

*Bay*

Be-devr-i devlet-i olâ bağışet-i in-vâkî

Nebûde memleket-i Rûm kud he-in öyin

Saldâ-yı mevbet-i adleç be-her taruf çü rosîd

Be-tûs-ı çarh ve övâ-yı n gîrî: umîd

**Mukaddime-i Evvel**

*Sultân Orhan (aleyhîs-selâm ve'l-ridâvân) hâsîl-i şemâyîli pesendile ve hasâp-ı kamîderin beyân îder,*

Hud-mendân-ı rûzgâr ve hûşmendân-ı ulûl-ehsârî meşebeyyîni ve âşikârdır ki banyâd-ı me'ân-ı dîn-i Nebî'yi mucceddeden evvelâ sultân-ı mülk : edel ve mu'nâ s'ni Osman Beg Gâzî esâs-ı cedîd-i hadîd ile te'sîs ve divân-ı ulûvân-ı ây-ı eb'dî: uzre be's-ı şedîd-i ahkâm ile tersîs eyleyüb setvet-i şimşîr-ı ulûv-ı gûşâ ve kuvvet-i bîzû-yî tevârîyî ile ol pâdişâh-ı gâzî fî-sobilillâh ve evkâd-ı emeddü husûsan Orhan Beg ve akâb-ı kudse-ıngâdî tamâmî-i tûl ve arz-ı memâlikî ki kişi kâfiriden dîn-i İslâm ile muşerref olmuşdur. Der nev' ile kabûl-ı ittîas' ve livâ-yı illiyân-ı irfâk-ı dîn-i Mustafâvî bir mertebe itîfâ-puzâr olmuşdur ki şimelî çâbûk-sâvâr-ı cevâl-i hayyâle ol arzu-ı iştîak ve celûlde muvâh-ı seyâhat çendan mukdât-ı mâh ve sâil ile muhâldir. Ve mîng-ı büfend-pervâz endişe ol memâlik-ı hilend-ırifâh bîkâ'ma bast-ı bâl-ı ikhtâl eylemek uymî ile kubbe-i mihr-ı ber-mîng-ı şikeste-bahn zî-i âyâsında istîzâh muvâldir. Amma hüküyet-ı ittîas'-ı mülk ve iclâl ve mukaddîme-i

icima'la esbâb-ı haşmet ve celâl bu gürûn-ı pür-şükûlî Âl-ı Osman boyunda meyârin-ı oklûs-ı hüsnâyûn ve muhâsin-ı saltanat-ı rûz-efşûn ol vâris-i hakîkî-i mülket-i sulûdî ve şer'î-i îlan-ı efzûl-ı hümedân-ı Cemâri pâdişâh-ı hakîkî-i mülk-i mevlî ve meyyûkî-i dîn-ı İzzet Ebu'l-halefî Orhan Bey Güzi (envar-ı Cihâ burhânâhu mesûden aine'l-melûzî) âlem-ı mülk-î şühâlede kevvet-i se'âdet ile zuhûra getirdi. Zira ki ol meşre-i teyîd-ı dîn ve mebd-e-i zuhûr-ı selâtin-ı mülûtafet-âyât Kâllat-ı İslâm'a pâş-ı penâh hîr pâdişâh ve meyân-ı Jennân-ırevân-ı hayl ve sipâhla hîr şehriyâr-ı âlî-şâh idi. Ve cenâh-ı âferikârın sur-ı cemâl ve celâhâdet bir mazhar-ı zamî mükemmül ve tekâmül-i dîn ve tenkîs-i müşkilât için bir meşre-i kâmil idi ki cemâl-i sâneti "innallâhe cemîlun yuhibül-cemîle"<sup>36</sup> âyvesinden bir timsâl ve merâdûd ve anlâl-ı ber-nihâl-i sönûr-misâl idi. Lâkin bu meşre-i hîrî İzzidî Muteâil ve hem-saye-i kâfir ve suht-i Hazretî Zülcezlâ rûz-ı deng ve hadderde bir âf-âtib idi. Amma sûret-i pâ-tîğ-i Jâdem ve vakt-i selâet ve ârsâde edû-ı fazl ve kemâl ile âmîleş etmekte mânende-i gâ' ve gâleb amma ustûb-ı merğûb ile gıyâ gûlbeşer ile şerâh-ı del-şerîf ve ekdâh-ı şîrde misli-şekur-ı muzâb idi. Kul-ı deryâ-nevvâli herişe hâst-ı nâmme ve efdâl için gûşâde ve dest-i mufsalî kabz-ı kabza-ı tîğ-i cihâdê kütûl tuznafe âpûde idi. Râhsâr-ı müberrâ fîrûzî rûy-ı ehl-ı imânâ dâime hârdân-ı vessâr ve şer-şîr-ı kâfir-düşman-rûzî kâfâr-ı eşîrâ hem-vâre âteş-bân ve pür-şîr-ı idi.

*Beş*

Nesâmî şifeteş ehl-ı revân bâşâie  
Hayd-ı tîğ-i vey endîşe ru'bi-sükûnid  
Zî her zemîn ki gubâr-ı niyâz host üerü  
Kerîş bâb-ı seha an-gubûr bi-nişânîd  
Ya'ni?

Anın şifetince nesâmî şehâyî ruh bâşâyîlî ve anın kûbeân haydî endîşeyi yakdı. Her kankı yerden ki niyâz tozu kalkdı. Ol yerde anın c. seha sıyı ile ol gubârî teskîn eyledi.

Her-gün ki her-muklelû-yı rifâh-ı humû-yı bir-met-gerdûn-ı mecâzi tivâ-yı merfû-ı İslâmîdan bâl-ı ikbâl gûşâde uylayûb ol cenâb-ı necât ile ser-efrûzuyi eve-ı bulc-ı şîrîne kaldırub sadâne-ı sâvret-i darbet harâmok-ı dîbûsdan rûûs-ı memkûs esâtir ve dîşâ-yı kullâr me'yûsî hâk-ı mezelleide âteşî tîğ-i azâb ile gûdâhe ve alâyet-ı şulcâ ve salûb ve merâsum-ı şîk bürde nasibi eve-ı İzzetden zemîn-ı şîr ve mezellete endâhte eyler idi. Avâze-i sâli bilâl-ı muvâhidûn ve ubbûd ve ibûddûn resm-ı mâle ve ferâyûd hîr kullîyya kaldırdı ve nevbet-i misâl ve dâdunâ gûş-ı ketend-geçîrî kull-ı hâtr-ı mukâme ve kâsden gıyri dâd-ı hâhandan bir suda içtmez idi.

*Beş*

Serî-ı saltanateş hâr-gâh-ı adl efrâht  
Husâm-ı mîdeleteş gerdan-ı sitemper zed  
Çünân zi-mülk buz-encâht resm-i dest-endîz  
Kî baz-ı kes ne-hâvînîst ber-kebûter zed.

<sup>36</sup> Allah güzeldir, güzelliği sever

**Fetmî**

Anın serir-i saltanat adâlet üstün kazandı ve mü'daletin-i kılme-i zâhürin boynunu virdi. Mülkde bir mertube sâim ve zülât del' üyledi ki kimsenin tîğânı kebûtere suratına kâdir degil idi.

Ve yunûs-i edl ve ihşâm ve ezâz-i nevâl-i fazl-i imtisâl delâyli-i rûşen ve mekâderât-ı mübâhereden biri budur ki meâsîr-i abbâr ve meâzîr-i âzâd ol kâsre-i Şerîfe-metâz rivâyeli sâkât ve hâkîyet-i ruvâdan bu mu'vâl üste mahki ve menkûldür ki zamân-ı devlet-i medîdede ki çok bir sene mütevâllî idi. Fâsâsen mu'azzazât-ı bilâd-ı Rûm'î hayât-ı tasarruf ve tefâire getürüp ol emâkînde kavânin-i mü'delet-gösteriyi meyân-ı sekene ve kutnede her yerde gâsirede eyleyiş zâmre-i hukûd-ı muhterem ve tevâh'î-i ta'akkurâtında bir mütlis-i hüseyin anında-ı orke ve kâriye a'zâz ve arsa-ı memleketde fakir ve kâfir-i câhilde leme'ât-ı sorabula misâl-i âs idi. Ve tutân-ı mekremet ve husûn-ı heybet-ı namuden sâkûnât mütevâllî-i saltanat ve muvâttân-ı kadûf-ı eyâlet-i "kâde'l-fakre en yukûm kufre"<sup>95</sup> kalûne-i hakikat müdedâsını muhakkâk îhtarlar id. ve şehûlet-i ihlâk-ı kavânimesinden müliyemet-i melekât-ı âdilânca tamâmî-i kalâurevi-i hâkîmetde zekât ve sadâkaya muvâttâz kâmesne bulunmaz idi. Zira ki eger şîer d'vârdân şîyil zâhür eylese lâhzâ-i vâkûde hâl-i tükürden hâlis ve dete-i sualini misâl-i sadef-i san ve zer-pâher ve tevlî âb-ı nâ-ü-mâl eserler id. Hâşâ erââb-ı lemevvel ve servet ve ashâb-ı mîknet ve izet kâfir-i zekât ve esâl-i suûkât için evâz-ı tereddüd ve lâb ile gâliyân-ı seyy-âmisâl şehr-hu-şehr acuze ve mesâkin ve esir ve fukarâyı dist me'ûde vâfir-i tereddüd ve sar-gordânı oğerin etrâf-ı âlemler üzer eyler id.

**Beys**

Anın der-âvır-ı işer der-âvır-ı işân,  
Cür'e nâş-ı âlâm-ı ez-edîşân zer-beft pûş.

Çünki selâtin-i Âl-i Osman yâhûn-ı tedhüd de ilâ-y. o'lâm-ı ünânde her biri bir vâde-; kurîne-i Nebevîyyeye mazhar ve beâret-i Müstâfâ'îyyeye masdarlar. Şîer ve şîle zamân-ı devlet-i Orhanî bu nev'ice-i sabîh-i Peygamberinin üsûn-ı zâhürin oldı ki Adiy bun Halâm şîrîyallâhu a'zâhümâya hitâben buyurdılar ki "ve leysa kület bîke hayâten le tarâşinne erâde melekâ kofte min zehbin ev tiddâtin men tekabbulehâ minhu şîlâ tevedu ehsden yukbîlûhu minhu"<sup>96</sup> sozâka Rasûlullâhî (sallâllâhu aleyhi ve âlihî ve salâmehî ve sellen) ve arsa-ı memâlek-ı Orhanî müddeleler de bir karân üste ârimegâne-i şîl-i fazl ve kemâl ve ke'îl-i talu destân-ı sâd-ı muvâl-ı hakîl-ı ezâz de mal-â-mâl olub ve meyân-ı saltanat Şerîyî medîrînde bünd-ıy medîrîs ve zevânî ve basâl-ı hüvâl ve müberrât hâden ezân lâşû ve bîâde-i utâvûre-i İslâm karamında ebvâb-ı ber men'ûf-ı erkân mahallî mütemâdîdele hâz olurdı.

Ve etl-i köf ve dâlâm pugece-i kadînetlerin mesâid ve meâbid ile utunû-dâr-ı ezâmât-ı hâ'îm ve oht-ı şîkku câv-ı biyâ'ı sevâmî'ine tarh-ı müberr ve

<sup>95</sup> İnkîşâk nurîyye kâde yakındır.

<sup>96</sup> Kezâke senin üste bir hayâten nâşâydi sen nev'ice alın ve gâmisle dâle uluq usudâk şîerâkân. Onlardan hebur-ı zâkâk vârecek ve sadâkâyı kabul edecek kîme belomayzâk.



mîhrâb ve suat ve kâfir-ı pür-keşîm me'kel ve meşrehu'î üb-ı fâsûl-ı hâşâh şîmşî ve âyet-i "İstema hacretnealeykumul-meybete ved-deme ve kalunel-âminri"<sup>75</sup> ile muhtâl ve muktezâ-yı emri-i "kulî emm tayyibât-ı mâ zakeknâkum"<sup>76</sup> ile havâlin-ı in'ân ve ihâşâ meyân-ı ehl-i imânda ber-tabk-ı "İnkânâ muf'incakun lâ vechilâhî lâ nurîdu minakum ezânen vela şükûra"<sup>77</sup> ile mebsût eyledi

*Zîyât*

Harrem ân şeh sî o be'âh'net u nuz  
 Fîcer mî deşt ez lîlâyık hîz  
 Bâ-çunûn şive-i padşûyî yâft  
 Kâreş ön bûd kân-ı kıyâvî yâft  
 Cûd mî-kerd u gure mî-per-dubt  
 Çâre-î can-ı her kesi mîsaft  
 Bûd ul-met-ı kurendegân hisyâ  
 Lîk nîmet lûkûm z-ı nîmet-hâr  
 Merdüm âvân şode bu deşt ve şokûh  
 Nîs-ı işret-konâşe-ı gurâh gurâh  
 Der-çünân deve şunu kıvâş buşed  
 K'ey çîndü şâh-ı keftüdü başed

#### **Mukaddîme-i Sâniye**

Der-zîkr-ı keyfiyet-i selâs-ı Sultân Ordân be-verûset ve velâyet ber-me'ned-ı kayseri-i pedad ve icmâl-î keyfiyet-i sıvâl-i mülûk-ı memâlik-ı İrân ve Tûrân mu'âsır-ı sultânec-ı o cümle serverti mukâcerât-ı unân ve mûsellemet-ı emhâcâzârdir ki sultân-ı ruh-î kudsî-nijâd ve şâhîşâh-ı nefsi ilâhiyyin-me'âd gâh ve ho-gâh evrenâ-ı âlemi-i mülk-î beden-î unsûrîde mecâl-ı nurîl istikrâde ve vak: olur ki tasarruf-ı dest-ı saltanat ve şâhîsî kıyâv-ı heykel-î buşerîde devâm-ı istimrârdadır ki muhibb-ı mefehâ-ı lûl-ı lâhî ve musâbb-ı feyz-ı hikmet-ı mâ-mâtenâhîde nesim-ı canperû-yı mîrse bostân-ı ebdânî zamân-ı rebî'î misâl bir nûâl-î şemân-ı câh-gusteri hovâ-yı fezâ-yı âleme emî kavî-yı ta'î'î gibi hem-deme-ı şâş ve şîmâl eder. Nitekim bu kelimât-ı âkmet-ı gnyâta mâ benze-gî-î subh-ı sâukî piyendu-gî-î nefis-ı nâtikadan arca hayât ve minnât, bulmak zâhir ve hâvvedü ve bu ki hâlin hakikat: okuzî-yı ulû'ı pîr ve şîvâ-yr-eyyâm-ı cevânîde peydü ve fîvû-ı dil: hadîsât sını-ı şebâhda ve hercan ve şîb-ı hâcûn rûzgârında mîvâdâm-ı bîlyânı katveyâhîdir. Ve pûşîfe degîldir ki nitekim hâkim-ı nâtikaya memâlik-î ebdân-ı tasarıde hükûm-ı dülhâ-ı hüsrevî ve sultânî vardır. Lemân ol tarîk ile vücd-î selâtin-ı zamâne meyân-ı sîyân mülk-î inkârde merteb-ı ruh ve nubes-ı can vardır. Her vechile her şaud ki mîzân-ı nûb-ı tayvânî hâlet-ı addet-ı lâhî'ye akreblîc. Ve evâmân-ı dil u cân ve hâl-ı dîvân-ı rebî'îye eşbeh ve enceb olur. Nivâm ve tertib şehr-ı bend tekkûl-î âfât ve mehâfîr-ı rûzgârdan muhîr-ı ve mîvânû ve mevâmûl-î intuzâm ve mehâsûs-ı ilâhiyyin-ı ebrâ-yı

<sup>75</sup> Şehîyet Allah size ölümleri kâim ve domuz ölmeli barını içle. Kur'ân-ı Kerim, Nahl 113.

<sup>76</sup> Siz vâsıfîmiz hatalardan piyiniz. Kur'ân-ı Kerim, Bakara 57.

<sup>77</sup> Bu kelâmlık Allah nazı için yediriz. Sinden bema bir kuyulık ve teşekkülâtımız. Kur'ân-ı Kerim, Dehr, 9.

zâhir: boyunla musûl ve be'ki rûz-efzân olur. Ve eger avâf-ı beliyât ve teod-i hâle: budâsât bir gûşen-i ikbâlde her şâdîgâh sulhânın usûl ve âğâsı üzerine eyvân-ı hazân-ı emr ve cevânide vezîfe olmağa âğûz eyleye. Ve bir rûh-i asîl mürğ : şebkîtin mâân-ı nefesinden kurremî şîşle-i kolneyi her uğurdan nâgîhâni bûd-: fenûya varır. Yukân ki sây-ı mâ-âulâde hayât-: bekâdur: gûye ki kelime-: yâ's-ı "veştâ'ül-ı r'â'u şeybâ"<sup>172</sup> ile gûya ve müfârekâle-i enğâr-gûşegân parma dâhîni ile be-gâyet nâ-şekîhu olur.

*Lâ câsele, serâbestân-ı şâhî ve gûlistân-ı ser-bulend-i câhî cîbetde nûlan sâyra bu es'âdet-ânenîn avân-buhlîğına sezâvâr olmak mümkün olur ki misâl-ı gûl-i çâşt-gûlî şîve-i ser-ârazî ve kem-ı kulâhîde gûlben-i ikbâlre. nazâret ve toze-mîlîği ile mûbâhî olur.*

*Deyi*

Şukûfe mayve hücel der-pîr virdin çend  
Fuzel be hâk u şevd miyve bostan-ârzây  
Bî pejmurd gul a mânevâ-i gûl-âh pâyend  
Der-ân-zemân ku zi gûl mişevul gûl-âb ecdây.

Ve h-hâza bu mâ'nâ ki sultân-ı kuvvet-: nâmiyegî evteğ-eişin-i kişver-i gûlistân ve fermânde-i sipâh-ı hng ve bostandır. Her sâli rûz ve her yevnâ-i hüvâse-Devrîde zevân-ı bağ ve gûl zû ve cev-hâsegân-ı çemen-i mürğ-i zîri mülâzemet-i sipâh-zâde nev-resûle-i buhar ve mütâbeat-ı molük-zâde-i mülk-ı semân-zâde me'nûr ve meclûd dîtar. İki nûsre mûşîr o'ar ku rûzgâr-ı devlet-ı hâşimî gûlû: kârâhî ve ber-guştelîge yûc dîta ve anın binâ-yı mülket ve mîknet zerk-i tâz-ı zemîstânden pârkende ve perâkende olmuş vâsîta-ı sukût-i kuvvây ve dîhlâ-i efzânun şâh-sâr-: dîr-ı zîrde-gûşesuden berk-i hayîlî rîzân cîmetge başlyâ. İlbeide mülk-i cîhânun telâttuka ve peşgâhiyetin: tedâvükî muktezâ-yı summaullâh uzre zuhûr-ı devlet-i zevân-buhâr ile lazim ve kâim-mâ'sûmî-i pî-ı hâşîd i cevân-bâlî ve cîhân-gîre müttehamdır.

*Şeyrâ'*

Pîrân-ı hoşçat devlet-i hod bil-cevân dehend

**El-kessâ:** Ber-âhşeh-ı muktezâ-yı zîrân ve ber-mûceb-ı âdâ-ı ber-ı nev'-i ussân çûkî mûzâc-ı ebûb-ı yî delure mutâbu'üt vnk-: gâhb ve çî-ı zamânunîn reyîne cûleddâ-yı "er-resâ bi-zamânunîn eşte'î mîhîrân bi-âbâhîm"<sup>173</sup> kavşiyet-i metâlibe mîmâsîb-ı vâkî' old. 120 (1320-1321) senesi şuhûrunda bir hengâmedeki def-ı zarâr-ı dîrâr-ı zamânî ve zâf-ı dîhlâ-i rûzgâr-ı lazânl için (evâ-yı gûlistân-ı hilâfede nesâyim-ı bahâr-ı devletden bir gûl-i tazennî reyihû-i reyîhînen dînâğ-ı âlemevâre reside ve bir nûhâli ikbâlin cevân-ı nev-bâstârî gûşen-i celâdetde serâperde-i efdal: fîrâz-: tahakûr-ı avâmîre keşide idi. Ve ol rûzgâr ulâlisûden mûfûs-ı şîğâr ve kâbet teodî-i uss-ı sultânî ve cîhân-bânûye mâyîl olub tencîs-i

<sup>172</sup> , Şeyhü'l-İslâm ... Kuvâim-i Kuvâim, Meryem, 4

<sup>173</sup> İbnü'l-Cevdî zamanlarında deha çok kâralarına bevesler.

kerbet-i müstâriye râğb ve cihânın bî-vefâklarının der'ı âlemi tedârikine lââh olmuşlardı.

*İz cerez*, çür-i mâterî ve elem ve gıtmâi üttüdiel ve iştidüdündün sonra meşûrîle-i firâz-keşide olan gömülce ve muhâceret jide olan carlar ki ol pâdişâh-ı küşevet-i meğâvî Ebû'l-mucâhidir. Osmân Beg Gâzî'mın valîsine yelışmişler idi. Cümle arzûsı ol idi ki dil-i pür-hümların cerâhellerini merihim-i meşûkân ve avâf-ı muvâfıkâne ile bir sulh-ı gam-guşâr ve bir hüseyin-i şâhân-ı mefâr inkâm-ı gümâ-güm ve âlem-i hâbir-i maslûhâdan ürâm-bahş ve ol gürûh-ı zevk-yârın dîde-i intizârını herânçe ana murâkib idi ki hucûm-ı teşker-i hücum ve âherîndir. ol hüseyin-i mucâhidinin fıkâhde cürûle-i şâkesem bir gam-bâr-ı şîğâr ve kabâr olan şehriyâr-ı meşûdân-ı cürû keşf ve dest-i kerem ve nihr-i bânîsinden camm-ı ümmid-vâzi bî-kâm-ı meşân ile peşide eylemeğe mütebbih idiler. Çünki Osmân Beg Gâzî'den iki halef-i sadk-hüştâr-şâr ve farzend-i dil-lubâr mesned-i devlet ve iktidâr ve meyân-ı merdân-ı mübâreza-âsârda yârdigâr kılub ve ikis dahi vâlid-i mâsûdînin terbiyeli ve şufetinde şâyeste-ı merteba-ı hulûfet olmuşlar idi. Kebîri Cihâr Beg Gâzî ki mozar-ı kemâlî şecâat ve dilâven ve muzâr-ı dîde-i adl ve dâvur idi. Ve şagiri Alâeddîn Çelebi ki ve fîr-ı akl ve küşâdedden bur ovel ve İzzat-ı selâm: mülyâmı tab-ı merdüm-lârî ve ferâset idi. Ve bu iki hîşâler-i safî-gülerin nişân-ı devlet-i rûz-efrûn-ı hânedânî ve ulâmet-ı izdiyâr-ı devlet ve şunların emâletden bir: ahîl-ı mülûk-ı sâyire ve ebân-ı zarâncının hîlâr-ı âdeti üzere hîrîrîyle musâdekar-ı tan ve musâdekar-ı temurîleri olub mülûk-ı âlem, şûr, birbirleriyle yekdil ve ikisî bir vecâhte birbirinin taufî hâfîlinda olmayub her-vâre hususî salâk üzere hareket ve şelâ-üvâm zemin-ı muhâbelede tohum-ı uhuvvet-ı İslâmîyeyi serâbisâr-ı birâderide puvırde ve bahremend olmalarını mekâcin-ı ahîlâk ve hayyî ve usûl ve etrâklar " ebûke meâ vâsâke şîş-şûden"<sup>27</sup> ile te'kid ederler idi.

*Beyt*

De-gerdün-i ferkadân zan şod ser-velâr

Kj üvân-ı safî herend müntâz

*Yâ'ni*

Felekde neem-i ferkadân ser-ârûz olduğarın hikmetli budur ki hakikat arze olan safî elbetle müntâz-ı akrân olu.

De-yekdigâr ubuvvet-kerde sâlik

Berâ-yî hem-demî dâim muvâfîz.

Bînâenaleyh Devlet-i Osmâniyye'nin e'vân ve ensân ve a'yat-ı zarâncının meşûrî ile pişrev-i mucâhidînin evlâd-ı meşûdâne meşîsin-ı teğziyeli takdîme-ı müstemî' ve lâzâm-ı havâş ve avân ol hüseyin-i gâzinin emr-ı ulûfati şûr kelâm-ı muşâveret-iktizâ-yî sâb'-ı kabûl ile müstem' oldılar. Ve zamân-ı meşûde ol hânedân-ı kavîyyü'l-hünyâmı meşîyyin rivâbından evvelâ Ahî Hasan veled-i Ahî Şemseddân birâderînce-i şeyhîsârı Şevh Ede Bab her emâletinde meşûr-ı

<sup>27</sup> Kardeğin zer yanında senâ vâsâyet ederler.

sey ve tedbir ve sipah ve niyyetin meclîs ve mehfîl ve müşâvire ve müdâvire-i medâcibir ve müş'ir idi. Ekser gazâtin muvâfık ve ol fâreâlinin muvâb-i kadûminin me'âfakuti ile öyle nâmânab gündüler ki evvelen hâzâyın va emvâlda her ne mevcûd ise iki ferzend-i emetmenün beynlerinde ber-müceb-i Şer'-ı Şerif taksîn ve bâ'dehu ikisinden birini mesne'd-i servisiye ve munâb-ı yed-ı Fey'-ı pecezile takdim etleyeler. Çünki ol pînîşûl-ı cevâdan emle metrîkât ve mâl mîlak olunur mâlık ve sîmîl ve hayvanûtun emm' ve zehr etleyeler. Ekzelâle birkaç tavile eş-ı tam ki râ-ı ehlûd için embât-ı sebîlillâhla heste ve bir kaç tavile dahî mâdîyân ki intze-ı ciyâl için ber-muktezâ-y: hadîs-i şerif "ribân yevvân fi-sebîlillâh hayrun min all-ı yevmin fîma sivâhu"<sup>176</sup> idiler. Bîrhîrlerine peyveste idiler. Ve birkaç şura koyun ki usâkir-i İslûmdan mîfâlahak-ı eşîk ve intâk olan kâmesneleri itâm için hesteler idi. Cümlesin izhâr ve asla bir şeyi muhîfî kalmayub ancak hazîne-i elâine-i elvâhda zîkr-i cemîlden gayrı bir nezne komudılar. Zira oyyâm-ı havâd-ı dünyâla mevâris-ı nühûvet ve ahlak-ı teşebbûs-i Sırtı-i Seniyye "yubînuhu esâârl-ı ubbiyâ lâ mensu ve lâ nûcesu"<sup>176</sup> derûni ihtiyâr etleyeler. Ve ferzendân-ı kâm-kârn hemişe cihet-i irsâ için ancak bîdaet-ı zîkr-i hayr ve gazâ ve ehlâdla nâm-ı nikû vâ'ad buyuzub dedi ki

*fiy*  
Mülk ra'û mülk-i garh u şa gû  
Çün emmî ananûd tu anra berk gû.

Doğrusu mâl kırsatından tutunan i hâir ve tenervül ve temellük-i emvâl-i emlakden kut-ı nazır ve havâir etleyedeler sanca Abdeddin Çelebi komâl-i hâd-ı menâ ve kuvvet-i İslâmüvesi sebebi ile nazâm-ı saltanatın melâhazâ-ı temâyet ve intizâm-ı maslahatı için emâmî-ı kizâr ile bu mâ'nüdy tarh ve irâd etledi ki bu mevrûtl mahkûr-ı pederine evlâ budur ki hemmâ vâhde-ı mâcîdîrîze niyyetne istikâr ve mevcûd olan emv ve mâdîyân "fe e'iddü leküm me's-tâs'tum min kuvvetin ve mar' rîâdîl-buyt"<sup>177</sup> muktezâsinu şâh-sivâbrân-ı meyâdî-ı gûzâvânı muhâbîr olunub asla ihtisâs-ı mülkayüle mehbûs ve muzbûl olmaya.

*Lî-mâdîlîfîhî*

Hak bîd vâris i mevrûtlık u mâlkun be-hakk-ı sarf-ı mülketr-i me'âl.

*Fe emmâ*, mansab-ı tevlî-i hilâfet ve hilâfî ve mertebet-i adî ve nasîbet vâlid-i megfûrun zamân-ı sarâdetinde çünki birînder-ı müzâg Ökbu Beg mukaddim ve unûlezzâm ve hemişe esâkir-i İslâmın sâfeh-dârluk ve emvâd-ı ehlâmın sâlrîfîne mukaddem idi, Şimâî dâcî dâstûr-ı kâdîm çare istikbâl ile müttekallid-i levâzîne-ı eyâlet ve ecûbat olmağa şâyeste ve kemâl-i nk' ve keyâset ile cümleden berter

<sup>176</sup> Allah için her gün savaş içinde Allah için savaş halında olan bin günden daha hayırlıdır.

<sup>177</sup> Peygamberlerin sultanıdır. Biz ne varsa o kadar nece ve me bekleriz.

<sup>178</sup> Ey İnananlar! Onlara karşı güçünüzü, vâdîği kadar - Allah'ın dâimî ve âzâd dâimîliğine ve bunların öçünde Allah'ın helip size olmasılıkleriniz yoldamak üzere - kuvvet ve sarâf silâh hazırlayın. Allah yolunda şâf dîğînz her şey size haksızlık yapılmadan zararsız ödenecektir. Kur'ân-ı Kerîm, Enfal, 60.

olmağa niyâsete vâbestedir. El-yem, benki birâder ve verâsetde heraberim. Kurdu hüsri-t rıza ve ihtiyârıyla anm muhâya'ât ve muvâhâ'âtından bir durultu ikhîl ve şahîm<sup>12</sup> ve etâfirî ve nevâhîsinden kaza hürçe ve tasvîfîm yokdur deyü cerâb etmele öümle sipuh-sâkâr ve tanzîmî-i sanâidî-i kavâm içinde Alâeddin Çelebinin bu gûne şavri muvâfakkâl ve muvâhâ'atî mahall-i şerîn olub zabân ve zamân ve zemîn bu şive-i vilâkî: Ni-nûâzî-i burâterdünye mâlîzî-i senâ ve lâzîsî oklu Amîna Orhan Bâg dañi birâder-i muşâfîm-üeyhden istâd'a eyledi ki her-haseb-i Sîmûd-ı Câlî meyân-ı birbirleranda bu mev'ûd-ü me'hûl-ı ma'bûdî ki "şemmete adûdeke bi-ehke ve yuhavetü lekânâ solâfîne"<sup>13</sup> zulûm gestürüb ve düâ-yi me'sûr "ved'âlî vezîrou nîm ehlî Herûne ehi aşîdâ bihi ezri ve eşrihâ ü çân"<sup>14</sup> yî bu meâned-i salınmada böyle birâder-i muvâhâ'atın verâseti ile mu'âvî ve mu'âhenî bileler. Alâeddin Çelebi dañi vezîr-i muvâhâ'atın nâm nâş' itimâs-ı Orhanîyi kabûl ve itizâmâ ikdâm eyleyub akisi dañi me'sûd-ı refî-i lâlâmîyye'ye birbirlerini mu'âvenet ve istîzâmîyle gayet ihtiyâm ve itizâm buldılar.

*Beş*

Şâh geçe be-rûz-i nûl çü bağ  
Der-şeb-i zulm-ı an vezîr çuvağ  
Şâh niûr ve vezîr mah şode  
Zân du İslâm der-peşûh şode.

Bu mukaddemân büsbün itidâk-ı ârâ-yi savâle-mermâ ile tanzîmî-i erbûb-ı ikhâl mu'âvâcîh-i terîb-ü cûlûs ve nefîs ve istisâ-ı erkân-ı serîb-ü sipâz-ı itibâs olub dediler ki, Arâhî

Ve kurme nerûbî unne câhuke yerteki  
E-yemînu lehu nerûbî u numuvvetü hiddin  
Ve vesuunâü lena nîle'l-mînâ ev râk'etü  
Mevâid-i delur râlî'in behâmetin

**Sıfat-ı Câlîs-ı Orhanî**

Eşkât-i zamâniden te'lî-i me'sûd ile bir rûz-i hümmîm ve evzâ-ı zemîn ve üsumâniden bir vaz-ı münâsîb ve meymûn ile ki hevâ-yî kâr ve muktezâ-yî rûzgârı muş'ir ve devâm-ı eyyâm-ı kâim-rânî ve kavân-ı de'âvîmî dîvî Mürşidânî muheşşir idi. Amîne ol şîrâ-ı mütem ve edâhîzı pas-guberdan demide bir sîh-ü meserret eser ve ol pûdîştâ-ı hü-şukûhün şeb-i hevânîm gözâhanı: akabinde neşîle bir denî-i seherde tanzîmî-i serverân-ı hayl ve sipâh ve etâmle key-ı serâm-ı melik ve me'sû-ü ekîfâ ve espâh me'hîh-ı me'âlel-ü âsumânî bir erâtlıca i ve mev'ûd-ü te'yîdîl-ü zamânî bir me'sûmende lâhî-i bûlâk-ı ostâvârî pâyeyi nûl ve ihâsâr efrâhtı ve evreng-i felek mümenî-i hünyâni ehlî i imânın pîrâye-ı uhûd ve imânîyle müzeyyen ve perâdîhtı eylediler. Ol serîrîn tanzîmî-i bisâti me'âs-ı mev'ûd-ü mev'ûd-ü surûr ve hasîti me'âs-ı şevâid-ü ins ve hazâr idi.

<sup>12</sup> ... Seni küdepinle destekleyeceğiz; ikincide bir kudret vâcûfî ki, ... Kur'ân-ı Kerîm, Nûss, 39

<sup>13</sup> Ailemden kurâyet Ezerâ'a hem vezir yap, hemî şavânla destekle, onu görevimde otak ki, Kur'ânı Kerîm, İnka, 30,31.

*Beit*

İleri harâm-i har-gilmeş mevrâ-i ikbâl u baht  
İleri fezâ-yı pây-pâhçe mekân-i câl u celâl.

Ö. mesnevi-i reftin ünvanları cümle müfredisân : saffe-bür ve amele imâret-i ser-kâr-ı şâh-nişin sultân-ı bahar-ı pür-istihşâr ve ol ser-kârın mâzîsini nev-urûsân-ı harîm-i gül-yâr için emfâs-ı kudsi-şâr ehl-i dî'î ve şerâ ve dem-i girî-yı pâkân-ı harem-saray-ı zohd ve takvân bir gürûb-ı nâhi-i berdân meclis-i ser-purver-i sümâr ve evvâl-i insî üsâr-ı ricâl sanâ'î-i erûb-ı ikbâl müzeyyen nişîmen ve müretteb unvanları olmağa mü'în ve destyâr edildir. Bu üyânî dîl-firbîn tertibinden sonra te'yîd-i girî-girî ol sezâ-vâr-ı mesnevi-şâhriyûrînin bazı-girî olub üfûs-ı arz-ı menzûlet uzre istikrâr ve merlebe-i tullefî-i sâhib-i vekâr ile "ve hüva bil-ülakîl a'lâ"<sup>166</sup> menzilesinde restâhde ve ol Harşîd-ı suphî-i ikbâlün müstekerr-î şâhîde Kürşî-yî fermân-dîb-i evvâr ve nevâhi nişînde eyledi.

*Beit*

Bülâd ez ün hisâs-ı ten tahî ber-zemin  
Be-gilmeşt ez ün neşîr ser-i lâc ez-îsümân  
Zâ hî

Be sümân ile fâhîm ten yeryüzüne döşenüb lacm hoyî ismânîdan geçti

Ve tuncânün örkân-ı devlet ve ikhdâr câmb-i yemin ve cenb-i yesârdan her-  
tabk-ı küvâ-yı a'vâ-yı insânî herfîlânî unûc-ı sultânîden bir şûbe müvekkel ve  
mensûb ve a'yân-ı mülk ve imlet ve enâr-ı dîn ve devleti mânemî-i havâss-ı tahîrî-i  
bedenî mesûlî-i mülki ve menâzâm-ı menzeli müderrî-i ahvâl-i cihânîyânın  
mülâhazâ ve mütâkâbesine mâhsûs ve mensûb eyleyüb memâlik-ı mevûsîsiyyeyî  
işîr-ı merhânet ve ihşân ile teşk-ı bağ-ı emân ve gavret-i bîhrî-i rûvân eyledi. Ve  
düyâr-ı kullân her ü husk mesûbesinde şîrî-i hacûd ve şerket-ı şerk-sinân-ı müddî ile  
dunîme-ı gülîstân-ı ehl-ü inân eyleyüb bâdehu şer-gâr-ı devlet ve mevân-ı havâss-ı  
hazzetde makûm-ı parâ ve cihâdde âyın-ı mevfîtibîn, tezyîn ve tobyâninde vesâyü-yî  
pederiyî takdim ile ikdâm ve ilâ-yı a'lâm-ı dîn-perverî ve mîrâd-ı Rabhîl-ihâd ve  
sümret-i Peygamberî sümûd ile terâs-ı buzâyûd-ı itihâdda istinâat eyledi "Vâlellâhu  
muvaffîkum âlet-reşâd"<sup>167</sup>

*Beit*

O şû bîngâr-ı mem lekeli perdaht  
Elet xesî mî be-kadr-î hod bi nevuhî  
Det-cihân dağt dîstân-râ dest  
Pây-ı ümmîd-î dîyemân bî-şakerî  
Lâ-zer-î tîme hard mestîha  
Kerîd kütch dîrûvedesîhe

<sup>166</sup> ... Ez yüksek üfûkta deni doğru lazmîs Kur'ân-ı Kerîm, Nuru, 2.

<sup>167</sup> Doğru yolda Allah muvaffak eder için

**Mu'âsir-ı Cülûs-ı Orhanî Olan Mülûk ve Selâtinin Zikri**

Çünkü kayser-i evvel olan Ebu'l mucâhilin Osmân Beg Gâzi'nin kenîhetü'l-krâb ve deşterinde mu'âsırları olan menâfîk-i İrân pîlîşîhlerinin hususen Cengiz Hân evlâdlarından Sultân Muhammed Hüdûbende ve Sultân Gazan ki Osunlu Beg'in âvâz-ı vâhînînin mu'âsırları idiler. Ahvâtları âle'l-icmâl zikr olunmuştu. Amma cülûs-ı Orhanî zamanında menâfîk-i İrân'da hâmedân-ı Cengiz'in ehli'fından Sultân Ebu Sa'îd Hüdûbende mesned-i İhanî'ye cülûs ve nîrvâb ve amur-ı İstih'den teb-i rehri-i Fâret ve Şâm-ı şârif kâribine değin tasallut ve babası Sultân Muhammed ve amucası Gazan Hân'ın sünen üzere Rûm'ün pâligâh olan Selâtin-ı Selçûkiyenin ekser memleketlerine mâlik ve dâr-ı dârâyı ile âlem-ârâ olup her râlîhaye vardılar ki Erzincan ve Kemal ve Tokat ve Kuzâb'd ve Anûsâyye ve Niksâr ve Z'yâlet-i Yunân'a ki hâlâ Karaman demekte meşhûrdur ekser vilâyetleri âmudâsının talû-ı tasarrufuna dâhil olmaştı. Ve Çoban Beg evlâdı Sultân Ebu Sa'îd ki Sultân Gazan ve Sultân Muhammed'in emirü'l-âmerâsı idi. Eyâlet-i Horasân kendüye mabsûs idi. Ve Çoban evlâdlarından Timûrtay Rûm serüddinde vâli olup İncinet ve şerketi yevmen-fe-yovmen izdiyûd bulmuştu dâvâ-yı dârâyı ve Selçûkîler'in mâl ve mülküne istilâat bir aratubeye tâlîğ oldu ki Sultân Ebu Sa'îd'in evâyl-ı devletinde büyük birüderi Deymiş Hoca Ebu Sa'îd'in emleten mülkü idi. Ve habîsî Emir Çoban ol hâmedânın Mülûk-ı âmerâ ve medâr-ı saltanatı idi. Timûrtay'ın âmâğında Rûm'ün saltanat ve kayseriyeti müteharrik ve sikke ve hurbeyi kendü âdûmuna mabsûs eylediği haberi müteşerrih olup hakikati Ebu Sa'îd'in mâlûm olduğda Emir Çoban bu inf'âlî nef' için sultânın istîfâze ve leşker-ı garân ile oğlunun âzerine âzîmet ve tedbîr-i âyib ile mukâbelâet ve mukâtelede mükaddem Timûrtay'ın âmerâ ve ekkân-ı devletini müstefetden peşîmân ve oğluna dabı ismâlet ve bu vecih ile dâm-ı vezîre üttâde ve kayıl ve bend ile sultânı götürüb peşer ve birâderlerinin hâletleri için sultân dahi cürûbün âv ve bir müddetden sonra yane Eyâlet-i Rûm'a tefviz eyledi. Tâ bir vakte değün ki Eyâlet-i Horasân Emir Çoban'a tasvucuh ve Sultân Deymiş Hoca'nın tabakkân ve istiklâlinden rencide olup bir gün kendünün havîsı ve husûsân Emir Gıyâseddin Muhammed veled-i Hoca Resîd vezîriyle mütefikân kendü meclisinde Deymiş Hoca'yı katl eylediler. Emir Çoban Horasân'dan bu intâyyenden hürâdâ olup sultânı serî-i muhâlefet gösterüb leşker-ı âzîm ile sultânın mukâbelesine âzîm ve Kazvin şehrinde mu'ârâza ve muvâcehe eyledi. Amma çünkü kendü velâtinâline usûrân cesâret eyledi. Bî-terfûkîni tevlâ sultân gâlib ve Çoban mağlûb oldu.

*Beyt*

Bâ-velîmîet erbîrân âyî

Ger sipâhî ki ser-ıgûr âyî

Ye'vî

Velîmîneline korğu koyus kunesmenin başı arşa dalu yetişse elhette ser-nigûn olur

Ve leşkerin âvîzânından sonra Çoban Horasân'a girâr edüb Sultân Ebu Sa'îd'in emri ile Melîk Gıyâseddin Gavri'ni dıvâb katl ve bir elni kat idüb İlâm-ı hâl için sultânı gönderdi. Çünkü Emir Çoban'ı makbûr ve müteahşîherini dâde-

İ'tihâdan dâr-ı eylediler Timüriş bu keyfiyete vâkıf olınca kendüsün sâbık ve lâhik o'nınândan lâcîf olub Misur Sultânı Melik Nâsıra ilticâyâ musâharat ve hâşmet-i nâm ile Misur'a vardı. Sultân-ı Misur dâhi bilâ-emân kat' ve ser-i muktâfını Sultân Ebu Sa'îde gönderub bu mûdde sebâb-î istihkâm-ı muvâdât ve dîstâ oldu. Ve mâl ve gûlâm ve ebâdını taht-ı tasarrufu aldılar. Bâ'dehu Sultân Ebu Sa'îd'in İrânda Ab-ı Emeviyeden Rûm'da Nehr-i Fırat'a değin habâs-ıralın sınıra istikrâr buldı. Anıya Ebu Sa'îd'in mukâss 717 (1317-1318) senesi şubânında Ösmân Beg Gâzî'nin evâbir-i sultanatına mukarim idi. Zira saltanat-ı Ösmânî'nin cülûsu 699 (1299-1300) senesi şubânında idi ve Ösmân Beg Gâzî ondan üç sene sonra 720 (1320-1321) senesinde kayseriyet-i İslâm ile istiklâl buldı. Ve Ebu Sa'îd Hudâbende'nin imfâd-ı sultanatı 736 (1335-1336) senesine muntehi oldu. Ve bîadr Çobân'ın istiklâlinin zevân ve ferzâdelerinin makhûr atâoklarından sonra Kınîr Gıyâseddin veled-i Hüca Reşid Ebu Sa'îdî devletinde vezîretde mütemekkin ve mustakil ve tertib-i ilm ve ulumâ ve inşâ-yı meclâs-ı me'âlîn-i hödüla tevfiķîni muvâfak ve vâsîlâ-i mekürim-i âlâk muhâbbet-i kulûb-ı nusâda vâsîh ve atâyâ-yı arzûmî Bernekiyân'ın nâm ve aşâratı erbâb-ı sehâ ve ashâb-ı eyüdüniñ zahîfesindan nasîh oldu. Bîr mertebeye vardı ki atâf-ı memâlik ı Arab ve Azerîde tesvîf-i ulûmî mîmâ-ileyhın nâmıyla mu'âvâzı eyleyüb kemâl-ı faul ve ihşân ile ana bîr âlemîn tevârihine ser-levhâ eyledikâr. Ezerümle tehfüt ı meşhûreden Şerh-ı Şensîyye Kutbî ve Şerh-ı Metâ'îsî Kutbî ve Ferâsîl-ı Gıyânî'ci Adudî ve Çâm-ı Çâm-ı Şeyh Evhâdî ve Şerh-ı Füsûs-ı Şeyh Dâvud-ı Kayserî ve Şerh-ı Merâzî'is-sâyirîn: Şeyh Abdurrazzâk-ı Kâgî ve gayri zâlik ki tahvîli lâ-yuhâdîc ana ismiyle mu'âvâzı ve ekseri meşhûr-ı enzâr-ı efsâz ve Şerh-ı Tebrîz ve Sultânîyyede benîyye-ı hayât ve evâb-ı muharrârı uluv-ı himmetine evdâl-ı delâvîldir. Ve atume-ı ulumâ-i zamân Kınîr Atâeddîlet ki sîhîb-ı Mevâķî'dir ana mertebesinde bu farkâş beyt-i belğ ile rûbâ'î câhını veh-ı oblag lâze beyde eylenişdir:

*Arâbî*  
Yâ hâşîyân li-hudîl-vezîri manîtetuh.  
Fevkâ'l-kudûbî fekdâ tumelet celîlen  
Ma bâluha zellel ve kâne umrüh  
Ye gına fakîher ve yelnu zelîlen  
Mênlen fatîke te'arvedu barmân  
Bezele'n-nevvâfu ve zâhîrühı et-ıkkîben.

Ve çünkü Cengiz Han'ından devlet evlâd-ı Hulâgû Hân'a aynı-kumâli isâhlet ve vefâatından sonra 736 (1335-1336) senesinde Hulâgû Hân evlâdından bir kaç tâlî-i hürde sel kalub beş tâlî sene içinde Ömerî ve hükûmâtı ihtilâfı sebebiyle ol edâllerat istiklâllerinin mar'âz-ı zevâl-ı icrâlu irşidirdikâr. Ve sultanat-ı Hulâgû Hânîyyân belki tamâmî-i devlet-i Cengîziyâr, malk ı İrân'da mütezelli ve her memleketde Hulâgû hâçlerinat memleketlerinde müdâ'î tevâfî istiklâl bulub memâlik-i Acem'e İrân-ı azîme Lâhîs ve Tebrîz ve Sultânîyye ve vâfir-ı şehr vnanîyye yüz dutdılar. Ve erbâb-ı şevket ve iktidârdan ace birî âktîr ve cinsünden bircede hükûmet ve emâlet ile atâtemekkin ve vâkıf oldu. Ve tamâmî'î İrân-zamân



nevâf-ı melûke memlûk oldu. Zimî Sultân Ebu Sa'îd'in sevâ-yı saltanatdan fâriğ oluluktan sonra kissa-i şâhî ve mansûb-ı bânileri mü'esurîf oldu. Amma çünki Emir Gıyâseddin Muhammed bir sâhib-i miknet-vevâi olup Moğol Entütermâlen bir ahadî tezezzül eylemeyüb dârü'l-mülk-i Tebrîzde Hulâgû Hân abdüüdân Pîr Hân nâm bir şahs tasallut iderüb ve gay-i taht-ı imâransından herkesce bir mansûb erzânî gördü. Ve Emir Ali Paşa ki bâkim idi Emir Gıyâseddin'in ruğunus Hulâgû Hân evlâdından Musa Hân nâm bir kimesne Bağdâd'dan tahrîk ve sevâde-yı saltanat ile stem-efrâz-ı mukâlefet eiderdi. Vakti ki Merâğa nevâhisine ceside oldu. Emir Gıyâseddin Muhammed dâbi Tebrîz'den Pîr Hân'a hareket ve mukâbele ve mu'âraza için gâsûrüb Merâğa şehcâmı hâricinde mukâtelce-nâzime vâkî' olup Pîr Hân câmübunde olan emerâ terk-i gayz ve hesolden nâsi Gıyâseddin'e ihtiyâr ve iktidârdan muhâlefet gâserüb ve Ali Paşa ile hulteyen muvâzâkât ve ordu-güvünde muvâfâkât eylediler. Ve Arpa Hân'ın teşkeri câmübine kesir vâkî' olup Fatû Gıyâseddin Muhammed kendü eibâ'yle Mürake müntehi oldu. Amma çünki taraflayın dâbi teşkeri mukâlefet öze idiler. Emir Gıyâseddin Muhammed'i mukâvâhâtdan ele gelürüb Merâğada şehîd eylediler. Ve Ali Paşa Tebrîz ve Sulhânye de tahtına müstevh oldu. Ve Musa Hân'ın saltanatından âncuk bir nâmı var idi. Bir tarîhde ki Sultân Ebu Sa'îd mütevellî oldu. Emir Şeyh Hasan Celâyir taraf-ı saltândan Elmûrtaş veled-i Çobân'ın dâstârıyla memleket-i Rûm'da vâj idi. Bu saltanat dâstârıyla Hulâgû Hân evlâdından Muhammed nâmının tahtına cûldı iderüb Musa Hân ile Aladağ nahyesinde mukâlele ve 737 (1336-1337) senesinde Musa Hân'a gâlib olup ve katl ve mesned-i İhsân'de istiklâl tâlîb oldu. Ve muktedir-i kalîleden sonra Emir Hasan saltanatı kendüye mukarrer eyleyüb Âzerbâycân ve Irak-ı memleketlerine istilâ eyledi. Ve ol esnâda Emir Şeyh veled-i Tîmûrtaş bin Çobân ki Çobâniyânen isbâli zamanında Sultân Ebu Sa'îd'in emri ile Kentab Kalâsında muhbûs oldı hürîc eyleyüb 738 (1337-1338) senesinde Hulâgû Hân evlâdından Nâleyman nâm bir tîl-i nâ-bünde-sâhi pâdişâhlık ile ser-efrâz ve Pîr Hânın Celâyir ile mu'âruza ve muqâveme-ileyhi mukâhîr ve meksûr eyleyüb Bağdâd'a knçer. Bu'debu Emir Husun Çobânî tenâmen memâlik-i Âzerbâycân ve Irak-ı muslevli olup altı sene kadar hükümetinde Şehr-i Tebrîzde ehvâb-ı birîrî gûşâde ve cumâ ve medrese ve zavayeler bünâyâd eyledi ki tekallüfâtı cümle selâtuun imâretünden ziyâde ve mütecessid oldu.

*Deyt*

Süret-nûnâ-yı devlet ve ikbâl olursa hurâdet

Bir vâzden âyende sebâh-i infisâl idur,

mazmûni zuhûd ve âkîmel bir guce zenân-ı mekkâra ve kenîzân-ı sehbâre elbirteyle hâzerde esnâ-ı fâhda husyutânnâ dutub ol kaşur süklür ki helâk oldu. Ve bu'debu birdârzâdus. Mâhâ Şeyf veled-i Tîmûrtaş ol memleketde tasallut eyledi. Ve 740 (1339-1340) senesinde Emir Hasan Celâyir Bağdâd'ın kendü oğlu Cihân Tîmûrtâs saltanatdan kul' ve kurtul pâdişâh oldu. Ve tsmâni-i memâlik-i Irak-ı Arab ve Dîyârbekürî ve memâlik-i Rûm'ın âzâm hayta-i tasarruf dâhil ve Tîmûrtâs'ın dâstârî Dilşâd Hâttun ki Sultân Ebu Sa'îd'in menkânas-ı idi kendüye mikâh ve Sultân Üveys andan mütevellîd olup henşün ol tarîhde serhâd-ı Rûm ve Şâm'da evlâd-ı

Karaman dahi Firin Hasan Çoban'ın tefizi ile Konya ve Engurriye'ye müstakli olub hükümetleri yemmen-fo-yemmen müteşâyid oldu. Me'â hâzır devleti Âl-i Osman'ın Sultân Muhammed Gâzi asrı idi. Ve ol vakitlerde Emir Şeyh Hasan Celâyir husûd-ı Rûm'un bazında ki kendi diyârına semt idi müste'vî olub tarîka-i muhâbbet ve ihlâsî pâdişâh-ı müceddihân olan Orhan Hân ile mer'î ve mestûk tutub be'zî umûr-ı saltanatında isulindâil eyledi. Ve hîntir Şeyh Hasan Celâyir 755 (1354-1355) senesinde Orhan Deylûn saltanatı usrında ve'fât ve oğlı Sultân Öveys mes'ûd-i saltanat ve câhida Irak ve Diyârbekir'de pâdişâh idi. Ve 761 (1355-1360) senesinde ki sultân-ı muc'edihân Sultân Murâd Gâzî'nin evlâdı senesi idi. Taht-ı Tebriz ve memleket-i Âzerbâyçân ve Irak ve Acom'e dahi mülük oldu. Ve ol vakitlerde evvelen a'zam-ı memâlik-i Horasân husûsân Şehr-i Horî Gavrilardan Melik Gıyâseddin'in oğlı Melik Hüseyin'in tasarrufunda idi. Ve ol dahi umûr-ı Tacikîçen ve acağîn-i Cergizîyânın mü'âzam-ı nazdikinden idi. Amma memleket-i Fâris ve Kirrân'da ol muzaffer husûsân Şâh Muzaffer ki pederi Sultân Muhammed Hüdâbende'nin hizmetinde mertebe vazî ile muşab-ı refî'aya reside olmuş idi. egeççi kavim-ı Tacikîçen idi sunma ve'fât-ı merdâneği ve dîrîyet ile taraf-ı sultândan sîtib-ı tabî ve rûyet oldu. Ve oğlı Sultân Ebu Sa'îd Hüdâbende'nin pederîyat kâim-mekâmı idi. Sultân Ebu Sa'îd'in ferîsteleri sonra ve husûd-ı malûk-ı lavâlfun zahûrî vaktinde ki 775 (1373-1374) senesinde idi. Fâris ve Kirrân ve Yazid ve İsfahan anlara müyesser oldu. Tû Emir Timur ve veledi-ş Şâh Muhammed'in zamân-ı hurûcuna değin şâh-ı şûk'î pâdişâh-ı pür-fâdî ve mu'â' idi. Ve Emir Timur'un zamânında mütevaççî oldu. Ve be'dehi Emir Timur ol muzafferi kalubub Fâris'i muzaffer eyledi. Ve Diyârbekir memleketinde her bir şehre ulâ-haddih bir hâkim müste'vî ve her bir kula ve hisârda hâdis ve kadûnder birer vali müste'vî oldu ve Mardin ve Amûd'de selâtin-i Artûkiyeden ki Diyârbekir'in valî-i kadûnindedir Eâşim idiler ve Esmâ-ı Keyf'de ve Hurezm'de ve Beşîr'de bukâyâ-yı Âl-i Eyyub ki Mîsa hükûmeti idiler ol memleketin tabî-i tasarrûfâ gâhirdiler. Çünki Gazan Hân ve Sultân Muhammed Hüdâbende ve Sultân Ebu Sa'îd'in zamânında Selçûkiyân-ı Rûm'un saltanatına evlâllarının birbirüyle ihlîlâf ve inâddarından nâşî noksan ferâttûb ve ol selâtin-ı muğfirat ve me'sûdın mes'ûd-i sultânî ve kayserî-i mevriisi cîhân bânîleri muskâl ve ihlîl-ı puzîr olub bir rûbeyi vardı ki tarîh-i mezburde vilâyet-i Karaman'dan ancaq Akşehir evlâd-ı Selçûkîkadan âirine mensûb idi ve ol vakitlerde Sultân Mes'ûd Selçûkî'nin ahîlîc ve a'kâbundan evlâlet tasarrûfî musuk Şehr-i Sîmre mülkhasar idi ve selâtin-ı Selçûkîyeden sonra memâlik-i Rûm'un hâkîmi Sultân Ebu Sa'îd'in ferîstesinde husûsân taht-ı tasarrûfuna müstakarr ve hükümetleri her vilâyette müstemir oldu. Mesela kışlâk-nişîn olanlardan Aydın nâm bir kievassu ki keiserî-i leyker ile me'tûf ve ol vilâyet hâlî Ayçin ile demekle meşhûrdur ve mevçûtdur. Ve e'fân ol memleketde ma'mûr şehirler vardı. Tû ve Ayasluğ gîhi ve ol memleketin evlâdında Aydın evlâdı müstekiller. vali olub hükûmet eylediler. Ve burun Menteşe ve Hamid dahi mülûk neslinden idiler. Ve Devlet-i Selçûkî'de muzab-ı emâret ile ol selâtinum bizmerinde idiler. Ve Selçûkî'nun zevâl-i devletinden sonra iki memleket ki şimîlî hilâd-ı tayyibeyi müstakildir. Biri Menteşeli ve biri Hamid İlxir anları temellük eylediler. Ve marvâl-ı meşrûh orze Teke nâm bu şâhs ki

Şehirde bulunan Kethüdâ-zâdesi idi. Ve zamân-ı Selçûkî'nin evâhîrinde İbrâk-ı sipâh-gâzî'de birkaç gün rüşd-i merdânerin izhâr eylemişdi. Bu memleketlere ki a'zam-ı bulâdı Şân-ı Antalya'dır ki Adaliye demekle meşhûrdur alem-üfröz-ı kâzûmî olub ol vilâyetin umûmîni muşâhür eyledi. Ol vakîden beru ve ol memleketle Teke üstler ve Heçmenân-ı Sâruhin ve Kurasi ki okıı dâbi Sultân Mus'ûf Selçûkî'nin nekeri ve terbiyel-gordesi ve müddetleri ile selâtin-i Selçûkî'nin zul'-i inâyet ve olâttından menâsîh ve merâtib ile mukallid eylediler. Ve ol iki memleket k. ol-yevre Sârukâulî ve Karesîli demekle mezkûr ve her birinde azîm şehîrler ki Mağusa ve Bergama ve Mihâlîç ve Fınlıkesri ve Ayducek deyu meşhûrdur. Selçûkî ulûsûlûmda sonra unıardan herbîrini birer melik kendüye unakâr-ı kâzûmî eyleyub her iki vilâyetin eyâletinde istiklâl buldılar. Te Âl-i Osmân-ı cemret-mekân zühûr-ı ayyâmına degun ol vilâyetlerden bireri bu hâmedânın birer hudûdânına mensûb oldu. Ve Selçûkî'nin evâhîr-i zamânlarında kendülere bîznîet olmek mürâsebeti de vilâyetlerinin tevâbfinden Kustumona ve utâden-ı Mîs İsfendiyâr Beg'in pederlerinden Kotorun Hâyezîl'in inhi-ı hükûmetinde oluğuyla istiklâl buldılar ve bilâd-ı Konya ve Larende ve gayrileri ki Vilâyet-i Yunân'ın şzâm-ı kadîmînde idi Selçûkî'nin ulûsûlûmda sonra memâlik-i Ermen zamânında yaylak-ıuşûn olan hâ'iz Ebrâk'ın ser-huylleri ki Karuman evlâdında idur mürekkibler, hâkîm okûlar. Ve mukaddemâ eyyâm-ı fetretinde Ermenîyye-î Kübra Vilâyetinde nehb ve gâret ve kol-ı tarîka iklâm ederek pây-ı inhi-ı Selçûkî'ya istilâ ve istilâ ile teğâllüb ve te'müddi ve tedric ile tasallut ve şâhîb-î iktidâr ve hükûkân-ı Şân'ın rânet ve istilâhîyye Larende şehrinde müstevlî ve bîdîyet-i halde selâtin-i Mîs'ın nâmına sikkâ ve hucbe tevşîh ve kırâet ve tedric ile Karuman demekle mâr'ûf dîyâr-ı Yunân'da Larende'de val- ve pâligâh olub birnen-bede-batın hükûmatı vâri eylediler. Bir vakta dek ki selâtin-i Âl-i Osmân'ın şâye-i ikhâl-i kıyver-güşâsî tarâmîni memâlikî kâfûr ve imâna munbâsî ve bu hâmedânın hudûdunun istikâmı ile müllûk-ı tavâzîfının memâlikûmî bilâd-ı herri ve bahrîsî tenâmen me'âsese oldu. Ve bu kitâbın te'âfî tarihinde Dâvûl-mülk-ı Karuman ki Konya'dıç sultân-ı selâtin-i memâlikûmî evlâd-ı zâmûndan birinin teht-ı saltanûti'ndedir.

*İdris'*

Tâ bîved çatân bâhed bud

#### **Dâstân-ı Evvel (Bîrinci Hikâyet)**

*Guzîvât-ı Orhunî fîtâhâtından şehri-i cenne-âsâ-yı Dîvân'ına aslah-ı zinde ve mirâsâtî tarihî ile keyfîyyet-i fethi beyân olmaktadır.*

Çünkü pâdîşâh-ı za'îf Osmân Beg Gâcî (enârellâhu berhanehu) nun zamân-ı devlet ve âvâr-ı memleket-ı kübralığındı müftih-ı hanîmet kıyver-güşâ ve kılıb-ı azîmîl ve auzet ekîzâsı halûz : Hırsâ'nın fethi'l-âdd-ı hisâr-ı Ostovât ve şehri-ı bend-âbehuu divânına bitiriyâd şîrû'a himmet buyırdı. Nitekim kelîbe-ı ahbâr-ı kıyver-ı evvelde meşrûhdur. Ol zamânın beru yevme-i fe-yevmeu kâdîr-ı bej-gird-gânn za'îf-ı kuvvet ve kuvvetleri mütedâil ve mükâddûnün esâb-ı müddâ-ı fütûhûta müteallif okı. Son-ı heredenen nâşî umme Osmân Beg'in müzâc-ı nâzenânine terâkûn-î emrâz-ı râğîbânî ve uzâdhun-ı galebe-î nâ-tivânî vâsıtasıyla ol

yerin tihâm-ı fetih vâbesle-i misrâz-ı tevîk ve ber-huseb-i ka'ide-i 'el-umûru mevhûnetun bi-evkâtihâ"<sup>24</sup> ol matlâb-î dâvâ ve arz-ı-yı âkâbet-bîni rehîm-i teşvîk idî. Ve mesne'î-i kayserî-i İslâm'ın Orhan Beg'e hân-î inûkâlinde egerçi ihâm-pa'iz ve zamîr-i münîrî ber-huseb-i işâr-ı bâ-beâhûd-î mu'coddına kiyin hemîşe mutma'în ve sâkin olub ol mev'âd-ı lâhûrân vukûfunda bir dârlü tereddüd ve iştihâ; yok idî. Husûsan öyle bir kişver-i dil-gâşî ki teşk-i diyâr-ı kuds-î me'â-i a'lâ ve hatt-ı pür-nîmet ve safâ ki gâbta-i nigârîstân-ı çinüve halâdîr. Sekiz seneden müteevvîz ale'l-ittisâl amut kayd ve teshîrîyle evkâl-görûr ve mîlâh-ı fetihî nice yıllar desle-yâr-ı tevîz-ı gird-gûr ile kabzu-i kütübün getirmiş ve li-hâza vâlid-ı müvakkatın takdîm-î vasîyyet ve hidâyet-î bahî-i mus'ûd ve tâlî-î müsâ'îd ile ol yerin fethine kâsûd olub hem vâre mehâfû-ı tedâbir-î memleket-güşâyide erkân-ı devlet ve mübârevân-ı ma'rake-i ezâmî cümâlide mücâhidân-ı kişver-güşâyî ol azîmetle tazîmîr. Ve tahsîl-î esmâ-ı şarâfiyete tevecjuh-î tam ile tahrîs ve azîmet-î nusret-ercâm-ı Ebbâsî mücâhidin Osmân Beg Gâzî'nin muvâzemetine binâten Orhan Beg ol azîmetin tamâmî niyyetle cemîyyet-î aşker ve hel-rakkâ-ı rehîmânîni lâncabî merdânî itâdî ve meşûmân-î devlet-ı dîn-hudâ ve tarîk-ı müstakimde tevekküt-î rıza ile müteveccib-î fetih-ı Bursa olub muvâfakat-ı refik-ı tevîk ve hem-zahbetî-i imtâm-î emî-i hak ve tahkîk ile Pınarbaşı demekle ma'rûf cây-ı dil-güşâyî vâsîl ve muvâhidâne sultân-ı kerâmî-î nusret-î menâkibe emsâl-ı kutûb-ı bürân-ı Nisrî şehâb-ı tayyîrât-ı teyyîd-î Rahbânîyeden ol hisârın etrâfını nazûd eyleyüb dâire-î emvâr-ı muhîl-î kirûd-âsâ menâkibe-i selâtin-ı seyyâr âzûr ol şehr-î kâdî derc-ı-yı şâh-ı zâfer-penâh ile mahsûr ve girâr-ı tîğ-ı âteş-hür ve kemû'ât-ı tâbân-ı mîrânî sanzârîmâr: dil ve dile hisâr-ı köffîrde âşer-î sîzâm cümâyân eylediler.

*Seyr*

Furû şust ez-dîd-ı ân hûm râ  
Sûbüd ez-miyân irket-ı şâm râ  
Zumân-râ zî-dinhâ-yı şîde şust  
Nigeh dâşî her-halk-ı dîn durust  
*Tâ'îr*

Ol vilâyeti mâylîşden şük idüb şiket-î şâmî erüdün ve zamâneyi edyân-ı bâtılânı kurturub dîn-ı hakla olanları aydınlet eyledi

Çünkü ni şehr ve hisâr ve ol kişver ve divânın sökkâr ve muvâtinân-ı kutâbî sekiz senelik muhâsara müvâzâletinden hûl-î mahmûsî ve rehîcârâ reside ve gâvîl kâlet-î ma'âş ve kâşî-ı esbâb-ı zîndegîni ve imfâş-ı mukâder-ı müvâdîye keşîde elinmiş idî. Ol da kâlf-ı ki mukaddemâ Osmân Beg'in li-maslahat-ı Bursa'yı taryük içün âmrâde ve ol şehrin hükimî ve muhkâmâtını tedbir-î metin ile vart-ı şerîde tîfîde eylemiş idî. Ol hisâret-î hâ-tenkin yarı Orhan Beg nusret-î âyin-î uhremân-ı tamâm ile ol yerin teshîrî azîmîyle hisâr üzerinde kumar ve hüvâr-ı küffâr gâyet zelîrârdın lâ-karârı olub egerçi ahâlî-î şehrînden bir imkân-ı ş'vân derân-î hisârda zâhîr-î izhâr-ı cemîyyet ve muvâfakat gösterüb amma zaman makâm-ı muhîllet-î âşer ve muvâzerecede idîler. Her biri başka başka endîşe-i cân ve aml ve

<sup>24</sup> İşler vaktine bağlıdır.

fıkra hârmân ve mâl ve emâl ve iyâl de hi-mânî ve giriftâr ve envâ-ı itizârın kâbilî ve sesîlesiyâle tûleb-i engûşâr-î zühûr ve akd-i zammât-î emân hidâ'at-î ulû' cân ile hâzîr oldılar. Orhan Beg dâim muktezâ-yı hül-î vâkıle benden Kâse Mahal ki meyân-ı müellefe-i kulûbda kâz-ı dâim kavim ve cadda-i müstakîmde mukîm ve ayyâm-ı dalâlet-i kâfirde Bursa İfâkını ile hem-sâye ve sadîk-ı kârim üm. Evvelün "ve mâ kurnâ mu'azzabine hatâ' nef'ase rasûler."<sup>107</sup> nâşki üze nisîle: ile Bursa hâkûmüne gönderdi. Ve muşâruf-leyh dâim bânyâc-ı keâmî irşid-ı mîn-ı hâc ve dâ'vet-ı talûn üze nihâde vâd ve misâk ve istânîde ilâ dâim istikbâlet verüb mahûbâlet ve 'îşdâm unîci meâlinden tahvil ve inzâr ile zebân-ı peygâm-güzârî gâsîde eyledi. İfâkım-î mesûr dâim Kâse Mahal'in kavline itimâden ol hâsrev gâzîlün uhûl ve misâkî mücebîzâ teslîm-î mülk ve celâ-ı valânâ nazî nihâ' mû'betu nefis ve arz ve mâl ve menâil ve evlâl ve iyâl ile emân bulub Bursa'dan hâcîc ve İstanbul'a müteveccih ve zevân ve Bursa'dan kenâr-ı deriyâya ki bir merhale mesûf'edir yağım-girân-ı leşkeryûndan hâiz ve sâlimen meazîle mezbûreye îsâl için Orlan Beg'den ced ve otuz bin Flon sarh-î ümûdîyyet eyledi. Orhan Beg şükr-ü'l-vâd olmağla kendü huddâm-ı hassasından bir cemâ'et tekvûr-ı mezkûrâ hem-rîh ve levâbî' ve levâhikî ile şâh-î bahre götürüb gâret ve hasret-î leşkeryûndan himâyâ eylediler. Bu bâbda ükeldâ deniyelendir ki

Bev

Çü fîrâs geçti nû-şev der-i sîtz

Me-kon heste ber-haam râh-ı gîzâ

Ya ol

Çünkü hân-î me'rekede mûzâf'er okun, dâşmânuv fîcâr iderek yoluna sef

eylene

Anu izâzen destiyârî-î tevlik-î fâzî hîle mî-sehk-î me'akkut ve meâl ve bî-ceng ve cîdâl ve hî-erîkâle müddâ-ı kîrîl ol natu-: fîrdevs-âyinde beşâret-nâmâ-ı nusret-âyin "ve kâre hâkken alevnâ nusret-ü'mü'mîn"<sup>108</sup> nâzîl oldı. "velhamdu lillâhî Râşidü'l-emîn ve'l-âkîbe'tü lî'l-mü'tekkîn ve's-sâimü ve's-selâmü bilâ seyyidînu Muhammedü ve ulâ'âlihî ve sahâbîhî ecâmün"<sup>109</sup>

#### Hikâye-i Sâniye

*Orhan Beg'in katta-ı dil-gâş-ı Bursa'yı mukarr-ı salâhat ve dâvâsı murâd ve ul şuku-ı gâzî-î Cennet-âyin'in bânî havâsı ve meccâyâ ve meynâ-ı memâlik ve Rûm'da varûh-ı tûmî hâzîr ve kâim-kârîsî buyımâduvur*

Çünkü bere ve bahîrde misâl-ı sabâ ve şimâl seyyurûn-: emsâr ve ukârâ takrîr ve beyân ve seyyahân-ı bilâd-ı savâkûl-ı deriyâ-bîrân ta'ât-ı âyânından ki âkser esfelâde merûkûb-ı se'âyine gâvîrlardır. Ve muhakkak ve me'beyyehi olmağdur ki ul şuku-ı tahîrât-ı şâim vâsîf-ı me'îm-î mükkîc ve muvât-ı tenaüm ve kâilân ve ul kişve-ı

<sup>107</sup> Bu peygamber göçerendikçe kente ve mahallere, Kur'ân-ı Kerim, İsa, 15.

<sup>108</sup> Zîn'inannâ'nın yaran etmek bize hak olmuştur. Kur'ân-ı Kerim, Zûm, 47.

<sup>109</sup> Tüm âlemlerin Rab'ine olsun; akâbet müddetinin olsun ve selâm ve selâmı Devranımızda ve Orhan al ve sahâbâsı olsun

zâhirî-i ervâh, xitâyî-i hûbân-ı mâh-ı mîsârî erdâz-e tahrîr-i zebân-ı kalımdan  
 efvân ve ol medîre-i fâhîrecan istifo ve istikâ-yı mehâsîn mekâdîr-i tekûr-ı ehsâ ve  
 üstûr-ı ulûl-ı ebâsânın büâzudur. Ve her vechle ol şâh-ı melâyik-ıntîbahın taht-ı dil-ı  
 âgâhına ki 'ekmelü kalbûl-ı mîmîni arşullâh<sup>200</sup> idi. Böyle hatûr eyledi ki ol şehri  
 cennet-âsâ yani hatûr-ı Hıcaz'ı makâm-ı serin-ı halâyık measîr-i hilâfet ve mekâm-ı  
 kânet-i dîvân-ı adâlet ve râfet eyleye. Zîm kişveri mekâretinin var'ı beledisi bu  
 maîlûb içün vacûlîde mürşîh ve meşûb ve ol hukû-ı hâretinin fevâid-i beledî ve  
 menâfî-i medenîsi cümhîr-ı sekene-i balâd şimâl ve cenûbunun mekâlûl-ı kulûbî idi.  
 Cârîb-i gurbîsinde Kaplıca nâm bir çeşme vardır ki usûb-ı müşâhede vâkı' küh-âsârın  
 ser-çeşme-i burşîdi gibi hâl-ı inîcânda germ ve cûşârdır. Çünkü hudâyet-i devlet-i  
 Orhanîden tâ bu zamân-ı mezâhîr-ı sultânîye degin eben an ceddim vâhuden bî'de  
 vâhidin iki yüz seneye karib ol kişveri saltanat bu şâhân-ı Cermîd meccilîte taht-  
 gâh ve makâm ve cür'ûd-ı ahkâm-ı husrevî ile hemîşe ol helde-i tayyîbeyi sarî-i  
 hilâfetlerine müstekar eylemişlerdir. Ve ol selâûl-ı mekremet-şârdan bu birî  
 fevâid-ı salâkât ve fuzâyî-ı husenât ile ol hatû-ı muhârekele bîkâ-ı hayret ve  
 ebvâb-ı müberrât inşâ ve alemâ ve fukarâ ve zu'fâ içün vezâyîf-ı vâliye ve menâfî-i  
 külliye müreşab ve mu'ayyen eyleyüb her biri mekâm-ı menâsılârı ol bîkâ-ı  
 külliye de ânâde eyleyüb hîm-ı dîvân ve menâfî-i mîlîklarını bir rûfede şâyî  
 eylemişlerdir ki eger refâhiyetden bî-nasîb bir misâfir-ı garîb zulûm eylese ol  
 pâdişâh-ı amîrân-ı nevvâlin durûz-ziyâfet-i pür-ınhâ'ından bir sene selâ-ittisâl  
 her bir hukûde üç gün vâkıf olub adâd-ı esrâr-ı evrûf mekâlûde ma'umât-ı  
 mesârifden istidâa lezûz-ı me'kul ve meşûb ile behremend-ı vâfât-ı vâdedüt-ı  
 ma'îşetden muhâs'at ve hürsend olur.

*İl-mîcîlîfîlî*

Bu büstan-ı kerem in çeh-ı şvarân  
 Bu-ıterg-i zinde ki natî çû bârân  
 Hemîşe mülkey ân hağ-ı cümûn bûd  
 Çünân ki ince şudend âteş çünân bûd  
 Pa'vî

Bu çeh-sıvârlar kerem nâgînd hüvî ve menâfîde misâl-i bârân nâfîlerdir.  
 Ankaul mülki dâime hağ-ı cümûn olub devlet-ı ekbûlârı dâim cümûlârı gibi nî olmağ  
 âmin.

**Üçüncü Hikâyet**

*Bure-i saltanat-ı Orhanîden kütüb-ı parvîz âyân ve sîlâr-ı mahîd-i emânî  
 mâlî ve nümûşân yani ferace-i şevâbe-i hânîdân-ı Osmanîlîler Üstâ Murad'ın  
 vâlidâr-ı bü-sa'âletîni beyân eder.*

El-kıssar 726 (1325-1326) senesinde ki Sultân Orhan Gâzî'nin sene-i  
 cülâsında mübeşşir-ı ekhâl tevâli-yi nîfâta ve kerem-ı İzz-i Muradî ile tebşîr eyletti  
 ki diyâr-ı kudsden menâfî-ı insâ bu misâfir-ı ferhunde peyâm resîde ve âşîyâne-i

<sup>200</sup> '200' min 'salbinin en m. Kurmekil sayılıthdır.

kudsivâncıdan bir tayın-ı melâyik-peygâm dâdınân-ı hümedân-ı Ömerânıym der ve yâm-ı felek-i âsâtanın bâl-i meymenat kuşide kılınış

*Beys*

Ferûh-âhler-i ahterî dürrü ve dürr-i şâhivür  
Şod zi-bahr-i hüstevî vâ dâre-i şâhî âşikâr  
Müder-i eyyâm-ra dâmed be-izz-i avn-i bahr  
Kurretül-uyunî zi-bahr-i Nil gerdün ber-kerâr

Ve kudüm-ü mübârek-rusûmı id ve nevâzeden hurrem-ter ber-sâat-ı hümayEndu cilve-guz ve talâat-meyvânı furtûg-bâhçe-yı rûksâre-i murâd ve çaluc-ı efrâz-ı talî-i müldân münevver şâhid-ı emâret-i sa'âdet-maunlîğünden ez-çumle bur; okur ki talî-i sa'âdetün derecesinde metlî-i burc-ı semâvî vâ'eddân bir kevkeb-i mes'ûd ve mevlîlîniñ sa'at-i zamânîsî sûtâre-i ikbâl ile ahsen-i takvînden bir derecede murâd olub âsunûs-ı sa'âdet-i kudseden Sultân Murâd isminde muvâfık ve Eren-i mülk ve şehâderde ismî müstemâ ile müâbbik oldı.

*Beys*

Mübârek talî ferûh-i serîri  
Be-talî-i caedâfı tahr-giri  
Ca'ünnî dürrü ez-dercâ-yı şâhî  
Qerûg-ı rûzen ez-nür-ı İslâhî

Makdem-i hümayânı ol hümedân-ı sultânün devâm-ı kâim dâin ve ikhâline beğâret ve furtûg-ı rûksâr âlem-i efrâzî kevkeb-i İslâm'ı nur-bahşâlığı innâ ve işâret eyledi

### **Dördüncü Hikâyet**

*Orhan Beg Gözâin temhid-i âyin-ı kıpçak-göçü ve ter-ferâzün muvâdtemât-ı şurî ve tevâ'î-i maunlukett İslâmî için takvîddân-ı esbâbî fâh ve kal'a-i Samandıra teshirinin ittîkâki beykâmdadır.*

Çünkü Osman Beg zaman-ı hayâtında sar-huyân ve aipch-sâllâr-ı dâin mübîn ve mübâzân-ı me'lik-i kin ve müşrikinden Konur Alb ve Ağa Hoca Ve Akkıratmaz Gâzi ve Kara Hıbeş mücâhidân bir cenfât ile Nehri Sakarya'nu kundırma vâkı' bî'zî vilâyet-i kâfirîyeye göndermişdi. Ve Konur Alb Osman Beg'in Dolu ve Korucu ve Akyazı ve Matine kasabaları kuvvet-i bâzû-yı meclâneğî ve meymenat-ı devlet-ı İslâmîyeye ile tamâmen fetih ve teshîr eyleyüb Sakarya Sayınu berkindü gözât-ı nâm-dârândan asâkir-i zafer-uncâsîr ile üç aded sipah-êâr birakmış idi Kocallı demekle ma'nîf vilâyet açtı ki şâh-ı şikâr gibi der-kemin ve müterassıl-ı fırsat olub nehb ve gâret ve târâc ve hasâret ideler idı. Ve anlardan ezümle Ağa Hoca ol vilâyetile Kaulca ve Erenü Pazarcı ve Ayazı Cöğlîni darb-ı üg-i düşmen-bercân ile tehlîl ve tefsih etmişdi. Ve ol vilâyetün za'et ve kal'ânı bî'zî mücâhid-i me'idd olan gâzîlerin uhûs-ı hîmetlerime havâle eyleyüb ve Ağa Hoca, Konur Albın ittîkâkyle Kocallı memleketinin vurdun olub hâlâ virâne olar Samandıra Kal'asınur. fethi dâ'îyesinin dağdağasına düşüb rûz-i şeb nazâr-

himmetini ana sarf üstadı idi. Zira ol vilâyet tekvîrinin âram-gâhi ol hisâr idi. Ve ol yerin şehri müyesser olduğu tekdârde birkeç vilâyet dâli mârâz-ı teşhîrde nümûlyân idi. Herçend ol yerin köftürü makâm-ı ihtiyâzda olub sinen-ı tîğ ve şimşir ile ehl-i İslâm ile tekkülüm idu ler idi. Lakin zulmet-i küfür ve şikâk dide-i nusretlerini omâ-yı delâli ile tîre ve hayra eyleyüb "halemlâhü alâ kulâbihim ve alâ sem'ihim gışivetüm"<sup>57</sup> mazmûn-ı vedâkat-ı meşhûrına mazhar eyletiler. İktizâ-yı kazı-yı sâbaka ile Sacrudâra hâkimurin uğlı merâ ve âlem-düle-i câhân bânîne arz ü dil i taşgi gibi târîx olub bir vakîtle ki merd-i mesûm dâhî içün kal'ından layı çıardılar. Cümle a'yân-ı mülk ve teşkenyân ihtîrâmen ma'ân çakûş nûdânkâkuzi sabohyle hazm ve ihtiyâzdan zâhil ve mülâhazâ-i husşendî ve fursat-cûy-ı gâziyândun gâfil oldılar. Nâ-gâh Ağca Hoça ve Komur Alb müchinâm-ı ilen-i gaybiden suû-yı fursat ve mevâ-yı nusret gûş-i dil ve haşşerine gûzür ve teşker tâlîfesinden bir cem'at ile mülâd-ı kâfînkârî üze azm-dîde-i hîçî-i kal'a ve hisâr teşker ve muhâfazatın bâli ulduğuz. te'yîd-âyâ müşâhede ünelerile ol muhâsân-ı pâk-dîn ve saf-ı'îkâil me'dâd-ı buht-ı Hüdâ-dâd ve reh-nâmân-ı tevâlî-i Rabh'le bîbûd ile bir uğuzdan imân-ı kevâcâ-i ezvî bâb-ı kal'aya mât'âl ve tarîfât-ı aynde hâydî tîğ ve şimşiri meyân-ı hisâr ve cem'at-ı köftürü masrûf eyleyüb teşker-i küfür kalfaya müdâ'at ve muhâfazatdar. kat-ı serrişte-ı itipid etipulenyile sâhâm-ı belâ ve fîsâl-ı kazı-yı keferenin sîne-i pür-kînesine pür-tâb ve masâl-i âteş-suzâine dil ve cân ve hürmân-ı müşrikânı harâş eyletiler. Ve teşkenyân-ı küfür gayet az ve zâhîrâdan hâkînkâretin yecâle birigüb her biri o kışerde üvür oldiler. Ve gazâtan bazâtan hâkîm-ı kal'ayı ek gâfîrüb gîrîbâr olanlardan bir cem'atın reh-nâmûnluğuz ile ta'îr-ı hân-ı kal'aya muvâffak olub bilâ-meşâkkat hisâr-ı mezbûreye alerı üfzâ : nusret ve zâimât-ı emvâl ve gânim-ı bi-hisûb ve mütevâlid gâimîn ve cevân ki her biri müvâde-i gül-i sâhib hayta-ı tazarrufa idnâ ve derûn-ı kal'a ve hisâr vucûd-ı hâhâset-nîhâk-ı müşrikân-ı necâset-nişânden âb-ı tîğ-i bî-âllîğ ile pâk eyleyüb muhâfîzânden bir gazâh-ı pür-şikûh ile teşker-i küfte-i etîk eyletiler. Ve kal'a-i mezbûrenin tekvîrinu mülûk-ı küfürdan bozlar-ı tel-kufîrû milletün vahîdeün"<sup>58</sup> mazmûnıyla bakâsan varüb almığe talîb ve Ortun Beg'in emrine müvâfıkta râğûb oldılar. Ancak hîkâm-ı Ortunî husûs-ı mezbûrede öyle cereyan eyledi ki o gûne kâfir-i müşâhûdun ne gûne fesâdî mürusuzverdir ki kulî itikâh olun. Aneki bahâsını alub hem-unsî olub müşrikânın gazâsına me'mûr olan gazâta be'd olunmak nâmâsâbidir. Hâdîhu Aydos Hâkîmî İstanbul Tekvîr-ı mesûr-ı bâhâ ile olmeden imânâ ve müvâzâdân ile ulûd-ı müvâdât ve makâm-ı husûmedde süret-i müşâretât gösterüb bir def'a teşker-ı nakbet-esser ile ehl-i cihâd-ı köfîl-ı aded nazerine ikâdet ve muhâfâret eyletiler. Ve gazâ-ı nusret-âyât dâhî mütevekkilen ollelâh'ın-nasir râh-ı Hüdâ'dân def'î küfür-ı pür-âmâde müteveccil ve bi-tevfîkîhi teâlâ say-ı vâf'eden sonra aşkîr-ı İslâm müvâd ve müvâfîk ve gâlib ve a'dâ-yı dünden ziyâde esir ve bakîyyet-âs-suyûl olunub mekâde ve mukhâr ve hârib olub ve hâ-ı vucûd-ı hüsrevân-

<sup>57</sup> "Alâh önüme kâhplerini ve kulâklarını dâhînkâkuzî. Gözârânda ce penâe vurdı. Kur'ân-ı Kerîm, Bakûru, 6.

<sup>58</sup> Kul'ür tek mîfâdîr.



dîn-i metin mesûlûka-ı "zenkalebî hâsırîne"<sup>109</sup> olârlar. Ve bu feth ve musret ve husûl-  
i caviâi ve ganîmetin vukûfından sonra İznîkîmîd Hâkîmî Samanînin hükümlerinin  
barfârlıgına üllüb olmağla mesûrî behâ-yı girân ile hâkîm-i mezbûre üvâhî ve  
mesûlûk-ı Cûdâhîd-ı âher için bahsün hazîne-i Beytulmal'de bir hususan İznîkîmîd  
feth ve teslîmî edevâtı için zabt eylediler. Ve faysul-ı muhimmût ve del'-i zarur-ı  
âdâ-yı cûdâdan sonra fermân-ı Orhânî ile Samandira hükümeti Ageo Hoen'ya tevîz  
olmuş. Ve kurh-ı evârında vâkı' olmağla asker evkât azun-î seky ve gâter için şukur-ı  
İstahbâ'ım nevâhasına akın slub hem vâte küffâr ı bed-kardâr ile mukâm-ı kurtî ve  
cîhâkte olub darb-ı tîğ i düşmen-perdâz ile unvânlıdır. Ol mevâzîde dîn ve periyarı  
ve Samandira'nın tevâtı ve tavâliketü asker müdâyetet ve müvâkemet ile tâbî  
eylevüb müteemridîm şühret ve sadet ı emedîd ve mu'âfâm merhamet ve müvâfakat-ı  
hâkîmî hamîd ile tayyîb-î bilâ-munâre'ât ve müvâzemet vilâyet-î muskâmede evkâtın  
hükûmete musrûf ve ol memleket hâlâ Hocaîl demekün meşgûl ve mu'âvîdler.

#### **Beşinci Hikâyet**

*Leşker-i İslâm ve muvâhâdîn-ı Orhânî'nin keyfiyet-i tevâk ve istîfâ-ı  
Eşbâhî ile Aylas Kafar'ın fethi ve garâyîb-i istîfâkât-ı zamânî ve Aylas  
hâkîmlîkî dâhîsinin istîfâ-yı muvâhâdet dîn-i Mûslimânî üzere ol hîsra za'fir  
hukumatına tedvîvât-ı muvâzemet beyân eder.*

Çünkü muvâhâdîn ı dîn ı mübîn ve evâzâzân-ı ta'âd-î Şer'î'nin metin Kanun Alb  
ve Abdurrahman Gâzi utlûk-ı müteasst-ı fursat idâter. 728 (1327-1328) senesinde  
terkîs-î asâkir-i ecnûb-ı cîhâd ile çâh-ı sul'y ve İstihâkde hisûr-ı mezkûre cânibine  
güşâd eylediler İstîfâkât-ı haseneten kal'â hükümlerinin bir dâhter-ı nik-âhter var kî  
Kemâl-î hüsn ve kemâl ile zahde-i devedân ve acur ı vefâda adînetü' menâî ve  
vâhîd-î zamân ve âyine-i sünnet-ı dîn-ı İslâmînde mür-ı kalb-ü İslâm nûmâyan idi. Bir  
gâh-ı ferhunde-kavkebde sâhâ-ı rahsâret ednac hâb-ı naz içre meşûn-ı İherde mesâl-  
i mâh-ı tâbîn-ı umulşın olub dîle-ı bahr-î hî-ülmi me mübeyyîhât-ı âlem-î kudsiden bir  
sîret vâkı'â âyân ve bu vâcûde müvâhâde eyledi ki müründe-ı rahh-ı mukanna' bir  
gâh-ı amîk ve muvâzemet üllâde olmaş. Azuna gâh-ı mezbûre'nin cürûnî slâs-ı pür-kîtu  
mârifîk üsû teng ve lâzîk-akın dâhîni dâle-ı aşık gibi gıyey güşâde ve ol tenkâs-ye  
hevî-nâkîle herçerâd kî âh ve ferâyâ ile hâlâsına meded-ras ve peder ve mâder ve  
akrâbâsına necâsına müteasst oldu ve bir kîmetmeden fînet olmayub cevâb  
vermediler. Nâ-gâh şokî ve şemâîî meşgûb bu cevâd-ı mahbûb kî nâr-ı simû-ye  
nehoet-nûmâsı geyr ile mezkûl-ı kâkîb kenâr-ı kub-ı çâhde sîret-nûmâ-yı zahûr ve  
terâhîhum ve telâuluf ile ol dâhter-ı muvâhâdîye dest-gür ve rüy-î meseret ve İstihâde  
ile ol gâh-ı muvâhâdeten aşş şukub âlâ-yîş-ıy ve hallen rahh-ı lîbâs-ı fâhîre ile  
tezyin ve mürâ'ât-ı dîlîdîcî ile hâh-ı şunqârını müteasst ve teskîm eyledi.

Fihâsîl, Çünkü mezbûre hâbden hîde ve bu rûya-yı sâdıkının tâbî  
Ekrinde müteşekk-î bahr-ı ekfâr slub hîm üllü boyâlât ile dîl-ı bîmârî şîgâr oldu.  
Elâttir-ı pâkîze menâzîrına hu ma'nâ hîttir ve zamân-ı âyînu-simâvîna bu sîret-ı rî-  
nûmâ zahûr oldu kî Hâzretî Pertevd-gâr kî Muhavvîl-ı slâvâdîc ve üllâdegân-ı gâh

<sup>109</sup> yâkîn kaybedenler olarak düşünürüz. Kâr-Nâm-ı Kâfîrîn, Nâde, 21.

ve melâli risâletinde evç ve çâh ve helâl ve karhû'z-zamânında mazhar-ı büst u hâl olacağını bu rüyadan istidâil ve küfrek-: bâhîre-i Zî'icelâf kendüyi hûrına hûr eylemeyen keyfiyet-i hayret-ulâ ile ol senkrâ-yı dehqet-nâmâdan kütbes-i fâil bîlûb ol sarf-: mübâhemin peçer ve mâder ve skrubesuolun usla bir ferde ishûr eylemeyüb dâima bu vâkı'ının âiem-i vâkı'ada sâbet-intâz-ıyı zuhûr olmasma mütenakkh idi. Bu esnâda mübâhizân-ı me'drek-ı Müslimânî yani asâkir-: Orhanî Abdurrahman Gâzî'nin şerâretîyle kâfâ-ı mezhâr teshirine âzîm ve mukâbelesinde mukâteleye câzîm nîmâletîyle ol dâhka-ı mah-mâzâr asâkir-i İslâmî temâşa içün bârî-yı kal'ıya âzîm ve bur menâzânden bur mezdâr seyr ile âuf-i sıvâda-yı cevârîye câzîm oldu.

*Rey!*

Bain her-â edve-dih mah-t tamânî hîç-râ

Malla-ı âf-tâb kout küç-ı benî-ı hîç-râ

mâzinâmî krâ ve hûsen-i itifâk ile nazâr-ı Abdurrahman Gâzî'nin rubsârına düşür öldükde kendüyi âlet-i nî'ânâda câh-ı undûndan husûs eyleyen çâhs ölçüğüni lâhîkân bîlûb ol vâkı'â-i sâdıkânın mecmû'at vukû'ı 'izâ vâkı'atî'l-vâkı'âmı loyso li-vâkı'atın kâzibetün"<sup>30</sup> kabilünden idüğü safak-i subh-i sâdık gibi bir kaç gün doğın hakîkâtî rû-nâmâ-yı zuhûr olacağını his eyleyüb dâhiye-i istislâm ve şî'î emûna iliyâm ve inâmûna avâhile kıyâm eyledi. Çünkü tahrîr-i hatt-ı Frengîde mâhîre ve müşyâ kâdir idi. Mâcerâ-yı bul ve sûret-i ahvâl-i moşîr bir varak-pâre ketb ve tahrîr ve bir taç paçîde ve lîm-i ceag ve sîlâde kal'adan çışarı bıraktı. eğer bu kal'anın fethi ahsen-ı vechi üzere murâdları ise bu za'îfeyi kendütere bevâ'hâh ve Dîni Muhammedîyle sâdık ve muhbis 'likâd eyleyüb bir loylo-ı mu'ayyende gûzâdan bir kaç nefes pây-ı husâra kâzî olsonlar ki tevîk-ı Hak ile câmbi-ı istîmâ kâmed-i tâlîkî hâtr ve ol teşker-i zafer-ferdâmun ser-hayline sîlsile-i rabt-ı dil ile cemâ'at-ı mezhârîye hâlâ-yı husâra çıkarub ebvâb-ı feth ve meşâhilin tark-ı ehvenîni anlara ceh-nâmûnuz olayım. Lakin muktezâ-yı mesâlih-i mâle gere evvel teşker-i telâm sûret-i inâmûnda kûb-ı hisârdan bir inâkdâr girî çekilüb bir kaç gün gaybetden sonra bir çeb-ı mu'ayyende vechi mu'hîd üzere mar'aca'nı eyleyeler ki bu tarî-ı mu'hîd ve hûsen-i kâdbü ile teşâllahû'l-kadîr feth-ı kal'a mukadder ve mansûr ve muzaffer olensları onrı mukadderdir deya zeyl-i nâmâde tahrîr eylemiş ulı. İttifâken seny-ı mezhâr kobûter-i sebk-per ve hamûme-: nâme-bec âsâ Abdurrahman Gâzî'nin cevâhîr-gâh-ı senendine misîl-ı vâridât-ı âermâri vûkî ve mânende-i mikratis meyl-i tabî' ile gâlutân olarak ol cevân-ı mekbûlî's-şerânyâlin râ'l-ı tevser-ı ukbâline meyl eyledi. Ol hûlûde Abdurrahman Gâzî dehi ol taç-ı ceduyâ-yı gayhî gîhî mekbûl ve lâbâl ve Kâ'be-i Mübâteremânın hâcer-ı mikrâtemî gibi tekvîl ve iliyâm ve krâbesma hat-şinâsât-ı edyâns arz ve kırdet idirüb def'aten her-muceb-i ilkâ-yı İslâmî'nî derâmında râl-ı emâri ile ebvâb-ı feth ve şâd-râmî gûşâde olub husûs-ı mezhârî plî ve pîç-ı kadem-ı kâziyân olan Ağca Hoca ile müşâveret ve müşâret-ileyhuz te'yyle kârdânın ve husmenâleriyle tertib-i meclîs ve vâkı'âmı istimâ endan sonra emîrânın kâdbü sadkunu şehâzet ve mevâ'îd-ı İllâhî müceddeden cilve-ger

<sup>30</sup> Kuyânat kitapçığında kimini olgâhâçve kimini yüceltmeç olan o hadîsine yâlan olâdâğı ortaya çıkacaktır. Kur'ân-ı Kerîm, Vâkı'â, 1, 2.

olmak üzere ider deyi imzâ ve guzâ-i İslâm'ın itirâkı bunun üzerine karar-dâde oldu ki duhî-i mezbûrenin rûy-ı sâyibâne göre ayvalan kura ve tevâbî-i kalâyı âzâk-ı bü-nâr ve acâleten kâfî kurbünde giraye çekilüb köffâr hümen-i sabte ve lire rûzgâr gâlibe pûdışâ-ı İslâm'a bir havâdis arz olmuştur ki askeri bu güce emrâh da kalâyı hımağub girdiler mülâhazâsında olub ferâğ-ı bdl ile iş ve işleri meşgul olalar. Hâ'debu duhî-i mezbûrenin vâ'de-ı ma'budese Öze hareket ve revfik-ı Mafetihü'l-ebvâb ile bir gıca vâ'de-i mevâd ızzet Abdurrahman Gâzi şerâk ve garîm ve m'ıyyet-i tını ile seksen nefer-i şur-ı merdân-ı şeb-gerd ile pây-ı hisârı ügâr ve irâdet-i Müsebbihü'l-esâb ile ol duhî-i müggîn-rikâhı hayyel-i İhlâsından râşî leyile-i mezbûre ve se'at-i mezkûrede hıma-ı hisârta mukâim-ı müvâzâda işlâde ve ol mahcûbe-i taluk-ı İhticâbî ahd-i velâda sâyir hüddânın mürâz ve imâde görüb ol nâzenin vîsâle-i mü zulf-i derâz ve perîlâbî gibi bir kemend pây-ı kalâyı perîlâb ve Abdurrahman Gâzi duhî gârel-i âşık ve zâr üzre dil ü sâh ile ol dilber-i velâdının bend-i mülayemet ve olfelâhın kaydına kerduy; girîfâr ve misâl-i ankebrî rişte-i rabîte-i kulûb ile ol perî-nâsûrın destiyâr-ı birkölhiye bâlâ-yı dâvâr-ı huşâra scüd ve duhîl ve ol nigâr-ı gam-hîmâ vîsûlânen sonra lenâ'it-ı nîr-ı hisâr ol müh-ı lâbâhın bâb-ı kalâyı oâvng ve ol yâr-ı iştirîbâkın reh-nümâlığıyla derbang-ı ser-i bî-derâserini teninden tûda ve mîttâh-ı kalâyı der-âst ve kaşuyı açub tamâm-i rufekâ ve gâziler ile bir ugrudan şeb-hüm kerkîyle kâfî tekvânın sarâyına şûb ve tekvân-ı dil-kûri şâm-ı köfür ve pâlelden must-i şerâh-ı gurûr ve gâvâle-ı plâster-i işret ve huzûr bulub sâyir ser-ânyâllerin dahi düstûr-ı sâk-ı tekvânı mekhlûr ve helâk ve derûn-ı kalâyı âb-ı tig-ı tîb-nâk ile vâ'ed-i habâset-âlus-ı köffârdan pâk eylediler. Bir subh-i dem ki hurşî-â eihârî kilid-i pür-dendâne-i şurâ ile der-gâh-ı kalâ-i subh-gâhı rûy-ı cihâna gûşâz ve zûlm-ı zulmaninin defîne âvilze-i nûr-ı safâ-yı edî ne tzhâk-ı kîlâ-ı âsumâne sâla-dûde oşî. Ol sîpeh-sâlrân-ı mansûr-ı İslâm ve mücâhidân-ı nusret-pîşe ve mukaddemânın cümlesin kalâ-yı mezkûreyı tıman-ı envâ' ve ganimet-i bî-şumûr ile hayta-ı zulf ve îtidâra getüb tekvân-ı gam-nâhı gamân-ı esbâb-ı haymet ve cân ve ol hadî-i perde i isineti Abdurrahman Gâzi ile Orhan Beg'in hınnetine ferîstade ve a'âm-ı şerâh-ı İslâm'ın burûs-ı hisârı kemâl-i istîlâ ve ihtisâm ile cihâle eylediler. Ve Orhan Beg bu nâs-ı garîb ve fethi kurbîn keyfiyetinden hadî'l-gaye mesûr ve şîdân ve suğâr ve nûk ve müillet bu hâlet-i pür-meserrâlden hüsnüm ve şûl-nâm olub müeddâ yı beşret akbâz-ı 'er-rûy-ı sâlihîdî cîz'ın min sulte ve erhâne cû'ânı man'â-nîlîhüvâ<sup>291</sup> muvafakati Ayledis hükûminin duhîrmin rıyâsı tabirinden Abdurrahman Gâzi ile müvâd-ı âlem i guybiye sûret-i kîşver-i şâhâdet ile muntâk ulub ol duhî-ı Zûkyul-poykeri Abdurrahman Gâzi'ye ham-ser olub üze mukâret ve ol nâzeninde-i Yûsuf-nîlâc-ı bed'ül-cemâlin zebân-ı hâlî vâkî'â-i müeddâyı "hîzâ te'vîlu rûyâye mîm kabû kad ce'ale Rabbî hukker ve kad nâsene hî az alâcenî min's-sacnî"<sup>292</sup> ile güya oşî. Ve Abdurrahman Gâzinin ünetiyle sîen-ı kûlûr ve cûh-ı delâlden halâs olub lîbâs-

<sup>291</sup> Sâlih rûyâ peygamberdîğın kırk sâk'ından bir cîvedir

<sup>292</sup> Yâsâd, Bûbecâğım i işre be vâkîyle gâvîlîğâm rıyânın şîkîğür, Rabbim neze gerpekleşîrdî, Şeyzen benîmle kerdeşîmîm'in sâcını hevîlûlûm sâcra beâsî kâşîden çûkûmâ âbâ şâkîden getiren Rabbim hânâ çek çek iyîkîta bîhînde Kurân-ı Kerîm, Yûsuf, 100.

lakvâ ve tâîretü-i İstâm ile müğterref ve be-nâm ve o gûşe zübde-i ezvâen hâsâ ve izlâhî ve yunusî mütezâ ile lûkû-i hikmet-i ikrâz-ıyî "nisâkum hâsâen tekum"<sup>92</sup> mäsencâkî olub ol muhbûbe-i aîfenin geşi o yûr-ı kebilîyyetî lûfâ-i şerife "vel-helâlü'l-ıyyîbu yâzıruca nebatulu bî-azn-ı kabûlî"<sup>93</sup> tükânâ Abdurrahman Cîzâ'den hântî ve bir ferzend-ı sarâfîet-ımenî hântî ve pedüründen sonra Kara Abdurrahman denekle meşhûr olub. Ve cavş-ı müzâyâ ve havâss ile müfâzâ ve meyân-ı güzâî ve mücâhedünde dâlâverî ve sulârâ-yı me'ârkde ehñü-yâ zamâne özerine fûyik ve ser-elîrîz olub hemîşe İstânbul'un harbî keşefesiyle muhâverâ ve muhârebâ-i meclâne ve ma'ünetâ-i mücâhedâne ile evkât-ıguzâî ve havâtır-ı küffürü beybetî bir mertebeye istimrâr bulmuş ki nisvân-ı keferâ ettâlmî Kara Abdurrahman geliyor deyü tebdîl ve sâhîha değin anın şeb-hürü havfından çâh-ı tabat görmezler idi.

### **Altın Hükümet**

*İznâkud'ın İstârî ve tevâbî'nin teshîrüne azm-ı Orhanî ve hakâyâ-yı hâvâsır-ı kadîmeden Lakonya nâm hâkîmenin tasarrufundan intizâmı beyân atıp.*

Çünkü muktezâ-yı rûşenî kalenî-i takdîr ve nûkûş-ı erkân-ı tedhîr-hur-vech-i teysîr müyesser ve istikâmet-ı Âl-i Osmân memâlik-i kayseride mukâdder ve nhd-ı Nebevî'nin ücüm-ı inçâz ve val'd-ı zamânî ile hâmedân-ı kayâsîre i Rûm'un helâkî mukadder idi. İttihâkî pâdüşâh-ı mücâhedân-ı me'âuk-ı meğâzâ Orhan Beg zamânında ki 728 (1327-1328) senesinde bakâyâ-yı kayâsâreden Lakonya nâm bir övher el-oc İznikrîd demekle meşhûr olan şehrde mevzûsiyyet ture hâkîmî idi. Ve şehr-i mezkûr bir değ özerinde vâkî' olub cârî-i cenûbu ve şerq-ı garbîsi bulur-ı Rûm'a nâzır ve üç yof ortasında olub mezzârî ve kurası pür-nîmet ve gayet ile hoş-hava bir vilâyettir.

*Beyt*

Hevâyeş hoş pî şehdyoş ferâh  
İnahılansâş bur âvâ u sebz-i şâh.

Lakonda bin Fâkos'un mevliidi vâkî' ve keddârın pâ-y-ı tabu ve ol vakide nâmı Makedon denekle meşhûr ve gayet ile şehr-ı uzüm ve ziyâde me'mûr ve âbâdan olub intâret-ı kadînesinin âsân eñ-be-çâ ofandıyanakt. Ve şehr-i mezbûreden dört fersah mesâfede bir fezâ-yı dil-gûşâ vâkî' olmuşdur ki fetih iki günlük yoldur ve meyânında bir dervâce vâkî' olmuşdur ki ol etrâfın mâ-i lezizinden efezz ve ezabdir. Ve anlan bir nehr-i câri ve şehr-i meşhûrın menâcer ve mezzâr-ından revândır ve memleket-i mezbûre esker-ı mücâhedâ-me'âsirin kurû-i civârında vâkî' olduğı hasebiyle teshîrî karîbül-husûl idi. Zâd Ağca Çâzî ve sair sar-haylân-ı me'ârik ve meğâzinin ol vilâyettir. kâfir ve nevâhîsîne istîlâ ve tasallatları yevmün-ile yevmün ziyâd-ber-ziyâd olub mücâhdân-ı dîn-i Mânûmedî'nin tutânâ-ı şevket-ı cihân-güçlîkları meyân-ı köfârde şayî' ve âvâze-i nuzel ve saf-ârâhkları müşrikân-ı berceşte öngârun mesâmîfîne mütübâyî' idi. egerçi şehr-i İznâkud'ın

<sup>92</sup> Hâsânetine yazık baktır idi. Kur'ân-ı Kerim, Bakara, 221.

<sup>93</sup> İyi toprak-Rabbî'nin izniyle- birki varir. Kur'ân-ı Kerim, Fâat, 58.

şehr-i bend ve hisârı gayet ile mezbûtt ve ziyâde câzib-îr idi. Ve teşhîr-i dîde-i okla dâşvâr idi. Zira çünki Rûm ve Frang ve kuzûsâr İstanbul ana ziyâde karîb olub ol şehinden menâhî'î bîşâyeleri olmağlı hâzâne-ı mezbûreya 'ol-küfrü icâletle vâhîdetün'<sup>22</sup> mezmûnuyla imdâd ve fânetken hâli olmayub bîsâr-ı tanzîrini beraber kâğıdı-ı eflâk eylemişler idi.

*İhtâr*

Hisâr-ı muallâ ke şehr-i mu'azzam

Nümûdi zi-bâlâş şâh-ı mu'âşkar

Mas-bâzî kal'a mezbûrın fethi müdâretid civvânla olan dilâverlerin tevaccühüyle muvâsıver degil idi. Anma hâzîr-ı Orturâde İrm temelöke fıkrâ ziyâdesiyle müekked ve mukarrer olub ol esâd-ı şun fethi için fâhî ve telîyye-ı esbâb-ı muâddât emr etmişdi. Ağra Hoca'nın davet-i Hakk'ın tebheyk-i teubet ve bu sarâyı âriyâden rihlet ve kipver-ı kudûsile muştan-ı usliyyeye arzînu ve vilâyet-i Kandıri'de vâkî'î bir dağın tepeşinde muvazzet ve mükerrem merkatinî perdâhle ve n'lâm-ı nûr ve elvâh-ı muğtâet ve sarverî mezarı azerine efrânte eylediler ile'lon ol makâm melâf-ı havâss ve avâm ve tecârüb ve takarrüb hasebyle kurbânî ve nüzûrî ile mu'teb-î du'âvât ve mu'tâleb-ı kullîye merâhî için melec-ı hâcâtdır. Çünki Ağra Hoca'nın rûhânîyeli İzzetküld gavsânın tevaccüh ile vakûu fethi karîb ve talûhu kerkab-ı nasr-ı şarîbi mesâmîh Orturân yeye daimî hisâr-ı hâl ile imâş ve bu nevâyı dil-güşâyı inbâ eyler idi ki

*İhtâr*

Ez ü kârgah ger çirâğ-ı nişest

Pürüzende Huzûd-ı ber-cây-ı hest

Zî mâ gör şey neîl rûşş tûyı

Çimen refî gölçed-ı çürüşş tâ yi

Hocanî'ni Ağra Koca fethi etmekle kendüden sonra İzzetküld'm teşirine himmet-i âlî ile pederi mezbûrun hakûk-ı kadîmesine riyyese şun dahî hükûmetini Hoca'nı şihâkıyla büyük oğlu Söleyman Paşay'a arzâni gördi. Bu esnâda haber vârid oldu ki Konarlı fâtihi Gâzî Konar Alb âlem-ı mülk-i şehâdetde kipver-ı dâr-ı-bekâ ve mülk-ı hü-mûhâya râhlet eyleyüb mezar-ı pur-şevdî hâcel-gül-ı müslâmânın ve mahall-ı teâbet-i du's ve kabûl-ı kurtandır. Ve merkâmın vefâtından sonra Şulîmânî demekle ma'rûf olan vilâyetin zabtı ki Konar Alb'e müflevviz idi. Orhan Beg Gâzî kundâ ferzend-î dilbeadi Gâzî Mürâd-ı tevfîz ve kendüsü Yemişehirden sipâh-ı mucahîdîn ile İzzetküld fethine ulom-efrûz-ı azîmet ve nebri Sakaryâ'nın köprüsünü melânet üste tamir ve yâk elli kadar elî'î zimmet muâf ve köprü himmatine tâ'yin ve nebri mezbûredan gızer eylediler. Çünki Abdurrahman Gâzî mukaddemâ Aydos hâkîminî İzzetküld hükümesine furtâh eylemekte şehr-i mezbûrun medâhil ve medâricine vakûf-ı mu' teneî etmişdi. Orhan Beg ana bunden bir gazâ-yı şarîfya sipâh-ı mucahîdîn ile şun uhdesine tufîz ve vârid muhâsarı ve köfâr-ı

<sup>22</sup> Kafartak millîttir

İdris ve bîhâzdan imdâd içün hevâ-dür olanları mer'â mezbûrâya eylediler. Amma Takıyyu'nun Kalavân nâm bir birâderi var idi. İhlâk Koyunbisâr demesle mâ'rûf bir kalfada hüküm idi. Ve şehâ-ı İznâk cârûl-İslâm idi. Ve İstanbûlî mürit idesek Kâliç ki dil tabir okunur. Ol mezbûrâda vâkî' olub İslâmın âyende ve revâcesine Koyunbisârî ehli'sinin zararı ziyâde olmağıla Pâdşâh-ı Cîsârî-i dil-âverân-ı meclîk ve meğzâ ile Kurûn Alîyi hisâr-ı mezkûrân muhâzarasına is'yan ve Kalavân dahi kuvvet ve şîpâk ve şîpâk ve câhuna istinâd ile ehli-İslâm'a mukâvenet ve mukâteleye İkdâm ile metânet üzere olub bir rûz-ı şîûzûkî şehin-i şafâdet kabza-ı kâlet-i gazâde idi. İsnâvî cîdîl ve aynı kâilde birtü-i dil-dür misâli-İsnâvî Şer-i Şerî muhâzîrânun şâhsânı pençe-i şastımlan parvûz ve Kalavân'ın kafes-i sinâsine isabet ve ol kâfir-ı bi-dîn mânende-i merh-ı İsnâvî bace-i kal'den üfâde ve galâide hük ve hün olub hisâr-ı üstûvâr ten-i mirdân muhâfazat-i rûb-ı hayvâniden muattal ve ahli-İslâm kal'â ettir-ı nâghânî ve kaza-ı nihâzden her şîşan ve cân ve dî ile jû' mân ve kulayı teslîm-i ehl-ı imân eyleyiş gazâ-ı İslâm behcet ve şîrîr ve kal'â emvâl-i nâ muhâzîr ile tahta temerrûfa alub Kalavânın ser-i rûkbet usurmi cesm-i kesîfideki cûdâ ve ulâm-ı fethi çor pâdşâh-ı gazînin hâk-ı âstârına revla eylediler. Berâhâdeyle ferân-ı Orhânî ol ser-i unaktû'u İznâkîl şehrinin pây-ı İsnâvîde nâmû-dür ve Ekkine olan kuzkârında İnkonyo birâderinin keyfiyet-i hâline buherdar ve kondûyo inçâr eylesüdü deyu câri oldu. Çünki hükme-i nezârâ birâderinin ser-i bod ahterini reyâl syn hük ve hün ile galâide gördü. Nâhûn-ı husret ile nûsâdyeri harâşide eyleyiş birâderinin mâtemi ve mülk ve malû zevvîlî gamatı ile nâlide ve uzurâba üfâde ve a'yân-ı İsnâvî ile honyâd-ı sulhu uzâ-dâde olub Be'kis-âsâ İy-i mudâra ve müsâvî

*Beyt*

Hu ki bâ-ülâd bazı pencu kud  
Sâ'id-i sîmîn bod-ı nice kud

mazmûnıyla imite çünk: bizde kuvvet-i mukâvenet-i kâr-zür ve kuvvet-i muhâfazat-i hisâr ahter-i İsnâvî'dedir. Mülk ve malûmu tufey-i zîndegâri ve cefâ-yı hakîs-ı cân kılub ahîd ve ulâk ile revâklarımıza süvâ ve şîvîb-ı İstanbûlî lîrâr eylenüniz müvâsîb-ı maslahat ve ehven-ı kârdır dedükde emüle ahîl-i hisâr-ı mezbûrânın reyâne c'libân idüb ale'l-tevâ vezîr-i sâhib-i tedbîr ve bir cemâ'at-ı meşûhânden hâdî ve nâtaf-ı gîşer-bâha tecârük ve uzurâb ve ibtîhâl ile huznet-ı Orhânî'ye irsâl ve teslîm-i kal'ayı razı olub ancak sâlmânet-i uz ve cân ve tevâbî ve lavâhukıyla kenâr-ı bulâre isle İslâm ve İstanbûl'a gîtmelerine emân istidiler. Çünki Orhânî Bug kesîm-ül-âblâk ve meyân-ı ehl-i kâfir ve İslâm'da istikrâr-ı vîvak ve metânet ile sâhib-i ahîd ve mîsâk idi. Mezkûreye icâzet ve emân ve mefâlih-i mülk ve mâl ve mekâlid-i hazâyâ-i çundîn-ı sâliye ushel veçh ile mâlik oldı

*Beyt*

Cû çîşmen-i mü'eiz ender âved za-der  
Ne-hâyet ki ber-ıtaş ody-i diger

Çünkü öyle mahlûk ve zîbâ bir kâfîr ki reşk-i kubbe-i kudrodur. Ahsen-i veset üzere kabza-i iktidârı geçirdüler. Tanrı'nı şâh ve şâhî ol şehrîstânı pur-hûr ve gûlmânîr temâşasına meyîl ve cevvelân eylediler. Çünkü pâdişâh-ı muzafer ve gâvî rûy-i şâd-ı mâzî ve ser-fîrâzî ile derûn-i hisârâ dâhil olup cûbiyye-i kadîme ve pulhâre-i azîmeler ile arzâta geldi ki mâhûk-i sâbıkânın âsârı ve envâî-i hadd-ı bî şümûr ola refûl-bonyân ve istevâr idi. Evvelâ günâyhî müteâhidâne kâmet ve asf-ı mülkî kendüye hâse-i görânîet eyleyüb ve Aydos Kafasının muhâfazasına me'mûr olan mübâzânî bu hisârın muhâfazasına tâ'yîn ve Aydos Kulâsı karîb olup ezâmî olmışnağla yıkılmuş şâr-ı tevhîd ve imânî plân içre kilisâ ve me'vâî-i kadîmîyi zevâbîl ve mesâcîde tehdîl ve hâdehu her bir vilâyetin iyâletini tevâbîl ve mevâzîsile hükûmetini erkân-ı devletiden birme tefvîz eyleyüb cümleden biri Yalâkovâ ki hâkimîsmînâ ismîyle şöhret-yâbdır. Ol zamânnda gayet ile mahlûk ve manellîhât-ı ahvâl ve muvâzâretin muvâzâre-i eshâh ve ervâîl idi. Ve ahâdânlığın sebebi kayâsîne Yunân'ın ravîyân-ı şühbâtı olan höyle neklî olunmuşdur ki, eyyâm-ı sâbıkada ve İstanbul Tekvân'ının zamanında fevkal gaye muhterem ve azîz ve kemâl-ı hüsnâ ve cecâl ile mütecellî ve temîz bir دختر-î pâkîze-güherî var idi. Nâ-gâh me'âzülâhî teâlâ meznûreye cüzûm marazı tarî olmağla mu'âlecesinde etîbâ-yı rûzgâr giriftâr nez ve gam-hârî ve ol maraz-ı sâdûmîn âkîzâsı akıba ve teâllukâdan manâatî olmağla ol peri-peyker ve naz-perver bu me'nâ-yı muvâzâretin mahzûn ve gayûn ve tehdîl-ı hevâî içre etrâî züvân ve bir kâşede sâkîn olub ilerâne derman içre pederinden istevâ eyleyüb pederî şâhî cîst ü cû ile zaherî ve kâh-istân-ı Yalâkovâda vîkî'îb-ı gemîn kurbânide dö ve havâssı kâfîl bir plâyetle tertîbî mukâd-ı lîlânîb hâzîrî hâfîzesiyle meznî-i mezbûreye revâc eyledi. Ve gâh-bi-gâh muktezâ-yı müfîr-ı pederâne ile keşîye sövâr ve ol meznûnenin pür-şes-ı hâzîr ile şâdân olub idi. Ve ol دختر-î derd-mend dil-ı endûh-gîn ile müstemel-i meznî-i mezbûreden etrâsı megnân ve endîge-i hîmârî ile kendü kendüye gam-ıdrîk idce içre ittifâkca manzûmîs mukâbelesinde bir pişe var. Şi ki bi-kudretihî teâlâ dâimâ şb-ı gemîn terâşub ve ceryân olub idi. Nâ-gâh dâle-i nigârânna bir lun-riz ulmâyân oldu ki lakke ve cüzûl marazına nihtelâ ve ser-gendân ve ol hârî-yi pür-şevkîn ezûlândan şb-ı mezbûrenin kemârna şîbîn-ı huvedin beş ve mükâseden zûy-ı endâsî cîzân ve zîr-ı drehtîmî sâye hân ve ol sevân balçuk ve batûğna gâltede eluzak kırk gün kânâmın ol meşhûde be-cemîllârî teâlâ minvîl-ı megnân üzere herkâh ve kırk gündön sonra maraz-ı meknîme-i meznûnenin küllîyet ile necâî ve endâmî kemâl-ı selâh ile mütecellîten hayât buldı. Ol دختر-î selûbetül-ferîset ve ol hayâvanın ü güne müdâvenet ve müdâvenetden ilhâm-ı gaybiyye ile endâmî devn mütecellîs ve ol ilâh-ı meznûrenin marazına şifû idâgînî mütecellîs olub muvâz-ı megnân üzere âpîl ve Hâzeretî Hâkim-ı Mutlak kırk güne ügün an dâim ü müfnetden hâzîs ile murâdına vâsıl ve sübûr-ı kâmilîden sonra hâzîrî hâg ve dîl-gâzîle ile peker ve müdeğini haber-ı megnân üsâhîyle şübûrî nâîl eyledi.

*Beşe*

Bâ-heme nâ-murâdım geşt devâ-yı men basîr

Zân ki nihâî-i sâbîrî mîve-i meznâî mî-şehd.

Hüsân-ı mezbûrdan peder ve müderris ziyâde meşhûr ve tekvîn-î mezkûr mâl-î mezbûrının hâsîs verimî zâhirîn içün ol mahullî imâret-i vâfirâ ile terfî ve mu'âmir evleyeb hümlî ol mekân ve mâl bulgân ve sevda marazlarına mevlâlı olıncazâ şâmâ şâfâ ve mezbûr-ı huzûr olduğı müşhûdur. Ve ol yerin izdihâm-ı amîrî ve zîr'atına bir sebez dâire oldu ki Devlet-i Cennâtıy-ı'nın evvel-e zühûründe meâhîdânın âsir-î cihân-gîr ve kışçer-güşâhıkları unân şöhret-yâb olub keferî ve fîcerînin mitemevvilleri hân-ı husîn n'ân mahallerde tahassûs ve birbirlerine mu'âvenet ve asker-î gazât ile mukâd-ı mukâvemetde olub ve mahull-î mezkûre ol şirâfın mazhûr-ı'nını olmağla itimâ' ve âhâfânını yecinen-le-yecnen, efzâk ve zâman-ı Orhânî meâhîdlerinîn kudem-ı meyânet-ter'ümeleri ile ol kışçerde cem'iyet-i dînî ve dünyevî hüdden bârûm oldı.

*Beşir*

Dü memâlik be-zamân kü be-uz kabî-i aduv

Hâfîz-ı qutuvân yâ ki vîcân hâgel

Ve Âl-ı Osman'ın hâzîr kutub-ı nâhîründe ol vilâyetin feth ve teslîmî mezbûr-ı İkihidin hî-nevâ Dâhu nâmında bir abdal sâhib-i bâlîk te'sîr-î kerîmetine nisbet olunmuşdur. Ve ol zât-ı pür-kemâl leşker-î gazât ile hemîşe muhârebude refâkât ider idi. Ve dest-ı kerîmeti peyvestinde bir üğ-î çâhî vâ idi ki âsâr-ı seyl ve sinâ-ı hâzîl bedîd olur idi. Ve ol etrâfda ekser evkât havârak-ı âzât zühûr ve küflârdan cem'î kesir kerâmât-ı kâmilâne ve tasarrufler-ı mezbûhânesiyâ şerâf-ı İslâm ile mütemmel ve meslûr olmuşdur idi.

*Beşir*

Rîy-î maksûd ki şâhân be-dîvâr mî-ileherî

Mazharâş şîrîne-i ta'âlî dervişân est

Fz-kurân tâ be-karân leşker-î küfret velî

Ex-oz, kü be-ehed fursat-ı dervişân est.

Ve ol mezbûr-ı emrûbun mezar-ı şîr emvân mâl-î mezkûrenin kurbânide vâkî ve selâh ve hükkâm ve mücâhîdânın fusûddukâ ve tuberrâhândan fikurî ve mesikine makarr-ı müfîdîr.

İlhâsîl, Çukak, Yutukova Vilâyeti esbûb-ı sâbî ve muhâzîden bu kavân ile meftûn ve ravnak-kış-ı kâfirî devlet-î mülk-ı mezkûr gibi maksûd oldı. Ol vilâyet İstanbul'a karîb olmağla Orhan Dîvâr zümre-ı meâhîdândan bir emvân-ı Ağca Hocâ'nın vefâtı ile sugâr-ı mülk-î dînîn bifâzına tayîn ve ol yerin mevâdî ve kirasını gâzîyâna tahsîr ve Ağca Hocâ'nın şehâdîyle feth olan İrmenî Dîvârı ve Kanlırî'nin ve şîvîrîni mübâhîzâ-ı zemîne ve cîl-âverân-ı yegâmeden Akıncı Gâzî ve Babırlı Gâzî'ye erdîni ve Ağca Hocâ'nın kâimnâkârlığı ile câ-nuşîn eyledi. Ve Ağca Hocâ'nın vâkîb-ı sa'âdet-meâdleri kâimüşdü. Esasenle Mevlânâ Fazlullah Çelebî'dir ki esbûb-ı imâret ve hayretî ve ehvâb-ı nüberrâ hâfîz Galiboluda meşhûr ve mezkûr-ı-ıahlâk ile zâkirî memdûh ve melunûddur. Çünkü Ağca Hocâ mukâdemâ ol yerde ki İstanbul serâeddî idi. Livî-ye merdânegîye mukâbelât-ı küffârda hem-ser-i



sipâr-ı devr-ü eyleyüb bu'za diyâr-ı devâ bâdi ki ol vilâyetin cenûmde vâki  
İznikmîl ve Yalâkova'dır. Dîl-î ferâh-ı meşhûrdan Kara Müsel Olâzîye arzân:  
buyurdi ki ol serhadde kenâr-ı darb-ı üg ve zar-ı bâzâr ile buca na kuâr mahallî  
güçde eyler ise kendü askerinin ni'metine sarf eyleye ve fetû ve basîr eyleyügi  
ma'âniler kenâr-ı ismi'ye gözet-yâb olmuşlar ki hâlâ Kara Müsel deya meşhûrdur.  
Ve zîmân-ı Orhanîden fetû-i Kostantiniyye'ye gâlince kenâr-ı bahri hücum-ı leşker  
ve deryâ-yı Freng gemileründen mülkâfâz-ı şehân-rûzî ve pişbâni ve leh-i deryâda  
mütefîl mahallelerde Kara Müsel'in şanını izre dikle-bâni iderler idi

*Boyr*

Dev-eilân kerkûresi hadise arîzvel me-kamâl  
Ger der ân interhale üg-: tu nıçehhân gerde!l  
Efer küca üg-: tu bazâr-ı cedel tür kumâl  
Can-: hasinêl ki gurânes: çî arzân kered

Ve İznikmîd tevâb'ından Herke nâmında bir ka'la var idi ki İstanbul yolu  
özerinde hâlâ ötürüyüb ve zamân-ı ehl-i imânda kalb-i kâfir gibi bir kende-vîrândır.  
İznikmîd fethânden sonra kulfâr-ı hân hisârını istikâmına İtimûd ile bir müddet  
ol divânın Estâvâr olmasosa istihzâr ile ehl-i İslâm'a teslim-ı ka'la ve tevâb'ından  
imânê eyladılar

*Lâi cerem* Orhan Beg teveccüb-ı tam ile ol ehl-i imân ref'-i fesâde-ı dîuc  
iklâm eyleyüb Timûrtâşın pederi Ali Beg nâm guzât ile ol kalâmın fetûi irsâl ve bir  
müddet muhâsara ve ceng ve cüdâle kıyâm gösterüb bir gün hükmüt ile sühân-ı  
Kazânın bur gözâ zulfân-ı ümî kulfâr ile râh-ı ümî fetâ ve yire tarfêdî-Bayn bedu-  
bürd-: müteddele ve kalâden irâz ve içmüz eyleyüb yak-geşm-i sâlim ile mahnel-ı  
muazâm istikâmet-ı selâm-ı sa'âdet İslâm'a mîksür ve kulfâr-ı kal'eye âfer-i ceng ve  
cüdâle ile bir bâzır huzûr vermedü. Bir müddet ki müceddeleden âerz ka'ub taleb-i  
enân ile bâb-ı hisârın güçde ve gözle dâlî bâkim ve sipâriyübün dîrâc ve baki kolun  
ahlisini niyyetü isân ve rızâ-dâde oldılar. Bu fevâden sonra tevâb-: İznikmîd  
tanîmet: İsa-yû'ca Orhan'de karar ve şindüye değin hâmedân-ı selâtnê istektâr  
buldî

*Boyr*

Kerd emân-ı adl-i o best-i fezâ-yı memleket  
Zât-ı melek-sifât e hâne-hüdd-ı memleket

### **Yedinci Hikâyet**

*Orhan Beg'in te'yîn-i kavâmir inşâmet-i sulbân ve evkâf-ı sukûn ve ağılma-ı  
kıyâc sîmânde temyiz ve piar ve te'yîn-i libâs-ı anâkâr-ı menâc pîrâşmî hevân ider.*

İtikâk-ı erhâb-ı dîn ve devlet ve itihâk-ı aslâb-: gîvân-ı millet ile vücd-ı  
selâtn-ı eîhân her zamân ve mekâdda bâ'is-ı tertîb-ı menâzım-ı umûr ve arlatın okil  
ve davlêti sâmel ve beyula muazâzesinde aliyân-ı muzâm-ı cumhurdur

*Fetû cerem*, mevâdd-ı heyûlâm ve anâsâr-ı asf-î salâmî ki evâmîr-ı nevâsî-  
ı pâdeşâhîdîr. Masâhat pârdûzî ve muhemim-ı şer-î ra'iyet ve sipâhidâr. Efer gâh ki  
sâret-i dil-peşî ile tahakkuk peşî olan mekbul-ı nazır-ı ehl-i tedbîr ve bir müddet

takrîrî hatîr ki peşinüdde-i erbâh-ı kalem ve şîrîşîr olur. Ya nî emm ferbündetüñ işârü kürûr-ı rûzgârân ve müdür-ı devârân ile müteallîdî öcüb müñîñer nâsâd ve irbâşîr-ı evlyâ ve müstefîñî şakîsü-ı kâfir-ı husûvâ öñer. Pêdîşâh-ı bahîyûrâ her vesîhle inzîbât-ı dîşun-ı sîpeh-dârî müllâhoza-i maslahat-ı dârî ile hâ'îs-ı devâm-ı mülk ve kıvâm-ı bahîyârî ve tonak-ı şer'îyyet-ı evzâl ve tuhâk-ı keylîyet-ı ihtîlâl ve icâmî meyân-ı re'âyâ ve teşkîrî ve hudevî ve hazuride hâ'îs-ı nuzâm-ı mehsen-ı kıyver-güşâ ve memleket-dârîdir. Benâemuleyh şâuk-ı kâzer-ı bünyân-ı memleket ve tevât-ı arsu-i eyilet erbâh-ı seylin mürâ'atını menâit ve ol gâ'îñle, perîşânın nuzâm-ı şhvâlî özerlerine te'yîn-ı serdâr ve nâsh-ı sîpeh-sâllâm ile müzbûdur.

*Lâ cecce,* tevîr-ı istîhsâl-ı mâl ve teksîr-ı esbâb-ı mâde ve re'âb-ı şhvâl evvâle re'âyete mevkâl ve anîñin meclîr-ı kâr-ı istikâmet-ı cey-ı rişen-zamîrân-ı erbâh-ı kalem ve husûb ile kâhîl-ı mesû'dur

*Beyt*

Kalem-zen nîcû dâr-ı şîrîşîr-zun

Ne mutab ki merdî nehâyed zî-zen

Ta nî

Ehl-i kalem ile sâhib-i şeyr-ı kâim, eyle bucañdan mâ'âlâsî mutabîh makîmudâdır. Mutab ile zen nîcû külesatîr. Avretiden erlîk me'mûl degîldir. Nîtekim şer'îyyâr-ı hakîm bâ-ferheng-i mülk-ı husûvîñi kuvânîñe mevkûrenin emîlesine işâret ve kelîme-ı emîlîñe bâ-ferheng-ı hayuzedür ki "ta sultâne illâ bîl-ocayş ve lâ ocayş illâ bîl-mâ'ki ve lâ mülke illâ bîl-razûl ve lâ rûzûle illâ bîl-mâñî ve lâ mâñî dîş bîl-zîyyetî ve lâ re'îyyete illâ bîs-sîyâsetî"<sup>26</sup>

Nevâhî-i mülk ez pey-ı bed seğül behr-ı teşker hüd

Çü dârî tu gure ez-sîpâhî dîrîp

Dirîğî ayudeş dest bînden be-tîp

Hînzâyın tu ta beht-ı teşker hüd

Ne az betu-ı devîñ tu zîver hüd

Şîpâhu Eî hoy-çîl penâh şud zîşûh

Bî dâreâ hudûd-ı vîlâyet meğâh

**Ek-kassa:** Çünkü devlet-ı Orhanîñin zemân-ı istikrarî ve şâkârânîñ şevket ve istîclîñe, hüçnet-ı sultânî avret-ı illâf-ı Yezîdî ve inüyet-ı Rahmânî ile hâmedân-ı Osmânîñde ulucce-i ş'îlâyın resûde ve rüyet-ı sâ'îket sîrîyyetleri meş'îlî şer'îñi tîñ gibi şîpîhr-ı mâ'âlîhâyâ ser-keşîde ukû. Bîcâder-ı şakîki Alîeddâm Paşa Eî mesned-ı vezîretude serâh-ı ukû ve dânişveçî ve vutûr-ı mîsâlet-ı gûsternî ile bîcâder-ı vîlîñ-ı gûsternin nûker-ı rekûn-ı lûlâfîñ ve her bâbda nuzâm-ı meñâzân-ı umîr-ı devletîñ öcüb vucûh-ı kâr-sâzude rey-ı meşâhr-ı nâsâbet-îdî. 729 (1328-1329) senesinde bîrâdesının İznîğmîñde feklî talîyyesinde böyle mîcâzîñ gârdî ki bu devlet-ı rûz-erzânın ayfret-ı nîşâr ve çare-ı lîñ-dîrîñîñâ hüveydâ ve şîkârîñdır ki yevmen-fe-yevmen esbâb-ı ulîñ-dârî ve kıyver-güşâ müvâ'îf ve asâkar-ı mansûm-ı mîcâhîdîñ arâf-ı esbâb-ı âlemîñde bu teşker-ı gâfîñ mîcâzîñk ve mîcâzîñîf olmak mîkerrerdür. Şimdi kâ'îñe-i

<sup>26</sup> Sultân mevk-ı vud ile, emm mevk-ı mâde ile, mülk mevk-ı ukûk (mekr) ile, avret mevk-ı mâñîk, nîñ mevk-ı re'îyyet ile, ta ferret-ı meş'îyâset ile olur.

astîden vez'-ı kavâid-i çend ve köli ve ta'yân-ı âyân-ı husrevî ehoim ve endîge-i ervâ'-ı sipâh ve re'lâyâ ve tertîb-i evzâ'-ı beyvâbândan her bir sırtı teneyyüz ve cîyân eylemek elzemdir. Bıvâle vâlid-ı mağfûret-şîr yürü' ve bi'ddyer-i bilâd-ı küffârda bekâyâ-yı Âli Selçûk'ın hâzretlerin siyâneten dinâr ve dirhem sikkelerini ngüyir buyurdılar. Ve dahi hepuz bir şehr-i mu'tebur kabza-i teşhîre dâhil olmasınca Sikkê-i Âbere İtikâb mütâazzir görünüyör ien. El ân teksir-i emvâlin zabtı ve terâh-ı erbâb ve e'mâl-ı pây-ı toht-ı saltanat-ı çubûr-ı cihûn-ê râyı Beutâ'dur. Nukûd-ı hâlisü'l-ayur zer ve sîni İsmâ-î Orhan' le meskûk olmak emr-i zarûridir. Zira salâtın-ı sâbık-ı Selçûkiyân'ın sikkê-i sîni ve zer: mülk-ı devletleri gibi dîde-i itibâcın dîr ve muzar-ı ulû'l-ı cîsâr mehoûrdur.

*Ar-mâçlîpîn*

İsm-i şühân bu-sikke mürütiz est

Resm-i hutbe nişân-ı c'zaz est

Sikke vü hutbe gör me'dâret şâh

Tark çî hûl meyân-ı şân u sipâh.

Sâriyen: Cümle-i mülûk-ı levâil memâlik-i kün'da bir durtü lûbâs-ı mahsûsa ile mevsûm ve sipâh ve teşkerleri heruz resm ile mürütiz ve mal'ûmdur. Fe annu bu cenâd-ı mübârizân-ı cîsâr-ı şâhret-şîr ve ziyet-i ilca ziyâde c'ribâr idûb ve ekseri nemed-ı sarıdan kûlah giyöler. Pâüşûh-ı mu'edhdâna mûnâsib olan budur ki 'Hayrî's-siyâbi el-ebzydü'<sup>67</sup> İshvasınca teşkeriyân-ı husseyya nemed i şefîdden üç-ı mefâharet ve imâiydz kaudlere dahi mutâbe'ât-i Sîmâ-i Nehvî ile serî sarvetleri lâc-ı ebyâd ile ser-efrâz eyleyeler

*Bevt*

Ki ön tûcisi ez-nû-ı lâhî

Herzer hi nev her eâ ki hâfî

Sâfisen: Çünki encâm-ı husûmâli dîni ve dînyevî ve adâvet-i sîrî ve mu'nevî meyân-ı sipâh-ı İslâm ve temâin-ı mülûk-ı ezâm-ı küffâr ve sbede-i esrârıdu tenâzu'-ı mülk ve mala keşide ve tesfirü'-i me'ûrik-ı kûlî ve cîfîle resûle olmuştur. Elbette terfân-ı âyân-ı kâr-zârın bu diyârın küffârı ile ve mas'ûhat-ı tevel-i bilâd ve teşhîr-i kûd' ve tokâ' için teşkeriyân-ı ulû'ûdânın ün kaç kesme caksîn olmak elem ve cihûz-gürlere âyân-ı teşker-keşî için zarîfere vez' eylemek ehemdir. Orhan Beg bîrâder-i mevrûbânın bu kelâm-ı meymanet-encâmından fevkâl-gaye husûsî ve ferhâ: ulûh mas'ûlîh-ı mülk ve malûle bîrâder-i şâhîkının re'y-i me'lûni ile ihumâmını mese'îf up husûdâ dahi muzar-ı teveccûh ve humûhat-ı husrevînesi ol saule mu'tûf şyâli.

*Bevt*

K'uy bîrâder ez-tu hâteru İn me'dal

Bâz der fikr-i sulûh ez-nîk u bed.

<sup>67</sup>Elâcîları en hayrîni en beyz olancı.

Fayda sahdıf-i mukûd ve tala ekserıya ol vâkıfda sıret-i esnân ve esnân-ı küffâr-ı hâim ile irhâm-pevîr olmuştur. İrkâm-ı künây-ın-enâm kelime-i Tevhîd ve nâm-ı milâ-i illisâm-ı Muhammed (aleyhisselâmü vesselâm) ile misâ-i gül-i süh ve nerrin ve mûnend-i kurs-ı kamer ve hürşid-i sarûdet-ı ser ile zib ve fer verub safha-i âherinde kuzûb nâm ve nâmı ve ısm ve sanmâi kaym-mukam-ı selâtin-i izim buyurasın

*Beyt*

Beşer rây ve meyân-ı şehîr ve büzür  
Nukûd-ı ez-milâ-i şeh çâm la'le-i dil-dür  
Zinâ-ı şeh dercüm şûd hem çû nerrin  
Zîzâ-ı ism-i şerîfş küşte rengû.

Bir dahî memlûk-i Fireng ve sâim ve ol ruz-ı bîcânur. İb ve havûs: muktezânce âdetleri zamân-ı kadîmuden beri bir anı gâlime libâs-ı peşman ve sül ve kesre-i bârâm ve cûlûbelden mâşî sekilât ve kûş-ı manted: ile mûtebesledeñ.

*Li cerese*, akizâ-ı zamân ve mekâr ve mülüyemet-i ehl-i imân ile meyân-ı teşkeriyân-ı hassa ve gâsemân-ı mahsûs şer remed-ı sefid tr'v'ü buyurdu: Ol zamânca ayvân-ı sekunet-, pâdişâh-ı sâhîb-i te'yiç Sultân Yıldırım Dâvud'ile degin libâs-ı mukarrer-i şâhân-ı Osmanlıyan aneşî tac-ı sefid ulî Zevân-ı Yıldırım Hân'da Hâmûş Beg ki emrû'l-ımerâ idi. Libâsda sebâb-ı te'î iltibâs ile mûtezâat-ı imlîyâz ileñ remed-ı sefidî mümtasib-ı sultân ve kulâcı nemed-ı şerbi ömerâ ve teşkeriyân-ı hizmetlerinde n'ân çâker ve gâlemân-ı mahsûs eyledi. İn ki mânk ve meclîs ve sair merdüm azâm ile meyân-ı mûtebesârında telerruka ve temyz bulusa

*Beyt*

Tuşçî-i şî lûyk ve beâr-ı bî ser-ı pây  
Kân-ı hil'ân-ı gâhul nezîbed be pedây

Azma var'ı uskûf ki nemud-ı sefûlân ibareddi ve asâbesi ser ve pâyın min etrâfında civd'le tekellûf ile zerdûr ve hamel ve râ'nâlıkda tac-ı zerrin-i selâfîre taşhîh ve umûme ser-fâzî terkünde kûş-ı dîvânî ve erbâb-ı vorjân pâkizetigince âdil-ı tenzihddi. Ve ol kûşda bir tekellûf ve nazm-ı pâdişâh-ı bîhiştî-murad Gâzi Mâmur zamânında huveydî ve bu şive-i şehzâde Gâzi Sultânın Paşa mîlân-ı evliyâ-i Râm olan Mevlânâ Celâleddîn Süddîse sırruh'ı-nizve muhâbbet-ı vâhîce: sebâbiyle sar-ı bû-sâ'âletinde peydâ edüñ. Ra'dıhu cûmle-i zamânında selâf-ı Âl-i Osmani ve zamân-ı şehzâdegân ve mûte'ayyân-ı erbâb-ı câh ve ehl-ı dîvân-ı meclîs-i umûmede bu kûş-ı uskûf ziver-i ser ve ukunâ ve meşyâhdin gayri bu kûş ilbâsıyla zib ol fer vermişlerddi. Anmı zamân-ı kalîfel-ı sultân-ı dîvân Muhammed'iden ve bu hâlef-i hilâfet-ı şer'atî sultân-ı zamân her çend henüz ol var'ı uskûf ve âyın tekellûf-ı zerdûr müttezâyîd ve meclîlûk olmuş iken lâkin âdet-ı meclîs-ı nemud-ı var'ı mutavassıl ile meyân-ı kân-ı Arab ve Acem'de mu'hâb-ı ebûş-ı zamân olmuş ve selâtin-ı şâm ve şehzâdegân-ı sâhib-i ihtîşâm ve erkân-ı devlet ve nazm-ı şîpâr ve emân-ı sultane cer'ıyyet: ayvân-ı dîvânın

imâm-ı bâkîrî şâdet ve husrevân-ı mübînet-şâir ve ser-firâzân-ı dîncâr-ı avâm-ı nîs ve muhâlefet-i sâfîr ve ser-firâzlık için ber-muktezâ-yı t'âvîr-i Süme'n-ı Nebîyy-i muhtâr asâkir-i kusef-meâsire ta'vîn-i amâne ve destâr eylediler ki "bu terkâ beynemâ ve beyne'l-âdûşukîne d'l-ânâyimü alâ'l-kalânisî"<sup>128</sup> dir. Küftûna rağmet ve muhâlefeten asâkir-i muvâhikînin ser-firâzlığı için meyân-ı şâh ve şâhid bu şîro-i imâm üzere şayı' ve bu şîrân-ı selûlîn-i dîu hem âyin-i hüseyân-ı sâbık ve şîrnet-i erhâb-ı amâyimî câmi' oldı.

*Le-muclîfihî*

Hz-tân-ı le-amrak şode ün şâh ser-erföz

K'ez turmâ-i o mîhr-ı sâdde ser u destâr

Şâhân-ı eihân sâzed ün kîsve't-ı şâhî

K'ez rây-i teşeübâh şode ün şâh ntenü-dâr.

Ve kavân-ı Celâsî'den heri dahî âvîn-ı Şer'î mübîn şayı' ve tehlî-i mevâfık-ı küllân-ı bi-dîne şâir' için piyâde ve yeriçeri demekle m'f'ûdûr. Bu me'nâyâ hâlis hâler ki; vaktî ki zamân-ı Orhan'îce arzû-yı intadûd-ı kudretle uluvv-ı ehl ve dâ'îye-ı teksîr-i hayl ve sipâh peydâ oldı. Vezî-i sâhibîni tedhîr olan hâideri Alâeddin Paşa ve Kadiyyü'l-kudât Meclîsü Kamî Hâhî ile muşâvero buyurub mevlânâ-yı muşâretin-ilevîh asâkir-i mücâhikînin teziyâdın muşâr-ı mukaddemâi markûlâ: takdîmîyle öyle mücâsib gosh ki çünki hâde'î yevm husn-ı tevbîr-ı Rûbbânî ve şevket-i hâcedâr-ı Osmânî yevmîr-ile-yevmîcen müte'â'if ve müteziyid ve her-hâşeb-i mevlâ'dî Peygambürî amânîni' memâ'îk-ı kayserîde ilân-ı şerây-ı hukâm-ı milleti hak müte'â'if ve müte'â'if olmalıdır. Ve ehl-i küfür ve mü'âhik teşhîr-ı küll' ve tehlî-i hikâ'ise sipâh-ı sâvîriden ziyâde piyâdeye ihtiyâc-ı t'arj ve mücâhikînin her me'mûr'ında zâncu-ı mezbûreden mücâhik birer şîrûh mesâ'îl-ı İslâm'a şâddân için bâ'is-ı mevlâ'dî ihtiyâmdır.

*Deyy*

Piyâde çü hâşeb-ı kî seng âvîred

Sen-serverân-ı zir seng-i şered.

Eğretî ol vukûde mevân-ı mücâhikîninde hîç-ı me'rekede piyâde olunub daima adet-i Türkânâî üzere sâvîren cihâd iderler idle. Lâkin Olanı Hâg bu tedbîr-ı d'l-peşîrî gayel ile pesendîde garûb te'y-ı rivâb-ı isâbet muâb ile temânî: mem'ekete me'vâ'î piyâde için; fakam keşide ve nevveside gâr-ı şîrûkdan ferzâsân-ı çâddık ve çelâk gelünüb bu: birine yevmiye biter akçe ulûre ki rub-ı dîncâr-ı askerîni mükerret eyledî. Azma evvâm-ı sefer ve gosh tamûn ve sâb-ı seng uncâma indîke yevmiye'le'âir kat' ey'eyeler ki bi-hâşeb-ı mu'âssal nâm-ı be'nân: vakt-ı hâcede mu'âsker-ı mücâhikînâ müteveccih olub kerdüklerini nâdd-ı sipâh ve gazâddân me'dû'î bileler ki bi-hâşeb-ı mu'âssal nâm-ı be'nân: vakt-ı hâcede ve bu emr-ı ahsemâ husûsîniş Mevlânâ Kamî Hâhî de'vâde ve tehlî-ı nâm ve bu zâncu'ye piyâde deyy ta'vîn-ı nâm buyurdılar. Ve her on nefere ve yiz nefere ve bu nefere

<sup>128</sup> Bu mînaklemler ayran elmet hâke izetâne ayran serkîlînde.

Birer sâfir tertib ve bu gürûh-i âdâb ve âyân-î keşer ve talîm-i sanâyi-i dilâverî için mukarrer eylediler. Amma cemsâta, mezbûre heruz me-zuhûr olmalarıyla ilâfîle mağrûrân tel'î hicûb ile muvazir dâ durûş gürâyî' itikâb itimelerıyla zamîr-i manîs-i Orhanî tîrîle mezbûrenin zatı tedâükleri erkân-ı devlet ile muraha ve müşâveretden suusa böyle mürâsib gördüler ki bo'île-ı yevm birik evlâdından piyâde uskere tağbat ve t'îbâr olunmayalı memâlik-i İslâmîyede vâs' old-î zimmet ve kefare evlâdından devşâub tertib ve talîm ile huddâm-ı hîs mukâmmâ vâs' eyleyeler ki hem tevâdî dünyevî hâsıl ve hem câr-î cezâ-î nihzeviye nûl olalar. Zîna ni diyâr keferesinin ukser mu'ânid ve ceng ile folla olub nisvân ve rcah istikak tariki ile abd-ı memâlik ve cümlesi sulûh-ı gürâyîna ahâd ve ahde ve hîm-î edîdca itâhdanlar gayet ile makbûl ve üzerlerine tarî-ı ahkâm-ı ayyîset makîl ve birkaç seretle evlâd-ı keferesini birkaç bin nefer asâkir-i musret-meâsurin evân ve enâde sikkâ dâhil ve bu vesile cem'ât-ı mezbûre sebebiyle teyâd-î cüm hâsıl olar. Çünki muktezâ-yı meyl-î asî ve okîzâ-yı sa'âdet-ı ezeli ile "kullu mevâdihâ yâledü, allâ fîrâtil-lâle" <sup>229</sup> ahkâmca elbette muvâhidânın mu'âzemet ve mu'âveretinde derûnlarında meyl-î İslâm istikâm bulub ahâs-ı şirk-î şirkden talâs ve elbise-i muvâhidâne ile âyık-ı teyîf-î imân-ı hîs olub cezâ-yı hislenâlt-ı sultânide şâyeste-i mezdâtib-î bilerd ve suzâ-vâr-ı menâsik-ı ercâniend olmağın sa'y ve küşeş vâderler. Elbette her sene bu kadar bin nefer datâlet-î kârden hidâyet-ı nû-î İslâm ile muhâdî ve bunlara gûba sebebiyle sâ'y ile eskûl ve eşşâhları usûk-ı İslâmîta muktedî olurlar. Çünki bu tel'î hakîkâne Şer'ân ve aklen bâ'is-ı takvîyet-î dîn-î mübin ve sebub-ı âfîrin ve talîstî oldı. Bâ'edeh: Orhan Beg vech-î meyrîh üze hareket ve cezâlar-ı mezbûre kavim-î Etrâkîları vechîle enfâ' ve evlâk olmağın uhfelerini dahi kabîliyet ve hizmetkârâne gere bir ukpeden ziyâde mütetâ'f ve dilâver olun mevresîde-gân-ı taizet-î pesendüle vesâkasıyla mukâm-ı tarâkîs ve terbiyede mütetâ'ellîk buyurdı. Ve kanîm mezbûreye ri'âyeten bu kâmelânın cümle-i selâfını bu tâife-i tuşkerî ve bende-gân-ı yenüçerçe l'îbâr-ı kullî hesabıyla sefer ve havarda hâfîm-ı bür gâh-ı salânetin mu'âfâzetini anlara tevîh eylediler. Zira terîs-ı hizmetkârîde herüçe cüm tedâükleri gösterüb asin kendi pöşşâbîlarının uğrunda bir duru takîr ve beyânet itimemişlerdi.

*Beys*

Lerzân zî-destî hânde-i in-kavim der-neherd

Mânend-i berg-i bîd be-âsî-ı bahar nig

*Yârî*

*Fasî*: baharda berg be-yed-î lerzân olduğı bu kavim cümle desiflerinden

hîm-ı cengde kışlar lerzân okduğı gibi bu yenüçer tertibinden sonra mu'âhazâ eyletiler ki her gazâyı tevaccûde Etrâk şâyesteine intiyâc mu'âterendir. Ve bu'za bîdemüt-ı şâkka lensik-ı usûkî ve sulûl-ı mütetâsîs de ol tâîfeye mu'âhasır.

*Lâ cerese*, dînet-ı asbûk üze meyân-ı birâkdut dahi piyâde askeri ihrâcın mukâmmâ buyurdılar. Ve onların eihet-ı mu'âşhat için arazi ve mezar-ı ta'yûn buyurdular. Sufer ve guzârdut avdetide zirâ'at ve hîrâcete kıyan ve musûm-ı

<sup>229</sup> Her çocuk İslâm dîni üzere doğar.

mîyyetden muâf ve musallim ve bunlara dahi bir sipah-sâîr-ı mu'ayyen ve nizâm-ı abvâllerinde kavâ'id-i mezbûta müte'yyin oldı. Ve yine tâife-i Etrâkden bir kısım dahi mu'cevân-ı silâh ve çalâk-ı şerh-sûvârân-ı mücâhidâne ilhâk ve mu'asker-ı gıvâsâ ihâl eylediler. Ve anların duhu vech-i mâ'âşarını pâyâne gibi mezârî ve mevâdîden ta'yîn ve xidâ'at ve imâretlerial tekâülî-i şakkadan muâf eylediler ki herkes zîrâ'at ve imânetleri mertebesi suvâren eşâb-ı şihâd ile leşker-ıgâhs gelüb rûz-i me'rukede cümne-i suvârân-ı mücâhidândan mu'âf oldılar. Ve usûb-ı pâyâde üze anların dahi her on ve her yüz ve her bin nefereye birer sipah-sâîr-ı mu'ayyen ve bin başına tamamîyle için bir bayrak ta'yîn ve bunların da: hüzaet ve mü'âzemetin eyyân-ı gözâ ve sefer-ı mukâsır ve bakıyyesi emâklatın imâret ve zîrâ'at ve kesb-i mu'âşer için kade-i mezkûrdur.

*İhtey*

Sipâhet der-âsâde gi hoş bilâr  
Ki der-âsâde-i süblî âyed bekâr  
Sipâhî ki kâreş neyâyed be-terk  
Çi san dil nîhed rûz-i hîcâ be-merg  
*Kayı*

Sipâhiyi eyvân-ı hâliyede hoş tut ki vakt-i hücede işe varaya. Zira asâkir tâîlesin âsâdelik vaktinde ferânuş eylesen ceng vaktinde cârına kıymaz.

Ve bil-cümle meyâmîn-ı ukâr-ı şâybe-ı Oghanz ve tayr-ı peşevâde-i cûhân-bânivânden kişver-i İslâmîyyeye girdice vüs'at-i tam ve sipâh-ı mücâhidânı cem'iyet-ı tam hâsıl oldı. "Ve enne'l-fâle bi-yehdîlâhî y'atibü seccâ yeşâ vallâhu zu'l-fâdlü'l-âzîm"<sup>100</sup>

### **Sekizinci Hikâyet**

*Orhan Beg'in fetih-i İznâk'te tevaccüh ve mezbûr-ı hânkârın zıvâh ve kuvvet-i dîn-i hak ile sipâh-ı İslâm'ın tevhîde tevhîh bulub ve tavâ'iz-i emmâlik-i İslâmîyye ve tevân-geri-ı fıkârâ-ı mü'minân beyzînetekedir.*

Çünkü Hzretü'l-ümmü'l-kelînetühu ve cellet icumetühu) bende-gân-ı ber-gitzedeslerden birini ta'yîn-ı "Üçüç-âdülke emm teşî"<sup>101</sup> nâss-ı kerâm-ı hânkârı sev-efrâz ve vech-i tevaccühünü ikbâl-ı kabûl ve vâde-i selâh-ı tel-hakku ya'lâ vela yu'lâ uluyhi şey'un"<sup>102</sup> mü'âzemet-â'â-yı âlâm-ı Şer'iat ile izlâl-i rûdâ-yı millet üzerine mu'âzâlet ve mu'mtâz eyletice murâd eyloye. Elbette her birine şübr' eyley ise sermenzil-ı merâma vâsıl ve metâlib-i dâreynânu nûil olur.

El-kıssa: 731 (1330-1331) senesinde server-i mücâhidân-ı dîn-i mîhîn yazı Orhan Beg-i sarâdet-kârınun bâtur-ı cüvâine bulüb eyledi ki kişver-i Rûm'un tâ'nâ-zenâni olsa şerh-i İznâk Ehl-i mücâhidân Osman Beg zaman-ı sarâdet-iktirârında İstanbul Tekvân'ın dest-i tesarrufunda idi. Anun sipâh-ı Osmanî ve asâkir-i İslâmî'ın tasallutu ve ol diyârın hisârının â'nâ-yı mü'âzemetine resikle olmağa himmet-ı merdânseleri havâfiden kurtâr daima mü'âzâlet idiler.

<sup>100</sup> ... Bu Allah'ın dilediğine verdiğidir. Allah büyük kullu'sâhibi'dir. Kur'an-ı Kerim, Hudud, 21.

<sup>101</sup> Mülkâ'ne'digine verimdir. Kur'an-ı Kerim, Ali İsmâ, 26.

<sup>102</sup> Hak yâbedir. Ondan başka yâde bir şey yoktur.

*Lâ cerem*, Oğuz Beg a. d. l. i. d. l. i. n. i. s. t. i. s. i. l. i. n. i. s. t. i. s. i. l. i. n. i. z. a. v. a. l. o. l. d. u. ğ. u. n. t. e. y. s. e. k. k. u. n. e. y. l. e. d. i. k. e. b. e. h. t. u. m. u. n. u. n. i. d. a. v. l. e. t. v. e. a. k. a. l. i. l. e. o. l. d. u. ğ. u. n. a. t. a. c. c. e. n. e. t. m. e. s. k. e. n. i. l. e. h. a. n. s. a. t. e. t. e. v. e. s. i. p. a. h. e. z. a. f. e. r. p. e. n. s. h. e. t. i. l. e. t. e. s. h. i. r. t. a. e. m. u. l. e. v. e. s. e. n. i. o. l. d. u. ğ. u. n. Ç. u. n. k. i. a. t. e. h. l. i. l. e. i. l. z. a. t. k. i. n. d. i. l. i. g. a. n. k. u. l. e. z. i. g. i. b. i. r. u. z. g. a. r. a. t. a. h. v. a. l. l. e. r. i. p. e. n. s. h. e. t. i. n. i. m. u. n. a. t. l. a. t. t. i. V. a. d. i. l. e. v. e. g. a. r. i. b. e. t. i. l. i. b. i. m. e. r. h. a. m. e. t. v. e. t. e. s. h. e. t. v. e. t. a. ğ. l. e. b. i. e. s. t. i. m. a. n. o. l. d. u. ğ. u. n. x. l. i. A. n. a. t. a. t. e. k. a. t. u. r. e. m. u. k. h. a. r. u. m. t. a. y. i. n. e. y. l. e. d. i. ğ. i. b. i. r. g. u. l. u. s. a. t. m. e. k. u. n. g. a. y. u. t. u. r. e. c. a. n. l. i. y. e. t. v. e. m. a. n. e. s. e. k. i. k. a. r. f. i. y. e. t. l. e. r. e. n. d. e. n. n. a. s. i. b. i. r. m. u. k. d. a. r. e. z. h. a. r. e. m. u. k. u. v. e. r. m. e. t. v. e. h. e. s. t. m. e. n. a. t. i. k. e. y. l. e. d. i. l. e. r. S. e. g. a. n. e. İ. s. l. a. m. e. t. i. f. i. s. a. r. a. n. g. i. r. i. l. i. s. e. v. e. g. a. l. i. y. e. m. a. f. i. y. e. t. l. e. r. i. n. i. r. i. s. e. m. e. r. d. a. n. e. i. l. e. e. l. k. a. d. e. r. t. a. y. i. k. e. y. l. e. d. i. l. e. r. k. e. t. l. i. m. e. h. l. i. l. e. i. t. i. m. İ. s. t. a. n. b. u. l. T. e. k. e. v. u. r. t. a. d. a. n. i. s. t. i. g. a. n. e. i. ç. i. n. b. i. r. c. e. n. a. t. e. t. p. a. t. a. l. e. v. e. h. a. s. e. d. e. l. y. e. v. r. a. o. h. l. i. l. e. h. u. s. r. a. n. t. e. h. a. t. i. r. a. k. v. e. b. i. r. m. u. k. d. a. r. m. u. k. u. l. u. f. a. z. e. s. t. a. k. l. i. f. i. m. a. l. e. s. y. a. t. a. k. o. l. d. u. Z. a. r. a. h. u. s. e. m. e. n. e. m. a. l. k. m. e. r. t. e. s. e. t. i. a. l. l. a. t. e. c. e. n. v. e. g. a. r. i. b. v. e. o. h. l. i. l. e. y. i. m. a. l. k. t. e. d. a. r. a. n. e. d. i. l. v. e. m. e. r. h. a. m. e. t. l. e. r. i. n. e. t. i. l. i. b. o. l. d. u. ğ. u. n. d. e. y. i. i. f. a. l. e. e. y. l. e. d. i. l. e. r. İ. s. t. a. n. b. u. l. T. e. k. e. v. u. r. t. a. d. a. n. d. a. n. m. a. l. k. u. n. u. m. z. a. m. a. n. e. z. a. v. a. l. i. n. i. k. a. r. i. b. o. l. d. u. ğ. u. n. e. t. i. l. i. b. b. i. z. u. r. u. r. i. c. i. a. s. t. e. t. e. n. s. a. r. l. i. v. e. h. a. z. z. y. i. n. e. e. m. v. a. l. t. e. t. e. k. e. r. e. t. i. e. z. i. m. e. t. e. d. i. n. o. k. v. e. J. i. y. i. r. v. e. Y. e. l. a. c. o. v. a. t. u. r. a. l. i. d. a. n. t. u. s. a. t. m. e. d. k. e. t. v. e. ŧ. e. b. h. i. m. t. a. r. i. k. i. t. e. s. i. p. a. h. e. İ. s. l. a. m. a. t. a. z. i. m. e. t. v. e. t. e. m. a. l. k. h. a. k. u. m. u. m. u. d. a. l. i. t. i. g. a. n. e. s. e. b. u. b. e. m. a. f. i. y. e. t. l. e. r. i. n. i. g. e. n. e. l. e. r. e. t. e. h. a. n. l. i. v. e. s. u. r. u. t. e. t. a. n. e. k. a. z. r. e. t. e. n. b. i. h. v. e. t. e. k. i. l. e. y. l. e. d. i. İ. t. i. f. a. k. a. n. g. a. z. a. l. e. m. u. v. a. t. i. h. u. d. u. n. i. n. c. a. s. u. s. t. a. n. t. e. k. v. i. n. e. m. u. z. k. u. n. u. n. b. i. r. t. e. d. i. r. u. k. u. n. d. e. n. h. a. b. e. r. i. v. e. t. a. d. u. s. i. v. a. s. a. t. a. d. a. n. m. u. k. a. d. e. m. e. l. e. t. a. c. e. l. e. v. a. r. u. b. a. s. k. a. r. e. İ. s. l. a. m. a. t. a. ğ. u. ğ. u. n. e. y. l. e. t. i. l. e. B. a. d. e. l. e. u. O. ğ. u. z. B. e. g. b. i. r. a. d. e. r. i. n. i. r. i. ç. e. t. s. y. u. r. i. y. e. t. r. k. i. n. e. d. a. v. l. e. t. v. e. ŧ. e. h. v. a. d. e. s. u. l. t. e. y. m. a. n. P. a. ğ. a. y. a. h. u. z. u. r. u. m. d. a. v. l. e. t. v. e. t. a. m. e. r. k. a. t. a. n. h. a. z. z. a. t. t. e. m. e. y. a. n. e. k. u. b. i. s. t. a. n. b. u. l. k. e. ŧ. i. l. e. r. e. z. a. h. e. r. i. d. e. l. e. k. e. k. e. n. u. n. g. a. b. i. n. u. n. d. i. l. d. e. h. a. n. l. i. g. u. t. a. y. i. n. b. u. y. u. r. d. e. V. a. k. t. a. t. e. t. e. k. e. r. e. t. i. k. u. l. t. u. r. m. e. v. i. d. i. m. u. v. e. n. a. d. e. s. i. h. l. i. l. e. t. e. y. a. y. a. g. i. k. o. b. Y. a. l. a. k. a. v. a. s. a. h. r. a. s. i. n. d. a. n. İ. z. a. t. k. e. k. a. r. i. b. o. l. d. u. ğ. u. n. L. a. y. l. e. i. m. e. v. i. d. e. d. e. a. l. d. e. y. i. d. i. n. u. n. g. e. t. i. l. e. r. i. h. a. l. h. a. n. e. m. a. s. a. r. e. l. a. t. a. t. a. y. u. r. u. n. b. e. r. a. b. e. t. e. y. l. e. d. i. l. e. r. İ. t. i. f. a. k. a. n. m. u. l. a. n. e. v. e. l. e. t. e. l. b. a. r. e. k. u. l. t. u. r. d. a. n. n. a. s. i. b. i. b. i. r. t. e. y. a. s. e. m. u. z. k. u. n. u. f. u. q. v. e. m. u. z. l. i. m. i. ç. e. c. a. r. e. t. e. b. a. r. e. n. d. e. n. e. l. i. m. u. d. a. r. e. k. a. l. b. e. t. e. s. p. a. h. e. e. y. a. r. i. l. i. d. i. G. a. l. i. b. a. o. l. ŧ. e. b. i. t. i. n. d. e. t. e. v. a. k. l. a. r. i. l. i. o. l. d. u. İ. m. a. n. i. ç. i. n. m. e. v. a. k. a. b. e. e. n. l. i. k. t. a. d. e. u. d. e. b. i. r. d. a. m. e. r. z. a. i. b. e. i. a. t. u. l. u. s. s. e. y. i. s. e. h. a. b. a. r. e. s. i. d. e. v. e. y. a. h. e. d. t. e. r. i. y. e. t. e. g. e. n. e. t. i. s. p. a. h. e. t. i. l. e. n. e. m. a. d. a. r. s. t. i. f. a. k. e. t. m. e. l. a. k. e. t. e. e. n. l. i. k. t. e. f. f. i. m. u. k. d. a. r. t. e. e. d. n. e. m. e. ŧ. e. b. d. i. z. e. i. i. b. e. t. h. u. d. e. t. e. f. a. n. s. u. v. e. k. v. e. m. e. d. e. k. a. r. i. t. i. m. e. d. a. h. u. d. u. n. e. z. a. f. e. r. ŧ. i. r. v. e. k. u. f. i. r. e. m. u. k. k. a. r. e. n. u. n. t. u. z. e. d. i. n. d. e. i. ç. i. n. m. e. y. d. a. n. e. k. a. r. z. a. r. a. s. u. r. u. t. e. t. e. k. e. r. b. i. s. y. a. r. k. e. ŧ. i. d. e. e. y. l. e. n. i. ŧ. l. e. r. i. d. i. B. u. s. a. n. e. g. a. r. i. b. v. e. b. i. r. t. e. y. l. e. i. a. c. e. l. t. i. d. i. k. i. b. i. r. v. a. s. a. t. z. a. m. a. n. e. z. a. v. a. l. e. t. a. h. u. m. e. r. k. a. t. a. n. d. a. n. d. a. n. r. u. z. e. i. r. u. ŧ. e. n. g. i. d. e. t. o. b. u. n. v. e. b. i. r. z. e. r. a. t. a. m. a. n. e. n. d. e. i. ç. i. n. e. s. p. a. h. e. t. i. n. i. z. a. m. a. n. t. d. i. Y. a. n. i. g. u. ğ. u. n. n. e. s. i. t. u. e. i. e. n. l. i. b. e. r. a. h. u. m. a. n. i. d. e. n. e. t. i. l. i. T. e. v. h. i. d. v. e. t. i. m. a. n. a. z. z. e. m. e. d. a. r. e. t. a. y. i. e. t. i. t. a. t. u. h. e. İ. s. l. a. m. a. t. h. a. r. u. n. v. e. h. e. m. a. r. o. l. z. a. m. a. n. d. a. n. z. u. l. u. m. a. t. e. e. l. e. r. i. m. a. t. u. r. v. e. r. e. ŧ. e. h. a. t. e. s. e. h. e. b. e. p. i. t. e. t. i. k. i. t. i. s. e. n. k. a. t. a. r. a. t. e. c. e. n. g. u. r. u. n. v. e. e. n. t. e. r. n. u. t. e. y. l. i. h. i. m. m. a. n. e. s. e. t. e. s. i. e. m. e. l. e. n. l. e. m. a. n. z. i. r. i. n.<sup>21</sup> m. a. z. m. u. n. e. s. o. n. k. a. t. m. e. ŧ. h. e. r. e. n. e. s. e. s. i. p. i. h. e. t. k. u. z. v. e. k. e. s. t. e. r. d. e. n. t. e. k. e. r. e. t. i. k. u. l. t. u. r. e. d. u. z. m. e. s. e. r. ü. z. e. r. i. n. e. n. a. m. e. r. d. e. i. t. i. k. t. e. v. a. z. i. n. t. i. z. a. n. t. i. l. i.

B. e. t. t. e. ŧ. e. b. i. r. m. e. z. k. u. r. d. a. k. i. z. a. t. m. e. t. i. t. i. b. u. d. t. e. h. d. e. l. e. t. i. v. a. l. l. i. h. u. t. i. t. i. y. e. l. d. i. k. a. y. d. a. l. k. u. f. i. r. a. t.<sup>22</sup> İ. d. i. İ. l. i. k. e. ŧ. e. b. e. l. i. n. k. a. d. a. n. d. a. o. d. u. n. m. e. l. a. f. i. n. k. e. n. d. u. z. e. r. e. z. i. l. e. m. e. k. a. y. l. d. i. l. e. r. i. n. e. g. r. i. f. i. t. i. r. v. e. m. a. ğ. h. u. n. v. e. s. e. ŧ. e. t. e. z. a. f. e. r. p. e. n. s. h. e. t. i. l. e. İ. s. l. a. m. m. e. s. a. b. i. l. e. t. e. y. l. e. i. s. t. i. f. a. t. i. t. i. l. e. m. e. d. a. n. e. t. a. s. m. a. n. d. i. g. i. b. i. m. e. n. z. l. e. i. m. t. i. l. a. b. e. t. a. l. l. a. y. a. r. e. n. a. l. i. m. u. n. u. o. l. d. u. ğ. u. n. V. e. o. l. g. e. c. t. m. e. y. d. a. n. e. i. e. h. l. i.

<sup>21</sup> G. e. v. i. s. e. k. a. l. i. d. a. n. a. d. a. z. a. s. b. i. r. y. e. ŧ. i. n. u. r. v. e. ŧ. i. d. e. k. e. U. r. u. m. d. e. G. e. t. y. a. t. g. e. l. e. n. e. y. u. n. k. e. n. y. e. ŧ. i. n. u. r. v. e. n. e. k. e. t. i. d. i. K. u. r. a. n. e. K. e. r. i. m. N. e. m. l. 58

<sup>22</sup> A. l. l. a. h. k. a. f. i. r. i. n. t. e. n. e. t. i. n. e. b. o. y. a. r. e. s. e. ŧ. i. m. a. z.



ününde Süleyman-ı Yumân atakânında olan Süleyman Paşa'nın cübân-ı hâli hubûs-ı masnû-i inşiyet-i Râbbsürâyesinden "ve le-Süleymanîr-rîbâ"<sup>124</sup> nazmının özte âsârân elâf-ı İzzetî matâricından nûvid-î heşâret ve za'îr ile bu vecih özte leb-cambûr-ı beyân ve le-Örvân ile râlîbî'l-İhsân olâk ki

*Bezt*

Be-arîh-ı gürzeşte dîn-i İslâm  
Çamîn fetihî ne-lâzet yâd ez-eyyâm  
Bî-gû ez-dil sanâ İdrîs her rûz  
Be-rûh-ı ün şeh u çem'i şeb-efrâz

Çünkü sipâh-ı İslâm-ı penâh eyle-i mezburada leşker-ı küllâr-ı mağrîrî mâhûr ve genciden taçer çıkartılma vâkıd-ı hubûs-ı alâdîleri ura-ı hayâtân dîr eylediler. Vâkı-ı seher ki Hırcîd-ı Çemşîd-peyker temâya-gûl-ı subh-ı erverde cilve-ger oldu. Dâniç-ı ulkî tâ be-girübün-nejâd dînü-ı müşrikânîden mâmûrî-î şâfikü'l-kevn urak-ı hun ve ferâz-ı vesî-î ley-î pür-ğasakı bir rübde müsteşrik-ı hün-ân-ı şeb-hûm buldı ki her şerî ki senenü-î cübân-ğarê ve gîrî mevred ile etrûf-ı gûh ve sahrâva revende olê ise vâkı-î çâş-gûl-ı bülânde degân arızak ol seylâb-ı hun ve arâz-ı kör-zâr şâfâk-ı kevîrden mihrîet-ı vâfirâ ile kenâr-ğur-ı sukta oldu. Ve penâler ile gelen leşker-ı nihet-eserden gencilerden mâ'adân ol tufân-ı kelâdan sâhîl-î nevîta resîle ve ol vâkı-î helîkolan senur-ı hayâtâ rûb-keşide olmaçlık. Ve mâedâhân-ı İslâmîyân olâkları keşîluri işâdd-ı mâre-î harbûc salte ve küllâr-ı dîzah-kararın ekserîni dâr-ı dünyâda nle-î cûzâk ile erfûthe eyleyub uzamâ-ıyî sipah-sâlrâdan bazı silâle-î üsârî râlîsâca çeküb Lznîk Kalfas kurbane degir ru'ân getürdiler. Ve ol yovm-î fethin sâhîbî ki Cenâb-ı Fetâh (zulle şânehu) ebvâb-ı mesret ve eshûb-ı fursatî dîy-î usfîkî-î kıyve-güşâyâ güşâde ve ol pâdîşâh-ı dîr-perân rûy-ı tazarrû ve ihlâhî bir nâmâ-ıyî le-yuhânîm şükranesyle zemân rukûf ve şavûd-ı hîzme nihâde eyleyüb olê'l-feyr mân-ı revceub ve azîmeti esîb-ı İsmâ-î Lznîk'e mâ'tûf ve meşâr-ı hayl ve bîşimde şevket-î Süleymanî ile livîl-ı: Müstâminîyî evc-ı âr-umâna ref eylemeye hîmet-î şöhûne mîsarîf eyledi. Ve ol-ı-tevfk-ı İzzetî bir mâhîr-ğâh-ı sipâh-ı mesret-penâh ile misîl-î seyl ve baher hisâr-ı üstüvâr-ı Lznîk'î dây-ren-mâklâr dîzâ ve kayd ve bend ile mâ'nî getürdükleri sonâdd-ı kâfîrî râlî-umânîluklan ile fetih-ı kâfîrînî hîmet-ı ehvenî intîzâm bukk. Zira denâ-î katâda olar küllâr ol leşker-ı mâhûrînî mâ'adîna hîmetîdîvâr iken kendülerden ziyâde gîrîlîr görüb ve müddet-ı medîdeden berâ âvâze-î mâ'delet ve kuvvet-ı Devlet-î Orhanîyey istinâ'la cümle a'yân-ı memleket ve muhyâyân-ı âhîl-î vîlâyet rû-bu-râh-ı der-pâk-ı merhûmet penâh Orhan İlân ve istîzâr ve istîğfâr ile cümle el-enân ile talîb-î afy ve ihlâk olâdılar. Ol sultân-ı âlî-yâda bir pâdîşâh-ı kocimîl-âhlîk ve umîmîl-untînân olmaçlık mesretîna merhûmet-î bî-darîğine mesmûl ve iltafîsların hîmî-î ilîfât ile kabûle mevşûl eyleyüb ahâlî-şehr ve sîğla ve erbâb-ı sarîyîl tevakkuf ve tevaccûthe muhîrîc ve hâkîm-î şehrî ki İstanbul Tekvârî savânder id.. Huddâm ve emvîl ve iyâhîyle ol samte tevaccûthe râlîsâ ve mezkûr-ı dîl-kürdm

<sup>124</sup> Ailel hıvâyî İncetî Süleyman'ı tashîr eyledi. Kur'an-ı Kerîm, Entîjâ, 31.

gayri bu fe'd kendü mer'at ve me'vâsını terk eylemeyiş üslûb-u kadîm üzere mükâim okudık. Zira bu'd-u şâyirlerden ziyâde zill-i saltanat-ı Orhanîde merâhîm-i e'tâf ile istira'hât me'mûlâyile mü'det ve ol şehriyân-ı kerem-kârim şehre dâbûhunda cümle i havâss ve avdâm istikbâline muhâbâtere eyletiler

*Beyt*

Mîzanet-i Hüdâi-ru ki şeb-i âre-ruş-ı mü

Âher be-âhar âred ü büy-i seher resîd

Çünkü ol saltân-ı mütebbih ve muvaffak ve leşkeriyân-ı intecid râh-i hak derûn-ı 'usûra nâht-umûdâz-ı ikâmet ve her kaç gün busâtin-i pür-tizirine hurtem ve hâmdün-ı istira'hât eyledi. Zira şehr-i mezburun busân-ı dîl-güşsî leîfî ile me'mûlûz ve âb ve havâss muzâfât ile misâl-i fârl-ı bahar ser-efrâz olduğuna bu iki beyt-i pür-ma'nâ ile şühîd-ı gıyâdır.

*Beyt*

Ha-gîrî şec-ân şehri dreste

Çü fudve-i pür-nîmet ü haste

Balısı kâveş muştâ menzili

Kı ez-dideniş-ü taze şod her dilî

Şehr-i mezbur Şam, bin Nuh çaleyfîsâlinin şâzârından ve şâyir bilâk-ı Rûm'dan kadîm okuduğ meşhûr-ı havâss ve avdâm. Ve bulândan mukâddam olan imâretından bir âzîmet-i garibe budur ki ittisâlinde olan deriyâenin deriyâsıyla sağıt bîzâ ile me'mûr bu şehri uzûn nûcâyındır ki bu'zî kerne kuller-i bârân sebebiyle suyu noksan buldıkları sıyyâdün-ı muz ve mahi imâretlerine sarf için estâb ve âlîr çâkâdıkları meşhûr ve mütevâtır ve maldün ol ki bu şehri bârân zamanında bu'zî sükûdun mesmû' olu ki deriyâen-ı muvâzûnden bu'zî kumâsîlere tohum-ı zeytun ile memlû' bir kaç aded küp çıkardılar. Ter ü taze bu'das ma'lûm olur ki tohum-ı zeytun nûrîni evâm ve şuhûn ile fânâ-pâzû olmaz imiş. Sûbbûn-ü kâdir Ma'â hâvâ bu şehri ma'mûl ol bûhreyin kenârında vâkî şehreden yâssek olan şâfâdır. Ve bu deriyâenü keyfiyetü hudûsü ma'lûm dıgıldır.

*Beyt*

Kes çî dâmed k'enderîtu balı-ı şirik

Çün şodend in-kavm ü millet-hâ garik

Garik in-deriyâ şuce çün Kevn-i Nuh

Sul bezârü keşî çün ebdîn-i ruh

Ülâsîl; Orhan Beg şelûsî mezburun acıyûzî ve şarûyîkâl ve kadim ve hüdâs-ı imâretine dîl-ı ferâset-şâr ve dîle-i ümûr ile mütefekkir ve nazır oldı. Elcîsîlî fedâ-ı kurûb ve şuhûb-ı nusr-ı garibe lîzân-ı hallâ hamd ve sipâs ve dî'net-i gayr-ı mütevakkîtenin zamanında şukr-ı bk-kiyâs eyleyüb sükûn ve kutâbını nevâziş-i dî-dârâne ve muhâlefât-ı mîlîbâne ü te'lîf ve te'kîn eyledi.

*Beyt*

Çünâh-ı rûhmîtez ez-yânuz-ı âlîlî mebsûr

Cenb-ı nusret-i şerî-i İzzî mağbûr.

Ve ol şehriyâr-ı merhamet-ülisrâ zâmân-ı seyrânında bir mârif-i gûşûlde Ayâ Kilâs denizle mârif-ül bir kilise-yi bûzûrg kurbûdu ucuz-ı fukarâ ve bi-nevâ ve bi-dest u pâ esâmî-ı evlâm ve zârifeden bir gurûn-ı enbîh arûbet-i cyyân-ı muhâsaradun çukûkleri mânet ve meşakkut ve bukeleklerini müşir "er-sâlmânîne, yerlâmî kemur-Rahmân"<sup>116</sup> muznûm üzre arz-ı hâl eylediler. Ve işlerinden bir mâkdâr avrâ-ı mâb-rûy ve nevûlî-ı sîrhul-hûy ki cümlesi bi-kes ve kây ve bi-karâbet ve güy idiler. Yoksûre ol pâdîşâh-ı merhamet-pendân gözür-gâhından kıyân ve ester-i lîhûm ve istîfât ile arz-ı merâm eylediler ki cümlesi alâil-ı husrân sipâ-ı be-nâm ve n'yân-ı sâhib-ı mukâmm naryân-ı sâhib-i ihtîşânları idî ki şuhûr-ı evvâhları cyyân-ı muhâsarâ ve muhâsarâ ve mukânn-ı mücâdele ve müşâretede güzâ-i İslâm ile mukâtelât ve mukâbeât eyleyüb ölümlesi üğ ve dest-ı güzâda vartâ-i bîhiyyâta resîde-i kâse-i zâr-âfûl-ı kahr-i lîlhiyyeden şarbat-ı mevt keşîde ve bızlurî dahi mahmusa-i kâzî ve lâ'ûm ve beliiyye-i günûn gün ile öğir hân ve ağuştâ-i hâk ve hân olub bu firka-i bi-çâreğün ol-ân bi-kes ve râlân olub gayet ve idrâr ile razâr-ı merhamet-eser-i pâdîşâhîniye şâyân-ı emnîd-i lutf ve husn eylediler. Ol kân-ı merhamet yani Sultân Orhan Hân-ı sâhib-ı murûvet dahi kauder-ı mukarrere-i 've esfekatü alâ halkillâh'<sup>117</sup> muznûmî tuzî öde-i terâbhûne ve telâtuî salûh-ı hâl ve enâh-ı emâllerine gûşûce eyleyüb cümle-ı sipâh ve güzâta teşcib ve muktezâ-ı enr-ı meşûb-ı 've enkihârl-eyânâ mukam vas-sâlihine min ibâdikum ve emâkum in yekûnu rûkatâe yağmâhumullâhu min fâllihî vallâhu vâsî'um aüm'<sup>118</sup> muznûm-ı meseret mekrân ve sadâkat-meşûm üzre terâd-i edâibeyn ve meye'ün-ı izdivac-ı fima-beyn ile asla bu feda bi-kes ve bi-nevâ kontayub emâlesini mukâ-ı Şerîyyeye getürüb her kîm arz-ı ketihâdâyı tal'în eyledi ve bar-vâf-ı murâm ve ol kişverde sâhib-ı mukâm eyleyüb ol mazlûmelecin kurâmını mâil-ı mukâst ve murâm ve kamûn-ı Şer'î ve hikmet-i mezzile ile vâsî-ı kân eyleyüb bu mâ'ûz ol kişverde hâs-ı izdivâc-ı cem'iyet ve âfâzâm ve ahâle teklîmin bînyûd-ı meâzî lakıyyet ve vâhikâm hâdî. Ve meyl-i hân-ı Orhanî dahi ol şerîî pây-ı talih-ı sâlkâmî ve nâkî-ı sebâb-ı ferâta' ve sâhân-bârl idildi. Çünki ol husrev-i güzînin asle nûyyet ve cıvve-i hummetâ ilâm-ı olân-ı şehîr-i İslâm ve kanyân-ı şerâyî ve ahîkâm idi. Me'âhd-i kâulim-ı kürdiden bir kilise-yi azîmâ bünyâhna uğyır ve camî-i kebîr indîrüb ve çüb-i çetîpa ve sâlibden mihrâb ve minber binâ ve bir âber imâret-i kübüyâ taleben istilâde-ı ders için medrese binâ ve ehl-ı dîni ve sadîk me'vâ eyledi. Ve unûm-ı feyz-ı merhamet-cusûm ve intifâ-ı fukarâ ve miskîn-ı mahrûm şôn itâm-ı ta'âm ve ehl-i sefer ve hızar ve ziyâfer-ı mübâvünârî-i âyende ve revende içtîr deyvân-ı şehirde bir ribât istilâsâ ve uçû buyurub ve vâf-ı kamûn-ı itâm ve ol cûda bast-ı bisâat-ı ihâm ve in'âm ve makrûât-ı havâss ve avâmı kenâc dest-i deyvân-ınevâh ve keff-ı ibor timsâll ile lû'me-i günû-gün ve mekel-i netîcnevâ'â 've lehum lîrâ mâ

<sup>116</sup> Meşâret-i olânâ Allâh da merhamet eder

<sup>117</sup> Allâh'ın emâllikâna uk şâkâ etmek gerektir

<sup>118</sup> İşkînde bekîlâz, kâblerâizâde ve meşâretîniñden iyi vâsîlâri evkâdîrîn. Eğer şâkâul vâker. A-tâh unlar lû' ibi zağulâkâzîne. Allâh talih bul olânâz, bilendîr. Kur'ân-ı Kerîm. Nur, 37.

yeşerühün<sup>40</sup> mezcârân-ı meymentel-mukrûnı Özre âled-i müceddâ-ı âsımdu zaruf-ı  
 avârîde ve cevâb-ı kesîrî<sup>41</sup>-berhâfîda "vu cevâbın kel-cevâbî ve kudûrîn rânyâân"<sup>42</sup>  
 ile güvârlî: fikrî ve mesâkîm ve vâridîn ve sâleğin taksîm ve ul dâvâ'z-züyâfetin  
 râş-ı itâm-ı âkürmî tâlîm ve subâhlan uhşuca degm kadâ-yı şudâ ve birçeş-i şâyâ  
 em-nela kondüye mîtheyyâ ve hengâm-ı keyde dahi mişcât-ı devîel ve sem'dân-ı  
 şubhüm musâhîl-ê nebâr-ı şam'-âz ve yed-i baydâ-i mî-efşânide tem'ân edîre idi.

*Beyle in-müellifîhî*

*De-kıta-ı tîr rûzânı hem çü harşîd*

*Be-dest-i hod fôrûzân şem'-i emmîd*

*De-îhsân zân şode harşîd meşhûr*

*Kı her-her cümle bâled şerîf-ı nîr*

### **Dokuzuncu Hikâyet**

*Süleyman Paşa vâlid-i müceddînün memleket-i Lüzîkânî'î kendüye tefvîz ile  
 istiklâl ve müstebâhîni Orhanî ile tevâz-ı memâlik-i İslâmîyye ve müvaffak ve Yenice  
 Turâkî ve Gâyûnîk ve Matîne şehrîtânın bir seferde keyfiyye-i fâih ve müvâz  
 beyân eder.*

Kaçuk ki meşşâtgân-ı tekkât-ı Rabbânî surûf-ı mücâhidânın emân-ı  
 şünesân-ı rumî ve sînanıya bir ikbâlâ kârâ-ı ulmîni şüce-zerîk ile şer-ulfâz ve  
 rahîlâ-ı tedbîrât-ı insânî her mukbâl-ê dîn ve devletin mehşîsînîni mîmerâsî zâlf-ı  
 pîr-îb-ı kûbân şer-engûş-ı tekkîkât ı zamânî birle meşşâtgâye âğîz eyleye. Avân  
 ve emânın bir cümâzî birîrîne peyveste ve cem'lyetü mü'e-i semer-hüvân gibi  
 mukbül ve meğûb ve müfîd olmak ıktvâ eylet.

**Fıkka:** Ülkü şehzâde-i mîsâhîd sâlib-ê mehlîmîd Süleyman Paşâyı  
 avâr-ı ohûnî i balt ve ikbâl ve zamân t musâ'ade-î hâşmet ve celâkle eyâlet-ı  
 Lüzîkânîde vâlid-i müceddînün tarafından mîcâ' ve eshân-ı ochân-giri ve bevâ is-  
 dîr-purverîsî mîtheyyâ ve musmû olub peker-ê huzurg-vürûdan şolâru ve âlim-  
 emâdan istühâden şunu 732 (1331-1332) senesi şuhûrunda sipîl-ı mücâhidânı  
 huzûrta dâvet ve Yenice Turâkî ve Gâyûnîk ve Matîne kılî ve bikâ'ına fedî ve  
 teslîmîne azîmete niyyet ve avvala kâr-ı cîvâr netrâşebatî ile aşkî-ı müret-meşîrî  
 Geyve semtinden talyîn eyleyub şerzem-ı ulm-ı fâih-ı İslâmî Yenice Turâkî  
 Vîlâyeti semline meşşâtgâ-ı "Nâsretü bis-sabâ"<sup>43</sup> ile cûnb : şerâlden cîrâle ve  
 zây-ı mücâhid-ı ahl ve mezbemeli mefârik-ı sükkân-ı memleketü endâhte eyleyub  
 kâr-ı mukarrere ve meslek-ı "men âdele meleke"<sup>44</sup> mîzândauncü müfâret ve  
 kâfîlîn mîlek-ı kulûbun musâhibâr-ê lutf ve îhsân ve mezbâr-ı mîzahmet ve îrâfînân  
 eyledi. Ve Yenice Tekvân basar-ı tehdudîs ve muzar-ı telenûs ile mü'ü eme eyledi ki  
 cümle-ı müfâs reis ve merîs ol asker-ı müret-eserîn istîlî ve temekkûlüne lâlib ve  
 ber-hâşeb-ê teşârüb hâl-ı ebâid ve şkarîbelen müfâru edimâlec sâ bu devlet-

<sup>40</sup> Ve mîzâz içün omâle köyürme gelen şeyler vâdir.

<sup>41</sup> Süleyman Paşa o ne dileyse, vâledler, keybellor, büyük huzurlara benzey şarâkîlar ve huzûmâ gûc  
 kâzûmâ şarâkîlar... Kur'ân-ı Kerîm, Sûre : 13.

<sup>42</sup> Sabî (mîzârgâr)dan şüden olom

<sup>43</sup> Adâletli dîr-înce şerîkîkîm olur

nuğay yedin muhâlifleri henâşa merkûb ve mahlûklardı. Tekvîn-i mezkûr bizzatiri turka-ı sulh ile İsmâîl-ı arzûğa mütemâyül ve zâbü-ı akf ve zimmet ile tesâmî-i mülkâ kâil oldu. Çünkü şehrâdeyi dahi eben za ced sulh-ı ahd ve vefâsı meyân-ı köfâr ve İslâm'ın mahbûd ve meşhûd idî. Tekvîn-i mezkûr abûl-i hisdîrin muhtâcâtını tenâyet-i muasalat için hizmet-i şehrâdeye ferîstâde ve teslîm-i memleketle rızâ-ı edle olup izhâr-ı tezelîhî ve darâ'at-ı muhürî atla-ı kâ'at kâbil ile nıyâz-merd oldu ki bu mülk olduğun mülk-i ummâkâsîr-nisâr atakdem-i kâmkûn ve kâmlan gayri memleketler dahi ser-âvâr-ı devlet-i rız-âzâdîndü.

*Bev*

Ey zâde-i turk arsa-i âlem ser-kâyî  
Ez-mülk-i turk mülk-i Süleyman ser-i mâiyî  
Cuz der kâfîl-i arsa-i âdl-i turk-âzâd  
Herkes ki tevrecih kâmed ar-rûz be-sûyî

Lâkin etâf-ı lâ-dîrîğlerinden mütevakkihtir ki inkâ-yı budâ'at-ı hayât-ı can ve hîz-ı arz ve nânûs-ı hân-mân ile nebb ve gâret-i enuvâl ve ziyâden hîmûye ve şyânet buyurâde deya nıyâz-menâ ve kabûl-ı ahûd ve ukûd-ı mâ'îhîkîdün sonra şehrâde-i sâhib-ı cevânuhlâ her-muktezâ ya halk-ı Kerîm akzâ-ya cevân-merdî-i kâdîmîni tekvîn-i mezkûrın hakkında zühûm getürüb teslîm-i husân ve memleketden sonra cümle-i melâfât ve ârâkları emân eyleyüb kâbil dahi temellök-ı mülkâden sonra ol yerlerin vadî ve şerîfâtı şâyeste-i eltîf-ı azîm ve ser-âvâr-ı İslâm-ı amîm eyledî. Ve âslâ-yı memleketin sünûle sur'at-ı şâre-terâşî ve mülûk-ı sîzi müedd ve müdâvîm olmalarıyla melâfât kâdîmîni memleket-i Rûm ve hudûk-ı Frang'e deyin mürevvic ve mahlûk olmağla etâf-ı bilâddan bu mezâm buy' ve şîret için gelen sâhibler bunları hânelerinde hem-vîce müstâzâm idiler.

*Bev*

Herkes çâi sâhâ be-şîre sîzi  
Bâ-turk-ı yar kerde bâzi

Ve şehrâde-i müşâron-ilevîh Yedigözü Üzerke'de sünûm-ı mehlâm ve has-ı İslâm-ı feth-i İskân'dan sonra Geynûk fethine nıyâz ve sipâh-ı muasret-penâlt ile azîmet ve vurub anı dahi muhâsar ve ahûl-ı memleketi zühûren ve hâmen işâr-ı merâhim ile müşâyüb-ı hâir ve soñu be safat şâ'ir-ı kamûn-ı merâhim ile ol tâlîf-ı pür-îmâde hâvâtarları mezkûm-ı işîkîlele mertebe-i istîfâd ve muhlâsân-ı ehli velâde mevsûl eyledî. Ve Geynûk tekvîn dahi sâr mülk-ı cevâr gibi sâhâ-ı halâmî mahlûk-ı emânâde görmelele teslîm-i husûra rızâ ve ehî ve iyül ve can ve mâl ile ehî-ı Terhîd ve hânâmı husûn-ı husûn-ı mehlâmetinde istîmân buldı.

Ve şehrâde-i hüfend-âhter ol kâpürde herkesin rûy-ı et-ı hîtûrın kamûn-ı mukarret ile ahlâk-ı dîl-şâreîb ve mehlâm ve merâhim-ı kârîb de teskîm ve muhlâsâr eyledî. Ve ol yerin ehî-i hîrîfî emâneten mevlân ve gûzâlt eylediler. Ve Müdûrîni Tekvîn dahi bizzatiri gerden-i teslîmî ol şehrâde-i mülk-ı rikâbın tavk-ı müdâvâriyle mütevvek ve mülk-ı rû-yâb-dâim siklet-ı meşakket-ı muhlâfazat ve

mevâzâta bir hâs-ı şerîk-i rîğ-ı hadîd ile gâvârlendiren biragün tavk-ı ulûlîyet ve hizmet-guzârıya sec-ül-ürü ve kalb ve memleketi râğbeten ve zahbeten cenâb-ı şeh-zâde-i âli-majâda teslim ve kendüyi adâb-ı muhtesâre-i muhlisân-ı mu'âzâdından mü'âd eyledi. Ve el-hâzır-ı dil-fârd dâhi kâşım-ı emeymenet-luzûm-ı şeh-zâdeden dâhil-i dârissestân-ı İslâm olub bir mertebe hâs-ı kavûn-ı adâlet eyledi ki akâli-i arenîkel keşki bundan âkden memleketlerini daralttı böyle husrev ve üzüle mensûb olaydı deyü teessûf eylediler. Ve bu mekârim-i aldûk-ı mü'lâyimîn zâhir ve hâsîsî mu'âşeret ve muşâfemetin vâfiratından nice mevâzî ve kılâ'â âher bi-mahâlagâ ve teşeddüd-ü tâbî ve ay-ı oluklar. Ve mesûk-ı küffârdan bozucug ve küçük ve pî ve covân ve küdekden vefâsî vâfirî hî-sehk ve teklîf ve bî-irîtikâh-ı gîzâr-ı anîf sa-âdet-ı İslâm ile ser-âfrâz ve nezâlet-i eglâr-ı ehl-ı zânet ve tekâlifî harûc ve ezyeden halâs ile merîte-i fâz ve imbyâz buldular. Ve Yenice Tarakçı ve Geynuş ve Müdürlük vilâyetlerinden üç dâli tevâhî ve levâhki ile tarîk-ı sulh ve emâr ile dâbil-i havz-ı ehl-i Fevhîl ve imân oldu. Şekk-ı memleket ve kültür-ı vilâyetin emvâl ve evlâd ve ivâken ta'arruz-ı leğkeriyândan ber-haseb-i emâ ve emâd memâr olub şâh-ı muşâhidâne şâyir bilâd-ı kâfirî gibi ushû ve pârâdan mazâd-ı zâhirî ve mül'î dâvâvî ve seby ve esîrden uluvene kutar bir mesele jümeyyî'nî muhlâsân sâkî'iyed kalımlarıyla şeh-zâde-i sipeh-dân ve aşîk-ı nasret-şîrâdan herbârîc mîkdar-ı ekdâr-ı emâk ve mezâr' ve ziyâdan kanûn uzru kemlik-i hissâ ve iktâ' bîyân ve emlesinin lûlâlarca el-âlyâ yı za'fî ile telîf ve teskîn buyurub meşîf-ı âvâli vâlid-ı mücid-ı mücâhidîmîm hîzretine arz eyleyub emvâl-ı ishâsân-ı vâfirine muvâz ve şeh-zâde-nîmîn teşhî eyleyüğü vilâyetlerde vech-i öhsen uzru vaz' eyleyüğü kazûn-ı muşâret ve meyân-ı muşâhidâne bâhter-hâde-bâhter ve akâben-hâde-akâbın müstemsic ve intikâlât-ı Şer'îye ile beyenlerinde memâd-ı kesîrî müyesser oldu.

#### **Onuncu Hikâyet**

*Siddân Oğlan'ın Gençlik Kâllâsına ezîmet ve tevâhînin nâyet-i feth ile azîmet ve teşhîrine muvaffak ve erkân-ı devletin hâs-ı tevâhîleriyle tehdide muvâfâkate beyânınıdır.*

Re'î-i sâkîb-ı urbân-ı fîrât ve âike : süyûb-ı ushûb-ı ferâsete râğen ve vârtâdır ki eblîlet-i şîrîd-ı insânide iktizâ-yı kadret ve tevânâyisî kadar homîgu hebb-i usulâ ve istîlâ mülkûn ve muktezâ yı kuvvet-i nefsinin uzru tel'- nâ-mülâvîm-ı tâbî'ata hem-vâre muvâbîl ve muşâdûr.

**El-kısse:** 734 (1333-1334) senesi şâhicâründe cenâb-ı Sultân Orhan Gâzi makrûm-ı hükümeti olan İznîk ile sa'âdet ile serîc-ı sâkâtinde otururken bu gün bay-ı hânâ-yı fîrâ-yı ad-âllîmle bâlîrât-ı mesâlih-ı mülk-ı gîta hûş-mend-ı kâs-âzinde ile muşâfâbet edet çken bâm-ı mîlâfirine hûfir eyledi ki Elîsû-ı Gençlik ki hem-civân-ı bilâd-ı İslâm ve bî-tevîkîhi usulâ anm fethi müsdûr-ı ushûk-ı muşâfâretindedir. Bu anm degin teşhîtinde tevakkuf bî-mu'âyyenî. Mu'â lûzâ e'hemde lîlâsî teklâ dîyvet-i teveccühünde mülik-ı köfrîyyeyi dâret-İslâm'a ulûk ey'enege dîlîndendir. Bu kelâm-ı hay-erinde zîb-ı gâğ-ı hass ve anmı buyurdıklarında pîrâ ve kârdânân-ı rûzgârdan bir semâet nureddî-i öhvîk-ı zamânî ze'ân-ı sâkîk'ül-beyân ile

buyle nakl eyledder ki, Hâcî-muâhhidin Osmanî Beg Gâzî (nevvası merkadêhu) zamân-ı kâyatuda Ağca Hoca Alî'n ve hâdêhu Kara Tîmûrtaş'ın ul hisâr-ın dâ'iyye-i lîf'iyle me'mûr eylemişdi. Şimdi mahall-i mezbûr-ın keyfiyet-i meclâhu ve mehbûre ve telâbîr teşbûsile anılatas vukûf'ı tamâm olmak gerekdir. Bîmâc-ıaleyh ol server-ı mücâhidân-ı dîn Tîmûrtaş'ın şîvâr ve ol yerin vesh-i ahsest uzre tedbîr-ı cerevîhîni teşbîhâr buyurduşuda mûmâ deyû bu vecîhle leh-cenbûn-ı cevâb-ı mâ-savâb olî ki Osatân Beg'in zamân-ı an'âsîet-istîrânında ulîdê'ı guzâ ile bir defa mevsûm-ı payız yarı gûz lâshûdê hisâr-ı mezbûr-ıye mûteveccih olmaş mürşîsüddir. Zira ol vakî-i merkûmede mahall-ic ve gollêl ve tabûb'ı marâş-ı me'kûlât'ın kîlînin mahallüdür. Varûb cümleleri nehb ve gîret ve hâk ve busâret eylesânler ki fusl-ı zamîstâmâ kâkêr-ı e'şîr ve zehâyirden nâş'ı lazîk olub evvel bahar meymeret-âşârda pâdîşâh-ı gûy'ur usâk'te mansûre ile ol kîrta mûteveccih ve mustahfâzân-ı hisâr-ı ya istâm veya teslimden gayre çare bulmıyub bizzatın tekevîr-ı nângîr gerdem-ı pâdî kâlâde-i mûstâvâşa keşîde eyleva deyû katn-ı kelâm eylesince Tîmûrtaş'ın bu rây'ı ve tedbîr-ı der-pezârî mürâşîb ve ahsest porullêy'ın emân meslûh-ı mezbûr-ıye tedbîr-ı aşkere fennân ve mînâ-ıleyhî meslâhat-ı merkûmeye nârzêd buyurub zâmre-i mîkâhdûzâdan musellâh ve mûretleb baş vuz kadar muhbâr-ı sa'î-şiken oluyâr ve anuzâkula tâyîn ve irsâl buyurub, Tîmûrtaş'ın mînâşîb buyurduğı vecib uzre varûb şîh-ı kâfânın cümle mahallâtın târîf ve gâret ile idâf ve mevâdî ve nevîhuân gâret ve tahûbâtını bânında mûteveccih olubak sipâh-ı istâm'ın zahîre olubak uzre der-cenbâr uldîhâr eyleyûb şîh-ı kâfâ teşbîh-ı marâşet nakl' içün teğre şîkâzımayub bu şîvâk uzre derûn-ı kullâde zarûret-ı kullıyye girîtâr oldılar. Vaktê ki mevsûm-ı hasî-ı bahâr ile kâh ve sabâd sipâh-ı riyâhîn ve kâşte-zâd ve leşker-gâh-ı guzâre sultân-ı nevârâr-ı çîmen ve sultân-ı tale kumâr-ıy gulşeyden mînâşîb-ı kâfâ-yı kâr zârî olêr. Asîk'te şekîfe setze-zâr-ı saz-berg-ı vîhân-dârî ile etrâf-ı kışev-ı çîmenî kâh-ı tesarrufî aktâlêrâ meslêd ve sultân-ı gul-ı nevârârî fîrân-ı an'âdet ve fîrân-ı desuyâr-ı tâhîr-ı sabâ ile meğârîc-ı sipâh-ı mîncehîd pişe gul-zârâ keşîde eyledi.

*Bey*

Be-yek bîcârî mîlîk'ı ulûn'ı sabîl'î bî-gîrîfî  
Be-fîrân-ı bâğ'ı yâde her nefes'î âred gîm  
Efe an'âyâ'î'c'ân'ı nakş'ı haste ender-ı dil  
Nevîd'î âyîne-i âb'ı ez-kemâl-ı sîrî.

Ve Sultân Oslam Gâzî zamân-ı kumâr-ı oblâ ve dî-şevrân-ı mîzmîr cîdâl ile mûteveccih-ı teşhîr'ı kalâ-ı kâfâr-ı harbî ve istîsâlet-ı muhk ve istîsâlet-ı a'zâ-yı dârde mînterâsî-ı muret-ı gaybî olub inlisâ-ı hisâr-ıdan sîmî mîze gun mîdâm ley'ı ve nakîr ceshîfâ ceng-ı sultân-ıye mînbâşeret ve livâ-yı zâferî mînhâzâr-ı kullâde kullê-ı fêlek'le'yîde rûfâ mînbâşeret eylemî. Ahâlî-ı kâfâ devân-ı mukâteleder, nâş'ı kâr-ı mevâd'ı kâfâ mîhaldan gâyet ile âcîz ve zebûn ve bî-kuvveti kâvîyindea evâ-ı meclâb ve nevâhî ile muğbûn oldılar. Tekvîr-ı hisâr mîçâr hûb-ı nâ-hâh kabîl-ı akd-ı zarîmet ve taleb-ı emân-ı mîrâşvet eyleyûb sâr mîlûk-ı kullâr gîbî terk-ı emâl ve emîd ve şevâb-ı kâfâ'ye rû-ı guzâde gîşâd eyledi. Ve ol sultân-ı âlî-şân sultân ve

memleketi zînet-i Tevhîd ve imân ile müzeyyen ve muvâzib ve râhiyyet ve anâhîr-i kudîniâ herîmîni marâhim-i esfâk-ı âmrâc ile memnûn ve mutsyyeb buyurub bu mülâyemet de ol nevâhîde vâkı' nice kılâ' ve mevâdî ve memleket ve husûsunu anîsîsini te'tîf-i hâcır ve celb-i zu'ûb tesbîh eyledi.

*Beş*

Kilnâ-ı hâne-i fethest na'l-ı mürekkeb-i şüh kı her kâse ki resîle o güçüle geşt-i sâr

Zı vasf-ı tîğ-i ku zân kasrem kı endîşe burîde geşt çu ber-tîğ-i niz kerîl güzâr

### **Onbirinci Hâkâyet**

*Himmîti-âli-yi Orkânî pâlu-ı Bursa'da pâ-ı mâbânî-i hayrât ve inşâ-yı erkân-ı me'âlim ve sadakât ve ol mevâzîh menâfî-i vezak-ı fukarâ için ta'yîn-i tezyât ve zâf-ı hak ve yakîn ve kâffe-i mesâkîne ta'yîn eyledüğin beyân idüb Rasûlullah (salâlatuhı aleyhı ve aletihı) "as-sa'âdetü kullî'sa'âdetü tâlî'ü-emri fî-ar'âsîlîkühı meâli."<sup>13</sup>*

*Beş*

Ganîmîterest cevânî vü devlet i dînyâ

Zı behr-ı kesb-ı sa'âdet-i mevâzî ukbâ

Nitekim meymenet-i tâvîyet-i dînî Mûşhanarî ile mehdîsin-ı unyeyt-ı Yezdûnî ve bîdâyet-i zahûr-ı cevân-ıbahtî-i Orkânîde musâ'adet-i beht ve zâf-ı zamâniden müstet-i me'âzîl mesâlih-i mekî ve dînl kavânî ve âyîn-i Şer'î mebdîn ile nîzân ve nice rûzgâr-ı şevket ve selvet-ı hüsnüvâcîyle c'âdî ve kâfîr-ı lâimün memleket-ı havâsır bî-intizâm olub vucûhla şîve-i dîn-perverî ve kâfîr-güzârî ve şîre-i unrahmet ve dîl-nevâzî ile evbâyl-ı devlet tavîr-ı adav-gordâzîde müfîr-ı mehdîmî-ı dal-âleli "vâlezzîne yebâkîdûre lî-sa'âdîllâhî bi-emvâlîhim ve en'uşakîn a'zâmü derceden indellâh"<sup>14</sup> mazmûn-ı sâlakât-ımeşhûrâ üzere meyân-ı âdârevûr, me'â ve vîsâhî güçüyân-ı şuca'da nâc-dâr ve zâf-ı mehdîd-ı merâhim-ı elbîf esnâf-ı ulemâ ve fukerâ ve muvâhîdânı mekârim-ı evsâî ile ber-tîkk-ı zâf-ı Hâkîf cîhâr-dârî ve pâdîşâhî ile sabûl-ekdâm ve pây-dâr oldu. Amma dîde-i busket ve ibret ile cîhâr-ı nâ-pây-dâm keyfiyet-i ahvâcın ayvâf-yakîn müşînude ve dînyâ-yı bî-ve'ârem mehdî-yı hoyut-ı bî-me'âlini ve dâr-ı ferâzât intisâm-ı devlet-ı bî-bekâsını hâkîkî-yakîn mülâhazâ ve mübeşşîrân-ı ilimî-i kudîs ve melâ-i n'âdâm bu nevâ-yı şevk-e'îzâyı güş-ı can ile vîrâk' eyledi ki

*İki*

Kadem nüh ber-sar-ı gîlî ki hest m paye-ı edvâ

Vu ne'y-i in-mekân nâvîst âlî cây-ı tust ünevâ

Tâkâ bâlâ-yı cîm u cîm mekâm i hâde-enzî ey dîl

Me-ken der-îşm u tuz menzil kı nîn dîrzen vâ'd-ı vâle

<sup>13</sup>Bâddî, A'âlî' in cüzünde geçen cümle emîrdir

<sup>14</sup> İnanat, hicret eden ve Allah yolunda malıyla, evlatıyla şâhâd olan kimseleri Allah cîmünde en büyük dereceler vardır... Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 20.



Fahî cerem, ceyyâm-ı tevânâyî-i devlet-i dünyevî'de kıldihâr-ı mesâbat-ı uhrevî ve terân-ı menâzî-i ma'nevîyi elcâta i mükâmmâl ve meclîb ve etemm-i mehbûi ve me'ârif bîlâh mekî-i hakda mücedded-i nefs ve mâl ile cehd ve iclîbâd ve kâdir oluğuca muhâzâmâ-i zehîyir-i mâi-i tûni ve kuzûs-ı hazîyin-i cihâdî hazîne-i me'sûmâne-i mâlik ve eşâk ile muktezâ-yı dâ'î-i mâ' inlektüm yencüdu ve mâ meclîlân bâkîn"<sup>13</sup> muvâzînü üzre tebdîl eylemeği salâh-ı hâl ve mâla muvâfâk görüb dâr-ı dünyânü müşînet-i mücevvic ve menâzî-i muvâzibîetini cihâd-ı muhâzûzâ-i yettârîk ve ihlîl ve tebeddül-i lâ yevâl ile inokâl ve cihet-i sukûn-ı havâtu-ı gurefât kurb-ı menzile-i uhrevî üccerme terciba eslâ ilibûr itüneyüb mâ'nî-ı mesken-i dâret-huldî inâretî ve hayrât ile elâyâr ve vâde-i sîdk-ı "mevâ benâ mevciden lillâhî, benallâhu lehu beykân fîl-cenne"<sup>14</sup> muktezâsınca kesâh-ı cem'iyet-i havâtu ve teskîni-i kulûb ile hem-vüde mâ'm-hâm-ı ihâsân ve alâden ve mûkân-ı fevâid-i iffâd-ı izâmâde hadîs-i camî-i "mâ muq şemlin efdâlu min ilâhî kulhedn carîn"<sup>15</sup> übkînce ebvâb-ı hayrât ve sadakâtı kerîmî des-ı dervâ-nevâyle rûy-i fikarâ ve müstehtakkîne gûşâde eyledi.

El-kissat 736 (1335-1336) senesinde niyyet-i bülcead-ı sâdik ve himmet-mârend-i subh-i şîrîk ile evvelâ şehr-ı behîşt-âbâd-ı Bursa'da dünyâd i zâkr-ı hayrî ve bânîyân-ı ebvûb-ı bîcî talâsî huyûmîh hâlfeser li-vechîlîfâli teâk ve taleben lî-mendâli menâdî elâhe sîvâhu bir camî-ı şerîf bîcî ve delâyînt ve kavâyim müyye-i mukavvâ-yı fahvâ "le-mesâidün üssise ale'l-tâvâ"<sup>16</sup> müesses ve me'âlâ ve kamîn-ı hendese üzre müştetmî me'âlâm-ı hadâ ve muhtemel mehbûf-ı ders ve fetvâ bir medrese-i lutfî usâ ve cem'iyet zâture-i efdül-ı ulcânâ ve muvâsîl emur-kârân-ı "ve allâmâdu min ledlâmâ ilma"<sup>17</sup> ile iyâd eyledi. Ve ebvâ-yı sâhîl içün mîzâcât lîlâh bir hân-gâh ve bir kârân-şarây-ı âlî ve bir imâret-i me'âlî ki mu'îm ve nevâsî-bî-zevâl ile menâfî-i fukarâ-yı elâyî ve zâfâ-yı tîmî feyz-ı esumânî-mîsâî mücevâtî ve seyyâl nîdî. Ve niyyâdun müberrâ har vâcîlar ile sun ve zar-ı anusallu ve kamîndur ile mukâd-ı serîk ve selîd-ı mücedded-ı mîsâî defekânân-ı mezârî pişkâr üzre hâk-ı tîre üccerme pâyîde ve tohtân-ı burî menâdî-ı husenât ve nihâl-ı mûsmîr-ı sadûkât ve zükûm kûştezâr-ı nîmâl-i sîlîhîdün nûşûdu eyledi ki me'mûldur ki bu keser-ı hakîcet mençer-ı "vellâzîne yordüküne emvâlehan fî-sabîlillâhî ke-mesel-ı habbetün erkâlet as'â senâdele fîsullî sânbûletün mî'etu lîlâhî: vâlîhu yudâ'fû lî-men yevâ"<sup>18</sup> ile bu ansâ-i dünyâ ki mezcâ-ı uhîretîdîr. Hâsîh kâmil ile devlet-i ebedîyyeye bâd olın ve ul huk'ân terfîsî içün memleket-i mehrûsesinde vâkî evkâf-ı şerîfesinden kâsîl olın menâfî-i ukmâ ve talebenin vezâif-i şerîyye ve seneviyyesine ve kâlf-ı fukarâ ve mesâkîne mahsûs ve mansûs buyurub ve â. üsâr-ı cemîlenîs tevîyetini Şerîh Büccâ Kadîsî ve hâkimine tevîz eyledi. Ve ul zamândan bu ansâ degîn evlâd-ı hilâfet-

<sup>13</sup>Sürin yamînîdîr o'nun biter Allah'ta yârında olın bekîdîr. Kur'ân-ı Kerîm, Nahl, 36.

<sup>14</sup>A'lah içün bir mesnevî yepem Allah da zâretîde bir ev yepem

<sup>15</sup>Açık bir nefîl deşürmek ün daha fe'îletî bir şerîkîdîr.

<sup>16</sup>İlk günânden beri Allah'ta kâim gubûketen eskîmîk içün kâsîlîn mevcûdîdîr. , Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 108.

<sup>17</sup>Biz kâsîlî kâimîzden onk ilim verdik. Kur'ân-ı Kerîm, Kehf 63.

<sup>18</sup>Mâllerim Allah yolında varîdesâkerim dîrîmîz. Her hâşûşârîkî yîze tîne övrekî üzre yâdî hâşûk vîmenî tenemînî durumu gibîdîr. Â. İst. üccedüğüne kârkîkî verim. , Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 261.

şâirlerinin dest-i iktidârında ol hayrât ve hasanât minvâl-i mevrûh üzre câri ve nezâdân ve bakî belki günden güne fevâid-i ârmeye mütevâif ve müteakki olub herikât-i da'vâ-i mutadîlân ul buk'ân hâzîni ulûma muhtâsîl ve şîd ve furûğ ve mağfirat ve rıdvân-ı dâr-ı dünyâ ve ahirede bu hâmedü-i âlî-şân eslâi ve ihlâsını zâmât-ı sa'âdet-ı khrâmîlarada baki'dü.

### Onikinci Hikâyet

*Aclân Beg'in inkılad-ı eyalet ve heyfiyet-i inkılâb-i menâketi ve Solâh Orhan Gâzi'nin Karesi'de ve Uşşad cânibine sebeb-i tevâcühü ve mahz-ı te'terîf-i gaybî ile teşhîr ve mülk-i kâfirânın zevâhî heyûnâhîde.*

Çünkü ol sarv-ı mücâhedin yani Gâzi Orhan [lân mesnet-i saltanat ve ser-afrazide her-vesh-i istiklâl azar yevmen-fe-yevmen tevârud-ı fitihât ve makâud-ı te'yidât ile şecere-i netâyic-i ikbâlî kemâl üzre kabul-i hasat-i zilâl imişdi. 737 (1326-1337) senesi şühûründe hâzîni ittîfâk-ı zamânî ve yâlmîni tevîkîl-i Rabbânî ile kalîce-i hukûkat eşâ-ı: "izâ erâde'lâhu şey'ın hoyye'e nshâbehu"<sup>14</sup> bu mu'âhyt muhibirdir ki bir gün, görâyib-i tulâkâidân bîr sûret ni-gâmâ-yı zâicâ oldi ki menâfîk-i İslâmîye-i Ortanîyeye hâdî kâfirâler Karesân ve Uşşad vilâyetlerinin kurtulub-ı zivârî olub velânet-i Bolukîyeye tîrâsânın a'kâbından Aclân Beg adında bir şahs eden-ol-ceddin Karesânde ol eyyûmda müstâsîlen vâlî ve heybet-i esbâh ve minvâl ve kuvvet-i şîdâ ve şîdî ile emr-ı te'akkâr-ı nevâhiye gâlib ve âlî idi. Ammâ sûret bu hâmedâne müsâdekat ve ihlâs-ı zabûr-ı Devlet-i Ortanîyeden zamân-ı Ortanîyeye gelince hericâs kalde-i ihlâs-ı nâyet ve muvâfâkâtda olub kamet-i şerîhu: hizmet-kârî ve ulâmet-i evâz-ı vefâ-îlârî için Turan olub bir oğl-ı şîrân-ı devlet-ı üşşad-ı Ortanîde sâim ve müvâzım ve ta'dîm-ı hidenîce: mâsbûle ile sâik-i kuzendevetde merî idi. Si-emîllahî teâlâ Aclân Beg şevket ve istîsâli emnânda müz-i sipâh-ı emraz ile meglûb-ı melek-ı melek-ı şâh olub kebir oğlî ki pederîni hizmetinde idi. Vâlidîni tevînden sozmî emzile erkân-ı devletin bî'ot ve istikdâriyeti mesned-i hükümet-i pederîle kâim-mâkâm olub lâkin bir müddetden sonra andan mütevekkil olan me'âd-ı bulâfete zabûr imlekle zultüm ve şereminden ekser kâfîs motenâfir ve remide ve hizmetde olan birâdîlerini hükümet-i mülk-ı pederîyeye kabûl ile mütevevfil Aclân Beg'in Hâcî İbeg'i râmında olan vezîrini mafak-ı sipâh ve mâyyet-ı ve muvâfâk-ı a'yân-ı menâketet ile akd ve ulû ve ol mudâ'ânın teşvîyetine zâhîce ve bütûn emzile birâdîlerine mu'tâfâ ve te'vîl ve te'vîl-i huk-ı vezîrî müşîr-ilevî ile arz-ı muvâb-ı Ortanîye arz ve ilân eylediler. Ve olâle-ı a'yân-ı menâketet kabûl-ı hizmet-kârî-ı çölî ile Turan Beg'i Karesânî eyledîne hükûmet için şîrân-ı Ortanîyeden istefa ve Turan Beg' dâhî sarîr-ı hükûmetde hâz-ıyî temekkon ile pederîni mekâm-ı hükûmeti olan Bolukerîk ve Aydınak ve Tîrhâlî ve Mâryas şehirlerini Ortan Beg'e pîşkay ve kendösî inkıyret ve te'yîd-i Ortanî ile Edrenîz ve Kuzlen Uzun ve Pınarhasîr şehirlerinde tevâbîy ile melekân eyzedek üze karar-dâde olund.

<sup>14</sup> Allah bir şeyin olmasına istene sebeplerini de hazırlar

*Beyt*

Çu havâşesî devlet ez-zerzen der-âyed  
Zemînî şî şîkâ'et ü rîzî fer-âyed.

İdrîş-alevh Orhan Beg dahi ferzendî makâmında olub rî'yet ü hâkimy'e mukayyed olan Tursun'ın bu maksadla tünâm-ı mesâlibü şâ'at ol bilâdu tehrîvet; esbâb-ı fedâ ve teşhî ve teahhüt isâken-i musret-imesire ferâtan isteyub şîrki tûr-ı sipâh Ulubad şerîfinden istûzâ idub ve arın bâkîni şerûdüyü bir hâmedâim mûşâhâde kadîmduzâ idub şîrî idi. Ol tarafdan uzâlet ve yol üzerinde câkî' olan Kırısûs ve İletis nâm iki kalfâ-i dem-i kuffârden nez' eyleyub Kırmasyye de'vâle meşhûr bu kalfaya emr eylediler ki hâkimesi bekâyâyı kayserden Kırmasyye namında bu devlet idi. Ve el-ân hâkimesinin ismiyle Kırmasy devrî mû'âfûdur. Mezbûr bâzime ekimci mer'abe şîrke olmağla Orhan Beg'in bin-i vâs'olunda şivesi tazeltul ve şîgâr ile hisârden taşa çıkub rî'yet-ü dîvân-ı Orhanıyyeyi istikbâl ve humâ-yı himâvet-ü Orhan'da perâh ve kendüvî mâ'mûn-ı emr-ü ehl-i emânda şahıruzzâm mûhfüz ve fâ'ig'û'sûl eyleyub kabûl-ü okû-ı zimmet ve edâ-yı harâbe ile gerdâ-ı hurriyetini tavk-ı tav' ü berde-ğî ve hizmet-kâûi ile muavvâk ve Orhan Beg dahi mezbûreyi merâkib-ü Mî'nâlıq pâdişâhîniye muvâfâk eyledi. Ve mezbûre Kırmasyye'nin Mî'nâlıq nâm biridedi var idi ki bilâdu Rûm'un kadîm mûte'âlecinme: İstû Mî'nâlıq demekle mû'âf çehide müstakillen vâh idi. Ol dahi hemşîre-ı mûşîka ve âkâsımın helâvetiyle rî'yet-ü Orhan'ın istikbâline mûhâkemet ve râ'ı İstûtan kabûl-ü zimmet ve tühâf-ü İstûvâne ve huslûp-ı emr-ü ile mûlûzet-ü hizmet-ü âsîrîmeye şîrket eyleyub Orhan Beg dahi mesû'î kabûl ü teşrîf ile manzûr-ı nazâr-ı fîz ve mesûl-ü İstû ile beyne'l-akrâm muvâfâk eyledi. Ve Ulubad Hâkimi dahi hem-siye ve hem-kâşleri taklîd ile tugyûn ve işyûdan dîvân ve mûlûzet-ü derğâ-ı Orhanıyyeye şîrâb ol dahi sîlk-ü ekîfî ve ezbâhında fîvâvî ve ilîfîle İstûvâne ile şîrîyâh oldı. Çünki Kuresulî şerîfinda olm mû'âk-ü kuffâr dâh-ı muvâvâ'ından musîrâ'ı; ve tarîk-ı tevâcûhuc bu dîvân mî'nî ve âbîk kalmadı. Kî'vet-ü mî'nâsûre-ı Orhanî Adîm Beg makarr-ı hukûmeti olan Bahkesev şerîfine tevâcûb ve şîrket eyledi. Ve Adîm Beg'in büyük oğul pederi ferîzden sonra yerine kâim-makâm id. Salâhet-ü acim-ü Orhan'den mû'âzelerâ'î-usûl ve mûşkesir-ü-bîl olan böyle pâdişâh-ı musret-penâha mûkâvemet mûhâl ve şîgâr ve d'vân-ı memleket kendüye mûlûmât ve muvâfâkât ve tazet-ü Şerîyânıye mûte'âlet eylemek bîrûn-ı dâ'ir-ü idrâmî olmağ mûşyakkîn ve derûn-ı husûrâ şîrî ve mûte'âsin gârlû olmağınun gârlî id. Ve ol vîlde Adîm Beg'in vezîr-ı sâh-ı tedhîr olan Hâcî İbeg'î emr-ü askerden şîr emâ'îl ile şerûduden rû-perdâ ve Tursun havâşârîğ-ı ile ercâ-ı helâvâ ve teherîkât tedârîc ve Asitân-ıssîsî Orhanıyye'ye şîrâbın ve mekûm-ı ilîfî-ı İstûverâne ile şer ofrâc ve mer'tebe-ı a'â' ile manzûr-ı fîz olub reh-nûmîn-ü mesûlîh-ı mûlî ile rî'yet-ü mansûre-ı Orhanıyye Bergama cîmbinden Bahkesevîyye meluzat ve arzûbûrî demîn-ü himâde mesûr ve meşhûr eylediler. Çünki Tursun Beg Sultan Orhan'ın ferzendî makâmında mâ'î olub pederinin memleketine tenekkûmünû mûrâd emîşydî. Huzûrının şîrket ve pend-ü mûşekkâre-ı pederâne ile nasîbat eyleyub bayard; ki çünki tamâm-ı erkân-ı devlet-ü

pederî birâderinden nefret idub senin hükümetine tâlib ve dâruşına râğib'cedir. Cümleleri itîfâkıyla Bergama'ya varub birâderinin bil-müşâfaha mutârika i suth ve salâhda hâreker-i hâkimâne ile mâskân-ı ser-keşi ve muhâlefetiden senî-i müflâyemat ve musâlemete terğib ve menâkeli mâbeyninizde birâderânı taksim ve herkes kendüsüne kâdur eyleyisur tâ ki mâbeynâta bir fitne ve fesâd olub re'âyâ ve acaze mutazarrı olınayalar. Tursun Beg dâhi cenr-i vâcibül-îmîniye: Orhan'ya itâat ve Hâkîmîye ve sayit müteahyînatın mütekiyle Bergama Hisâr'ın kurbana varub birâderi dâhi hâlây: gelub barbarlerine tuch-ı müşâfaha eylediler Tursun Beg birâderinin muhabbetine ead ve dâhîlün dîniâd inakla bi-mahâbbâ rû-be-rû olunce birâderi gâyet bi-mudirîden ki ehri-ya zamân beyninde ead ve ikvâ-ya adîvet-i bagâ'î ki Demîr Asâcî'de me'âbûd ve sâriâd. Gâyet had kâşğıgından olâr-ı kaza re'sir-i keşide ve birâderinin kusad-i helâk-i canı ile perân eyleyüb kaza ile zâhî-i çeşm-üsü dâlesine teside ve kalâm-ı can eyledi. Çünkü hi-sebk ve hadine defaten bu hadise süre-nâmâ-ya zuhûr oldu. Segir ve kebire hâis-i elem ve matem olub her kişi çâk-ı girîbân ve merâdeleki mâclâmen mekûl gördüce. Bizzârîdî inân-ı kelâm; tarik-ı masâzâz-ı salâhdat kendân ve pedim-ı neâm ve hâzân ile cevâh-ı kerân hüme-i Orhan'iyeye şâhûbân ve teside ve sahîle-i masâhâz: beyri ol mâ-murîd ve cevâm. kumar-ı ömri cevâsî gibi peride eyler. Orhan Beg dâhi bu matemin elemi ve bu cerahatın guctudan gâyet ile dî-pir olub guluve-i hamîyyet-i saltâriye inâzen o güne kat-ı salut ve mütrihâninin terüb: cevâbı çün birâde'iyevî Karasâh cümle memâlik muhabûse-i Orhanî dâdur deyü eürâfâ ferânlâr ile çün ve ol tağî-ya rahurı nu hadise-i müşâfâhâ mâsûdük-i nefrîni ki: 'esrahımu müstâsâletun bil-bârşî le nekûlu men susâletü Vâsâlehu'llâh ve men katunî kâzâkullâh'<sup>122</sup> olmaş Şimdi devlet-i devlet-i hümedîni-i Çarîni'dür. Çünkü Karasâh müdeketinâ vâzî ve gerî: ahâliye Aclâtoğlu nun olvâr-ı mâ-lem-vârından temeffür ve dest-i tav' ve râğbet ile ziy-i müdelet-i Orhan'iyâ lavezatlı ve sâk ve ihlâs ile ol hâsrev-i gâzînin işb' ve mübâ'ata temâvîl eylediler. Tamâmî-i evvâb-ı husûn ve küle' mütevakkef rây-ı huddân-ı ill-ı-kârın guşâde ve yek-pâre kulûbleri bu devlet-i müstâdânın hümet-ekân ve ferâh-kerâhîğe niâde eylediler

*Boyt*

Besa lâfîle ki iler-zamân-ı ad-murîd behas;  
Eflâkiy masâhâz-ı kalbende bih dîned.

Eğerki hükûm-i mezbûr Hisâr-ı Bergama hasatın âkâlele mukâim-ı inâd ve işyâdu süre-i masâhâz gösterüb kabûl-i tenezzul ve tazellül eyleycedi. Amma Şyâh-ı devlet ve had-meâdîni-i memleket mev' ve râğbet ile bi-rehb ve rûb lâbî-i devlet-i Orhanî ve tamâmî-i müyyet-i ol pâdişâh-ı âdil ve guşâ'ın hukûmüne râğbet-i tam ve ol şehriyâr-ı mutâ'ife emrine tâm olmalarıyla Bergama Şehri'nin ahâli ve sâhîlâ ol tağî-i sâlem kâri itâat-i devlet-i Orhan'iyâ râğbet ve tamâmî-i sigâr ve kibâr bir eçrudun eger bu mesnevi-i hükûmetde kendi hâsra vâ ihtiyârını ile bu pâdişâh-ı memâlik-penâhâ muâbâsâfâ inâbâderet idersen ve hüve'l-matûb kuzlor dâhi işkil'a-ya

<sup>122</sup> Akrahâlık arya bağıdır ve yöre der Kim İnan uluşrak Allâh da can uluş; kim benden ilişkinin koreye Allâh'ın oldu ilişkinin keser

afiy ve hutâ ve can ve dil ve cümleleri ricâyâ dâruşşâzâde. Ve illâ seni kayd ve berâ ve hizmet-i Ordânîye taslîm edemiz. Xira hâzîr bevhâ bir pâdişâh-ı udî ve ihsânî muhâlefet ve tevâzûnı revâ görmeziz.

Arubî

Fe-akbîl sâcîsân fî emri ve akşid

Çatûbca âliyun tayyîneti rahîhur.

Felâ ecrâm, mezbur bizzatîri ol harekâti mâsâsîdân rüy-ı çarî-âbud ve ayak ile afv-ı kerîmân-ı Ordânîyevî penâh edimûb bînyâd-ı murâşelâ ve temhîd-i mukaddemât ile fîzâr ve istîğfâr ve kenât-ı merhûmet-ı Ordânîyeler havf-i candan erân-ı umûmî ile dergâh-ı merhûmet-panâh müdâzemetâ şîbâ ve ol şahiyyâr-ı merhûmet-şîr möcevedd ibkâ-yı zîndegânı için Bursa'ya gönderub arsa-i memleketi nahîyes-i habâset ve gnâr ve hayûnetden pâk eyleyub ve memâlik-i Karesîli muhâliflerin husûmet ve müdâhîremâsîz tusevrafı növâih-ı Ordânîye ile mâ'mûr ve âhâdân ve mütezell-ı iğlî-ı udî ve ihsân ve her birî kendü cûbâ ve makâmında karar ve umurî ve şîpâhî kendü hudûd-ı havâssı sîkînde isukrâe idâruh cemlesin növâ-i merhûmet-ı bi-dîrîğ ve inkâr ve âsâr-ı edâf-ı bî-umîllâ ile sâhib-ı fîhûr eyleyub hâkûmet-ı eyâletî dahî büyük oğlu Söleyman Paşa'ya arzânî ve umurî ve kâkerâyân husûr-ı kadîm üze müdâzûr ve mufl-ı fermân eyledi. Ve zabî ve niht-ı memleketi Hâcî İbreg'î ve gâzî-yı câzî ve İce Beg ve Edcanas Doğ'ı talvîz eyleyub alâ-rağm-ı'zâdî şîdân ve dîst-kâr dâdîlmîlik Bursa'ya müteveccih oldu. Ve emn-ı puvetîdo Ulubad hâkimîni nâd-ı zimmet ve rûsûh-ı hizmet üze pâ-ber-câ ve âstevâr çatub bir vacîhle muhâlefet ve mîlik mehtutlunda olmadı. Lâkin mesûr iktilâz-ı çâkâvet-ı cabilî ve muktezâ-yı kâfûr ve şîkâk-ı asî sehebi ile "el-hûmâ hâfîza"<sup>42</sup> mazemân üze kendü hayâl-ı bâhl ve fikr-ı fâsîdînde nâşî müdâzemet-ı huûdânların birâsân ve turîk-ı muhâlefet ve imtîn ile müdâyyet ve hizmet kârîden gâzîvân oldu. Her âyüne çûnkî sulâh-ı mîlik-ı din ol növâ-i Şer'î mübâhînâ def ve refî hâkîm-ı lîzan-ı kâzî tîğ-ı kâhîrîden ve ol muştekîm-ı bî-îmîn vâsîd-ı habîset şîrudundan eshâs arsa-i mîlik-ı ustâdîk muktezâ-yı vaktî ulî Mîdden-ı kullîle Ulubad memleketini hemûn ol sulâh-ı hayr-emcâm nehratında dahî çârîl-İslâm ve âlîyet-ı adl ve ihsân ve dâvâyun-ı murâhîm-ı emnîl ve edâf ile fîâm-ı şerâyî ve ankârın ol diyârda ser-ettâz eyledi.

#### **Onüçüncü Hikâyet**

*Sultân Ordân'ın İsmâ'îl Kallısı fethine müteveccih ve sevâhîl-ı deriyâ dîyârınan Amîrîdîl gîbâ husn-ı hasîn vâhîveti krîd' ve hukûrîyâ bî-mîkâfir ceng ve edâf veçh-ı usûh ile teşhîmîne tevîkâ mazhar olub avuzaffar olduğınu beyân eder.*

Çûnkî ol levs-i me'îrîk ve meğâzî Sultân Ordân Gâzî'nin rubet-ı menzîlet-ı şâhî ve menzîlet-ı bulent-ı camî mürûr-ı eyyâm ve klâr-ı evâmîden sonra istîmâr-ı möceyyedâ-ı tevîk ile kerîb-ı dîvân-ı sâbit-â-ekdâm ve hâşevâr-ı dîşmenân lede l-husemâ sâid olub talakat-ı lisân-ı şîrîşîr-ı mîhân-gîr kelîme-ı tevîkîlî mencezile-

<sup>42</sup>Hâiz nâm koktekt olur

âh-ı cevânde kâim i taâto-gân-ı zulûl-i İslâm'a ierâ ve yevmen-le-yevmen teaklûs-ı fütûhât ve teaklûs-ı firâz-ı ile mu'azzemâ-ı kalâ ve bilâde: muştâbîzân-ı meââfîd i leâ ve muşâde mu'âzemeti dergâh-ı mu'âllasâna şîrât ve demâden-ı mu'heşşîr-ı ikbâl-i kullâr ve muâzûkûn ve ehl-ı delâlin katı ve İslisâlihin ekîbinde beşîret-nâmâ-ı "ferîkâr, taklîdâne ve teşîrîne ve ferîkân ve evrusekânê erdâhüm diyârâhüm ve emâlehu'v ve eakâr leâ temâhâ"<sup>11</sup> temâni' diyâr-ı küfe ve İslâm'da şîrât bulub şîrâ-ı zafer-peykârı karârı kayere sî-âğâz-ı teveccüh ve nezâet eyledi. Hân na-hâlî lisân-ı talbîz-i bî-âğvîr ile skâr-ı kelâm-ı "ü-ülâhe ilâllâh" ve tasdik-i şehâdeti: "Muhammedün Resûlullâh" eyleyüb emek nevâhî-i diyâr-ı der-yâ-bîede mesâkîn-ı kullîr-ı hâk-sârdan sâhil-i hâzırde Amûdîli demekle mu'âf vâlâyet hanûz şâdî-ı kullîr ve zulâde müstenâir idî. Ve Anâhor Kullânı ol verm husûmâdun olub azâdî eî-î şîrk hükûmât ider sî.

Velhâst, 738 (1337-1338) senesinde te-y-i emâd-ı-ğazâ-yı Orhan'ı ol hisâr ve diyârın memâlik-i İslâmîyye'ye idâzâre karâr ve fîsâ-ı zemîstârda teânye-i esbâb-ı gâzî şîrâ dârdîmîdî: Hürsâ'ya mu'âf ve evvel-bîherîte ol kişverin teâbirine nişîyet ve muâsîn-i azâmet ve muşerredin sonra evvelen Anâhor Kullânı hisârata ikdâm ve erâlin. şîpâb-ı melek-iş-berî ile duyûren-âdâdî meşîrî zeng evvel ilkâ-ı vâb ve bân ile teakvâr-ı dil-gurî hürsâr ve hil'âm-ı kalâ ve muştâbîzân-ı cîvâ muâbânâdâdî evvel-emîrîle çîşîr-ı şîr-ı bîr-ı câr olur zevâb-ı mülk ve mâlâtin âest-ı mî-âk-î-î peâkde mu'âyyene eylediler. Hürsîn ve Tekvîmî te-yî ve tedbîrlerinden sonra şîgîr ve kebîrin itîlâk-ıyle İslâm'da ve İslisâlin şîr-ı muâselât ve peygîmâ-âğâz ve idâre eyleyüb ferîk-ı buzârî ve lâhşârda teslîm-ı memlekete rîzâ-âdde ve rîmbî muâdîdîdân, vâsû-ı muâselât ile muâd-ı i'fâ' ve tazî şîgîd o dî. Sultân-ı muşârûn İleyh dâfî adâ-ı muâhîd üzere hâkîr ve tekevîrî ol-ı ve teslîm-ı mülk ve husûdân sonra muâlîm-ı olâr-ı İslâm'ya şîyârı buyurub hisâr-ı muâsîrîn te-yîyâr-ı şîkâimîni mu'âvîr-ı olâr-ı şîr-ı mu'âf ile muâret ve hâdehu Amûdîli vâlâyetinin tâhîre teveccüh ve azîmet eyledi. Çârki Devlet-i Ormanî'nin kuvvet ve şîkâet ve İkrîcâr ile ol aktîr-ı mülûk ve hükûmîni meâ-ı mülkuvâret ve muhâletle muâhîd idî. Tumdîr-ı hükûmî-ı şîr-ı ve muştâbîzân-ı husâ' mu'âzemet ve muâbâletle muâhîdî ve evvîb-ı husûmî rû-ı-ı ikbâl muvâh-ı zâfîr-âcâza güçde eylediler.

Netîce; ol vâlâyetin tarîmî ol husûv-ı muâdîdânın şîh-ı tarîmî ve İstîdâmîde karâr ve muâsâb-ı mî-âk-ı ve dîrî zâmnâda İkrîzî eylem even İhsân hüem ile ber-hâd ve hürâm-ı olan kullî muhâzân ile muâd-ı-âbâd eyledî

*Beyt*

Kurd dârdî-ı mülk çendîn sîle ra dîrî'wâsûlân

Geçte dîy-ı kîşvet-ı zâfîrî ze-üşîb-ı zâfîrân.

#### **Onördüncü Hikâyet**

*Ummülkî Râimül'âmî feth ve muhâretin şîr-ı ve der-yâ-yı Râim'kes asâkîr i İslâm'ya şîr-ı ve mülk-ı İslâm'ın emek şîr-ı ve asâkîr i muşerred-âcâzân memâlik-ı İsvî-vâsîyânın gazâvîne bî-âmî mu'âşîyâ-ı-ğazâvîrî beşîrândâdî.*

<sup>11</sup> Omlar İsmâil Dîrdâr'ın: kimîni de eziz oluyomuz. Yerlerini yurdlarını, mallarını ve hanûz şîpâv-ı dâhî husûdîyârı ye-kî Akk'ın: muş-âkâret vârdî. Kur'ân-ı Kerîm, Ahzâb, 36-37

Çünkü memlûk-ı Amâcî'nin aksine bilûhî me'âkât-î Sultânî Otlân Güz'âm herikât-ı devân-ı şikâret-ı paz-meğân ve isâkîlât-ı salîmat-ı ser-efrâzından hayta-ı zâmanîfânâ dâhil idi. Nâbî'nün akşama ve akşamdan sabâhu üçün fâsî-i devân-ı İslâm fikriyle helvet-hâne-i ustârda Cenûb-ı Perverd-gâr'a mürâcât eyler idi: "egerçi Rûmî'nin harî-yı huk'â ve insâr ve kulâ-ı bîhîvân kesret-i mevân" sebebiyle husyâr ve âlât-ı cengde esnâb-ı mevânâ't misâl-i zevher-ı hadîd gâyet ile müşîşer ve sadîd ve mukarrerat ve mevânî-i top ve tifek ile ol mülk-i üstüvân teshîrî can-ı berîddir. Fe emma kâfîf-eltâf-ı fâhîyelerü nâ-önemid ve gürûb-ı tevffîkât-ı müllet-ı Hazretî Risâlet-pemühiden yâ' ve kîzâmîn şâyeste-i fî'ikâd-ı kâfîrât ve enl-i du'âlet ve aneddîr. Zîra "innema lî yev'âsu min ru-hillâhî ille'l-kavm-ül-kâfirîn"<sup>127</sup> dur.

*Beş*

Dest ez-îteb nedâret-â sâlm-kur-ı men-barâyet  
Bâ-cân rased be-âzâ't-ı ya can zî-kar burâyet.

Bu mukaddemâta binâen ol maksud-ı ba'dî'ül-husûlün cihet-i husûl ve ol müteazzîr-ü vesûl me'trîlî teyîründe himmet-i mücâddere ve niyyet-i âterdâne sarf eyleyüb enîfâc-ı hâlis ve fî'ikâd ve emn-ı ehlân-nâmâ-yı sofâ-yı dil ve et'ânâdda süret-i azâ ve marâdî tevffîk-î Rabbûl-îbâd ile mu'hyene eyledi. Çünkü şâhiyâr-ı ihlâs-şârin hakr-ı emvârî mactâh-ı emvâr-ı gaybî ve basur-ı hadîd-k'şesetî marâb-ı mülkinâd-ı bilûdeyn idi. Bu kevkeb-i sarâjet ve fî'özün kemâ'ân ve bu fî'uşud-ı ikbâl ve bahrîzâmın şâki gerte-i mâ-ı sâna ve öçne-i âyine-nâmâ-yı ferzand-ı sarâdel-emâd ve âlefe-i erdemd halîfe-i mü'mendî ş'âl ol marzûc-ı emzâr- "vâ'lâhu yâdeyyûdu bi mîsâli men yuşû"<sup>128</sup> ve Süleyman Paşa da mü'dyene eyledi. Amma bu marâb-ı buyyîz-î vâkû'dan ba'dî olmağla müfete-i pedere'den mâşî talenidul ferzend-î bîledâne zeva gönereyüb bahr-ı fikr-ı cakkî ve kulzum endîşe-i antîkden sâlm-ı boyân-ı misâl-i günet-î şehvâr bir nakte izbârıyla erkân-ı devleti haberdâr eylemez idi. Lâfâken bu esnâda Süleyman Paşa makurr-ı hükümet-î olan Karesûlî'den hizmet-î sarîf-ı pedere'ne müteveccih bulunub sultân-ı müşârun-ileyh tarh-ı muşâvere ve husûs-ı mezbûrân husûlîni vine ol eşîrâ-yâ bahr-ı veğâ Süleyman Paşa'yı darûnî inâ eyleyince Süleyman Paşa dahi vâfîr-ı ferâset ve pertev-î nûr-ı zanat-ı müvânâ kalâretden teyakkuk eyledi ki vâfîd-î mücâddîn matlûb-ı bu emn-ı meğûbî kendüye havâledir. Herân ol mevlide mükerred-ı et'ret-î fîrî piş-âver idî'â evvelî hakr-ı muhâtabat-ı mezbûr-î sâlonat-ı du'â ve serâdar. Avara mühlîyamel-î mülkâkâne ve bârik-ı urâk-î mührîhîni-i pedere ve izbâr-ı nîşân-ı merdî ve dilâverî gösterüb

*Beş*

Eğer ferân dâned şîh-î eîndem  
Hî geyem yâs sultan zânu ki dânam  
İşret kend Hüsrev k'ey cevâ-merd  
Hî gî kerzâ vâ me-kon bengâme-râ serâ.

<sup>127</sup> Doğrusu küllîlerden başkını Allah'ın rahmetindedir. İbrahim Kerem, Kur'ân-ı Kerim, Yâzu, 17.

<sup>128</sup> Allah'ın âkâdığını yâdeyince deâletler. Kur'ân-ı Kerim, Âlâ İmran, 13.

Bu'dâtu vâlid-i mü'âzafet-şânına arz uyleti ki eger Cümle-i Barfânın tevîk-  
i varı ve hummet-i şefkat-i pederi gam-ıpsâm kulub bu hizmet-kârı dîn-i Nebiyı  
muhtârı ve sadâkât-i m. belhîdân-ı âli-mîkârı bu hendek kânur ve çakır-i koru-terîne  
erzâni buyurlar ise tevîkât-ı Rabbânî ve musâ'ade-i bahî-i cevâbîden  
müterakkîdu ki bu anakâd-i âli destvârî-i takdîr-i Burî ile bu beude-i itimâkıvâm  
kabza-ı dîvânına müeyyer ve reh-nâmünî-i Nâm-i Muhtarmedî ile bu deriyâ-yı  
zulmâniden ki içkender nice yıllar sar-ge'dâd olmaşbur bu habula râh-ı savâb  
mukaddêr ve himmet-i evliya ve kerâmet-i ehli-ıstîfâ ile bu deriyânın anıtır ve hî-  
câdâd-ı esbâb ve bu zümre-i müflet-i Mustafavi mü-müdâr-ı fâiz-ı Mûsevi şük-  
bahiden uhûr ile tahsîl-i mülk-ı Süleymanî birle teşhîr-i bâd-ı murîd zuhûr eyleye

*Best*

Çüniden; çıkan şöl be-âdû-yı hâhı  
Ki bi-sitânem ez-duşmânât tîc-ı tâhı.

Çünkü Othun Beg ferzed-i tahîyârından nazâr-ı i'tibâr ile bu güne âsâr-ı  
cellâdet tahâddûs ve kalınlıca kâçve-gâşâyı ve cesâret ferretôs eyledi. İTL-levr ol  
geh-zâde-i kıyver-sitân ve gurâç-ı ümîzlet bânedânın tevîk ve rey-jîlî dâmîl: ile ricâ-  
yı feth ve fîrâzi ve musel ve safâdet-erdâzi içün an-simîm'l-kala lâhha-huq ve  
tavr-ı nesîyâh ve zkr-ı mesâliside evvulan bu beyt ile teb-cânân-ı buyân oldı

*Deyi*

Bâlenî himmet baş ey pûser ki rûbet-i tu  
Çününç hummet-ı tûst ân-kadr hüvâced bud.

Ve bu matlûb-ı merğûbân ezimesine icâzet vurdı. Ve Süleyman Paşa dahi bu  
emri kendeye asmıyıcı şükât ve vâlid-i bûzürg-vânnın eydî-i safâdet me'âdısını  
şîh-ı tîzâm ve fîzâm ile teşhîl ve teşfir eyleyâh hîr-ı vedâ'da himmet-i âksini ricâ  
ve mü'âhidâtına müvâfakâtını der-bast eyleti.

*Best*

Himmetim bedrak-ı râh kuc ey tîr-i kuds !  
Ki darâzesi reh-ı maksûl vî: men rev-selenim.

Ve bu sefer-i pür-hâterin hem-zâhîgını pedâr-ı kaysır makâretine hân ve  
dîvânına ile dîl-âverân-ı nâm-dâr ve sefer ve hazârda mü'âhidân-ı kâr-azmüdeden  
be-şahsîcî kâ'zârı intihâb ve istîfâ ve ricâsî kâfîr-ı icâbet oldukdan sozra sipoh-  
sâlâret-ı hovâsse ve ricâ-ı mîrâze ve meydanla sevân-ı kâr-azmüde-i hasdan  
kârâmı iclâ' ve iltyâm buyucah mukarr-ı hükümeti olan Karesülî Râncelî'nin  
medâhil ve me'âbirine atıhezi ve mukâbil vâkî' olub ol memleket-i Müstümânın  
âmlîh Galibolıya mukâbil idi. Evvelâ peder-ı vâli-gûbârına vedâ' ve cenâzet-i  
guzât ile kendü mukarr-ı hükümetine murâca'at ve menâil-ı kûffâr ve tereddüd-i  
mü'münelîs üsâcânı kurb-i evâr, içün ol deriyânın keyfiyet-i râh-guzârını memleket-i  
Karesulânın ehli vukûfındır mümkün olduğu koda istihbâr eyledi. Çünkü ol  
vakûde cümle sefâyın ve sevârî Rîmehî phâlisine mâleste olub anlardan, izinsiz bir  
ferd me'âhidân bir vecihle güzârı kâdir degâler idi. Çakır-ı mü'âhidânın ubân



zedâülkünde takdim erdişey-günü günü de bir rûz-i mes'ûde ki suhbi-i çevlet-i mukbilân günü örüz ve bir hengâm-ı sa'ûdet-âküzüşü ki mânenî-i tâli-i bahâiyârân-ı fârhusûde ve musarrıf-erduhâzî İli Talyîn ve mazerilekâta kâfirîden tevâfi-i intâk-i islâmîyi zebâr-ı zâinî ve zamûndan sudâ-yı hepseret-nişânı bir sıyâk üzere gûş eyledi ki

Beyt

Ve hıysu ettezehtum sa'îdükün selâmetün  
Ve yerâkumû'n-Rahmânü min kullî ednibin

### **Öntoşnel Hikâyet**

*Söyleyen Paşa velâti-i Sultân Orman'ın deryâ-yı Rûm'dan sipâh-ı musret-şârdan bir cemâ'et ile tebârına bî-mî'net keşî-i tevâk ve istibâ'-ı iştibâ'âtın mâ'dâatı hadî ile alâdışardan vâfirîlerin fetihîyle müzeffler oktuğuna beyân ider.*

Çünki tertib-ı sıyâk idetullâhda avâz-ı nikânet-i bahâiyye vâfirâ mutvî ve terğib-i sâdık ri'âyet-i sunnetullâhdan fevâid-i müteâdâire menvidir.

*İst cerem.* Kelâm-ı meslûhî intihâh "ve şâvirhüm fî'l-umri ve lâ âzenite fe zevakkel alelâh"<sup>127</sup> müstâkızca istifâde olunur ki: cümle-i muvazzeimât-ı umûr ve mühtemât-ı cumhûrda sezâ-vâr olan oldu ki sebki-gûş-ı müşâyecet ile zâli mehâveretiden bir gurûhın ubûnuna mukdûn olub mekarin-i efsâr-ı düstun-ı mahûs ve tekarrûn-ı erzâr-ı dil-hâhân-ı müchassis anduq sonda hemîşe cabâb-ı mübâveret ve tüküb-ı nehzat süb-i mutâlebe teveccüh ve cihrevân-ı din-i mübîn ve sâkkâm-ı monâfite-i hak ve yakîn pişrev tevakkül-i sâdık eyleyeli zevrâ-ı himmetü deryâ-yı nîza ve teslîmde müdebbirü kulluhu buvâle eyleyeler ki: "men yellevakkal alelâh fe buve hasbulu husulâbe bâliğü emrî"<sup>128</sup>

Beyt

Kârın öz hüdâ neğüşâyed  
De-İlâhî k'ez-hak hiç âyed  
Vahub u kâr-sâz Hâlık bes  
Kes o çün şâdi muters ez kes  
Fâ'î

Cemî-i müşkül işleri Hak tedâidün gayri kâmesne hall eylemez. Hüdâ hakkı için halkın elinden hiçbir şey gelmez. Zira verici ve iş yapıcı dohi Hâlık kâmedir. Çünki sen Hâkkın sevâilü kul olduñsa bir kâmesneden hayf eyleme.

Bu kanûn-ı sa'âdet-mâxrûmı bînden şeh-zâde-i mücâhid-pîşe Söyleyen Paşa çünki velîd-i bözürg-vâr-ı sultanat-medârinin emrine intişken deryâ-yı zeldardan gûzâre azim ve gezâ-yı kâfir-ı mukkâta eâzım oldu. İbtidâ mekarin-ı hükûmeti olan Karesili'ne vâfir erbâb-ı tecârib ve mübârizân-ı me'ârik ve mühtâribden ve seyyâhân-ı memâlik-i bertî ve bahri ve ârifân-ı sanâyî-i bâlâra ki ve şensaveriden bir gurûh-ı azîme cem' eyleyib dil-âverân-ı askeriden hü cemâ'at murâfakatıyla deryâdan Rûmçeline tedbir-i münâsib ile ubûta müşâyecet ayırdı

<sup>127</sup>... İş hakkında oalere dâim, fakat kâfir verâfemî Allah'a şevâ... Kur'ân-ı Kerîm, Ah-İncan 139.

<sup>128</sup>... Allah'ın tevakkül edene Okâfidir. Allah buyruğuna yerine gâliendin... Kur'ân-ı Kerîm, Talâk 3.

Arma çunki müzdekeli-i Katesilînde ve gayri de herze se'vîn-i muceteb ma'îhâ değil idi. Ve kâr-ı köst ferisya ve tereddüt-i se'fâyin-i Küneli ketereş hökkâmın ve mülüke-ı Freng'ın kabza-i icretî: ve dest-ı aktûânna müvhasır idi. Bu ze piçin-i meğâr-âde ve huzd menân-ı hikâvet garâyib-i şinde ile istişâre evleniler demişlerdir.

*Beş*

Bîr hüved nûr-ı tenâ me-rev  
Ve z-zeh-i anıyâ derîn deryâ me-rev.

Ve hem-râhik üm'iyesinde olan kendülerni bu azimelin refâkatinde mukâm-ı devlet-bâhûde idil evleyen bazı cevâbına bu vechü üre hitab eyledü ki her kânun bu zâh-ı Hakkın refâkatinde sâk ve ihlâs ile meyli-i bâire husu var ise evvelen bu tarik-i bâir-nûân melâhazasıyla emlişe-ı dakik ve bu emir-i bâire gurû'da mukaddem-i mehlîk-ı ev-nûkünde fikr-i şâik eylemek üzeredir. Zira utukûb-ı meşâ-ı şîr husûsen rukûb-i âhtar-ı fuharda her çerd merâkib ve se'fâv: me-zâf-ı merâm mârende-i taht-ı Süleymanî ferâm-berdar: bîd-ı menûd ile müteyya ve müretteb ola. Öyle bir kâr-hâre-i kerâ ber-hûd ve öyle bir tek-ı e gâh : zâif hüved-ü zâ-ı revîn tace me-şâyet bî fuhârdır. Bu keyfî ki böyle balu-ı hân-âhın rukûbunda ne merkebi-ı keşî müteyyâ ve ne mellâhûna isâd âmâde egeri her çerd rûb-ı mütehdede-i fî-sehîllâhûda merusû-ı şehadet meuzle-i teff' ve ahretde meretebe-i mârifîdîr. Lâkin kârîn-ı "ve lî tulkû bu-şâyiduk: le'î-lehluketü"<sup>129</sup> den revişen: sâk zivâde hutâdır. Ve bu tarikin merâfâkatında evvelen tecrüvû-ı tenâin ile mütâsib-ı tedbir eylemek üzeredir. Ve ifâ gurûh-ı mütevekkilân: hüspâk ve mücâhede-i çulâk ile bi-lî mülûhâze hareket mühâlet-ı re'y-ı ukulûdır.

*Beş*

Enderin deryâ ki serhu şud kutûb  
Gavs müvâfî hem çu meve ez-zâkûb  
Ez-ken hüved der-în hâle şîna  
Kü hûd bâ-er-ı-feşînâ şîna.

Şeh-zâde-i ü-ı cezâbin bu kâfâm-ı bâ-savâban cevabında taktân-ı dâ'i-yı üvez ve mücedden surus ul teveddüt-ü pi-ı-sevâbı her hubda istişâb ve tarrîb-i esbâb şitâb eylediler. Ve müceddüt-ü kâr-ı rûzgâr her biri akh mükdürî tedâir-ı şûr ve gözâr eyletiler. Evvelen müdikân-ı devr-i e'îl ve emsâl-ı emsânen-i ubhet ve melâl hulûs ve t'ekâd ile an sarrâfîl-üvûd bu sefer-i pür-hatîrî refâkat-ı mülâzenetinde böyle karar-zâde oldı: ki her kanda ki merkebi-ı şeh-zâde revîn ser pa ve çarınuz tedâdr. Müfâh-ı devletler ola ki bu hüzet-ı kârân-ı em-şîr-ı elin'en tarik-i ubâdîyetde sebat-ekdâm ile iclâmından gayri bir nesre gelmez deye ügûk eylediler.

*Beş*

Köen şân mî pây-ı mâd serîst

<sup>129</sup> "Zevli akârinde keşî mütevekkilânıdır. Kârân-ı Kârim, Beket, 195

Veli-yi gû kerâmî mâcerâ ber terâsî  
Temennâ-yı şuh ra kî her hem zencâl  
Çer az her bâşerî kî im zencâl

Ve şeh-zâde-i kûm-yüb mevdin-ı şipâh-ı İslâm de illiân-ı nusret-eacâmı evr-  
i âsunân-ı tevakkülâ reî eyleyüb cümle-i muhlisün-ı devlet her veciblu rabûl-hatîr  
ve bu tarz ile lab-cürbân oldılar kî

Beşr

Za-Hak herîd mülâremî kî her çı şunîd mülâri  
Za-ebbâh-ı cihân-dâri heme hehter ez-ân kerî.

Ve ol mahûlde şeh-zâde-i cevân-îmîrî ol diyâr-ı kân-guzârlıktan bir cem'iyet-i uzvâ terîf ve müte'ayyün-ı bâ-inezârlardan İsmâ Beg ve Gâzî Fîzî ve Ferencî Beg kî Karasîh sar-hayletlerinden ühler cem' eyleyüb ol kişverin muhârisinde deriyâdan ubûr tarh-ı muşevve ve tarf-ı edoysı çıkırnâğı hâluz-nâk elmevâ şig olucak her mahallî cist u el ve diyâr-ı kuffârdan Çımpî Kalfası mukâbilinde bir ünlâh-ı cumhâr bir mahallî ubûr tayîn ve İsmâ Beg ile Gâzî Fîzîl muvâhhas ve me'zâr ve ağaç ve şoklar im gece bir sal terkîb ve arın suvâr oğlı deriyâya müteveccih ve casusluk vecih dâre reh-nümûn-ı müzüm-ı hidâyet ile Çımpî Kalfası kurbânide kemara çikub hâşye arasında bir küfir-ı sâhib-ı vakûl'e getürüb kayd ve heml ile sâle bindürüb avâlet ve muhubb-ı ve rahmet-i Rahmânî'ler vezide olan intisâ'ade-i hâd-ı murîd ile şir'at ve kîrmet-ı şeh-zâdeye mesûle oldılar. Ve ol küfirin bendin gıyâde eyleyüb rüy-ı müâyemet gösterüb mevzîd-ı mülk ve mâl ve cûh ile soyullandılar. Meslûr-ı muvâcibü'l-hâ, dâhi serrîşte-i kâyetüden kaç eyletikden sonra mâ-i emânî ile mevzîd ve mesâlî-i reh-nümûn-ı münâkîkünde derün; sâdik ve kelâmât-ı münâsib ile natık ve şeh-zâde-ı mulâtelâf-şîrânı bevedâricîğundan kulûs ekile ile muvâfık ve muvâfık uluk bu sıyâk İsmâ takrir ve beyân oyluda kî Çımpî Kalfâ kurb-ı havârisinde murur-ı eyyâm ile keşel-i hazûnîden hisânı muvâsîl bir uzlet depe icbâletî ve bir meretebe müstâfî elmeşâr kî emn üzzerinden barice-ı salâya ahtûlet ile unûs müyesser ve ba'dehu ubsen vezih İsmâ ol kişverin fetri emri-ı mukâmedir. Zira ahâli-i kalfâ unudâd-ı emn ve emân sebâbiyle muvâfıza ve ihtiyâden makâm-ı galîet ve müvâcibü'dü'ne. Çünkü ol küfir esirin bu tedhârî dil-pâzîrî şeh-zâde-i dîlînâ peser-düde-i zamânî mülmîn oldu. Hemün ef tevakkûf azîmâde sadk ile niyet ve havâsscan bur kaç kamesne ile Çımpî Kalfasuna tevaccüb ve muzûl ve ol casusân-ı sâhib-ı ferâsûrın musallî-i gûzârından vecih mev'ûd üzre rahd-ı estâ; ve tedbîr-ı ubur ve guzârda itâfak-ı re'y-ı kârdânın ile diyâr-ı kuffârdan sâhib-ı bânde evvel tarâca şur' ve bir mukdâr şigârler dutub zebt eyleyüb behâdîrni "kulû mîmna şunîntan halâlen tayyibin"<sup>40</sup> erârinu imtisâlen tedvîl ve postların sâlan ve devvâl eyleyüb dâhîl-ı azîmâden mukâtem bağlayub mesâlî kelek ve sal iki kî'e mekteb-ı mürekkeb tertîb ve her birni yürmüşer nefer-ı murd-ı mukemmel ve musalluh müretteb ve tedbîr-ı muvâcib ile silâhden derün-ı deriyâya revâze oldılar. Çünkü ecîl-ı mukemmel-ı rütbet-ı nebjvet

<sup>40</sup> Ehle cûğînî; gâniyetleri teneze ve halâl ulurk yığın... Kâr'ûn-ı Nâzîm, Fıfıl, 62.

ve mukâmet-i ve'iyedir. Elhette sarı-casâr-ı nihâsi bisvârdır. Ve mucâhîdân-ı bîrâz cengden kırk merd-i ihlîrle Ak Sargut ve Karanğınoğlu ve Kara Tınârtaş ve Kara Husanoğlu ve Ağca Hüca Ali ve Bolahânedoğlu ve sâ'îleri şeh-zâde-i cevân-bâht ile bîst-i çân-fesâh ve bir merkeb-i ühere suvâr ve bir merkeb-i dahi çark nofer ve ser-huy. İleri Hüda Ubeg'î ve İce Beg ve Cüzî Fazal ve Evrenos Beg suvâr ve ittîfâk ile mütevekkilen alellâh deryâya nimeveceh ve tarîk-ı cihâdla i'timâd ve tavfîk-i Rabbu's-sabâd ile cümle-i guzûya rû-be-rûh oldular.

*Beys*

Ten u cut ru bi-gurî-gâr'ı şipâr  
Tü devletde: bu-kurb-î devlet bâr  
Tâ'î

Ten ve cutu Cezâb-ı gurî-gâr'ı şipârîş eyle, karâ-ı devlete semâ tam vereler.

Ve ol mucâhîdân-ı merdâne bu ittîfâk-ı muhşîsine ile bir çeb-i zulmanide bedrak-ı hidâyet-i Rabbânî ve reh-nâmânî-i mîr-ı Mâslimânî ile Hzretü Nâh Nebî'nin zulâmîyetinden istîrâdâd ve istigâse ve işret ve bîşeret-i dîldârâ. "Fe-izastevyele cütü ve men mâ'ake ale'l-lükkî fe-kâjîl-hanzulihüh"<sup>47</sup> hüsnüme ol nümû dâr-ı seçîl-i Nuh ve misâli-i selâm-î hitûba temakkun ve selâm de neyese ve zimâm-ı mesûkîbîler-ni rûbâ-ı şuk ve ihlâs ile bîrkime peyyeste eyyeyeb çây-ı deryâda nesâm-ı subh-î selâlet-i edâ-yı dîl-guşâ-yı nasattu hîs-sabâ-yı keştî-bân ve serğ-i hâd-kâm-ı hicmet ve alây-ı meşebbet nesâyîr-ı: me'âcîz üze nümeyân oldılar.

*Lâ' narem.* Öyle leyte-j zulmanide ü-tarîfât-ı ayrı ol mesûkîb-ı sehâbe: kasîd-ü-meddîr-ü me'hâr-üşâ nesâm-ı seyyâh-ı eshârîn tasrîf ve tazrîk ile ol deryâ ya zıhandan sâdî-ı selâmle keşide ve zevk-i hayât ol mu'âber-ı hüsnüman mu'amerâna resîde eyleyüb leğen-i suhr ve tecellüd ile kanâr-ı bahce vüsîl ve ittîfâk-ı tavfîkâdan Çimrî. Kâ'îsî mukâmelânde sehîbe nazîl ve ay-ı tarîkide hidâyet-i Halûk bî-çân ve ol şâh-ı reh-nâmânâ kutavuzlîğî ile kal'ân-ı medhatine reh-yüb ve misâl-i berk-i hilûf kule-i kal'âyı ahcag-ı su'ûd ve mâncud-ı sebîl-i şühîk olan ser-ı hîzârda süret-nurmâ-yı zuhûr ve nâht-ı hâb-ı üde-ı keltürin ayrı-ı gâfletinde ebsâb-ı bünyân-ı üsmânîyâ güçâcî eylediler. Göyâ ki müşşîkânâ kâfir-âile-i ikrâklerini sıynhî-i şam-ı pür-zâhandan tîre ve tîr ve güyet şekîvet-i edbârlarından ol ehli pendârâ âvîne-i hayâllerinde bu süret-i vâk'âda dahi emr-ı muhâl görânîr idi. Ve meccîr-ı hâller âlâî-ı kadûnden neşî Hzretü Efkân-ı Mîrdak'ın selâm-ı kadîm-ı hikmet-nâzîm: nasdâkmes z: "batarâ'âhu âlâ kulûbîhim ve âlâ ser'ânîm ve âlâ ebsârîhim güçâvetî ve le'âum azâbîr. elîm"<sup>48</sup> idi. Mucâhîdân-ı ebîlî tîl-hâl misâl-î bulû-ı emlak-ı âcîl bab-ı kal'â ve itakâm-ı nâzîme resûde ve mâncud-ı hâb-ı şîr-ı selâf ol ehli-ı gâfletin dîvân-ı serme-î hücre-i kâşîde oldılar. Ve ol keffîr-ı magrûrân çesm-ı cehl ve gurûkm şûkr-ı hâb-ı mesûl ve zînet-ı sâhîlî ve pestîle şehîret-i

<sup>47</sup>"Ey Nuh! Sen ve beraberindekilerden gelme ve çıkar: "Biz zâlim adâletten kâfirân Allah'a hamdedâ" de Kur'ân-ı Kerîm, Mâ'mûr, 28.

<sup>48</sup>"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühümler işler. gözlerini de perde vurur ve büyük azâbı onlara yîndir. Kur'ân-ı Kerîm, Bakûrâ, 7

şant-ı çalınestü fâ gıflâr ve hâb-gâh-ı 'en-nuvvâni ulûl-mevlâ"<sup>43</sup>den âgâh eyleyüb sehlûl : medâr : lig : abdârın reşş-ı rüşâhıyla ol merde dâlâmı bâ'emi "en-nâsu niyâmın fe izâ nârl intabehu"<sup>42</sup> unâdakıucâ benûrûi gâflâten temide ve evvelen elî : hisârın sığâr ve kûbânâ salsile-i üserâ keşfe eylediler. Amma târîkâ-ı rûk ve murhâmel ve ikkâs-ı helkât ve huyânelerini müşâhât-ı kişven-güşâyı içün te'lîf-î hâte ve in'ân ve inşân ve mu'ayyibul-hâte ve bir kaçın; dâhî inostozhit-i Oranidvâri ve dil-dâr ile i'timâd ve mâberelerinde meve'd olun keşler ile mücâhidânın kendülere taleb-i imdâd için irsâl ve varub hemân ol gece Anadolû'dan üç yüz nefes gâzi gelüb inâhâk oldı. Ve üç günde İslâmîyândan üç bu nefes geçüb zabt ve nesk-i kal'ân âmâde oldılar. Ve hemân ol mahalde mâ'lûn ulâdiler ki Boluyır ve Ageu limânı mâ'burinden ki mâkall-i mezbûreye karibdir. Kuffârın keşli : sıyâm var eger ol eşrâr bu cemâat-ı mücâhede-şîbrin müdâfâ ve muhâsamâti dâ'îyesine düşerler ise mü'teber keşler hâzır ve ânâdodir. Pîl-hâlî Gâzi Ece Râgî bir emrâkât ile irsâl ve ol keşleri mâsâl-i berk-i yemânî atış-ı sûzân ile tumânen hükûter ve keyd-i küffârdan rahat ve emniyetlerin; mukarrer eylediler. Ve Çimpi Kal'ası şâhîsi ki te'lîf-î küüb inişler idi. Kulâ-ı sâyire tât-ı felh biragub ve ol mahalde karib Ayakonya nâm bir âher kalâ dâhî var idi. Çimpi Kal'as; akâbîsını reh-nâcâliyyân güzât-ı mücâhidân fırsat gözetüb bir gece bî koç perde-dür ile ol kal'ânın kurbünde bir doğın köşesinde pühân ve münende-ı Ashâb-ı Keşf bir gârda dâde-i âşyârdın nihân olub bir hengâm-ı şâm-ı meseret-encâmında ki fîde-i bahî-i mücâhidân tevîk-i ezeltıye-i Mennân ile misâl-i kevâkib-i âsumân bîdar ve ehl-i kulâ çeym ve ukî ve huşleri şarab-ı gâflâet ile hâb-ülûd ve medhûş ve gârlân-ı hamâr ve bi-hûş idi. Evvel tevessühde bedrâke-i devlet ve Çimpi hisârı atâlisinin ulferinden nâşî imdâd ve fânetleri ile kulâ-i mezbûreye dâhî istîlâ ve reh-yâb ve fırsat ve ser-pençe-i merdâneğî ve ge'vâi ile ve ol yerin küffârın dest-ı tasarruflarını muhâfâzâdan kûh ve şâhîsını serâser-ı lig-i zafer-penâh ile keşe ve inçâllerini sehb eyleyüb tûk-ı mâ'âlefe-i z'âh-ıyî hâmi buride-i samsâm-ı hân-ışâm ve muştericâ-ı emvâl-ı mâlâ kelâm oldılar. Ve şâhî-i Çimpi'ye dâhî imdâdları hasebiye hisse-menâ-ı garâmı ve müzân-ı in'âm eylediler. Çünki üç kulâ-i mü'teber; dest-ı tasarrufa dâhîl ve emân verdikleri müte'âllikâları ihtiyâten şeb-zâidenin mülki nâm Karesil'üne gsküderüb ol kalâlara mücâhidânın mühâfâzârı için eylediler. Çünki Rûmelî şehâsında üç menzel-gâh-ı hasin ve hasr-kordân-ı için dest-ı tasarrufa güzâta dâhîl olub her vesîle nühâl ve ikhâl-ı mîlet-î İslâm dâ-ı yâr-ı tevîk-i Râm ile ol ser-ı zemînde neğ u nemâî hâsıl ve geçere-ı teyyînes-î imân zülâl-ı şuyûl-ı abdâr-ı mücâhidân ile yevvâni fe-yevven inîlâ' ve uçûk-ı dirâhî-i küllîz ve işyâr ol kişvenin arasından istîlâd ve intidâd ve mesâyim-ı felh ve zafer ve gâziyândan irsâlâ' ve inkîsâ' buldı. Ol menleket-i ves'ûl-mecûlin fezâ-ıyî dil-güşâyı her rûze lig-i ahlâm sehb-ı mîklâm emânından hân-rivî-i cîflâr ile rum-ç-âh-ı gül ve ezhâr-ı bahâr olub seylân-ı dîvân-ı muşîkân ve eşârân mecûr-ı kesîrül-enhâ ve cuy-çâr-ı husûn-ı mâ'reke kâr-zîrde zafer ve nusratî dâ-ı şebvârde seyrâbî i tenun bolîdâr oldı.

<sup>42</sup> Fıkru şirâde kâr-şîhîr.

<sup>43</sup> İnşâlar eyleyebeler. Cîfâklarında uymalar.

*Beş:*

Şâh evân geşt dur-ân-bustân,  
Gûlbun-i İmâm ne-dîl âreslân  
Hunde konân genç-e-i gûl-zâr-ı dîn  
Ez-ferâh emân-e-î an meh-i nehî  
Kuş-e-i Râm ez-kef-i ân-ser-ferîz  
Bağ-ı İrem geşt ez-ân cûz bâz

### **Onaltıncı Hikâyet**

*Şeh-zâde Süleyman Paşa memâlik-i Rûmel'ine kûlî ve bûkâ'ının gazâvât ve fâilât ve kânunhârâ ve Geliboh ve mevâdî-i vâpîrînâ teşhîrüne ve âhâd-ı mâfî ve gâvîyân memâlîkine muvâfâk olmağın beyân eder.*

759 (1357-1358) senesi şulâunda Şeh-zâde Süleyman Paşa ol görûh: me'ârik ve meğâzi-i gâvîvân ile Rûmelî serhaddinde Kasaba-i Geliboh'un mu'ber kerhünde mehbâl bulub leğkân-ı dil ile ulâ'î-derîmî mücâhelen-i dil-âvurînceye İsdâm-ı tam ve kışver-güşâ'nı ihtîlâm-ı tetmâm ve rûz ve şeh münemne-i şehîrâzân-ı şikârî kuffâr-ı hâksâmın şurub üsm-i unuzârların erâkûne-î hâk-ı helâk edeler rû. Ez-erimle İmrî kâfîlâm hem-sâyelerinden mülûk us-ı muşrâkûmdan Kânunhârânda Mâlikânâ nâm bir hükim-i nâm-dâr Geliboh tekvâriyle kurb-ı çîvâr haselâyle yek-dil ve birhâcletine muvâfâk olmağın muvâfâk gûl-zâde Übbî meğâzi dil-âvurîncüde bir cemâ'at tîzîl ve gâzi ve Kee Bağ'ı şipehâk ve Geliboh kerhâkîyle burâgub hâk-ı şâh-ı şîvâr-ı me'ârik hâkim-i meşhûrın kemâl-i şerâhînden hu-gâyet müte'azzi ve Geyvân-ı mücâdelesmeden kemâlî şeh-zâdeye arz-ı şikâyet iderler idi. Zâr üh-î İslâm diyördün ol tarafı guzâr edâiden beru kâ'îniye bir görûh-ı mekrûn kerre-süğle ile güg-i divâne gîhî ehl-i İslâm'ın mârâzı girâkâr ve makâm-ı huzurde olub us-ı bir pân ceng ve müdâfâde kerhâl ve meşhûd-ı hükümetde hâb-ı nakat görmeyüb cemâ'at-ı gâvîyân dâbâ meşhûrân mârâkeden bu kadere guzâr-ı İmâm-ı tevsen-i cülâ'et eylemeyüb İslâm ol bi-din etrâf-ı ehl-i İslâm'ı câ-be-câ şeb-hûn terki gâret ve ervâ-ı mekr ve hîle ile kasâret ider idi. Şeh-zâde-i gâzi hammyer-i dinîye ile ol müşrik-ı bâ-husret ve kâfir-ı pür-âsâretin mâd ve tesâdüde delîl tedvîrküne muvâfâk olub bir gün sül-gülle hisârdan hîc-i huzurde râh-ı amed-güderi mekr-i mansûre ker kasâdan ihâta ve şeh-zâde dîhî guzârdan bir cemâ'at ile bir mahûdâ pînhâr ve ol kâfîrın kalâdan burkânâ mu'tecâssâdan der-şemin ve ol dîn-ı kârun-ı mahûd uzre İslâm'ı kasd-ı iznir ile hisârdan mu'ra çakub şeh-zâde-ı âlî-nejâd dâbâ kemîn-gâhdan livd-ı mübâriz ile mukâbele ve sâyir guzâr dîhî edet-ı mahûd uzre cevârib-ı erbâ'sun ihâta ve İmrâf-kâfayn râh-ı fidârun avâlik-i üğ-ı abdâr ile mesâdîl eyleyerek gâdîler. Ol kâfir bir keşer-ı rûzgâr her ne kaşîr kalâyâ dâvûl ve talâssun ve muhârebeye su'y eyledi ise ol gâvîyân-ı şîc-i dîlân-ı mefîn-ı bî-îmân hân-ı üstûvârına tahassurdan mukaddem anı mahsûr-ı estâr-ı şîvîl ve mîmâbâ peykâr eyleyüb tîrîcîl-âvâde ol müşrik-ı pür-umûh dâm-ı intikâmı girîtâr ve tamînâ-ı leğkerin zâvud idlâlinin solâs ve iglîlîye desâ ve gerdem-beste şeh-zâde gâzînin huzûruna rûzâr eyledüler. Şeh-zâde dîhî ol müşrik-ı müldârı bûb-ı hisârdan guzârlub teslâm-ı hisâre emr eyledi. Çûnkî muvâfâk-ı

ı husâr hükümlerini hâr ü zâr ve kendü a'mâlinin işğâline gâfirân gârdiler. Âşû-ı ecîzâr-ı devlet ve helik-ı sâpâr-ı bâ savletini tahkik eyleyüb iz ve cularına emân isteyüb kal'â ve burc ve burcum kullân-ı ehl-i İslâm için ârûsî eylediler. Ve ol şâh-sâvâr-ı zafer-şûh misâl-i huşûl e kemâl-ı evvâr derûn-i hisâr-ı felek-ı ecîzârı edyâr kâr-ı edirgâh derûn-i kışvâr-ı mezbûr-ı ervâ'-ı bîd'ât va mesâ' de merhû olmağın şeh-zâde-i âh-mukâdîm ve mücedhidân-ı sâhib-ı ikcâr-ı müştâkân-ı bâlâm der'âyîn ve hazâyîn iğtîsâm eyleyüb süm u zer-i hi-hisâbu etâfik oldılar.

*Beit*

Çû şâh-ân-ı er-utâ'î gâfirân sene dîd  
Çit deryâ-yokı değ-i pür-gene dîd  
Her ez-zerkânî her ez-lâ'î u dur  
Her cüm-î kantârîn kerî pür  
Zî per-gâri avrâ' ez-beh-î şâh  
Kî gâret nekunâfî der-nesa günâh.

Hâsılı şeh-zâde hayâl-i hayâl-i tesavvurdan birer gâriyine fâyz ve müberrât-ı dâir ve hayrât-ı dünyevî ile hâsîz oldı. Amma zikr olunan emân ve nefâys-ı nûsevânıyî katâr der-hazîne eylemeyüb em kesim zümre-i mücedhidânâ ne'î ve n'ân ve darhûn ve dînâr-ı kantâr ve lû-vâr de hisân ve krân eyledi. Ol şeh-zâde-i âh-hicretin fütûhından nak olundu ki, ol gazâda bir mertebe süm u zer-i meşkûk ol kullâr-ı sâhib-ı me'âjân kazâyından mülîk oldığı kârâr-ı tula ve nakle her mahzenin derânında nazâr-ı hâs-âmından gâriben-ı gü'l-ı sâri musâlî kendân ve nurâyiân ıd. Ve şeh-zâde-i âh-tebâr sâh-yî şokr-ı nûsâ'î Perverd-gürî mücedhidânın emre "ve ehşin kemâ cîserallâhu deylek"<sup>10</sup> mezmûn-ı sadâkât-meşâh ile âmil ve ervâ'-ı tuhâf ve telâfikden hazîne-i hassını naklûdu eylemeyüb hisâr-ı ehl-i kemâl-ı pür-kullâr-ı der'âyînıyî nakiyâl ve muhibb-ı fukarâ olub ehilulâh hakkında sâhib-ı rûkûd olan mücedhidânın sâr-ı rûbârlarına süm ve zer-ı merkânı sâhib-ı nezâr-ı de mesâr ve fukarâ ve mesâkinden imtefâk-ı ikâm olan bîkeslere îsac eyleyüb buyurdi ki

*Beit*

Zer-ı hisân east merâ geşer-ı der ve besî pus  
Cevherâ bud kân-ı kâh-rubâiyî kem gû.

Ve bu me'âyat-ı emân ve gâriyî-î kübeşân müdânetinin edâ-yı şokründen sonra buyurdi ki bu kâb-ı siyâdet-pendâ berde heliyye-i ehilulâh. Misâl-i olser-ı şâhî şokr-ı âfâc-âmîze nihâde ve olâde esbâb-ı ser-âfârî ve kâm-kâr-ı câhînin ki mâhze-ı atıyye-î İzzâdu. Vesîle-ı muhâbbet-ı hîka-pûşâm ve ta'dâc-ı ehl-i temîd ve erbâh-ı mârifet ve Nevâcî husûsın ol hüsrev-ı uskân-ı mülk-ı tûkkâ ve hüfvend-ı mahakkik-ı kâr-ı mücedhidân-ı tarîk-ı levâcî Mevlânâ Celâleddîn Rîsî (nevverallâhu sirrân bi-sirrân Eûku leyletin ve yevmün) bereket-ı izâletinden bîcâze. Zîra şeh-zâde-i sâhib-ı ta'âret bu parâ-yı ekberâ azîmeti

<sup>10</sup> Allah'ın kâim yaptığı gibi sende iyilik yap. Kur'ân-ı Kerîm, Kuvâ, 77

vaktünde merdân-ı râh-ı Hüdâ'dan sa'vet-i niyyet ile istü'f ve istür'död-ü hımmet etmeğin mevânâ-yı müştâk-ileyhîn lâriki aliyyesi fukarâsınâ: kisvetler olar. küle'k-i nemâdin i zerrinî mukyâh dervîşından birisi hedyye götürmüştü. Şeh-zâde i hâlis-nihâl dahi ul küle'k-i fakrî ki tae-i fâh-ı selâtin-i pür abîhâcdir teyemmün ve lefe'len

*Deyi*

Çühûn ra be-dest-ı tasarruf dîhîn  
Çû ber-fork-ı el fuku fihri nihîn

diyerek husiyet-i ihlâs ve sa'vet-i okadetin sebetsizle hemdîn e küle'k tuler-i penâhi peymânî-i sâk ve ihlâs ve izâzenen zerr-i hâlis ile mülkemmâl ve tezyîn ve cümle-i mukarrebân ve muhterâmînâ birer dânesi tae-i zerdûz tuzîn ve muntâz ve kenûc refâkati olan mücâhidînün sordârların: kenûb ile hem-zâde ve izhâr-ı muhâlasat işten aşşerini dahi âyân-ı mâ'nûl öze zerr-i hâlisden birer küle'k ile ser-re'âz buyurdu.

*Deyi*

Mülk ü devlet z: dil-i zinde dîrân yâdân  
İlar er-âlim-i mü'tâfe ber-hâhem kerâ.

Ve nakl olunur ki o zamândan bu anâ gelince pâdişâhın-ı Âl-i Osmân ve buzdân-ı sâhîb-i umvân âyîn ve âletü pişide olmuştur ki: nemed i selûs zerdûz ve mukayyerâ muskût deyi tesniyye ve mîr-ı servetin ol cüc ile mu'ayyen ve libâs ve kısvetler: Hazretî Mevlânâ'nın dervîşleri kuvvete teşâhîl ve bu kâzân husûnet ve cah-ı dünyevîyye ile kendülerini sâlik-i myâzmondân-ı fukarâ-ı mânevîden ad ve meymetel-ı kinnet ve bâreket-i hîzmelî dervîşân ile yevmen te-yevnen bu hâmedânın efsâr-i saltanatı küle'k-i devâzde terk-telek olmuşdu mu'alla ve berter ve eslûf-ı velâyet ve adâlet-i ihlâs ihlâfîzân dâcülâ'î-îler ta'le-ı aşşâr-ı Hürşîden enver oldu şuhârâ mîne'ş-şems ve çâkerân-ı kemal-bestelerni mu'ârik-î köffûl-tulû'un saf-şiken oldukları ebyânı mîne'l-îstîzâz. Ve her bir memâlik-i Rûm'da fermân-îdî-i semâdî ve kayastî-i hîlâd ve benâde-gân-ı zerrîn-kemal ve mutassa' küçâhların cümlesi serlârân-ı usâkir-i gazâ ve cihâd ve sipeh-sülâret-ı mücâhidân-ı erî-i kâfir ve ihlâk oldılar.

*Deyi*

Eğret saltanat-ı fokr in-belçend ey dil  
Kenderân-ı mülk-ı ta ez mâh bud tî mâhî

Ve şeh-zâde-i sâhib-ı cevhare çâmle mevlîyân ve amârdân Galibak memâketinin tarâmı, ki Fîlî'nî nâm hükûmâtı müstakarrâr: müsalâhat ve müyesser oldu. Ve şeh-zâde: gayyûr teşker-i istîlâ'le deryâdan ubûr ve cânûb-ı Rîcneline mîrûr itdikten iki ay sonra hükûm-ı cuscâf ve mîngîrûr kuvvet-i indî ve teşker-ı pür-dâlûlâne tîmûd Le tîfî'e-ı mücâhidân: sâret-ı zâhede kalîlûl-aded görmekte deflerini ârân mülûhaze ve benâen-aleyh teşkerisini çem' ve mukarr-ı hükûmetinden ki Çeh-bâhî dîr: çelt-zâde-i çâri ve sâir gazâet-î istîlâ'n sîsi kuşlânı azîmet ve şeh-zâde-i sâhib-ı gayret ber-hoseb-ı zarînet gızâdan kalîlûl-aded buhadîr ile ol küfîr-ı



hoşbini mukâbele ve mukâbelde ishkâbî eyledi. Çendan ki nazarı sûret-i beyri müşrikân-ı horbî ve le'ne zâuresi mücâhidânı din-i mübîn mâ'dûd gördü. Fe anma kalûb-ı mu'minân vade-i sadk-ı "hâzî yûmidüküm Rabbüküm bi-hisâseti dîlûfîn mâ'etl-mülâkati müsevvinîn"<sup>41</sup> nâss-ı kerâimâ nazhar olmağla ta'divâr kîler ki

*Bev*

Dos: gû yar şev u etimle cîhân düşmen baq  
Baır: gû pöşt şev u rûy-i zemîn teşker gir.

Çünkü tekâbül-i safîeyn ve telâkî-i fiteyn biricileriyle cenq ve mukâvemetü mübâyeret ve rûz-i şub müstârebeye ikdim eylediler ki arsa-i zeminde o güne ceng-i azim dîle-i hayâle zümâyân olmamışdır. Anma mu'âbedet-i avr-ı Rabbânî ve müsâ'adeti cürüd-ü emlak-ı mülk-î rûhânî ile cânîb-ı mücâhidânâ şüübâl-ı gaybî sûret-nâmâ-ya zühûr ve hasun-ı mağrûr teşker-i kesir-ı pür-zür ile mukâser ve mukhûr olub hakîm-i mesfûr bezar gîlve müşakkat ile meyân-ı mar'ekuden mü'câm ile fidâr ve esce kâffâr kayd-i helâk ve levs-ı esâd-ı ekhus "müvâzel-müşrikâne necsân"<sup>42</sup> nazmânâ taze lûğ-i gazîl ile mülk-i vacûdân pâk oldu. Çünkü Geibolı Kafasına tahassun ve burc ve barî-yi hisârı istivâr eyledi. Şel'âdde-i muvâfîk ol kâfir-ı müstevsin akîbinden mübârizân-ı dîn-ı mübîn İce Heg ve Fâzîl Gâzî'yi müvâfîk idyân ve kalâmın feth ve teşhîmî anıların müde-i dilâveretnessine telvîz ve memleket-i müzâhîre muâmen kerâfîlere sipâriş eyleyüb ol mübârizân-ı müvâfîk ve hâhâlicân-ı yugâne dîht eyyâm ve leyhî hisâr-ı mezhûm teşhîme hürmet ve tevaccüh ve memleketin cevâib-ı etbâhı tevrişe darb-ı gıyâs-ı merdâneği bile gıyâsda ve andan fırsat ile ol vilâde hâlâ İce Ovası demekle mevrûd olan şehrî müşahîr ve ol zamânâd il'âlân ol vilâyet-; müvâfîk-ıleyhâm ismiyle meşhûr mukâkerdîr. Ve bu sebeble görsle bir mahalli teşhîr ve müdâr ve hisâde vâkî' küffâr-ı lâimün çeşm-i cihân-binâleme hâb-ı rahat hürâm olub galebe-i mücâhidân bir meclûbeye hâllig oldu ki me'ber-ı deriyâdan amed-şûd-ı kaşlîbânî ve tarâf-ı ber ve bahâden ol mukhûrlerin mezhâd-ı ma'âş-ı varûdennî külliyet ile müvâfîk eyleyüb 760 (1358-1359) senesi şühûründe Geibolı havâsı ve Kumubîsân ve Klûkonvânın memleketi bittemem idrû'l-İslâm ve cen'iyet-i müvâhidânî ve telâhuk-ı gıyâb-ı mücâhidân mevdûk-ı salâ-yı amr-ı "udulûha bi-selâmin"<sup>43</sup> oldu. Çünki hâkim-i mesfûr etrâf-ı hisârı asker-ı müzaffer-ı İslâm ile malsûr ve ağız-ı hükûmetin arsa-i mülk-ı mehmûmî gibi kntz ve girdi ile mağlûb ve meksûr olduğun mü'âyene eyledi. Memleketinin meâl-i hülî hulûl-; sipâh-ı acıla keşile ve akubet-i emirdi rûz bir keşte-i küffârın nevbet-ı uhîlâl-ı şimûl ve memleket ve mâlîna zevîl resâde müşâbede eyleyüb bizzurûre salih ve istislâm ile kerâhîyi varûc: hâkîkat hakîsa dâ' "ve taça necd bi-re'sihî fekad râhiha"<sup>44</sup> vâfî: necd taz bâzîe i katîden me'men-i necdî resâde olmağla safî olub memleketi teşhîm-ı izbrayden mukaddem bir cem'âtın

<sup>41</sup> "... Rabbîniñ nice aşarlı baq bir selâhı imâd edesizdir. Kur'ân-ı Kerim, Ah İmran 123

<sup>42</sup> Şüphesiz, müşrikler necstir. Kur'ân-ı Kerim, Tebe, 29.

<sup>43</sup> Courtois ve İsmail içiniz. Kur'ân-ı Kerim, Kat. 34.

<sup>44</sup> Kendini kurtaran âzredir.

taavuz-ı tayl-ı rûy-i asâbîden tarâf-ı ehli telûbu teslîm ve ser ve mâl ve cîd ve rûhînu vana-ı kâil ve Cser ve gâretiden tahîls için a'yân-ı devlet ve usûl-ı memleket ile mînevâl-ı meşrûb uzre muşâvereye kucar-dâde ve peygûn-ı emûlîyâtînu ve kelâmât-ı mütezarrîfîne ile Ece Beg'in tarâtına ferîstede eyledi. Anka ulâi talu-ı kâil her vecihle mütâsîb-î sâfîhu mülk ve dîn görüb tafsî-î afvâh huzûr-ı şeh-zâdeye arz ve faysal-ı emrî bevelininde devlet mütâsîb gördüleri ki tekvîn-ı muşâr sîr ve sugîr-ı mülki bîsârî hudûdan-ı çeh-zâde-ı kâim-kâra sipâriş ve temum-ı re'âyâ ve şikkûn-ı memleketi afâ-hâihî birâğub feridisi avâhî ve levâhiklerle keştye sîvâr ve İstânbul'a teşevvüh ve hürşân ve hum-kışanına müllöhik olmağı ihbâr ve çünki ul memleketi muşâr ev'ivâ-ya devletin vâkî-ı muşâhînce müvesser ve Fejhûlî ve ma'her-ı meşhûr ehli-ı İslâm'a musahhar oldu. Cümlesi edâ-yı çökr-î nîmet ve feth ve muşârî zebûn-ı sîdk ve ihtlâs ile tekrar eylediler. Ve çeh-zâde-ı âli-bânen dâli Fâzâli ve Câzî ve Ece Beg'in emr-î mezhûre zuhûr eden ihtimâr-ı mu lâ ke'dm sîhâd ve vâhîdlerin müvâzâtı zamanında el memleketi tarâf-ı levâlukyle anka teslîm ve tevsi-ı ansâ-ı İslâm için ol iki muşârîni sîpeh-dârhik ile sîire tokdüm buyurdı. Ve muşârın-ılevhuma dâli vâkî-ı velâfîna ilçün el vâlâvede müstakillen vâlî ve feth-ı mekûmdarı sonra müdde-ıll-âm-ı ma'her-ı mezhûr-ıni hükûmetinden tevhîz-ı urbed-ı cihâd sarf-ı makûd ve say-ı nû-mahsûr ile meşhûr-ı üfûs oldıkları ul'e-ıllakkâ. Ve ol iki gâ'î il-selâillâhın mezkûr ve mezarları ol havâide vâkî' ve türbeleri me'af-ı ehliullah ve mezarı kâife-ı şhâdullâh'dır. Ve memleket-ı mezkûre diyâr-ı Erânk ve İsmâniye Rûm'un ma'berî bulke emâle memâlik-i şark ve garbu mâlûmdur ki dergû-ya Rûm ve Bâhr-ı Freng ma'berâdir. Ve bâ'debe dergû-ya şîmâle müstâsîl ve İstanbul Bağzândan ve cânih-ı kerûb ve garh üze Gelibolu'nin "İncure'ül-bahreyn"<sup>119</sup> vâkî olmuştur. Ve bu halicîni ma'şâyâkımda iki bâhr-ı azîmîn me'mûr'î edîmîb, şîmâl ve tarâf-ı şarkdan Şehri-ı Kostantînyûye ve Kele ve Kiran taraflorına ve Erâk hudûdına ve bâ'ebhu tarâf-ı Rusîa memâlehi olur ki akisimî mübteyni berrin üç parçlık mesafede ki müvâzîsî elteş mü' aridâd-ı zebân-ı bahreyndür. Ve hicar ve kavâfîl-ı emsûr-ı Arâb ve Acetî ve memâlik-ı Rûsîelî ve Erğûnis ve Erâk ve Bağdan ve Çeh ve Leh'e ma'ber-ı mezbûr-ıni ubuz edeler. Ve her bir keşî ki edâ-yı mağrîb-î zebûn ve diyâr-ı Mîsûr ve Şâmî ve temân-ı Frengistan dâfî Erîyey-ı memâlik-i mezkûre ve rûd pâr şîmâl ve Kele ve Kiran'dan ve memâlik-i Rus'dan vâde eyloye, yine zikr olunmî mu'bedden güzerî mahfîedir ma'her-ı mezhûr-ıni teşhîzî memâlik-i Rûmetîniñ kilîl-ı fütûhî ve gayri zâttıdır. Ve ubûr-ı sâ'îkân-ı meşâlikîbî hudûdinde ekser memâlik ve il-İlâzâ bu selâ-ı ma'berîni har nîm-ı meşhûrî Kilidolbahrdır. Ve bu kıyev-ı edîb-ı mezhûr-ıni "ve lehu" ves'îer'î-münçâta fîl-bâdîi selâ-ı "ân"<sup>120</sup> mâ-bey me-müfûs-ı dergû-ber ve mülûk-ı her diyâr'dır.

*Li-müvâfîhî*

Ber her ki tu gûyâd kâf-ı ekâil

Zîn mülk ne'atid feth-ı imâil

Şehri ki me'âr-ı bahr ve berrîst

Li-keşer jûr zî-hav'î u şerret.

<sup>119</sup> Arve ve talu mülki iki denizi birbirine kavuşmamak üzere silindirdi. Kurtuluş / Kırın, Kâzım, 19.

<sup>120</sup> Dede'de vâkıya değir gibi konular Otundur. Kurtuluş / Kırın, Kâzım, 24.

El-di Malkûta ve İpsân demekle ma'rûf olan şehirlere ma'ber-i müşâre ileyhin zümân-ı sarâcat-ıkturânlarında İrevza-i Jârü'l-İslâm'a dâhil oldı. Ve şeh-zâde-i nihûn-güşâna eyyâm-ı sarâdet-encâmında ketûyib-i cümûd-ı gazâvât-ı muzaffer-üftâ-i bilâd-ı akkâ ile Hayrebolu ve Çorlu ve aşvâhileri cânubine yılmıyob Tekrâr İdağı köls-istânında ki mu'fik hüğ ve tîğinin matâfi idi batı kılâ ve bilâd dâbet-i tîğ-i edîsâ dest-i mücâhîdân-ı plâr-istihâd ile guşâl ve tehrir ile ekser ol mevâdi ve köh-istân-ı pur-huğ ve bosan enli anâna mu'fih ve musahhar ve kâzân-ı akkâr ve emsârda emvâr-ı yemse-i eglâm-ı İslâm âşâr-ı pernevî dâni Mûcümmedî (ulayhisselâm vesse'âm) ile müdâhasa ve manevver ve gün be gün feyh-ı ebvâb-ı bilâd-ı kullûr ile-i devlet-i şeh-zâde-i nâm-ârnı müvesser olub altı sere a'vâ-İttisâl mesrûd-ı evâlet-i din-pervezi ve teslîm-i bilâd-ı mesûkin-ı kayseride istisâl ve müdâlet-ı mezburâda lâ-yecâzî nevâ-ı nra-i Mûsâlinânî ve İazyk-ı giribân-ı muşrikân-ı canî vezîyit-i iclâd-ı merdâneğişi iorâ ve yes men fe-yevmen o'dâ-i din üzetine güllâ ve fîruz ve mâncâr-ı âf-ârnı cihân-tâb diyâr-ı düşmen üzre müstâfîl ve alem-ârnâz oldı. Vasîyyet-i dil-âvecâne ve âvâze-i merlûndığı bir rûbeye halig oldı ki memâlik-ı küffârın cümlesinde işihâr ve me'ârs-ı mübârizânda kemâl-i istihkâk sâpâhgirliği taahhüd-i uhli cûh ve celîlân kârnâda intihâl bulub genden-keşân-ı memâlik-ı küffâr şehri-i lig-ı kışve-güşâmsâr, ser-rigûn ve rûd-ı mu'lik ve ser-keşân-ı memâlik-ı Rus ve İngûrûs ve Las ve Eflâk ve Frang ve Bulgar perden-ı istisâd ve ol merd-i meydân-ı vezîrân temâşusına korib ve baîd mezzâreye erdâhlu ve nevâ-y: şerket-i şahâsi yânisî hrâm-ı ricâlullâh ve meymeneti hâsiyet-i ihlâs-ı "men kâle ilâh"<sup>11</sup> ile sâruktan sennâya efrâte oldı. Ve zamân-ı kışve-güşâlgûmân mesrûd-ı ecclâk-ı küfr ve İslâm'ın ittîfikte'le budet ve sânisî yok idi. "Vallâhu yâ eyyühâ be-nâsâhâ men yeşû"<sup>12</sup>

Arabi

Vîlâkı A'lyyin ale'l-âkrânî izzen ve nîfâten  
Ve nasren ve islâden ve zehvâd ve dîalharan

#### Onyedinci Hikâyet

*İskân-ı ikbâl-i Sîleymân Paşâ'ya qum'l-kemâl-i isâbet ve ol şeh-zâde-ı guzinin cemîli bâ-kamâline zahân-ı çeşm-i zamân ile âfât-ı seb-i kîr-veftâr-ı devrân zâvâ-ğâh-ı âcâkleh-ı esir-ı kâhîk ve şâh-hâze-i mih-i hüner-âşîyânın parvâzı ve ma'neke-ı havâsim-ı katfîvâfe kendânîh kerâmet-i kerem-ı vîlâkânâyi beyvâ ider.*

*Lî-mâcâli'fihâ*

İz-gerdik-i çerâ u mührîbânîg bî-terâs  
Ve'z-hânde-i sâhl u şâdnâreç bî-terâs  
Kur-âer-i ruh-ı tu bî-hâdedî her sâhl  
İz-giryâ-i şom u rûz-ı fâtlâ bî-terâs.

<sup>11</sup>K m Allâh'ın ekure . . .

<sup>12</sup>Allâh istihkâmî yârdımıyla gü'âncâr. Kur'ân-ı Kerîm, Ali İbrâ, 13

Bu dâire-i nih-perkârın hem-vânı muktezâsı ve âdet-i tecellidü evlâd-ı sipîhr-i devvârın temeddüd-i cedidân-ı tayl ve nebân-ı iltizâsı böyledir ki eğer bir devletin şemse-i rüyeyini meşrik-i fîrâden talât sa'î ve behrîzi ile nâmûndir ve nihâs-i nihân-ıfîzîni zirve-i nûrân-ı-nuhârda dâde-i ulû'l-ebbâna telâf-i ervâr ile bedîfâr uylay. Kibletle hîr-i vîsâl ve gurûr ve dâire-i nûfû'n-ı-câhâr taze ayın kemâkle iken zahîr-i çesû-i zevâl resîle ve tûy-i ebâb-ı-bânî mağrûb-i utûl-ı âfâkâ zerd-i zir hîle-i sıyah keşide uy'er. Felek-i ikbâlîte kang: hilâl cemâl-i intilâyı kemâl ile mertebe-i hudûv bûlîğ oldu ki der-akâb ruc-i kuzûfından mehk-i zebûde noksâniyet-i melâle reside ve kang harşid-i vâfirin ihtûvâ nihân oldu ki nûrân-ı şuhûr-i devrîn ile bir gun bu zümân-i bi-simön gel'e- kuscûf'dan cebîrine deg-ı sıyah keşide eylenmedi

*Bev*

Girdün der-âf-îlâ inâyut gor tîşüned  
K'âhîr çû subh-ı evvoley endex bekâ ne-kerd  
Nakdi nedâd dîzu ki hali degel ne-kerd  
Nakşî ne-bîhâ çarh ki üher vegâ ne-kerd

Bir mukbil-i kâbilin ki gurû-i çarrî-i ikhâlî misâl-i hülli-i mişkât-i sipîhr sefû'z-zevâle şar'ı şeh-ıfîz g'bi zirvân-ı mesmûd i enb ve celâlede telâf pertev-ı iekâl ile hadr-ı übbâu gibi nâmûyün ve bu tîyre-âfîne cûşûnûn pâs-blakâmı ve bu hükkûn-ı pîr-âzerâvân üğeh-bârlığı için süzûn ola. Der-akub bed-mâhri-i çarh bir balâne ile tâbey-i çerâğ-ı ânâllî ma'raz-ı noksânâ resîle ve kem-âdî zamâne birle mehkâk-ı zuht'e-ş-şû'ru keşide olâr.

Kısca: Nûrânın 761 (1359-1360) senesi şuhûrunda şeh-zâde-i mâh-sana sâlonat-ı menşâ Gâzî Süleyman Paşa tertîb-ı "yef'alullâhu mâ yeşâ"<sup>144</sup> ile umûr-ı fursat ve az-ı müddet kışver-göşâlık ve din-puruzluk ile bezir hatîrde içdâm ve diyâr-ı kâfirî nîze mütlâk ve hükkâm-ı şâhîbe: rûmîni mekûlîd-i memûlîki zatıyla mâile: merâm ve sipâhiyân ve muâbedân kesret: şîrân ile hürûmen bukâm ve müsteğrik inşâyân-ı tam oldılar.

*Lâ cerem*, hüssâd-ı kur dul bânîçe nazm-ı hayret ve çepm-ı teaccüb ve gayret ile evvel-i taze-nihâl-ı bağı übbâdu tantana-ı câh ve celâlini istîsâr ve huâs-ı sâlk mücerâ "el-aynu hakkun"<sup>145</sup> muktezâsınca cemâl-i âf-âkâ-ı şevket ve celdi ve zâvân-ı çepm-ı zümân-ı guldîr ile mâh-ı nûhârde-i şöhûresine noksân ve zevâl unqatûb şâh-sâr-ı omr-ı nâzenîni: mânevîde-i nihâl-i hümâkle ve zaifû'l-hâl oldu egerçi mâh-ı âsâmân-ı devlet ve câh bez-muktezâ-yı az ve gurûr ve cevâmî şîrûb-ı şehâb ömr-ı bî-sehâdan gâfil ve sur-mucîvî-i eyyûm-ı zamteganîden zâhil idi. Zira zümân-ı hülli-i ecel meşyyet-i fîlâk-ı kaza ve kader ile mukadderdir. "ve mâ tedrî netâstn mâ ne teksîbu giden ve mâ tedrî nûfâstn bi-eyyi ard-ı temâ"<sup>146</sup> anıms ol yeh-zûde-i cevân-bahl ve gâzînin saâ-yı cevher-ı fîrât ve zulûk emûr-ı şîne-ı şîrâfînden zamîr-i memîrînde bu gun bu mâna silve-zümâ-yı zahîr oldu ki ânce-i

<sup>144</sup> Allah iltikâfını yapar. Kur'ân-ı Kerîm, İbrahim, 27.

<sup>145</sup> Nûr-i hâcîr.

<sup>146</sup> Kimse ya'ın ve koranacağı ve nerede bîtağiri bilmez. Kur'ân-ı Kerîm, Lokman, 34.

şarâdette şar'at-ı seyr ekseriya utûl ve zevâlin arzî âfretinden müştüdür. Nitekim bestan-ı cihân-ı, tamide müdâli-i serâtin-nümâyâ luğât-ı afât-ı basâbu ve huzânî ve havâdis-ı zamân ve nevâzîl-i âsârâtını şâh-sâne te'âkub eder.

Netice Şeh-zâde-i küm-kârı bohr-ı tecummülden İzzân-ı neş'eyi-i velâyi-i rûzgâr olub ve âyine-ı felek-i devvârdan ol vilâite süret-i mevt ve fenâ nümâyân id. İtikâfen ol esnâda gutelsa ve işlûsya binden gazât-ı muvâhidât diyâr-ı mu'teber-i kuffâra müstesli olub ve mülûk-ı zâm civârdan herkes hauf-ı zavâli mülk ve mülkleri mâşî gâyet ile muzlardârl-hâl ve perişân-ahvâl olub hemişe Rûnetü memleketinî hâlet-i inikâhîn Anadolu memleketine kıyas ve alenen mâşâbede ve tamâm-ı mülûk-ı Selûnuk ve Cezze ve Ağrıboz ve Mora ve Hakkâm-ı Lus ve Hağgar ve sıyâketi müfîk ile akden-ı müdûk-ı küfî ve verâset ve ihâlet ile sâlihâ tpe-ı serir-ı kayseri olan İstanbul Tekvân'na elçi gönderdiler ki teşker-ı İslâm mübîr ve vech-ı âsân ile deryâdun ebîr eşteklerden gündân beru kenar-ı deryâ dâr-ı çingir ile mâhsûr ve yavmen-fe-yevmen kıyvet-güşâkları müte'rif ve tefh eşteklerden kâdâ ve İzzârât mülûk oklukları gurâyân ed'âf-ı mu'dâf olub kâr-ı kıyvet-güşâyi ve tamâ-ı hükûmet-i ferâyunde müekked ve mukarrer deyu mâfna tedric ile vâle-ı tamâm-ı mülûk ve millet-i İsevîye'e mülûkar olub şîrûl-eraz nesh âyân-ı Mesihî ve küfe-ı İzzârât devlet-i dinî ve dünyevîsine intikâli müntehî olmak görünüyor deyu ilâm cunokarı ile Bînden-aleyh tamâm-ı mülûk-ı deryâ-bâr husûsan Kostantiniyye ve Solânuk ve Mora ve Ağrıboz hâkumleri ve tâlîlerinin ba'zıları husûsan meclîsünde mütefrik olub ulu'uş pare kâdirge ve mâvâyâ beşer yüz ve biner nefes şîgâh-ı dâği müheyhâ ve Celibolu mü'berinin etraf-ı nevâhisinden gâzer ve ba'zı ser-âskurlerden dâhi otuz adad geçi ile Kasaba-ı Tuks ve Seydiköşâğ'ından teğra çıkmak üzere hâzır otuz puro geçi danî sipâh-ı mu-siyah ile Celibolu'da asker-i İslâm üzerüne hâzîr itmeğe karar-dâde ve memlûk-ı Rûmetî'nin taraf-ı berriyesinden dâbi sâye mülûk asker-i vâfîre ile minvâl-ı me'lûd üzere mücâhidîne sâ-i kâşî de esnâde ve gündâ-ı kâşîl-âded muvâhidânı taraf-ı berri ve balırdan teşkeriyân-ı hü-cuânzar ile muhâsarâyâ bir merche hâzır ve asker-i İslâm'dan bir ferdde mü'ber-ı balırdan mahall-i makam ve asl-ı husûrat maktûmna hâ'is içün gîzer etmeğe kâdir olamayub Anadolu tarafına dâir geçmek müte'essir ola. Amma ol mağrûrân-ı kûr-dâde kuffânın cümlesini mâde: gâfilter eliker ki devlet-i rûz-efzân-ı İslâm ol muşrikân-ı lâhûat rûzâhmet ve mu'azzâ'atından intizâm-ı mezâd ve çurûğ-ı ferûzân-ı nû-ı Muhammedî ol a'dâ-yâ hüsd ve bed-re'y-i fâsîlin ilerm-ı huset ve nedâmeti dîyârında müterakî ve tuzyûd bulsa gerekdir ki 'yârîdânı â-yutûd nîstlâb: be-efvâhdun vâilânı muhimmu nîstîle velev ke'ibe'-kâfirîn"<sup>44</sup>

*Beyr Li-nevettifibi*

Şûd-uz-nefs-i hûsîl efrûde tar rûyeç

Ve in-tarfı ki şem'-ı mâ ez-yâd şved nîşen

*Beyr*

Takdir-i Hüdâ kuvvet-i bazı ile dârmuz.

Bir şem'u ki Hak yârd-ı bir nev'le sânetoz.

<sup>44</sup>Çinler Allah'ın nûrunu şîkâsıyla sânetecek bîgöster, Allah kâfirler müstessir de nûrunu emmâlayezektir. Kur'ân-ı Kerîm, Sâf, 8.

Kötlârin bu gıma mîrâk ve erkânın ilâhîri (şühâr buldâkâ) meyda-ı mücâhidânîde taqîe numâyân ve bir mecmu'a-ı azîm-i dâğmerân-ı eşrârî sayıl ve sadâ-ya pür-zârîm sehibu ile dî-tenge-ı asâkir-i İslâm'ın adem-i sekine ve îrâm ve ayâm olmağla şeb-zâde-i mücâhidân-ı şîr erkân-ı fâsâd-î küflârin hücumı canâsında erkân-ı devlet ve muharibân ve müdremânını cem' evleyüb rûzgârın bî-vesîfîğâdan nîâ-urîk-i vasiyyet birkaç kelâm bast ve hîl-müşâfîhe mîlâebbihâr-ı âlet-i gaybîden bu mîrîtay-ı iblâzın burucâdâr ki, bu taktîrîn bulûl-î cedî-i mev'ûd para vakfı vefâi reside olmak ve kâfî-i talî-i zerrîçe hayâtını üg-ı bî-câriğ ile bînde eylemek ihtimâl vârid. Lâkin zimbarîden unutturdu ki nice yâdur mekân-ı rûb-î kudîs mekân ve tektîb-ı bedencâm ki mütedetler ile nigmen-i şehâz-enn-ı cennet-âşyâr idi. Cîy-i cî-pâke buukarıyub ve haykollar beşerîyetini mînde-ı pür-mîrâde sunmayalar. "Ve lâ teshcheunellezîne kadû fe-sebbûlâhu envâten bel ehyâun"<sup>44</sup>

*Şey*

Hergiz ne-irîzel ün ki dîleşzinde şed be-aşk  
Sebest ber-carîde-ı âlem devâm-ı ma.

Şimdi kötlârin tevessühü mîsâdirinde gerekîr ki mukâdeleye azîmet ve kesret-î dâğmerân ve kîllat-î emsâr ve olvândan bîr vesîhle olîmîzde elmayub ve a'dâ-yı dînin mukâşşele ve mukâ-mekâ ve bîrsîndâr kullîl ve kesire bakınmayasız. Zaru mîhârîyât-ı Hazretî Rasûl-ı Ekrem (salîlâhü aleyhi ve seliem) sipâle-ı İslâm'a dâvâna pîşt ve penâh ve berâm ruhîni mîlâ-ı hayâtın mukâdelede sonra talî-i fîvâ-yı Mîhâmedîde bu sipâle-ı dîn-penâhu mukâvî ve musâfîd olduğ. bî-işubâhdîr Çînîs ol şeb-zâde-ı şehîb-î vakîf bî-sekk-î merâz-ı muharîvî ve bir değmen-ı nezûlîkî mukâbele-ı sâfîrînde İslâm ve ilâhîm ile zabîdîtatuz bu gâve kelâmât-ı vasiyyet-surâtı fîsâna getirdi. Mâstamîrîmler berkes bu illete hamîl evleyüb bu zîları mevlûk-ı küflârin hücumundan hüvel ve hurîsa mîrîg ve hâzîrîni dâhî dîlâverîğîni hakîkat dîne bîrmelele ile muftak nasîhat ve tecrube ve guzîr-ı muvîhîdîni mücedred guzî ve cîhâddâ îğrâde deya arzu eykediler. Amma merd-î meydan-ı veğâmî mîâ-ı fâuû-ı mücedlâdan âyma-ı âsâ ve zâhân-ı sâkk intîmâsı terçûmîd-ı mîlîbîmîdîn-ı mele-ı a'îlî ve kûl-ı fîsân-ı belâğat-beyâmî merâf-ı âfîm-î gaybîden bîr sâret-ı parîbe temâşâ ilmeğm "zarûfîl-mîlîmîni kehîretüm"<sup>45</sup> vultînce birkaç kelâmât-ı sîkk-edâyı şeşide eyledi.

*Şey*

Der-şes-î âyîte ün sîfîtem dâst-ı end  
He çî fîstâd-ı ced-ı gofîm em-â-ğ-iyem.

Bu mukâdelemâna bînâen hevâle-ı kazîyye kâymî em-â-ı mukâreşîrî ve mevlî-î âfîm-î sebûb bir vefk-î sâhîkâ-ı mîdîni mukâdeledir. Bu emâddâ bir gün gehbîze-ı kâim kâim mukâdeleye tabîret-ı sultânî ve hevâ-yı bahâr-ı cevâhîr üzgü-yî sayıl ve şîkân ile talîfî-ı hâim-ı cîvâz-î ve telîfî-ı kîrâbet-ı erkân-ı surîm ile bîlâ-ı pür-

<sup>44</sup> Mîsk-ı şühârî okom kîlerîdî # zâv-ı me. Dî.â. enîr dîrîşîle Kur'ân-ı Kerîm, Mî. bîas 169.

<sup>45</sup> Mîrâmîni zâvî kobîmîdîr.

ı sahâ-ı nefâre sıvâr ve peçoğ i şîr-i şîcârine biz sâhbe-i iknâ-i imkân ve bir murg-i şikâr i mekâr olub sâvend-i buş-hırlmî dâni-i kârd-i refîarı gibi kasd ve şikâr ve paal ve bîferd-kâh ve sahra ve her murg-i zârı kebgi-i kâh-sîri tîlebi de mesâyî-i sîbâl-i sahârîde mârâde-i rûzgâr gûzar eyler iknâ-nâ-gân ol koçlukub şâh-hâzını bir şikârı salîhî gibi bir arsa-i sazânın dânen-i kûlâ-i belâsında pây-i yekân-i kebgi gûzârı burûrme peşide ve semerel-i ömri-i devlet merâkib-i mevâkib-i dîr-i imtîzâr nûr uğurdan sekdâtilâh ol sâhib-i tanketî serir-i zerrinden rûy-i zemîne nûrde ve esb-kân-i şemâyî-i bâlî ol beçen tîkî-i acâfâsında çâr-i tîrüm ile elî ayakkârı kutâ idub âdemîi râh-i zînk-i âdemî nûrde ve H-fevî ol rûh-i pîşem murg-i hîkîyât-menzîli kâlbud i hâkdan âlem-i kudsiyîne rûde ve şîh-bâzı can-i cennet-âşiyânı bend-i beden-i nusûriden rehâyîde ve gûşâle o'ub dâzûlde âsumârâ sîvâle âşâz eyledi

Beş

Şâh bûz-i ruh çâr pîred ez âşyân-ı leş  
Çevlâk kuzân his-pîred-i kudâi kûmed vatan

*Lâ cezem*, ol mücâhid-i pâkîze-mevâl âlem-i âhîrede sîrîrî-i şîhîlâm-ı mâh-ı Hâdîyâ mazhar oldu. Çünkü ol cevân-murî-i sâdikül-î kâdî eyrân-ı kayn-ı bî-sehâde hemîşe imâret-i nişîrcân-ı uluvî içün mevdî-i Bolayır ki Atâkâr-ı hükûmetî idi. "E-âkârın essence bünyâncâ sîf-i-İskvâ mücâhidân ve ridvân"<sup>99</sup> mazârını üze ehyab i hayrâ müstetâzî lîlât-bâne-i mücâhedât büryâd ile gûşâd ider idi. Bu vâkıa-i fîâfâdan sonra sipâhî İslâm'ın növeb ve kuddâmî el çeh-suvâ-ı mücâhedet-şîrân Aradoturya nakli cenâzesi: "aklînî fîsâc-ı dîr ve fîne-i dînyevîye zabûrune sehb olub deyt sîmet-i şîhedâ üze huzmî mahall-i çavî ve zemîn vukûf-ı mevâlde merhûm ve mağîrân kenâ imâret-i hayrâncân dîhîlânde bir turbe-i tayyibe sâde ve kâld-i pîkîzesîcî hâfî ve ruhîyyâ ve sîvâle dîrî eyler, ol zebân-ı kemîle-i sipâhî ve İslâm-ı elî şî-i nâ'ın zâim

Beş

Ömîzerin güzelin meskeni turab oldu  
Vîsîlî gûşâleri gûşâ hayâl-ı hâb oldu

diyerde leh-cenbân-ı nâ'ın ve fîgân olub ulucî nûle ve ulî ve rûy-i babîsî sîyâh ile ulucîne-i ulûk ve növeb ve âşyân-ı mücâhidân kendilerini endâbte-i rûy-i hâz eylediler. Bu vîkâfadan îkâ dîrîu çâr ve endâh sîret-nâmâ-yı zâimî olub Evvelâ sîdâ-yı âinden mîlîk ve mîlâ hîmî zevîll, sâbiyeri mîlîk-ı kûl'âr sâhbe-i âkîddrîs îlîlîkî sehebîyle cîmîn-ı ber ve habîrdan bilâde mevâh-ı növebî ilîlî-i mîlîce-ı Nebvî havîyle ki mukaddemâ rûh-ı gûşâr-ı gûşâî her tarafdan girîhâr eylenişler idi. Amma bu kâr ve âbrâ-ı vâkıe hemîz dâde sem'î növeb-ı Şâhî Orhan'ın resîce ve ol pâdîşâh-ı dîr-penûtur hâz-ı meccûhî fuzvî-i dîl-pevîzîniâ merhem-i mâlîrenî elerînden herîz dîlân-ı helîem keşîde olunmuş ve cennâ'at-ı mâşûrîyânın peyğâm ve âşânî ve baz-şendü-gûşârı tedbîr-î sukûn ve itîmînâî mevâr-ı îhtîmâz-ı

<sup>99</sup>Yapımı Allah'ın silâhîk ve Ömîr İmparâtoru için yâzın kîsmî îkâ dâhî beyûkür ? Kur'ân-ı Kerîm, İsra, 106.

İmânda işidiltemiş idi ki mü'lük-ü kâfilî leşker-i hî-şumâr ile karur-pâh-ı asker-ı İslâm'a bir gücâk mesale olan Tuzla muherinden gızer ile kenar-ı deriyâya reside oldukları haberi tevatür ve mukaddemâ terâb eyledikleri alınıp kırk keşifler rûzgâr-ı muhâliiden haber-ı gâmezde-yı mülebi Söleymanî ve İskânî devlet-ı abd-i cedvâsını şîrde olub ikûlân-ı meserret ve İbrâhîmî âsumân-ı mevlîlî ve emâniye keşide eyleyüb göyâ ki haber-ı mevt-ı Söleymanî'yan vâpû-ı divân yindâs-ı bî-umândan rehâyâfî ve ol havra-ı eyrûm her biri kârdü mukâmmâda birer günâ tahîk-ı fîna ve kuş-ı tesâdî şîrde oldılar. Ve mucâhidân-ı şerk-vâmı ayrı-ayrân-ı mâterî-dârisîrde hu ağundan ebâf ve oklartan leşker-i küffâr bu ahbîrîn istimâ'yle illîhar ve göyet istobâr ve peygâre ol mecmâ'ı hî-şumârdan cûub-ı Bolayır ki leşker-gâh ve mezmû şeh-zâde-ı mağfirîr-panâh idi. Or. beş bin suvâr âhen-bâğ-ı hûn-hân-ı rûy-i arzâr ve azîrî gurûh-ı şîkâste-İlân sa'k-vâra döndürüb ve bu hâlet-ı perîşânî ve gurn-hârîde bu haber-ı vahşet-enzvî istimâ' ile mûteveccih-ı meded-kârî avn-ı perverdigâr ve leşkeriyân-ı küffâr dahî mütâkibben râyât-ı zîdâtî arzâ-ı kırâle keşide eylediler. Ve mücâhidân-ı pür-ızturâh ve sad-râr-ı emmen yücebîl-ı mâtâr-ı işâ dedâhî ve yakşîfû's-sû' <sup>41</sup> buğret-ı bî-sa'âdetine Emmîzvar olub kâr-ı mukâtilâle mukûbelâde cümleâi mütetfîk olub çünkü meâtâl-ı mâreke-ı küffârdan fîrârî Şerâhı baranî ve merâzânelîgî mîmîfî ve hîr vârlâda sabûl-kâdemâ delîl-ı tevekkel ve âlâmet-ı ferzâne gün müdâyyeddîr. Zira bu leşker-pâhîdan ahl-ı İslâm-ı fîcan sebep-ı helâk ve gurîfârî olur. Ve küffâr-ı bî şumâr İlân eyleyüğü tâh-ı hem ve bulurdan adem-ı kalâs her âkî ve muhâdîye mu'tâmdır deyin pây-ı terkîhîn nikûle-ı sabû ve taharrûle nihâde ve inân-ı umîd dest ve nîza ve teslîme dâde ve zimâmı ihtiyârî teslîm-ı İslâm muhtâr-ı çare-suz ve keff-ı ifrâ'ıy-ı mahîpe-ı livâye-ı fela ve zâfer üsâ güğûde âsumân-ı tazarrû' ve niyâz eyleyüb

*Bâye*

Hûdâyâ dîğâr bîr-ı yârî dehi  
Za şîr-ı bedâm destgârî dehi  
Herce bî-kesem ü kes mâ tûyî  
Ettânî nûtovân u tîvânâ tûyî

Öyerek sa'y-ı cihâde mukaddem oldılar. Çünki ol fîna-ı azâmîn ilân-ı mâre-ı hâyînesi bîrûn-ı hayz-ı âb-ı tedbir idi. Felâzî emîrde şîrde hâllî meşyyet-ı Mâlik-ı takelîre havâle ve teahîr-ı eshûb-ı guzâ ve tertîb-ı silâh-ı veğâ ile vâsiyyet-ı mezzûr fîrâ şeh-zâde-ı mağfirîr-panâhın mezmû-ı pür-ızturâhı cum' ve istîrâd ile âğâr teryâd ve nakîslen sount-ı âlâm ü kâbâl-ı şeh-zâdeyi sem-ı semâyâ elrahte oyluyub bidâyet-ı kûr ve bî-kârdü gurûh-ı enbûh-ı küffâr Jahî kuvvet-ı hâzû-yî İktîlârlarına İ'tîzâd ile cem'îyyet-ı guzâ-ı zâfer-şîrâs kîsû-ı arzâr ile resîde ve sef-ı dîvân-ı şîrdeâ köhr üğ-ı hî-âtırîg intikâm-ı keşide eyleyüb cem'-ı kalîl-ı müceddîhâna mağîzâyet görânîlî. Lâkin vâsiyyet-ı mezkûreyî hâlûs üzre icrâ ve niyâz-ı tazarrû' ile derûndan du'â ve istîfân-ıy; meded-ı gaybî ve imdâd-ı cûub-ı bîlû-oyluyub müterakkib âhen mü-gâh ketâyîl-ı inâyere; Râletunî ve garâyîb-ı hûdâyet-ı Yuzdânî birle mastâbat-ı cihâdî

<sup>41</sup> Yoksa demâ kaluz, kendince yakadâhı zamrî karçlık vâzâ bîyrdaki sâ'kesi g.cem. m. 2 Kur'ân-ı Kerîm, Neml, 62.



süret-nurâs-ı zühür nûcâz evvelen bu ki gemiden tağra çıkan müşrikân ceng-  
mezbûrele mânerde-i kılâh amâde piyâde bulurmaklarıyla keş-i usûker-i İslâm'ân  
sonra hücr-i hün-hür-âsâ hürs-i kalî ve güret ile te'âküb eyteyüb lâkım hemiz ol gâh-  
stüvâr mizân-ı dîne resîde ve tîğ-i sellâkların kull-ı gûvâta keşide çımezler  
mukâddem nâ-gâh ricûlîl-gayh suvârân-ı sebki trân sûretinde tevâsi-i tevâsi'ihî  
sâff-ı siddî-i hayr-onadma keşide ve cânûd-ı meflâke-i hey'et-i asker buşerde mîled-  
yıkeste dîlet-i İslâm'a reside ordiler. Ammu çeyri-i koo-bir-i köffâr-ı gâflet-şîrâz  
kemne-gâh-ı cibâkden bu leşker-i azîm zâhû ve vâl-i seyyf emîhall-i siddâde hîzâr  
olduğu namâyân oldukta ol müşrikân-ı kâr-dîlân asker-i İslâm mukâddemâ mekû-  
bîke ile bu sevyeye asker beağub süret-i zâhûre firâr ile hîle izhâr aytediler de  
maznâneye dâşdiler:

El-kıssâ: Vâde-i suk-ı "so nulkî fi-kulûbillerine keferâne-rûbe"<sup>52</sup>  
maznân-ı muciz-manzûmî zâhûriyle küffâr-ı eşâr ve mûnhezim ve fîrâz ve ol  
leşker-i erhûn-ı vesvâs-ı hüm ve hürs ile cânûb-ı deriyâya gûzâ ve keşî stüvâr olub  
mânûrdan esbâb-ı ceng ve silâhları mîrâ ve çîl-i İslâm'ân hâif ve rûy-gordân ve  
güçle oldılar. Çünkü usker-ı muvâhidân leşker-i müşrikânı gürûde mûnhezim  
gürûb bur hürs trân ve idâyân ayı haffârda köffârden keşide ve ol gürûb  
mekrûhân maznânını tabkâden sonra huk-ı taruf-ı tîğ-i hür-rizî keşide ve arsa-  
mârekeside giriz taükyle gûrye kalan gürûh-ı pîvâdegân ve fîrku-i serdârân-ı  
düşmenin Hüdâ-yî hâk ve hürre gâhâle ve ol gûne leşker-i gâhb-ı mekrûh ve şîkâr-  
ı enbûdânı bur ferd taruf-ı keşîye sâlimen resîde ve zevmîclerinde keşîbanlarından  
gayri zahm-ı tîğ-ı gûzârdan selâmet ile iclûde ocaşyub meyân-ı leşker-i küllânda  
sahîle-i eyân dâze sîret-i vâkîa-ı fehzenâhüm be-zandlâtı beyân ve eşîkâr ve dîde-  
ull-ı-mîsâlî taükakât-ı masduka-i "ve men vetevekkel alellâhî fe hüva hasbuh"<sup>53</sup>  
namâyân ve hodûde oldı.

Beş

Bîd-ı mîlûlîf ber erdâh tend

Terâvû berin düşmenâr tahtend.

Çünkü tanıdât-ı sipâh-ı Müslimâni kat-ı unud-ı zindegürden sonra tevîk-ı  
gaybdan e'dâ-yı dîn ihtizâmını ile nuzet-i möbîne hâize ve garâyim-i mülâ-kelâm  
ile mebrânenâ ve lâz oldılar. Nûre-i harb ve kitâb ittîsundan sonra ol gürûb-ı  
füccânı sâhîb-ı lîhbâr ve serdârlarından bî'zisine sulî eyletiler. Ol gûne gürûb-ı  
câblî-i bu gûne ayı-ı galebe-i temânde bu gürûh vezne bî-mübâ-i zâhîrî rû-be-  
rân-ı firâr ve kendûzî semî-i edbârâ düşürüp gûnâ gün belâde girtiler olrazzu  
bâ's ne ulî okar hûş-merdân-ı veski tahkîk yâzımden nakl eyletiler ki bu taraf-ı  
leşker firâr ture olan asker-i İslâm'a üzerine ayı-ı galebede iken nâ-gâh bir saf  
ürasteki cunles beyaz atlara süreren peydâ ve mekâddimlerinde gâyet ile heybetli  
bur covâr namâyân ve hürveydî olub ve dest-i cesâret-i peyvâstinde bir alem-âşle  
resîde olub tîğ-i unukâmın kâsd-ı a'dâ-yı dîn ile keşide eyledik. Çünkü leşker-ı  
köffâr bu gûne uskerin şevkâli hodûbî eşîkâr oldı. Cümlenin zâmm-ı gâlibî unı

<sup>52</sup>... İnkâr edenlerin kalbine korku salıncak. Kur'ân-ı Kerîm, Âlî İmrân, 85

<sup>53</sup>Allah'a tevekkül eden Allah'ıdır. Kur'ân-ı Kerîm, Tâhâ, 3.

özünü ölümlü sıphâ-i İslâm'ın bir uğurdan giriz ve havâretü mütecerred hile imiş. Ve askerlerinin mâni-dâf'atını kom-în-gâhları mübîn ve bu güne İslâmî acibü nihan-hâne-i derûnlarında pîrihân olan cenâat-ı mezkûre dahi bi-mahâbbet ve teallül dilâverlik şerâhinden bu cenâat-ı ârifine müteveccih ve meyânı kelâm-ı küh-sürîye sözülen şelâhâ-âna sayd-ül-kudûşe tevessülü eyledi. Çünki ol mevd-i aştîb-i İbîbîrîn bu haberî mertebe-ı tevâtüre bâlg ve vâde-i sulh-ı "festeccibe lekum emîrî müstiddükum bi-elfin mine'l-melâiketi mûâdîlün"<sup>131</sup> müâdîfîne zuhûr edib âst ve dîğrânın her harne ayne'l-yakîn me'âhün oldu ki, cübûniyye-i Hazretî Müstafîvî (aleyhissalâmü vesâlehdür, vâ'de-ı bakıyyetü vesâyyetü eyledüğü vech üzere rûh-ı Süleyman Paşâ'yı tasarruf ve taslîtin mu'âk suves-ü nâik hâlet-i inkitâ'ında k'ıyyet-i mâ'nada muvâfîk-ı lek ve sulh üli, Cenâh-ı Hayy ı Kâdirü emîrî zindeğarı ve sultân-ı câvâdîrîmî kerâmîl bayurdü

Bevt-i Arabî

Ed-dehru ke'd-dehn ve'd-eyyâru vâhidetülâ

Ve'n-nâru ke'n-nâs ve'd-dünyâ lîmen nâeynâ

İsteme-ı ulâf-ı kerâf-ı ilâhî ve bakıyye-i avr ve meyân-ı mâ-nuteccihî büle asker-i İslâm'ın hâlet-i mu'âzel erolmununda beşer ulğar yüz kâtar : cengî ile arâze otuz aded keşî Gelibolu mu'âzeri ve etrâfına sarat ve Anadolü ve Sultân, Orhan rûh-ı âmed gâde gâzâb mesûd ve ehli-i İslâm esr ve belâk kâseline azîmet eylediklerinde Gelibolu mu'âstihâfâları gençlerin vusûlünden sonra Süleyman Paşâ'nın haberi-ı muvâhîpâden kenüz harîr ve âgâh olmağklarından on beşer azim eydürün turalı deryâyı vusûlünü il'âm için Şeh-zâde tarafına gönderdikler. Kâselereler aşâk-ı İslâmî matâm-zede ve parîşân garîb hayrân oldılar. Anma hemân ol velâh ol gaybî ve garîb ve nusret-i bî reyhî ve acib ayne'l-yakîn muğâhede ve Gelibolu anâlisini istibşâr için birkaç meter kâtar esir-i gün-rûhu varan adamlar ile temevât ve Gelibolu'ya irşâ, eylediler. Mesûrîlar dahi beşer-i nâkâet istemnin mu'âhezîm ve nigûn-sâr olâklarını gençlerle olan kâfûde te'vîrîye eylediklerinde vâatlesi sarâkçuların kat' ı inud adûb hayret-zede ve cem-beste kâhîlar

Bevt

İnân b'ez kıy kâj dâha der ra hest

Fesâne razest ve reh kate est

De esy-ı mâhîtesî ikâh dâler

Kâ fîh-ı te'vîrîn kâşten âvaz etî Zîr.

Anma çünki bu beşerîyân-ı hatîrî keşîlerin vusûlünde beşer-i kâ'îr-ı sâire ile cengî sâbıkaya mu'âhâd ve bîbâkâyetle mev'id-i muayyeneste sıphâ-i İslâm'ı sultâyet ile delîlî bey'at emişler idi. İslâmâ'îrâr ve emâ'îyyetlerinin muğân-sâr olklarından haberdâr olub ol mâd-ı mübâhdînâ tabub-ı me'â serî hepî-İslâm'ın sultâyetleri revâz-ı sâhil-ı me'âhdâ bir vecihle ârâm ide meylet üle'l-feyr rûye-ı cihârî

<sup>131</sup> "... O "Her size birer peşinden bin melek yazdım öleğin" diye cevap vermiş. Kur'anın Kur'an, 103, 9.

câub-ı firâri kâşide ve mâvet yâ'sdan keşti-ı şükaste-pânî'de! İccas-i derîyâ-yı hayret ve hasîrete gâllide olub rûz-ı hayatını misâl-ı hubâb-âdî adî kâd-ı fenâ ve keşti-ı yuccâlarıñ âmiridî hayâl mece-ı fetâh de reside-i sâniî-i necât oldu. Çünki te'yâkân gaye-yâ'le uhvâl-ı dâşmerzâ-ı dîn neferruka ve perîşâniyete yüz oldu. Âlâm-ı sâlik herân ve mâtem-i nev-te'kadî tecidi-i efgân ve te'vîd-i figânî ile bâsî. Seyk-vâcîn devâmîdîlîği irâdîdî ve işkâle müncehî oldu. Şeh-zâde-i mağîfret kerâhic habâr-ı mevt-ı azîbî ve zihâr-ı sâze-ı feth-i garûlî mînemende-i zela ve ziyâk birâhîyle âmûş eykâmîş idi. Tâfîl-ı mâ-zerâ-yı uhvâl ve istihbâr-ı maslehet-ı kâilî ile dergâh-ı Ortâri'ye arz ey tedîfer

Deyt

Mîzâc-ı tâze-ı kî-i cînîñ es!  
Kî gâbi zela ve gâhî engubân est  
Zerî dyân hâl-ı ân eçyi  
Mâsellim nâst ez serîñi subhî  
Câhân tâ ne şekerî pîşt du çyi  
İtekes ned-î hed yâs, çu ncu meyçbî

**Onsekizinci Hikâyet**

*Sîlâ-yıvan Paşa'nın vâfâta mağîfret pendîñ Sultan Çehân'a vakt-ı cevâmîde peygâm vâfâti resâle oldıñın beyân olar.*

Rubî'î-mâclîdîh'

Bâşarî bo guller, kî çirâğ gamnâkî  
Vâ'y subh-ı çî did' kî gîrîñin çâkî  
Gullend gîñdemî derîñ hâk-ı sıyîh  
Elurçâ-i mîhân ve mîdeleñ-ı bî pîkî

Erbâb-ı basîret ve r'îbîr ve usbâb dil-i bicârîda ve knzîye-ı mîsellim ve mîstâzîdîk ve bu vâkîre mînceker ve mîlakîkâkî ki bâkâmstân-ı devlet ve kâin-âñî ve serâhistân-ı nâçmet ve sultânîde her çend kî rahsâr-ı gîñhâ-yı meçî her subh-ı bulucet ve inbîsîlî ve kâkîñîñî ile ve zâll-ı perçîñ inîñ sîmbol çret-gâhî mîserretle her şâmî rîyânîñ kîzvetle erîbârededî. Arama yîñe her gîr vakt-ı çuşt-gâhî meçîñ-ı arsa-ı gîl-zârda hâil nâ-hâh kîñdîñ-ı husare-ı gîñ-ı fîrhânde ruhtî-ı gîñ-sâre duab-ı ömîrî bî r'îbîrdîñ necr-vâm zemîñ tîre ile hem-ı du-ı ve hâk-ı ve sıyâh ile hîr-ı zîre ve necîçe evmîç el sepâh ile pîr sîpîñ-ı lîle-zâr bîd-ı sabâdan şîrîh ve mesî' nîyân ve der-îkânîñ evmîç-ı fetâde prîñîñ ve dil-ı nergîs rîzîde bu durîñ perçîñîñî aşkîñ olmak eme-ı mukâdderdî.

Bevî

Der da kî ner ust andeñîñ-ı bîç  
Yek lîle kî nîst her dîleç dîç

Bu delîl mîlâsîkîs ve rîşendî ki her rîz-ı zîndegîñî herçbî meçîñ-ı mîstâzîdî şîf-ı husen-ı zîndegîñî me'îrîñ bu kîmetîñe gîrîñmemîşîñ. Ve evmîç-ı çehârîñîñ bolâ ve devâmî mîhâretîñ herç-ı rîzî-ı basânîden masûm olduñ

ıslahımanışdır. Elbette bir gün şâhenşâh-î evrenî nişânı şokûte-i sıbt-ı celîl şâh-şâk  
 Özne ceste ceste hareket sarısar-ı ferdî ile meksûr ve bûd-ı cûd-ı ser-bölendi dırdıl  
 bânî-i ser ve pınar avâsîf-ı dev-mâli ve debîr ile bulûca mensûr olur

*İhtisâ*

Şart est ki vakt-i berk rûzân  
 Fluna bih-ı çekdi zeyrek-ı rûzân  
 Ruhsâre-i bâğ zan zerd geerdâ  
 Kanur-ı ab serâ kerdod  
 Şmngâd ber âfeted az ser taht  
 Nerg-ı necceâr ber mehd-ı rahî  
 Gûhnâre-i şam bedest gîred  
 Sum-ı sermen şikest gîred  
 Çün bûd-ı mûhâllîf amud dîr  
 Çûden berk hent ma'zûr  
 Terânâ'ırek-ı cemîn-ı buzânî  
 Zahrâ bedest gûlûstânî.

Bu ketânâr-ı hasret âmîz mukaddemat-ı şîr üngîzden maksûd olurd ki

**El-kasas:** Şeh-zâde Süleyman Paşa'nın gâlisân-ı feth ve zaferde gûl-gonea-  
 ı murâmı bu zâimân-ı handân ve bahâisilâc-ı devlet ve carîniide yuvman to-yuvman  
 lûze ve reyân ve serîb-ustân hüğmet ve sülânîle gûlû-yı tevâik-ı âsunânî revmek  
 şker-ı gûl-zân-ı cihân oklu. İâkîn üdud: kadîm-ı rûzgâr-ı gâddâr ve şive-i mû'âd  
 sipîhî geç refîâr üzre hemân ol esnâda zalim-ı çeşm-ı ayâ-î'l-kemâl emsan seyyâre  
 gîredîr ve mânu-i şam furâselin sulâ ya can-zâdesi: ovd-ı memâlik költ ve imârda  
 şâhîr bulub bir-z-zam ol ferâğ-ı musâbet ist ve ol ferâğ-ı kıyamet sâherin âbîb-ı  
 âsûr: vâlid-ı İslâm şâhîmân makâm-ı serîb-ı sultanatı arz ve i'tâm ve zab-ı mûlk  
 ve mücm içün Şeh-zâde-i magfirat kutin bir cânîşîr talebiyle üsûl-ı peygâm  
 eylediler. Zira ol şeh-şâyir pâşîm: bu şariy-ı meanziden mâ-gulânâ İrtihâlî ve dîr-  
 ukab usûkâr-ı İslâmî ârifîkiyle feth ve kâm-kâisi evvâ: şîre ve aşub muhtemel  
 ve mûtekârib ve kabzi ve bası mütenâvîh ve âyân-ı zârîmâ kabîliyeti zamânude  
 sîret-ı ihtilâlî mûlk ve mîlletî uclerakkab olmağın çet'i mûkûb-ı mâfîs ve tel'i  
 ihtizâr-ı reis ve merus içün bir berîk-ı musâ'âil misûl-ı mîlret'i evvâ dergâh-ı  
 Ortânı'ye revâne eylediler.

*Lâ cûrem,* ol beg-ı çâşkin haberi vâsîlû ol pâdişâh-ı mâcâhîdîme teside  
 olduğı sîret firâk-ı ferzîl-ı dil bendimin aşş-ı şîzânî dîlmûc-ı cân-ı müstemecûdîn  
 şîr-ı içtîâl murâm ve sebn-ı surâ dîbe-ı gîyân ve dil-ı pür ârafekâmna hâb-ı âşim  
 harâm oldu. Sevk-vürde-i mîhâzîm tavîr-ı mâr-ı şîkîyetin gîşâde eylediklerin namu-  
 i ser-i ce mûhr aşkâr-ı mehdû âş kerdîye papûle ve aşar-ı emtem ile müânev-  
 beyazdan "ve"y-eddat şînâh"<sup>55</sup> muvâzîmâ sermesî çeşm-ı basîret dîbesime teside  
 olub ihtilâl-ı nîmân-ı hierân ve içtîd-ı muvâsât-ı hîrâmezden nâşî zebârudan  
 şû'le-hâ-yı dî-kûb: nevîlî-levlûl-ı hîrkat-ı'le-ekbâdî ulûm-ı unîsâl-ı dîd-ı dîl-ı

<sup>55</sup> Çâşkerî aydınlandı.

mazlûm-ün zebûne-keş-i sayı üsmân oldu, Anıma Cür'û'-ı haşret ve nem-nâcî-i gum-nâki "et-kalbâ yaluzunü ve"-eyrit yetki"<sup>56</sup> Sünneti üzre ateşi şûzâm dil-i sohtesine âb-ı sabır ve tabasunnâlı pâyide eyleyüb pâhi hücum-ı leğâri-i humûmdan ve ol avânda ezâr-ı ajâle-i kâfir nihâs-ı gumûmdan "vestesinü bi's-sabır ve's-salâh"<sup>57</sup> mazmûnu emrine iticâ ve muâbaat buyurub tazarrü ve mübâcika vesile-i habli menâdüd-ı ah ve âyir-ı feryâd-ı pân ve bi-gâh ile "innemâ eşkû ve hesal ve lüzûni ilâllâh"<sup>58</sup> nelhasan mesîmi' urûb-ı iucbâlı ve gûş-ı mehtemân bâr-gâh-ı subh-gâh ile utimic-i girâttâr vâcüyü eyledi. Çünkü ul mâler-ı cangöhen vâsîc-i arzî ile bir müddet tensik-i kavânin câh ve celâlicen Sultan Orhan bî't-tezâm u'trâz ve müzâhaz-ı mülk ve mâldan küllîvet ile i'mâz eyledi. Cümle ülemâ-yı hakikat-ı gûr ve zümre-i umfâ-yı tenâzet-diâdr-ı rûzgâr emr-ı helâfet-i sultânî Hüzzetî Hâkî'mi vecî'e-i e'âzunu ve bu müsteb'âyî menâb-ı menâzım-ı zevânir ve nevâhî olduğıu bî-şühûndir. Ve meyân-ı helâyükde teyakkun zâhî ve riğeh-bîdî ve ol emânet-ı kubrâ-yı Yezdânî ve beküyü-yı mavâhib-i Şühürîyye'yi mehbûfîndan tegâfîl ve nahl ve imâh mîmet-ı mülk ve mâlik sebce-i zevâb ve muâfâet-ı mu'âhaze-i ilâhî ve menkudât-ı rütbet-i câhîr ve bâ'is-i fütat-ı musmud-i püdüşâhi olduğıu bî-şühûndür deyü emr-ı Orhanî ilk eylediklerinde sultân-ı muğârar-ileyh dâbi nüzûr-ı keyânâ musâlâhu ütidî ve imtîzâ'dun sora bî'k-zâcîri havâs ve âvâm eyyüme bir mahall-ı iktâf jumâhda itihûk-ı elvâh ve etsîne-ı pakân-ı dergâh ile takvîyet-i mülk-ı lâlâm'z bir vâk-ı mu'lâd ve temkîn sîpeh-sâları şupâh-ı cihâd için do'â-yı istihâbet-i caver "Zâhîlî min ledönke velîyyen yerâsün"<sup>59</sup> mazmûnâ Hazretî Rabbû'l-erbâb'dan iticâ ve tıklid-i meaned-î serverî ve hekû-yı emr ve dîn-perverî maslûhîte içir, ferzend-i sofâdet-menâ Şeh-zâde-i adâlet neşâf gâhî Sultân Mürûd-ı cennet meşâhdî ki Süleyman Paşâ'nın küçük hârdöndü. Hâkim olduğı mahalden huzurunu da'vâ ve velâhî ve kâim-makûmluğun vâsîyyet ve tal'yân ve mesîyûh-ı müşfikâne ve telkîn ve hekâyâl ve kel'mât-ı muhakkikânedan senta evvâle takvîyet ve ikâmet-i lâtân ve tamâz-ı eyyümede cihâde nâsb-ı rîyâet-ı murâkabe-i şâhîr-ı mu'âhidîn ve vezdîyâf-ı atulâfâet ve dâd ve zel'âyâya şive-i edl ve dâd ile humâyet isturhâm ve zümre-i ülemâ ve fukerâ ve âllihâd ve abbâd musâhiber ve mu'âbâ'ât-ı elîullâh ile tîşâf ve tefvîz-i ahîl ve velâyet ve ta'âfî-i vâsîyyet için bir meclîs-i âhî bünyûd buyurdu.

Hüç:

Tâ ser sehz-i bâşî hu şahin şohî

Kî men kurdem ez sebze bâlîn te'î

mazmûnâ. İzzet gürâ ki mülhîmân-ı âlem-i gayb "icrî ilâ Rabbîki rûdiyeban mârdîyyelen"<sup>60</sup> sadâsı gûş-ı muh-ı kudsî meâcîne resûle ve hâucân-ı nişîmen-i ins 've'l-ikrîyâtü's-sâlibâtu hayron inde rabbîke sevelen ve layrim emelâ"<sup>61</sup> neva yı pâr te'zâzâ şühûrî mesâ dergâh-ı som'î güc sürûşuna şinîfe etdirdiler.

<sup>56</sup> Eallâ bed'âyice gör aghyir

<sup>57</sup> Sabır ve nazâzâ Alî'nî sâgîmî şundan isteyin. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 45.

<sup>58</sup> İten dâcâfî ve usurâ yâleuz Allâh'ı şâ'irîm. Kur'ân-ı Kerîm, Yâsîf, 66.

<sup>59</sup> Kalından boas bir cîful bağîlâki mirâşe elâun Kur'ân-ı Kerîm, Mâ'iden, 5.

<sup>60</sup> O şerden son dî O'ndan hoşsâdî clarek Rabbâre dîn. Kur'ân-ı Kerîm, Ferz, 28.

<sup>61</sup> Bakî kalâzâk yâreli işler sevel olsâk de, emel ulârek dâ Rabb'ün icrâcâde dâle hâşîrîdîr. Kur'ân-ı Kerîm, Kehf, 46.

Beyt  
Şüâ minî şîâ ki der sarây-ı şebeng  
Ki tevân hâd bî meşakkat-i cenâ  
Çişt gâli sarây-ı mâhret-i şîâm  
Zahmet ve fîzâr-ı mâhret-i kenâ  
Ta şebh-i âbân-ı ri zor nefâst  
Felek ender kemîn emânet-ı nest  
Ger çî eny-ı gam-i est-ı nâ hârî  
Dest her air zeni vu der gâzerî

Ve muktezâ-yı hâle göre berân ol arda erkân-ı devlet ve âyân-ı ehl-i hül ve akd mülûkâya ayâlet-i Rûmelî'nin hulûs-ı saltanatı Şeh-zâde-i âli-mâzâd pâdi Sultan Murâd'ın nâm-ı nâmîsi ile merkâm ve mecsûn hüvordı. Ol mâfâlet emâb dâde vâlad-ı kân-yâlcân içre bî mâcebince Kâmilî azimetinin fîdâ-i eshâb-ı seferîyyesine mübâşeret ve zâb-ı asâkir ve gâzâ-i mücâhidîn için refîs ve mülâzât ve asâd-ı sarâr-ı mülûk-î dünde mukâddem olmak üzere iki ay müddârî pâye-i sarâr-ı pederide tevâküt ve te'hir ve mesâlet-i salâmât ve ahvâl-ı vekâlet-i kulâfet vâlad-ı mâhretini ber vefk-i dil-hâş tebbir ey-eyub ol esâde pâdîşâh Orhan'ı emânet-âlekân âvîr-ı hüseyân-ı ehl-âk-île berzâya sefer-i tavîl kôs zen-ı rahîl olub bu hâkdan gerd-i engizâk-î gübrâr emâllıkunda telâf ve sünnet-i mertân-ı dîn ve şîâ revân-ı ehl-i hak ve yakîn üzere terik-i nâz ve teâlâî pîş-nihâd olub tahsîl-i mertâat-ı şâhî ve tekmil-i tevaccüh-ü küçer-i mü-müterâhâde "Sâciü lîlâ mağfiratin min Rabbiküm"<sup>41</sup> emcîdî dil u emî de icâbet ve vâhâbî olub ferzend-î dil-bent ve â'sâb ve etâf'î selâket me'âblerini hüzer-ı hümâyûn da vet ve cîdâlesini râşer-ı zâd u dâd ile tarîk-î kavân-ı reşâde içre bî ikâmet-i gazâ ve şâhî ve idâmet-i mücâdele-i ehl-i küfür ve inâdî hîlâyet ve dil-sâd beyutub bu merzî-î âreyet-i hayâat-ı dünyâ ve bu nâşîmen-i pîr âfer ve inîy; buel birâgub aruzâr-ı dâl fîlâ-ı şâhî ve mesne'î-î fîr-ı şebâr-şâhî, vâris-î hakîkîsine tevâz ve tâ'yîn ve arûz-ı anuzâ-ı itâzâz-ı mevlî ile posteri-î mîhnet elendin tokt bâlin oleb ürsün-ı nebâtın mesken-î hâlel peşrinîcer, arzu-yu şevk ü şârâm ile mesne'îl âr-ı ruh-ı kulîsî âşiyânına azîmet eyledî. Müddet-ı saltanatı henüz kırk bir seneye bâliğ ve sîmâ-ı şerîfî seksene muntehî ve nefes-ı âfîrînde kelîme-i levhîd ve îmân burle vâdî-ı emî emânâd teslîm ve 'îsâm-ı hâlî bu keâmât-ı pîr-nikâhî âcâm-ı gâvâcer mülâkân oldu ki

*Mudâ?*

Ne mülk-ü cihân çü rihlet mast zarîfî

Arzâd-ı sâcîdeye ki in dâir-ı gerur

Çün vâ hîs-î var bu âşk gay-î lî hûd

İhrâm derî-beate berâyim be huzur

Vess'âna vassâfîmî âd seyyidim Muhammedim ve âlâ âlîlî ve şehîbî

cemâil.

<sup>41</sup> Rabb'âlezzin mağfiratin koynuşa. Kar'ime Kerim Al-i İmrân 132.

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**  
**TARİH-İ HES-İ BİLİŞT'İN YANİ KİTAB-İ SIFATI'S-SEMÂNİYYENİN**  
**KAYASIRA-İ OSMÂNİYYE VEKÂY-İNİ MOŞ'İR ÇÖNÜCÜ KETİBESİ**  
**(DEFTERÜDİR.**

*Ve bu defter bir tâlî'a ve ehî mukadîme ve on sekiz hikayeyi mübâh ve talih, cihân-ülvî-i eskâfı ahkâfı intihâl eylemişümde mebâdî-i muvâzede hâkemetini mütekkirür. Ve mukadîme-i ulû sultân-ı velâyetı neyâdın keyfiyyet-i câhîstını anıf'edür. Ve mukadîme-i sanî ni pâdişâh-ı mucâhcedet penâhın meymâh-ı ledâ ve gayride hem asrı olan mülâk ve selâtinü ayân ve on sekiz hikâye ol şehrüvâr-ı mücâhdedet-şî'îrın mecdâr-ı sâkâd ve te'âzül-î gıvâzül ve şifâhâtını beyân ider.*

Tâhî'a-i hîmâyûn: İdet-i ney'et-i heyseriyet tope verişet-i puzeri hüseyinle hilâfet ve server-i padarî ile hîsâl-i musk-i sırt-ı hikmeti ve intihâl-i serîr-i kayserî-i müillet-i peygamberünin üçüncü kayserî olan sultân-ı velâyetı neyâd ve hükâm-ı sâdik i'tikâd ve server-i solârî-i sâhib-ı nasfet ve dâd ve şuh-süvâr-ı şudâ ve şühedd-ı müzâhîr-ı cihâl arîd Sultân Grâzi Müvâd es'edelimlâhu teâlâ fi'l-me'âd ve yevm-i'l-müâd. Kâsullâhu tebâraka ve teâlâ ve hâve'ilezi cealekum talâto fi'l-ardı ve ru'û'a ku'dâstın fevka harîdin dercedür"<sup>43</sup> İbkinin Harzeli Aferîd-gâr ki big hâkim-ı mücedbîr-ı ale'l-ittlak ve mâlik-i kışver-ı safîd ve sayâhula te'âz-ı müyem-ı ins ve âfâk işûn zabîta-ı hîkmet ve râhîn-ı rahmet ile âlem-i mülâ ve melekutu sîvâle-i fâyz-ı vücûdu ile birbirine peyvâste ve kumâl-ı kudret-ı celâl ve teberîtu bîrle serrişet-ı huk ve emsî-dü zihân habîb-ı metâ-i hest ile bî-hîrîm-ı husû kılınış lâ ecerm şumûl-ı lutf ve müy'et ve vâsûl-ı esâr-ı lâdî ve müy'et şâm temsîk-i nişîm-ı ins ü cen ve tarûb-ı emsîmen-ı müâbalat-ı fer ü cür-ı bir nev'le teâd eylemiş ki sakî; mücâbbak-ı semâvîta mübeddâ-ı "ve beneynâ fevkakün seb'an şudeden"<sup>44</sup> üzere evsî illyyy'ere hân-ser ve heft ş-pîr-î devvârın şam-ı bölendani bâlâ-ı tabakât-ı erkân üzere zemîne mütevâzîk ve berâber eylemiş ta ki medâr-ı istihârâst zemân ü zemân ve mahall-ı istikrâr-ı mekân ü mekân ola.

Nexm  
Ez bi-nü'yet-i nigîşte eflâk  
Berde her dâ ve bâd ve ateş ve huk  
Zir kerdîn bi-emr ve sun'î hükûy  
Sâhle çare hân her yuk day  
Çâr gevher be sny-ı heft âhter  
Şod in vuzh ra gûdrez get  
Cem'i şân delâ-ı kudret-ı ost  
Kudretş nakş-i bend-i hükmet-i ost

<sup>43</sup> Eski yazı kitabının tahkîkâtı İbn ve Kâmilîl kâsâze devrelemlü dâdın yapmı O'dur. Kur'ân-ı Kerîm, n'âc, 165.

<sup>44</sup> Cümûl-ı evsî kâsâgları gûk bîna etlik Kur'ân-ı Kerîm, Nûbâ, 12.

Ve bu vecihle kâr-hâsre-i ebnü-vâ rûzgâr-ı lâmah-ı cevârda mevârid-i selâsın  
irtilâg-ı müddânu hürekât-ı şebâ ve zür-i çet-i âli inikdâr üzre mecut ve inkinâm-ı  
rub'u meşkünün hâlât-ı cümle ve sukûtunu teluk-i devredin edvâr-ı şanevi ve şerî  
ve yevneli ile ilâ yevmü'l-karar bir kararda mukarrar ve muzbûl gösterüb "havvelâz  
veale lekümü'l-leyle lileskürü lîl ve'l-uchâra mubsarun"<sup>45</sup> buyurmuştur. Lâkin lâ  
yezâlu bi hasabî'l-harekât-ı miha-i âlem-âb ve tededüdü-i evzâ'l burşid-i kâim-  
yâbdan evkât-ı leyl u nehâr gâhî mazhar-ı sa'âlet ve firâz ve gâhî masdur-ı çekâvet  
ve tire rûzî eyleyüb ol cihetden hemişe tehasüm-ı sukûn-ı hanûdâ leb-ı vecellî-i mihr-  
i lâhâzâr. ahvâm-ı cihânîyân üzre müş'ir ve hem-vâre sevk-vâr-ı şâim-ı pür-âherân  
burşid-ı mühibbânât rutbe-i cihân-bâmiden xîr-ı hâk-i tîre-i hicrâs hubut ve sukûtunu  
mür-ezzîlir

Rey

Çeçen-ı ünâmüdüv râb-ı burdâr ost

Şim-ı edikâm dent-i hicrân ost

Ve bu nükte-i amikın tahkîki ve istikşaf-ı gayber-i bulur-ı hükki budur ki  
çün Hazretü Rabbü'l-erbâb terfih-i ilâh ve eshâbda şyane-i rûçen âlem-i gaybi şerî-i  
dî-guşâ-yı âlem-i şehâdetde mütâzâk ve insâli âyuk u müşuk mezâhîr-ı mülk u  
melekutâ rûk ve bodene nişet ile bîhrânu mütelaâk gösterüb lâ ceterâ cümle hâlât-  
ı enfil ve âfâkî cüm'-i sâver ve emsâkle müteşâbü ve mütemâsil ve keyfiyat-ı  
muşân-ı kısıfât kâmdsil-i kişver-i rûhânî de mütekâfi ve müteşâkil halk eyleü "Se-  
nâfirîm âyâtına lî'l-âfâki ve lî enlûshem hâta yetebeyyane letâm ennehü'l-  
hakku"<sup>46</sup> hâkânu amel olüne

#### **Mukaddime-i Evvel**

*Ol hâriyy-ı mücâbedet necât ol'ül Sültân Mîrânî Câmî'nin teftüz-i velâyet-i  
ahli-i pederi tis serir-ı kayseriye cülhâ-ı sa'âlet mü'nâsı ve mütlük-i meclis iclâs-ı  
hümâyûn-ı meymânet meşhurda iktvân-ı âhter-ı meş'îni mü'yyet Yaldırım  
Bâyezîd'in meht-i şurûs-i sarverîye valâdet-ı sa'âdet-menâlin beyân ider.*

Devrân-ı İslâm'ın mübâddir-ı devlet sevk-vâr-ı şâim-ı âlâmın  
şer'ânetünden sonra nâim-ı hücesteği eyyâmı böyle nakl ediler ki: ol sâhib-i serîr-ı  
mülk-i hâkî ve keyser-i âvâz-ı Sultân Cüm'ın ravvelâ rûhânu ve kudâşe bi  
nefâhinin mevz-i saris sâret-âdûl-ı-yı zühûr olub tehîş-ı guygâm-ı fedânde nizâm  
ve edâ-yı vahy-i müzâk "ve izâ tededülâ âyeten mekânâ âyetü vallâhu ol'ânu  
birü yûrezzilü"<sup>47</sup> enâmüdü-ü sadâkât meşhuru tihâzusa her etih-i dilin müşkîlleri  
hall olub serir-ı şâim-ı Ordânî ve pâdişühâ-i hâmedlân-ı Câmî'nî'nü müvîd-i tevkîl ve  
istikâdî ve müşâf-ı işkîrâr ve istiklâl kudûm-ı müthârek müşim-ı hâsrey-ı bâ adl u

<sup>45</sup> Kure geçeyi dînlovesiniz diye karamlık ve gâdûdâ çaltıasınız diye aydınlık yarınan Allah'ın Kur'an-ı Kerim, Yûnes, 67.

<sup>46</sup> O'şân hak öldüğü veğa çıkıcağız kaçır vartıgıların beğiserini entere hem diy dânyâda ve betü de kendi kendi işlerinde gâdererazgı... Kur'an-ı Kerim, Fussilet, 33.

<sup>47</sup> Bir âyetin yerinde başka bir âyetle değıştirilginimde -ki Allah ne indirdiğini gayd iyi hiler Kur'an-ı Kerim, Nahl, 101.



dâd Ebnü'l-gazet Sultân Murîd ile ehl-i İslâm'ın muâfaketi hakkında ve övülmeden küfl-i havâhr-ı girîbâre bu yüzerden güçsüle eylediler.

*Bayt*

Kür-i âleml zî'nü gurull mizâm  
Her nefes hâ gâşûde geşt makâm  
Ab-ı refâa ho malk hâr âmed  
Kâr-ı bî revnakı nisvâr âmed.

Birânen âb-yâh cümle a'yân-ı devlet ve cömür-ü erkân-ı salânat ve vazî'u şerîf-i menleket bey'at-ı hilâfet ve ismâ'le esmâ'le istîmâ'a beşîret ve sayt-ı vâsiyyet-ü Orhan ve ol taze âlûl-ü cülâm-bönîye tertib-i meclis ve vezîf-i hizmet-kûri ve fân-güşûğa mes-rûret akâf ve ol pâliqâh-ı sa'âdin hüküm-ü tevhîzi ile ol halet-i hamîh-ı serîr-i serî ve âdîm-âkûm-ü evtergi kavser-ü puderde istikâra mâşâyel ile ve arzine itaat etmek üzere bey'at eylediler.

El-kasîde: 761 (1350-1360) senesinde bir dem-i ferhunde-âdîlâ ve hücesce-ittihâda ol sultân-ı gâzînin baht-ı anüsâid ile tah-ı hürmâyûnu sa'âdet-ü me'nusu vâkî oldu.

*Nazm*

Köser ü taht şûd be şûd nâmî  
Nâm ver şûd serîr-i hod gâimî  
Hey'at-ı şehri ve sipâhi kerî  
Dostgîrî be kâf-ı şîbî kerî  
Geç ferhunde ân serîr-i bülend  
Çün hîrâdeş hemân zanûn-ü ferzend.

Ol cümlesun muvâpeniyetne delîl-i kâfî ve ol evterng perdâ-ü mesâir, pür metaneline buhân-ü lâimî hâdur kâ itîfâkden ol velâde ma'ân mnan ruhşâr-ı lâimî'ül-ensâr-ı ferhunde aht-ü âsmân ve dîcâr-ı pür meserret-ü pâser-ü tâbânda eser-i mârend-ü an'âl-ü sâlim-âlmâyî iskenderîl eyvân-ü hümedân-ı Âl-i Osmân'ın küngöre-i âsmân-Jersâsından dirâhşide ve sâimle i hamle-i arş-ü ozînden sadâ-yı beşâret-tezâyî "mââ ruhşârinke bi-gulâm-ü âlm"<sup>100</sup> eyvân-ü âzân-ı herîm-ü sultânîye resîdeoldu.

*Bayt*

Gerçi ikbâl hûd men zedeş  
Şâduânâ şûd ek yakî besadeş  
An ki der unuz istivârî dîc  
Her murîdeş urmîdvârî dâd.

Ve âlmâyân-ı esâr-ı nihîn âyine-i mücellâ-yı keşî'ü âyânâ âlm-ü gaybeden bu iki nev' müse'îdet ve te'yîdün âlîrîndüden ve aruz-ü menkîsal ve aybâden me'mûn iki derlü bah-ı sa'âdin itîfâkından istîcâat-ı hayrât-ı dînî ve dînyevî ve 'istî'ûm-

<sup>100</sup> El-cümle bilgin hü'ngün öbeğün möjdeliyonuz. Kur'ân-ı Kerîm, Hicr, 53.

hâşimî-şakîmî-ı sîrî ve mânevî ve îstîlâ-ı devân-ı pâdişâhî-i illiyyîn-i aşân bu hâşedân-ı öl-ı şâimî te'vîdatını müteakib vâsîlet-ı hümsâyuncan isâfilâh eylediler. Bîzâen-aleyh in îfân-ı hukûyêk-ı "ve allenne âdemî'l-esmâe"<sup>169</sup> ve dîniyân-ı dekâyêk-ı "velillâhü'l-esmâül-hesnâ"<sup>170</sup> bu fâil ve müyet-i mezîdîn mülûhşesâmûn tezykî-i avn-ı Purvend-gân-ı hâşîd-ı mecîdî murâkûbet ve müvâzebet-i lafzî ve mâ'nevî ile ol âhter-i lâbân-ı âsumân-ı ihsânî Yûkûmî Hâşeyzî ile tes.niye eyleyüb taâmîmî-i selâm-ı kâfir ve 'âsûr-ı ve canhur-ı mâlûk ve hûşkâmû bu iki beşâret-i fâilânîyyenin tehiyyesinin mübâderet ve kâffe-ı en'iyâ-ı devlet ve en'iyâ-ı hazretî eyyân ve lejâl bu şî'ri teşîd eylediler.

*Ebyât-ı âfendehiyye*

Münnet İzîd râ ki tâh' şud ve bur-ı mâlk u dîn  
 Âf-tâb-ı ez-sahb-ı ânkûm bi-sultânin mübin  
 Ez-sahb-ı en'âdet kevkeb-i gîttî firuz  
 Yafte iklim-i hîlâfet kalûman-ı mâu tin  
 Âsumân-ı saltanat râ âf-tâbî şud mezîd  
 Amed ez elîf-ı Yezûsâ âsumânâ ber zemîn  
 Mâdet gîttî nîr-ı vîrde yemhedunehü felek  
 Hîç mevludî çîrîn tâbân reh uz çerh-ı berîn  
 Cârîşun-ı yalle Sullân-ı dîn Gâzî Münîd  
 Hem derân-ı rûlê ki şud ber taht-ı şâhî çînîçîn.

*Yâ'ni*

Âmed-i geyher-ı ez-fâhî hâk belâde keş bâb-ı taht-ı küşte gâle-ı âdemî-ı sâin  
 lez'â-ı nîr-ı İlahî Yûkûmî Hâş Hâşeyzî berk-ı âlem-sûz düşmen-ı şem'î âlen-tâb-ı  
 dîn şud be taht-ı kayser-ı an hûşrev-ı mâlk-ı kayser-ı îrânî'de kezd ve hast-ı kîm-ı  
 mâlûkîkin Ger kâni lûhâ medân-ı an şehî cennet-mukâm-ı kudsiyân ve hâkîyâr  
 geyende pertev-ı âfêrîn.

#### **Mukaddime-i Sâniye**

*Ol sultân-ı gâsinin müdâret mülûk-ı sâire ile keyfiyeti-i muhâşeret ve saltûkân  
 beyân eder.*

Kâilillâhu tebâreke ve te'âlâ "bilka ümmedüha kad hület lehâ mü kesebet ve  
 lekûm mü kesebtüm"<sup>171</sup> (hâkırca çûlûk mülûk-ı peşîmîn a'mâlinin yâni-ı dâşî her tîkâ  
 kelâmâ ilalâ mütedumînin-ı tev'âd ve mevâiz-ı nâ antitenühüdîr Bîzâen-aleyh  
 hüdâd-ı şâm'ın degin müsevî olân selâtin-ı sebâbîre-i îrân'ın icmâl-ı zihvâlin îrâd  
 âkîrî elmeçîn müterassedân evvâ'ı lakallühât-ı edvâr ve mütevehhân-ı şâr tevârîh ve  
 ühbînden menkuldür ki selâtin-ı Hulagu Hânî'nin şevket ve devlet ve mükadde-ye  
 şîratîndür sömte Sultân Ebu Sa'îd (Hudâhede'nin kayser-ı akîbînde memâlik-ı îrânî  
 ve bilâd-ı Müslûmânînin mezîd ve taferruk ve perîşînî ayân ve ol esmâda taferruk-ı  
 bûldân ve mü'mîzât ve muvâhidânâ teqrîkîlâ bir rûbete mümâyîn üdi ki sâire-

<sup>169</sup> Âdem'e hûbâ ismen öğretti. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 31.

<sup>170</sup> Allâh'ın gözetimim vardır. Kur'ân-ı Kerîm, A'râk, 130.

<sup>171</sup> Bu bir get p gâsinin bir devrebe Kâdî kazandıkları kendilerinin, siz kazandığınız da size niçir.

Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 134)

cem'iyyet ve şübhâ-i aşk gürh-i sureyyada bedidân olub o dâhî evc-i sipârde  
nûrdıyân ve nişâne-i cam u camân meyân-ı tabakkât-ı sosuda olub anın dâhî cem'iyyeti  
Zî-i Zâhidde pinhân idi. Nitekim deneyimler;

Beyt

Her gücâ didem kal'î kânder-i lahi-i fersude est  
Reşem âyed gor şamân i husfî çubûş azde est.

Amma tahrîr-i diyâr ve suye-i kerâlin-i rik nâmında emâliyet-i kâmil ve  
mesf-ı şâmîl aşk u sulûm güzîrin zulât, efzâlinde hâsıl idi. Ve yevmen ile yevmen  
hüsn-i ahlak ve melekât-ı kerimesince; aca i mülk ve mâlî efzân ve meymenat-ı  
mülk kudân-ı hümâyûndan musafirânın nûfusuna taklî ve tahkîz ile âşâ-yı odâlet  
ve re'fet-i fuzûl idi. Nitekim tarih-i cülûsunda ki 761 (1359-1360) senesinin Sultan  
Öveys b. Hasan Celâyîr padişâden sonra Bağdâd ve Diyârbekir ve Hürstân  
pâdişâhi olub halk merasim-i nâl u moshâret ve kevâzın-ı hüsn mekremet ile  
mevâif ve zikr-i cemîl ve senû-y. bî-adî ile mu'rif idi. Ve yine el vakîdâ  
Âzerbüycân ve Irak-ı Acem'de Emir Çoban oğlu Timurtâş'ın valed-i Eşref sultanı  
ile müstevlî ve birâderince; sonra Emir Hasan Çobani bilâd-ı mezkûrenin  
hükümetinde müstevlî idi. Amma Nuşrevan şifâ ile derbâ-i mesel olduğu gibi  
mezkûr dâhî zulû i bidâde öyle idi ve memâlik-i mezbûre husûsan İsmâ'il-mülk-ü  
Tehrîz'de âdest-i utuvvul ve ta'akküf ent-i İsmâ'il'in emvâl ve biç'atına  
güşâde ve mâl-ı harâmından huzûmeler âmûde eyleyiş ol menlikene keddü ile  
mukâbeleye kâdir basmın bulunmamağla şipâh ve ru'iyyet dâhî dâhî fesâda  
müteseddî ve her mertebeye vardı ki ekser ekâbir-i dîn ve ulcân ve meşâyîh ve  
â'yân-ı mülk ve dîn hân-mânîdan âvâce ve küche-i gurbet-ı diyâr ve zelâ-yı vatan  
ile her bir diyâr-ı âhure frîr eylediler. Cümleden biri şârihî metâli' allâm-ü-i ulcân-ı  
zamân mevlânâ Kalbeddîn Razi el fetrede Âzârhüycân'da Değri-ı Eşrefi 'Turhûn'da  
Cambeg Hân'ın yanına can aldı. Ve mekdedî-yi ehl-i hâl ve âlem-i kudsdâ küfî-i şâm  
mekâl şeyh Kenal Hucendî dâhî Cambeg Hân'ın nihâ-i mu'âbbetî ile Tehrîz'de  
olan mesken-ı bahş mevlânâ terk ve varub mezkûm Cambeg Hân'ın meşrik-ı  
serâyinde tavâzû ve bu muâlâ' hûn-ı me'ârif eşrâkımdan dînîhşâr oldu.

Beyt

Eger sarây culfest ve dilberan-ı sarây  
Beyâr-ı bâde ki fânî şevem zehar dâ sarây.

Ol fâulânın biri dâhî Kâhî Mühyîddîn b. Berke'dir ki fümûc-ı ma'rif ve  
ulâmı hâfiz ve mesne'd-i tuzkurede hemîşe müteseddî-i neşâyih ve mevâiz idi. Bir  
gün esvâ-yı mesâyîrde "el-kelûrta yâzûr-ı kelâm"<sup>12</sup> müsbince meşhûrân-ı  
Azerbüycânî husûsunda serâyte-i hâkeyyî keşîde ve Melek Eşref'in zulû i müvânını  
bî'l-ıuvvûde Cambeg Hân'ın sen'î hümâyûnuna illâ ve şirâke endâhı dedî ki  
çünkü Eşref pâluv-ı fakıyye-i hâredân-ı İsmâ'îlî ve bu zamân-ı esvân u teğvânu  
döğrecü-i memâlik-i Müslimânîdır.

<sup>12</sup> Lafîhâtor.

*Lâ cərəni*, məzhəb-i ərbəb-i mürüvət və hülət və äyin-i millət-i öhl-i rən'olət və rə'fəldə bə pədiğəh-i kädir Ezerne ol zəlüm-i muzar və muarın ööl'i cəbb-i iştə ve əvəb-i qurbət-i rəvəvüddir. Bu kəlməni ləzizlə-sinidü Cənubə İllən'ni dərününə tə'sir və mükəzə-yə gəyret-i sultāni və bər ikizə-yi hən'iyet-i Müstəimāni ləşker-i sızın tətib və Azərbaycan'a fəzān və dərbaud-i Şüvān və nüh-i Dəbbi'Lehvāli'dun dāru's-selānıñ Tebriz'e mütevəccih və cəzəm olub vətəl boldeği gibi Melik Fəzəl'ni müktəmə muzaffər və kətl eyləyüb məzlumār-ı memləketi ol sığın-kürm dəstə zühəddən hüləs və olendə və mənəşiyih-i mülkətəf-ı gənə gün de ihtisə buyurub hərəyə və dəfəyini Şeytəyiyi ki ol zəlüm zəlümən cəm' eyləyüdü. Təntənən zəbt və kədd-yi adl və dādim əktür və ənsārdə rəbt eylədilər. İsa'ni zərəfə Fəzəl'in heyvān-i hālhədə demişlərdir çü:

*Beyə*

Ded, ki çü kərd eşqel: hür  
O muzlimə bir dü cənā bogdır

Bu cihəndə şərəf-i bər beyə gələt-yəb olmuştur. Çünki Cənubə İllən məsəlhi-i sultāni və zənzūn-i İllāniyəsinə künən Dəşt-i Həzi Turpān'a əvdet eyledi. Məmləkət-i Azərbaycan pədiğəh-i müstəkilidən həli kalib iştiharı icriğūn-ı əsdə-ı nā'ədət dāvət və hisəti hən'iyət və m'iyət pərvərisinə bünən əhali-i memləket Üveysi ənsələ təvəccih və hən'ihālylı Bağdād'tan Tebriz'e dā'vət və əlāzə-i ü'yān-i memləket və sipāt-i bəyyūn hūtur əyalət ilə kəhül və bey'ni eyledilər. Səbən, budur ki Əmər-əy Çobāniyyə'ye əlāvət-i mənāsiyyə ilə mən'zūf və hātir-i cənubū əl gürūn-i sitem-piçyē mən'zūf idi. Vəktā ki Sultān Üveys tətbi sultanat-i Tebriz'e vəkə eyləyüb əksəri-i memālik-i Azərbaycan və İrak və İslāhən'a dōğru dā'vət-i məmārufi gətürüb ən vət, sənə İrak və Əcəm və Azərbaycan və Hürisān adl və insānı məvzūf və məkrəm-i sultanat buyurub zikr-i cərəh əvvəl-i kəvāh-i əhhār və şər-levhā dərəvīn-i əfzā olmuştur. Və ənn məddələndə zəmnəndən birisi əlsəhə'şyərāli Həcā Sultān bəvət'dir ki bu tərzi-i bənd-i belig döl-pesənilmədə bu beytə şər-bənd eyləmişdir.

*Məllə'*

Əyət-i rəsūl'ah est rə'yət-i Sultān Üveys  
Gəşt çō kurbun i mülhān əvət-i Sultān Üveys.

Ve əksər dāvān-i Səlmān'ın və sən məmānān-i mənşərtir-ikyhān mədhiyə məmāvəndir. Çünki pəder: İbnü Şeyh Nəsān Celāyit bər müddət memālik-i Rūm'də səlātūn-i Cəngiz hən'ni kəsāsən Ebu Səid'in nuyəbət-i həkūməti ilə şər-əfzālığı zühūru və Sultān Əhər Gəzā'ye mükəfər idi. Əlyən'lərdə bənzə məhālesāt və məsələti məmārufi təvəccih-i mənşərtir: mənkan' değıl idi. Və Sultān Üveys dā'və pəder'ni sənəti əzə məsələk-i dā'və və f'ələddə dā'və məmānān-i məmānān-ı cəbbi və f'ərət-i əshyā "et-hubbu yələvārsu"<sup>12</sup> əlkəvən sultān-i məşūruñ dēyit məsələk dā'və məcālis-i məhāvərətə zikr-i cəm'i və dū'ū-yi hən'ni sultān-ı gəzāli

<sup>12</sup> Şeyx İbn Nəsim.

bir an hâli otuzayub râbu-i hubl-ı kadim üddü ve silsile-i vüdd-i kavim ihtivâla muhabbet; ve muzâharet-i garâzet-i seby ve musâherete keşide ödi. Nitekim Sultân Üveys oğlu Sultân Ahmed Emir Tâhîr'ın memâlik-i Acem'e istilâından sonrân ihliyâr-ı lirâr ve hicâyete-i pâdişâhı sa'îl a'nî ve'ed-i sultân Gâzi Yâkubm Bâyezîd'e illicîya karar verdi. Ve bu vâkıfınun tabiri kelîbetü'l-kıtab-ı Yâkubm Pânî'le zikr olırsa gerekürdir.

Ve Yâdîret Hân ol emâna Sultân Ahmed'ün sulhadderâtından bir düfte-i pâkîze gevherini evlâd-ı kayser meâdından birine tevezce eyleyub Sultân Üveys 776 (1374-1375) tarihinde evul-ı muccebiyle şehri Tebriz'de evâr-ı talimete vâsil olubuktan sonra büyük oğlu Sultân Hüseyin, tâht-ı saltanatı culûs ve inâd-ı-yı emârde küçük brâder Sultân Ahmed mülâhazat etmekle memâket-i Âzerbüycân'da Lyaler-ı Saûy ve Eulebil'i ana teviz eyledi. Lâkin Sultân Hüseyin'in tabî'at-ı cübülîsi selâbet-i zâvân ile me'âul ve saltanatından yedi sene emâret ve ekser evkâlat iller-ı zâvân ve muhammesasa meşef' olınr idî. Elbette bu kâim nâkısm ve nâkıstîc l-akî ve dinc mâil olur âkabet mücâresât-ı merdar-ı din ve muhâzalat-ı fevzünpâr-ı memâket ve merdüm-i hükümet âyreden baîd ve gâfil olur. Anımsa kumâşçı Sultân Ahmed'in ietâfeti tabî'atı ana muğâyir olmuştı a'câ ve mihâlîfâna be güyet gâhbîr ve sefâk ve bâ-vüeda tevezce ill-ı fâdî ve istî'dâd murikib ve Eûlû-ı muşnet-i hüseyvî ve kesh-i merdüb-i fâhâr ve idâk idî. Ol evlden ekser-i ünere ve arkâsı devlet mîşdür-ileyhi zamanca saltanatı hâhâm ve brâder-ı kebirinin evârından gürzâr idîler. Ve Tebriz'e üç mehdîce musafir olınr Eulebil'den bir emânat ile Tebriz'e ilgâr ve şeb-ürde Cebel-i Sürha beder-ı brâderinin üzerine şeb-ûd ve darb-ı çînşîr ile meâud-ı saltanatdan tead ve hî'îd ve yerine mustakillen pâdişâh-ı ekâd ödi. Zâht-ı memâket kavân-ı dâri ve uluv-ı câh ile mezkûr-ı elsin-ı serâ ve muşûr-ı elvâh oldu. Ve bu vâkıf 784 (1382-1384) tarihinde süret-nâmâ-yı zulûr olub tarih-ı mezbûrda Sultân Murâd Gâzi henüz tâht-ı kayserde mutemekkin ve âyin-î ehtîd-ı kâşer-çâşvî ile tevez'î memâlik-i İslâm yedenâte'âyın idî. Amma sâic atûlûk ve selâtin-i lâhî zerrîn ve muâsirân-ı sultân-ı mücâhidîn baîd ve karib i'ünrüd-ı kûlye itâ meşâret-ileyhîn nevâ-hârlıgı mekânında atetar ve cümle-i pertev-i hüçâd-ı adî ve ihâmînden tevezceh-i tûmâm ile kesh-i nâm-ı mûkûd bir mertebe be-nâm elelar ki ol zamanın a'zam-ı muhikundan memâlik-i torâsîn'da mezkûr-ı Gevri husûsan Melik Hüseyin kârb-ı şehr-i Herât'da vali olub işlâr-ı hayr u hasenât ve mî'nerrâf ve tam-ı mesâid ve mebidde ikdâmı sebebiyle İslâm-ı pâyendide ve yûm-ı öhdâk-ı hamîdesi berekâtından daima eshâb-ı mezdîci devleti mücâlif ve nısa-i emâdî ve meâlâker, yevmen fe-yevmen me'edâf oldu. İslâm ömür âsâr-ı fevzîle teberedâtuından birisi camî-i Herât'dur ki bînd-ıy. âhîi mezkûr husûn-ı cû'â ve serâ-ı seyyûsbûnı emsâl-i cûhârdır. Ve buvun emsâl ol mülkân gâzînin zamânında memâlik-i Fâris ve Kirmân'da âl-i Muzaffer'den pâdişâh-ı üddî ve fîzîl müstev'î idîler. Cârâleden birî Şâh Şuca' müddel-i mehdîce saltanat ve fevzîl ve kemâlat ile me'râf ve asrâr ulmâ ve fudâlâ ve meşâyir zül-ı zâfîl-ı hamûyatında mahfûf ulûs me'âh-ı dîn-i mûbîn ve mebdîci-i hayrâ ve hasenât hem-ser-i evv-ı ilçiyin eyledî.

*Şeyt*

Nâm-ü cennâdî rû ber dâd vasf-ı o boyâd

Kıssa-ı dârdî eñ me hıçed ber dâ-ı zevâd

Ve sonra mülûk ve hükûm-ı Dîvânbekir zaman-ı Cîmî'nde mevlûk-ı meşûrede vâlî eylediler. Dîkâr-ı arsa-ı mülk ü ceh ve kilet-ı u'dîd-ı hayl ü sipüh ve tasaddûd-; mülûk-ı zevâf ile yine ol arsa-ı kullûl-ı mevlûk-ı âsâr-ı kerîmelerinden birâ-yı hayrâ-ı vâfir ve caci-ı müberrâ-ı mütekasîre bâkidir ki se'âtin-i âle mülûk ve dârûl-ı mülk-ı mülâkâhân cîmî'ni emsâr-ı te'sîs-i ebâ-yı-ı hayrâ münevakkî' degildir. Ez etimle İsmâ-ı Kayfîde Şatt-ı Bağdâd üzerinde bir kantar-ı melin birâ edlentmişdir ki zîr-ı tâk-ı sipühr-i muallîde vâs'at ve ref'at cihati ile ol lûk-hûyü bî-hemûânat çitli asla bir lide ve ressar-ı hayâl ol ukûd-ı mukallıfâtı pör iritâ'ı levâ-i tasvire keşide eylenişti. Ve o mülûk-ı meşûred ve mevlûk-ı u'lâ binâ ve mevlûk-ı mevlûk-ı bîk ve yâğmî dest-ı yârî-ı hülûs-ı niyyet ve sâde tayyîyet ile hem ser-ı sakl-ı mertû ü sime eylenmişdir.

*Şeyt-i Arabî*

Ve min ihlâ tevdyidühüm mevlûm

Ve min ihlâ a'dyâshüm devâmum

Ekûrû: fî'z-ı cîmî lehüm eyûdüm

Hyel evâkı ve n-nâs-ı elhâmum

#### **Hükûyet-i Evvel (Birinci Hükûyet)**

*Mülûk-ı tavâfî-i Rûm Sultân Muvîd Cîmî'ye şâhî emretmişle kâfîkâta itîfâk ve sultan-ı müşâvîr-ı leh ol mülûk-ı müdâlefi' zülüküm del'â hıvel ve şâhîları için tevhîs-i sipâh ile tevcehûh ve azîmî ve hıçgârîye ve hılad-ı şehrinin tasvîrinin beyân üfret*

Çün ol sultan-ı gâzinin satha-ı âfâkî ve ahvâl ve levha-ı a'mûlünde safvet-i uyber-ı âkân-ı âb-ı dil ve cîmîyyet-i nûr-ı sîkk-ı kemâl cümle cihân-nûmâ âşâ nûr-âyân idi.

*Felâ ceyvâ, avn ve isyâd-ı sübhânî birî kemâl-ı tevakkül ve itîşînî müvâz-ı mücâhedelede mübâceret ile bâlîs-i müşûbakat ulmâğın Bâdîm-âleyâ vâhd-ı mağlûbî penâhîr-ı leh sorru serû-ı sultanat-ı şâhîde karardâde olub bir müddet meylân-ı hayl ve sipâhda lûl ve mevlûk-ı dil-hâh üze dî-ülâ-ı rî'yyet ve sipâh ile tevceh-ı şeriat-ı risâlet penâhîye rî'vet üze idi. Hâsîh ol esâde mevlûk-ı zerrî-ı mülk ve dîni ve tevhîz-ı teşker-ı cîmî ve def-ı ehl-i füsûd için tevcehûh buyurub Anadolu tarafında Rûmîyye-i şâhî ve Kuramın ve sâzı yerlerin mülûk ve hükûm-ı leh ki bu hânetüm-ü müşâvîr-ı zühûr-ı devletünden ol vakte degin hemîşe mülûk-ı müdâlefelede mübâleğâ ile sorru ve vâk-ı zerrârda kerâf ile müvâvut ve az vâhîr edeler idi. Ana hânetüm-ü şâhî selâtin-; mağlûb-ı şâhî kuvvet-; itîfâk ile cîmîm dîvânlarının del'â ve kamînda bir müddet mevlûk-ı zerrâr-ı ve dî-ı emîlî bulmuşlar idi. Zîrâ ol sultan-ı gâzinin âbâ-ı mağlûb ve azîmî i müberrûn şerî-ı mümînet ve evâ-ı mevlûk-ı tevcehûle emişler idi.*

*Neve*

He diru biddiyel zi duşman çöl  
Çöl gerdest rûk ez-zen bûd  
Çü perden kaşî hasim getden z-nûm  
Çü der duşmanî ten-i zinde-ten zi-rûm

Anıma ol çend vakıfde devlet-i sultânînin bir selâfden bir halife tevhîdî ve mülkîlî fırsat-ı kullilede mesâbih-i zanun meşâleleriyle mazhar-ı azîz e şeref oluğuna tâife-i münâfikât-ı pişe kütâbi-i nazar-ı fikret ve ama-yı basur-ı basuret ile itihâk-ı kelime-i nifkân ol sultân-ı pâziye darta darta imnu ve fesâda tehbîr-i ahad-ı muvâzâkat-encîşe edub kâlelîhu tehbîreke ve teâlâ 'el-mumâlikûne ve'l-umunâfikâtu ba'duhüm min ha'din ve murûne bil-murkeri ve yanhevne anîl-me'râf ve yakbidâne evdiyehüm nesullâne fenesiyehum mne'l-mumâlikine humû'l-fâsikûn"<sup>15</sup> mazmûn-ı hakikat eserine mazhar ve hemîşe ikaz-ı Elmeye mütesaddî ve bu devlet-i ulyanın mülk ve câhına milletimiz ve müteadilî olub harbîleri beyrimde vesâvis-i şerîniyyeye tesaddî evlediler ki şîm-ı ma'kûd ve âyin-i mu'âd üzre sultân-ı gâzî Rûmeli cümhînde sefer-ı mahâl ve gûşaya âzîm ve mülûk-ı bân-ı şügunus ve Şerî ve Las ve Frang'in def' ve zel'ime câcîm ola Ol münâfikân her biri Anadolu'da etraf-ı memâlikke yüyüdü teâlâ-ı memleket husûsan taht-ı Bursa ve Lânkânî nehb ve gâret ve hasret ile harîb eyleyeler. Ve bu andîşe-ı münâfikâneyi mülûk-ı küllâr ve a'dû-ye millet-i muhtâr-ı ilâm ve mâhîr ve mülûk-ı mutprîkân dâim husûs-ı mezbûrede şâik-ı gâlib ve bâmedân-ı Osmanîyye'ye gûyz ve buğzî Rûmeli memleketinde devlet-i İslâm in zevâline tâlîb oldılar

*Devr*

Kürûr ve nîfâk çûr bir asîrde murtebit  
Ehl-i nîfâk ve külfür budânîd mahîlât  
Lânet be-her du.

Ve bu esnâda hânlân-ı hayretlî ve devlet-hâhân-ı bi-îştîbâhdan bir monezzar ve mübeşşir ile ehl-ı kulfür ve İmâma münâfikân ve mûhâbîmîn, itihâkları haberi seni'nîhun peşîr i İsmâiyîne lâfîl üzre vâsıl ve cerî'i ferûda gâir murîd ediklerine vukûf-ı tam hâsıl eyledi. Lâkin ol sultân-ı gâzî münende-ı gazânîfer hügm-râk ve musâla-ı loys-ı muğata gâyet ile dal gir ve ağardakçıkla münend-ı neris şîr elub serupa nûs-ı âf-ûlhdan muaskkûn alî. Anıma İsmâîl-ı rubsâr-ı pür-erzâm dîşe-ı duşmanînu rûhb ve şîngîr ve lûkin mühîrbân-ı dâstârde peştân-ı mîhredan İsmâîl-ı şerîvînde mesâli-i ser-çeşme-i şâid ve şîr dî.

*Devr*

Çeşmeş çü şîr yest ki herdest şîr-î şîr  
Dâred be burden-i dîl-ı mesdâm dîl-î dîl-îr.

<sup>15</sup> "Ehl-i Hutasi kadın atar, bütün münâfiklar bulıne benzer er. Kuru ogu emredip iyilikten men ederler. (Cimnîk dokayışta) ellerini de kır kırı yarırlar. Allah'ın müminlerdir. Münâfiklar, şer'evîl fâk olınlırlar oladırlı. Kâf'ân-ı Kerim, Yâze, 67

Amma bu nazmın bu kelâm-ı meclî-i kavlobü teâlâ "mümlî'l-küffâr ve'l-münâfikîne veğluz aleyhim ve me'vâtim euhennemü ve bi'sel masî"<sup>15</sup> tükürca müte'eddîdül bâtir oldı; ki âyâ kâkı cihâd-ı akdem ehemmi ve şîğ i dâşımca perdez evvelen kırkı fırca-i vâcibü'd-def'ın, gerilerine tecrübe eynlenek elemdir deyi ulardâ ve emare-i cefvâ şurâddan istilâ ve istisâr bayurdıklarında bazı mahakkikân-ı dîn-perveri ve muvaffikâr-ı menâzım ve mesâlih-i beşeri 'le mürâsib görüldür ki def'i mümlîkân şer'ın ve aklen akdem ve çâri bu mülk ve devletin had-hâhğında atâk ve yez cihet-i nifâk oldı; ki. Anların def' nazmı küffâr-ı nâkıhtan euhennedir. Zuv vâsül-i şer' ve zararları temânu-i menâlik-ı sultânî ve ta'arrus-ı emmâsı müllet-ı Müslimânıye kurb-ı evir ve amleşi-i hudûd-ı âkâr ile begâyet zâhir ve âpkâr ve Rûmelî köffârınun fosâd ve izârları bîr emre-i meşşûk ve buki merhebe-i tahakkük ve zelâzûl.

*Lâ ezem*, sultân-ı mücâhidin bu rey-i menâ ile def'i mümlîkân-ı mümlîkât için için tevessüh ve istiklâl-i tamâm ve ricâ-i belâhüm intikâm ile Rûmelî'nden hürket ve Andolu lâzâfına müteveccih olub hoşmet-i hayli Süleymânî ve tedâbir-i emre-yi emâr-ürre; edâm-hânî ile dâr-ı mülk Bursa'dan sarh-i mesâkit-i mümlîkânı kuvvet-i sarvet-i kâhmetânî ve celâl ile tecellî ve imânî-i asâkir-i sipâh-ı mücâhidîne ifâze-i selâb-ı ihâsîn mütevâfir ve mütevillî oldı. Evvel emirde meydan mahallânda fîne ve fosâdın eğlâz-ı olan mülûk ve hükâm-ı Karâm'ın def' zarar ve zellî şerhâi nüvelî ile emâr-ı Engürîye ve hadûd-ı Karâm'ın nâhîz boyarıb kuver-i Engürîye ve nevâhisini medrab-huyân-ı usâkit-i nusret-emam ve her tarafdan tedâir ve tedârik-i dâşımında ve had-hâhara ibtilâmü ve yümme-i devlet-i kühire ve lemeân-ı hucâd-ı sâllân-ı bâhire ile tamâmî-i hubâyâ-yı eikâr-ı mümlîkânı ve küffâr-ı esâr-ı had-endişânî ki zulmet-âbâd-ı mehûl ve tîre-dân-ı helvet-hâne-i dâllerinde zamîr-i nâkıhtî sultânîyi inkişâf; mecnûd-ı mümlîkân hâliyyü'l-zihn açd âletler idi. Vâklâ ki usâkir-ı nusret-meâsmın bir âğurden niyet efrûzâğ, sarh-ı izhîr öze âpkâr olub hubûb-ı nesim-i nusret ve kuver güşâyı perde-pûş-ı ayûb-ı nihânî ve kâhna nikâb-ı mekri meşar-ı havâtur-ı zulmânilerden ayân ve şerâhî'î şâyî; usâkir-ı lâmeân ve ârs-ı fâsed i unâsîdân rûy i kânda nünâyân oldı. Şermeân-ge-z bed-hâhîz-ı efzân ve ilâyân-ı ibtilâmü bi'tamâm noksun ve had-endişân-ı Bursa ve sarh emâretet i sultânî ki derâderinde pişhâr idi. Kâlellâhu tebareke ve teâlâ "ve lâ yelîku'l-meâtu keseyyü illâ ki ebîlu fe hel yenzurûne illâ sunnetel evvelin"<sup>16</sup> nazmında öze kemân ol belîyyâta giriftâr ve gûfâr-ı pâ-nûstûâr ve herakât-ı bî-benârlıca müdâv hezâ-bâr âizâr oldılar.

Beyt

. Qıl-ı hay ki lâ kîr sâre'd ne hürd

Bê sengî tovan zu herâ vîd kurd

<sup>15</sup> Kâfirler ve mümlîkîkîde övrey; onlara karşı emir devesi. Özbek ve Türkler için uhdennemdir ve so kâdî bir yidigir. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 73.

<sup>16</sup> Oysa pis iş kumlanıldı nurâğâ anca eştîhî düşer. Öncükleri uygular, zâvî pörmeke ni? Kur'an-ı Kerim, Fâtu, 43.



Çünkü sipahi-sülârin-i memleket-i n'âdân cem'i kesiri-gmîtar ve tevâbi' ve levânlıklarından ekseri nîkû nesir oldılar. Ey sultânı zabtı İngiçüye'ye himmet ve sipâhi zafer penâh cânib-ı zeht ve hisârı tasarrufa ezimette sâr'at eylediler. Ve ol velâde bir müddet müfrit eyledikde İngiçüye valî-i müstevlî ve hâkûm-i mutayyan ve mastâfîden bâli kalınoğla âyün-ı memleketen bir hâfe var idi ki anlara alıyâr desler idi. Bichirletinin itîfâkıyla zaht ve nigah-bûnlık üzre olub ol aktârın emâlik ve hâkkânından kal'a bur kimesneye serîmü olmaçlar idi. Anma eyle bir sultân-ı sâhib-i şerketin ol cânibe tevaccüh ve azîmeti musunucun olduğuna bilüb da'va-yı memleket-dâriciden mâni-i tasallut ve tasarrufu kaşîde ve şevâhid-i emdrât ile rahbe-i tahkikâ reside niktâm ki eger emâlik-ı strâf ile olan destûr-ı sâbuk üzre gerdem-keşi ve hodgamlığa sâlık eylesterler menâli-i halleri sâr ekîfâ ve emsâl ile karîni-zevâl ve telef-i nefis ve cân-ı cahlîl ve nedâmet-i bî-davâ ve hasâret-i bî-intihâ ile perişân hâl olurlar. Şer'azurarı ilimâd-ı halk-ı hulk-ı melekî ve ilikâd-ı a'f ve münâvet-i mâlîsi-i sultân ile teberrûkât-ı nazîl ve ikâmet-i mutâana ve hodâyâ-yı pâdişâhîne ile kal'a-yı İngiçüye'den usfa çıkâr kâhil-ı şer' ve hisârı dest-i ihtiyâr ve kabza-i iktidârları ile alıvâb-ı sultân-ı zîşâne teslim eylediler. Çünkü eyle bir kal'a-yı mu'teber hudûd-ı bunâvânı musabhar ve emvâl ve şadıyân-ı bî-şumâr müyesser oldı. Ol şehriyâr-ı mükrû ve şîâr cemaat-i mukâreye merhûmet ve bahşuyuş ve sâr neyâd sikkende rûya ve nevâzış eyleyüb zeht ve lûsârı berde-gân-ı sâhib-i şun ve istidâra telvîz ve ol şehri-i nâ'î ve akıncı-ı sâf ve sâr menâfi' ile cümi' olan memleketi zer' ve dar' mahsulâtla menâlik i müvâsesice idhâl ve ol vilâyetin zabı ve tensükinden sonra vilâyet-i hyuge'nin teshîrus be hulusu'l-hâl tevaccüh-i pîr-mâli eyleyüb amin dâni fâh. İbtihâl-ı sairere mutazem olub sipâh ve mücâhidâne emvâl-i ziyâfâtı mukâtikân ve cânib-ı menâdân ve mütemerridândan şadıyân ve medâhil-i bî-şumâr-ı nâz ve ol seferin ibtidâsından mahasara değin her rûz bir fetih-ı cahlîl maktûm ârûzi oldı.

*Neşv*

Çû nîze-i tû meyân-ı âb-e berdet ez-sev-i dest

âlin zamân be gûşâyul hasâr loby-ı melîn

Şede zî hançer-i fir'î tû mülk-ı ârâm

Şede zî portek-i nâle be şer' ve âlin tezbîn

Bu sefer-i rusre; usurda kâfîkân mazhar ve muzahter ve bir vecde-i dilâhîl murtâd-ı kullî müyesser olmağla ol sultân-ı sâhib-i onvân ba'delâ Rûmelî küffürünâ parâsına mürâcaât ve azîmeti mukarret oldı.

## **İkinci Hikâyet**

*Sultân Akıncîl (İdrîs) ma Rûmelî küffürünâ gazâsına ibtidâ-yı tevaccüh ve Rûmelî aktârının hisâr-ı hisyâr ve kalî' ir bîkâ'ın fethi ve teshîrusu avr ve müyâz-ı gurûl-gâr ile müvâfîk ve mazhar nâkûğam beyân ider*

**RI-KUSA:** Çünkü ol şehriyâr-ı âli-tebar Anadolu memleketinin ta'ab ve te'dibüxten lârag oldı. Furûğ-ı âf-tâb-ı mazâr-ı himneti Rûmelî kullâr ve emânidânın; fikr-ı gazâsına tâhâr olub yed: yüz altmış Oğ (Mîlâdî, 1161-1362) seresinde dâni'î-mülki Bursa'da kışlayıp tehiyye-i esbâb-ı cihâl için aktâr ve

umûda evâmîr-i vâcibî'l-ısmâ ihlâğ ve evâyi'-ı habar-ı hümeste âsâr-ı bâht-ı mes'ûd ve resm-i ma'hûd üzre müteakkar-ı hilâfâiden niyet-i mücâhidet ile nehzet ve ol şâh-ı hayr umûdın hidâyâtinde meyân-ı muasker-ı mücâhidâne evâ'î tertîb-i âyine muahhar-ı tefvîk ve tersik-ı ahkâmı kavânin-ı seyîdül-'len'üm âleyhiesselâtu vesselâma ta'vîk ile ibtidî zaman-ı cedâd-ı cennet-ınevâdın muasker-ı hümâyînlerinde kardeşer nâşî kanur olmayub her bir sefer vâkî' öldükçe kat'î kusumât-ı şer'iyyeyi dâim-ı saltanat kâdîn ki müdâzan-ı leyker-gâhı adî, kudûm eyledi. Ve zaman-ı cedâd-ı dözürg-vâr-ı cennet-karanı Usûdın Beg'ın ferzendân-ı sarâdet-şîrânında Orhan Beg evâ'î'l-Emecâlık ile pâdişâh-ı vâkı mensûb ve zaman-ı saltanat-ı Orhan'de Süleyman Paşa bu mesne'de mensûb idi. Lâkin bu sultân-ı gâzîni cedd-ı bulûğâ resâde evlâdî buluncamağla mesne'd : emîr-ı ümerâyı ve şpelesâlân-ıyı nazâm idi. Ve hem çinîni kad-ı şerâzı leyker-gâhda fayz-ı karyı için tevki'î mü'mulâyi'nt idi. Mesâlib-ı evâmîr u ahkâmı intizâm için şerâyi'î intizâm Mavlânâ Halîl Celâzârî ki dâim'âmâlık Bursa'da kadî, birâler- : bîdüzg-vâr ve vâh-ı saltanat müdârisa vâkı-ı hâcette mütekkâdî idi. Erzâz : emâyi'ne tâkûm ve muasker-ı mücâhidâde kadâsok usûb ve mesne'd-î emîr-ı hümâvâğ: dâim'âmâten Lala Şâhin'e ki me'âl-mehâlî ile'î-lâht müdâzemet-î sultânîye müdâzemet ve uhûdiyât-ı lâhikâ ile dâim'âmâzân ve mükdûm idi. Meydân-ı mütekkâzâde cümleye musâbukat ve mübâderet bayırub mesne'd-ı emîr-ı ümerây: ve sipêh dârisa ser-ehâze ve tertîb-ı emâd u asâkâ ve tenâk-î mühînetât-ı sipâh-ı mücâhedet meşş ile sâir ummân-ıyı izmâdan mü'mâlâz ve nazâr-ı ikrâm ile muahhar-ı zâz eyledi. Ve sultân-ı muşârin-ılayâ bu azîmetin bîdâyet-ı şîrânında sipêh dârisa zkere âğâ ve menâkib-ı Amâdî'nden leyker-ı emâd u bîşâr ve keylâ kâh kadâ ve merâkib-ı sâd-ı seftâr de Gelîbob me'berinden Rûmelî esâfına mü'mend-î Rûzgâr güvâr ve Rûmelî menleketini muasker-ı gâzî ile necemâ'î emâd-ı âsunân kudâr esleyib meyân-ı mülk ve sipâhde ahkâm-ı kâzî imzân-ıyı sultânîyi icrâ ve imza eylediler. Çünki ol sultân-ı zîşîrân nevâhî-ı Bolayır'ı kudûm-ı meymanet kuzumu ile teşrif ve ziyâderi meğûr Şeh-zâde Süleyman Paşa'nın merkad-î mü'nifîni ziyâret ve türbe-î şerîfine bak'â tertîbene mübâderet ve rûhnâfiyyet- : tertîbî için mezar-ı müreavetî çarhında evâ'î' hayrât ve esâkât müevâli ta'yîn buyurub sîbûken meyân-ı dîlverî ve pişrevîni kâşer-güşâleri merhûm mücâhedet-şîrân rûhnâfiyyetinden istîmlâd-ı hümânet ve emâle-ı me'tâ'ib-ı kâşer-gîrî ve dîn-perverî ve devâ'î-î teşhîr-ı me'mûk-î kâfirîye nâyet-ı hâls ve salvet-ı havâtur ile azîmet ve evvel-ı şîrân u Nîvâr demekle me'nâ'î ehl-ı kâfir ve mâhu bîâdından bir şehir idi ki müstakillen Tekvân var idi. Amma salvet-ı sipâh-ı sultâniden tekvân-ı meğrûmî dî-î kûman zâ'î-ı hîms müstevlî olub kal'â ve kuzârı ol asker-ı zalim peykere teşhîrini mukarrer bîdub kuvvet-ı akliyyesinden nâşî izhâr-ı tazarru' ve nîvâr ile unukâtelâden mukâdece müevâd-ı sultânün idkâm ile illî-ı emân ve islîslom ve kemâl-ı muhtevet- : merhamet-ı sultânî ümmîdevîr olmağla teslim-ı mülkden sormâ ilzâm-ı illî-ı hîmâyet ile merâhin- : bî-mazâhim-î sultâniden nevâzî-ı eflâk-ı hüsrevâne ve ahşîyîş ve Evâz-ı bî-âzîğâne ile nazâr ve mesrûr olub kal'â ve hisâr dâhî-î dîcâ'î-âkâm ve cümle-ı acze ve re'yâ mühâd-ı emn ve emânda mukâyyûd-ı merâm oldu.

*Beş*

*Kıral-ı buldeğ şud ha-şâğ müzeyyen*

*Eshâb-ı münâz-ı lâ şîm ez feh-î mübeyyâ*

Bu'detbu Çorlu tefsirine tevcehûh buyarub ilâkûn yebri-i mezhûr-ın Tekvürü bu kâtra-i anîc ve merid o'mağla sipâh-ı lâlâm ile muhâsenu ve mukâteleye mübâderet eylerüb çöndün ki tavassut-ı muslêlâm ile harik-ı sulha ilkü eylediler. Güy-ı hüçü istinâ'î nesâyih-i pür mesâlihüca pür hevâ-yı usamm-ı samac-ı aslı ve çeşm-î mülâhazası müşâhede-i şâret-î salâhula mühtelâ-yı amâl-yı cîbîllê olmağla müceddâ-yı 'fe-esammeliân ve a'mâ obsârahüm"<sup>77</sup> zühâr-ı hî-ervârında meşhûd-ı dâle-i ulû'ı-obsâ olub anâ-yı bâluusulâmı kâr-kâh-ı zâhirî süret-norâ-yı zühür olub bir vecihle kâbül-ı zimmet ve harâc eylenedi. Nitekim bir gün ol pûdîşâh-ı agûb ve keramet-penûh selâc-ül-gayb-ın kaduh-ı muşîhy ile fâvîz ile ihbâ-ı muğayyebân-ı mukânâm nese-ı a'lâ ile hâyız idi. Ehbette asîkâr-ı İslâm bu gün hîr-ı ilkâ-yı hîrb ü cengde küffâr-ı küşâr tîr-ı bîrân ile hadel-ı sîhâm-ı gazâ esvâler. Çâyiz ki istikânet sehm-ı salâdet-î İslâm'dan bu gire görümâ merrâ-i cem'iyet-ı hisârî bir tîr-ı tehbîr ile gûşâde eylenek âdütâllêr deyu buyurduklarızle mâ-gâllê ittîfâk-ı tevîfkâidün hîr-ı cengde bir mücâhid-î zamîr çenkün şastulan bir had-nex mânem-ü nesr-ı lâh-bîl ve per-ı ikbâl gûşâde ve ol kâfir-ı had-nihûdün merdâmân çeşm-î keç-bînine isâbet ve ol tîr-ı sâvîd-ı sacîî husûn-ı hîl ile bu nükteyi beyân ve zebân-ı hîlêb ile ol mûşrike kâlellâhu subhânehu ve teâlâ "mâ esâbeke min hocacatın fe minallâh ve mâ esâbece min seyyetân fe min nefek ve er-sînkê kî n-nâsî rasûlen ve kelâ billâhu şehiden"<sup>78</sup> mazmûnunu beyân eyledi. Tekvür-ı kâr gâdr ü mekredün üddâ ile istî'nâm eytayub gûyâ ki ol zulm-ı gaybî tekvür-ı mağrûr-ın körîlûğüne bu pişrev-ı yektlê ve fursat-ı nusret-ı zafer-şâiden bu besid ilki ki zulm-ı mücâhidîna dâdeler düşen haberini inhâ eyledi.

*Lâ cerâm, . . . mükerz-y, vâcibü'l-istînâ' kâlellâhu teâlâ azze ve celle "vâ eyyihel'n-nebiyyu harrikel'âm'minme ale'l-kotâli in yokûn mukdûn içüne sâbirüne yağlıbu mîneteyni ve in yokûn min'sûm metetün yağlıbu olfân müneflekuz kelerü bi-emrehatm kavmün lâ yekâhün"<sup>79</sup> İc teshîr-ı kâl'ıyo hükm-ı istînâ ve mübârezen gazâ-yı gerrâyı ikdûn ile içrâ buyurmuşla sipâh-ı şerâ'at-paullê münâz-ı şud'ê hâc-ı harîk-ı'laynê küle-i kâl'ınyı reside ve habli-i mutîn-ı keend-ı şâ'î-i mesûdê ol hisâr-ı küf-ı-kirdârın kemerine keşîde ve tekvür-ı lâlâ-ı cuşm-ı hüm-âşîd ve hânt-ı kâr ve kehlêl ile kâl'ınlan fârcê ve cevârı ve şîmân havîlâ tansâbiyle esir ve oonâs-ı günâym ve ervâ'î meâyim ile seyr oldılar. Ve ol pûdîşâh-ı guyyârın fecmân-ı vâcibü'l-iz'âmê mücibince ol tekvür-ı mağrur ve üil-kûr-ın ser-ı mardâvına beslen-ı zulmâsîbünden öhdê ve sâyir sevdâcân-ı müşekikûs fâret-erâmê olmak için gûnderdi.*

<sup>77</sup> Allâh'ın sağır kıldığı ve gör'ân kör ettiği hân'ardır. Kur'ân-ı Kerim, Muhammed, 23.

<sup>78</sup> Sizin ne yitlik gelene Allâh'ındır, sizin ne kötülük düşünürsünüz kullimlerinizdir. İy Peygamber! Sizin mensûbun peygamber gönderdik, şâhid olarak Allâh yeter. Kur'ân-ı Kerim, Nuh, 79

<sup>79</sup> İy Peygamber! Mü'münlere savaş için coşar. Sizin tabii yitir künis, onlardan da görür künisi yantr Sizin yâz künisi, inkâr eikilerden bin künisi yemir. Çünkü onlara sanlayısız bu gûrdür. Kur'ân-ı Kerim, Er-Rl, 65.

*Beş*

Mülk-ü an'ınî tığ-ıgıvuh est'ler meyân  
Ber hasm hutış nî gözâr ân'ın zamân-ı gûş'el

El'dehu oğ'ısın'ı küf'iyi ol küfir-i müte'emmiden hân-mân-ı dîl-i virânı gibi kal' ve kam'ı bünyüvü vıcan ve ol mu'âhidin kabze ve mu'âhidini bük ile veksân eyleyub ol kıyver-i kâdiri dâhil-i mülk-i mîlet-i peygamberi oldukta sonu Mîsîlî Hısrî'ni müteveccih oldı Çünki mülk-i mülkân bulubdu müdâh-i luyân-ı İslâm oldı Ol yeru takvân Çorlu Tekvünatın kör hâthgından ibret alınış idi. Dervaze-i kal'e-yı nûy-ı teşker-i İslâm'ı gûş'ede ve kilad-i def'iyin ve hazâyın ve mu'âdat-ı kurâ ve medâyın tayyib-i hâtr ile mütevâb-ı sultânı piş-nihâl eyleyub şivesi jâkâne ile ser ü can ve nefsin bulâs ü özâl eyledi.

*Beş*

Ger kal'asıyı hüf'ın tesyaret bu lâl keyvan  
Nad yar dîrê dâr' ez ân kal'a zî hall-i rûh

Ol sûret-i teşhîren sınıt Çorlu'ya bir merhale mesafê olan Bugaz Kal'asına muhazat ve bi-hükümetli tedâ onun dehi müstahfızları lahit-i kul'ayı eyâmından nâli olan beder-i bisavakları gibi müdâdal ve vıcan burakub ol sultân gâzîmî kubûb-ı neşim-i kethinden meyân-ı teşker-ı enbûl-ı küffârda zâure-i zubâb işâ teferrûatı ve perşürü vâk' oldı. Çünki teşker-ı İslâm derûn-ı kal'âda olan hâzelen kavûbû tedâ "fehriye hüvyetün nîb urûşihü ve birin muatlatin ve kasrin meşîl"<sup>60</sup> vaktınca nıyârın kâli hüdlür Ol husûrin hüvyâl ve daûrin arsa-i püggâdan külliye: "le kal' ve ol küffâr-ı makhûrin mesûkînin bîn ve bünyûnından kam' eyleyub zîh ü ziyret ulâyâ-i İslâm halês atesâl ve âyın ana'dîlet ve ittisâf ile tezyân eylemek üme entri-ı sultânî câri ve nı'yin olubdu.

#### **Üçüncü Hikâyet**

*Ol şehriyâr-ı gayret-şârin Kâfirne ve Dîmetoka şehrine azimet ve teveccüh-i vâhidlele fe'âliyetin müvaffak ve mazhar-ı nurel olubduğun beyân idur.*

*Ebyât ü müte'vîhî*

Be müdâdi ki subb-ı rûmî vey  
Müjde i feth'edd'â be-habey  
Ger burdu-ı sipâr-ı husr ve Râm  
Zulmet i küffâr-ı şevâd ma'dûm  
Nûr-ı ücân çü vîf'et ez ilmeş  
Hâk-i reh-ı geği küfr'ler-kâlemuş  
Ey nekâzû-yı beht ve lîrîzi  
Geği şehrîs' fütûn-ı nevîrî  
Şah-ı gâzî murâd-ı kıyver gâr  
Kıyî haudân-ı keb ez kelâm-ı kezû

<sup>60</sup> Anık pûlâz cökümî, şerhler ve tîrâk, sırasıyla birçok kâlmîtr. Kur'ân-ı Kerîm, Bâkê, 41.

Şükre bâlî-i hudû-yı kerd âvâze  
 Ger tu fâil iduz beruze niyâze  
 Tac-ı şâhî cihâd-ı be-sereñ  
 Ser fîrâzî çî sez busud kerem  
 Çer resâid serit her evca sipür  
 Mânen ân zerrâ ger tu duyım muht  
 Durmetu'l-tac men rıza-yı çî bes  
 Sıyâ-i haşmet-i ez ridâ-yı tu bes  
 Ez tu dârem ummîd hâ biyâr  
 Evvelâz hat-ı tu der âher kâr  
 Niyetim şod gerdâ be-râh-i hâddâ  
 Râh-ı tefrik râ yâman be nâm-ıy  
 Şahi-i mülk ger çî şod ed hem  
 Hâmet-i cîm-i Musîfâ hâ hem  
 Kerde der dîn çî vâhd hâ-seletem  
 Ger be huyem cihâd mâ-hiletem  
 Gerde em niyyet-i cihâd emsâl  
 Ki kimem hevî der gazâ ser u mâl  
 Çün şanlı zame-ni münicâtem,  
 Tâz her âzer be idîl hürâtem,  
 İfâcûten ân ki ez kerâmet huyiş  
 Zeh ve nusret ühi tû biş ez biş  
 İn dâñ kerd hüsrev-i gâzi  
 Râyet elreht ez ser ofrazî  
 Feth ve akhâl hem reş püyân  
 Der rikâbey hem du'â güyân  
 Nâgilsân-ı hântî zi-âlem-i gaytî  
 Müjde dâdeş yesturtî lûk bi rey't  
 Kânçe mi hestî zî-âk beddûs  
 Geşt hâsîl zu ovu-i hat-ı hâddâ  
 Hest vakt-i du'â kurdân-ı lûkâ  
 Be her ân şah-ı kîşer-i tâkâs  
 Nâm-ı şerûâ çu mi kâst muşhûr  
 Şarh-ı in fethâd be kâst meşhûr

Katib-i müstetâb : zabbu'l-erhâbdu emîn-ı seyyidü'l-müselin (salîlâlu leâli aleyhi ve aâli âlihî ve sahbihî emmâin) hazretleri Ehl-i Bâitü tebârake ve usûli'l-hüvelleâi üyyedüke bi-nusretü ve bi'l-mü'minîne ve ellefe beyne kulûbihüm lev erfakle mâ fî'âzâ emmân mâ edüfû beyne kulûbihüm ve lûkinnâ'l-lâbe ulufe beynehum emehl. azâllâ hukûn"<sup>301</sup> hitabıyla muhatab olduğundan istinâde uludur ki

<sup>301</sup> Seni ve imanlarını yardımla destekleyen, kalplerini meşgulen O'dur. Eğer öğütünde olan her şeyi safâten bî-er sen delâle kâfîrînâ uzlaşmazsârdın, Amâ Allâh olan arduğında. Doğruyu O gökâddür, bâkîddür. Kur'ân-ı Kerîm. Fâtlâ 62-63.

her şerd ki her bir şâh ve godâhut nî'met-i nusret ve mî'neti kemîr-ı kavîlânı tedâh  
 've men nasru illâ men müdâhîhî "ezîzi"-hakim"<sup>182</sup> mu'cizesine mütehasırdır. Arınca  
 zâhirce terlûb-ı âlel ve esbâb-ı îddî ile zuhûr-ı îzâret olbıtle bir vasfâ-ı ilhâmî-ı EİLÂN  
 veyahud hüddâm ve sipâhlar talvun-ı emîr-gâhu muvakkûf ve muhtâsirdir.

El-İhsanî: İhsan-ı müceddîfân z'îrî Gâsî Sultan Orhan'ın zaman-ı sarâder  
 İktisâsında Şeh-zâde-i emîret-mekân Süleyman Paşa niyet-i gazâ ile Rûmelî  
 edrihine âzam ve ekân-ı devlet-i Orhani ve a'yân-ı ulvân-ı millet-i Mîsîmîrî'le  
 müceddîdî sipahî-sâlar-ı nâm-îfâr-ı rûzgâr müşâret-ileyke mülâzım ve me'âddemâ-ı  
 a'mâl-ı kâr-kemâvî rumîh ve şimşîr ve müvvenel ve İsmet-zâra ve zân sipâhke  
 mühdâm ve dîle idiler. Ve zumr-ı muvâzeden meyân-ı vuvârâ ve müvâb-ı kîrümâ  
 elbet ve mekâm ve ulûve-i makâm ile der-ter iki müteâhul-ı erkû-siyet var idi. Biri  
 İdrîs İlbeg'î ke tavi-ı rüyâset-i sipâh ve meclâketâs mâlûz-ı şâhdan dîrdyet ve teşh-ı  
 sîyaset ve şer'atide mukaddîmes-i teşkeride mârend-i fig- İhsânî meyân-ı kuffâr-ı  
 Rûmelîde sîr'at ve sîrâyet ile derbû'î meselî muvâlis-i ruvâ-ı rivâyet idi.

*Beşir-i İdrîsî*

E-Muz'EL yetânâ ve yabgâ zikruba ebâder:

İb'î-şerri şerîr, ve"-ma'î'îddî ma' rûfîm.

Ve İdrîsî dâhî İsmîr Evrenus Gâzî ki tedâbir-i sîyâh ve meclâket gürîte sâni-ı  
 âsâ'î Süleyman ve Fîrka-ı vevgâ-ı meârik ve teşhîr-ı bilâd-ı kuffâr-ı memâlikde  
 nîsâr-ı dâstân-ı Rûstem dâstân idi.

*Beşir*

Rây-ı o pîşve bân-ı rây-ı sâhî

Rây-ı o şîble-i emîr-ı sipâh.

Ve Süleyman Paşa o iki müteâhul ve kâr-dân ile derydân Rûmelî cânubına  
 ubûr edeliden heri pünde bir meclâket ve hisse teşhîriyle meşrûr ve edlî-i ulû ve  
 devlet Ezerine mansur ehvaları ile Şeh-zâde-i müşâret-ileyhin her tarafına tedâh  
 bu iki müteâhul makâm ve sipah-dân-ı teşker-i İslâm'ın birinin âdesi ihtimâmına  
 nefîz ve Mülkâm şer'î edrübünden tamâm-ı devâr-ı kûh-sâr ve hisâr ve masûr olan  
 bilâd-ı üstâvâr İhsan İlbeg'î ve İsmet cânubından emîr-ı vilâyet-ı dergâ-bâr ve ol  
 dâjârân tamâm-ı medâvîn ve hisârını Evrenus Bag'e der-nâze ve müfeyviz emîr-  
 müvâb-ileyhîmânen her biri bir taraftan teşhîr-i dâle-ı Mîsîmîrîni de tedâh kışver-i  
 meclâk-ı emîrî ile meârik-i gazâ ve edlâdde vazîfe-i içtihadı ula ve kemâl-i sorvet  
 ve hîrîs ve edlîl ve şer'et ve baslan kavâim-i müllîk-ı pîr-vasvası bir mertebe te'bir  
 eyledi ki Süleyman Paşa'LLA irtihâl ve Sultân Orhan'ın serîr-ı serveriden mukâreret-  
 ı müvâzâden sonra Rûmelî meclâketinin imtidâd-ı fetret ve müvâb-ı sipûh ve  
 zâ'yyetî tamâm-ı edlî-i İslâm'a dâhul etub me'n-hazâ memleket-ı vâfîc ve emîr-ı  
 kuffâr-ı mukâsîme nisbet ile asker-i İslâm cenb-i a'dâd-ı mülûz ve emâddâ Şer'î  
 şâhî olanuz İken vîsâ bir sene mukdar meclâk-ı İslâmîyeyi hücum-ı müşrikâzdan  
 mahfûz ve müvâz ve ol müteâhul kemâl ile rây-ı nusret ve tedâh müvâz-ı

<sup>182</sup> Gerçekten yarıdan uzak çözümlü ve hükümlü olan Alişir kâtesinde: Kur'ân-ı Kerîm. Al-ı İbrâhî. 126

İrâk-ı İmâmîyede şer-ülîzâz eyleyib Sultânın Paşa'nı eyyâm-ı mâtem ve gazâvında müllük-ı herî ve bahrî ile song-i avâm ile muzafer ve lekâzâ şer-ı taht-ı Orhanî den inkâr-ı ma'nevî ve ihtilâl ile muzar-ı ken yine bu kadar kıyver-i gazâ ile musabbah eyledder. Ve bu evkâtta ki Sultân Mürâd Gâzî deriyâdan idbir eylemişdi Müllâk-ı devleti kıyver-güşâyî ile günde bir kal'a ve haftada bir huk-ı teşriyle mansûr ve muzafer olub 762 (1360-1361) tarihinde Hâcî İbreg'î Nehr-i Meriç kenarında vâkı' hic hisâr teshîrine muvâfâk ve mazhar ve hasâr-ı mezburu kendü teşker-i zafer-teserine mesken ve makân eyleyib anlar dahi peccode bir nâhiyeye ilân ve akır etmelerine malzûl-ı mezburu Dâmetok'a karşı olmağın hâkîmî-i zâiyâd-ı eshâb ve teşker ile şâret-i zâhîde Hâcî İbreg'î'ye gâlib görünüb hüdd-ı menâkâdeni del'ine tebbîr ve carb-ı şimşîk ile tâlîb olub bir gece çeşm-i bahr-ı İslâm'ı bat-ı şâflet ile âlûde olan dâde-i ed ve hantına kıyâs ile Hâcî İbreg'î ve esâkî-i İslâm'a su-i kast ile şeb-hûn eyledi. Lâkin çarık arça mar'âladan molhîman-ı gayb-ı edl-i İslâm'ı ol şeb-i deydârde mânemende-ı hurûş-ı seheri ügâh eyleddiler. Hâkîmî-i dâ-kârın teşker-i köfrîsi vasıllâdeni suua Hâcî İbreg'î: ka'âfın lağra çıkub köfîr ile cezge âhurk ve hâkîmî-i âtur kayd ve tend-i hasâr-ı asâkî-ı nusret-şîrâ girîfîz oldu.

*Reyâ*

Her ki kast-ı ed Kurd haste gevend

Düymâzet hâki bu hîm şikeste gevend

Ve tekvür-ı mestûr kadimlen havf ve tazarru ve ihtilâl ile şelâ ve kal'ayı Hâcî İbreg'î'ye tesime âyin-ı millet ve kişi öze eyân-ı utegallaza ile istil'âl eyledi. Çünkü gayta-ı mülk-ı mâl ve salih-ı hâl ve meâl tekvürü mâkâmında olmağla tutub kal'asını üzerine getirdi. Ve her hasab-ı mev'âd kal'a ve şâret-ı molhlet ve onân şartına der dest-ı tasarruf ve güne muhsûd-ı selâlin olan bir kıyver ve dâ-i eshâ ile mâlik ve muhasarâf olub tekvür-ı mâchûnun çeşlin sile ebvâb-ı hasârın göşâd ve zûnro-ı mücedhûlân evâf-ı cenâs ve panâyına kıyâs ve entîs-ı guzâ mâye ile sârb-ı suvet ve sennâyeri ziyâd oldılar. Ve bu fetih-î karîh çekung-ı vâkı-ı garîbin sîhlet-ı keyfiyetini bîr-gâh-ı pîdâşâh-ı nusret-panâhu arz ve il'âm eyleddiler. Ol sultân-ı zî-şân ol vakîde Çarlı ve Müslîhî teshîrine müteveccih ve bu arz-ı baidü'l-vâsîle muvâfâk olmağla bu mâmat-ı gayri müteakkibetin sîret-nâmâ-yı zâhîr olmasından te'yîd-ı Hülûyunin şükretüb zehân-ı kal' ve hasâr-ı hâl ve dî'le cân ve evdân ve ersân ile tarîku-ı kâle'lâhu tebâreke ve teâlâ "hel nezâ' l-ihâde illâ l-îhsân"<sup>43</sup> Ezre takdîm eyleyib bu me'âuy-ı hu şer-ı zî'lime'nin fethine mukaddîme-i vâcibü'l-intâc eyledi. Zira ol sultân-ı gayyûrın Rûmelî seferinden matlub-ı kullîsi mutlak Edîrne fetû olub âyâr fütûlâd ol matlubun huvalında müstetir idi. Egerçi ol kıyver-ı burcan ve ruzîre-i ravza-ı İrem zarf-ın-ı tasalluha köfîr ve vast-ı hâkîmî-ı eşrârda zâhîcen gayet tarâvet ile teşk-ı bahârîsân idi. Amma sebz-e-zâr-ı bahârî vücd-ı habâset âlud kavulub teâlâ imeme'l-müşriküne nasestün felâ yakrabu'l-meceide'l-hârûme ba'de âmîham hîzâ"<sup>44</sup> mazmûnu üzre bîdrü'e deından ritûb-

<sup>43</sup> İyâdîğin karâîlığı ancak şerîh değîl erîfîr ? Kur'ân-ı Kerîm, Râzân, 60.

<sup>44</sup> Eçğrâsı pulâ kesâfukâ şâretler, bu şâretle bu yâğrâdan kesâf Meccid-ü'l-İbrâhîmî vakîhtenvenle Kur'ân-ı Kerîm, Tevîk, 28.

çâr olub Egeçî arsa-ı Rûmelide hutûe-ı şâhristân-ı sîrî dâire-i gâ'î sudberk âşâ şikâfte ve hamdân idî. Lâkin dest-i müçrukûnda ke ruvâtin il-î mezzetî müşâkıkına mardâr idî

*Li-mahtûfûdu bey*

Hem çâ bağ-ı İremi hüceste dîvân

Leşk şükri der u heme eşrîr

İrîfîkân hemem ol vilâide ki Dîmeluka şâhî Hâcî İbreg'îm dest-i şâh'ân peyvâstî ile mefûh ve mefûhâdan meşûr oldu. Evrenos Beg dâhî me'mûriyâti sebatıyla kıld-î sevûhîl-î deriyâdan teşbir kal'â-yı Gebeç'î fütûhât-ı âdîne ve zâm ile mansûr oldu. Çûkî ol pâdişâh-ı il-î şâh bu lûğâda memleket-i Rûmelî'ne sâyce emlâz-ı devlet ile ukbâl ve ser-i râh-ı asker-ı zafer peykârîde vâkî' olan vilâyetin tertib-ı nizâm ile emâkîn ve mesökime alem-olrûg-ı şevket ve icâlî olub kal'â-yı Çarha ve Musillîlî'yi ol vilâide muşahhar ve kâfirân-ı Burgaz'ı kal'â-yı burukub lûm emâşler idî. Esas ve bînyâdın hâke berâher yıkub ve yakub külliyyet ük hükûmet eylediler. Ve memleketinin iki tarafından nihâr-ı ihcerâ ve küberâ ahbâb-ı fütûhât-ı külliyye resîde ve Dîmeloka'nın teşhîri ol sultân-ı zî şâhân mâsûd-ı kullîsî otmeçle Hâcî İbreg'în mesûlünden mesûmî'le buşâret mesûmî'ne şâide olubdu. Evrenos Beg dâhî Gebeç Kal'âsı'nı teş eyleyçü hûc-gâh-ı bulend uvarâ-ı şâhânı mehlâzmete mübâdâet ve Hâcî İbreg'î dâhî Dîmeloka şâhîni zabt ve İstân-bûsî-i sultânâ nusâretat eyleyüb ol sultân-ı gayyûr Burgaz Kal'âsını yakubub yakubmak üze emr eylenubü hûlûde dîv ve devletin ol iki ruzn-ı rekîni muşâser-î hânâyân resîde ve serâs-ı şerâf-ı şâhân emvî'le mefûyâsından resnâ-ı nizâl ve ukûmet üze pîy-ı nazar-ı sultânâ keşîde eylediler

*Bey:*

Besî kene-i der pây-ı hücev feşîted

Zî şükri nî şükriye bâkî ve müyed

Sultân-ı sâhîb-î talî ve tîcâr ol erkân-ı devletin kudüm-ı nusret-üçüm ve hüdüyâ-yı fütûh-ı umûmînden meseret ve ibâhâe ziyâd her ziyâd oldu. Çûkî ol pâdişâh-ı zafer penâh bu safâdan ukûsûd-ı kullîsî Edirne fetihî idî. Emîren-aleyh Lâ'î Şâh'ın bâ'în ihcerâ ve usûkî-î nusret-üçüm ile arâleten Edirne fütûhine gönderib ve kendîni bizzat vevni-î mezbûrân teşârhine müteveccih oldukları Bîrnesk'îten leşk-î mücâhidân-ı dâhî tevâre eylediler. Talî Şâh'ın dâhî her u bîl-ı ukbâ-ı sultân ile mânuend-î şehhêz-ı şükri semâ-ı şükriye puvâz eyleyüb Edirne Tekvân dâhî muşâhîd-ileyhîn teveccûhâtını istîmâ' eyledükde müsâf-ı zâğ-ı ziyâd karub leşk-î İslâm ile cong emuk üze Sa'îdîlere'ye üçerî mukâhale ve mukâte'eye âğâz ve muhull-î mecbûrede sipâh-ı küt ve imân ve asker-ı cûhdân va muvâhidîn heyvâde cong-ı uzîm peyvâste ve tarafeyden terkîb-ı tabîg'î: müreşîde ve erkân-ı mütefâide-âhî her biri torâf-ı âherin suçûfuna gikeste eylediler. Bir merete ki iki tarafdan dâhî ser-ı serdârın hâk ve hâne şâletân ve ser-nigâr ve dîvân-ı kâfir ve kâstîlâzın Lilâm ve dem-î okûrib gâbî bürkâleriyle âmeşeçe hem renk-î reng-î hukâlemin dâhî.



Beyt

Dil-i dilirine beyatı meyân-ı nize ve tîr  
Ber ümed hüç va hadâât çinân çe gıvca zi-hüç  
Zî halka-hıç zerra ista pâr dilân-ı cüçün  
Çinân çe ez gar zulf-i zâk-ı pehne-ı yâre

Bu müttezil-i ilirân ve mükâvela-ı ser-i sınımda mâ-gâh nesim-i feth ve fîrâzî cümle-ı etî-i İslâm'ın ve zîde ve dîde-i a'âd gubâr-ı ma'tekeden remâdide olub pây-ı kararı semâ-i fîrâra keşide ve rûy-ı odûân cümle-ı hazân-ı ruhsâra keşide ayleyüb hükim-i mesfûr hezar mekr ve telhîs ile meyân-ı ma'tekeden der-keşâ ve derân-ı hisâru değin karar eylemeyüb tesâmîni-i beşker-ı mirdârını mücühidân-ı gece'at-şîâr esmâ-yı fîrâdu evrâk-ı hazîn-dide gibi ağuçta-ı hâk u hân ederek der-vâca-ı pehne değin tekvür-i mukhârâ taâkub eylediler. Ve kullân-ı fîrâ'î zîr-i kadâm-ı semerz-ı mürâhîdân ve pây-ı tevsen-i muhârizîdân pâ-nâlî ve Lale Şahîn beğârâta fîrâ'î İslâm ve hazîmet-ı kötlîk-ı İâm-i İlmüyle ser-i sadâtân-ı kullâr, har-yâr, rikâb-ı muştetâb-ı sultân-ı kâm-vâbâ irsâl eyleyüb hemân ol beşker-ı mamur ile azim-ı husâr ve sür ve Edirne'nin cihâ'î sâlle ve cevâb-ı erbasar meşûr ve tekvür-ı mukhârâur sûret-i zul'î ve ıztırâmı mesâmî'î müvâb-ı sultânîyye ihâs ve fîrâ'îni merâte içre mukâleç-ı hemîyyân-ı zafer makrûnu Edirne sâncâsına ihâs eyledi. Ve sultân-ı Bayyur dâhî salân-ı vakti ve müşâveret-i erkân-ı devlet ile Lale Şahîn'i müteakîben sa'âdet ve iclâl ile Edirne tarafına müteveccüb oldu. Çünkü kemâl-ı mahîce-ı râyâ-ı saltânî Edirne hisârının der-i divârında bedîlâr ve şîrâ-ı savârma-ı sıraz şühâr kendâri ol şîre halâcının didesinde âşikâr oldu. Cüvâ ki kâtelîhâ tebâuke ve teâlâ "mürûlâhî'l-mûkâdele'l-letî a'vâliu ale'l-uc'âdî"<sup>44</sup> kabîlinden derân-ı dîvân-ı kullârâ atey-i sîzâr nâmâ-yân oldu. Evvel-ı fîrâ'î bahârda mekr-ı Meric'in tugyânı vakti olmağla tekvür-ı meşûrân her tarâfda keşide bâzar ve pinhân idi. Hemân ol gece etîl-ı iyâl ve mefâyis ve emvâlini alub keşîye suvâr ve sâhil-i selâm-ı fîrâ eyledi.

Beyt

Harâb küçü zî zey-ı ferâ mübâr-ı o  
Fetâd keşî-i umuç dîvânî halî-ı ferâ

Ales's-sabâh ki tekvürü fîrârdan fîrârdın olublar Abül-ı şîrâ ve hisâr kabîl-ı zîmmet ile makâm-ı sâliğârda karar edüb ehvâr-ı kel'â ve mekr-ı rûy-ı beşker-ı İslâm'a güşide eylediler. O günâ mâl u menâl ile pîriste ve cevârî ve gîmâr ile âzâste yuhâr dâhî ol sultân-ı gâvâinî hayât-ı tehir ve hevze-ı âkîdârına dâhil olmağın Dimetoka'dan haraket ve ol cîrîbe alem-ü'âz-ı azîmet olub Lale Şahîn terâyet-i hüsrevâne ve marbânet-i pâdişâhâne ile mahsûr-ı nkrân ve eşlâk-ı enfâk-ı sultân'ın kem'â-ı hurşîd-ı nazârı sahte-ı ruhsârın lâbîn oldu. Ol şîrâ-yîni mesnet-şîrâ dâhî Edirne'yi Lale Şahîn ve şîrâ-ı dîr-ı mübîne mesken is'â ve bu'dehu Dimetoka ve ol buk'â-ı kâ salânın temâşasına azîmet eyledi. Ve şîrâ-ı muşbûrun sevâ-yî dîl-gîşâ

<sup>44</sup> O külpenn içre İslâyecik, Allah'ın muhafızlığına bir şağirdir. Kuv'ân-ı Kerâm, Hâmze, 5-7

ve musken ve me'vâsi peçendiler: tab'i-i hücrâyımsı olaağla müstekim-i tab'i-i hilâfeti suâsı minûsib gördü tuht-gâhı salânat eyledi.

*Boye-i İrâş,*

*Bîbüdüllâhi ü'd-dünyâ kesîm*

*Ve lâkin arâkânâ beledü'l-kızm*

O vakıfta da Edirne şehri henüz gereği gibi ma'ime değil idi. Anımsa bu hânedâr-ı hilâfet-i âyyânât zamân-ı devletinde Dîmetokâ'lar sonra Edirne şehrü dâru's-saltanat oldu bu küsrevân-ı evlâk-i eyâmın zill-i emn ve emânetinde itecân'â itim'nan ve mesken-i kurtân ve sükkân oldu. Ve firâr olan tekvürn nâm hâdise olaağla keser-i istinâlden nüşi Edirne deyiş şâhret-pîr oldu. Ve el-kâfir-i mekkûrur, al diyârda eser-i hükûmetinde, ancak nâmı şâhîb devlet-i İslâm'a muhâfeteinden nüşi kendüyu hazîrân-ı obedîyye ile bed-nâmı eyledi.

#### **Dördüncü Hikâyet**

*Dest-i erkânü hilâfeti-i sultânî bîle fâimull-memleketi hükkâmından intizâ'ı hilâf ve kâdîm şirâhîte ve kasîrân şehr-i Fâhî ve Zağîr ve Cümâline ve ul hilâkta vilâyetleri tab'i-i kasîrân-ı İskân'a dâhil olağın beyân eder.*

Sâbîkâ-i inşâ-yı ezeli ve râbîcâ-i hilâyet-i temvercî kî nâm-ı devlet ile müteber ve meşhûr ve lîsân-ı cânâ-yı dehr ve şîr-i zâhede bahr-i müdder-zâd ile müfesser ve mezkûrdur. Her gâh ki bir mazhar-ı se'âdet ve âlâül-ile ul me'â'î asîî ahân-hâne-i kuvval ve kabîlyeler-i ebûlîder, meşâ'î-î hî ve âyyında cihve-ger ve çehre-puşâyî-i nakke-yî su'î anın peyker-i hüccetü melâlibim sahîfe-i müzgârâ vesile-i nîşen üze müdderî ve egerçî rûy-i temsenâh ve azîmet ve vicâh-ı mütebâh yu himmet meyyâr-ı şeb-i tûdî, tehl-i husûn-î, üstüvâr gerülme beraber eyleye. Bîbute inûde-i sebûşin-î gabâh ile ehvâh-ı telâh ve derîçe hây-ı efrâh: kâllîllâhu teâlâ (ezze ve câlle) "inâ yebâhîllâhu lî'n-nâsi nûr rahîmeti felâ mü'mâke lehu ve inâ yünşik felâ mü'mâke lehu men baidibi ve havê'l-avîkâ'el-hakîm"<sup>66</sup> mazmûn-ı meyyârâ üze ânun rûy-i iktâlibe göşede iderler. Nûkûn nâm-ı illîtal ve azîmet ve zînâm-ı iğrâm ve nesreti ber kışer-i beidul husûlâ: tesdîrî me'mûlûyle anasrûl ve nazâr-ı tehbîr ve Ckâelî reh-nûmûn-î çerçed-ı takdîr ile bur maksûdu mütezzârel vâcîhan nîşîl: içün zamân-ı inşâ'ârı matû'<sup>67</sup> ider. Şîr-ı fevz-i nusreide mütebâh-ı âmilî ve vakt-i fâretide tehilâ'ı usunâmiden meyyâr-ı enlâs-ı küdsî istinâsî dîmî'î ile "e emûd nefesî't-rahîmî"<sup>68</sup> muhâbünden mütecessim ve gül-zâr-ı âmilî müvâ'el-ı resim-i sebâh bir nefhâ'e seherî ile mütebessim olub kvûluz-ı enzâr-ı künyâ âsâr-ı rice kâlmân-ı çerçed-ı inşâ'âr-ı illûhî rahîyet yüfte-i kâr-bâce-ı, isâr-ı, mesîr-ı kvûlûhu tehlâ "Hüvelle'î çerçed-ı Halâfî'e'ârâ ve sefa bû'dekûn fevza baidin dercedîn liyebtâvekûn lîmâ âtâkûn men kabece se'â'el-âzâb ve inşâh le-gö'ür'r-rahîm"<sup>69</sup>

<sup>66</sup> Allah'ın usunâmide verdiği rahmeti anlayacak yoktur. Onun orneliğün de ulâdân salıvercek vaktur. O güçlüdür. İnkîmîn Kur'ân-ı Kerîm, Fân, 2.

<sup>67</sup> Şîrâh ve bur Rahmî'nin nefesini hissediyorum.

<sup>68</sup> Vâcîkleriyle usunâmide şîr-ı usunâmî'nin tehbîlîkî kî ber, ve kiminizi kiminizle dercederle üstün yapan Ödâr, Değûsu Sülsünâsî cesâletindurur sârlîdîr. Şîrâh ve O beğûlün, meşâ'et eder. Kur'ân-

lık-ı bâliğ-âdâ kâmilî ayât ve vücûd-ı mekûlâtı nazar-ı soy-ı feyzâ rastâ bâzur-ı tüzgârda sâc-ı hâlm mertebesivle sâhib-ı ikbâr edec.

*Bayr*

Hür kes ki gör hümay et-i ân pâdişâh bûd  
Kâreş berne muvâfık-ı tab u ruzâ bûd.

Şerhçi mezâhîr-i devlet-i sultânî cümleten menzûr-ı ez ayât-ı müyâle-rahmanîcedir. Amma ikis-i âzâdî âyât bir pâdişâh-ı kerâmîet perşâh nazar-ı terfîyet-i kîmyâ esvâdîm ki molâhaza-ı emzâr-ı niyet-i skân-ı nevâzîm-ı tâhâyeye mâksûr ve mâlîk-ı â lâya hümmet-i hâzret ve mâtebest-ı cennât-ı mâlet-penâhî âleyhî ekhâlîf-ı salîhî ve's-selâm-ı mâksûr olub hemîşe cümle-i îsm-ı u hâşem ve zümre-i şipâh ve huddeme kendülerini hazmet-kâr-ı şerâf-ı Nebavî ve İsmâîn-herdârcî-â şikûm-ı tarîkât-ı İsmâstafavîye mecbûr taluh mâksûd-ı aksâs-ı ta'îh-ı merjâlîk-ı billûd ve tefsîh-ı meilâhîl-i murâddîan mücerred tahsîl-ı mendîl-ı Râhîbî'l-âbâd olub. Ve mâh-ı tekvîl-ı âyât-ı şer' ve tuzûd ile ru'f-ı kuvvîm-ı küfür ve dîhâd eden pâdişâh-ı istâlâm üsûb-ı mübâvvet ile mâksûd-ı fî sebîlillâh destec. Ve kâffe-i elâullâh emm ta'yîd-ı mâsret-ı içm-ı nûyaz-mend-ı dergâh-ı ilâhî olublar. Kema kâle Rasûlullâh (sallallâhu teâlâ âleyhî ve âlihî ve sellem) "İnen kâlele liyekûm ke'emetallâhî hiye'l-ulyâ tehtve fî sebîlillâh"<sup>89</sup> sadaka Rasûlullâh. İbâk cenn-ı â'vân ve ensâr ve şipâh-ı musmû-şâr ân zümre-i evliyâ-ullâhuda mübakkak ve neşevî olâ ve tûrâkâ mezâhîr-ı sâcî ve mânevîye muvâfâk tutublar. Kema kâlellâh (tebâreze ve toâs) "İrreçum behîmî'l-âmmâdîne ve inne zümredî kâimî'l-gâlibîn"<sup>90</sup> âm-enen.

*Şeyt*

Ömîdihâ zikâbe-i küyûş revâ şevâd  
Her cû neved gubâr-ı rehaş târiyü şevâd

**Et-kıssa:** Ol sultân-ı pâzîl Edime ve Dînemâka feahlerine muvâfâk ve nizâm-ı memleket içm bir müddet ol tarafda ikâmet ükrizâ ve magraz-ı teahîde olan şer vilâyatı tedric ile zâhî içm emrî ve hükâm ve asâkir-i mücedhidânın ba'ıyyla Lela Şahin'î ser-asker ve memâlik-i Rûmelinin cârib-ı şimâl ve mesâkir-i deryâ-ı cibâl olan Zagra ve Filibe misâl ba'zı yerlere ve Evrenos Beg'in ser-askerliği ile dahi ba'zı guzât-ı İalâm'ın yine Rûmelinde vâkî deryâ-ı deryâ-bar ve Gernî ve Güntleine ve tevâhî şemlilerine ta'yîn ve irsâl buyurub bu asâkir-i nuaret müdsîrden her birisi kâim-ı mâ'âd öze bir kaç vilâyete akur ve isârî sim u zer-ı bî-hisâb ile ganâcet i vâfire müdî oldublar. 763 (1361-1362) tûrâhinde Evrenos Beg Güntleinin eyâletini lâmûmen musâhâre ve itâat eyleyen reyâyâyı kabûl-ı zimmet ile mukarret ve ta'z ve hîmsete müvâfâk olub kâdâ' ve huk'â mü'temadün âleyh mahafızlar ta'yîn ve hîşâc-ı mezkûrîsin feth-ı sebabiyle menâfî-i dîn ve dünyâ ile hâşz ve zikr-ı cennîl ve du'â-yı cennîl ile mü'temadün ve fâiz oldu. İsar-ı hayrât ve bekâyâ-yı taberüstücedün bâlâ bir kaç sâed huk'â-yı zîbâ hâ-kayîdub ki ebâd-ıyı sebûden mü'mîn ve kâreze ta'yîn-ı

Kerim, E'lem, 165.

<sup>89</sup> Allah'ın adına şükretmek için mücadele eden Allah yolundadır

<sup>90</sup> Hariz, ceddu az gubâreze gâlip gâlocektir. Kerâm-ı Kerim, Saffet, 172.

nefakât ve ma'âmır verilib sende vâfir kimesne bekâyâ-ya sadakât ve mukarramından yerler ve parçalar. Zâher-ü dhîret için ecr-ı cazîl ve mesûbât-ı bî-tebûd-ü s'kânına kâfî kâlellâhu. (subhânühü ve teâlâ arzı ve celle) "ve feddâllâhu'l-mucâhidîne taemvâflîhum ve enfüsühüm ale'l-kâidîne derceden ve küllen vâ'deillâhu'l-hüsnâ ve Iseddü'llâhu'l-mucâhidîne ale'l-kâidîne eanna azzâm"<sup>101</sup> mazmûnı satâkat meşûrîni muktezûsınca ol mebârız-ı dîndârın hem asırlarını nisbet ile ruhânının bîrhân-ı vâlidir.

*Bejt*

Kerameş der guşûd bân endabr:  
Lutfey dîvânı det erânî erâdatı.  
Mânâde cévid-ü nâm o be-câhân  
Zâ Firûzeude halî-ı ferzeallân.

Ve herân ol canâda Lulu Şahir mübârizem-ı dîn ile cânib-ı şîrîde me'mûrlar idi. Vilâyet-i Zâgra yüre cîşyib-ı mesâkını helâdîn ve garâyib-ı medâyîn-i umrûndır. Felâ ve teshîr evlevüb şadıvî mazhar letâfet-i âh ve hevâ ve keset-i tevâkih ve simâre ve vâsûl-ı vucûh-ı maîşet i rûzgâr ile şerûdün-ı sıot-ı robnet ve nîmet-i Rabbu'l-ibâd-ı kavûbû tevlâ "hame zül"omâd elletü lem yuhlik mislühâ (M-bîşâ)<sup>102</sup> den bir timsâldür. Hüb-rûyat-ı cevûr ve şîmâmî neredde gul-ı şukûle-ı eşâklar bîşûr ve şemâle-ı dil-fürb-ı şabûl-münyân mevâfir tarîvet ve belâ ile muhayyir-ı akl-ı ulûl-ebşîndir.

*Şîre-i Arabî*

Şâren lehî binâlmîni ve nesîlmîni  
Şîften tîşêki cennetâir-râvân.

Çünkü Lulu Şahir ve nîfekûsına ol kîşer-ı dil-guşû ve mülk-ı pür-ümet i bî-muallâ müyesser ve icazshur ve zâhî seşîvâr olan kılâh muhufâzân mukarrer oldu. Mâşârûn-üdeylî meşûr-ı bî-kîyûs ve garâyim-ı cenâs ve gîlîndân-ı dîr-rubâ ve keozân-ı mâl-sînâ ile gulûb muasker-ı hümâyûna mülhak ve sipoh-dûr ve lüzum-kâçığı ol pâdişâh-ı âlem-penâhın zamîni-ı mînâirde mübâkkok ol'ü kuvvet ve şevket-i asâkir-ı İslâm ve vîs'at-ı utemlekêl i mübârrzân, makkâm-ı bir rûbeye bâlûğ oldu ki vucûh ile mâhsûd-ı selâtin-ı rûzgâr ve tasallut ve ferâdâr i e kânîr-ı a'â-yı dîn ve kâfîr oldılar. Sultân Grâz şukrâne-ı vufûr i nîmet-ı mütevâ; ve şîrâs-ı tevâkkül-ü hâlî ve mülk ile bast-ı mâkû-ı İslâm ve idzâl ve neşr-ü hür-ı irfân ve nevâide mübâleğâ buyurub gundüm erâfîtan ehl-i dîn ve kemâl ve urbâb-ı fazl ve efcâle hadd-i kifûdun efzûn. inâm şyledi.

<sup>101</sup> "Allah nâil ve canbıyla cîhâd edenleri mîrâzârıyın şîrîni kilmîr-Allah hepüne de cennet vâ'cedirğeli. Ama Allah cîhâd edenleri mîrâzârı, büyük cîdler, demezler, meğfirat ve rahmetle övünür kılacaktır...", Kur'ân-ı Kerîm, Nâs, 90.

<sup>102</sup> Ey Muhammed! Rabbinin, hiçbir memleketle borzârı ortaya koymayın, sizdenim vâ'it-i İsm yakînde olsun. Ne millî ve ne a'âzîni gâmedir mi? Kur'ân-ı Kerîm, Fecr, 7-9.

*Li-maellifihâ Davi*

Kalant zı-râsî-i keremî-hâşî-kâsîrât ez-ân ki  
Kesi kadîde zı-dest-i inâyetîş tekâr.

O esnâda ulenâ-yı isrâdan mevlânâ Kara Rüstem nâmında bir âlim-i âkıl ve mesûl-i ulânî-i Şerîyye ve Ferîyyede kâmil ve fîzî ol sultân-ı sâhibü-ı devâmın sayı-ı lûf ve ihsân ve cûzûbu-ı ulûî dâimî ve ifâm ile üyâz-ı Kâsemün'dan âsîdân-ı husrev-i gîrî-sitâne şübân olmaştı. Hür gün adâ-yı hamâ-ı mukarrerât-ı sultânîde kâlellâhe (tebârike ve teâlâ) "Ve'lemü emsâca gâcîdüm emâllâhî min şey'ü fe-enne ilâhî hamûsetü ve tîccasü velîzîl-kurba vel-yetâma vel-mesûküm vebâris-sebîlî"<sup>491</sup> nâs-ı kerîmî üzere kadâsker-ı sultânî Mevlânâ Kara Halil ile muhâbesa ve mukâvele ve takrîrât mesînefât-ı erkân-ı devlet ve münâ-ileyhe hanî ve zünk-î âkretî ve hâkkâr, gâşâm-ı küffâr : bâimnâ amâsıun almas bâbında kitab ve sâncıden delîl-i vâire irâd ve bu kelâm meşî' ve me'âlî-i muclîs-i humâyûn-ı Sultânîde makbûl olub nâs-ı kitab-ı kadîm ve hadîs-i şerîf-i Rasûl-i Kerim (aleyhissalâtu veteleâm) müdebînce tahtîmî-gandıymî zabt hüsnüm mevlânâ-ı mîmâ-deyh Kurî Rüstem'e takdîm ile tefvîz buyurdu. Ol eyvânda cenâs-ı gâhînet keset ve vefât üzere olmağlı buz bir vâ's esnâda hınat mukaddemî yâr yirmi beşer dîrhem-ı Osmanî iken bu defa esnâ dâha yalnız yirmi beşer akçe ki herbir gulâm ve kenizenin nakrâdan beş akçe ve rûb-î dâhem hums ile mukarrer buyurıldı. Ana göre kuyâs munâk andûr ki sâr envâl ve cenâs ne derece de olmaş olur ki ber gulâm-ı Yûsuf-nejîd ve ber kenizine ki per-zâd bu derâhîm-ı malûde ve sâdâlet-i müzâcar ile müzâyere olmaş ana malûndur ki sâr unelâ dâhe ne mukâdâr dâha ve i'zâz ve müdâhîcâra ne rûhâde ikûndur ve elb-î indeta ne merteba niâm-î bî-şâmâr-ı rûzî ve ne denbî istîla ve fîrâzî mukadder ve müyesser olmaştılar.

*Şîr-i Arâbî*

İrânî'deltra nîn âsârîni acoben  
Mâ in secûtu bâhî fi-sâlifti-Omem

Bilâsîl, çünki sultânın Rûmelinde tevakkufu hadd-ı intihâde keşile ve urih-i yulâz ve eyvân 764 (1362-1363) senesine resîde oldu. Pâdişâh-ı âlem-pendh ve usûkar ve âpîkâ muhâbbet-i mesûkîn ve evlân ve cânî-ı Bursa'ya meyl-i avde: gâleb ve allâşyân ve tâife-i askerîden herkes ki nîl-î gâneyim-i kârûm olmaştılar içi Valân-ı me'lûzlarında müşerret ve istîmâcî tâlîb olâdılar. Ve ol şehriyâr-ı gayret-şâr dâhe 'mücrretün ceyşân ve merrettün aygır'<sup>492</sup> derâzî-meseli üzere müâvenet ve muâsâde: buyurub çünki bâtur-ı atarı Rûmelî memleketi gîlîlîsinden ferîğ ve mutnâ in okh Cîmâs-ıy üzere huâsân Lâlâ Şâhin ve Evronos Beg ve Hâcî İlbeg'iyyî ser-ı kâr-ı cihâd ve gazâva tsyîn ve işret ve kendöleri teşker-i sücû ile Anadolu'ya müâvedet buyurdılar.

<sup>491</sup> Eğer Allah'a ve hakkı hukukla ayetü o günde, da islahatın kaçtığı o günde kalımız Yûsuf'te de indirdiğimizce taahhüdünâ, bilün ki ebu rekâdîlîze gânimetü beğle bir Allah'a, Deygü-berîs ve yâzâlanmâ, velîmlerîn dîp-olnân ve yolu's-nîr ... Kur'ân-ı Kerîm, Fâfâ, 41.

<sup>492</sup> Bir nevâ, bir yâzâr.

*Beyt*

Sıpehi ra'î: zi-iknâl-i tu rehber büğed  
Çün felek ber-lehne âfâk muzallîler büğed

İdrîs'e Lala Şahin-i Filibe'ye ve sair ümerâ ve cemaâdan bir hüsnü lînen serîni teşvîhine memûr ve kendileri deriyâdan ubûr ve dâru'l-mülk-i cümlesinde serî-i hilâfede istîrahât ve huzûr eyleyüb nefâkat-î humâyûn ile celâ-yı vâcib eyleyen askeri tâifesini esbûb ve tecemülât-ı bî-hesab ile mesâkin ve menâzillerine şad ve burrem mürce'ate tuhsat ile müşâredet buyırdı ol pâdişâh-ı zâfer-perâhin Anadolı tarafına tevccüh-i pür-şerofinden sonra Lala Şahin ber-muceb-i emr-î sultânî Rûmeli askerini em' ve Filibe'nin feâh ve teslîmüne müteveccih oldu. Ve ol yerin hâkiminin ismi Filibehi yarı bîşyâr düst demekdir ki Filibe ondan müşîkdür. Es-hurudîhi teâlâ asâkir-i İslâm sâhib-i kuvvet olmalarıyla tekevür-ı mezkûr bir vesîle mukâbele ve muhâsumıysa kâdir olmadıklarından hazzatüre derim-i kalinde mahâbir ve mütehasşın ve unidîdd-ı muhâsaradan sonra usâkî-i nusret-muâşirin palebesi kendine müteyakkîn olmağla em' ve mâl ve em' ve iyâdün istimân ve teslîm-i kâfî ile olâ u peymân ve Lala Şahin duhi emân verüb mesûmı vech-ı emel ile ezbâb-ı kal'â ve şehri rûy-ı güzâl ve müşâhidâne gûşâde ve tevâb' ve tevâkıyle hisârden çıkub serâf vîlâyetleri emrübüne tevccüh-i nîvâz ile mürâttâs ve müccâz oldu.

*Şî'r-i İdrâbî*

Kıymet meârif ve lâ meferre lehu  
Ve lehu muhîlân-ı serâ ve'l-mâ.

Ve ser-asker-i müşîrân-ileyh beşâret-i fatû-i mezbûn huddâm-ı sultânâ arz ve muhâzarâdan bir emânâ-ı sâhib-ı geçârti kal'aya muhâfîz te'yîn ve kendisi sair ümerâ ve cemaâ ile teslîm'eye avdet eyledığı 760 (1358-1359) tahîlinde idi ki ol memleket-i pür-sâhibi teslîm ve menâhik-i İslâmîyye'ye zom eyledi. Şehr-i mezbûr memleket-i Rûmelî vustunda emâdîf ve mevâdî ve mezâri-i bî-şûmûr ile tamâmî-i kuru ve mesûkîni müştâkil fevâkud ve simûrdür. Ve iki küh-sârın beyninde bir salûâ gûşâde vâkî olmuğdur. Ve ol tezâ-yı dîl gûşâmın mübeyyri ervâf-ı mahâülâl ve zu'sâf ile mu'mûr ve Mecîz demekle muşâhûz olanı nehr-ı azim meyâne-i şehîdet güzer ve nûbe: ve kâifede nehr-ı Fırat'dır şûm-terdûr. Ve sahâ-yı mezbûranin hasâyisinden buris, zic'âlî pürîoğtur ki tamâmî-i Rûmelî'nin pîrîni ol mevâdî ve mezâriden nakl olunur. Ve ol mesâf-ı pür nevâkîl hâsâlından hissâ-i hâşî sultânî senede kırk yük pîrîne ve dîrî bin dîrbân-ı Osmanîi mukarrer ve mü'ayyendür. Ve ol sultân-ı pâzinin bakâyâ-yı hayrât ve âşâr-ı müyâsadanı meyân-ı şehîrde nehr-ı mezbûrunun üzeride bir ems-ı kav-yu'f-bûnyân vâkî olmuğdur ki lîsâ tavâf ve zebân tîrîl ile mümtenî'ul-beyândır. Ancak icmâl-ı evsâfî budur ki tîlen iki ok menzili ve arzda iki arabe karşı karşıya gelüb meyân-ı emsârde müşâdele eselen bilâ-teşvîş ve bî-tereddüd birbiricinden geçüp giderler. Ve nisr-i mezbûrun tîkû-yı imânîni içün pendin-i huddâm ve abid vâkî ve her sâze bu meblağ-ı ihzâc ve ulâk

meremâdına mü'în ve me'âm-ı kıyâmı için bir nezâ-i emân ta'yîn evlenişidir. \* Ve kâzî hassasatın min hasenâtı ve âyetin min âyet-i sadakâtın ve hayrâtı<sup>40</sup>

*Li-mücellîni Beyt*

İn-çünâñ k'ê-âsân şod ez-pülüş ubür-i köñ u deş

Der kıyâmîñ lâhed ez-pül-i sırat-âsân guzeş

#### **Beşinci Hikâyet**

*Mülük-ı kuffârın Sıref hâkimi Destûtek'in itîfâkıyla Fihre'nî tahrîbe nıyyet ile hürûn ve leşker-i fâlm'a istisâle nazîr ve nehb ve gâvri-i mücâhidâne câzân ve mübârizân-ı dîn-i mübîn mülük-i cehâbîre ve le'innâ müte'vvel bir şeh-hûn ile def ve helâkîrâne müvâffâk ve meşhûr ve sultân-ı nıncıñfer burısâ'dan müvâf-i fâlm'a azîmet ve hân-i tevaccühde Dîğa Kâfıranı fetih ve musahhar eylediğün beşin ider.*

Vakti ki Fihre hâkimi tekvür-i dül-kâr islahân ile ehl ve iyânı şub pişvâ-yı gümâzân olan Sıref hâkimi Destûtek'in yuruna varub Lala Şehînden şükvet ve hâkum-i mestûre ilicâ-yı himâyet uyladı. Mesfûrânı dahi gayret-i cülûliyesi mezkûre bâ'îs-ı emûyet ve rîzâyet ve mücâhidânın müdâfâ'at ve muhâsamat ve ehl-i İslâm'ın ledatü-i vefret ve dîn-i şâh ve âyet-ı hâtilarını tevâc için memâlik-i Basma ve Bîlak ve Diyâr-ı Lîngürüs keferesinin kârûnî-i sanâfid ve cehâbîre ile utîfâk ve yek-dil ve yek-ıvâk olubk özte ulâ ve pey-nâre ve kuvvet-i bâzı ve ücüdâtılarına r'umâd ve işğrâ ile Lala Şahin'in Rûmelî'nden de'vân gâyet ile emr-ı eşel serdiler. Amma o, bütâlar bundan gâfiller ki müyet-i mezîd-ı kâbbânî ve vicâyet-i te'yîz-ı Sübhunî mücâhidân ve mevâhucâne mü'în ve hem-vâre sarîh ve karîndir.

(Fihâsî), 766 (1364-1365) tarihinde mesfûr Destûdî tamâmî-i müdâf diyâr-ı kuffâr ve mikdâr-ı sedod-i otuz u mar-ı leşker-i esâr ve mu'âşker-i biyârın itikâbil sipih-i davvâ-ı tertîb ve ta'yîn ve Rûmelî'nden kal-ı bünyân-ı ehl-i imâna nıyyet ve leşker-i sultânî Anadolı'ya ihreca teşhuet ve müdâ-yı gâ-gâle ve hurûş-ı kâsî küş-kur-bed-i kendüne velvel-e-salâz olub kuzl-ı ser-i serverân-ı ehl-i imân ile dâğ-i cehâbâk-î sîtan-ı müte'kârda tîre ve sarâ-ı şâbân-saz nûnâ'yân oldu.

*Beyt*

Be-rûz-ı ân kı-zî-per huş u cerg u nâle-ı kôs

Bele ve fütu-ı hutle zî-bâb sarbur kerê

Zebûn-ı talûe zî-ruşen der-ân kerê snân

Leb-ı büsm tebesstn zî-şekl-i mîğler kerê.

Lala Şahin ei meşrikân-ı bî-dîm'n te'vâdınınduk habîr ve gurûn-ı muvâhidîni ol me'lânînin öşri olduğunu yâkînen anlayub ol emmâ'at-ı kalîle ile bî-muvâhede kuvvet-i mekâbele ve mukûtele bir vesâile unubkân olımdağın nîlîb mevâleket ve za'yıyet dâhî bilî za'yıyet ve himâyet bir ekâmıyub sultân-ı sâhib-i ömvân tarafından şîretet taleh Edirne'ye emrûd-ı sultânînin verîdunu müte'akkib içi, egeçyi paş-ı kâhîz binlû tesn u ader ve nezâ-i kûr-dilân-ı par-öfâlelede mehdî-i

<sup>40</sup> Bu onun iyliklerinden bir iyilik olup hayret ve sadâkatının iftiharında bir iftiraktır.

şekli ve sarfında müşkâhedesinden ol müşk-i şehin-nâzar mağlûbı ve ol gürûh-i enbîya bi-pâkin mahkûmîyet ve muhâbir-i pişegân-ı çaldân nasret ve mukdûmıya mübâl kabîlinden görürür idi. Amma ehli İslâm'ın vasîki-i fîrâk-ı tommu müdâli-ı gaybî ve ulûl-ı kullîye-i bi-revbeyye kanûnı mu'ad uzre mahûd olub ol muhâzûn-ı din-i mübinden her biri serî-i mülûk ve yakîn ile sadâ-yı zende-i perveri ve nevî-yı marhamet-gâstere-i kalellâho (tehâreke ve telâk) 'emmen yuzûb-ı-mudûrre mâ de'âho ve yukûlâ'n-âho ve yocûlûkeni hulefâ'ı-ardı e-lâhın mu'allâhu kalîlen mâ tevekkürün<sup>106</sup> nazmânını istîmâ' eylediler. Ol esnâda e'lâ-yı Anîm Edürne'ye iki marzûle mesale'ye vasûl ve Ne'îr-i Meric kenârında itâb-ı hayâri-ı şekketi arâhî âf-âbe keşide eyledikleri ve iki uç güne degûn nevâzih âsunmâ ve be'âyı zarâfî gibi Edürne'ye vâsîl ve şehî ve kâfâyı hâk ile yocûlûn etmek uzre niyyet ve sâikâ-ı İslâm'ın dâire-i husûdâ inhisârından sonra dâhî-i küllân hân-hîr ve vâlîm teatîr ve âkzâr ile âzâ-ı cevât ve kâfir bin vesîle menkûn olma'yub kâfî bir taraftan bu sâhî duyûr tebir ile İse-pâzîr olunıya deyi müfâkkârı hâberî Fâiz Şâhî'nle sühâl âre vesîde oldu. Çünki ol sultân ı gayyâr-ı tebrâmân dâhî derâdan ubâr eylen eyub ol teşkerîn imcân ve fâneti temerata aruhâ ve lîke-i dîr-â-sîr idi. Ol vâkı'n-ı fîrânını ilâç ve çaresi budur ki hemân mevâud bulunan teşker-i muzâfieri İslâm ile ki uncaz on bine bîliğ olur idi. Bu fîne-i şer-şarîn de'îr zâmnında muvâfîk ve dîl u caat rûh-ı İslâm'da fudâ ve bu hâdîserin kayd ve tedbîrin kanûn-ı tevekkül uzre tatikâ-i muvâfâkda müvâk olâlm ritûkîn demîşlerdir.

*Beit*

Şey tâ heric leâ bu-kûşten dehîn  
Mehûdu ki fâsâf de-düşmen dehîn.

Çünle sîpeh-sâhrân-ı muhâzûn bu babda ulûd ve Lâle Şâhî'n dâhî sandîk-ı gûzâtu itîfâkıyla azm-i kûl-ı küllâra bul-muvâcehe meyâr-ı herûsî merklânegi olub Orta'dan Hâs İlveg'i ol sehadetü kâr-ı gazâyı mukayyûd ve telâhîr-ı rezûde âkrâmından etâf ve egeş e'lâğınuz bînden cümle-i amânânın munâsîl günâmeleriyle mîlûm-ıleyn kendi tevâb-ıyle erukûdîme-ı teşker ve kûştârdan ol dutûb ve nâmâyân vâkîkleri mahallere dâlebân ve rey-i sâvâb-ıitnânın mîlûk olduğı vesîle uzre keyfîyet-i âhvâlî usker i İslâm'ı vukûh uzre fâzîna tayîn olunda. Zira Orta'dır ki bu gücûl-ı şerzân ve zâmn-ı ulûmînün muşet ile muvâfîk ve muvâfâ-ı İslâm'da sîret u zafer eilve-ger ola.

*Beit*

Deâ kull k'û-râ ne-yâbî kîlîd  
Çüşâyende tâ ki âyâd bedîd.

**EL-İSSİ:** Hâs İlveg'i semend-ı azme suvân ve tavsen-i tevekküle üstûvân olub teşker-gân-ı kullânın kanûnı deyin ilgâr eyleyüb bir cermîyyet-i sapîhî güdü ki

<sup>106</sup> Yüce dâde kelâmı, herdimne yâkârûğı evânı kâmilik verer, bîyândeki nîkîntî gâderet ve eyn yocûlûsân talî fîrâ yapmıdır. Allahın yanında teşker bir tuncı talî. Tek ki dâdeyâsunuz. Kev'ân-ı Kenîz, Nûr 42.



sipâhîği muğsahûn-ı Hüdâ'îni samî-i edbârından ziyâde bevl-nâk ve ilâyân ve irubâzda may-i jubde-i köffârdan tâb-nâk ve ol gürûle-i sarâhün er-bâh ve ol sıvân-ı dilünan başmet ve esbâb-ı bî-şukûlu asker-i İslâm'ın nisbet ile mertebe-i edîfâtın ofzân ve tedlîl-i uşrâ'î-i plâşân burcudur. Her rûbe ki eger ta'âmîni kâilîr fuzâda bir gece hâb-ı gâfilî ve dolâletde bulunub mâ'n hâzâ cümlesi kayd-i selâsil ve iğlâl ile mukâyfed olalar dahi mücâhidânın ol cemâ'at-ı kâfiline birkaç günde kalîleri nakûlîr ve bir vesîlele mukâtele ve mukâbele meysûr degildir. Sât erdiğe ve tecmîni ve katar ve sabr ve tubânnîl ile me'ânet ve tîz-i lühûden gayre tevessül ve pemîh anak peşâh-ı sipâh-ı tevekkül ve telâttile şîbâ eyledi.

*Bev*

Cum tevekkül e'az ki teslîm o rîdû  
Der-gam u celâ' herme mekr est u dî  
Der-hazer şûrîden ez-gîr u şerâf  
Rev tevekkül kum tevekköl bâhterâf

Anına çünki bir gün ve bir gece pusudarı leşker-i köffârî evdânı rîgâb ile derûni ol eyyâs nâ-gân ukâ'ir havâc-ı Rahmânî ve illâhî-i muhessirân-ı aien-i rûhîni ile kalbine bu mâ'nâ lâ'ib oldu ki bu cemâ'et-i cedîbîze kârfîr ve kayserî-i cîhîlî ukadâr bu mucâhidân-ı kalîlât-ı mekâlâr olâğın mucâzîkâk ve mîcâ'ade'î esbâb hesabîye piş-i nazâr-ı kâfilî beyutlerinde mü'mînîni mağlûb ve kendâleri galebeye muvâfîk olmak zan eylediler. Lâkin sibete muğyân-ı şîbâ-yı kâ'îfîni tevlâ 'inca' mîcâ'ade'î ve-ve'gî et reâli'î'sleğîr<sup>101</sup> mazîndâr ure zar-ı bâzû-ya devlî ve şevkellerine muğrûr ve subh ve şum mustâğîr-ı bîst-ı frak ve fîzâr olub kulîr ve i'fâdları müktezâmmen geesleri mest ve gündüze muhrîr olub sîm-ı meslîr-ı kalîlîye tevlâ 'inca' tem ye'â'llîhî letû mâzen kemâ letû sîm sîrîc<sup>102</sup> mesâdukinca sîm ol'mıyub her gece sabîhâ degîn mest-ı cam-ı iştîl 'an-ırevmî olub-ırevî<sup>103</sup> nâ'îze'sle'nce sîme mîktere esûde-ı farâide ve kâ'îb-ı gâ'îl ve peşmâdele'ni pûser-ı tahut ve nar ve mesne'î: ezîm ve r'zâde rubat ile gûtededeler. Şimdi münâsîb hâl budur ki fersat ol vermiş ken umîdvar-ı zübân-ı nusûs-ı Bâni ve garâyîb-ı kudret-i Perverî-gârî ile hemân kendû kalîlî'î aded cemâ'atınız ile şâh-hûn edüb bu gürûh-ı muvakkîrînîzi suvâd-ı sîvân sîpâh-ı şum-îlâyîden verub şeh-ı pür-zulûmın lîvâ-ye Abbâsî-nûmîsîne hu leşker-i müctâsırın mukâddânesunde rîtmâyân ve şer'î hicâyet-ıneşîr şarîm herke. Râmî ve şîntîşînden fîrîzân vîlîm. Ücâiddî ki burmet-ı cîngîd-ı şeh-ı hîzân ve meded-ı rev-ıce'ub-ı rûzen-damîrân etl-ı ümîd ile piş-ı dîlemîzde rûh-ı muşet avân ve mîcâr-ı illâhî'îzde tarîk-ı celîl ve zâfer-ı nîlmâyân ola

*Bev*

Hudâyem der-îl kâr yârî delâk  
Zî-şeym be'leir rest-gârî delâk

<sup>101</sup> Anca insanlığı cendâni mustâğîr meysûrâk meynîk edec. Kur'ân-ı Kerîm, Alce, 6-7.

<sup>102</sup> ... Akâ'îm-â'îs vermedîğî kîmînen nîzû olâk. Kur'ân-ı Kerîm, aîr. 10.

<sup>103</sup> Uyku olub u kîreğîdîr

deyüb ol halda beviat-ı elîl-i bakdân istinâd ve bu kâr-ı pür halâmî zîkûbuda derûnî tevecceh ve teveccehî pîş-ı imbîd eyleyüb kendünün kalîl-i aded a'vân ve enasrını ala kusan ve herbir kısmını teşker-gâh-ı küllînin bir semine giriyüb vahşet barukınağa ta'vîn eyledi. İtirâken bir şeb-i muzîen-i pür-bârânla ki hubûb-ı râyîl-i avâsîf ve portev-i mek-î hîttîf aigale-i dîvân-ı gürân ile hem-âvâz ve seyh-bâht-ı küffere tarîk-ı şeb-dân-sûz ve amâ-yı basanlarca mukârr ve vahmet-i salâb perde-puş-ı mücâhidân ve çeşu-ı merde-i mîşrikünde mukûm olub ek-kîfirin-ı emîd-huhtî gürûde ve ol mestâm-ı gâfilot cesâd-ı fersûde ile beyhet-ı sîl-i şîrân ve âvân-ı zîtirân-ı mücâhidân ile ay-ı mestî-i serâsme-keşide bir ugrûnî hîdâr ve hakîyyatü'l-keyl garrûdan medhûşâne ve bu hâde-i merd-ı eflakdan vâhîr-ı yedmâha istisab şeb-ı sîhoteden kurûş ve âvâz-ı nefû ile bîrûş olub şar-ı tîr-huhtî ve gâyet şiyân ve suhtide şala bir kunesneyi görmeycüb herkes kuzû menzîlînde kıvâs eyledi ki her tavafdan düşmen hüccen ve bâb-gâhlerini şeb-kân eylediler ol ki dîfir ve sâhîn-ı şingîr idi. Tîp-ı bi-şâk: keşide ve her kimî musadîf ve vesâle oldu ise tîp-ı bîduş ile serim bîrâde eyledi. Ve ol ki galeba-ı havî ve birînsden râzî mühârebece meccâs yok idi. Bu zîsî kendüyi Nehr-i Merî'nî pertâb ve ba'zîsî stvîre ziyâde hâlûs ve meât müddî ile bir kışeğe tîrâr ve şûb ve duşmet aşkacı olmak zannıyla salâha degin birbirlerini tutma-ı tîp-ı helûk ve şûşte-ı hûz ve lûk eyleyüb hakikat-ı vâkî'a ve kayfîyet-ı hadîseden şûân olurmaktâr. Tâ bir vakte degin ki bi-errikâ teâlî azzu ve celâ mücâhidânın şar-ı elem ve hengâm-ı garrâ: zabîc-ı nîc-ı subh-ı mîskûd ile enâmın vesîde ve portev-i bîrşet-ı murâc-ı mîlîmînân ufuk-ı küb-ecâdîlîndan dîrâşâde ve imîdîd supayde-dân-ı subh-ı sîdik-ı tîp-ı zâlel-perdâz şek-ı niyâm-ı ulûkdan keşide ve hüccen-ı teşker-ı hemâm şar-ı âlîmdan herkes hâlûs ve gâzîlerni subh-ı sâ'îdelerinden mahîce-ı a'lâm-ı zâlel-îkânları haccete-râzî ile şapîr-ı fıcrûze ser-ı ser-eflâz ve bu nevî-yı şimîle ulûklu Xi

Şeva

Dîlâder-mülk-ı şeb-ı hayrân ger-ün erdîh ne-gurîzî  
Dîm-ı fîrâst-ı beşîrentâ bu yâdî ez-sabbîl âhîr

mazmûn âzâre müdd-ı feyh Hâc: Hoc-ı kendünün tevâb-ı mü'dâd: şyle mü'asker-ı küllâr, müccûs-ı kolelîlîm teâlû "basîden ke-en leme veğce bîl-erzî kezîlîke nûfâsîlî'î-şiyâî il-kavmîm yerefeşkerîn"<sup>20</sup> eyleyüb mücâhidân kabza-ı şimîre yapmıyadın teşker-gâh-ı küllîde pîşte pîşte kışeğânî ağıştî-ı harî u hûk ve ekser: Nehr-ı Merî'nde garca-ı bahî-ı helâk olub mütevecceh-ı izu-ı zahâm ve ba'zîsî duşî otârâ gürân ve serger-dân ve gürîst-ı azâb-ı elîm olmuş görüldü. Ve emvâl ve muzîm-ı bî-huî ve kıyîs ve kış ve ester ve urca ve emvâl-ı celâs bîlî-sâhib kalmuş zabl eyletiler. Bu te'yîdî-ı Şukhîd ve bu vâkî'a mevîlî-ı âzâmadînîm zabîc-ı meât-ı garîy-ş ve acâyîbî cümleye hâşî-ı hayrât zebân-ı şükûr ve şitayîşî mevâl-ı seyf-ı müstîlî niyâm-ı dîrâduz: keşide eyleyüb ifedlele ki:

<sup>20</sup>... Ve orayı hiç bir şey baltamıyca çevirmiyiz, bir gün önde bir gün vâkıf şebî olmaktadır. Dâğılın müddet için, şuyellî şebî öce uzun uzun şebî şuyar, Kur'ân-ı kûrân, Yâz. M. 24.

*Beş*

Çü der lârikâ-i şâm u veğu kerdet ezal gıttı-râh  
Sûy-ı can-ı bud-ıncıqân yurâğın ez-ıstân gerded  
Be-cây-ı den zı-kân-ı pür-dîlân neş zede bürân  
Be-cây-ı buy-ı zıvendânı adîyet-i hân revân getded.

Hakîyyet-i sayûf olub pinhân olan uclâ'ın dohı karlıhu esâb' \*uktelâ'ı-  
mıçrikâne kâfîtan kemâ yukutılınakum kâffeler\*\*<sup>281</sup> hikâmı üzre arzâ-i tığ-ı intikâm  
ve sarâid-ı keferâ ve fecereden kılûr ka'arıtan dahi tîme-i şâm-ı rıheng-i  
intikâm ve ser-ı serdârân-ı mu'eskas-ı muşukân ile bi-hadd ve şumâr esâ'ı esteri  
pâ-bâr eyfeyân nâmüne içün orcl-yı İslâm'a getördiler. Zübt ve istûf-ı ercûl ve  
meğân-ı biyyân ve ibâta-i gâşyıc-ı hi-yomâr emlâze iktidârılamıcan ziyâde  
oluhun hilûb bu feth-i garîb beşâret-i me'âşker-i mücâhidâne vasûl ve tahtân-ı  
leşkeriyanı ol esbâb ve esâsın zabtı içün getördiler. Amma Hâc İbreg'ın mücedred  
tevhî'yle bu güne harikulâde hikâyesi lûc-vân-ı ser-bârde-ı küffâr şevâhid-i emâret  
gördiler ise hilâfâ cereyan ededir daya t'ünâd eylediler. Bizâat ser asker olan  
Lala Şahri sâir-i sipah-sâlrân ve leşkeriyan ile mahall-i mâreke varub rey'î-ayn  
gönük murâf ve emle-i mücâhidâne itifâk ve İfâc İbreg'ın delâlet ile ol-ân Şâf  
Sunduğu (Şer Şindû) meşhûr olan matal zî Vâr'ın resîde ve mâsî ile şifdu  
eylâyub t'ünâf etmedikleri keyfiyetin ed'ülmi sâret-ı vakıdâ müşâhede eylediler.  
Ve leşkeriyanâ had ve kıyâsân azzâ emvâl ve gâşyım ve ecnâs nûl ve sâlmân  
ve gânimen meşkenlerine avdet ve vâsıl oldılar. Amma bu felâ'ı garîb ve musîret-ı  
karîbin İfâc İbreg'ıye nasîb olduğundan muğbûr-ı emâs ve müsâsûr-ı verdâcın  
olmağla egerî Lala Şahin sâretâ arz-ı şâdumâni eyledi. Amma husûs-ı mezbûrde  
kendünin katı medhâlî bulunmaduğundan nâşî Şayz ve hasode dâvub Hâc İbreg'ı  
tesnîf eyledüğü ol vaktin tevâirinden rivâyet olunmuşdur. Je omma zikr-i cermî ve  
ser-ı ozâlî zâlellâhu teâlâ \*ve lâ teşebhothekâne kutübü fi-sebilillâhi savâten bel  
cbyâhu inde Râfıdânı yurzekûn\*\*<sup>282</sup> zihâresinde inyet-ı ebâli-yi Ehl-i beyt-i  
Rasûlullah (sallâllâhu teâlâ aleyhi ve âlâ âlîdâ ve sellem) Hazretlerinde şâik-ı  
şühedâ-yı musâcûmdu "men kutibe dâne arzîli fe lûve şühîdun"<sup>283</sup> derecesine mâlik  
ve mazhar-ı devlet-ı sermedî oldı.

*Beş*

Eler nâmvenî ki in-cihân dâş  
Bed-ahd-i keş ze-hemrehân dâş  
Dâust ki in-cihân şamîn est  
Dâr-puşeş meşes iler erku bir est  
Tâ'nî

Bu cihân-ı İsmî kâğı kımesneyi mâh ver görürse elbette aktâncıla bir bed  
ahd muşâtefe eder. Zira bu dînyânın âdet-i kadimesindendir ki nûşî bi-nîç olmaz.

<sup>281</sup> ... Topyekûn sizinde savagen mâşukde le vâc de topyekûn savâgı ... Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 10.

<sup>282</sup> Allah yolunda cihadçuları ölî saymayın. belâkîn Rableri katında cîddirler, ruhlarından ayrılmıdır Kur'ân-ı Kerîm, Al-İnşân, 159.

<sup>283</sup> Kimi nâmâsını kurmak için öldürülme şühâdıdır.

Hemen Cezâb-ı Kıbrıya sunmayı tevâki mazhar ve mûhâri de müzaffer eyleye Anon Malûm olaki mukaddemâ Lala Şahin oñ sultânı selâhıden Râmellîna İncâd taleb emmekle ol şerhiyâr-ı gayret-şîrî câbi tevhiz-ı akâkiri vâfıe ile dürülmök-ı Husaidan hareket ve esnâ-yı rûbûle müâdeletler ile arızınen olıdğı Bağ Kâ'ası kurbane tesâde olırdıkı kullânı Râmellînde cem'iyetinin talimüvâ dâli zanını var deyü inân-ı azîmeti Bağ Kâ'ası fethinde keşide eyleyüb ol şar'ı i gazâda bu kn'elâri teşir ve nâdehe Râmeli kâfîna zevceh müâsibdir deya vuzetâ ve erkân-ı devlet ile müşfıere buyuğub vira bur kaç de'â kn'elâi mezhire kâfîna niyyet emiş idî. Lâkin ha'ızı mevâni' sebein ile alâ-hâlihi durmoğla bu azîmeti husnevâre ve himmeti pâdişâhâne ile ol dâ'ıye-i tasmin ve cevân-ı cengâver cîlibeli ve Ayduvek taraflarından marûteb zevrekler ile kâfâi mezhıreye revâ ve cârîb-ı kalıriyye niğeh-bân olımk uzre cenr-i âli sudür eyleti. Ve kenduleri bîze'el feth-i kâfaya niyyet ve azîmet gazâvât-ı İslâm'a yağınaya İem ve nihâc vardi. Bî-erâmilöhî te'âlâ azze ve ceLe eyâd-i tevâk ebvâb-ı muğlak-ı kâ'ayı cüy-ı müâhidîbne gıyâde ve mü'fidân-ı şer'îr-ı kâfîni ta'ne-i tiğ-i kâfir ve helâk ve müâbid ve kılîsâlarca mesâid-i İslâm olımk uzre bünyâd ve kalârin tevâbi' ve kevâlıkını rîd'ıye-i niyyet ile mü'nür-übâd eyleti. Hemünâ bu kâfârin fethi gıyâde Süref İaşkerinin habet-ı fethi ve inhizâmı ve asker-i İslâm'a gulebesi peyğâr-ı ordu-ı münsıyûra tesâde olıbi feth-i İaşker-ı İslâm-ı müscusa ve bu beşâret ile ol sultân-ı âle-şârin musret ve vaziri mühennâ oldı. Çünkü sultân-ı müşşir-ıileyhin Râmellîne zevcehündün mukaddem malûbi hâsi olı. Hemün mensür ve müzaffer Husaid cârîbne avdet ve serir-i İnkâf-ımoatıne rîfat buyardı

*Bev*

Te'âli haber resûd her-çhl-i memleket

K'înek sipân-ı musret-i şeh-ı cihân resûd

#### **Altıncı Hikâyet**

*Ol müâtin-ı mübâreğâr-ı cihâdin intisâm-ı devlet ve intidâd e zell-i İhsân ve a'âle ve bîst-ı İsm-ı me'âlehi ve keyfiyet-i za'be-i memleket ve te'lîfi kalûb-ı âleml ve müş-ıye huk'ıra muvâit ve kâfâ-yı imâret-ı âli bünyâd ve Bursa-yı cennet-ürâde şeh-zâdeğân-ı kalıriyyetini şer-ı İnkân-ı pîr-ıttıvânı beşir ider.*

Huk Süâhânetü ve kâilâ (calle şâruha ve âmıne mevâitüha) Hzretleri her kimin ki bu'ı İnkâf-ı tayyibe-i bahliyyârisin melekât-ı kudsi ve alâk-ı Rahmânî birle müzür ve dîudâ-yı neğ'e-i ubillet-ı sarâcet-yâr pîser-ı müâti bîmide-i insani ile mukâd ve mücebür eyleye. Bî-ıstıbâl ve reyh ve hâ-kulûk müâdadat ve ayb-ı tehr-ı dîl-rüpeni soy kal-ı sâdk ve ihtis ile mü'âellâ ve inr-âf-ı rubâre-i hasenât ve peyker-i e'îni fethinde-me'âlini tevâf-ı himmeti bîlând ve terzî-ı miyyal e'rafıncâd ile dyne-i süret-i kalellâhu te'ârûke ve kâilâ ve li-kullı mu'âdein hıye müvellîha feshihuk'ı-dıayrât eyne mâ te'ûna ye'di b.kumullâhe cum'ânı intâfâbe olâ kullı şer'în kadîr<sup>20</sup> mazmûn-ı mü'âz-ımunun hükümece pîr-bîhâret ve bîle eyleye. Lîbâite âlem-i sîretde henâque me'tüve-i u'mâl-i sâhâdîni musleke-i zâkr-i cemil ve

<sup>20</sup> İnkâzın vâkıfıdır. Her gün vardır. Her yılta İleride birarumide vardır. Herde okunmaz olur Allah size bir arzuya koşar. Allah şüphesiz her şeye kâdirdir. Kur'ân-ı Kerim, Bakara, 148.

mütevevbi-i fazl-ı caille kulub kıyzeri müâli-i şehîdetde hüvâ ve akâyid ve niyyâtını vesîle-i makâm-ı ace-billerini ve sebetsi uluvy-i ercâmeti ile kavluhu teâlâ ve li kâfilin dercedün minnâhu auctâ ve le şevfeyyennehom a'mâlehuun ve hum li yuzelanû<sup>228</sup> vâfkama müâli-i dercede ulâ eyfer

*Beşir*

Surû-yı ihâ bruzed usûs-ı havz nihed

Birû-yı zilmi kumel halvet ra emân bahyed.

**Kısa Kıssa:** Ol sultân-ı müşhid ve gâzi ve hakikat ve istihkâk ile hüsey-i mülk-ı meâzînin muktezâ-yı gâibi fırat-ı asî ve iktizâ-yı safvet-i tînet-ı uzulî Özne 767 (1365-1366) serâsinde müşâdeti tevlik-ı emyazeli-birle unûr-ı Jâlâretü kemâl-i istikâmete muvafık ve toylâs-ı tak-ı şâdet metâli-i eibilli-birle nice memleket kâferi memâliki mahûsasine muhtak oldu. Bir müddet darûl-mülk Bursa'da mütevevbi-i intizân-ı mülk ve dîn ve mütesâlli-i imân-ı mesâlihi-i müshûnîn olub mehemm-i avvelîn ve matâbe mühusûn ser-emâm-ı eyyûn-ı devlet ve saltanatın imâm-ı metâlib-i sairîye takdüm ile zabt ve mesâd meuzûk-ı eslâhiyye iktâm olub işlât-ı adli ve imân ve mâ-yı meâlim-ı şer ve imân ve takviyet ve tehiyet-i sünne-i ulum-ı ye rıffûş şâmı şedd-ı şigür-i dinde dest-ı aktûâr ile şurûr-ı müşâdetden misâl-i husa-ı âbenin-ı mukem ve metûn heddâm ve âbidinin sahte-ı pîr-ı siyâse; be's-i şedidini emâd ve aktûrâ masâ-ı riyâzei için toylîn eyleyüb müyûl-ı râk-ı râhiyyet ve hünâyet-i hüsnâ-ı arilâti-i Şerâf-ı pendâ merhâmet ve inâyet ve zülâli refûhiyyet vîkâyetinde kumâ-ı emniyyet ile iatirahat ve zümre-i ebîdülâh ve şehrî ve âpâhdan cümle-ı urub-ı cân evvâ-ı imtinân ve ofzâl ile mer'i ve kâffe-i aceze vezir-i destân-ı dest-ı tetâvül zîher-âbestânın keffi emânında me'mûn ve mahûmi idiler. Ve şedd-ı gâzi ve ulâ-yı şayrînin iştihâr ve nevâl ve sebâ-yı meâlihim âsâr-ı inîşân sebebiyle dergâh-ı İslâmî-melâz ve hür-gâh-ı haldyuk-ı me'âd-ı eyyâmında "el-menâhâ'l-nzbu kesirû'z-zuhân"<sup>229</sup> mäsdukunca mevâd-ı vakûd-ı emân ve ümûl ve menzîl-i cümûd-ı de'âvât ve medâhât-ı lâ-yozâl olmağın erâ-ı âlemden âlemâ-yı âli-makâm ve fudulâ ve zükurâ-i emân zill-i meczâzeli müstedâcına ilicâ ve penâh-ı mürî'ât ve münakabesinde mesken ve meceâ edrâmekle talebe-ı ulûm ve meârif ve müstedâc-ı zevâir ve avâcîfîn vâs'et-i me'âş ve fushâ' fuzâ-yı vâs'âşyle hatte kü-güşâ-yı Bursa humâhâlihtü teâlâ be'sen. Ve Bursa'da vâlid-i emret-mekân Sultân Orhân (aleyhürrahme ve'l-irvân) inşâ buyardıkları mesâkinde sakin olub ussu gâyet izdihâmdan, nişl kemîşe beylerinde munâzâ'at vâki' elöğundan tevş-ı dâire-ı İslâm ve arsa-ı me'â ve dîn ve tâlîh-ı fuzâ-yı memleket-i Müslimânî âyû-i acâfîta-ı pîr, ol müdâşâ-ı âlüm-penâh-ı âhâr-ı cennet-fushâhinde cilve-ger ve ezîmet-ı teccîb-ı sünnet-i kudsi me'âd; ile hem-vâre tevşen-ı azimet-olâdd ve ziyet-i teshîr-i hâld-ı ehl-ı küfür ve inâk cevâlan-gâh-ı cıydd-ı himmet ve cilve-gâh-ı ecnâd-ı tahâmetinle muzmer idî. Arzını

<sup>228</sup> İşlediklerinden ötürü herkesin bir derecesi vardı. Herkes işlediklerinin karşılığı ödendir. Kendilerine haklarıdır yapılmaz. Kur'ân-ı kerîm, Aâ'raf, 19.

<sup>229</sup>Şoguk su sıcak yerden şeker

ahl: ahl- ve fükârâya kadîl-i tîkâdından mîmâfî-i hîmeti-; ahıyyasî lâle-  
mezîhîrenâî kâfîr-i me'âlim ve tertîb-i mes'ûlih ve mîcâzînnâî sarf' icet idî

*Şî'r-i Trabî*

Ve kun 'îs-sâf hîne dhan ve eñlen

Ve kun fî'-hayr makkûlînen mucîhen

ma'zûmî 'azâ zîsûre-i mekîmînen teshîl-i eme-i mu'âş ve tesmî'i me'âsim-i  
ütlâşını emîlesi me'lâllî-i pâdîşâhîne ve arzî-ve hîsrevânesîce tekâm ve hîtr-ı  
larâinde hemîşe bu ma'âm mukâmet ve atutemâkkin îlâ kî pâdî-i emûd-ı mu'nevîde  
ki havîss-ı îbâdîhîdîr. Tekstî: a'zâd-ı hodûd-ı sîcîden murâd 'ı bayt ve sipâhdîr  
Tezîd-i tetîhâd bâhûda gâyet mîcâzîm tesmîm eder idî

*Et-mecellîfîhî*

Der-în harûbe-ı dînyâ imâretî emlâz

Kî zîk-ı huyî bî-mâned zî-lu ke emî-i dîvâz.

Ve ol sulân-ı salî-i hâkdan ve pâdîşâh-ı melâk-ı mîbûhat emîle-i gıyîbî  
mülkîşefîhî ve mu'âvenat ve acâıy-ı sevâñih-i hâllî-ı gâıyyı ve kerîmahîrelâ  
hâtr-ı âğâhîna sâhîb edîm keylîyet-ı acîbedîr ki mîkî-i sîkâle selâdîr

**Et-kısas:** Bir gür. ol şâh gür-ı ulm-dâr arzû-yı şîkâr ile şehr-i Bursî'dan  
deşt ve kûh sâra inân-ı keşîde ve Kâbluca nîm mahalle resîde ve senned-i âhu-  
harâmî bir kusefîd-i sâhrîyî ve muvîdenîm akâbînden eñzâ ve sâhîrî cîst u cu ile  
tevâsî-i hâd-ı kîfî pây-ı peymîyî devâıyede ve el-în imâret-ı hayrât-ı mu'âfîre ve  
Kâbluca çernîsle meşhûr mahalle kusefîd-i mu'âtemîden hâlet-ı ızdîrîbîmdan  
resâyende olub in-enrîLâhî teallâ azâ ve celle ol şîkâr-ı dîl-şîkâr ol pâdîşâh-ı âğâh  
lisân-ı lâşih ve zekân-ı sarîh ile hitâb edüb "âvâ Hakk Subhânehü ve teallâ Hzretlerî  
semî mu'âvered kâsî-i imâre-i mâhlûk ve arz-ı bendü-gân şîlî mî halk eyledî? Yoksa  
[âlık-ı mu'âvered-gâr ihâdet ve ihâdîre fâiden aîd olub içün mî deyn sîyleyüb ve  
gâıyb olubca ol sulân-ı âğâhîn dîl-i gâıyb-ı mîcâzîna lâl ve lehî-i âlemîn hâllî ve  
lezzatında fâide olmadıgûn fetuh edüb nefîsî melûsî hakaretle ahl ve gâıyb ve  
denîat be'mân mekân-ı mezbûrede kemîyyet-i selâh-ı hevâ ve hevâsîden muzâl ve tek  
ve teclâ hâlet-ı mekîmî teomîl ve istîğfar ve uyûz ile bîr-gâh-ı çare-sâze tezmîn  
ve tevessül ve ünâre ve muvâb e şehrîyûr-ı vâkâ tîbâr te'âküb ile mahall-ı mezbûre  
bulâ mu'âş zâhîr mîtelekîkîk ve mu'âtemîmîl gûnâce mîlâcîtib oñnâlarıyla erkân-ı  
devlete hitâb buyurdılar ki bu mahakkde bânâ bu hat-ı gâıybe ve ahvâl-ı acîbe zâhîr  
eyledî. Acîleten bir mîmâ-ı mîkîndîs-ısrîr te'ârûk ve ihâzîr emîlelâsın ki hemân bu  
cây-ı gâllîhî te'âmîr-ı imârat ve hayrât bîr esere dîyyet zemîrîmden gûzer ve bî  
dâ'ıye tevhîd-ı zemînîmda "ke-nâşî îlî-hacerî"<sup>20</sup> deyn fecânî ve erkâr-ı devlet  
ve a'yân-ı salânat emîleten bu mevkî-i şehr ve âbâzânder, gür ve bu mevdâ  
mahall-ı gâıy-ı me'âm ve mu'âfîredîr. Ulmâ ve usârû bir vesîle karâr ve  
mubârekîkîn ve şehrîyî dâhî eñâb-ı tîhîkâkîna hîndî mübâvîrîm olub gâıy-ı  
mîmîkîndîr deyn îtîfâk eyledîler. Amma ol sulân-ı zâhîr tekrîr tercümâzî

<sup>20</sup> 740 sayıdan nakış gibîdir.

muhtemelen-i gaybîye ile bu mekân tevâkûl-i Hâlık-ı inkârîdır ve an-karîbu'z-zamân gelir ve bâzîr ve mefâ-i mîsâfirân-ı aktâr ve mağbûl-ı seyrûn-gâh-ı her diyâr ve vusâir ulu' deyu hayrîdîler. Çünki ol hüsey-i zîşân ol muhtebun husûluna ziyâde zâlib ve ol vecihle intifa'ı mahlûk ve talât-ı roz-ı Hâlık'ın derûni râğib oldu. İtibâkât-ı haseneden ol es-âde İstanbul hâkim Yahîcî'nin vilâyetini nehb ve gâret ve sâ-i İslâm'ın inâet kâsî ile mebzûdde keşîr ile bir müddet harbî kâfir getirmekle be-levfîkâhu kâsî mücâll-ı mezbûrede olan cemâ'at-ı İslâm kuffâr-ı eşârî tamâmen esîr ve mukayyud ve ekâerim mesâlih-i mâlûkiye için mahhûsen vaz-ı zinde; etmişler idi. İtibâken birisi bir mimâr-ı kâdûn ve muhted-ı pehlivan bulunmağı kayıddan halâs ve ol pâdişâh-ı İslâm-punâhın dîhâlu öze bevâ'is-ı sâzi ve me'nâvî ve fevâd-ı dînî ve dünyevî mülâhazaıyla Bussâmî hâranıde el-yevâc. Kâbluca deyu meşhûr olan mevz'ide hityâlin-ı hayrî ve mîrâsî erkân-ı bir ve takva ile me'mûr etmek için muhted-ı mezbûr me'nâuc ve mehbû ve meşgûb olmak öze ferâm-ı cihân-mutâ' şerif-ya'ne suâir olup bir mesced-i şerîf ve bir medrese-i latîf ve bir hân-gâh-ı müncî muştemil bir hîrâyi pefî ve müntâz ve eşâr-ı nev'-i insânâ ârâm-gâh ve fatâ-i mesûkin ve muvâzîl ile ser-fîrâz eylediler.

*Seyr*

Be-rûzî ki rûzgâr da anca birântihâl

Berâis kârâ-hâ zed u ârşad lâlha.

Peş-bonyân-ı şakîb-erendîş ve âvâde-dilân a'çyet-pîşe katında muhakkaktır ki her şerh bu me'nâc-ı dâi gâş ki bu hurâb-şehâd menzîl-i dünyâda bünyâd edelir. Birâ-yı ebûdân-ı insânî gibi zamân-ı kâtilde mu'rif-ı âfet-ı hersîbi ve esîr fenâ bulur. Ve eyvân-ı bîhûş-dâd ki selâtin-ı rây-ı zemîn ser-fîrâz ve şerîf ve şerîfîni tarîk kubbe-i zer-î nigâr-ı sipîrî de müntâz eyleyeler. Kim çürüt-ı düşgûr ile bîmân-ı tarâbe-zîne âşiyâ-erendîh-î ind olur

*Beze*

Kâfi gör der-heme rûzî zi-mey nîsî

Ki ber-vey hün-ı çerdîlî âdemî nîsî

*Seyr*

Pashânî mücüned der-kasr-ı köysu ankâhûr

Bun mevâcî müzened der-kulâ-ı Efessyâh.

Anma bir imâret-i pâdişâhün-ı dâl-âgâh zende menâm ve ârâm-gâhın için fozâ-yı cennet-üşshat merdât-ı lâhûde binâ ve menzû u ubûr ve gâzer-gâh kulâllâhu lehîreke ve teîlâ "ve mâ nekeddîmû li-enfusîkum min hayrin teîlâtûhu indellâhu indellâhu birâ'â temelûne basîr"<sup>59\*</sup> ateddâkınca tarî ve bünyâd eyleyela. Bekâ ve sâhât a'âhîrî ile hâiz olmak revâ ve lîmâd-ı kavluhu teîlâ (özre ve celle) "vel-bâcyâkûs-sâlihân: hayrin inde Râhbûke sevâben ve hayrin ceterde"<sup>60\*</sup> muannûr-ı

<sup>59\*</sup> ... Allah'te güzel ölümler tasduvünde hulekun, Kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük bir ölçüde Allah katında bulursunuz. Allah'tan bağışkansa öleyin. Allah elbette bağışlar ve mübâmet eder. Kur'ân-ı Kerîm, Vâczenî, 20

<sup>60\*</sup> ... Ama hakîkî olarak yararlı işler sevib olarak da Râhbûke katında daha hayırdır.

minnî takriri ile fâiz olur demek sözünü Zira elbette ol devlet-i müstedâc ve an'âdetle yevâzî-kıyâmın istifâsı hesabıyla tahsil ve tekâvül inşa-yı hayrânî câriye ve vâkıf-ı sâcâdât-ı sâriyye müdâssadı. Zira 'izâ mâte (bnü Ademe) ikâdâta emeluhü illâ an selâsin vâlelka sâldun yedü lahu ve imon, yerte'ru bili ve sudükânın câyüdû<sup>20</sup> muktezûsınca ol sultân-ı merbûmet-şî'ra hem, saltanat-ı sâfî ve menzilet-i mânevî ve hem sa'âlet-i dünyevî ve uhrevî müyesser ve mukadder olmuş olur ki memnûl-i hilâfette zamân-ı istiklâtında baru olûmet-i istinâz-ı devlet-i dînî ve dünyevî ol imâdât-ı hayrânî tarih-ı inşaından tarih-i kâlebe gelince yüz elli senedir ki ol râ-i mukâmet-sâfîm neçr-i meâsır-ı otfehiyye fevâzî-i sadâket ve ferâyîl-i husenâmdaki otanle cihât-ı inâyet ve cihât ve mudûbil-i evâsî ol buk'ada meâmîrî müslimîne mahsûs ve inzâ-yı ehâf-ı hâşîet-âtisaf ve tenfîz-i ülemâ ve kudât-ı cemîlât-ı evsâfiye münzil ve mensûs olmuşdur. Ve gâyeti tedâhiyyet ve mâ'şet ve vâ'at-ı arzâkân hem-vâre erâb-ı istihkâk etrâf-ı memâlik-ı âfâkdan cem'iyyet-i sevâb-âsâ ol buk'a-i cemâat-ı meâbin horâmında ol sultân-ı kurbân dâire-i hân-ı mâ'âmîre müstemel ve mukim olmuşlardır. Nitekim ol buk'unun mahallî ve menzîl-gîh-ı ehilâh ve bâni-i müstâdın-ileyhin perdev-i sâk ve ünâsından mevrîd-ı kâ'eflâhu teâlâ 'etemen esese bünyûnehu alâ takva ve me'âhibi ve ridvânın hayrân<sup>21</sup> dur. Ol şehin-şâh-ı âgâhın ulûcîh-ı ahbâr-ı beşâretle bur şehri-pür-dekâkin ve burç-gâhı müstemel metfîl-ı acbe mekânın ve bir lamınâm-ı Hudâ-âferân ve bir mahallî-dil-hâh ki pîr ve evvân-ı Bursa'nın tuvât-gûhu belki suhbu şar erâb-ı müdârelehu mesire-gâhıdır. Ve hamâm-ı merbûrün şehri mahallî ve nuzâfeti Keşîhe-i kitab-ı Cihan'de Bursa'nın havâs ve evsâfi zikründe mezkûr ve ol mekân ve mekinin tafsil ve icmâlî mevrûdur.

*İdris*

Çün revâk-ı sipîhr-i bî-büryâd  
Her her-âb-ı hâk-ı nûy-ı bâd  
Hâne behr-ı ahîret-i tû bi-sâz  
Menzil ez-çar mülûet-i perçâz

Ve ol binâ-yı hayrân bekrîs-i mukâdemâkardan biris ol sultân-ı âgâhın sîmet-i mukâşefe ve keyfiyat-ı mâbet-i de'âvâ ve kerâmât-ı kavî-i sâhîh ile mezkûr-ı evvân ve nihâli el-yevîn müşâhece ile mâ'lûm ve bî-şübâhdur. Çünlerden biri bu evvân-ı gâibîhî ki nakl olunur. Ol sultân-ı bilend-ıkkâl tekâmül-i umûrde dest-i sa'âdet-ı peyvestine bir şehbâz-ı Huma pervâz elub derûn-ı buk'ayı teşrif buyurdukda ol şehin-ı kebâret-âyin ol binâ-yı kudsî-bevânı küngîre-i cemîr-âsâsına pervâze meyî ve âgâz ve bir çûb çizerne oturur. Ol Humâ-yı evv-ı sa'âdet u'nî pâdişâh-ı dîl-himmat her çöld eşret ve övvel eder ise bir vâcibe lubûb ve nuzûle râğbet ve müzâdânın dâni bir dîrle tedbir ile mahallî-i merbûrden müdremeyince ol şehriyâr-ı gayret-şî'ur gûdûh-nûk elub sâret-i telbevârde zebân-ı

<sup>20</sup> İnançlı olduğu zaman amel defteri kapanır. Ancak herşeyne dâs eden bir evlâd kurtuldunda sonra amâllarına dâredinabileceği illi bir eser veya sadaka-ı sâriye bırakınca amel defteri kapanmaz.

<sup>21</sup> Yâ'nen: Allah'ın vâkıfıdır ve evvân-ı mevrûlunu emel için yapan kimse ki dâni hayrîdir ? .. Karâm-ı Kerim, Tevbe, 109.



sâdık-beyân ile ol muvâzî-i muâhede defâs ve bedâis edüb hüv-ı muşşak ki mâlîki kuzûdî yarımda kemiyub bîvân kalasın. Tatâle-i mezbûrdun nû-hüze'l-în hemân ol varî ile kâfîd olub ziyâfetiyle kalıncıdır.

Netice Ol saltân-ı sâdık ü E'tikâdun İsticâbetü İstıfâvâ şühbeden mübâre ve evkâf-ı rûhîninin ezze-i Rahmânîsi şek ve şâbândan usamâdır.

*Li-müellifihî Beyt*

Dileş bîd ez-sofâ mîrât-ı emver  
Be-ihlâs-ı derûn hüçid-i Havır  
Zebûneş der-sunet çün sahb-ı sâdık  
Dem-i o der-du'a bîz-hâd-ı vâhik

Mâ'lûm ola ki tarih-i mezbûrda bir fâsıl-ı hüner-hâhar ve vakt-i tarâvel-i gul-zârda ki şehr-i cennet-îsâ-yı Bursa nâmü dâr-i tûrdev-ı p'û ve masâli Cennetü'l-mevâ'ir Şeh-zâdeğâr-ı âli-tebâr ve hâhâyik ve ehli'l-î dîdümân-ı hulâfet-âkâdâr a'nî Yâkubî Bâkerîd ve birâderleri Yâkûb Çelebi ve Sava Çelubî'nin sür-i hilâfâtına niyyet ve Sünnet-i Hzuzetî İbrâhîm (a'leyhissalâtu vesselâm) Hazretlerine n'âyec için bezi-i hân-ı Halîl ile ilâm ve inâm-ı havâs ve âvâmâ hüsnat beyıncub şukrâne-i bî-gırûn-ı kalelâhu teâlâ "ve endestâkum bî-emvâlin ve kemîne ve ez'âlmâkum eksero nefîrân"<sup>51</sup> muktezâsınca kelâm-ı mevâhib-ı intizâm ve ihâsân-ı mâlâ-kefâm ile teb-âttâbân-ı teşekkür-ı nîmet olub emânen-ı sür-i şûr-hâhar ve sünir hâharı peyvest ile nişimen-ı meclâs-ı n'yâr-ı mîşî ol mehfâl-i şîr-muserrret ile şîkest eyledi. Mesela neâm-ı bâd-ı sabâ deçti bâverden ol bezm-i muserrret-güster tahyyesiyle sahb ü mesn mülûzât-ı huzûr ve bîd-ı şîrîl gıdâv-ı kâşîde akâd-ı dîyâr-ı sarverden ol mehfâl-i hürremâ arz-ı mübâderet ve hubûr oylayub sarîr-ı hasâs-ı seheri hu nevîl-yı hoş-edâya âğâz eyledi ki

*Li-müellifihî Beyt*

Der-sür-ı hütin ki bu-hur şeh-zâde bîd  
Esbâb-ı neşat emle imâde bîd  
Şed hulle şurîh; çü bekest-i sok.  
Zânûbe revân çî hân-ı o bâde bîd.

**Yedinci Haklıyet**

*Ederne şehri ol saltân-ı gâzînin mustakarr-ı hulâfet için âlemlî gaybin zâde-i işâret ve vîyâhî mensil ve mahall-i avrong-ı ser-fîrâzi ve dî'vân-ı meymânâde mukâreket-i fevâ-i kâsâhâ-l Çarimen ve lîlâdüm-ı imâret ve âbrârlâhî ve âhşâm-ı re'îsî ve sîpîn-ı saltânî ve stakkân ve tekân ve teşhîr ve kemîyet beyân ider.*

*Li-müellifihî Ruba'î*

An ra ke mâyet i mâhest karin  
Bînâst dileş çî çeşm-ı nî zâhîr bîr.  
Der her çî salâh-ı dîn ü dînyâş bîd  
Mûlhum şevad o be-hâyr ü her kâr-ı yakîn.

<sup>51</sup>. Mâller ve ugullerle size yâdına okoek ve sâzın sayınız sâitrimiziz. Kur'ân-ı Kerîm, İbrâ, 6.

Çün Enzere Vehhüb bi-menne: Ve Feyyâz-ı mevâhib-ü bî-mînet nîmâ-i  
cellâ'ül-kadr-ı salâmud-ı serverî ve atyye-ü kübrâ-yı hilâfet ve dîn-perverey: Kâlellahu  
teâlâ "İs-yestehîdennâhum fî-karî kemâstehleffellezîne min kâhlikim"<sup>51</sup>  
muktezâsınca selâtin ve hukûdâ-yı Âl-i Osmân halfe-hâ'de-selefin her biri sa'âdet-ı  
dînî ve dünyevî ile muadha-ı mezîd-i meud ve şeref olub âipâs-ı hukûde hâz-ı şipâs ve  
şâkr-ı kavî ve fîlîyi hukûdâ ile muadherem ve müşerref olmışlardır.

*Belâi cerâm, Hakk Subhâncu ve teâlâ "İn-m şekertun le-âzâderickum"<sup>52</sup>*  
ve'de-i kerâmetsi baserince yevmâ-İs-yevmâ-ı şâhî ve bestâ-ı mülk  
ve pâdişâhilerin mütezâ'îl ve her birini havân-ı mehsûn mülk ve sîmât-ı beâ't-ı  
başmet üze tevâ'îl-i nevâ-i aktâl ile mütezâ'îl eylemişdir. Mâ'a zâlik cûbet-i  
hîlîfelerine zîret-i libâs-ı tekvâ ve dâudâ ile misâ-i gâlece: pâkize dîvân-ı  
gâlece-ı ulûdâ ârâste ihşâm-ı eyilet-i zâhîrlerini sulâ-yı bâru-ı vilâyet ile  
hurşîd-i âlem-ârâ gibi pirâste eylemişdir.

*Bey Arabî*

Ve fihim nûrdmâ'arduu meoden ve fî'âten  
İzâ vahidun yehfa le-yazzeru vâmdun

Nâtekin bu sultân-ı gâzî-î-sebilillâh ve pâd-şâh-ı mukâşif-î dil ve melâik-  
imlâh ki fî'âz-î me'ârik ve kâr-zâr mesâ'edâ-ı hâhî zâten-kûr ile zamîr-ı mîmîrî  
âlem-i ervâdâr, bir mirâ-ı tâb-dâr ve hâz-ı hâzîrî mülk-ü ilhûmât-ı Perverd-gûr idî.  
Eksir evkûlî zâdâr-ı hayr ve şer ve vukû-ı vâkâ'ât-ı mühîmâzden mukaddem-  
mülbîmân-ı gaynânn şehk-ı cûbâ ile tenbîh ve ihbâr sûret-mübây-yî zâdâr olur idî.

*Bey*

Zamîr-î rûşerey âyine ist k'ârdue-vey  
İlmi nûrdmâved unîz sûret-î ferâ

**El-kısas:** Bu kabilden bir mevkî temsil oldır ki 767 (1365-1366) senesinde  
sâr-ı hitân-ı şâh-zâdegâuden tamâm ve Kâbluca-ı Bursa'da binyâd-ı imâzât ve ziyâd  
büs-ü hitâm buldu. Ol şehriyâr-ı gayret-şî'âr telâzî takdîm-î ferâya: cihâd için ref-î  
o'lâm-ı nusret-emân-ı lâ'âtin ile mukaddemâ makarr-ı hilâfet olan Dîmetokâ-yı  
nehzât ve imâm-ı mesâlih ve meham ve müşer-ı umûr-ı cümhûr ile tevlîz-î loşke:  
ve vilâyet kullâr-ı lâhûden ahz-ı mukâm için bir eyyem ol makâmında tevakkûf ve  
arân eyleyub Kasâba-ı Çirmen ve tevâ'îlî Nehr-: Mene kenârında Edirne ve  
Dîmetokâ ya bir merâle mesâfe olub İskia hürîz dest-î tasarruf-ı kuffîda olmağla  
kâr-ı civâr Hasâhî ile ol buka-ı İurramîni tevlîzinde ilunâ-ı kavî cihâd-gûşâyiden  
bögâvet belâid görürtekle himmet-î hissevâus ve gayret-î pâdişâhâne asâkir-ı İslâm-ı  
ol tarafâ insâle dâ'î ve ol kişverin ferhâw sa'î olub asâkir-ı mücâhidân kal'â-ı  
Çirmen'î misâ-ı cüm: zemîn mehsûs-ı dâre-ı gürûn eyleyub etrâl ve cevâbüden  
misâ-ı savâ'ik-ı âsâsânâ burûc-ı kal'âyâ song ve top verî-ı bârân ve her gün pây-ı

<sup>51</sup> ... Çün anılan övsekikri zâlef kıldığı gibi, zulmus da yüzüdü zâlef kılarsaydı. . Kur'ân-ı Kerîm, 10r, 34

<sup>52</sup> Eger şükredersen zâimellerini artıruruz. Kur'ân-ı Kerîm, İbrahim 7.

boru-i ateş-i korb ve şerh-i cârî-i fîğ ve sünân ile firûzda ve nâire-i kadîmîni-  
devlerden Çimeni Hâkîmî'nin mârifetkârı sözün ey'ediler

Beş

Çi zahûn-î ki ber-âvârî-i fîğ tu ber-âsâm

Çi şerh-i husî ki zed nîze-i tu ber-â'dâ

Uatîânı tekrâr-ı mezkûr gayet az ve zâdından ingeh-hârî-i mülkden  
mufyûs ve hâhî ve şefâh ve dâzâat ile ukil- zimmet ve emâna lâlib ve müccred  
dikû-yı zinâepîni ve mîhlet-ı emânî cümle-i müstâlibe takdîm ve şehîr ve kalâyı  
muvâh-ı şûdâ-ı gâlibe teslîme rızâ-dârî ve ehvûb-ı insânî nûy-ı ehl-i felsefe gûşide  
eyledi. Bâdehu el pâdişâh-ı nusret-penân Dîmetokâ'da bîrkâş karar ve muvâzeset ve  
ulfa ve muvâheset-i ukûn-ıy-ı âgûh ve fîrâle-yı cihâlâh evkât-gücâr den nû-gâh bir  
gece hâlet-i merâm ve hûr-ı nef'-ı kûçeb-ı cismânîde vurûd-ı feyz ve ihlâk ile nûy-  
ı sâlibe kulûlinden dîde-i kalb ile bir vak'â-ı garîbe müşâhede ve sem'-ı sec de hu  
sâdayı istinâ' eyledi ki hayât-ı insânîyede bir şerh-ı nûânî nûmâyân ve mîlâletün  
yuzundan ol şûdâ-ı fîğîze bul-muvâzece hitûb oldu der ki "Sana müstakim-ı  
mevâd-i hilâfet ve serverti olmağsı vezâ-câr bir mahall-i makbûl göstermece bîm  
sana mevâd-i mîbâzek ve taeynün ve hem şûbâ-ı lakûn'a ve muvâhîdîna ikkâlâ-yı  
câr ve kurûna değin merd-ı merâmîni ola. Ol şehîvâr-ı âli-ıchâr bu kelâm-ı ayır-  
hâhuniye ragbet ve ikkâl edince şerh-ı mezbûr sultân bu makâmı reh-nâmîni oluc ki  
tu hâkîmlâr-ı kadîmîni sarîr-ı devletihânesine mensûb ve sultân-ı gâzî'nin hemz-âsâr-  
ı tayyîbesi anda ber-câ ve mensûb olan Edîme sultânıdır. Ve ol kimesse tekrar  
sultânı bu makâmda sorîluc hüseser, bir mesken-i mevâ bünyâd ve her müşîmen  
mâhsûs ve rânâ tarî ve şûdâ eyle deyü emir ve tevhîh edüb ol şehîvâr-ı kerâmî-  
şâr hâbdan bîdâr ve dîde-i şûnûr nevîni zâbîdîden gûşide olmece bu keyfiyet  
işârî-ı âlem-i pâyîden tevhîl ve itûn-ı emr-i mânevî ile tecemmül eyleyüb akâ-  
sâdûn vuzerâ ve erkân-ı devlet hazâr-ı humâyûnevî ücûm-gûn ve makl-ı vak'â-ı  
sultânî de ş'âm-ı beşâret-i ilhârîdânî müteyakkûz ve âgâh oldılar. Hemân formân-ı  
câhûn-matâ' şerh-i vâhî-i şûdûr oldılar. Edîme tevâcühünde tûn dâim tevakkûf gaye-i  
mumkündür. Alel-oc'e matâhî-i meşîdün müşâhedeşinde atosîrat buvurub cîde-i  
bîst fevâ-yı mahûdün müfâhâzâta elyâdûkde dîl ve dîde sultânın şahidker, ol  
vak'ânın sîret-i vak'ûnâ şehâdet eyleyüb il-hâl mahall-ı mezbûrede tarî-ı bünyâd-  
ı devletihâneye âğâr ve erkân-ı devlet ve a'yân-ı hazretû: bun bîrme ol fevâzın  
kavâlisinde birer mesken ve mevâ tûyîn de âgâz eyledi. Ve lazîm, mezbûrda şerh-ı  
Edîme tamâmîni hî-bârî ve bîstî ve etrâf ve ukûnî pîr-şûğ ve bustân ve peşten-ârdâ  
vî. Mîmâr-ı himmet-ı sultân ol makâmı a'zâ-yı bünyânîyle bu kâzedeâmîni mukarr-ı  
seriri içün gayet ihtîdânî buyurdılar. Rivâyet ve şûdâdan etrâf-ı şehîr ve bîstînde  
gûnler şûne bir mecmâ'-ı uzûn ziyâde ve cevânî-ı erba'âdan sâve-ı kîr-pâs-gerdân-ı  
esâs-ı sultânîye rû-mahûd olub meydân-ı şehîr inşâ-yı buyûd ve mesâkân-ı dîl-çûn ve  
bînâyı buk'a ve ebâd-ı sebîl de fushul ve vîs'at ve fâsâfâ kalîde ol kîşver-i unânî-  
peşîr bir nazâr-ı kâfîlî-meân ve emr-ı mehsûs ve ol mecmâ'-ın cûrûn ve emr-ı  
âdâle-i bul'a ve enfa-ı mesâkin ile bir şehîr-ı şehîr oldu.

Her

Şeref ârûsü gün kârgelâ-i ingilvân :

Hassâ çûn başı çevd az-ruh-i gûlhar rengin

Hemâ etrâf çimen ha vü sarâser hemâ bağ

Semâ vü yâsemân nergis vü sarı vü mesân

Çünkü zaman-ı memnûn-ı sultânâ inâk-ı ârû-yı kâr-zâr ve lâyih ve muktezâ-yı mâhem-i gayn ile vazih oldu ki Rûmelî'nin dârü's-sultanat ol çelâzân ve her-hâşeb-i sââh-ı mâlîkî ve meâlî ol bakû a vâs'ül-feyz ve ol kayser-i refâh-ve-iktizâ bilâd-ı sâireye nisbat ile ihtir-gâh-ı pâdişâh olmağı vucûh ol enâc ve rasih ve mânevâzih oldu. Zira estâb-ı mâ'âşî mesâh-ı zindegânî ve in'îs ol vevde frâvân ve arzân ve her-hâşeb-i vâz-ı bobâdi vâst-ı memlûket ve meyân-ı mâ'mûre-i beledânde vâkî olmağı hem-vâris-i cenû-i bak'ân nakl-i envâr-ı melâ' ol yere üsân ve elvân-ı evkâl ve mâ'ûnukl ve fevâkih ve estââr nefs-i sefr ve tevâbîrâde keribûl-zedvî ol hâ-hâd ve bî-gâylînlr. Ve tûhân ve dîsûmdan yekâ kufâ kâlet ve zarîf-çâkî' olmağ Zira cûnûb-i şühâhsından Kara Bogdan ve Edîk ve Değ-i Türkistân Moğolîster vilâyetleridir ve mâ'âl-ı cenûb-ı mülkas-ı deryâ-bâr ve me'âb-ı Freng ve Mîsîr ve dîvâr-ı Magrîb ve Arabîstan ve ednîb-ı şarâsman her tarafın her methâle mesâle ta'mînen vilâyet ve kasaba-ı mâ'mûre ile mülkân dâr-ül-hilâfet-ı Kostantîniyye ve herder-gâh-ı deryâ-yı şûdî ve İtâlî ve Rûm ve Frangîstâr ve taraf-ı garbesinden oluz günlük mesâfe vilâyet-ı mâ'mûre-ı Rûmelî'dir ki emtiaz ulûmet-i günâ-gün emeloldur. Ve etrâf-ı yekâ sarâser murg-zâr ve çimen-zâr-ı humar, ve enâc ve çirâ-gâh-ı sîlâr-ı leşkârî ve Layvânî ve behâyane bâis-ı zindegânî zarper-ı veriy çûn mâlûd-ı sâmeden vucûd ile en'îs ve evfâ ve pâdişâhâne sipch-dâr ve selâr-ı pur-keşek ve hizmet kârâ pâyitâh olmağâ sarâ-vâr ve evlâ ve mâ'âl-ı hesâtin ve bâğlî ve keset-ı temettülâ ve terâşşîmât cihâlele âh-ı sekûn içân elzâl ve ol'dur.

*Şî'r-i Arabî*

Ve beldemân myn bilâd-ı Rum : ay yibetân

Kudûlâ an nâf'â'î-holdî zetebe'sennu

Kardân mîr ziyâc-ı me'âî muhtâzun ve vâhibuha

Mî zâle ventebû lîhî'izzâ ve'l-kerenû.

Çünkü ol sultân-ı âl-şarîn Anadolu'da serîr-ı mâlîk-ı mesûn var idi. Mândîk-ı Rûmelî'nin dehi Edrîsîyi pây-ı taht ve dârü's-sultanat eyleyüb ol zamanın ilâ'ân bu heroldân gayret-âyın ilhâk-ı imrânî ve tedâvî-i âyine-i aşâ-ı câh ile keset-ı mânâ yemmen-ir-yemmen fuzûn oldu. Oluddir ki bu heroldân âyine-i pâdişâhâne sâhib-ı tûvânında âb-âhûl'z-zemân günâhe-gün elzân oldu. Ve ol serây-ı zerrat-âsânâ tuzestegî-i mâlîkî ve meymanet imârâtından ve Edrîsîyi dârü's-sultanat emneni mübâreki fertûndeliginin âlâm-ı evvel oldu ki vukû ki ol serây-ı dil-guşûcû imrânî-ı kusûr masnân ve kerüb-ı nasîhen-ı cennet-eseve mübâderet ve ihtimân buyunklar. Ümerâ-yı izâm ve leşkeriyân-ı İslâm'ân bir emnâti tevaccûh-ı garâ ve şâhde memnûr ve ol sâmeden Tîmûrtaş Bağ'ı

mucâhidânın bir gurûh ile Yarbek ve Yenice-i Kızılbaş ki Edirne'nin tulâd-ı şimâliyyesindenir ana bryin ve bir semâ'at dahi Lala Şahin'e refâkate n'yin ve cûmb-ı sahrâ-yı İhtimun ve Kasaba-i Şamkocî ki me'den-i kebîr-i öhendir. Tarac ve yağmaya müte'ayyin bayındı. Vâkıd ki Timûrtaş Kızılbaşça hazır ve ol yerat küllân bir dîvân mükâvemeti kadir olamдықlarından nâzî ale'l-fevz teslîm-i mübâre nazî oâhlat. Çünkü mahall-i müzâfir hayra-ı zâbe ve tesvîe dâhil eldi. Bâdebu Yarbekliye müteveccih ve ol dîvânın körfân dîvân-ı hâr ve hisâr ile mîskân-ı şekâveide muhâlefet ve nazî muru ceng ve cîdâle mübâkeret ederler idi. Amma bir fesl-i bahârda mucâhidân-ı muhâfızda müte'ayyin mükâvaha ve müzâzfa ile saif-i ihtimân ve şîb-ı temîz ve gâyet gerîniyet-i hevâdan me'kûlât ve meşûhâdan bir vacihle amla kabîl oluyub kendide olmağla herzevce yentâ cûmb ile ol vartacac. hâlân cûmb-ı me'sûbe takdîr ve hyle bir memleket-i mâimûn hâh-nâ-hâh dest-i tazarrâfî muvâb-ı sultânîa teslîm ve cemâat-ı gâziyânâ gâziyân-ı İb-yahsâ ve gâyet emâni nâzî ve nasîb ve vâcûb ile sâlimet ve şunimen mülûzâmet-i cergâh-ı sultânâ usûd ve kâh-ı fâidâ-ı bilâd ve cîvâ-ı cîvâr ve gümân-ı perî-berşâd ile tehiyye-i stray i cedîde stray i eylediler.

*Beşer*

Zî-şühûr-i nevîri geşt merâdî

Huma orlu-yı şeh cûn deşt-i meyûdî

Ve Lala Şahin dahi seby ve gürce azîmet ve vîlâyet-i Şamkocî ve sahrâ-yı İhtimun i yağma ve gâret ve emvâ' i me'lâys ve teberrükât ve cîvârî ve gümân-ı perî-sitât ile pây-ı taht-ı sâllâc ve mübârek bâlî-i menzîl-i sulâtet-mekâmî mübâderet eyledi. Çünkü ol şîb-ı sâltînatîa önyânı her vacihle sezâyî tahsin ve pesendide-i cûmb-ı cîvâr ve gâret ve luykuyân oldu. Bîrâf-ı memâlik-i küfür ve imânîda ol mîskân-ı mübâkeretî tehiyye ve tebriçe üst ve tesvîe-i tevîde ve kovâch-i me'sûd ikbâl beyt i şerîde hus-fâli ile tûlî ve muşd-ı siphr-ı şîb ve devlet emvâ' n re-i eâhet ve celâle razar-ı ilâfât ile dîbe kâhî ve bu fâidâde-ı nîyye ile luyker-i İslâm'a bahcet ve müzerret, müte'ayyid ve sal-ı şîrû'atın tarîhi 768 (1365-1367) senesinde vâkî' olub zübân-ı ze'vân sultânâ tac-ı sarverî ile tabî-i kayserîden memûlik-i ehl-i imânâ tulî ve İhsânî hâbunda bu muvâd ile teb-câmbân oldu ki

*Nazm*

Lekad elhesallâhu'l-bilâde ve ehlihu

Be-şahâuke tac-ı ve hî-i-cemâli mârâssul'm

İskîyet bek âuf-dehri terâf ve tebkî

Fânâ'l fubru ta tesvîe ve terâfîz.

### **Sekizinci Hikâyet**

*Ol sultân-ı gâziyânâ Sümelînde müte'ayyeten beş sene ikâmet ve tafsîl-i fâidâta ve âyâta ve fîze ve kirkkâkâta ve Hayrabekîa te'evvâh-ı ad-ı hikâyet-îsimat ile teşhîr olubgün bayân olar*

Mâ'lîm ola ki ol sultân-ı zî şîmün kâhûn-ı İhyâ-y. sâkavet-i cihûd ve İyân-ı memdûh mü'adîndan aksâ-yı emâli ve imânetâ-yı murâd: mücâhedâta ehl-i küfür

ve müddetle ikisüb-ü lazîmeti akhâr-ı şâhîlâhu tabâreke ve teâlâ "lâ yestevî" kâfîrânne minnâ" mu'âvâzîne gayr-ı ulû'â-dânî ve "lâ muvâzînâ"ne ü-sebelillâh: bi-emvâlihim ve enfüslüm"<sup>219</sup> olmağa etanle-i selâh-ı nûs-ı zemîne tercih ve tevâki bîceyâb ve işlâh olub serîr-purdûn-ı masû'inde herşey-i minâr-âsâ aslâ tereddüdâden üsûde olmayub hem-vâre fikr-i tâğ ve şîrâz ve müdîye-ı tedbîr-i nûb ve darb üfşgîvî zümîr-i müddet üli.

*Beş*

Çi şîrâz ü şî solâr-ı teşker brâd  
Ki muzâk-ı ten ü nozperver bûd

*Lâ cennem*, rûz-i bahar ve neşâu hengâm-ı intzâm-ı müdâreke ve cîdâl ve eyyâm-ı istinçat ve tîbîsâtı sâ'f-ı kütâbe güzâr ve serîr-ı inlâfâde istikrâm zamânında bir sene kadar mütevâliyeten kâ'û-ı dârü'l-mülk Bursa'da kâzer olmuştur.

El-kıssat: 767 (1365-1366) senesi evâhîr-ünde tesdîd-i âyû-ü gazâyâ niyyet ve Rântellî'ne azîmet ve şîdâet-ü şîrâ sebebiyle 767 senesi gâhûrundan 778 (1376-1377) senesine değîn Dârü'n-nâsr Edîrnelde ikûmet ve ü-yezâl ülisâl-î muhümînât küşper-güşâ ve tevdîrâd-ı muhârebât-ı cozm-kenâ'iyîler dârü'l-mülk Bursa'ya evdete fırsat imkânı olmayub bi-tevdîkân teâlâ ulu sene müddetinde bu kadar memûnîk ve vilâyet-ü pur-nâl ve menâ'ât zamûne-ı tîkûmet ve eyyâlet müvâb-ü sultânî ve hezzârın müdâ'irî nakîs-î beşerî zühret-ü şîk-ü kâ'îrîden hatâs olub mezhâr-ı nû-ı müslîmânî oldu. Fâtûhât-ı mukâdîretâ mâ'âsî tevdîkân-ı zâ-ı hümayûnle kabûl-ü teşîr ve hâ'îrî müdâ'irî ve husûn dâbî şîpû-ü islâm-penâh kuvvet-î bîzû-yî "kt-âz de teşîr etmişler idi. Anuro 769 (1367-1368) senesinde Edîrme sarây-ı herûz teşkîl olmadığınan ol şîpû'îr-ı nusret şîr Dînenok'da kâşîmub evvel-î bahâr-ı hüceste-âsârde teşkeriyân-ı etrâf ve mütebâzâ-ı müdâ'irîk mesâf ile âlem-efâz-ü hîmet ve Aydos semline zühret buyurdılar. Aydos Hâkîmî mukâvemet-ü adeni-ü kudretinden nâşî sulh ve istislâm-ı emîlesi umûdâne taktûn ve menâkâet ve kâ'fâvî bî-ceng ve cîdâl üli-ü islâm'ın teslim eykârı Bâdehu Kurînâ'ud semline nehzet ve bir vech-ü sâhîlet ana dâbî nâil ve hâ'îchu rûyet-ü nusret sarâyat ile Sâzebeli cânîbime azîmet ve hâkîmî hisânet-î husûnna tîmûden evvel-eminde cû'âlden intînâ' etmekle asâkâr-ı nusret-mesâsîr hisâr-ı matâ'î eyleyüb bir kaç gün kucûnt-ü teşker-ü tîkâ'îhidûndan kuvvet-î mukâvemetleri emâlenin mâ'âmîn olubdan soûs tekvâr-ı mezkûre hîmayûd-ü kân tevdîk-î hîmayûn üli-ü şîrâ ve kabûl-ü zühret-ü üli-ü imân eyleyüb ol husâr dâbî üli-ü islâm'ın musellem ve hâkîmî hastâr-gâ'hu tereddüd ve inâd der-âk-î hîmayûn-ü sultân-ı mukâvemet-nejâde dâhîl olub kâ'fâ ve hisâr üpenâ-yî mu'mînâna musâhhar ve vilâyet-ü kâ'fâr ekû-î zimmet ve hâ'îchu mukâvemet olub sultân-ı kâ'fâr-ân mu'mîn-ü mezbûrelerden hareket ve Edîrme'ye vusûl ve hîmayûn-ı sarây-ı mu'mînâna emâkile ve şîkâr ve cîdâl ile dev'et-kâ'fâ-ü hîmayûnna muzâl buyurdılar.

*Beş*

Mâ'î ez-burâ-ı şîrâ'îmâ bedîd  
İsrâkollâhu gâ'f-ü za her ki dîd

<sup>219</sup> İbn Arabî'nin, "İsmâ'îlî şîrâ'inde şîrâ'at ile, mâ'î ve emîrîyîs Allâh yelûdî cû'âde edenler hîmayûn eyleyübdir. Em'ân-ı Kerîmî, Nisr, 55

Ol sultân-ı zi-şân meârûr ve şîcân-ı dâcî's-saltânâtı Ehlîm'de muâmî mes'ûlîh-i memleket ve müzâim-i umûr-ı saltânâtı İslâm ve 770 (1368-1369) senesinde orda kışlayub müvdeset ve sohbet-i alemî ve meşâyih evkât-guzâr ve evvel-batârda ki hussev-i çarâmîn büce-i şerefdan rûy-i zemîne lâil ve şîrân : şikâfî ve necrî, felek-i şâdîr e çarçukdan rûh-i elî-i mülk ve dâne lîmî' oldu. Tekrar ul şehriyâr-ı gayret-şîrîn havâta-ı burşîd-i İsrâkunda devdî-i kışver-guzâyî ve bî'is-i gâhî-peymâyî nâmâyân ve âf-tâb-ı âlem-tâb-âsâ Kirkkûssa cümübîre şîdî ve şerket ve iclâl ile huâmân olub hiyâm-ı haşmet ve ikbâl ile ulâf-ı hisâr-ı hem-rûnk sipîh-i devvâr ve cümle-i şpâh ve m'hyet-i kuffâr-ı sıyahı taht : nâ-nem-vîr ve bir keşî-gî-î rûzgâr ile me'tânet-i hisâr-ı l'ümîd ve muhâfzet ve imûd evledder. Zann-ı ol sultân-ı zamân rûy : kuhr ve sakat-ı pûdîşâhîten ki me'âzî kâzıran-ı İslâm'dır. Ol gurûb-ı bî-akbârî istîsâlîne ferâmân buyurub me'âdet-ı kalîlede cümûd-ı mansûr-ı İslâm kâfî ve şîre galebe ile ol kışver-i bîhîş-âsî ve hukâsî buğduve ki keset-i fevâkîh ve esmâr ve uzâret-i el-ı hoş-güvâr ile mümtâz ve masker peh-rîyân-ı dil-nevâzdir. Zor-ı bâzu ile kabzâ-i tenâf-ı gâziyânı muahhar ve cevâri ve gûlmâr ve sâir şerâyîne ve evvâs-ı bî-kuyûs ile mansûr ve muvâfetz ve çelîr ve memleket levâmî'i nûr-ı İslâm ile kudûret-i zulâm-ı kufrîten iclâs olub ol kavm-i pîr-çelîk şâhîl kîlîsası zühâd-ı eihâddan kırk nefer kimesneye istîsâs olub bulûl-ı elî-i hidâyet ile gîrîşâr-ı selâsî ve eglûl ol tekvîn-ı pîr-kelâîlîn kaydından özîd ve asker-ı İslâm şerk ve şerîh ile peygâr-ı hisâr-ı İslâmîne mütevaccib-ı dil-şâd oldılar. Ol hisâr-ı İslâmî dâhî lexd-kûb-ı sorûrân ile berâher hâk ve mü'ümülân-ı Kirkkûssa ve mütemecçidân : her du câyî ol me-î üğ-î helîk eylediler.

Şerh

Şer-ı duşman cüdâ bîh ez-ten-i o

İse-vîr : hâk bîlter meşken-i o

Ve mukaddemü râyû-ı mansûr-ı İslâm Kirkkûssayı muhsir evleddüğü zamânında ol sultân-ı zi-şân Mânâinglu mü-ı cüm-dân-ı askerî lûfîsinden bir cemû'ân sendir ve Vize Kalası muhâfazasına me'nûr ve mezbûr dâhî varub kâfîyâ mahsûr ve guvâhe-gün ceng ve idâl ile küllîrî tazvîk ve talfîz ve ol sultân-ı gayyûr edî: umûrda tevîk ve der-akab Vize'ye bizzat hüâmîde ve otuz gün kadar mütemlîyeten keşerîyânı muhârebeye ferâmân buyurmuşla Vize Hâkîmî husûmîden âez ve zabîl ve istîlâk-ı tevâbîl ve hâlet-ı za'îr-ı muhâfazadan eşi hisârîten küllîyet ile me'yûs ve mağûbûn olub tûleb-ı istîmân ve ol sultân-ı keşîmûl-şîr-ı dâhî mâl ve canı ul ve şîdâ ve tekvîn-ı mestûr kâfîyâ müvâb-ı kân-yûba beslîm ve zil-ı merhamet-ı Mâstîmânîyî cümle-i dîmlere tokcân eyledi. Vize Kalası bir mahall-ı dil-guşê ve hoş-levz ve ves'ûl fevâda vîkî' oîub şîrâfî cîy-îr-ı lâlîl ve gâib ve besâtîm : bîşîr-ı dî-şîrîb ve şer-ı Kostantînyyye'ye iki merhâle kazîb ve Edîrne ile amîr mâbeynâ temâmet mevîzî-i pîr-merâfî ve gerrâ-yî tahîstunda selâsîne me'menî: tenazzuh ve me'kûl ve müşînet-ı mekbûl olmağlı kub-ı kuffârın teserrufunda ol pipûl-ı me'lûk-ı eşîmân me'tez-ı ta'vîzünde üfî Ol sultân-ı sâhîb-ı amvân me'yûr-ı elî: İslâm'da merdânîtek ile marûf olan şîr-ı merd nîm bir gelâm-ı husûsına mahşûs ve dî-şerînînden bir cemâ'at ile ol serhâddin muhâfazasına me'nûs buyurub. Çünki

ol şehr-i şâh-ı nusret şâh-ı bu fütûhât-ı avâm ile mazhar-ı mâyet-ı Perverd-gâr oldı.  
Muktezâ-yı halîk-ı vatan ve mesâkîn ve hevâ-yı mâ'mer, ve mevâtin ile dürrü'l-mâk  
İsmâ'îlye azîm ve asâku-ı Rûccelîn. Lâle Şâhin'in serdârıgı ile sâhâ-yı Ahtimâ ve  
Samsakov isâfârına me'mûr-yata edâm olub mîşârın-ileyh dâbi ber-müceb-ı  
fermân-ı emân-ıvâkı' tahânât-ı âdetâ ve teşker-yân ile ol dîvânı fethine niyyet ve  
azîmet eyleyüb esâd-ı nîh ve gîzar-gâh-ı sîpâhda Derbend demekle meşhûr olan  
me'ber-i küffâr-ı bed-kirdâr

*Beyt*

Emez mîsîb-i dîve aş-ı âh-ı tîp-ı kâr

Kâfir binâsıdır der u dîvânı subh olur

muzinâmı ezre bir divâr-ı muhâccer ile üstüvâr ve bir dergâh-ı muhîr ve nîl pây-ân  
etmelerile ol serdâr-ı nâm-dâr nazâr-ı hâmetiân fethine masrûf ve dil-âvermîn  
teşhîr me'lûf eyledi. Çünkü kuvvet-ı devlet-i İslâm me'âret-i kâfîr-ı lâmdan  
etmiştir. Bir sultân-ı mücâddîn ile ol serdâr-ı sa'fî bedm ile meyânedek zâf ve  
muhâfızlarındân bir cenâ'ın; berâle-eyvâf-i belâk ve der-zîddân-ı tâlûs-ı hâk eyleyüb  
derberden gîzâr ve gur'at ile devâle ve peâleten serdâr-ı Ahtimâda resîde olub ol  
verde esn bir ferâ mukâvemet kâdir olmaıvub cümle-i selâme gerdâe-ı dâh  
sîlîk-i harîr-guzâr ve sîk-i hizmet-kârıye keşide eylediler. Bâdeh-ı Samsakov ve  
tevhîdî teşhîr dâ'iyeyile İhûmen sırahından Çarmlı Sahrâsında erîşdikelerinde  
asker-i İslâm'ın edâr-ı muşâfâ teşker-i küffâr muhâfâzâ-i me'beret sevdasıyla  
gur'at-ı muvâhidîne mukâvele ve Çarmlı Sahrâsında feth-ı kâr ve İslâm  
beyninde mukâvele olub tarafeynden kâfi çok İdem tefâf olmaı. egerci teşker-ı Las  
gâyente kâfi-dîl ve memlecelerinde istîzâd-ı hîmîyet ve a'vân ve emârlarına  
imâd ve it'ânâd edeler oldı. Arma bi-tevâkîhî ta'âlî asker-i İslâm muvâfîk ve  
mansûr ve teşker-ı küffâr mukâvemet ve muhâr oldı. Lâle Şâhin ibtidâ Samsakov  
Vilâyetine vîsîl bulub tevâbî ve levâlikun teşhîr eyledi. Küffâr-ı bed-kirdâr her  
tarafdan me'yûs olmaık gur'at-ı İslâm ile muvâfîkıyâ tâ'în olub destûr-i mahûk ile  
zâbûl-ı eizye ile nevâzış-ı sultânîye mazhar ve gur-ı mu'âfâzeden muhâfâzât içün  
amân-ıy-ı mu'temâd talyân ve mukâvemet eylediler. Ve Lâle Şâhin câbi olmaı.  
memleketinde mu'âvedet ve ber-müceb-ı emr-i sultânî Feth-ı Şehrini eyledi ile  
kudûve mukâvemet-ı lûkûmet eyleyüb ale's-selâm sultânî uzre teşhîr-ı teşker-ı  
âdet ve herîz meşâr-ı emârlarına bü-yî İsmâ resîde ve dehâr-ı uzamlarına şerbet-ı  
İslâm şeşide olmaıvub bu şerâf-ı nobb ve gâret içün asker talyân ve devâm-ı erşuuden  
râlibân-ı gur'at ve sîhâd sîpâh-ı İslâm'ın nâsır ve emîl-ı vâdîlar. Lâle Şâhin sene-i  
mezbûrede asker-i İslâm ile Fîlîbede kışlayub evvel-baharda ol teşker-ı gur'at ile  
sâhâ-yı ber-şeva Sarıyaz ve mevâdî-ı etâm-ı dîvân fethine mukâvemet oldı ki  
kişvet-i mezbûr Rûccel cîbdâliniz a'zâret olan Cebel-ı Dîy lomeyye'nin dâmerinde  
vâkı' olmuşdu. Çünkü vilâyet-i mezkûrenin sîkkâm mu'âf-ı etl-ı İslâm ve hâh-mâ-hâh  
gerdâe-ı mâfâti eizye ve herîz emr eyleyüb nâd-ı merâm oldub. Bâdeh-ı Lâle Şâhin  
vâfâd-ı emânda mesâd-ı vîvâd ile Vilâyet-i Sâfıyânı feth ve gâret ve şâb-gir-ı  
bulanc eyleyüb ale's-sabîl-ı kî selâte dem-ı subh dîvân-ı mezbûrenin ufukuna tâlî ve  
eizâ-i muvâf-ı mâsîl penâh-ı nûrânî teşker-ı zulmet-ı küffâr dâfî oldı.



*Bey*

Sipah-iâr bâ-fethi derusû, geşt

De-mâl u gamînet-i diğeri hâz geşt

Ve ol manâketde kesret üzre envâl ve esbâh ve esirân-ı mâhrûm ve bi-hisâba mâlîs ve hâyez olidur ki muâfâzusunda âsîz kâldılar. Ve bî'dehu ol mâhalden behzat ve sâlimen ve gânimet mükarr-ı hükûmeti olan Fâhib'e mu'âvedet ejledi. Ve bu fâhibâtın haber-i meserretim gânimetleri hâsil olan mef'ûys ve teberrekân de fâhîl-mülk Bîstî'den rikâb-ı müstetân-ı hümayûna usûl ve ihâl ve askarî hisâb bu gûze te'yidât-ı mülkî ve inâlî ve takvîyet-i Mîllet-i Nebvî mübeşşerât ve başîrât-ı mütevâl 773 (1370-1371) tarîhinde vâkı' oldu. \*Vallâhu mu'âfîn bi'l-bîstî<sup>116</sup>.

#### **Dokuzuncu Hikâyet**

Ol sultân-ı büdenî'nin 773 (1371-1372) tarîhinden 776 (1374-1375) tarîhine varuca Rûmelî'de vâkı' olan fetihât ve mu'âzâfîs : hümayûn de feth : vilâyet-i Kostantîniyye ve Siroz ve Kavala ve Dîran ve Zâmir ve Kalpaş ve Ruch ve Kâzere ve Marulîye ki asy-ıümerâ-i izâm ile mütevâlî' oldu. Hazretü Hak subhânehü ve Teâlâ hazretleri çünki ol sultân-ı zi-gârin vâkı' kerâmî's-sülûm kudreti kârdes birde ber-hâşeh-i asl-ı ebbillâti kâlellâhu tehârûke ve teâlâ \*fâratelzâhîlletî fâtarâ'te müse'leylâ lâ kebîle li-halkî'lâhî zâ'ikûl-dînî'l-kayyûm velâkîme'âsâra'n-nâs: lâ ya'zûmûn<sup>117</sup> üzre melekât-ı kerîme ve ahlak-ı nazîme me'lûr ve curule-ı umûr-ı dîn ve devletde mu'âzâ: kâimnetini ittibâ' ve istikrâr-ı kavânîni: mîllet-i Nebviyye'ye munzûr eylemiş idi. Mu'â hâzâ her emri dîni ve dünyevî ki ukde-ı ukulâ her eşkalı zamîr-ı imânînde mevzî idi. Ta'lûn-ı erbâb-ı tahkîk de muhtedî ve tevhîd-ı akâib-ı insâk de nüktedî oldu ki kâlellâhu Subhânehü ve teâlâ \*fes'elû ehle'z-zikrî in kâulüm lâ ta'lemûn<sup>118</sup> nazîmîni-ı me'lûcî-nâim: üzre bu melekât-ı kudsîye ve sîfât-ı insîyye esbâb-ı devlet-ı zâkerî ve mâddâni cerî'yyet-i me'mûrâ: gâfîr hasbînce olukle-ı mâlûk-ı asr üzre fâyîk ve râcîh ve fâruze-ı baki ve tâlîden her bir behzat ve azînetde efkâr : süyübesi vucûfîni mücîb ve pençesi de'at-i fâkîdîni mânende-i mîfînî-ı me'âzîk-ı husûn-ı masûmî lâhî oldu.

*Bey-i Arâbî*

Ve şîrret-i husâm'e'l-melîkâ vullâhu dâ'îkûr.

Ve ente libû'd-dîni vallâhu âsâdûn

Ve tedhîl-i husûn'î-musallihârûnî fî'd-dur

Ve hüblûke fi şînkî hame kalâidûn.

<sup>116</sup> Aklîk talbe ne kâzî me'hamûlîdir. Kur'ân-ı Kerîm, Bekrâ, 207.

<sup>117</sup> . Zîne Allâh'ın yemârinde de'âmîs yûktâ: İhtî devreğre şîr bu'âr, şîkât isânîtemi çâğı hîlmezer. Kur'ân-ı Kerîm, Rûm, 30

<sup>118</sup> Bîstîdeğîniâde bîr bîlîre sorun Kur'ân-ı Kerîm, Nabl, 43.

Bu mukaddemâta bînen emr-i intihâmıya şevhü teâlâ (özze ve esle) "ve cihâdî il-lâhi hukka cihâdihî hüve'le-vehâşüm"<sup>12</sup> şafâi meâsîhası ol pâdişâh-ı âğâlan İbân-ı Şâmî'na bu ma'nâ lâyhâ olâ ki mâye-i Rabî'ül-erbâbın vâcûd-ı esbât-ı musâdât ile vesh-i ahsen üze lü'hi müvesser olâı me'âdâk-i kâfîninin te'bi'e i teshirinde ve telâh-i emûkünde ihmâlden cân-i İslâm'na mahâlet ve zarar müte'akkül ve nâkâzındır. Ve ol devâi ve mesâlinin tevkîf ve tasvîfi bu asâtâret ve akbâların küfrân-ı nîmet ve devlet ve ümûrân tazîyi'ni tuisırdı.

*Şeyr*

Çeşn kîri tâyi me-rev der-hâb  
Fursat ez-dest-ı mîreved deryâb.

Ve le-hâzâ ol sultân-ı gâzînet me'âl-ı devlet ve âyine-i nâsiye-i şevketinde sâdret-i fûlûhale müte'akkül ve tevlikât-ı mülterâsîn ümûrâyân olub hizmet-i dîn-i İslâm sebebiyle mülâka müstekar i ser-i hilâfet ve mukâm-ı istinbatda hücm eylenedi.

El-kıssa: 773 (1371-1372) senesi şubânında memâlik-i Rûmelî'nde hudûd-ı kullârda emr-i cihâda şkdâm üze olâı bazı şevhâdârân-ı be-nâmın itikâ ve be'ânâları ile mûdâleb gördükleri tevescûle-i bitâyân hadd-i temînuv etmekle Bînâen-aleyh fesh-i dil-güşâ-yı bâher ve sultân-ı gül-eyveng şâh-sâr-ı gul-zârân bedûdür öldükde

*Şeyr*

Ab tâ şed çarın-hâ rüşen ki göben-şâh-ı gul  
Ba-serir-i şevket âmed teze-utîv ve şud kâm

muzâhîmî üze ol şevhiyâr-ı gayret-şîr dula emûb-ı memâhk-i Rûmelî'n diyâr-ı şîvâlinin mütevescûh-i merbûmı olub Bursa'yı bîhâşâsûdan devlet ve ükûl ile Rûmelî'ne âzâm ve bazı yerlerin tedkine şevket ve isâle ile emâm oklı İzzetüde eyâlet-i Kostantîniyye'de bazı hilâf ki Lala Şâhin'in zıst-i tasarrufunda idi. Her muktezâ-yı mesîlih-i dînî ve mülkî ol mukaddemâte, fûlûhale kullıyıcı ihuâma resîde ve ol vilâyât-ı tesâte sinâin emâlesini pâdişâh-ı İslâm'ut dese-i tasarrufı nevâbına keşide eylediler. Me'lûm olâ ki ol vakîde Bulgar vilâyeti tekvürne Kostantîn derler idi. Kısret-i emvâl ve esbâb-ı mülûküne ve tedbîrât-ı müteferrişâne ile mülûk-ı kullâr beyninde mütlâz-ı cürân olmeğla Lala Şâhin'in ünüvred istisâkine kâdir olamayub ve tarîh-ı mezburî'ne bir sene mukaddem Satakov ve Ahtımân vilâyatlarını egerçi güret etmiş: Amma henüz re'âyâ ve sâkkâna teşvîl ve teskîn vâcemediğünden ol sultân-ı gâzî hudûd-ı mezkûrevi akâmî ve vilâyatı mezburânın zabını tahsile meyyûl ve üzüm ve evvelâ Kostantîn merâleketuar. Teshirine azâm oklı ki el-yevm Kostendil demekle mevslâ ve meşhûddur. Ve ol bir merâleketdir ki memâlik-i Rûmelî'nin vasturda bir küç-istân-ı uzüne mahfûfêr. Ve merâe ve medâkîli gâyet ile duşvâr ve ol meyârede hüvâs, âlet-pesend-i müdâym ve kasbât-ı dil-behâ-i hüçvî'dir. Ve merâleke-i mezburânın hudûdunda ki Satakov ve Ahtımân'dır Şehr-i Filibe'ye iki merhale mesâfedir. Ve ol eyâletle İbân-ı İktisâda

<sup>12</sup> Allah uğrunda zureği gibi cihâd oldu. O sözün mânâsı . . . Kur'ân-ı Kerim, Hec, 78

hazır ve sipâha nâil kıyâret-i azîme'ler vâkî olmuştur. Ez-cümle Sofya şehridir ki memnâ'le usûkî ve zamân-ı mülûk-i kâfir ve İslâm'da musker içün mekûm-ı mü'ayyen ve mâhâl-i mu'akkerrîdir. Ve biri dahi Kusaba-ı Hucâdır ki her cây-i purhâsül-i fevâleh ve sînâr ve me'âdd-ı sînâ ve zar-ı bıyât olan vilâyetleri müstemsûldür. Çünkü ol şehriyâr-ı âli-tebdîr isâbet-i rey-i sâyih ve delâlet-i ikbâl-i metalib ile hâgimel ve şevket-i Sâleyimânî ve cem'iyet-ı sipâh-ı zâfer-penâh-ı Müslimânî birle ol semte müteveccih oldu. Memâlik-i mezburâne tekvür olan Kostantîn memleket-i vâcibî teveccüh-i zâir sultânî ve selvet-i teşker-i Müslimânî'nin delâletinden müteveccih olub hîm-ı zevâl-i mülk ve mâl ve havâli mülkât-ı eshâb-ı zînceğni hâl ve müâzînde rû ve şâh hân-ı saltanatı terâğât olub erkân-ı des'let ve â'yân-ı memleket ile müşâveret ve müâvaze eyleyub üddü ki böyle pâdişâh-ı azîmü's-şerîn bizut teveccühüve ki hem sâhib-i şâmîr ve hem reyid nâry ve tedbîrde bâ nâkirdet. Mâbuât ile müârazet ve mekâtele tark-ı akıldan dâr ve tahkîkât şîrî jvân ile pençeleşmek karân-ı hurudmevâlden gâyet mohâzurdur. Artıma çünki mülüm ve kâfirin tevâtür ve tevâfuk-ı küllîyle ol sultân-ı kerîmü'l-mülk müâvaze-i cevân-ı merdî ile meşhûr-ı âfâk ve meleş-ı merkatet ve şofkat ile meyân-ı mülûk-i dîndâr ve annâhîl-i kullârda müsefere-i ale' olakdu. Mülûk-i kullârdan hiç bir fevd amrîn müâmedeye baş kaldırmadı ki ayuktan düşmeye. Ve hiç enad amrînle terâz-ı müâfâketet ve müâyereme sulâk eylemedi ki cücümünde peşvân ve nâdîn olsa.

*Bevâ*

Kaza müâhâlet-ı rey-i rüşenîş nekuned  
Ki vâcibîst te'tehîf tarîk-ı evlâra

Bu göre memlekiyat emreleyi kazâyâ-yı meşhûrât ve tedâliyattan olmağla ukulâ-yı memleket ve azamâ-yı devletden herkes bu rey-üze müvâfakat ve bu telhîrî tercih sâyih arâ ve müşâveret eylediler. Kostantîn dahi teherrikât ve hedâyâ-yı pâdişâhâne ile tenbît-ı esbâb ve tuhuf-ı layike-i hisrevâne ile bân-gâh-ı cihân-penâh-ı sultânîye rû-be-râh ve mefâhîl-i kilâ' ve mekâhîl-i büxârî damâne-i sâlr hedâyâ-yı mâlî eyleyub hûlâs-ı nâryel ile kabûl-ı krâde-ı cihâdîyet ve kemîr-bend-ı meyân-ı hizmet olub cihâb-ı husun ve esvân mihâre-i ikbâl-i şehriyâr-ı hîr-av' ve' r-erzî gâşûde eyledi. Çünkü mesfûr tekvür eşîtar, büsî-i sultân ile bu vesîh üze serferîle ve nazâr-ı nazâr-ı dârdûn ve îzâd ve okrânını râeth olub isâr-ı hûlâs okîletî kabîlî cûze ve harâc ve akd-ı zimmet ile lâyih ve vâzih oldu. Ol şehriyâr-ı mekremet şîrî dahi kalelâhu râûlâ "ve in-bercubû İ'tâ-silmi feenah lehâ ve tevekkel nâhîlû"<sup>20</sup> emri vâcibü'l-âmîsâl üze meslîh-i mülk ve dâirî cihetiyle mesfûrî şâyir eghâb-ı emân ve tâbî'ân-ı cih-ı imân gibi mahsûs huf ve ihşân ve teşrîfât ve inâyat ile zûbde-i emâl ve akîân eyleyub memleket-i mezburâye vaz-ı cûze ve harâc ile cûmûb-ı dârdûl-mülk-ı sultânâ avâdet ve tekrar memlik-i Anadolu'ya sây-e-erdâz-ı cenâh-ı mehâmetî oldu.

<sup>20</sup> Eşer en'âr berrâqı şâmqulmekâ veni de jâneq ve Allâh'ın gövâri. Kur'ân-ı Kerîm, Cûfîl, 51.

*İlyaz*

Şehr-i Bursa ex-kudüm-i mevkî-i sultân-ıdır.  
Şod bîhişt ulûk-ı râhes geşt çün mâl-i mâlîn

Çünkü sultan-ı zî-şân dâr-ül-mülk-i Bursa'da askeri tîfesi'nin mesâkîl'ine genç vakit mesrûfâ ruhsan verüb kâfir-i mâbûc ve neş-i mu'âd azre bast-ı hisâk-ı adûlât ve neş-i mevâd-ı elvâl ve mekre'at ile nîzâm verdi. Nâ-gâh Rûmelî elubînden, Vîze hükûmîne haber geldi ki Kustantîn bazı leşker gönderüb kurb-i civârında olan Vîze vilâyetini gâret ve hisânet-i İstanbula rûnâd-ı vusûk ile vaz-ı kustâh-âneye cesâret evlertmiş

*Bevz*

Düşmen-ân ol ki ateş ol'nîzâd  
Hirmen-i nkl u nîfîyet sîzâd

*Lâ cerevâ*, ol pâdişâh-ı gayyûrın ateş-i gızeb ve suhî heyecânı evleyüb ale'l-fevz cem'i-i aşâkir-i mücâhidânâ ferûsân-ı çayub acâleten Gelibolu mab'ûcünden abûr ve Mülkâr'ya mu'âz ve Rûmelî'nin emetü ve ş-pâdisârlarının ihzârını emri-i cilân-mutâ'î guref-yûfte-i sudâr ulub bel-müceb-i emr-i vâcib'ül-ittibâ' Lala Şâhin ve Evrenos Beg sayr sipâhsâncân ve leşkeri'ân ile nevâhî-i Mülkâr'da mevkî-i sultânî'ya istikbâl eylediler. Anadolû ve Rûmelî askerleri kavluhu teâlâ tuzze ve celley'î "marad-ı bahre'ni yâ'lekî'ân"<sup>221</sup> misâli iki deyd-ı mevâde birbirine mülâki olub ol kâfir sipâh-ı gencayış nevâhî-i İstanbul'den ziyâde idi. Ve İstanbul rûcûsânının tedârük-i fîne ve fesâdında ol leşker-i vâhbe ihtiyâç yok idi. Ol sultân-ı zî-şân Kustantîn tekvürmün küstâhlığına uhz-ı intikâm için zâl-ı hilkîet-sinâc ile irtikâb hüvâşlar, Ve Rûmelî askerinin ekseri ile Lala Şâhinî nevâhî-i Ipsalû'dan Fîzeük gehr. Jethûne l'ayîn ve kerâbleri bizzat nevâhî-i İstanbul ve tevâbi'inde vâki' küf' ve husûrnu teslimâne müyyet ve azîmet evleyüb ihdâ-yı emrûde Kâfû-ı İncegöz ki İstanbul'a bir merhale mesâfedir Şevket ve iclî ile vusûd ve mu'âz evlayub medâr-ı hisâs leşker-i bi-şumâr ile câhil-i hayt-ı inhisûc ve fî'l-hâl üsûre-i nûre-i hasb ve kâfî ile derûn-i mustahfîzânî sîvân-ı ateş-i kâr-zâr evleyüb ol öç gün çare kâf'ya kabzâ-i teşûre olub ahâlisinin aşvân ve sığırın usîr ve şâlîzân ve kebûrânî ta'ine-i nihâng-i şîrîgâr evleyüb bîddohu havzâ-i İstanbul'ulan cîmb-ı Çatalbuğaz'a müteveccih ve kâfanur, hükîmî ve kâf-vâhı gerçâ mütemerremeler idi. Lâkin fî'l-hâl vâkı'î hisâre mübâderet eylediler. Ve henûn ul hînde ki sultân evle bu feth-i mübîn rû-nîzâd olub, Hisn-i İstîfâkâden Lala Şâhin dâre Ferencûk'le feth ve muşâhîr ve ol zâferin tay sîr'ni mesîm'î-i hümâyûns teşvî ve kâudû dâre der-akab leşker-i zâfer-şîr' ile müdâzet-i mevkî-i vâkı'ânâ müteveccih oldu. Ve Nevâhî-i İncegöz'de İstanbul levîhîkînden Jethûne demekle mevâcîn bir kâfû-ı âfîr var idi ki el fîn'ânî Yakudûğî demekle mâ'rûf ve kâfir-i Hudû ile mebdû'undur. Şâhîhi budur ki ol sultân-ı gayyûr ve ol hisâr-ı istovârın teşhîrîne Jumet ve onbeş gün kadar ceng ve cîdât eyledi. Lâkin mahîbûb-ı feth mübî-i ihticâbdan rû-nîzâd olınadığından

<sup>221</sup> "Ac. ve tarih sîkâ iki ekâmîci hîrîrîne kavuşmânâ dâre ş-câ'vânîqâr. Kâf'ân'ı Kâf'ân, Rûmân, 19.

ayma-i bâttir-i sultânî bî mukdâr müğhez olub bir gün kemâl-i teveccüh ile zebân-ı du'â ve nefretü bu takrîr ile guşûde eyledi ki meğer Turuk bu kal'ayı yahaydî. Bî-emrîlâhî teâlâ guşâ ki bu kelime âlema-ı gaydan tar üstad ve râyete- gird-gâr'a kemâl-i tevekkülde bî iyûr idi. Zira sultânî müşâvîr-iyle intidâde- mahâserâtan mü'î hitmâyânâ sâhib üsufe mezbûre bir mukdâr asker musallat ve kenduşî trâm-ı uzâmetli Karıkeniz sâhibinde bir yuy laka mu'âf ve bir dirahî-i âlîmî sâyesinde eykâl-ı tenezzübe ve sohbet-i cem'iyet bâttir için mesrûf buyurur diken mübeşşârâ müteşâkib hücceto-paygâmî ve mütekkîn tekîn-î ihlâm ile mübâserüye me'undü zâceden reşide aldılar ki her-muktezâ-yı iddâ-yı sultânî Cenâb-ı Hak ettle şâretü hazretleri ki samî-i kâliâ ve kâdir-i mutlakdır. Meşâvîr-ileyhîn ihlâs ile idlûgi nefretü cem'î-i kâhîl ile kabîl ve ol husûc-ı ustovkî hi-müceb-î zâhîrî yok-pare bîh ve bonyûdından mehdâm ve câhîl-i kal'ama bâli ki kavluhu teâlâ azze ve zelle "ve kam kosemnâ minî karyetün kânet zâlüneten ve enşeinâ hadîdhâ kavmen şerîta"<sup>122</sup> sentîne mevsûmî idi. Anların meşâvîrîne dahi kiyâ ile mu'âf olub bu hüba-ı kâhî gıyâhîni vâfîl-ı zâhîrî ol sâhib-î şûrîn bâlîs-i supîr ve hubîr olâğurdan bu dirahî mü'î bize me'men ve menzile-i şecere-i ey-mendir. Bî'de-azîr buna Devletlu Kavuk desunler deyü ferhân eyledi. Ve dirahî-i mezhûrun sâye-i meymûnundan teberrûz ve tevemmülî istidâ ederler. Ve nazâr-ı kimya-üserîni berekâtından ser-sebîz ve burjâ ve ism-î mezkûr ile mezhûr-î cümhîr ve vech-i meşrûh izze her-sâdîr

*Bevt h-ostallîfîki*

Zî yâkır-î hitlât-ı nik-bâttir  
Şezed in ser-fîmîzi za dirahî  
Dirahî-i vâd-î ey-men çörün hûd  
Ki yeşîr-î müşâ ra nîr hi-nemîel

Bî'dehu, ol pâdîşâh-ı musret-panâh kal'a-ı mezbûremin fetihinden sonra ahâlikının üsuri me'âyâ olmağla Lâle Şâkerî üyîn ve müşâvîr-ileyh dahi intidâ-i istinâlet ile hukesi mukâm-ı me'âfûdundan tenkîn ve teskîn eyleyüb kal'ayı âktüzüsünâ göre zabt ve derûlunda mahfûz ve muzbût olan emvâl-i müdâhlîfân ve cihâz-ı me'yân-ı müşârikânder vâkelâ-yı sultânî ve sipâh-ı Muslimânî vucûh-ı me'âyîni de hüyz ve hüznîcâ ve gîbân-ı mücâhidîn ol gârdâyından hussemerd ve fâyiz olâklar. Nisâkin kütüb-ü ahbârdü bu'za ahvârdan mevkâkler ki eskeri kâfîlesinden bir kimseme gârdemerdet bir zînat las slub sâjîm havfından "üstür zehabeke"<sup>123</sup> muzâvîrâ üze hasbâzlık eyleyüb başıca gıymîş emme sultânî bîdâber-ı güzer-şâhdâ şulâ-ı mezbûrun başıca ihlâc-ı adal bir küllîlî müşâhede eyleyüb bu de kulîkîr ki başıca gıymîşân. Ve meqlâ zî-i dâsarukde sele eylemişân deyü suâl eyledikde mezhûr dahi mü'î-kerîmî ve huk-ı zâhîr-ı sultân-ı mu'âd ile

*Bevt*

Râstî müzeb-ı me'âyî müdâst  
Kos ne-dîcüm ki güm şod ez-râh-ı râst

<sup>122</sup> Elâkı zâhîr olan nice kâsînenün kamp gıcîrük ve uslerden zomr başı mî'kâler var dîk. Kur'ân-ı Kârim, Fâteyh, 11.

<sup>123</sup> Aflunî: bak.

diyerek tîl-hâl kılâhu bağından çıkarılıp pîrûşâlmâm devletinden bu kulûbu mâ-i gonîmenden mâlik olub sâyırlen halz şân başına giydim deyu cevâb-ı bâ-savâb verdîği çiti getireydi-ı müdürvel-şîâr mezbûrun vaz-ı dîl-pesendînden mâhtûz olub olên lisine kadâkâl ve edebînden mâşî ol kulûbu mezbûre ihlâs ve 'işân-ı hâ' ile

Bev!

Edeh tac-ı ez-nûr-ı tîhî

Ponân ber-ser ber ü ber vâ ki hüli

deyu duyarut gâyet nîsbâtından erkân-ı devlete hitâben "kâşî ukur" i gûlûmân ve şâkerânın kulûbu bî usûb uze olubak mümkün önydi. Ve müdârr-ı Hâssa başlanma bu gûlûe lâc giyeler idi deyu buyrukda câzî-ı devlet dâhi (emrân buyruklar ise kulûb-ı nemedîn-i selîd ki gûlûân-ı Hâssanın libâsıdır. Zer-dûza ile müzeyyâr ve crvâ-ı nokkâ-ı merbû' ile mühteduz olubarak mümkündür deyu cevâb verdiklerinde sulûh-ı meşâret-ileyh dâhi vazh-ı meyrûh uze ol kulûbu verdûz olubak uze emr eylediler. Ve ba'zî mütecrübîn kavline göre bu vaz-ı merbû'ün haddûsî ve ana uskûf deyi tesmiye olubmak uze ol zamûndan kalmışdır. Annun ba'zî zâm kavlıca zamân-ı O'hânî ve şeh-vâde merbû'at Süleyman Paşaya mabet edeler. Nitekim mukaddemâ-ı kitab-ı O'hânî'ce mezkûrdur. Ve bu vekâyî'nin zâhî 774 (1372-1373) senesinde vâkı' olub ol kulfân-ı zî-şân sene-i merbû'ede gazâvenden ferîğ ve Edirne'de kuşayub vaz-ı azmî' olan Hayreddin Paşaya muvâzalet-i kâimelî'nin taraf-ı garbisinde vâkı' dîşâr-ı derysî-bîre kurih tobra ve İskete ve Marulîye kil' ve bakımları fetih ve teshîrleri için irsâl eyledi. Ve musûrân deyhân ve komâl ile zübde-i nkrân ve akl ve tedhîre meşâr-hîl-benâm idi. Lâkin feru-ı sipâhsâlâtî ve saf-yükünlükde Evrenos Beg andan evvâle olub müddet-i medîce ol serhadlarda mee gazâtar idüb çerdân kil' ve medîyîn fetih ve teshîr eylenişdi. Anı dâhi Hayreddin Paşaya refûkale ve sâir ünverâ ve sipâhsâlâtî asker-i muvâret-meâsir ile anları muvâzaletle işâret buyurdi. Vaktâ ki varub Çimukâne'ye resîde oldiler, Hayreddin Paşa anda müvâzetkân olub Evrenos Beg ba'zî asker ile Berli ve İskete kafilelâma tevezülî eylemiş müddetib goshâir. Çünki Evrenos Beg ol tarâfın ahvâlden her vacıble habîr ve tavre-ı sipâhsâlâtîde hem-dîlîr ve hem sâhib-i ref'î ve tedbîr idi. Ol iki kalfâye tevâbüyle Hân-ı tedhîr ve tarîc-ı sulh ile teshîr eyledi. Ve ânî' ve sekemesin bîb'temâr irfân ve ihlâs ile mutâyîb ve şiddâ ve ikisîn dâhi kendüye nâsar ve mekân eyleyub emle kil' ve mevâzî'le zabîl ve mütemel nîgeh-bândan ta'yîn ve Marulîye'ye mütevezülî oldılar. Ol yanz hâkimesi Marulîye nâm bir Nasrîye'î muvâzalet idi. Her ne kadar ki musâlâha ile teslîm-ı mekân delîlet ve terğîb eylediler. Mesû'renân Suez mâmûre karâbet-ı kurbiyesi olmağlı ana istâsîden umîrâ ve muvâzalet-i ehl-ı istâ'âlden itidâd ve iridâ' eyledi. Buzarîci hisâmı mahsûr ve küsâr ve murâben cezge müvâşeret ile feth-ı kalfâye teshîr-ı bâzû-ıyî zâc eyletiler. Mezbûre kâr-ı mevlânagî zulfûra getirüb muvâzebe ve mukâlelezen rû-gerûân olubeyub müddet-i muvâzebe ve muvâsata imtidâ' bulub kafile bu tevfâzın müvâk-ı kulfâr ve ahvâr-ı evvârın bir dâ'îd itidâd erişmedüğünden nâ çür ol dâze

salha mâil ve bâ'zı şerîh üzere kalbıya teslîme kâid ve kulûb-ı meşhûre el-yevmü Avrâthısân demekle meşhûr bu uruk ile kabza-i tasarruf-ı ehl-i İslâmı dâhil olub ol vilâyetden günâym-i vâfir ve emvâl-i mütekkisire kâsıl oldu. Ve Hayreddîn Paşa cevâri ve gîlân-ı muh-ruhşûr ve nukûd-ı cedâs-ı bî-günârdan mukayyir-i ulûl-ehvâr üli Hums-ı beytül-mâl için kabz ve bâr gâh-ı uhûn-penâhu murâca'at ve fâzîne-i Amîr-üvî nukûd-ı sübh ve saâd ve emha ve emân-ı mülûk ile mâlâmâl eyleyüb dergâh-ı İslâmî penâh cevârı ve gîlmân-ı hür-ser şust peri-peyklerden reşk-ı nigârîsâm-ı İsm ve bağ-ı bîhuş oldu. Bu fütûh-ı ferhânde-sunûh 770 (1368-1369) senesinde müvâsser ve medâilül ve menâil'î ile musahhar oldu. Ve hemân ol vakıta cevâruk-ı revk ile Hayreddîn Paşa avâdet etmezler mukaddem pâdişâh-ı muvâs-senâh emer-âyı dilâven-puşeden Kara Balabân demekle marûf kimesney; bir müddâr asker ile Suez Kalesi fethine ta'yîn ve insâl ve varub bir müddet mâhûsara eyleyüb bir uruk ile feth amankârı olmayub Hayreddîn Paşa dahi muhâli-i me'mûreden giruye avdet ve Kara Balabân'ın ahvâlını mükâder ve umûrını mücerreyy görmekle marâf-ı şerîh'ârden bir müddet gıvât ile Lala Şahin Siroz sarayına me'mûr ve ol urafa müteveccih ve cevâh Kavalâ Kalesini tesvîr ve ol yerde vâsî' ma'den-ı sarı zabt ve bâ'dehi Dücena Kalesinin ahvâm-ı tam ile fethi müvesser ve ardan dahi Zihne Kalesi fethine azîmet ve feth eyledüğü kel' ve bakâm re'şyâ ve sükkûnını müdâyenet-i muvâsânî birle istimâlet ve istimân ve herkes kendü mukân-ı kadîmde thârifân-ı bâir ile iskân ve muvâh-ı emn ve emân ve zâidnâ-i ahâl metaleket-i cû-bâbları üzere müvâyyib ve şâdân eyleyüb ahâl-i mukimân-ı dîr ve mesûketi eyâlele ehl-i İslâm'a meyyâl ve terğîb eyledikden sonra Siroz'u müteveccih oldu. Çünki cevârih ve etrâf sâk-ı tasarruf-ı nevîvîle sultânıye mînselik oluyub üli Tamânî-i mâfûs-ı İslâm'ın muvâsyla Siroz'un dahi hâkim ve muhkemî hâh mâ-hâh salha müdâde ve ehvâb-ı fethi rıy-ı ehl-i İslâm'a göşâle eylediler. Siroz dahi marâf-ı İslâm'dan zabt ve eyflet ve şehîden herbir muhâfîr zabtına birer kimesne ta'yîn ve ehl-i zimmeti herîc-ı muvâyyeneye mukarrer ve mâ-buyurlerinde vaz-ı kâsûn-ı mu'teber ile nizâmı verâh berdehu Kavalâyı fethine azîmet ve am dâir turîka-ı şâd u peynân ve adet-i istimân üzere ukûd-ı zimmet ve emân ile muvâsînâ istimâlet ve tamûn-ı eyâlete vaz-ı cîzve-i Şar'ıye ile müâ ve mâli murisî ve mütemî' zabille ta'yîn ve emn-ı emvâl-ı günâym ile enfes ve a'lâ oluru huse-ı sultânî için etrâz ve imn-ı zâidnâ şer'î ve gîlmân ile sa'ib-ı hüzm-ı pâdişâh-ı İslâm'a marâf eyledi. Bu fütûhât-ı karîbe dahi 776 (...1374-1375) senesinde sâzet-râm-ıy-ı zâhir oldu.

*Boyr*

Tub'î gîrî rusî şod der ahî-i tu zansan k. bâz  
Ne-şevad şevt-i muhâlif hiç kes oz-buç eâ  
Her ki zû ten-dergebet bî-mihâd kâreş şod çü zer  
Hâk-i dergâhet meger dârod tavâss-ı kîmyâ

#### **Onuncu Hikâyet**

*Sultân Muwâd Gâzî'nin memleket-i Sufe azîmeti ve İsmâ'îl'nin mü'ârazıya istâm ve revkâ gâlebe-i sipâh-ı sultânî ve etrâfâk ve revk-ı memleket-*

*Niy ve İstisnâ-i Lâs-ı Şerîh-nas be-kabûl-i Kur'ân-ı sa sâle ve igtâz-ı İğber-i  
Müşâvâni beyân-ı şâde.*

Ruhâ'î-i-râellifân  
Fî dîl ze-celâ-yı çarâ-i gârgîn ne-şevî  
Der-bâhî r-ri'ed-kuned ta hâdîbâ ne-şevî  
Der-câh-ı tûleb ta ta ne bîni sahtî  
Fâyâz be mürûzî dünyâ vîlîlîr ne-şevî.

Delîl-i devâ emr-i devle ve ikbâl ve âlâmet-i rûber-i câh vîlî celâl oldur ki  
gâhî mukîlân-ı sarâcet-mecâdî müşâfâlet-ı talî esnâsında nî-ı meâlîbe musâdelet  
ile meâl'eb ve mesâlîbe mîlheddel ve vâm-râm-ı bahî-ı mu'âzâl hâlinde peymân-ı  
meclîs-i meseret ve neşâtı zâhîr-ı çarâm-ı zamâne-birle hâjek-pevîr olur. Efkâr-ı  
budur ki taki garîb-ı nefîs-i hodgîm ol tarîk-ı müşâkâkeden zîvâl olub gâflîlîr nefîs-  
ı hod-pevesî huşyar-ı akl-ı akîbet-emîğe mütebedal ola Zira.

*Beş*  
Ger hümâ vâkı-i bî-elenâ lûş  
Devletet ez be-çerâm-ı vâhîr kâmed  
Fâ nî

Eğer bu rûzgâr-ı bârân erkânîr elemîz geçerse devletimî yarımsız nazar  
isâbet eder Zira ukûl demîşler ki

*Beş*  
Akıl ne şâd olur bu cihânda ne gam çeker  
Çalâk hâcîşe şâd olavım der ucah çeker

Ma'lûm ola ki devlet-memlûk nuz-ı ezeliyye; dâimî mukâet ve belâ ile  
imtihân ediler. Amma ta'îk-ı dînîde ki kâtelâhâ tebâreke ve ta'îh "ve le  
nebluvâcetekum huzâ ma'lamef-ı-mâcâhîlîne min-kum vâs-sabîrîne ve nebluvâ  
vâhîrâkum"<sup>52</sup> ve ankebûlân-ı inzar-ı Hâk azze ve celâle; hem-vâre urûz-ı âlâm ve  
meşâkâdâ tarîk-ı ruzâcâ hâli komuzlar. Amma tâlibe; dâimâ-yı dür, kâbelinden ki  
kavlâmâ ta'îh azze ve celâle "ve lâ tesû fî-dnyâk numânâ yemkûnîr"<sup>53</sup> mazzâmâ  
azze mîhnet-ı rûzgâr müceb-ı agîlîlî-dîldir.

*Beş*  
Tuhâmmîl eyley olîm cevî-i rûzgârî gârdîl  
Bu gûşnâîl hâz gâh gâh tarîmîl  
*Beş*  
Behâr hüsnî ta nîst  
Derd ve mîhnet euz-udânî ta nîst.

<sup>52</sup>And olsun ki siz, kiminiz önce gelenler ve emretkânen meşûrâ çâhîze ve fâkerîrinin  
çâklayışın ki-der deneyişiniz. Kur'ân-ı Kerîm, Muhammed 51.

<sup>53</sup>Şâhrî senin mâber âzâde; Mîhnet yârdemîstîr. Onlar âzâline kâplukları duzâlerden de câdîye  
dîne. Kur'ân-ı Kerîm, Nûr, 127.



Mo'ta hâze cemî-i enbiyâ ve veliyâ ki dustân-ı Hüdâ'dur. Hâmîşe gün-e gün-e beliyût ve mihna ile muamelûn ve mübâle olub râs-ı Hak'da usul sâhib ve meşakkatdan berî o'nun meşguldir. Bîna'et-aleyh çünki ol şehrîyâr vâlî-bahâr ve gavret-şîrî râs-ı dîn-i Nebvî ve nizâm-ı kavânîn-ı Mustafâ'îde ihlâs-ı kâmil ile vîhâde idkâm ve kendüyi mesne'd-i hâfîfede hâdîm-ı Şerîf ve mu'în-ı İslâm etmiş idi. Bî-yâhî cemî-i hülât-ı dînyevî ve ulavîsî matûnkî bâle enbiyâ olubk ikrâmî elub zekr-ı cemîh kalelluhâ tevlâ 'elâ ilme evliyâ-allâhî 'â hâfîz-ı aleyhim vâle hür-yahşân<sup>25</sup> zîlkinde intizâm ve itidâm bulmak muktedirdir.

**El-kısas:** Nûkretî 777 (1375-1376) senesinde vâk'î insânî bahâr-ı hususîde-âsîrde ol sultân-ı gâvî dârü'l-mülk Bursa'dan çekket ve isâl ile hareket ve Rîmâ'nîrde vâkî memleket-i Sîr'e azîmet ve bu azîmetde süyit gazîyu üstet ile murâd-ı hâmiyânı mücerred tahâli arzâ-yı Hak ve karbet-ı mülk idî.

*Edî nâzım* , bu defa râh-i Hüdâ'da gün-e gün-e meşakkat çekub ihtidâ-yı hâzîle "el-helîc muvakkelun ale'l-enbîyân sûrime ale'l-evliyâi sûrime ale'l-emselî tel'emselî"<sup>26</sup> muktezâsınca her şey dâvâ müsibet-i muhsib oldu. Çünki ferzârd-i dîl-bendî Yıldırım Hâyyûd Bursa'da hâfîz sâltânâta nâsh ve Tîmûrtaş Begî murâkabe-i ahvâl için refâkatına tâ'în buyub kendileri haqmet-ı esâs-ı vâfir-î pâlişihâne ve leşker-ı müteâsîr-ı husrevâne ile Rûmîlîne müteveccih ve Gâlibolî mahberinden ubûle ve bilâ tevakkûf murâkabe-i Sîr'e müteveccih ve azîm ve hasoğlî'nur istisâfâre câzâm oldu. Ol bâlî müteâsîr-ı usûk-ı nusret-meâsî ile sultân-ı zi-şîrîn sîret-i teveccühünden âgâh olubca bârû-yı vucûd-i hâsâret âlûdî müteâsîrî olub erkân-ı hayrâ vâlî ile müşâveret ve ol beliyyenin del-î te'dhîrinde mübâharat evleyeb zümlelerin n'lyi azîm üzerine karar dâde oldu ki mukâbele ve mu'ârazâ tarîfî ile bu gîme sipâh-ı bî-hesâb nusret-ı penâhâ mukâvenet ve böyle pâlişih-ı şîcâ-ı muveyyed ile rû-ke-rû ceng ve murâdelet müvâfîk-ı aklî mûslahat şîkâzîngîz degıldir. Mûnâsib olub buklar ki emvâl vâ esbâb ve telâzû ve sâkeneyi harer mahâ'î müstahkem ve obâd-ı bâlende nakl ve memlesoh hâlf birâgub ectbâncileri sed ve bend ve kunduluz yolları müdâfîze ve her tarafı medâhilide hüzn ve ârîsde emret mullaka emsîr-ı mekûlûr ve okvâîlâr memleketde kâfî bir nesce şîkâmuyâlm. Çünki bu böyle leşker-ı azîm memleket-i harûbeye dâhil olub. Adâm-ı ehl-i mâ'âşdan kabî ve kîlîte giriftâr ve bizâr olub fust-ı zemîstân kerib oklukca gınye me'tevessîl ve erbâb-ı te'vî'undan olub hâkes vâterlâmına tevessûl ederler. Ol vukû öz dâli uklar tel'kub ederek merzûl-ke-men'vî âlz-î mülkîm ve dâvîs-sâltânat Edînsîyî tahrîb ederiz deyü memleketlerin bu uslub üzre tahîye ve nûd yahîze olan esbâbdan arî evlediler. Zîru yakînen bildiler ki böyle bi leşker-î zafer-sâhîr ki emvâsî ems-ı dîsteneden hür-hür-î adlîyy ile gir-gir ve müsavemet-i husemâda çârîrî getbet-ı zafer ile dâhil oluşturdı. Bu vâdâ arîm ile meclâ-i mukâvenet ems-ı emvâl ve böyle askerîn emvâbesinde emîd-î firâzî ve zafer tesvîl-ı vâter ve hayâldı. Zîru

<sup>25</sup>Yâ bilâ'le Allâh'ın dostlarına korku yoktur, onlar şüphesiz Allah'tır. Kur'an, Kerkûb, Yunus, 62.

<sup>26</sup>Ela ve müvâdîkî önde pe' gîmberlerâ senâ evliyâta totrî arzâ'la vâlmâ bentey-nîrâ vâilîr.

*Neşr*

Kûbîh-ı küşî r karsîd çûn bozîd âyet  
Sîrîne ha tes-hakikat furî nihêrd kîlah

*Fârî*

Yâkûylar âl-râb-ı âlem-tâbrî şiflesinden muhîfî ve nî-bullîd olurlar.

Çünkü ol sultân-ı bilend-unvân teşker-i esbûl ile ol vilâyete resîde ve ol kâfirân-ı uûde niyyet-i gazî ile üğ r cihâdî keşide eyledi. Keta bir menzîlede bir kunesne makâm-ı mukâbelede dide ve bir maîalde cây-i muvâre ve işûr-ı emrele resîde elmasdı. Ol şehriyâr-ı gayyûr doct ay mîkâdâr o güne memleket-i hatâbede mînereddîd ve mülevakkîf olub rûsâre-: maksûdu derûnî nihûn-hâce-i men' ve ibticâdan bu vacîhle rû-nîrîn olmasdı. Amma unudvürî i kâlellâhu Subhânehü ve tezlî "ve mekerû ve mekerallâhu vallâhu hayrûl mûkerîn"<sup>20</sup> unuzânû-ı gözûlî âzer hâir-ı emînereddîd-ı sultânî teskin bulub.

*Bey*

Zamâne çû âcîz nevân kûmed  
He tuad ejdûha mûr bâzî kûmed  
Yâ mî

Zamâne âcizlere rânet ederse, karunes ejder ile mulâbete kûdir olur.

Amma eskertî şâfesi kesret-i garûdri ve istîmrâr-ı kîlet ve esâr ve pâyel za'f-ı kuvvet ve fest-i kuvvatınen vacûlî ile se'îr ve meşakkale girîlîr ve bi-mucâil ve ziyâdesiyle muzdar bu'î-ırvâl olmalazıyla teşkeriyân şikâyete âğaz ve vakt-i şîto dahi hüclî etmekle vuzerî ve umerû ve a'yân-ı devlet ve erâd-ı salâhat; husûs-ı muhâzrede mîşâvete ve ol varta r pür meşakkal ve kemî memûsî mîrîhîddîm zâbirinde muhâvete eyleyüb buzî ukold-ı erkân ve emere-ıyî hâgucendân utîlîk olub çirki lâite-: kullûc cibâle şahikoye tihossuç ve mu'kîen derburallende kuneskôn eyledikür. Bir vacîhle uzurlerine reh-yûn-ı zâfer olmış emr-ı muhâdîr. Çünkü bu etrâfîa hengâm-ı levakkof terç ve aktâm-ı arxsen-ı uzur bu küle-stânda muvâdî-ı seng oldu. Lasoğlû'nun Semendire'ye karîb bir kalf-ı mu'teben vacdur ki Niş demekle meşûr ve kesret-i esbâb-ı mu'şet ile me'murîcür. Nıxîl-ı İslâm'ın metâlib-ı muğlesatından anı gûşide etmekle bu mahemâ ve tengu del' ve lâne-ı aşer-ı nîsret-yânî: kûkûbz an ref içün kalf-ı mu'zûre teşhîme melevcerîb olub. memâşîbde deyu bûr-gâh-ı pâdişâh-ı âlem-perûha arz eylediklerinde ol şehriyâr-ı şpâhin dala te'ye âlezn-âdîs bu tedbîr ezre tekrîr ve sadû ya del gûş-ve: kâlellâhu tezlî "ve lâ talzenaleyhim ve lâ tekûn-ü-duykîn minnüm yertûrûn"<sup>21</sup> atazânûn ifem-ı gıyûblan bu mahâzaralub: teşhîrîni tebşâr ve temâri-ı şpâh ve şâba babı r muşâfîc ile bu tedbîr-ı del-pevîz ve havâtr-ı ehl-i İslâm ol kalf-ı mu'zûrînet ve meş'ekol-ı pür-nîmedub teşhîrîne mülevakkîk ve mutelâhîk olub vakta ki kalf-ı Nişe karîb olub kalf-ı me'zûn kesret-i esbâb-ı mu'şet ve vacûlîe rûke-ı muşûr ile

<sup>20</sup>Oster nazak kuratür. Allih dâ nazak kurat. Allih nazak kuratürden an hayrîkide. Kur'ân-ı Kerîm, A'İ İbnur. 54.

<sup>21</sup>Ey Muhammed! onları zorlama, hiddetini taşıma. Kur'ân-ı Kerîm, Neml, 70.

ma'mûr gördiler, eğerçi husûnet-i hisâr ve metâzeti sûr ve divâr ile ol emsâr ve divârın muhkem-terîni idi. Lâkin ol yurum hükkâmı hasâc-ı muzbûr reh-gözer-i mûsbûhîlendim cûn-dür mûbâhazasıyla muhâfazayn kâdîr kimesse harâk maynıh re'îyü ve şehrin esbâb ve emvâliyle derûn-ı kal'eyi mâlâmâl eyletmişlerdi. Her âyine medâr-ı hisâr asâkir-i mansûre ile muhsûr ve hâticî fütûc-ı sultânî feth ve teshîrine maksûd ve mâbeynde muhârehe-ı mâime vâkî tarafeynden vâfir kimesse âzâm-ı beydbân-ı coel olub bir gün rey-i sıvâb-nâmâ-yı sultân meyân-ı leşker-i müshidânda nehb ve gâzer içün münâklî edirüb mübârizân-ı dînin bâ'zısı ikusâb-ı emvâl ve esbâb ve bâ'zısı tahsûl-i eer ve sıvâb içün saug ile yârlyoğ ve bâlâ ve post ve sahrâ ve deşiden kal'eyi hücum ve hasr-ı işre-ı miran-ı hoşm-engiz ve urbece câyide bur mu'lu-i mâ'âzet-hûz ile

*Mısra'î-i-müte'cîmîhî*

Aziz Allah Allah kopdi nub rak-ı zebercedden.

**Ef-kıssa:** Hisârın yürüdüleri nurme sûr-ı mezbûrur, küffâr-ı muhkûrî muhâfaza ve müdâfâ'usında emvâl-i İlimâm ile akdâm ve cevâhib-i erbasından muazirâne mürânsâ'îta ibrâm edirdiler. Lâkin bec-mazmûn-ı hukm-i kaza meşhûr-ı cenûb-ı Ferveid-gâr bî-cûn kalellîhu tebâreke ve teâlâ 'innemâ emrahû izâ erâde şey'en en yukûle lehi kün fe yukûn'<sup>12</sup> mîsdokunca çünki m. Deâhidân-ı İslâm teshîr-ı kal'eye zar-ı temân ile ikdüm eyleyince kâfirân-ı müdebber hisâr bedenlerinde can verüb nân-ı adem ve cenâyı intissundan gayri çare bulamıyub acz ve ezderârdun sozına mukâvile ve mukâvemetden birze'ûr nâdir olub sipâh-ı İslâm zar-ı lâzu asl-ı kal'eyi tesbîr ve derûnunda mazbût olan emvâl ve ganayim ile seyr ve bî-had ve hî-şîmûr.cavâri ve gâbe'nâ-ı mâli-nâhsâr esir eyleyüb sîlk-i ub-iddiyet ve silsile-i rakabe-ı keyile ve esbâb-ı ba'z ve kûlî ve esâs ve âlûc-ı riâî dest-i mübârizâne bir mertebe reside oldılar ki leşker-i İslâm'ın kuvvet-i sâbıkı mertebe-i âl'of ve mudâf ve êkâdîrlen âlûf ve ulûfe müteâlif olub mukaddemâ mertûbe-i kâhâ bâliğ olan esbâb-ı mâ'şî-ı nuretelden sozın merhamet-i ilâhiye herakâttından had ve pâyânı tesbüt eyledi. Çünki ol haber-i musîbet-ı evr Lasoğlu ve levâh'înin can-ı bud-erdîşine rıfşî-i Niş-ı zebrî nûdî halide ve asker-ı İslâm'ın galebe ve kâim-nâmîhî keyfiyeti göş-ı hûş ile şinde oldılar. Akvâm-ı Lus-ı pür-vesvûsın çarı bî-ârdm ve cûl-ı her-âlmîrlarına ruh ve has-ı pür-âmîs kûr-ger ve havâtr-ı muşşıkânır tereddüd ve uzardı muaz-ı mücîlis-ı halûkunu mâncez olub derûn-ı delâlet-meşhûrlarında bu ma'nâ hüveydû nich ki bu sîret mukaddîme-i emvâl-ı feth ve misret müte'âkib ve talîa-ı kişver-göşâyı ve beşâret-ı mütenâsib olmak üktizâ odur deyu unze eyleyüb Lasoğlu tarâmî-ı husmîrlân ve z'yan ve müte'ayyirân-ı mem'ekul ve sipâhın cem' ve istîşâr ve sultân-ı müşârûn-ileyh ile keyfiyet-i sulûk ve kahr ve gâubdan isticâr içün kâdî kendü istihâm hâkîm ve muhkûmun rey ve tedbiri anı özerice karardûde oldu ki bu pûdîşâh-ı zi-şim ile b'deizin istîf'd ve istîğfîre tâlib ve tarîka-i emân ile evvâb-ı tazarru ve tahşûf'ı gûşâde eylenecek münâsibdir deyu teberrikâ-ı edâyâ-yı hîsrevâne ile bâr-göh-ı sultânı mu'temed ve mu'teber elçiler ferîşâde ve

<sup>12</sup>Bir şeyi dilediği zaman O'nun buyruğu mukâdîme diye "k" demekdir, Hamîr cîm. Kur'ân-ı Kerim, Yûsuf, 32.

cehri-i mü'âtt ve tedârisi ve tahsîrâne hüsnü'd-î, mâlzeret nihâle eyleyerek in'iknâ-ı râbâtâ-i ihlâs-ı em-sâpûm ve tazeyü'd-î akd-i zimmet ve hizmet-kâri için üç senelik harâr: def'atın Hazretisi Amrî'ye irsâle kabûl ile bendüvî şerhânlâc: isyân ve ser-ekkendeke huzûncan hâlâs ve eihet-i hassid-i sultân için senede ülli vâkıfe rakre- hâs kı her vakiyyesi dört yüz dâhmedic tâlabbud ve erkân-ı devletin dâh her birine arz göre lâahhüdâi ve üç seccelik hisselerine an-nakd celâfaten edü eyledi. Ol şehriyâ-ı marhamet-gâ'drın meşâ-ı afy ve helâşyısı gâlib olmağm takvîr-i meşâ'um me'tâlibini telâkki ile hâmi ve sâr harûc-gâze olan mu'âk alkus dâhli eyleyüb müvâb-ı kân-yâbi meşâ'ule-i kâr zârdan murâca'ata fecâtân buyurub vü'âyet ve hisârı münâsib mülâfîrılar ve zabîttel mahlî ve tayîn ve kusûr-ı menleketi Lasoğlu'nu mü'sellem eyledi. Çünki sipih-i muvâhidân meşâkkî seferiye ve mülâkâket-i evlân sebebi ile ziyâde zimmet çekirşler idi. İstifâyi garâyını valî ve menâfî ve ne'şyâm-ı kâfiden sonra şerâf ve şârâm ile mevâtin ve mesâkânderine istid'â-yı zâdet ve murâca'at ve ricâ-yı me'âmnet eylediklerinde ol pâdişâh-ı adâlet-ponâh dâhi herkesi vâciblarına istinatat için mekânlerinden celâfata cedzet ve insirâfâ rûhsat verüb kârsuleni dahî şerket ve iclâl ile dârd'âmullâ. Burs'ya evdet buyurdılar.

*Beş*

Dırağında üçet adû-sâc bûd

Dirre'si u sanân ez tu rûbûz bûd

Çünin hâd kâhler be-kânet şevâd

Heme dahî-i âlem be-dânet şevâd

Te'âlî

Şer'in yıldırım kütüm dâneni yakuz ve mürâğrın terâneni senin kavretin sebebi ile pâuv üzerine muza'fer ola. Böyle olsun ki yıldızın murâddine ola âlemün cüm'âter dâhli senin mâ'mna ola.

### **Onbirinci Hikâyet**

*Ol sultan-ı gâvâze 776 (1376-1377) senesiyle 783 (1381-1382) senesi mâbeyninde süret-nümâ-ı zihâr olan vekây'-ı pâv-manâfî'i ve menleket-i Samsir gazâvına âsâmet ve keyfiyet-i muhâzâti ve Fildârın İbrîze'îd Naldân'ın talî'e hüsnü'ün ve bahî-i mes'ûl ile sâr-ı pâv-şerâf avâsîsine beyân eder*

Dânâ-yân-ı emecmen-i Fuşimendî ve hilret ve hîrâ-yân-ı havâcîs-i hayr ve şerri ve cen'iyet ve fetret nazûrıyla mübeyyen ve müberhendir ki emüle i selâtin i câlân-dânın te'yîd-i devleti ve havâkını kân-kânı te'bîl-i luyricatı gâhi leysâ'ûti beşyir-i fetih-i mûbin ve gâhi teşyirât-ı herkur-dân evlâd ve benim dedür. Zira mü'âk ve müddân tahsil-i kân mu'tâfîk i hâldir. Ve tekâmül-ü müdd akâl-i fazret-i âli- meşâ'ı İlyâz-İ'şâldür. Ve hâr-pâh-ı fustâc-gâvânda akîcet-i meâl as-ı berîmend bir şecere-i ser-ef'ûdür. Lâkin serçere-i temeltür necûbet i vâled-ı em'ânîzâdır. Ve arz-ı ordu-gûh-ı pâdişâhânda hemîşe sultân-ı asâkûsi yemin ve yesâr menzilesi sâbâs-ı muvâhidü'ür. Amma kuvvet-i kâh-ı hüscavân istahâr i evlâd i sahanal-meşâd edür.

*Beş*

Bud fazret-i nâr-ı çeşm-i devlet

Bud ferz-i berri u hâl-i savlet

Her şeyine selâtin-i kâim-zîr a'dân-ı hilâfetin tecbiyet ve tercihine râğib ve dâriht-i mîsmar-i saltanatın semeretü'l-fuâdını her-hurûddî-i ömrü ve zindegânî içün tedric ile merabe-i kerâmâle erişdirmek vâcibdir. Zira elbette kâfir-i Sünnet-i İslâf üste serâbisâr-ı saltanatında ancağ ol nihâl-i yâr-âver ile melâlib-i fîrâkî ezâm-ı bahâr-ı sevâniden şikofte ve denân ve meyve-i zindegânânın şemâyiminde gence-i gülşâin-ı sulâsî mütebellihâ ve kâzân-ı'n.

*Li mâcîlîhî Beyt*

Gence-i mahbûb-ı ta'dî vâ-şevve' ez-kuzemî

Hüvey ez-gâ' ger zure'd hâd-ı bahâreş her-muşâm

**El-kassa:** Nitekim ol pâdişâh-ı muflak-nevâ' Gâzi Sultân Murâd'ın riyâz-ı edl ve dâimda egerç her subh devlet-i feth ve şurû'ı gulları burdân ve gülşân-ı şevketinde çarûf-ı nev-lâde-i gülşân-ı behrûzî mîrâ'ân-ı'îlî Amr-ı boştân-ı câh ve câlât ve asl-ı resîde-i mâ'cehtâ ve cîdâlm kuzem-terin-i envâr ve ağışâr-ı dil-bend-ı mâ'âdet âsû'ı şeh-zâde-i sâtinî-i te'yîd-i Sultân Yıldırım Hâyezâd olmağla muvâz-ı kuzemine ol çarûğ-ı şurû'ân-ı tekâmülüne masrûf ve dâddân-ı Âl-i Osmân'ın şecere-i tayyîhusarını kerâet-i istikâmetine mevkuf durar idi. Mâze hüva herfir azîmet-i pâdişâhînde şeh zâde-i muşârin şeyhî talû-ı saltanata kâim-mukâim ve ol halef-i sedkân âvâze-i hilâfetâ câyg-ı havâtir-ı hâs ve amir-ı'îlî.

Vel-hâsıl 777 (1375-1376) senesinde dâir'î mülk Bursa'dan hareket ve y'îlâd-ı kâfiriyâde mülk-e zâm-ı kâffîrdan Sasmanus nâm kâfirin memleketinde Yambeli Nâğhalı ve Silistre cümhine gazâyâ tayyet ve deryâdan ubîr ve azim-ı memleket-ı mezkûr oldu. Bu bahar-ı hev-ıengür kâhûb-ı mesâyimînden kâfir-i meslûfirin kayveri vâcûd-ı mânenâfe-i berden-i mukâimâ gurehâr-ı iktî ve tâh ve te'âyî' ve süskân-ı vilâyete âvâze-i ziyânetden her âlâmet-ı pîr-azâb rû-nîlâ'ı yâ ruhûr ubûd mosfû' husûs-ı mezbûr-ı ş'âyâ-ı devlet venûter-âyâcân-ı memleketi ile muşâvete ve zehâ ve sipâhisini dahî cem' ve umûr-ı mezkûrî tedebbür ve muhâvereden sonra cümle'nin ittifâkıyle Şâref hâkîmî olan Lasoğlu'nun mesleğine sulûk ve envâr-ı teherrikât-ı İyike ve esnâf-ı hedâyâ-yı İyike ile geç serelik ezyeyi derâze eddyâ uhde-i zînetli gürden-i mutâvâ'ına kabûl ile memleketinin şâsb ve tahrirete şurû'dan mukaddem resâyil-i şeffâ'at ve zir'atî sultân-ı evân-ınerdan piş-gâhına arz ve ihcâ ve asâkir-ı İslâm memleketine şurû'dan mukaddem mevkûb-ı humâyûmî herâr hâvî ile istikbâl ve muhlisâne ve hâdimâne hedâyâ-yı ubûdyyye dîlâsî bâr-gâh-ı sulûfve teslîmî tükûlîr. Ömle-i fîrâkî idi. Meslûfirin bu hareket bîst-ı humâyûna bîst-ı bast-ı merhamet ve akrân ve emsâlinde ziyâde mazmû-ı lûf ve humâyel oluncub ezâm-ı ferâm-ıburdân ve herâr-gâzârî muhterâsınca sefer vâkî' olduka kendî askerî ile mu'âkeret-i İslâm'ın mevcûd ve evân-ı ve mevâh-ı sultânice ferâm-ıberdâr olmağ şartıyla memleketinin hükûmetini kendüye muvâzer bıyurub mâ'âdet ve akbâl ve şevket ve iclâî ile Dâr'ı-saltanat Edirne'ye avdet ve serçe-i mezbûre zemîstârında Rûmelî'de tevakkûfı sebebi ile nice umûr-ı devlet mvrak-pezir-ı nizâm ve Rûmelî'nin akvâb-ı mîzâmı buldu.

*Beş*

Üst k'ez-talât-ı o çeşm-i felek geşt kırır  
Üst k'ez-devlet-ı o mülk-i cihân vâfi snrır  
Pa vî

Ana talâtuncar, çeşm-i felek rûşen olub devletinder, cihân mülk: karar  
buldı.

Evvela umûr-ı dîn ve dünyâdın mahâret ile muhtâz-ı aktân ve zabt ve reb-i memlekete zühde i devrân olan Tımûrtaş, Ectîbül-ünerâk cürbesiyle sez-âfîz-ı akrânı söyleyib müvâzileyhı anevî esbâb-ı seferiyede kemâl-i iclîhâd izhâr ve meyân-ı sipâh-ı sultânîde ul-yevmî mukânat ve emr olan bir necr kâmilâ annı icad ve âdâındanâr. Evvelâ Rümeli kuffârın bayrânıde bir leşkârı azâm ihtrâ' eyledi ki sefîtin-i çâm seferlerinde bezârâtı ikzâs ederdi ki hâtâ Voyvuk dedikleri tâfödir ki: râfîl-i râfîl-îsündür. Ve iclîhâ' mezâure mallesi İslâm'ın Rümeliinde zühürümler müskedem kadim: sipâhîlik ve leşker-keçlik eserler idi. Şimdi dahi müzâ'ı şâhîdân ve dilâverlik ile kendülerini leşker-i İslâm'ın sükine dâhil eylemişlerdir. Zira mesfûrlorun müzâ-ı tahîllerinde mezâle-i müyyeti ve mahkûmî gâyet ile külyû ve küllân ile mukabele ve muârazada bundarı sipâhî olmasi bu vecihle müfîd ve esâs ve esbâb-ı pâdişâhî ve ceho-hâne ve koru muhâfazas: ve istân-ı âzme müvâzâine muvîn ve mukarrerdiler. Tımûrtaşın zarâr-ı cundretinde bu iclîhâ' her vecihle menâh ve müstahsen olmağla iclî-ân nemülk-i Rümeliinde müzâ-ı mesfûre bir cemâ'at dâfîrde mekûm ve mesûr ve âğr ve resmüden mu'af ve müsellem ve hüznemleri mukabelesinde vecih-i mal'âşları tayîn oluncuşdur. Ve tavâfıf-ı âlegiden Arab ve Aem ve Türk ve Devlem müsâli sipâhî oğları namıyla her müfî dahi tertib ve icad eylemişdir ki daima selâtin-i müceddele-âyinin merdânelikleri sebebiyle ölyû ve murâsîh olan merâsîh ve merâhb ale hahremend ve ölyûz ve kân-yân ve hâizlerdir ve içlerinden bir, bi-emrillâhî zâle fevt ölükdü evlâd-ı sığır ve kışârları kalır ise rük-ı mukamer ve makûlât-ı pederiden bilâh-ı şerîot ve menâhî-i kâşunu muvâzâyedir. Hıbette ya meritebe-ı pederi veyâhut kâbilîyet ve istidâdına göre ziyâde terakkî edegelmişlerdir. Ve tâlîz-ı mezâureye müfî-ı kâşilde İrvâ-yı mu'alîfâ-yı sultânî kucunda makâmı tayîn olmuşlardır. Ve bu misâlü kavâim-i vâfiru mefîh ve kazimînâ saltanat-âyin müvâzâileyh Ectîbül-ünerâ Tımûrtaşdın mehkûl ve elhak bu tedâbir-ı kûr azâmâyı ve tarîkâ-ı sipâhîdür. ve memlekeler-âyisî delîl-ı makûlî ve makûlîdûr.

*Beş*

Çû hûd-re'y-ı söyib u şucûş  
Bî-kemî mülk-ü dîn hemü teshîr

Ectîbül, Çitaki Rümeli'mü atâlinunat-ı leşkârı Tımûrtaşın teveccüb-i aktârne ve ihlâm-ı hüş-mesâdeusıyla büsâ-i intâm buldı. Sultân-ı gâzi dâhu mehâm-ı asâkir-i culâd ve müzâ-ı g'ulât ve asâkir-i bilûda kemâl meritebe intizâmı ve hümâim-ı hu'eddâm-ı izâm ve havâss ve âvântu lutf ve ulâm edük hâ'dehu dâvî-ı mülk İhrâsıya teveccüh ve ulû-ı ilî-bahî-ı saltanatıda müfîzçekkîr özükdür. sonu etrâf-ı

memâlikden rusûl ve resûl mütevârik oldu. İttifâken tarih-i mezbûrde Gençiyârîli hükumt gayetleriyle nezâk-i vilâyet ve meşvîr-i menâfîk ve eyalet idi. Fe-nâmına kerâhîye zâf-ı pür müstevli olağla Yûkûb oldu bir oğlunun her vechile akl ve ferâset ve rûşd ve kayâserine iticâd olu idâima hüzmüne da'vet ve umûr ve hisse-i memleketde nasûzlar edüb ve der idi ki eger bekû-yı mülk-ı pedârî ve hayret-ı akrân dâye-i sevâde isen gerekdik ki benden sonra acarîşe Âli Osman ve bu hâmedân-ı kavî-bünyânı tarih-i sâk ve ihlâs ve hizmet-kârlıklarına muâsâbet ve rahakâ-i mutâbâatlarından gâder-keş olmasın. Zira onlara keyfiyet-i dâhî emâretlerinden mülûmdur ki devâm-ı ikhâle devlet ve kıyâm-ı mülk ve iclâ ve şerheleri yevmen-fe-yevmen müterakki ve edîbi ve müymenete takvîyet-i dîn ve bereket-i hizmet-i şerâfate metin ile hosârat-ı memleket-i şahîteri istidâmet ve imtidâda mukrin olmaktadır. Hurdmend-i mukbel olana sâhikâ-i ezeliyye mutâbâat ve şerâfât ve inâyet-i leu-yezeliyye izân ve erbâb-ı devlet-i ebedîyyeye olma-i mevâfâke müvâfakat ve müvâfakat ukla mülûyîmdir

*Beş*

Pirân-ı saher ho-tecrube göyend gullama  
İfân ey pîser ki pür şevî pend gûş xun

deyu ol nazîhat-i müşfikâne ve vasîyet-i pedârânevi ferzend-ı dil-bendine ilkâ ol dâhî serî-nî kabûl ile işgî eyleyüb tektâr oğluna dedi ki mülûmâ ki bucum hayırlıcaan muhlet-i cöz'îye iskadır. Ol hâmedân ile mürîk-ı sâdele-i ulfet ve te'yîf ve temhîl ile ilk-ıyı emvâsulanın vech-i mülâsib budur ki muhâdderet-i avâk-î selbyemeler, birâti ol sultân-ı gâzînin ferzend-ı sâdele-emerkline nazmed ve Gençiyârli memleketinden bu'le ol muhâdderetin sıhazına mukarret ve mübakkol eyleyüb tarih-i bünyâd-ı hem-kânegî ve vegâzeğî eylemek tedbiri akîfâne ve rey-i hakîmânakâli deyu müşâvere ve vâlid ve velâd beyinde muhâvereden sonra hizmet-i sultânî irâfî-i rasûle mübâdderet ve ulfet-i karûbetü mübeynede selâbi nisbet ve muhâllat ve muvâle meşrûh üzre tîyân-ı rasûle-i kârdân ve ferîhü-beyûdan sonra müvâb-ı sultânâ bu vechî üzre ilâc eyledi ki zâcûb e mânîre vardıdır ki benim zamân-ı şebâbını pâyân-ı şîbe resîde oldu. E'hamdu lillâhî teâlâ

İzân bu pîr'îk vaktinde ol hâmedânâ nisbat-ı hülâs-ı akûlefen nâşî derînamında muhâbbet-i azîme edy-gustir. Bu dem-i âhede ricâmız oldur ki oğlun, Yûkûb'î ol sultân-ı zî-şân rikâb-ı müstetâbında hizmet kârîğâ kabûl ve hemgâresini dâbi şeh-zâde Yûlcum Bâyezîd'in hürem-sirây-ı hadîs-ı haşmet ve tutuk-ı emet ve iftîline makbûl ve gâhr-ı Kürâhiye ve vâliyet-i Sutan ve Kalfâ-i Eğriçöz ve Tavşanlı'yî ol muhâfâze-i muhtâbecunî vâhze; içün makûl hayırcalar. Ve ön rûbûlâ-i vuslâdan emrîdîr ki evlâd ve a'kâb-ı hayret ve mesâlihî muksâdder ve me'mûl ola

*Beş*

Gen zâhûl-ı tî şer'ed ez-tuân-ı bi-dîl ser ü zer  
Heim pîş-ı tî firisten mâ'a şey'îr ilbat.

Çünkü eşi-i mezbûr dârûs-sultanat Edirne'de hizmet-i sultânâ vesûl ve edâ-yı paygâmı me'mûl eyledi. Ol pâtilîğöh dâbi isâdâne ve istî'ânet-ı hâz-gâh-ı Rabbûl

erhâb ve mâvel-i müşâverâ ulûl-ebbâb eyleyüb emîlesi bu ulfet ve iliyârın içtîhâsında melekûkî-keleâm nûb bu re'yi savâbın muvâfakatında bu kelâmı hâkîmet intizâmı teşebbûs eylediler ki 'İtlâf-ı esâf ve tecrid-i zülâk ve eşrâf-ı andır ki "izâ eradte en tezerrüce bi-muaccatâ fenzar illâ ebihâ ve şübâ fe-lâcend râbitâim"<sup>21</sup>

*İzâf ezem*, Cemiyânıngâ'ınan me'mûli meâbul-ı tahî bîntâyîta elub rasûl-i merbûn nazâr-ı tafak ve elâf ile merzur buyarub ö. hezri-i di-nevâzu ezâzârılığınâ niyyet ve nevâzî-i ferz-â: erâmîndinîta mukâdemâti ser-urâdılığınâ bir vâkıf ta'yîni ve 780 (1178-1179) tarihinde eâcîl-ımlîki Bâsar'ya azîmet ve evvelen meâsîm-i edvâc: âmîta ve sâ'âyı meclîs-i meserret ve iliyârınâ cümle t selâtin ve hâkkâm-ı İslâmîta tükûm ile musîlân-ı ferzânde-peyâm me'mûr ve malîs-ı uzâmdan herkesi kurb-ı civâr hasabıyla sevâbık ı erlubbete binâen me'tür ve malûs eyleyüb cem'e şâer kâ hünyân-ı muhâtesat ve muvâlatı hâ'd-ı menzî ile kurbet-i muhâbbet-i rûhîni izâre mîlessis ve me'sîs edî. Muzâli Sultân-ı Bîsar ve Şâm k: ol sultân-ı İbî şân ile me'bûm-ı rûhîs: me'nevî ve uhrevet-i nînevîde dâimâ mevâzîlî üzre idîler. Ve civâr-ı civâr-ı Rûm'ca olan gerek memârkân-ı me'sîcûl-ı edvâc ve gerek evliyâyı hâlisûl-ıvâzîde me'selâ Aydın İi ve Menteyak ve Kasınoğu ve Kazınoğâ hâkimlerinin cümlesine teberrûsâ: ve hedîyâyı me'gûbe ile elçiler gâpîterüb sumet-i kadîm ve kânûn-ı me'sîlekîm izâre 'zhâr-ı muhubbet : elâsîta Le el kâr-ı hayr üşârdâv herendîr ve el cem'iyyet-ı me'bûre'sin emâdın hedâyı her den bahâr burse'da me'sîm-i bahâr-ı me'serret âşân lâfîk buyarub vâzerâ ve erkân de evvel-i bahâr me'ârûk: eshâb-ı hî-âfîd ve usûs ı tozeremüllet-ı me'dâhî hîzur ve âmâde olmasî çârî ol me'serret ve şîtin me'sîm cümle-i me'sîlîs-i iliyâr ve el bezm-i emânet intizâmın takvî-ı havaicine ihtimâm buyarub kâlellâbu te'âreke ve tedfî 'len tenâ'ül-hîre kâltâ tînkîkû me'mânâ erlubbûn ve mâ tînkîkû nîta şeytâ kânnelâbbe bîhâ alîm"<sup>22</sup> muktezâsınca ebâ'îb-ı hezri'n çâmî sâle'yi gûşâde eyledi.

*Beyt*

Gûşâd ez kînc-i der hâ gendâde;  
Zâ edvâ geşî her kâfî te'âde;  
Kıyâhîn zir-i pâ ve bâde (174 b) der-dest  
Der-ân sotrî beyâsude'nd sermes;  
Felâk râ rîçm der mîcâ keşîde'nd  
Der ân me'yân-ı mîk gâf çunidenî

Şeh-zâde Yıldırım Beykâdî'n şîr-i zîlâ'ı çun-sürûvünde Sultân Murâd Gâzî'nin izâm-ârmâşılığınâ vâzîfî beyân ıler kuvvet-i levkî-i re'î-nümân ve me'sî'âdet ı mlî-i hünyân ile bir vakitteki sultân-ı çâr kâby keşîdîn-ı çâr-ı şerâfden rîy-i şübûr ve muzî-i zârde edvâc: be'nî: nebâtâle dîks-gûşî ve burse' ve evterîg tîçm-i mîlk-ı bahârî hînyâd hâfîs-âza husûs-âsâd-ı gâf-zârî kemâl: tarâvet üzre tenâ'jûde edî.

<sup>21</sup>Bu vâkıfın vâkıf-ı istîlâğın zamanı çâmî kâssîsine ve keşîfîne bak. Çünkü o (p. 30) bağıdır.

<sup>22</sup>Allah yolunda vasıfâsından inâk etmedikçe iyliğe ermezsiniz. Allah yüzsüz kâdî yâ'ında mîk edî çârî bilir. Kur'ân-ı Kerîm, Ali İmran, 93



Beş

Keşide ber-sarı-i her küh-sâri  
Zamânî-şâhîde basû-i murgânî

muzâmîni örne salâr-ı ruh-elzâ-yı Bursalâni her-ferâ-yı dâl-gâşaca ki zîr-i tâk-ı râmâda sulû-i mîmûden ber-rûmîâne ve âşîr-ı dîrîvîde mecmâ'î: guler-hânu sîmîere ve mâh-ı rûyân-ı perî-pekîrdar. Ol mecmâ'î-şîrî ve nişîmen-i kuzânın tîrî-i bûyâsî ve bûrvânın, bir mâhîlî dîl-ârîde ihtiyâr eylediler ki lîdîyî ve mîndârda murgân-ı fîhî nevîzâr ve mîsâfî ve mîhîz-ı râ teğk üzâr-ı hovûterdar. Ve hâst-ı hisât-ı imîsî ve tîbîhâc ve neyr-ı mevâyîd-i mevâlî-ı mîtezîrî ol edî-ı ferân-îzâ ve tarîhî zâde âmîde eylediler.

Beş

Zerîmîş gul-i küh-sârî delîd  
Zemîstîn nesîmî-î bîlîsî dîbet,

Husûsan zemîn-ı cîvîyî-i nîr-ı rubî-î rebî'î-ve âvîrî: zîvîyî-î esâlm-ı tîbî'î idi. Eîhâk bir fîrîsî idi ki ol sulûân-ı nîk-râmın lutfî-âhîk ve tîbî-âfîşîkînden ol eyvâm-ı pîr-savânîda her ferîdîn zîvîyînde sadâ-yı sarâhî-ı mey-ı tâb ve lûb-ı cum-ı şerâbdan gâye telh-ı kîmî yok îdî. O dâlm mîkîde-î sad gûne meseret ve şîrîkâmî ve hîs-î şîmînî nevâ-yı hoş-dîrî ve dîst-kâmî îdî. Ve tîq bir rûhîsîrede mîşîn-ı irîsîbâz-ı tîq rûy-ârmîvân degî îdî. Meğîr ki rûy-î sebâb-ı mayân ve şîrîr-ı her gîvânîda lîkîn ol dîbî mîcîdî-î hâmedîânî-ı gencâ-î gûlîstân ve mîntehî-î kebîrîstân-ı, eîhâc-ı dostîr îdî.

Beş

Derî ve euz nevî-râ ne-yâbî hazîn  
Dîvî ve euz sîbâ rî rebâşîl makûm  
Mîkîdîrî ki ez hâk bîmîş kîmîd  
Mîlîk-ı mîcîdîk mîvîlîr mîşîm,

Ve bu beyân-ı hikmet-nîşânî cîvîyîyîti şîrî, ki 'adîl'sultânî hayrîn men hîrîbâ'z-zîmîn'<sup>122</sup> tîbîkîmî ol dîlet ve âvîrî ve zîvîyî-î şîrîstîrîn ve zîvîyî-ı mîvîvîhîk ve tîvîvîvînî olîh mîlîk-ı behîrîn ferîhîvîcîlîğî tevîdîyîvî şîrî-zâde-î Çîmîşîl-î mekîdîlîmî mîmîvî-sîr ve mîhîddîrîrî: sarâ-perde-î gû-rîr îfî mîvîzî-ı acîv ve zîy-bâr meyân-ı şîrîrînde mînerîde-ı şîrîkîdî: bîhîşî-î nîşîn-kîmîn sîlîyîndîn îne şîrî îdî

Beş

Perî-pekîr-ı nevîdîrî eîvîde dîl-huş  
Be-hîm bî nîçîste bî-ecîmî parîvîş

mîdîlîvînce cîvîvîsî mîzîhîrî-ı cemâlî ile edîvî-gâh-ı buğ ve gûlîsîrîde hîd-nîmîhî mîkîdîmîde gîvîvîşîr. Ve dîyîr-ı cemâlî: mîlîyîvînet ile tîkîrî ve mîkîl-ı bîlîdîl-

<sup>122</sup>Sultânî rûbîlîvî zîmînî: şîrîndîvîrî hîşîrîlîdî.

huseh-i hâ-i ile tertemiz ve hoş-nûrânlıkda ser-âdetle okunmuş idi. Ve meşûh-ı salâ ve-arûsân-ı hârem-sarây-ı çuheni hrâste eyleyüb meclîs-i şimâ-ı andelîhân-ı nûzâ-ı cinâna darüb mübâhûbe-i muzîk-endlâm gırice-i işveger-i levâlî-i şakelân-ı macardan toz-ı mukelâel-i hüsn-ıvânı pür dörr-i şevîr eylemiş ve mucemmed kârdâze-ı sabâ üd-i şîr-i hâfe ile meclîs-ı surûda bubûc içün ahîzerler sıfîhle ve belâhâ-kerdân-ı şimâl sebeb-i tâ-ı nıçyûn ve tayîs-i ulûmen-i bîhstî-makâm içün oner sarây-ı müberrî-i Şekâyîk-i Nû'muzîye'ye endûhus eylemiş idi.

*Beyt*

Bûy-i ân ecey âyed ez-kalf-i hevâ k'ender çemen  
Mârde ra gonce bâhşed kuvvet-i neşv ü nemû.

Ve mütribân-ı hoş-nevâyı belâbil ve nağme sarâyât-ı müâyym-sudâ-yı unâdî tehrîs-i havâs-ı etîl-i dîl içün gül-i şebnem-dîlelden def-i pür-ze'âkil-i dar-gul ve lâzıy-ı nesim-ı seherî ve sarîr-i evrûk-ı şecerî sahîlûs-ı sînce-i pür-ölemeden nakş-ı gâzu nâhı ve her taraf etmiş idi.

*Beyt-i derûdî*

Veç-rûdu mine l-înâ şâmea  
Mîn fâtinâ teferredel-helâsü

Ve ol sultân-ı gâzî bu mülk-i mevlûde gâyet lûsn-ı müâyerehden ber-huseb-i iktisâ-yı zamân ve ber-müdebb-i devâf-ı su'ûdet-nûşân ol bezm-gâh-ı niçt ve müzbel-gâh-ı inbusâde müşâhadân-ı zafer-şîr içün bir mecmu'ı rengîn ve bir meclîs-i husrev-âgîn tertîb ve tayîn buyurub serâdik-ı azamet ve ikbâl ve serâ-pezde-ı şevket ve mâlîlî müzbel gâh-ı çemen ve nazâr-gâh-ı mühadderâb-ı gülşenûd ser-efrâz ve şîr-i üllân-ı mevlîk-i cihâda atâyâ-yı küs-ı hoş-dîk ve dâs-kümü ile ikrân ve r'âz eyledi. İfâzât-ı müvâhibîn ki misâl-i madrab-ı ulûdu hem-vâre terk-i em-ı kullân dârib ve perçe-i şîr-i merdân-ı dîn ki müntend-ı deste-i cûd id seğ-i fîrk-ı ulûşmâtânı gûlh-ı dî. Ol bezm-i iğrenile dest ve pânçe-i mütribân gibi gerdan-ı nîlâ-ı surûde hânâil ve kul'ı derbâ bistât-ı mübâricânı neke-ber-vâre rûz-i mâtekele süğr-âdî gibi siper-i zâme-ı münâet idi. Ol vakîde misâl-i omî nâze tulû-yı mîsâllâ ve em-ı mezzâhib-ı şubbûdan hâem' olub şohve ve sâheyi uyâd-ı fezyâd çekâçâk-i istîne ve cûnâh ol vakîde zentzome-ı deng ve üd üze hoş-nevâyı ile âvâz ve andelîfân ve kumâil şâl-sâr-ı surûde surûde-ı hod-sulâyîy e âğâz eylemişler idi.

*Beyt*

Şeyh-ı ubeyy tû der hân gerdân çûn şeb  
Gulşûl-ı bezm ta der mühlêl-ı keyvân bâşed

Çünkü iktisâyı nezâket-i unâde-ı zamân ve işlâ'ı-yı lerâfê-â mevsim-ı pûstân ile ol sultân-ı âli-şân-ı şîr-revân-ı kâm-rânı ve şevket ve hîyân-ı buçmet ve kudret ile misâl-i gâ-ı sad-beck larâ-yı dîl-göşâyı Farsı-yı üste ve erkân-ı devlet ve a'yan hazretine üled-i kevâkib-ı âsumâ'î ve çemân-ı tevâlî-i meclîl-ı zamânıdır. Ulûk-ı şebrişon-ı çemen ve devri-âdîre-i kişver-ı meşû-ı gulşenûde merâih ve menâsibetâ göre inder mahall-i müvâsib pürûste buyurdi. Mâşdallab arsa-i rûy-ı

zaman ve hürri-i hilâfet-âyinde mecmâ-i kevâkib-i mestûd-üsâ bir mîrâsker ve muhârar pevdâ ve hâur-ı güşâde-i erhâb-ı keşfde misâl-i cem'iyet-i me'âlî-i kudsiyete kemâl-i idzâm ile hüveydâ oldı.

*Beys*

Şed harim-i dergah-ı u mecmâ-i ikbâl u baht

Şed zerrîn u âsîtaney mader-i cah u belâ

Bâht-ı mukbilândan hümayın ber-cûz-ı lirâz ve şevk ve muvâsalat-ı ma'şukâdan ezân bir salât-ı behrîzde ol sultân-ı zi-gân cem'iyyut ve me'âlî-i rasûlân-ı müdâk ve selâtin ve iclâ-y-ı feristâcâyân-ı erhâb-ı mülk ve dâr-ı şum ol nüzhet gâh-ı şipâhın her anemân-i dâl-nişin ve bir nişimen-i nâzebün Lâyin ve havâşu azîr-ı şâhî ki psi-ı hilâkenden zivân-ı sül ve tînsân ile muzeyyen id. Tezâllülâ-ı zâhir ile hilye-i zer ve nevâhîr-i zer-ı murassa' ve tezyin buyruca.

*Beys*

Cihâz-ı nûnî zi-behr-ı nik nûn-ı şet

Diğer nûnî za-behr-ı şed kûn-ı ist

Ve el sultân-ı din-ı Müslimkâ' vakt-i şâh-gâh-ı sultânîde bân-gâh-ı devlet-i kân-rûnî ve cihve-gâh-ı meseret ve şadunân-ıye Jurâmân ve hâli-yi taht-ı sultânîde haşmet-ı sultânî ve şevket ve şevket-i fakredârânî bîle lankîn ve karne buyruclur

*Beys*

Suzed kı akl-ı şerriyâ fâleâ ze-gerden-ı hiş

İse-şây-ı taht-ı el beht-ı nisât bi-güşyed

Huuste rûz-ı keşî kû be-yûm-ı talî-i sâid

Nezar be-tâht-ı âni şerriyâr be-güşyed

Muddâc-ı Hâtemeyn-i Şerîfeyn vâdehummâllâhu tekrâmen ve tîzûmen. Ve kendüye zivâde muhâbâet ve muhsânîrden nâşî Sultân-ı Mısır'ın rasûlunı rasûl ve vârdân-ı sâirede evakk ve ekum ve sulûk-ı âharat sanûdîl elçîlerînin cihâlesine takdîm ve murâfânda muhâbâte ile tîzîm ve tekrîm eyleyüb rasûl-ı mezkûr dâim Sultân-ı Mısır'ın nâm-ı meşûrunı edât ve cihâz ile muvâzâte-i sultânîye teslîm eyledi. Ve buyûl-ı Süleymanî kâminîden aht-ı çeşm ve iclâ-ı dem u mîn-meşur ve gursûnî çendân-ı est-ı Arabî ve bedâvî ve sair aczâs-ı girân-mâye-; Mısır ve âkmîşe-i nefîse-i İskenderî ve cenâs-ı nefâys ve gârîyîb-ı sultânî hazîr-ı hümayına arz eyleyüb budehu mülûk ve hâkkâm-ı âhîrenî elçîlerîni bîzer bîzer piş-gâh-ı sultânîden gûzar ve piş-keşîrîni teslîmîden sâvâ vüccâ ve erkân-ı devlet-ı sultânîden piş-keşîrîni dâir tertîb-i merâsîm ve menâşih ile arz eylediler. Cihâzden birî Râmîlîyan âncerâ-yî âzîmînden cihâz Evrenos Beg'in beleyârını ki meyân-ı âncerâ-yî muvâhidânâ câhîb-ı rûbe-ı küllî oınağla ovvulen yüz eded gûlân-ı Yûsuf-nejâd ki her birî reşîkat-ı kâdd sabâhat-ı hadd ile bir fînsâl-ı arz-âvâd ve misâl-ı gûl-ı nev-şikâle bû-nîdîd ki eger Azûz-ı Mısır an'arın husn-ı dî-fîrîtelerîni gorsedyâ mânerîd-ı Zîleyhâ ind-ı dîlîyân ulânden gîder id. Ve yüz eded dîhî kanîze-ı ankâr-ı kevâîb-ı perî-çelâre ve muşkı-ı devîyân-ı cî-fîl-meslek eger zehre-

zelira bir gün ol itabülürü meyvüni i mecmû'una dîvâde olayıñ mânevîni çu'a dî'âb-ı serâsime olur zâr-i pâlorına ser-nîkâde olur id.. Zîrre a'vânın yüz aded merâtük mahsûl-i mülûkân her on adedinin elinde tulû-yı mesbûs-i; Mağribiden var-ı menkûk ile ber-i sim-i tûbak-ı ser-şâ ve on aded gûlâm-ı âberin dâhî ellerinde birer tûbak-ı şâhî; sakre-i sikke-dâr-ı tuncân-ıyat ki nâm-ı nûm-î sultân gâvî ile nâm-dâr idi. Ve seksen aded gûlâm-ı âberin elerinde sakre-i hamdan megrabe ve şerîk ve kâse ve kadeh-i zemîn ve pîvâde ve çam-ı murassa' ki talâfiden birîndir. Güyâ ol mecmâ-i humâyûn kâletâhu sâhbânehu ve teâlâ azze ve celle 'yeûfu alevhîn vîdânın mahallâdân be-ekvâbin ve ebûrûka ve 'çüşin mu' mîsîn"<sup>14</sup> hakikat kelâm-ı hikmet-âcîminin âlem-i sâirde bir timsâl olub âşnu ve bigânu den o' ve z-ı piş-keş-i pâdişâhîne ve ol müteâhid-i alî muhmetin nesir-i teberükâtını her kim gördi ise hazâc zebûn ile tahsîr ve uluvv-i hâkimet ve se nâhetine aferin eylediler. Ve İyrenos Beg'in o güne servet ve tavânyâsînder ol sultân-ı bilend-i-cavânu râmûs-i hîmnet ve hayret ve menzîlet-i kudret ve şevketi cûmlerini me'lûm oldu.

*Üçr*

Be-sâkretâni zemîn kerde end bang u nidû

Mîsâvurân-ı felek fûzuru ile l-âsâr

Çünkü âyeni piş-keş ve nesir imzâna rasûde ve bisûde hân-ı inâm ve idûm keşide oldu. Elvân-ı nîmîni-i bîhâşyân ve azmâ'î cîfîni-i nev-ı insan bir mühaye bölğ oldu ki güyâ âsâmânîdân mâ'ûde-i Mîsri sofra-i zerrîne nûâl veyuhûd hân-ı Hâfî'î us ile piş-gâh-ı sultân-ı âgâha vâsil oldu. Çünkü meclîs-i mu'âşeret ve meseret ve sohbet ve huzûr ve muvâreçat hâsûlî hâim buldu. Râsûlân-ı m'û'ûk ve bîkâ'ime mu'âde'âtâ rûhsat ve etrâfîndân gelen müstâfirânû dâhî mu'âvenete müzet verilüb İyrenos Beg'in getirdiği mecmû'â teberükât ve tohuf ve cevâkıru ve gelenim bu'letmenin Mîsri'dân gelen çâçve in'îat ve sultân-ı Mîsri'dân gelen atları dâhî İyrenos Beg'e in'îat eyledi. Ve mülûk-i âdîredân hodâyâ ve saçukları temânyâ ile ümîd-âyî krâm ve meşâyih-i zâmân ve sâir ehlülâha taksîm buyurub bir fûlûs-ı alimler ve bir te's e'ş ve ester ve eorâs-ı âlîreden kendüden uçub kâfu kabul eylediler.

*Bev*

Bâ-vürûd-i nûl-ı tab' u hîmîni uhlâkes çû huk

Her dâru gul-zâr-ı lûf ebr-i ühsân vâfle

Kıssa-i Yûsuf ehâm derâir-i çâh erdâhite

Nâme-i Hâim felek der-tavy-ı nîsyân yâfle

İdrîf-âyî merâsim ve lâyan-ı arûsarı ve meseret ve istîkâs-âyî levâzîm-ı şâiriden sonra taht-ı eli hâdî-kavâide Bursa Kadısı ve sair ulemâ ve kudsât ve emînî ve mütemkîn ve sakâdın bir cemâ'at ile hâfîle-i emîlesîni hem-râh ve a'yân-ı devlet ve câhidîn-i Mî'î alîm Aksungur Ağrı'yu menkûlâtıyla ve Şeh-zâde Yûsufun hân'ın çâyelerinden bir'zî resûl ve râh bîlür mu'teber hatırıka ve huddân-ı

<sup>14</sup>Ölümün gençler yâhudu'da, buş gıyâ ve dâimîni cenneten kâmbeyrâ ve kâyn-âtm dâlduklaru şâirler in'ik en , Kur'ân-ı Kerîm, Mekkâ, 17-18.

havâssından ba'zıya intihâb ve necâdetle! i pederlerden hürcen-sarıy-ı şeh-zâde-i serir-i Kavaklıyye mîkâli arûs için tayîn buyurdu. Gerneyânoğlu dahi Kütahya tertib-i meclis ve lâhne-i nikâh ve tensik-i ta'akküden-i meseret u edâm etmiş ve feristâde-gân-ı sultân ve emânâta-hâyyân Kütahya'ya bir merhale kârta ber-ây-yı Feristen'de muzûl eyleytilâ Gerneyânoğlu dahi havaas-ı erkân ve âmûte-i ukûbîr ve a'yân-ı istikhâle tayîn ve idrâr-ı remân ile takâdim-i merâsim-i muzul kudûm-i ükûdâm ve vazife-i f'zân ve tarîka-i telâk ve idkâmında mübâllıgâ ile ol rasûl-i hüccete-nuzûlun pür-vebdî târ-i kudîsî mevâridünü gerd-i râhdan pâk eyleyub dedi ki

Beş

Merhaba târ-i fârih-pay ve ferhânde-peyâm  
Hayr mukdât, çâ hânet yar-ı küca râh kudâm  
Yâ Rab üc-kâfûre za-lâf-i ezîl bedrâka bâl  
Kî ez u nasîn be-dâmî âmede mu'âzâ be-kâm

mazmûnûnı uzre huddâm-ı sultânîrûn her birini esmâ-i eltat-ı gûna-gûn ile memnûn eyleyüb istîrâhat-ı mefâih-ı râhdan sonto bu nîk-ı lîrûz ve bür sâ'at-i behrûde âtikâr-ı velîme-i nikâh için bir meclis-i âle tertib ve feristâde-gân-ı sultânın suğır ve kebîrini hel'â-i fâhire ile illûsıyla tayîb eyleyüb emrânesini mehsûl-ı akrân ve ber bizme şerbet-i hod-gûnâ dîsân eyledi. Çünkü ol muhtûbe-i hücre-i evâlet ve nakûbe-i hovl-ı edh ve celâletin eyyâr-ı rasûlû ulmârna reâde ve kutûgâm-ı teclâzi cûdâta keşide oldı. Gerneyânoğlu sühter-i pâkîze-güherini kavın ve kahîlesinde: dür ve müfârekat esnâsında murikaber ve gem gûsârı ve nigeh-dâri ve nâyet-i hâncı için kendi huddân-ı havâssından Paşalık dâm mütemerri ve eyyâr-ı şebâdeti ol güher-i şâlef-i ismeti tehye eyleyen necokûhasını mâ'ân tayîn ve muhim-nâet-ı hassasınun zümâre-i dîyârını onları'n kabza-i aktîdârına tevâz ve Bursa Kudâsı hazâretinde Şeh-zâde Yıldırım hâ'urî mütebbîleri olın Akşungur ve mekûlûhasının yedîterâsi teslim-ı Şer' eyledi.

Beş

Yâ Rab ân tevekkül-i hârdâr, kî superdî be-murâç  
Me-sipârcin, be-tu ez-çesta-i hasûl-i peimeres

mazmûnûyla surîde şââz eylediler. Çünkü ber-hâseb-ı mefâih ve kânûn-ı mev'ûd Kütahya ve Sirtav ve Eğrişiz ve Tavşanlı Vilâyetlerin: دختر-i mezbûreye cihâz olmak üzere Sungur Ağâ'ya mu'âl ve mefâih-ı kilâ'i teslim ve mü'mîn-üleyh dahi zikr olunan şehirlerde kendi tutulından birer mütemerri âdet zabut ve tayîn eyledi. Çünkü ol nev-erûs-i üddân-ı devlet, mezzul-gân-ı şeh-zâde, c dâhûl ve hürcen-sarıy-ı muvâsâlatu mev'ûl oldı. Şeh-zâde-i âf-râb-ı eştâfuna sude-i büre-i qucûle mânende-i dâm-ı yaklî ve misâl-i kevkeb-ı mehâzi mesned-i seravîde bi-çî'î ve hemza idi. Bu takîib ile ber-muktezâ-yı hikmeti iktizâ-yı kalefâhu sübâhânu ve telâk "ve ce'olûb lektûm evvâcen"<sup>13</sup> uzre bir ab-ı talûat ile ihlîlât ve zâvîcâ ve âmûzeç-i şir ve şeker-misâl nîr şirin-leh ile itisâl ve imrâzâc eyledi. Gûyü ki şeh-zâde-i âf-nejâd deryû-yı

<sup>13</sup> Otlâhu eylet vesîlîk: Kuvâ'ın-ı Kevân, Kit.1, Bâ.1, 58.

ışık maftûb-ı canîde kem'a-i berk-i yemânî eyledi ki dâde-i emînide te'bidü olmağla  
 üğüz veya ısrâk-ı nûr-ı muhibbet idi ki tevri-i tevellûde temâyül-i ihtiraz eyleyüb  
 kevkeb-i ferhânde-i âsumân bur burdur dercesinde zühre-i şeri-şerîne ile âturân  
 belki mihr-i emîn-i felek-beygânet hâlet-şâne-i haşim-i ismetinde derçe-i suhb-ı  
 devletden nûnâyân ve n'vân-ı âleminyân üzre tihân oldu.

*Bevt*

Hâbteğzânî-i sîrû-i işret ü şîr  
 Çeşle çeşm-i bed-er-hâzimeş dîr  
 Matrüb-i bazm-ı hülbil sermet  
 Cûl be-raks-ı salâ feşâmed dest  
 Ez-cihân-hâne eş-perî niyân  
 Cûvo-i husn-ı şûde cûyân  
 Her godîyî mîmetî ez-îvâlâr  
 Dest-i şerî hem be-gâden-i dil-dâr.

Ve ol mevlânî iş ve şûlunânî ve ol söhbet-i muâşeret ve kıym-ânîde  
 sultân-ı gâzi arâyân-ı muvâzedirî-i hüce-i hilâfet ve şerî-şerîde şâdîkden birim ki  
 nev-bâde-i nihâl-ı sulbânî veya küre-i gâlistân-ı hâmedân-ı Osmânî idi. Karâmân  
 İskânî Ali Beg'ün evlâdına nam-ı ad boyunân ilâ-yı ulfet ve huân-kâneşî ve rah-ı  
 hucaşî şîrânegî içün anı izz-ı muvâhaza ile meşmûl-ı hat ve ihsân eyledi. Zira ol  
 sultân-ı zî-şânı Ali Beg'ün terk-kub-ı ühlâs ve huân-ekârî ve vezîr-i-ı ta'at  
 gîrânîve ömürvâr idi. Lâkin şâbet hilâl-ı mâ'mûl bir zelle sudûr edüb evz-ı şîrî ve  
 muvâzat olundu.

*Bevt*

Bâ-her ki hi-mânîden vefa dîdün cefâyî şâbet  
 Şükûr nâkard ez-hiç ger-in dubt-i nâ-bayânîden

### **Onikinci Hikâyet**

780 (1378-1379) tarihinden 786 (1381-1382) tarihine kadar Anadolu  
 memleketinde Begler ve Seydikler ve Yalvac ve Karacağaç ve İsparta ve  
 Römeli'de Mançuk ve Pirîpe ve Karınlı fetihâtına beyân ider.

*Es-miellifîhi bevt*

An ez ki hâşk mu'in şod ve ikbâl yaverest  
 Her basat-ı neş evşîne-i yek feth-i dâğereş

Çünkü humâ-ve feth ve ikbâl anlarmı cet-i cibâl-i hâmedünkârında şîyân ve  
 Gûr-i ferhunde bul te'yidân-ı zat-celâl o sil-ı mekâ matâr-ı dâdmênharında kabûl-ı  
 sukûn ve mu'îdân velaye. Her maksad ki nihân bâna-ı gaybdan mesâ'âlet-i kavvel-ı  
 şâbet ile fezd-ı şehâdetde mâ-nûnâ olur. eğerçi ol söret-i te'yidinde zelûl bîze bir  
 matlûb-ı cedîd görünüyor. Anıca hakikatin ol matlûb-ı şîkâ bur âler maksadın bâ is-  
 temîde- mukaddimesi nihân matlûb-ı ilâdân cedl ve evlâş ve meşâbe-i te'lîf-ı kayâsıra  
 ile muvâzâb-ı fevâid-i lâ-yânîş olur. Nitekim ol şehîd-ı vâlî-velâna bir sâdet-  
 muvâsalatda ki Şer-zâde Yûlcun Bâyezîd ile Gümüşânî hâkumînin sabîyyesî

hoşnûde vâkıf olup bu kadar çetin v vilâyet dahiri ile âmâde ve ferîstâde eyledi. Ve hâkkikat üzere damuduna varmış idi. Çünkü şeh-zâde: ehlâm-gir gûs-i fihâm-pozir ile va'ce-i sadk-ı kalullâhu sübhârûhu ve teâlâ 'vehdakumullâhu meşârima kesîreten te'buzezeha fe'acele tekum hâzîhi ve ke'le aydiye'n-nasî nîkûm ve li-tekûme âyeten il-nûl'acûm ve yelâdyekum sarfân müstekîm"<sup>226</sup> âvâzesin şîrîde ve bu mâ'ûs bâ'îre-i hakâyek-i meşîrine mesûde oldu ki "haben'n-nâsî el-benîyyetü te'sayyone ehluhâ ale'l-ig"<sup>227</sup> hadîs-i sahîh ve beşâret-i sarîhidir. Ve menkûle-i bürmâyân kademîn meymeneli ke'fîm-i İssîh ile koziyye-i sabittir

*Beş!*

Sarây-ı cihân ru be-tebbîr bâ-nûst

Bînâ-yı kerem ru be-lâkkâ bâ-nîst

mazmûna üzere el perde-nîşîr-i smut ve nabeûbe-â rutuk-ı szzetu meymeneli kudûm-ı ferhunde-rüşmî evvelâ temâllûk-ı emvâli küllî ve tesarruf-ı memâhki Gennâyâtulî İst ol dîvânım mâ'iyetü ile kavluhu tebbâ azze ve ecle 've meşârima kesîreten te'buzezeha fe'acele tekum hâzîhi"<sup>228</sup> işâretü hasebince emvâiyetü ziyâde el'ub ol memleketin rehğizârmdn kalullâhu te'beke ve teâlâ 've ulrâ İem tektürü aleyhd kud ehullâhu bînd ve kânellâhu alâ küllî şeyin kadîr"<sup>229</sup> mazmûna mu'âz-nûmîn üzere mâcerred fetâ'î-î Lühiyyenin müsâ'adetiyle nice dher şehrter dâhi mayasser ve musihhar oldu;

**El-kısas:** 763 (1381-1382) tarihinde ki ol sultân-ı bilend-ünvân mâtûk ve hâkkâmdn tevârûd eden elçilerin murâca'ata izut ve rûhsat varub hân-ı vadâta elâmidilli hâkiminin elçisine Karaman hâkim: Ali Bugün bâl'zî evâr-ı mâ-geşmülâdesi bâ'is-i şübân-ı hâturîze olmağla biröderimiz Hâsâyin Beg kendü kâle: kasurâ'unda olan vî'âyütdn Koraman hudûdına karîb bir İki kufe ve hisâr bey-î şer'îye ile bize çurub eykayub hakkında uluq mu'âhabut ve meveddetin izdiyâdına bâ'is olmak me'mûl ve tarîfımızdan be'ân askeri kâfîsime muhâlî İkamet ve sukân ve membuketimizden hudûd dâhi hu takrib ile keyd-i n'âddîm me'mûm ve mas'ûn olmak muvâbbuzuzdur. Ve müdde'ânın cevûbuna mulerakkib'iz deyu İshânen tenbâb buyurdılar. Kîçâ-i mezbûr varub peygâm-ı hânîyümün mîr-ı mûmâ-ileyhe İshâ eyledikde el dala Karaman ulâlisimn ekseriya ul'adîl ve mem'eketine bî-mu'ceb k'aruzumuzdan ul-gû ve reucle-hâti olmağla İltirâs-ı pûllâşâhâneyi husn-ı telakkî ile kabûl ve sukûn-ı aif şân ol esnâda muktezâ yî husn-ı iktûk ve müsâ'ade-i devlet ile eltâ'ı ul'â-ı Rûm ve esref-i emsâr ve mezbûr olan Kütâbiye şehrînin seyr ve temâşusâtı arzusun ile ol cümle gûzâr eyledi. Ve şehr-i muzbûr Hanudîline karîb

<sup>226</sup> Allah size de geçeceğiniz bel bel gâiretler vâ'edatırız. Hanunlar için bir belge elmes, size değre yola erğürmesi için bunlar size hâmet vemiş ve işâretleri size uzanan ellomn dîvân-ı Kur'ân-ı Kerîm, Fetih, 20.

<sup>227</sup> Her malın yumuşak sözlen heptenî hayata başlar.

<sup>228</sup> Allah size de geçeceğiniz bel bel gâiretler vâ'edatırız. Hanunlar için bir belge elmes, size değre yola erğürmesi için bunlar size hâmet vemiş ve işâretleri size uzanan ellomn dîvân-ı Kur'ân-ı Kerîm, Fetih, 20.

<sup>229</sup> Her şeyin başta sözüğüdürüden geçendiğ; fakat Allah'ın için unkladıgı günâmetler de vâ'ed Allah her şeye Kadîr olndür. Kur'ân-ı Kerîm, Fetih, 21.

olmazla müsâfirin-aleyh Hüseyn Bağ tevccüh-i hümayânı kendü memleketinin kasdına hâmil eyledi. Halbuki mirân-ı zamân-i sultânîle ol süret bir tecrübe talve-ger değil idi. Anca mir-i mezbûrın zann-ı füsâhî müccâz-ı devâi oklı.

*Lâ cezem,* hâfî-i nehzat ve hîm-i şevket-i sultânîden izlâk-ı hüfâs ve kemâl-i muvâzât ile rikûb-ı muhtalâbu bu âdemîni izâfî memâlik-i tâlîmîcîle ve ba'z. kıld'na teşhîsle ezâ-dâde olub bu mu'at mülk-i bâtur-ı pâdegâhıye ba'is-i inbiâz olmağla bir kaç şehri hâfî ve feruhtuna sarahetle mübâşir ve mâcâhîr olub habîr gönderdi ki Beğaher ve Seydîşehri ve Yalvaç ve Karaağaç ve İspartayı buy'î Şer'i ile mübâyeyyo tâlîh ve teşhîz. Hüseyn Bağ dahi husûs-ı mezbûrde sebkat etmiş idi. Husûs ihtiyân vade-ı mu'âhadeden munsarf edemeyüb tâh ve mâ-hâlî bilâd-ı muhtârıye vekîl-i sultânıye bey'î Şer'iyye feruht ve ol yerler dahi mâkiyyet-i Şer'i ve sultan-ı tevî ile müvâzât-ı kâim-yâho mensûfî ve meded-i bahî-i meşûr ile o günkü bilâd-ı râşîde dahi livâ-yı sultanat ve işhâl mensûb olub ol şehriyâr-ı vâlâ tebâr emlak-ı cedîdin fevzinden sonra cârîl-mulk Bursa'ya avdet ve nâzhet-ı hâtur ve nusret-i vâfir-ı hâim ve zâhir ve sohbet-i ehtûllâh ve havâss-ı ihâdillâh ile evkât-güzûr olub 784 (1382-1383) senesi şahrında kânûn-ı mu'at ve kitabıy tabîat-ı müâder-zûd ile hâtur-ı kudat menâricinde merâsm-ı cihûda kâdîm-ı tam ve kâmelinde ba'z. kuvâis ile Menâstır ve Pirlıpa ve tevûbî ve ol vâlâyâtın dâ'iyye-i fethî süret-nümâyı zühûr olub ol mesâkim-ı tayyibetün arsasını vusûd-ı habâsât-âbed-ı küffârdan musâfîs ve ilâhî ulûm-ı şer'at-ı garra içün kâmelî sipâhîlerinin mahiyet-i sultânî ve emnel-i takvîyet-ı dîn-ı Müslimânî ile vîlâyât-ı mezbûrenet güzû-yı bilâdına mütevaccib ve câzîm ve esâkir-i muşâhidân-ı nusret-mu'âssı ile ol medîyîne-i mu'ânuvâtı teşhîrine âzam oldu. Evet ihtidâyı emîrde Pîrlıpa şehri şahr-ı muvâlî ve sâr ve hisârını şehr-ı nusret-şerâhî İslâm ile mahsûr eyleyüb muhûl-zân-ı hisâr-ı mezkûr mukaddemâ-ı oklı kâdîmî ile kelâmât-ı salh ve umârı der-meyân ve şehîr ve kal'ayı teslîm eylediler. Hâdehu bir mîkdâr asker ile Menâstır'a nâzhet ve âmî dahi muhâsara ve bir müddet hisâr-ı mezbûrın derhendüden bir vecihle gûsâr ve fethî müvesser olmayüb emîr-ı mirân-ı mûmâ-ileyh gazât-ı İslâm'ı emîr-ı teubde tevbîh ve ikdâm eder idi. Akıbet içtîhad-ı umâm ve sa'y-ı nusret encüm ile emâl-ı şâh-ı fütûhât-ı ucub-ı tevhîdîden ni-nümâ ve darb-ı tîğ-ı cihâr-güç-ü müctehidân ile ve kişver dahi musahbat-ı dîn-ı Nebvî ve ol şehrî rûmîrın dahi bârâ ve der muhtûf-ı zühûr-ı târ-ı malîk-ı Musîfâvî olub kâs-ı nâmus-ı ulâhî gûş-ı rakûs-ı melâhî ve merâkîbîyî ârûn-ı ulûm ve işg-ıyı kelâm-ı tevlûd ve imân ve zebân-ı fâ ve sâas ilkâ-ıyî nûn-ı şebâdet ve tehlîl ile sîne-i fîrâ dîlâz-ı şer'î vâlâde cevâlan eyleti

*Eyyt*

Şule Rûm-ı tu kâfîl-ı derân feth u zâfir  
Dem-i tîğ-ı tû sabâh-ı şeb-ı küfret u datâl  
Gurd-ı hoy-ı tû şule âide-i nusret râ kuhâl  
Per-i tîr-ı tû şule târ-ı nusret râ bâl.



Memleket-i Manastır Rümeli'nde bir yehre dil-pezir ve vilâyet ve nevâhisi nîmet-i elvân ile memlû ve menâfî ile bî-nazir idi. Hayta-i dâr-ı İslâm ve havza-i elhî iânına müyesser ve teşkerivân-ı mücâhidân gauşım : sâmit ve nâtik ve meğânnâ ve teher-mukât-ı lâyik ile fâiz ve fâik oldular. Hâ'delâ vilâyet-i İstîlâ ve Karulî teşhîrine azînet ve ol vilâvâtın abâlisânî tîziye sîk-ı inkîyâda dubûl ve tavk-ı ezâyı arzıye ve hürre kesîrden intisale kabûl ve ol vilâyetî müzaheret-i muhâliitünden pâk ve sâd ve Macastır ve Pirlıpe mezal eyleyüb ol yerlerde dahi şîr-ı İslâm âşikâr oldu. Ve hâ'delâ hemân ol teşker-i muvaffak ile Selâmik ve tevâbi-i semtine müteveccih ve iki uç gun kaçar ol hisâc âzerinde mülkrebûl ve mukârelât-i müteâhî' olub âkubâ Timûrtay hisârı mezbur-ı âhenû-i dıvarın kesre-i teşker-i egrîrından nâşi teşhîri havzâ-i âkudârından ziyâde ve tedbîr-i teşhîri müddet-i medfîeye muhtâç olduğun mâlhamı ve guzâ-i İslâm'a dahi Manastır ve Pirlıpe mukâtelesinde âzâr-ı bisyâr reside ve su'ûbet âzerinde dahi ziyâde zâhret-keşide cânatlarıyla âzânîk hisârından kaşub tevâbi' ve levâlikten tebrâyyet-i İslâm'a dâvet eyledi. Mutavâ'at i hazret-kürşîyye meyl eyleyenleri nîmet-i emn ve emân hoşdîl ve şâdumanı ve temenûde ve muhâletet edeler ehl ve iyâlini esir ve neâb ve güret ile avâillerini perîşân eyleyüb sayı-ı câzâdet ve mürâsefâğı ile imâmî-i vilâyet-i Frogler reh-bak oldu. Ve 780 (1378-1379) senesi şulfaında ol sultân-ı gâzînin nîrâf-ı zamân-ı mâmûründe mâreke-i meğâzide cevvelân etmek dâriyesi cilve-ger olub Rümeli'nin bâ'zı bîâd-ı kâfirine nâyet ve dîvân-ı mülk Bursa'dan çekket ve İslâm ile nefzâlet eyledi. Ve ol âzîmetin sevk-i şerkî ile deryâdun ubûr ve sarâfet ve ikbâl ile dâr-ı sultanat Yülime'ye sâye-ondaz-ı İslâmî olub erkân-ı devlet ve nîyan hazretleriyle meclîs-i muhâverat ve meclîs-i müşâveratla atulâker hem-civâr elin mülk-ı kâfirânın her taraftan guzâsına müteallik mülkâleme ve sebûb-ı el-ı kûfî ve dalâlin her biri mâ-meder ihlâk ve itihlâk olub erhûb-ı salâh-ı âhîlâki rey ve tedbîri muktezâsı ve ol sultân-ı sâhib-ı rey ve şîmşîrin tedbîr-ı dil-pezirî âzîzânca bu mâ'na mütefekkün alıyub oldu ki Vilâyet-i Bosna ve Diyûr-ı Arnavut bâkimînden gayr kurb-ı civârda salub-ı âkudâr bir kimesne kafradı ki el yevm gerden-i mutavâ'et-i silsile-i hâcî-gûzârden keşide eyleye ve onları kabir ve refînde ve hâvat hareket-i hîmâyîna muhtâc ola. Lâkin çirki ol iki memleket dahi sultân-ı müddâh ve muhâletet-i menâzil ve unvâbitenden nâşi ve abâlisânin dîlâveri ve istihkâm-ı kilâ ve hisârı sebebiyle defa-i ülkâ râyet-i mansûre-i sultânî cî-ârtidûd-ı zamân teşhîrine imkân ve sîr vilâyet-ı kâfirâne nesbet ile ve sultân ile muhâzâr-ı ahkâm-ı İslâm olubak sîzve mülâsaver degildi. Ancak muktezâ-yı hal-i vakte göre pâdîşâh-ı âlem-peşâh bu sene-i mübarekede taht-ı sultanatda mülk-ı ârân buyurub bâ'zı bende-pân-ı gûzâr ve hâdimân-ı dîvân-ı sadîk-â-âyyınları ki kirâret ve mîrren şedâyid-i umûr-ı dünyâ ve dîn-âzârında olaçurden intihâb ve her sene ol iki memlekeden birinin teşhîrine lûylû buyurub ve mukaddemâ bir mikdâr guzâre kâzib-ı mulke tahrîs buyurub ki fâhîh-ı bilâcın kamân-ı muhtâlden budur ki dehkân-ı kârdûn-âd bir sene cîâl-ı cîddân muhâf-ı ulûğ ve rimdîhan ser-zamân a'dâ-yı dîne garaz idüb kader-i mâkdûl usûl-ı devhâ-ı küfrî bîh ve bünyûdünden bir kende ve onların tevâ-ı râsîn şîk ve ihlâklarını menkûs ve perâkende edeler. Şâyel

ki murîr-i eyyârı ve şâhîr ile semer-i tevâhîd ve imdâ zuhûr eyleye. Nitekim denişler

*Bev*

Zu-bağî ki pişin-yâm kâşterd  
Pez âyendüğân meyve burdâşterd  
Ya'â

Mukaddemâ gelen ukûd âkâbet-endiğlik edub bağ ve bağçe dikdiler, sonra gelenler meyvesiz zevklendiler.

Da mukaddemâta binden şehrivâr-ı vâlid-tebâ: taht-ı âlî tahtında sa'âdet keşar ve Tîmûrtaş Bağî tahtıeri-i askeriyân-ı mübârizân ve şah-suverân-ı nûr-ı meydân ile Arnavudluk gazâsını târîf ve müşâvân-ileyh dahi özür-ete şerû' ve ba' za kılâta müteveccih ve askerî lâîfesiñi neb' ve gürel ürfü me'mûr ve kendûr hal'î künesne ile kılâ' ve hısârn fetâhı tedbiri ile mesrûr olub egeççi o'memleketin metâ'ib ve mesâ'ibi hazî-i takrîden fîrûndur. Anıñu henüzge kuvvet-i firûzi-i millet-i İslâm'a müdâ'ih'at-ı çamşîr ve me'tânet ve hisânet-: tedbirden dahi e'zûndur. Âkâbet humâ-yı hüsnâ-ı pervâz-ı ikbâl ve meded-i "himmeti'f-zicâli tekâ'ül'eibâle"<sup>100</sup> ile sâ'übet-ı etâd-i şâhîka ve kullâde vâkı' husûn ve kılâ'-ı âli-me'âmî kabza-: tasarruf-ı eyâmına nusrahâr ve muvâke-i müceddîdâr, keset-i cevâri ve şîmân ile râmû-dâr-ı azmet-i idvân ve mâk-ı emâşl ve gâşyir-i bîhâd ve pâyân oldılar. Ve cevâr ve gâşirâncı hüsnâ rûkân-ı müstâlelîk için mazbât ve memleket-ı mezbûrenin ukur hükkâmını emyye mezbûat eyleyub ol yerlerin medâhîl ve me'âbirini ki meğâlik-i sâ'übet ile mesdûk ki Asâkete İslâm'ın mürûr ve ubûruna suhûlet için dî-hân vere pûşâde eyleyub cem'iyet-i bârî ve asker-ı nusret-ıcedîs ile rûkâb-ı kârm-yârâ mürûc'at eylediler.

*Bev*

Memleketi ta ki bu kahr mave şeb-hûr, berî.  
Beyde-i sahn-i felek der-kef-i devrân şikest  
Çetli be-dâhî-i eñhân mâl-ı tura şiden zamân  
Mâl-i zamânî ber-felek ez-reb : noksan şikest

Ve seni-i mezbûre zemistânında dîvân-ı ezîmet-ı gazâ ve etâd ve istîfâh-ı mu'azzemât-ı be'âd-ı ehl-i ihîd için hümet-ı sultânüle mutâzım oldılar. Vekâ ki muvâcin-i buhar hüceste-âşâ resîde ve arsa i gâş tekter avâz-ı sıyah hezar güş âlenine bir suda-yı pûr-nevâ-yı şûde etûrdi ki

*Bev*

Hay-mehû-gûşterden ez-hâr-ı bur-etâd-ı deş:  
Gevkahâ çûn kâsârâti-i-irfî tî tûhî'l-hyâm

mazmûnı üzere ol sultân-ı gâşî üsyyab-ı meğazi da tevdîr-ı sipâh-ı Rûmetli ve Anadolu ma'iyyüti ile Tîmûrtaş Bağî Bosna eyâlet-i fâhîme sar-askerliğe me'tûr ve mezbûr dahi megrîcen müteveccih-ı etâd ve gazâ olub vîlâyet-ı Bosna diyâr-ı

<sup>100</sup> İsmetlerâ hizmetli dîğî mubâdî kâddür.

Hırsak'ın akrob ünlüğüyle çevreâ Antavutluk semtine sürat ve revâne ve her ne mahallâ reside oldu ise dest-i garîb ile bilâ ta'ib dest-i tasarruf-ı İslâm ile gûşâde ve reh-gûşâde vâkıf har'zî küllî mübâsuta ve mukâtele ile havâ-i teshîre keşide caleyih eâser menâsîkîni yağma ve lürûs ile harûb ve meâbri-i gadir ve eâna nuntû-dâr-ı sırâh ve ta'âhu diyâr-ı Hırsak'la pâyân ve ol menleketi dâhî atâş-ı teshî ve gâret-i sîrân ve gâneyim-i hî hadd ve pâyân ile ferâh-nûk ve hürdân olûklar.

Netice-i keldâr: Güzât-ı İslâm Bîsma eyâletinden edâf-ı maddâf cevâri ve gülenin-ı sîm-enderî ile mâli-i meâm olûklar ki, her biri hisma husâl ve tafâfî-i cennâl ile menâlik-i küffâr-ı sâirenin üsrâsına kuyâ-ı kuyâmet ve kâhâde bir an yarıya ad olûnur dî. Bu genîmet ile cümle-i ömerâ ve serdârân fevâd-ı dînî ve dânyevîden behrûmende ve mansûr ve hürşende avdet ve dârûs-sâfîânî lidîrme'de arabî-i bîsî-i sultân-ı kâin-râ mâzhar-ı lûf ve itisân olûklar. Avdet-i askerîen sîmâ Bîsma ve Hırsak vilâyetlerinin cümle-i muhûk ve hükûmî kâhûl-ı zammî-i her-sâle ile dergâh-ı câfân-penâha arz-ı ühûdyet ve âdemîler insân cıvâhîler.

### Onüçüncü Hikâyet

*Sultân Mevâd-ı sâhib-ı cell ve dâhîl sağîr ağır vâlid-i mâcîdünin şeyâtında abd ve Bîsâ'du talî-i sağışmaşa ehlîl sâhîrî ile işyâr ve ol pâdişâh-ı gayret penâh sefîrden emîrdenî ve muktezâye "İsmâîlî hî zâhibhû'ş-şesîd"<sup>512</sup> âzra de'î fîre-i evlâî tekerîkîm berâhî ider.*

Kâlellâhu tebâreke ve teâlâ "İsmenâ emvâlıkum ve evlâdüküm fînetim; vallâhu indelâ cennâ eâfir."<sup>513</sup> Tehvâ-y: hakâyik mübâdâşından âyân-ı kalb-ı selîm ve me'â-ı lâh-ı irâdükîme bu ma'na ilve-nimâ olur ki egerçi süret-ı zâhîde meyl-kâtu-ı ferzâd ve mâlâ ziyâde olur emmâ âlenî: ma'nâda bu iki tealluk-ı sîrî müştâ-ı emvâ-ı bî-şîmâr belkî sebâh-ı fîre-i rûgâinîr

*Berî*

*Adû-yî Fîş-râ ferzend hânî*

*Zî-hod bigâne hîşâvenul hânî*

*Yâ'vî*

Düşmenle eşul ve kundûnden bigâneyi azarba add edersin. Amma lâyk ı emvâ-ı tayyîbe ki hedâikat sâyle ve râbîhâle.

"Nî'ne el-mâlus sâhibu lî-rasûlî's-sâhib"<sup>514</sup> muktezânce aslâtin-ı edâlet üyünîr, mâli havâyimî madmet-i iktisâle mesâlih ve indîş-ı mefûsîd ve mekâbîldir. Fe amma neşe-ı insanınin meyl-ı tabî'î: eûz'îden hayvânî nükânde o en evlâd ve n'âhdîr. Lâkin şûh-ı evkât-ı ta'at ve ibâdût ve mevâlib-ı ulvîye ve arâdet-ı ebedîyeden hürdân-ı nefse bâ'îs ve hâdîdîr. Nâzikim lâhûr-ı sadâkat âsâr-ı Nebvî (sâilâlâhu â'syâhî ve sâllim)den menkûlüm ki sâhib-ı kâim (ırdvânulâhî kâ'îz âleyhim cennâ'ından ba'zîs ehlî ve evlâdî muhâlefet-i dînî ve urûdet-ı pederî ve

<sup>512</sup>Şâhîzezz. Cihâh bezguncubûğu severiz. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 205

<sup>513</sup>... Nâzikim ve evlâcîmîze vâkîrîs bir şîmâsîr. Bîyük sâir Allâhın katîndesîr. , Kur'ân-ı Kerîm, Enfal, 28

<sup>514</sup> bulîh bir insan için sâ'îk mâl ne gâvâldir.

Gerzediyi cihâr ile söhür Hakk ve gazâ-yı ü-şehillâhdan men'e sebebi olmalarıyla bu öyet-i kerîme evlâdın fînu ulûğum mü'şir cümle üşûdün evlâdın şarîf-yâhu ruzûl eldi. Kaleilâhu subânühu ve teâlâ neze ve cille 'yâ eyyubel'ezîze ümüdü mücmin ez-âcûkum ve evlâdıkum aduyven lûsâm fahzeröhüm ve v. ta'lû ve tesfêhü ve teğlîmü fe imellâhe Gâfûrur Râhîmü"<sup>21</sup> Ve ol güne evlâdın nâmü-dâri sultân selâtin-i me'sûm-cihâd Gâzi Sultân Murâd'ın mânen-de-i zuhûr eyledi

El-kıssa: 787 (1385) senesi şâhînuvda çöki e-şehriyâr-ı gazâ ş'âr-ı kanûr-ı mü'lâd İzzet dârûs-saltanat İbrâhîmün ez-zâdet ve ikbâl ile hareket ve niyyet-i nihâd ile Rûmelîne sâfînet eyledi. Mâktezâ-yı hâli vakte gâze muhâfazat-i memleket ve muvâkabet-i serir-i selâmat içün fâkredâde r-kâm-rânuvden Yûdîrîm Bâyezîd-i memâlik-i Anadolî'de Germiyânî ve Harmlî: mâlîyyetle ile mükarr-ı hükûmet-i Kutubîye'ye tayîn ve ortaman oğlu Ya'kûb Çelebî'ye Karesülîni taktîl ve derûl-mülk İbrâhîmün muhâfazatın: İbâhî bu'ze lağuriyân mülâzemetle ve sağır oğlu Suvu, Beg'e teviz buyurub kendîleri asâkie-i vâh'e ile Rûmelî vâcibinde gazâyâ müteveccia elüb anâmâ ol şehriyâr-ı gayret-ş'ârın şâhî rûz gâybeldi mücebe-i küstûbî: rufuzurî ilâmûd ve hâ'is-ı jâre-ı mevâdd-ı fesâd oldu.

Beş  
Zînnür ez-kerim-ı had zînhâr  
Ve kinâ Rabberâ azâbe'le-ndîr

uzunmüddetli mücâhid Suvu Beg bu'ze mülâzemetle hem meclis ve kurûb ve her hasel-i fâcâ-ı aslî kanûl-i âkıdan dâbi bî-masûl idi.

Lihâsıl, meşîr-i sahbâ-yı gurûr: surlar ve fînu-i parverî şeyâtin-i 'îrse mefîdün ve be'd-endiş-i eşkiya ile muhalyâ-ı 'aş-şetâbetü şâhbatun min'e'l-ecânüne"<sup>22</sup> maktûn oşeb bir âgürüm. muhâzât-ı âkîdâre-ı cûz' ve ihtiyâr-ı pederîler ki vâhîl-mâkîdînin âf-ûb r-âlem-tâb-ı devletinden bir perrey idi. Âkâbet ümâğında mevâdd: sefeh ve canûn müteherrek ve taht-ı saltanatın dâ'iyet-i retâkâliyye muvâzâkîk olub bu gün üyan-ı selâhât üze serir-i knyâsetyye cûhûb ve bu'ze mülâzûd ile âkd i bî'at-ı saltanat me'â'is eylevüb menâ'îr ve muhâfîde nâm-ı sünî: saltanat kendü usmâc tebcî'ne mübâşeret ve hazâyîn ve emvâl-ı saltânîyyeyi idâl ve idâret ve ol bidâ'at ile erlâb-ı şevâ'etden bir cemâ'at tedâricüne muhâzâret: ve ol kavîmî uçdân idâ'îyye izir-ı mâ'yyet ve şîz-ı mâl-ı mem'ekete icbâr ve ısrar eyledi. Ve muccâzet-i rûfûs-ı hâfîzeden muvâzâset-i übb'-ı hâşîje ki mülâhazâ i avâkıbden dâde-i hadû kûr ve tedbîr-ı salâh-ı hâl ve mâkûlan mehcûndur. O güne küstûbîğe ikâdın ile "sâhâ'îr-Râhîi fîrâsâ'î'le-vâ'îdî"<sup>23</sup> bî-behâretikden fikr eylemeyüb vâhîdîc ak vâhîdî'î-hisâm oldu.

Beş  
Her ki ez-düşmenîdün be-sâzed düst  
Felak ez-düşmenân-ı düşmen-i öst

<sup>21</sup>İç. İnançlar : Fâkredâ ve çözümlerimizde size dayanıklık edenler olur. unluvda şâhîr, 1999 s.22 ciltler, şâhîrânî özet ve bağışlarınız için ki Allah'ın bağışlar ve emr. Kur'an-ı Kerîm, Teğvâr, 14.

<sup>22</sup> Gâzîlik denilen bir şîrîktir.

<sup>23</sup> Allah'ın göndereceği ve çözümlerimizde.

Tu zı hod-rûy-i ve hod-kâr âyi  
Çer neyûlî be-hod nemi âyi  
Eh mi

Her kimesine ki düşmanlerinden Cûst ediniyor felek anın düşmanlarını  
düşürmektedir. Bu âdeni ki hod-pesuntuk ve hod-şârlığından düşmeye kenditaye  
gelemez.

Vâkıdî ki bu hukûyat-ı müşerref ve haber-i muvahlûğu taâsîli sultân-ı  
âgâhın gûş-ı mubâhîna resûde ve ferzend-ı akâkının hukûk-ı pederiçe o günâ  
bil-edebîliği şinide oldu. Ehl-ı fevâ dârûl-mülk Edirne'den hareket ve Anadolu içli.  
vâcibâne sîr'at ile âzem ve o. gârûh-ı müşîdânın dâf'a niyyeti ile müteveccih ve  
sâzin; olub Gelibolu ma'barından abdân ve Sava; Doğu hukûk-ı vâsûl-ı izâm şerof-  
yafta-i sudûr olub ki eskâbân-ı za'îr hümâyûr, ipon Bursa'dan hareket ve kûş  
Kasabasını değin gelub mahabîl-i mezâbirde murâd-ı hümâyûnuzun şakî-i azîm ile  
birkaç gün tehdîl-i hevâ ve ferzendimiz dahî hulusub zavk ve sâfî ile vâkıdî ki  
fermân-ı addîşâhî müşîrîna-ileyho resûde oldu. İşîa eyleneyüb dalâl-ı sadîmî şazre  
emre mahâferet ve itâ'atdan ser-keşide ve tay-ı gün-râhûde kalellâhu subhânehu ve  
teâlâ "yunâceve me mükânûn bâ'dûn"<sup>54</sup> âvâzesin gûş-ı gâfir ile şinide eyleyüb  
cer-i teşker-i müteferikül-âk,be ve tehiyye-i eskîto harîb ve itâde mübâluğu  
eyledüğü rûba-ı hakûkate bâliğ olukda sultân-ı guyyûr dârûl-mülk Bursa'ya  
müteveccih ve âzam ve ferzend-ı akîmiz de? i ferîdîna vâkıdî oldu. Çünkü teyâ-ı  
mâcet devâli sultân; Kite sahrâsına resûde oldu. Sava; Beg dahi teşker-ı işyân ve  
sipâh-ı bagy ve tuğyân ile Nâlüfer Suy; kenarında saf-keşide olub mâncevde-; şinâf-  
ı musallâ mukâbele ve mukâbeleye mubâşeret ve rûy-ı hurşîd-misâl i sultânâ eyyûn-ı  
bahârda berk-i kem-hukûk esâtîg-i dîhî ve inûdî niyyân-ı ferîdîdan keşide eyledi.

*Beş*

Dar-berk îfâ ki, gelî gelî tîk etîgend be merdân  
Ehân-ı ez-în çî bîşed nîl-pây dârûden

Erbûb-ı ukûde muhakkakdır ki kâbenin mûnâlyîş-î vücûdî mevc-i ummânur.  
İntinesini gortazıyeye değinür. Ve zârenin mûnâlyân olması âf-ûh-; âlem-etîrîk  
vîmîl-; hâkâmûn reh-gûzer-i mezelhiden âsîmân-ı rifâhî keşide etînceye değindir.

*Beş*

Vücûd-ı zerre deryâ-yî ummân  
İlaher dîet es şevâc her lahzâ şînân  
Çu zerre pis-i hurşîd-î cîhân-lâh  
Şevâc peydâ gûhî vâ gâh nûyâh

*Lâ serens*, o. şehrîyâr-ı guyyet-y'âmî asker-ı zafer-kudûmın ikdâmından  
ol gârûh-ı nîkbel-encîharın ikdâm-ı sebâtu mütezeld ve fi-tarfetü'n-ayn ol teşker-ı  
mür-nisâ'î sadmel-ı bey-îl-ı Söleymanîden kâtelâhu tebâreke ve tedlû "dihulû

<sup>54</sup> .. Bânkî hukûk-ı evlîhîn âzâdecece telâkîlîyor âzâlenmeyüb. *Kar'ân* / *Kerîm*, Cussîkî, 41

mesâkinüm lâ yalûzâneküm Süleyman) ve cümûdühâ<sup>119</sup> ferâd ve rîgânıyla gürzân ve pây-mâl ve şer-zâde bu ulusun tenebbüh-i nefsi kaht ve gadub-u sultâniden terk-i şükûfe-i acheri gib; lertzân ve cem'iyet-i teşkeri perâkendesi ki esbûh-i zübâlden bir misâl idi. (Fubût-ı entâs zil-âverânlan il-hâl perâşân olub şer-zâdeyi kustâhik ve bi-edebliği serâsıyla giriftâr ve vâlid-i merhamet-şârinin hüvânına dâim eylediler. Ve kâr-kâne-i feshâta ser-i fitne ve ücûk ve inâdin muharrak; olen gürh-i erizânin cümlesini müteheze-i pâr-şâhâne ile cûfâh olunch ferzend-i gunâhârına bi' aruvâcâne ve bi' intâşâlehe hitüb ve tâlb eyledi. Lâkin çünki ol sultân-ı kerîm<sup>120</sup>-tab' hemîze aly ve sultân-ı cemîle râjî ve mebr ve atûf-ı pederî dahi merkûmün bahşayış-ı gürâhına üyd oldu. Ol şehriyâr-ı merhûmet-şârinin murâd-ı şer-zâde eylediği zelel ve hatâyâ müferîf ve müdîm olub kalellâhu abbânehu ve teâlâ "Rabbend lâ tuhîznâ in-neshâ ey ântâ"<sup>121</sup> mazmûn-ı meymûniyle istîfâr ve tebâhi e' mâl ve kabâyih-i et'âlîne t'raf ve t'krar etmekle aly ve avân-ı bi-darîğâneye malûsâ ve serâ-vâr gârub ve nesâyân-ı musfikâne ve pend-ı hayr-hâhâne ile müteeddih hayranlık cümâğın

*Beys*

Der-hâfem rey-i tu çün şad-ı lâl

Der-nâ-ı men tîğ keşî ez-ğulâl

Ey püser-i ez-râh-ı mühâlif tebûb

Tîğ me-keş zân ki menem a' tab

mazmûnuna vâlid nasihatlar eyledükü şer-zâde-i merhûm asl-ı fîrânda akl-ı vâliden mehoir ve muhrâm ve dâ'âlet-i kadîrînden mâ'â zalâm ve cûhûl ile mevsûf ve mevsûm olanla vâlid-i kerîm<sup>122</sup>-ul'âsının musâbele-i cevâbında kelâmât-ı kustâhâne-i pür-şerâate kâdâm ve âşîna ve bî-gûmâye suhrân-ı bi edebâne zabân-guş-yı meâin idi. Her âyine çün âyet-i rıyân mü-fermân-ı burûdeti kavluhu teâlâ "incedu aiceluh gayru sâdân"<sup>123</sup> idâye-i bahtında meşhûd ve istîdâ-yı mesâlih-i mâlik ve mâlet aliz ve esab-i bulâğine mevsûd old; ki eğerçi öyle bir evlâd-ı nâc-dide olub, lâkin ana ulfet ve merhametinden koc-ı nazâr-ı mürâvet olunub külliyyet ile dâde-i fîrândan sâkû olur. Ve o güne muzhar-ı fâsâfî şer ve darrını İbâdullahdan der'î nazâm gelüb, lâkin acîfat-i eibillî ve mbrât-ı aslî henüz kâil ve helâkine râhsat vâcûyub öyle bir asl-ı berumenâm ifna ve idame mahmûl-î hâder-ı merhamet-meisur degil idi.

*Beys*

Ab dâre ki çün çüb fârî mî-ne-burd

Hayâ âyet zi rûbude-i per-ele-i hîş

*Te'nî*

<sup>119</sup> Ey kerîmcebr yuvâlarına giric. Süleyman'ın müdâsâ fakru vâcûduna sâir cümlesin. Kur'ân-ı Kerîm, Neml, 3.

<sup>120</sup> Ey Zübeyr! Bu mesâkinümde, ve bî-âvâzında Jolâyı kâvâze olur. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 286.

<sup>121</sup> Şüphesiz o Sâdû olmağın bir işit. Kur'ân-ı Kerîm, İbrâ, 46.

Su ağacı görür emmedimür, aslı budur ki kendi pervardesti olanı işin kıymaz.

*Leif cerem.* Ol ferzend-i nû-peşandın gayr-i nihân-bîniyi batıl eyleyib meyli-i âlemin ile senâste-i şâh-ı bîsürni sil hâl 'em' edirmek üzre se'v-ı mîlâh-ı sulbân kâur-dâde oldu ki nazer-ı akl ile mülâhaza ki nûr-i dâdede menâtebe-i elenî oldu. Ve bu ol amel-iñ nezâsıdır ki kendi pederinin nûr-i didesine ihtizâm eylemiş idi. Ve bu meslek-i müdâze ve mucüzâtehr ki keşim-i kâcünde cârid olmuştur. Kalellâhu te'âreke ve te'âlâ "fe in-akuhinnu fe nakimü bu-irâsî mî-âkâbînâ lînâ"<sup>221</sup> sedekâllâhu", azîm ve bellâge kâsulâhu'l-kerîm ve nâhnu allâ râ'ike min-y-şâhidin. Kâr-hâre-i sâtanatla eyledüğü vaz'ın kâstâh-âne ve ol süretin neze ihtizâ eyledi. Ve mucüzât-ı amel-i ferzendde kanûn-ı adl üzre hareket ve ceza-yı mîlânâ bî-misî kavlinden (old) eylemedi.

*Deyi*

Ne her ki görüdüñ der-dâm-ı his  
Ki bed'îl re nûkî ânce be yâ

#### **Ondördüncü Hikâyet**

*Meymenât-ı kâhîre-i sultânî ve Halâhân-ı yekun dest-ı itîndâhî bîrle Sofya-ı pur-safânın fetih ve kâsîminin teşker-i İslâm ile vukû'atı ve azâkir-ı mülâhâzâdan bir şâhın ilâimâmıya gürûhu okluğun beyânı ider.*

Çünkü ol sultân ı güzâyı tevârid-ı cebb-ı kâh ve ikbâl ve te'addüd-i fütûhat-ı me'ârik ve kâil ile uslûb-ı gayr-i mülküzâ üzre bir mülk ve kıyvele teşhîrî müyesser ve kilâ ve husûs-ı kâfîrî tedric ile güzâf-ı İslâm'ın muşâhhar olınada idi. Bîr vakitten beru ki Lâle Şâhın teşker-i güzânı akâb-tevâli Filibe'den Sofya ve nevâfirinin nehb ve pâretine müsevîh ve mücâm-ı temerrüd ve müddâ olan âkâbını azâ kavl ve hâsâtan hâli kâmedükleri ecâleler imâmî-i belâd ı kâfirî birbîrîyle idâle ve gâlebe-i pes ve his ile ühyat izretler idi. Ve H-Lâze emilenin mü'asîdî Sofya tekvîni idi ki rûz ve şeb hisârın muhâfızaya sa'î ve menâket-i se'îrî istâkâr ile hâzı vâre ehl-i İslâm ile cang ve cüdâle dâ'î idi. egerçi asker-ı İslâm memleket-ı Sofya ve nevâfirini ekserî nehb ve gâret ile harûb ve yebâb emâşler idi. Fu usûru teşhîr ı şâhî hând ve hisârı müllâhî olmuştur idi. Lâkin ol kıyve-ı nâvefirin teşhîr ve fâthine dericî arz-ı mînd ve müteveccihler olup herkes tekvîr-ı mes'ûlün istâsîme bir düçlo tedbîrde idika. Zira Râmeliñde ol şâh-ı dil-guşâ ve lezâ-yı fâilü-fevâ sayf ve şîde selâtin-ı imâm ve muşâhidîn-ı İslâm'a kesret-i merâtî ve azâbet-ı meşîrî'den nâş her vacibe mü'nâsîb ve azâdır. Ol hatâ-i selâtin-ı imâm-ı Al-ı Osmân'ın bahâristân-ı akl ve ihâdrunda husûsan sultân-ı selâtin zamanında "hâledellâhu zâlece hîdâfetahu alâ me'ârik-i ehl-i imân"<sup>222</sup> bir gul-zâr-ı şükufe ve hâmedâdir. Lâkin şükufelîği hemîye gâlelîm-ı mah-sîne idedir. Ve meyân-ı buk'â-ı cernet-mekârde mü'asîz ı bîlcândır. Amma ser ve cûy bâcî nazîs-ı emâdîn-ı râfîh ve hîrdândır. Ve dîl-fîrîbî-ı sahrâs; bîhîşt-i mey-âdân bir misâl ve dil-guşâ-yı

<sup>221</sup> Eger oza vermek isterseniz size şüphesiz şüphesiz ediniz..., Kar'ân-ı Kerîm, Nurl. 126

<sup>222</sup> Allah kâfirînin gürûhunu ehl-i imânın emâlikleri üzerinde dâim eyleyin

tezâsı mekân-ı maksûd ve varân-ı me'âzîden timsâldır. Ve rûân-ı gûna-ğün me'âkîl ve meşrûb-ı elrûd u ismânî ve belkî müstehzîde-i ervâ'ı me'vâniden mesel-i niâm-ı cevnet-i rûvân-ı hî-bâh ve firavîndur. Ve ol huk'â-ı cevnet-me'âmîr vâ'at-ı erzâk-ı pîr ve cevânî kışkâl-i mohâl de musâf-î nîmet-i hağ-ı zîmândır. Ve [itîlâl-i hevâ-yı mâlâlet-kîzâsı sebâtîyle sâkkâmî cûzûleden mâl-ı salâh ve takvâ ve mâlîyemâkî meşreb-î mâlîrîhânî yüzünden arzâ-ı gam-dîdeye rûd-ı âşînâ ve meskenlerîni hân-mân oketlâca vâten ve me'vâdır. Hîve-î iclâfât-ı kûh ve hâmmâ ve dârlîme-i hîmâ menâ; ve suk'ân-ı me'mûnî oduv-ı kûbî-ı vâzî; merzîlâ hîr sâhâl-î hûlerîn kurbânîde bû sâhrâ-î hoş-hevâdır ki bî-ayrîca me'mûnîk-î lîrîğden me'kende-i şehr-î Hemedân ve kûn-î Ebrûd'dur. Ve nezîret-î kulel-î cûbâl ve kusârî musâf-î menâzîl-î Tebrîz ve sühebdîr. Ol gâlistâmî den-î saye-î harâmînde hîhîl-î natîkî terevîmânî-lisânî'l-vâzî de bu dâstânî heyât eyledi

*Lî-mâellîbî Ebîyü*

Hoşâ Sofîya ve Ebî neşîmeş  
 Kî can-ı kudsiyân bâğed mukîmeş  
 Hevîyeş ev-îezâ-yı âlem-î kuds  
 Deved der-zun-ı âdem ez-dâm-ı kudâ  
 Zî-âl-î müşk-ı has bu ser-zâmîneş  
 Kî ber rûşîe heren her yu serâmîneş  
 Bedest-î gûlşeneş geşt-î şuzâân  
 Be-anzâm her nezîl sâhib-ı cemâlâ  
 Mezâk-ı aşk hâ-ân ehl-î kışver  
 Mülâyîm çâşnî çân şîr u şeker  
 Ruh-î hûbur ân-câ âle-n-efrûz  
 Ve'z-ışm-ı şâkan-ra rûz-ı frûz  
 Meşer mü'ât-ı can-ı rûhsâr işnemî  
 Kî nûy-î can u zan rûhsîe rûşânîst  
 Ferîşte hû cevânîneş perf-rûy  
 Hîme pîrân melek-sîmâ v J hoş-hûy  
 Be-hîsâ-î hûk ve hîsâ u hûk me'sûl  
 Be-cuvv-î merdûmî meşhûd u me'rûf  
 Be-tâ'at râğbet-î pîr u cevânîneş  
 Melek-sûret gûrûbî der-rûyîneş  
 Hîme cûyû-yî zevk-î ilân-î Tevhîd  
 Mülâyîm-meşrebân-ı hikâyî u taklîd  
 Hî-ân kışver musâfîlâ âsîmân-sâ  
 Duvasd kâhî murevveç can-ı Isâ  
 Der-ân dârnân-ı kûh-ân şehr u gûlşîst  
 Çû gûl-zâr demân der-dâner-î beşt  
 Hî-dâmîn-ı kûh-çû kûh-î kûh-sâr  
 Zîrûdân me'vîeş-şer u âle-rûhsâr  
 Sâhâ her kî vezed zân-ı gûlşen u kûh  
 Berâced gard-î zan kûl-î endûh



Boyd-ı şehri-ı Tebriz ı şehunders  
Be-bastem dıl derân kübi-ı bilerüçes  
Zir-eşk-i hun boyâd-ı kübi-ı serhâb  
Bî-ğustan çeşme-i bed zün ı kübi-ı pur-âh  
Kunân bû her seher küde-ı sabî va  
ÇO âvâd-ı mâkûl-ı yûrân ı mâ ra  
Mezâ hem-dein sâhâ şod her seher-ğün  
Der-ân kübi-ı sâr göh-ı miçhol-i şâh  
Sığâh-ı mâkelet der-ser-çinzi  
Çırağ-ı hâredân-ı şâh-ı gâzi  
Hormâyin nâli in-âşiyâne  
Perrâh-ı Şer' u devlet der-zamâne  
Şehur-şâhi ki asreş hem pû İdest  
Melâz-ı mâlk-i Sultân Bâyezideş  
Mübeyyâ hîmî mâlk-i Şer' u İslâm  
İle-ahd-ı nâli-ı in-şâh-ı pur-çinzi.

Çi sultân-ı gâzînin zamân-ı en'âdet-iktirânında ehl-i İslâm Sofya ve tevâle'nî teskürî tedhîrinde ziyâdesiyle keşüküşte iken muâtelife-ı kulûhdan fenn-i şikarda mâhib bir kuzâne meyân-ı İslâm'dan ürde tutâkıyla gıybet ve Sofya hâkîminin yanuka vurub süret-ı hâkdan nri-ı ihlâs ve bu baz ile musâhib-i fâss olub kesret ve devûm-ı ahlatı sebebiyle tekvür-ı mezkûr mezkûrnu kendüye hem rih ve lâmpa şikâr-ğâha götürür idi. Bir gün âdet-i muâlif üzere yine sayd-ğönde ikisi ma'um sâr eufekâ ve haddından tenha bir şikârı tasakub ettiler. Meml-i mezbûr henüz bir cevân-ı nev haste ve gıyet tevân ve emâr-ı dünyüde sâli-rihâd ve pâk-ı tikâd olmağla âle'ğâfîle tekvür-ı mezkûru muhkem kâd ve bend ve bir esne sâvâr ve süret ile Fâlibede musker-ı İslâm'nı yarışdırtı ol takrib ile meyûn-ı İslâm'da tekâur rûbet ve üzûz ve âkrân ve emsûlinden ziyâde rilyet ile musaleme ve intirâz olub gıyâ ki gazâta Sofya'nun mâlât-ı kiledini getirdi. Mâcâhidân dâde ol şevk ile beânâ Sofya tesbûnu müteveccih ve câzini ve hâkim-i mecfûr muhâbbetiyle âzîm olub ol tedbir-ı sayub ile şerh ve hisârâ bulâ-înâh nâil ve öyle bir gıhr-ı şânâ böyle bir latife-i Hodâ-yı birle havza-i İslâm'a dâhil oldu. Ve ol leşkâr-ı zâfer peykerin sardârı üvâss-ı sultân'den İnce Balabân demekle marûf gızi idi. En'de'le'leth ol memleketin tâmir ve terfîline bir meretebe ihtimâm eylediler ki hâlû gıaşk selâbn-i izâm ve gırek âdir esâkir-i İslâm'a vucûhlu hin-i iktizâde maksâm-ı şikandı.

*Mısra*

Tâ bûd çünin hâd çünin hâd hûd.

#### **Ontuzüncü Hüküyet**

*Sultân Mâru'd Çinzi sipâh-ı gıvâd ve mücahidân ile Hüvelî buhdîrında gazîya müteveccih olduğı eyvânda Karamun hâkîmi Ali Beg'in hağy ve tuğyını cesâret ve sultân-ı müşârim-üçüç âlef-ı sine ve fesûdına müvâpâf ve tevâfik-ı fetih ve*

mevret ve *şâ'at-ı farsema-ı bed-hükat* ve *ihlâim-i sefer ile sarir-i izzet ve temkîm-i se'âdet ile vâsîlâtın heyvânı şef*

Usûl-ı şâ'uk: 'İlâ vefâe k'l-mülük'<sup>53</sup> den muhakkaktır ki beyne'l-mülük ve'l-hükâtı ham-vâre zâte müsâdilet ve mayân ve elbâ-ı zevîl-ibticâda İyîm ve âlâfât zînâm-ı eyyânı mehz salân-ı vakt ve muktezâ-yı hül nore düdür. Yoksa snâ-yı hâir-ı vetâ cû-yı ve muhabet-i bi-zevâle mebnî degîrdir. Zira düst-i ehli-Jânâ mîhesbân-ı püre zâl-ı dehr-ı gûcârdan kur misâl ve dil-ruhâi acîze-i mekâmîlan bü lionsâdır.

*Deys*

Düstü gur berâ-yı dîn nebûd

Dîncezâ düstî emîn nekûd

Ve elbâ-yı zamûnenin şî'ârı ham-vâre bi-vefâhk ve mülûk ve hükâmın binâ-yı kûrları ekâeriyü birhî'lerine gaddarlıkdır

*Şî'ar-ı Arabî*

Su'etu snâ'd-đnyâ bi te'f'yeti gîdir

Ve ihlâl-i zî-faz'la fe-kâret hu'zî'l-nzâ

Zevî'l-uzr-ı-evlâdî ve imâi ekabbetâim

Mu'azzî'l-evlâdî bi-darretî'l-uhâf.

El-kassa: Ebnâ-yı zamûnen mesâlib ve mesâvisinin zîkrinin zâhir-ı terîmî misâli Karahan hükümi Ali Beg'in mesârib-ı ahvâl ve a'mâkîdır ki ol sultân-ı hümed Qavân ile süret-i zâhirle makâm-ı muhabet ve hizmet-kârında olup cümle-i muhlisîn-ı sükûl-akîleden görülmüş idi. Ve sultân-ı râdîkâl-'îlikâd muktezâ-yı sa'vet-ı hîrâdan nâç; Ali Beg'in tesvîât ve temevvâhine sîfîte eluagla sîk-i ehli-ihlâs ve zînâm-ı erbâb-ı ihtisâsâ me'dûd tutup kemâl-i ulîydî ve sa'âdet mutâharet ile ser-efâz ve dî'ye-yı yegâneğî ve niyyet-i han-ihâneğî ile muhâderât-ı serî-perde-i lûkûfeden bir dahter-ı pâkîze-güher ile mülûk-i sâüreden mümtâz buyurmuş idi. Tâ bir vakte İlegin ki ol sultân-ı-mecîhidîn niyyat-ı gazâ ve ehlûd ve tehlîye-i vîdyât ve muhâfızân-ı cendârdan Rîmelîne İmîni tevaccühünde bâkîni Karahan'dan tevâk-ı ulûd ve evnâne binâen dîz ve tuğyân mülâhezâsında olmayub me'mûlûk-i İslâmîyye'ye bir vacîhle muzâheret ile mül' emez idi. Amma 738 (1386) senesinde ol şehriyân-ı gayret-gîdr lekrar gazâyâ muvâceceh ve dîrî's-estânât Edîne de pâdî-i eshâb-ı kûlî tevaccüh eyledi. Ve mukaddemâ Çitraz ve Çayhisâr<sup>54</sup> ve Yenîşehr teşîrîne ba'zı mücâhidîn ve Evronas Beg'in me'îyyetle Hayreddîn Paşayı me'mûnen isâl etmiş; fakîn Hayreddîn Paşa Yenice-i Vardârda bi-umîllâhî teâlâ acze ve celle mîraz-ı mevî ile mertebe-i şehâdete nâil oldu. Kendü kâle'n-Nebîyyü (sallâllâhu teâlâ aleyhi ve âlihî ve sahbîhî ve sellem) 'men şallâhu eşşakîdele belâşahü mevdî'eş-şehâdî ve in mâte ulâ fâşîr'<sup>55</sup> el-hudî. Hayreddîn Paşanın habâr-ı vefâh em'î hümdüyle tesîde olukda öyle rîst-ı davâdîn fevzine ki vâfir-ı İmîni fukâhet ve kemâl-i akl ve dîrâzet ile ziyâdesiyle tehasûs ve hamyâze çakup pây-e-i vezâretim kubû oğlu Ali Paşa ki ol vâkıde Kad-

<sup>53</sup> Hükûmârında vefâ emez.

<sup>54</sup> Kimi Allah'ın şehâketi âkîse o kimsen yâğârda an ölü Allah onu şî'ar mertebâze etigürir.

İşker İki, Verâset ve İyâkâtı Hasebiyle ana İhsân buyurub meyân-ı şipâh ve cûadâ ve umerâ-i cihâddâ pedecîni yerine setere insâli evladi ki metrûkât ve eñet-i pedecîyî verâseten ve vezâvîf-i şipâh-dâ ile kıyâm eyleye. Ol esnâda Hamidîli serhaddından haber gördi ki Karaman hakını Ali Bâğ isyân ve tuğyânı mezbûret ve şimşir-i şahr ve tîğ-i kahr ve mekîr ile kârî sîlsîle-i muvâzalet ve şalt-ı akd-i peymân ve öñet eyleyub sîlk-i bed-âladân ve müfsidânâki lisân-ı vaby ile kâle'llâhu rebâkuku ve zâdd 'ellezîne yekûdûne şuhde'llâhî min bâ'di misâkâtî ve yakûdûne mâ emarallâhu bihi en yûsâle ve yufsidûne tîl'-ardı tîlâku İhsânî'-hâsûrûn<sup>23</sup> Övânıyla mezkûrdur Kendüyi meslîlet eyleyib ol sultân-ı üdîlîni Hamid oğlu Hüseyin Beg'den Hamidîliyle vaki' bey' eyledüğü hâzır yerler husûsan Beyşehir'i ve Süydüşözü' ve Yalıaç ve Kamağaç ve tevâbini neht ve şu'et ve temellük tarihîyle zabî ve andan gayri vâfir-i mevlâsîle-i sultânînin deñi kerd-i meharret ve ta'mîruz ve bi-melâbedâ memâlik ve cevâl-i Müstâmaniye müsarrazdı.

*Şiir-i Arabî*

Kâd hasâ min ehl-i'n-ri'âki asâbetu  
Ve hem eşadîli ezî min'e-kûfâti

Ve o esnâda Mısır Sultânına dala muhâbbet ve ihâdâz müstemil nâmesıyla bir mutâplık elçisi götüb Övân-ı nâmeda 'sultân-ı gazâi ve'l-umecâhidîn' deyu tuhûb ve sefer ve cihâd ve gazâyâ murâfakâi ve mevâfâket temennâsıyla kavluhu teâlâ şer'e ve celle 'ya-leytalâ kântu meşhûr fe-elâze fevva' zâ'ne'<sup>24</sup> mu'nâsmî temennâ ve ihâl eyleyub mefâvîs-i ahîyâ ve teherükât ve garâyîb-i erâzî ve cenûs-ı misriyyâr ve sâfiyâtü'l-eyâd kântından bi-aded-i cab-ı Arabî-nejûd ve şimşir-i Mısır cihâd-ı gazâi ve cihâd için tîlâf ve orâ-yı kevâzûn-ı ihlâs ve ihâl-yı mevlâsîle-i ihlâs ile peyğâm-ı rahî-ı silâle-i istâlâi ve i'firâmda ikcâm eylemeş

*Beyt*

Çü hâbi ki der kâdr-ı vâlî reşî  
Zî hulk-ı tevâzu be-bâ'î reşî.

Ol sultân-ı âle şâra ayte bir resul-i meymenel şumûlün vurd-ı vücdânden inhisûr-ı tuz hâsıl ve muhâlefet-i münâfikâdan âyî nice gubâr-ı hitir-ı fâter zâil oldu. Meclis-i şûrâda elçi-i mevlâna ikrâm-ı mevâfâketle sonra hil'at-ı hücumâne ve hüsn-ı cümâl ile hâ bir yegâne-i zamâne cevâri ve gümân ve nakûl-ı sarh ve selâ-ı bî-garâne ile boştañ buyurub men'î-i selâmet ve makâm-ı ikcâmüne murâcâza rahsal verdüle.

*Beyt-i Arabî*

Yu küle lehu çâlen ve señket ve mezhâkeri  
Ve İuzme meñhî âyede haberun cünibîni

<sup>23</sup> Oñur Allah'la yegân cöleymeyi rahâlden soñra bozarlar, Allah'ın birleşmesini buyurduğu şeyi ayıklarlar ve yeryüzünde hergüçlenük yaparlar, sonra uğruşanlar için onlardır. Kâf'ân-ı Kârim, Bekav, 27.

<sup>24</sup> .. Keşke onlarla beraber olsaydım ve ben de büyük bir başarı kazanıydim. Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 73.

deyişin belâdîhî ol' şehriyâr-ı gayret-şîr eşkiyâ-i Karaman ve ol muzâhîr-ı bîğy ve  
hâşyânın del'î teşvî ve babüset ve re'î inâd ve mazarratına niyâet ve azîmet ile  
asâkn-î Râmân ve Anadolu'nın evânîz-i vâcibî'n-ânâ şeref-yâfte-i sultân olub  
serüdkâr-ı devlet ve ikbâlî ol' senâto ruvâs ve aşhad olan Karaman'ya nezâret  
beyarub Rîmenî Beglarbegî olan Tîmürlîy Değle tamâni-i gurâh-ı müstâhidân  
mükdâm ve sipâh-ı mulûk ve hükâm ve leşker-keç-i kâfirân ve müfâfirân cümlesini  
mu'asker-ı kümbâyına yetirdirmek üzere ümmân-ı âli-şân sâdm oldu. Müştâk-ı ilâhî  
dahi her-müceb-î emr-î âlî tamâni-i asker-ı İslâm ve leşker-ı küffâr-ı mu'î ve şîr-ı  
zîneti cem' ve Sîret hâkimî olan tâife-i Las'dan iki bin eded müteşây ve gavrîden  
dahi şura keyâs oldu-va kümbâyına yetirdi. Ve ol pâdîşâh-ı âlem-perîşân şeh-  
zâdegân-ı sâhib-ı şevâm ve sâir ümmâ ve erkân Anadolu'nun emr-ı Hak ile  
müveyyel tamâni-i sipâh-ı müted ve cîrûd-ı lâ-yûed ile müretab gelüb sahd-ı  
vesî-i Kîtabıye münenîs-ı belâdîz-i bâtur ol' ulı mahull-ı mezbur kesret-i leşkerîyân-ı  
âber, püyle temâni-i rîğ ve sîmâdâr hâlet-ı eşş ve kurûşdu der-yâ-yi İslâmân'ı döndü

*Şîr-ı Arabî*

İle-ocuyûl-hûlâ bel'î-ferâsânî hatîr

Zâmetür-î-berre bulcaz mîr silâhîr

*Beyt*

Cîlân-der-cîmîr leşker ârnîsîr

Zî-pârd gûyi ber-sîrîsîr

Çünce n'âm ve râvân sipâh-ı mansûr ve akvân-ı tamâni-ı kahdâyil ve  
aşyâr-ı mevdîk ve dîr mu'asker-ı sultânîye pârveste ve tedük-ı i'ğâh ve husret ve  
cehr-ı mefâsîd ve vesâlet-ı Karaman'ya emâlet-ı sipâhî ve leşkerî ve tamâni-ı  
â'yân-ı mevdîket ve şehrî kâmer-ı mürdânegî ile meyân beste olub ol sultân-ı sâhib-ı  
şavket hem' eket-ı Karaman'â tamâni-ı ve ol hudûdun kûlû ve sahrîsî mehdî-ı vafûd-  
ı cîrûd-ı bî-gîrân oldu Karaman hâkimî mezkûr Âli Beg tevâzühü sultânînin  
istârâ'ından ziyâdesiy le perîşân ve hareket-ı nâ-hem' vîrûden pişmân oldu

*Beyt*

Çi tesbîr âu kâr-ı hâd kade em

Gîrâh ez xî gîrem ki hûd-kurde em

mazmûm üzere nâlin oldu. Amma ol beyt-i vîsî ve mefâsîd-ı kübraat ulûhî işler  
cümle ümmâ ve sâudîk-ı zân ve ser-haylân-ı kahdâyil ve aşyâr ve akvânına ki  
serdârân-ı Turgudlu ve cemâlet-ı Tutar ve Tîrkenân ve Sârnâğurlu ve Haybardî ve  
Aybakî ve Alınalu ve sâğlarîm cem' eyleyub cümle-i â'yân ve â'yân'ânâ müştâvepe  
eyledi ki çurki sultân-ı zî-şân bu gâbe İtîşân ile abz-ı inûkûm işim bu diyârı eştîm  
ve kesret-ı usâkur ve âvân ve ensîr ile bu kudûd ve aktûrâ âçîr oldu. Mü'nâsîb olan  
temâzûl ve teşeyfü' ve temâllûl ve tazarru' lâzîki ile nkâb-ı kâm-yîbe bir elçi  
gönderelim. İhtimâldir ki sâmet-ı kodîm ve mehdîm-î tab'ı kerîmî inuktedâimce  
bu hiddet ve şiddetden ferâğat edirelân. Ve ulâ İhtimâsımız hîm-ı kabûlde vâkî  
olmaz ise hele bari elçimiz ol tarafın keyfiyet-ı ahvâlîne kemâl-ı vukûf tahsîl eder  
Beyân-ı hâlidânı sonru muktezâ-yı vakte göre inâd-ı azîmeti bir senâto matûf ederiz

Çumrının unluğıyla bir mü'lehet olçı tesfâruk ve takâm-i merâsim-i istîzâr ve istîfâr ile rikâb-ı şehriyûr-ı kâim-ânu insâî evlediler. Çunki ol vaktde Ali Paşa vezir-i azam ve âl ve ilm ile erkân-ı sâireye musâddem ve umûr-ı vumûd mülk ve mülkâ zâhib-ı a'nübâr ve tedâbir-i sâirede muşîr vü muşîr id. Eki-i mekîmün vüsûkunda erkân-ı devlet ile terub-ı emâleten-i müşîveret ve Ali Beg'in şefâet ve derâsınun adem-i kabûlü-elinde emvâl-i muhâseret eyledikten sonra keşfiyel-i ahvâl-i hüdûn-ı humâyûnı arz eyledü ki sultân-ı şühî kâr hânes-i Câhîden bir zatdır. Ferde-günden her kum ki ma'siyet-i azîme ve cûmâ-i kubîre nasîbet ve yevmen-îe-yevmen eyân ve tuğyân üzere ibâdullahı kazıl-ı husûret eyüp'e ehetce anı müktezâ-yı udl ve tekvân-ya akl ile kabûyib-ı a'mâlîyle mücâzet eylemek muktezâ ve muazzemân-ı mücâfâde âsûr-î sö-i âkîmet ve zînn hâmet ve hâmeti immo-i enâmı müte'addi olmağın a'vâ' igmûzunda tekâsûb münâsib degildir. Zira kullîlâhu tebhîreke ve te'îz " vailâhu lâ yuhbbül-fesâd"<sup>47</sup>

Beys

İnsâî ki şimşî-i tu bâ-ım-heme ziy  
İkâ-hâsin-i sâimigâr hem-kent müdâra

Bir had-ehd ki sultân-ı muvâhîdân ile kerret ile te'kid-i âhd ve peymânınan sonra tekâmme ezâr-ı isyân üküyâr ve guvûl-ı muvâhîdînin küffâr ile guvûya hîm-ı teveccühünde muşîfîket-i a'dâ-yı dîn ve mu'âvemat-ı muşîkîn eyleşüb bahçesiz ol sultân-ı kâ-şînin emîb-i âlîsâd-ı müşîkâne şerd üzere güybetde hakîk-ı kurb-ı erâdî ferîmûş ve kasd-ı memleket-i sultân ve neht ve güret-i emvâl-i Müslümânı eyleye. İâ vucûd-ı kuvvet ve şevket anın mu'âzeze ve ukûbetinde ulv ve ihlûl anrı dîm-ı perveri ve memleket-i dâriden dâir ve hukûk-ı te'âyî ve aceze-ı erâdî imânın isâhâsında te'hir ve istihâl anrûn-ı hilâfet-i Câhîde muzemûrî ve mücâf-edür. Belki bu vaktde emsâlinin âsîbet-i kâimunda muşâhele mücib-ı ihlîâl-i şevâl-ı mülk ve müdâbil-ı mül ve mücedd-i zevâl-i refâhiyet-i re'âyâ ve aceze-ı memâlik-i hâ ve müldür.

Beys

Öze-ı düşmen an neim bâyed şerûd  
Meğ-i hüvakti seroş bâyed berûd  
Öze-ı düşmen beş-ter ez sürmeş hüd  
Öze-ı müdür rehriçeş der-can reved

Ol te'îb-ı sâik re'y-i sultânıye muvâfik ve murâd-ı humâyûnı müvâfik olmağın olçı-ı fuzûlâ redit-î me'mûl ve nofy-ı mes'ûl ile bu muşâhele cevâb vermiş buyurdu ki Ali Beg'e arâfîmûzdan ri'âyet ve mâyeide taksîrât olunmayub müte'addîmüz id. Râyât-ı mansûre-ı İslâm fî-sebîlillâh cînâda müteveccih âken memleket-i İslâmıyye'ye ta'aruzât-ı fâhiş ile sö-i kasd eylemek şive-i Müslümânîde revâ ve muvâhîdînî işâs-ı fânis ve fâsâd ile sefer-ı gazâdâ: mu' ve giru döndürmeğe hâ'is olmağ sözü ve da'va-yı imân ededür âken nakz-i ehd ve eyân ile

<sup>47</sup> Zikâr: bazgânce hâşu evmer.

talih-i bilâd ve talih-i îlkâda sebâh ümûd ümri ilâdâ islahâ? İbadet-i yavm nâm  
tevhîd ve âhd ve peymânına bir vecihle s'limâd olunmaz. Zîm

*Bey*

Kız-me's-i budun çâşm-i mâkûlîyâ metuvân dâst

Heşgîz ne-dâvûd ne'î-i usel zehr-i husûl hel

Elpî-i mezbûre m. Labâze-i nâ-âmîdî ve ye's ve zavâl-i birâs ve be'âden sonra  
huzûr-i sultânîde sahanân-i küstâh-âne ve kelimât-ı ef-edebhâneye şîvâr ve rasûl ve  
muvâzâ zâmir-i pür-mâkâmde men'vî olan bir ve ise izhâr edeb dedi ki bezze-i  
ilâhîs-muz kıyâs eylemek ki leşkâr-i bî-gîrân ve sipâh-ı dîvân ve tevaccutta sultân  
ile bize havâ ve birâs târi ola

*Bey*

Ne şinşîr-i tenhâ ta dîm bedest

Kı mâ-râ hemân-ı zûr u şinşîr hest

Üçü-i mezbûrîye kelâmât-ı küstâh-âne ve harekât-ı bî-edebhânesinden ol  
sultân-ı zî-şânîye mehcûb-ı kabir ve gâlebî dem-be dem cürzân ve tî-levr mehcûs-ı  
huzûrdan târî ve avdetme İerretân ve işmet-ı kalelâzu tebhâreke ve tedâ'î irâf  
ileyhün kelâmât-ı ercâhüm be-estâdân lâ kîbele lehmî bîhâ ve le muhrememum  
minhâ ezîlelân ve hürî sağûn<sup>558</sup> mezmûnün beyân buyardı

*Bey*

Be-câyî resimî ki cânben zî-cây

Nedâ'ed per-ı peşve bâ-pâ-pây

Ve üçü'nün âkibinde bahr-i mevâcî: sipâh-ı muvâzâfer ve hüdüb-ı mesâyim-i  
lehi-i mübîn ve çâmbîş-ı riyâh-ı kâfî ve kîn ile müteharrik ve muvâz-ı be-mevâz  
Kazıtanıoğlu'nun mukâz-ı eyûlet ve mesmû'at-ı habîseti olan Konyu sevdine râyât-ı  
muvâz-ı rîyâz ile muvâzâat buyardı. Vakti ki elçi Ali Beg'e vâsul ve mü'mîn-Beyh  
elçiden keyfiyet-i ahvâlî nâ-âmîdî ve kâf-ı ricâyâ karar-dâde ve tamâmî-î sîr ve  
hisârî câ-be-câ taslâvûr eyleyüb amâde ve tamâmî-î sanâdât-ı Tatar ve Tuckmân ve  
Varsak ve gayruden istîmâdd ve hâris-ı şehîrde kâr-ı cem'iyet müvâz edledi. Ve ol  
şehîrîyâr-ı muvâz-âsâr dâhî leşkeryân-ı sobâ serayîn ile Yârîşpa denmekle meşhûr  
olar, sâhrîyâ sâye-estâd-ı şevket ve ikbâl ve terfîb-ı asâkir-ı muvâz-me'âl ile şâm-  
gâh-ı sultân-ı âzâz-penîh olan kalb-ı şîpâhîcâ bî'zî mukamehân-ı havâss ile nezâr  
mufesîsîni Mîkîv ve Yârkûb Çelebî ve Sarucu Doğa ve İkalâtîz Beg ve İvâs Beg ve  
İddetecâb Beg ve bunum emsâhîrî Anadolû meymuneye tâ'yîn ve Yildırım İfân ve  
Fîrîz Beg ve Hoca Beg ve Tâmmîyî ve leşkeryân-ı İstâ'dân İki bin nefer leşker-ı  
âben-libâsı müyesserde yer gösterülüb ve Kara Timûr Beg'i dâhî ümerî-i Rûmelî ve  
Kışkîr-ı hâsse ve tevâhîfî ile askar-ı mansûreye âteç-dâr tâ'yîn eyleyüb bir ayâk uzer  
sultân-ı leşker-ı malîkî imlânda terfîb ve hâ'zebî inâm-ı muvâzî istîsâ'î adavv-ı  
muvâzîde muvâz eyleyüb zomân-ı sîc-ı muvâz-ı ercâzeden muvâz verüb muvâz-ı kûh ve  
sâhrâdan iki deryâ-yî zehhûr İsrâbîne müvâzîki okdîlâr

<sup>558</sup> Cânben dîn. And olsun ki que yâvânıyevcekları bîcâdu ile yâllr onları erulân elçîmet ve kışkîr  
dîymîy olubak şâkırız... İsrâb-ı Karâm. Nesr. 37.

*Şiir*

İki-eğidord az-her su süvârân  
Dilrân-ı neberd u nân-dârân  
Kerret bu neste ba-bet zerm u peygâr  
Dilrânî herme çân nîze serdâr  
Zi-ber-ir u kertân u kîy u kârbân  
Şûdu pîr-i fulek hayrân u lerrân  
Zi-gerdân siper-dâred kemânkeş  
Cihân pür pud çûndn ger-tir-i kâkeş  
Kerz-yi âleşt-ı pehrâver şode teng  
Za-envâ-ı silâh u alet-i ceng  
Bedîn sîn leşkeri bil-söz u üyân  
Za-kîn ebrû-yı merdî kerde pür-çân

Vakti ki Karahıncı hükümi merdûn Ah Beg tamâni-i ulvân ve ensâr ile gubâr-ı mevkib-ı saltânıye dîde-i cihân-bî, ile dîde ve âvâze-ı kosa-derlet-i sühân-bûniye; gâş-ı bî-suzûşyile şinikle oldu. Konya'nın hücumında mukâbele-i çelriyâzide sulûf-ı mu'arızeyi âraste ve istikâm-ı hisâm-ı timâd ile mukâbele ve mukâtele neâtime pîrâst üyleyüb meyân-ı askeriyi ferrâde karar ve cemâat-ı Turgudlu ve Toklu ve İbrâhîm ve Vazsak ve Bayburdlu'ya gürûh gürûh her bir kabîlenin ser-verlon de meyrimte ve mey serinde çav-i karat ve emtlesâ mânevde-i sîbe-ı dar ve icisâl-i hâzerât-ı merdûm-âzâr hisânet-i mahalle karar ve metâne-ı hisâdî penâh ednuh ol fâzâ-yı pür-tîme ve şûb ve sührâ-yı kıyâmet-ustubda ilâkâ-i ferikayn ve telâkî-ı saltayn bînyûd olnuh nîzî-i esb-süvârândn zâhir olan zebâr-ı şûân-ı kerre-ı nare keşide ve telâkûn-ı tîfân-ı nûn-îzân ol arsada mevâ-i her her bir kenârâ reside otub gâş-ı hânî-yi ehl-âverân kermân-ı sayyûd-ı evel idi ki her bâbda yed-ı lûli gâstnuh husarî-yı dâm-ı intikâm keşide veyalud mevk-ı sinâr-ı mûbârâzân-ı münkâ ve mürgân-ı ulî-cemîhâ-ı melûke-ı âtânuh idn ki a'dânın hubûb-ı mevâsîdî bir lûzûdu rûv-ı zemînden çayide üyleyub ser-i ser-dârânın iltikârından kal'â erâtide olmuvub gâliben şeh-suvârân-ı moydân-ı veğânın subeyl-ı esbânî bâd-ı subû ile kemde-mülk üyleyub kef-i mûhârizânda kemâ-ı subeyl-ı sayyûd-ı Yemânî; tîğ-i cihân-gîr i burç'den nûmû-dâr idi ki zil-ı zulmet-zedâ-yı husseid-yı nû'raz-ı zevâide lûc-dân-ı hâke bırakdılar. Ve dil-âverân-ı moçâled ve rezm-âzmayûn-ı me'ânk her bir tuzâfân-ı evel ve so'ly ile izhâr-ı merdânegî ile dîl-şâd ve darbet-i tîğ-i cihân-guş-ı ek ebvûb-ı fâvâhen cümle'nâ ruhânnâ gâşûd üyletiler.

*Beit*

Ötî zî-fert-ı devlet-ı ferrânidilî-i cihân  
Ki did arsa-i İrem u ravza-i cinâr  
An her taraî ki çeşm kenî cîve-i zafer  
Her her sâda ki gûş-kunî mûjde-i emân

Buatta düşmer tarafından Cemâat-ı Vazsak ve Fatur Şeh-zâde Yıldırım Nâyezî'nin mukâbelesinde râkî ve ol cemâatlerin nevânâ-ı sinân-ı dâ bürân-ı

Nispetle dilve-künân ulub güvâ ki her bir tîr-i dâşimân sehn-i şâ'îlet xâ ki tülî i hergeşte-i adûdan girizân ulub her-i kavse-i herdu-gânu tabvîl veyâ bir lâyr i ikbâl vî ki kafes-i kiş ve kurbânlarından pervâne künân şeh-zâde-i âlemiyânı ayet-i buzdânını âşiyân-ı taunîdî ile bal-gîşâ-yı ikbâl idî. Anınn ol şehrvân i zamanı zevûd-i sîbândan mânevde-i sipâr-i kâfî şîn-i cehîz uhâr eylemeyub belki dem-kesdem avâze-i fethi ziyâd ve bir nigârân berk i lâm' ve şühb-i sâhî gibi çiğ-i süka kirdâr ile mayûn-i edâ-i dâşimânne ilâ-yı âteş-i sûzân nuzûdyân ve cümlesinin kirmân-ı zindegârîr şîrâ-i süvâtî kabranarî ile sûzân eylek. Cîvâr-ı urbî edon serdârân-ı sipâh el mard-i meydüni saf-güveni ve gulehasin gordüğün gibi cündesi tahrik-i çavuşî gayret ve nâmus ile yurkünden hareket ve mayâ i Janus'ân-i şîmşîr-i şâhân-ı ser-i dâşimânne degin aslâ râm eylemediler. Şeh-zâde Yıldırım Hân kendü mukâbelesinde ulub gürûh-ı mâkûn eyledügünî görüb Tîmûrtaş Beg dâhi itirîfken Karaman hâkimi Ab Beg'in mekânînde bulunmağn o dâhi mütevaccih olzükde ol esâkîr-i mansûrann sademâtrâden Ab Beg'in pay-ı sebhâi muktezâd ve rîyâ-ı devlet tab-i sipûhdan tetaf-i âhâre mutakîl ve kûmetî dâvâvacânın durb-ı şîmşîr-i hân-rîzîken tûb ve tevân-ı ikânneti zâf-ı kalb ve keş eticâla mütebeddîl elos unumîl tahassus-ı hasr ile şeh-rî Konya'ya firâz eylek. Bu firâz-ı ruzate hâsîen zevûnib-i etrâfîden deydâ-yı leşker-ı gün-dâr mensûl-i bahr-i rehûr semt-i âfâziye seyyâl ve bu kûh-ı âhârin meyâ-i tabî ile bir sârâde ser-i âdâyı mayyâl oldı. Sipîh-i dâşimân mânevî i hat ve haşîk ol seyl i tend revîn havâssından perişân ve sadme-i gür-ı girân-ı delâfâr ile ser-i serdârân rîy-ı hâkûde goltân oldı.

*Şeyh*

Yuvân-ı âf-âhî çü peydâ şevâl ve şük  
Peydâ hâk ki çerd şevâl revnak-ı sühn

*Lâ cema*, bu halde tamâni-i Karamaniyân mâkûr ve sipâhîlerin kalb ve cerezâmî mekûr olub Ab Beg nan-kuşte-gân-ı me'reke bir cendâh-ı ma'dûd ile "el-fîzârü minnenen lâ yutâku ulâd'î-müvâhîne"<sup>135</sup> bahânesiyle semt-i hisârâ kûrâ ve lânuân-ı lânerî ve ser buyıldan-ı izâmî sîsile i dâir ve kayd-ı hacâre gurtân ve ol leşker-i mürdüm tamâni-i envâl ve esbâhî resâde-i dest-i usûkîr-i nomet şîrâ olub ol şehrvân-ı vâlâ-tekâr bu feth-i azîmîn şukrânesiyle teb-câhâr-ı herdu Perved-gâr ve şükûr-savân-ı mâyet ve taff-i bi-şümâr oldı. Ve ol me'reke-i muhârizâde âhâr-ı merdûneği sîret-mâniy-ı zuhûr ve saf-ı edâlece hasînatı mekûr edenderî mezdî-i ulânî ve ihâr ile mullûd ve zerûh-ı mâlî ve edâî ve mülâtalâ-ı etvân i şâhî birle nazîz huyarub sula ve âf'îvelerî ol cengde Şeh-zâde Yıldırım Hân'ın mensûlân oldı. Bâdehu çöki Tîmûrtaş Beg Karamanoğl'nin müvâhesesinde zâhî i merdûneği emîş idî. Sultân-ı emîrîl-kânân unum rihâvî envâliki "el-mülkû lîmen gulebe vâ-seyyû lîmen belâbe"<sup>136</sup> kü'desî âere muşâfîn-ıleyhe arzâmî kûlûb merlebe ve câfânî etvân ve kûmetînu: etrâkîl-ümecâhînu rûbe ve vezâretle mukâvîn eyleyeb kâmedân-ı Âl-ı Osman'ıda Beglerbâğlık ile vezâret ibtidâî Tîmûrtaş'ı müeyyessî ve Dîvân-ı Mulk ve Dîvân-ı Asker'de ikisî dâhi emâ mukâdder oldı.

<sup>135</sup> Çatı metinimizde şu şekilde kayıtlıdır: "el-fizârü minnenen lâ yutâku ulâd'î-müvâhîne".

<sup>136</sup> Nispet, güllü elâzîm, kılıç da kuşanmışdır.



*Beş*

Her ki ra fetih-i vâfir peygââm dâd  
Geç kâdeş cümle her-vafl-ı merâd  
Her ki ra hem râh hüved lutf-ı yâr  
Gâlib âyet üc-miyân-ı kâr-zâr.

Ve hâdeha ol sultân-ı bâlerâ-ı avân imrân ve askeriyân mükdâr-ı sa'y ve akdümünca mezâhir-ı lutf ve icrâm eyleyüb dal-düpe-: aşâkır ve emrûddân anara Konya şâhriñ muhâsaru ve Karanahiyûn-ı hâgî ve hâkim-i tâğilerünca mucâl-i kâyatların muhâl ve tanzîm-i tebyû-ya meanketü merâhîr-ı elâf-ı sultânî birle hoş-nâ, bayırub askeriyâdur bir fâid-i fâkâr-ya des-î tetâvül ile tetâddıye kâdir olamıyub ancak teşkeriyân lûf-ı Lâş'dan ol mâ'rekale hâzî te'âddî zühür etmekle del-î zulm içün birçok neferin cezasını aydınlatan tertib ve sâure mücâz-ı ilâet olâlar Çünki âlâf-ı merâketet sultân-ı sâhib-i müdeletim âsâr-ı merhâmetinden mucel(Yehûl-bâ) oldular Konya hisârına bir uğurdan ceng ve cîdül içün husûca eyleyince Ali Paş devâlet-i kâhîr-ı sultânîni fetih-i hisâra mucâfâk ve istisâl ve dâmân-ı hükûmeli dest-i sıfâk-ı kâhremân sultân ile muhakkak olacağını teyakkuk edüb teşkeriyâr ve muhâfîzân-ı hisâra âsâr-ı za'l âşkâr ve âfâmet-i gâlehesi yelüiyâr gâyet ile hecdâr olmagla şerûy-ı hareket-ı mâ-hem-vürından makân-ı istîzâde teşmân olub lâkin şerhenedgi-i kabâyile-ı elâfirâder mâşî kal'-, imrân-ı necât emiyûd. Anama yine ol şehriyâr-ı merhâmet-şûcun melekât-ı meleşî-âdât ve zihlök-; hanîdet-ânâttına dânen atv ve ihvân imrân-ı le iftirâd'î-havâim ve kâyyesâd'î-havâkin ol sultân-ı selâtinin sâbiyyası olan Sultân Hatun'ın vesîle-ı işğâl ve darûnt ve vasîte-ı atv-ı hâtekdâr-ı plâ-şerûat eyleyub ulemâ ve emine ve cîd-îzâ ve kemâken bir cenâht ile rikûb-ı müsteâza isûl eyledi. Mezbûre-ı müşârun-ıyca hizmet-ı peder-ı muhâfîzânca vâsil olubca malur-ı ferzanî ve puler' gızzâr ve şerâ'at-ı hisyâr ile müteharrik olub cümle-ı şuhûrâdan âyuse-vân-ı ulûde-ı gubûc olan dil-ı rahîm ve hânc-ı hamîm-i şehriyâr-ıyî ab-ı korûk ve vâri ile musîfâ ve mücellâ eyleyüb dedi ki

*Beş*

Ey kâfîrî kü-: kine hü-y-i cihân  
Mâlv gerdâf pî-ı alvet yek-zimân  
Cuz za-âv-ı tû kurâ büyed sined  
Her ki kâ-er-ı tû bâk-ı kumâd  
Gâflet-ı kûstân-ı im-ınderimân  
Aç zühûr-ı atv-ı tust ey atv-ıâr  
Ez Gâfûr-ı tû şerâp-ı çeşm-i sâr  
Rû bekîrî her-şîr-ı atv-ı tû şîr  
Men ki hâsem tâ ki piyem atv-ı kor  
Ey bu sultân-ı hâlese in-zemen  
Cür yenem men taf-k'ân şîh-ı cihân  
Behremel-ı atv-ı kerdân-ı müderimân

Velâi vâcân, sultân-ı sâhib-ı kerem bir hasab-ı 'alîlî erhân' isrâîl ve istihbâm ile ferzend-i dî-bendim şâh-kâm ve ümüdsün kabûl ile kalâ'îlâhu tebâreke ve te'âlâ "fâstehî s-saffin'el-cemîl"<sup>361</sup> muktezâsınca Ali Beg'ün cerâyîl-i gützestisini ulv ile nâil-i meâ'n eyleti. Ve Ali Beg dahi hisârdan şukub pây-ı büai-i sultân ile ser-türöz ve tecâd-i taktîd-i ihtis ve tokâd-i mevâsik ve telvîz-i eyâlet-i Karahan ile üttas ve destân-ı sâbuk üzre mürâze-i ukûn olmak mu'âmmar oldu. Çünki ol sultân-ı pâk-fâîl ulv ve şük-ı skvâl ile mütellem-i selâta-i sâhib-i isbâl idi. Ali Beg dahi avâf-ı şahâniye i'timâd ile takbîl-i bâr-gâh-ı selâtu-i penâha mübâderet ve üttas-ı ru'zâ ile bu nağmeyi şirûde mübâşeret eyledi.

*Bev*

Fâ-men kuzâ âyed ve men îtem  
Ve zi tu kerem âyed ve tevînt

Ol sultânı kerûnîş-şân dahi mürâ-ileyhin rûsbâre-i ker-âîlâtını gûbâre-i ticâb-ı sabîkdan edâle-i efdâl-i 'âhîk ile muvella ve likûm-ı tevven-i kahr ve mukâmm-ı sâb-ı muâheze ve ikâbdan dest-ı lutf ve merhamet ile keşile ve muzik-ı hafv ve kirdânün fûşûn-gâh-ı emî ve emîne veside buyarub teşrîf-i eyâlet-i mülk-i mevâziyle müşerref ve mekâllîd-i hükümet ve derâyisi ile şeref ve tecâd-ı ulv ve musak ve tekkî-ı meâ'nî-i muhâlesat ve üttâk eyledi. Çünki meâl-i hâl bu sultân kahr-dâde oldu. Ol şehnyâr-ı gayret-şîâ dahi şukel ve edâ ile sav-ı mürâdu'nun nehvut buyurdılar. Ve ta'uk-i mürâvudeta Hamidoğlu'nun bey' eyledüği tumân-ı Velâyet-i Bağşeri ve Seydişeri'ni ve sâr bilâde-i kalâ'n herbirini sipah-dârından birer merd-i mevâsik ve şevâ'ut-sâir ve mu'ân-ı pişegâh-ı rûzgârda sipâriş buyurub lutf ve merhamet-i nâlisi üzre Husyîn Beg'e talâruz edildimden fâriş nâih buyurdılar ki Hamidoğlu'nun hükûmeti olacak bir iki kesetaya mühtâsurdur. Kusûrını bez bey' Şer'iyle alınmazdır. Şimdi ana talâruz eylemek ta'uk-i mürâvudeta be'îd ve Kamranşerî'nin âkîbet-i tulûk ana tenbâh-i şerîddir ki 'es-saidu men tekeza bi-gayrih'<sup>362</sup> azze hareket ve şukel ve edâ ile Bursa'ya tahîst-âsaya mühtâsâr ve teşkeriyûn esâfâ insirîfa ana ve rûsbâ veriler. 'vel-evnu müddelâhîl-Vedâd minhâ'bedu ve leyli velûz'<sup>363</sup>.

### Onaltıncı Efkâyet

*Asker-ı muvaffar-ı sultânîdan Karahan seferinden avâzından sonra Lazağlı'nun müvâh-ı sultânî ile sâhib-ı usûm ve Laza Şahin'in vilâyet-i Laza teveccühî ve teşker-ı İslâm'ın kazî ve kâffîr-ı müslâmân dej'î nevâzım için Fezâ'ül Paşa'nın müddelâ teveccühîyle Laza şer'î'n-kâim jettâ' vâdî ve dâhî'ine muvaffak olubûğın beyân îler.*

*Lî-müddelâhî Ebyâr*

Anâ ki be-dost'âmuz evd budâm

İnuv be şevî zi-ğayr-ı asâb-ı emîn

<sup>361</sup> . O halde yazıya geçiyince... Kur'an ı Kerim, Tîce, 85

<sup>362</sup> Müntâ elok kimsa başkası taufîduve üşredin kimsedir. (Üçynkâle hareket etmeyen vâhâ mîmâ)

<sup>363</sup> Vedâd Vedâd olan Alibî'îmâke. Her şey ondan gelmiş ve şâdî'î şâdîr.

Leynâñ çet na bûñi ðr kesi dâstî mîkun  
Tasîfî-i vefâ mekun tu ez-lî-eymân

Çünkü ol sultân-ı gûziye Karaman seferinde mâife-i Las'dan iki bin sîlef tebe hüç-i hem-râh ve her bâbda envâr-ı hizmet-kârî ve can-sipârî zuhûra getirâh meclîbî-i Konyâya zafes-yâh oldukdan sonra cemâ'at-ı meşfûre cadda-i fermân-ârlârden uduñ ile ba'zî Müslümanlara sî-i kaad ile Hîşâf-ı me'mûlî harekât-ı râ-pesend emulâriyle muâhaze-i helîp ile mağdûb ve çâd-bâñî sitemle-ğî için menkûb ve maslûb oldılar.

*Lâ envâr*, ol muşfikân-ı anûd ve zâlimân-ı merdûd muasker-i hümayında kutâhâleri sebebiyle muâhaze olundukları adâvet-i asliyyeleri Lâz sûse-i pârkûne dâirelerinde hemişe muhtelî tutub cümlesinin derûn-i dalâlet-ı meşhûrunda adâvet-ı dînî ve dünyevî menvî idi. Bir vakte deyin ki asker-i sultânî sefer-i Karaman'dan rikâb-ı hümayına avdet ve cümle-ı nâs husûsan leğçeriyân-ı Las kunda mukânilarına ne'lûte ruhsât ve fermân buyurdi. Ol gürûh-ı mekrûh dâli seferden avdetlerinde muâhaze-i sâbıkâ-î sultânîyi muâzâfakat yüzünden ba'zî hâşîye sîbâkiyle mu'tâk-î dalâlet-ı mülkleri olan Lasoğlu'na tepekkî ve akaz-ı fitne ve fesâd ile tevkûl-ı musfûr; muâhazâ-î harâc-gözârî ve ferâñ-ı berdariden peşimâr ve muâstetel ve işyâr ve tuğyânâ ñezim ve bâzîni ettürüb bir vacihle akaz-ı fitne-ı azîme bû'fs okhâr ki bilâñ-ı İslâmîyyeyi nehb ve gürelden ve düñâ duñâ tafarruz ve nâzr ve kasârete cesâret eylediler.

*Bevâ*

Asmân kîme-i dîrine-î çâñ-ı vefâ

Der-derûn dâñt be-devâr-î tu birûn âverd

Vakti ki Las-ı pür-vevâsân sîrâbî tevdâ ve işyâr mu'îte-ı zamânî münâri-î sultânîde sâbet-erimân-ı zuhûr oldu. Ak'l-ı fevî yarını bu sâvâr-ı mehbûz-kâr ile Lâz Şâhnâ me'mûlîk-î muâstîfânesi sîrâ'at ile gazâyâ göndermeyi müendeb-ı gördiler. Mebûdâ ki mülûk-î kâñâr emr-î muhâlefetde muvâfakat ve muâselefet eyloyeler. Çünkü asker-ı İslâm'ın tevcehîhu gazâyâ mukânatı ve Lasoğlu ol mâ'iyyende mukadedde olup hazzârîni mülûk-î sâñib-î f'ubâr-ı kuffârdan istinâdîl ve istînsâr ve bekâyâ-ı kayserî-ı nâñn ve âzâm-ı hâkkâm olup hem-ıvâr, olan Busma meclûketinin kralıyle husûs-ı mezbûrede bâb-ı guñ ve şîmîd ve muşahâde-î mu'fîdî güşâle ve meded ve istîlnet için peygâm ve olğî ferîstâde eyledi. Kral-ı bed-çâ'âl dâñî musfûr; kabâl-ı slîmâsiyle âdeinini nevdîzîş ve musfûrî ol sultân-ı zî-şânâ sâbıkân kârâc-gözârîğı nâmında envâr-ı tevhîhât-ı serzenişden sonra imâdd ve istîlnâlet-ı bîşyar de bu îcâ'nâyı tasrîñ eyledi ki meyân-ı mülûk ve kayserî-î Mülleri Mesûri'de bu tevellûl ve sîğûr ve fîrû-ı temî-î kabîñî için mukâdeşnâ Müslemânlardan rikâb eyledik ve bî-ımlâhazâ-î namûs-ı k'ş ve âyîni-î sevdâde gerdâñ-ı mu'tâbe'atî sîlsîfe-î akd-î zimmet-î Muhammedyâne niçün teslim eyledik. İğâr anların du'â için leğker ve sîpâlâ ibtîyâc olur ise cümle mülûk-î Mesûriye ferâñçilerinin inîlîkîyle rûñî musâfîca asker-ı bîşyâr ile imâdd etmek emr-ı mukorredir. Çünkü Boman Kralıyle Lasoğlu beyinde bu ahâ ve misâk istîhâkâm hâñîñ cümle-î harâc-gözârda sultânın îğvâ ve istîlâne şîrû ve bu sîlsile meyân-

mülûk-ı kâfirân kabûle ittiyâr-ı tarî ve bu rây-ı bâhîrî emle-i haka-kışân ile dermeyân ve pâdisâh-ı İslâm ile ulûâr-ı adâvet ve nûâk-ı mülûk ve yak-einet-i mehûrele ve şîkâk oklâk Çarûl-ı harûc-gâzâlrından birin Yarûdî ve Nîgûdî ve şîr vilâyâtın valisi Susmerus ni ki müddet-i medîl ile ol pâdisâh-ı şâyîyûr. mehbû'ât ve müvâfâtında olub kâduyî zümre-i muhlisîndek add ider idi Lâkin mülûk-ı Nâsîranat husûs-ı mehbûde ittilikinde sonra tel-katîr mülkat vâhidettin<sup>61</sup> mazmûn-ı dahîlet-meşhûriyle hareket ve müâşebel-i a'li ve fîrat-ı erbilîle muktezâmetle sâie mügrkîn-i lâ'în ile nâre ve ferâde müşâreket eyledî. Bîr dahî Arnavûtkîn vâkî İskenderîyye hâkîmî idi ki müddet-i medîleler beru muktezâ-ı harûc-ı sultânî idi. Lâkin kurb-ı civâr ve vâstâ-ı kış ve tehbâr ile Bosna kralyle tarîk-ı sultânî ve kâru-sâyebâğı dahî elub nâmâ havf-ı zevâl-ı emlesetüen nûşî sultân-ı' mütâhîdî. İle sûret-i zâhîrde enkyâde sâ'î kî Lâkin müâzâr-ı fîrat ve mülûk-ı zâ'î ile zâlellâhu subhânehu ve teâlâ ve mâ lekâllâzîne ânenâ kâlu ânenâ ve izî hâlev ilâ şeytânibîn kâfü mîrâ mekîm icnenâ nahru mu'stehbân<sup>62</sup> mazmûn-ı sadakât meşhûriene mukrûn hâlet-i itilîk-ı mügrkînde Susmerus-ı lâ'în hem kışleryle muvâfâkâtî fîrâ ve sûretle ol şehîrde-â gureb-şîr ile tarîk-ı yak sâhen zahâr ve cem'îyyete kâfir ve âde-ı asâdında beşve-ı islâm ile Lala Şahîr. tevescûlünde sûret-i müâşîsında rikâb-ı hânâyân nû mâ'â sarîat ve adâre-ı saf ve zâmîr-ı bî vâhîd-ı sultânîde kâduyî sûret-i muvâfâkât ve tel-cumûn-ı leşker-i 'islâm' itilâk ve vilâyet-ı Bosna'yı ahz-ı itilâkî sûretinde pâ nûfî ve sâdeh-ı İslâm olmağa ukdam ve ihtimâm eyleyub gâdîsâ-ı fîrat penâhî meşhûrân tarî-ı itilâkî hareket mukbul ve tehbâr-ı tedâric-ı azâl-ı kâfirân zâhîren muvâcib ve mâkul gântub âzâb unâ Lala Şahîr ve leşker-i İslâm'a mukaddîmesi asker ta'yîn buyurdular. Anâle lâh-ı İsmâ'îl olân Lâs-ı pür-vesvâs ve ol iblis-ı pür mekr ve telbis zâ'î habâset şîrî muktezâsında kalâm-ı Hazretî Âlî ekremullâhu vesbehu ve râdîyâllâhu teâlâ emhû) hareketleri mazmûn-ı sadakât meşhûrî öze kî buyurmuşlar

*Şîrî, Arâvî*

Emmâ lakîde fâu mukestî tenehîhuden

Fihîr ve şî'akan lî'd-dîni v'eurû

Fekal bâ yûnû' lekân yuvâfîk le'y'atâ'ân

Ve mâknûnî lî'le-dâ-î iz mekerû.

Ol lâ'în-ı bu-dîn mehbûh-ı fîtinâd-ı sultânî ve mügâvîr-ı emniyyet-ı beşve-ı Mâslimânî öze-ı pînhânî ile hareket ve ulûâr-ı mu'abbel-i kûzûbe ile asâk-ı İslâm'ı Bosna vilâyetine delâlet ve nehbî ve gâretle cesâret idürüb ol emrinde vâfî yerleru mâl-ı gânzîymûden serv-ı ziyâde cevâri ve şîlâk estîr ve sevdâlarından bir zikâretini gîrîfâr-ı bend-ı zevcîr eylediler. Çünkî gâzâ-ı 'islâm ol zevk ve gârim ile şîrî-kâm olânlar. Duşman-ı' emenî kâr ve müâşîkân-ı gâdîrdân gâhî bulentub Lala Şahîr bin kadar merd-ı meydan ile bu mahalde terbe bulurmuşla askeri tâhîz. dahî herkes zevk-ı gânzîyî ile mukayyed ikon Bosna Kral İskenderîyye hâkîmî ile

<sup>61</sup> kâfir tek mekâfir

<sup>62</sup> İnsanlara karşıladıkları zaman, "imânik" dâlele, elbâşlarıyla başbaşa kaldıklarında "ne şîplemiz şîrî le'yî, mürlü şîkâk-ı şîrî şîrî" dâlele. Kâr'ân-ı Kerîm, Bîcâr, 14

mutazahı-ı şâhîkaya binden, mütessâd-ı fursat ve gazâta o güne vakt-i gâfilâne elîde-rûz-ı murûkubet olma-arıyla tırsan gamînet bîl'ün oç bir kedar mer'î-i mukerremel pîr-ı rûh ile mekr-ı hile-i rûbâ bâine birle xubîr ve 'Lâ'n Şâhîn'in üzerine hücum edip asker perakende buluncuğu kimese indâda yetişmeyüb ol garûb-ı kalîlî'-'aded ile cenge mübâşeret ve b-ezâmîlâsî leâlâ uzze ve celle gazâz pâyıldır olınodâlar. Ve askerîni unvâlıd ve muhâricî dah; ekseriya su'bet uzze olub meyân-ı ma'rakunin mâtâllî-i cenge dah; gâyet ile teng olmağkî gazâdan kat'r vîl'm şerof-yâb-ı rûbâ-ı şehâdet ve Lâ'n Şâhîn teş ve teah ol mehlukuden taşınış sîr'âl ve yîrînî bir gâziden amak heç bir mîkânî kimese bezar zahînet ile selâmet bulub zahîr-ı çeşn-ı zamân-ı mu'delâr ve keşd-i a'âd-ıy mekkâ müvâzîdân-ı kâr-zîlâ kâr eyledi.

Hay!

Çaşm-ı zahîr-ı muvâzîdân bersûde

Rûzgâr-ı intikâm huvîş keşide

Çünkü ol sultân-ı mukâhidîn ni esrâde ferûğ-ı bîl ile nevâhî-i Bursa'dan Yenicema selâsında bir müddet evkât-ı ferhâde sa'at: umûm-ı arz-ı bahâ-yı müt'e'addide ve mîlâzketâb-ı mütessâfideye sarf etmede işh. Zira Kostantiniye valisi nikdem-î kayâser-ı memânk-ı Rûn ve uluvv-ı câh de meyân-ı mülk-ı keffârca tekaddüm ile mevâcûn idi. Mâbeynlerinkle çiriks-i mülâyemet ve irâbât vâkî' olub meâtürün oç aded dâhter : meli-peykerini def'utan birini bî'n-ımafs kenûlere ve ikisini dahi iki ferzend-i sarâlet-menâdine münûkhe ve birkaç gün da'vet-i pür sîrâta meşgûl olub umûr-ı dünyeye bir müddet te'hîr olmağ idî. Ma's hâzâ eyyân-ı meclûsude Yûlûm-ı Bâyezîd'in oç aded ferzend-i dâb'ân dahi müt'e'akbet vâcûle zamanî ve sîrâ-ı neşîl de bast-ı bisât-ı inbiâst buyurub birkaç gün mek-ı zamân-ı gaddârdan ve nâ'mâ-yy: tegâdrle bulubub müktezâ-yı tabî'at-ı beşerî ile iliyâ-ı ferzât-ı hîsî ve usûb-ı müt'âşâyât-ı nefsi ile sarf-ı evkât buyurdular. Gâlibü gayret-: İlhîl gâşd-ı çeşn-ı ibret ve âgâhî için iki dârlü müsdülele ve itmölin müt'edâtiyke ki Hazretî 20'î Celâz'in birkaç günde te'yîdine muvâz olmağdu. Mâhîm-ı illeu-i gayb ol sultân-ı zî-şâm ol mekkâmiden zevâcîr-î âfîr ve ibtîlâ-yı mehâfât ile tenbîh ve t'îlâz eyledi. Evvelâ ol iki emîrden biri budur ki İstanbul hâkimi olan aduvv-ı din-î Nebavî de emr-ı dünyevî için torh-ı itûbât-ı dâsî ve biri dahi hâkîm-ı hürmetyûran müddet-i medîd ile ferzâhîl-ı cismânî ve volû' : ferzât ve temerîn-ı beşerî sebebiyle masâleh-ı mîllet-ı Müslimânîden gâfî. Lâ emm hâkîf-ı gaybî külellâhu tabûrke ve teâlâ uzze ve celle "ve mâ asâbeküm min musâherin fe-bî'mî kesepel eydüküm ve ya'fü an kesîr ve mâ emm. bi-mu'cizine fî'berî ve mâ leküm min dâucîlâhî min velîyyin velâ nasîr"<sup>66</sup> muzmân-ı pür nezîrîni güç-ı bîç-ı sultânîyeye ta'zîr ve teşhî için ilâz eyledi. Arma ol peditâh-ı dîn penâh çöncî m'le'yyedün min indillâh ve muhlis-ı havîss-ı evliyâ-ı âgâh idi. Albâ ve rivâyât-ı muvâbiğ ve hikâyât-ı müşevvîğ ve vusûl bulduğı gibi ol çehet-âh-ı âgâh mekkâm-ı

<sup>66</sup> Başınıza gelen her hangi bir musibet ellerinizle işlemlerinizden ötürdür. O, yarı da çözümler affolur. Yaptığınızda O'nu dîn zâncınızınız. Allah'ın başka bir dostunu da yârdınız da yârdur. Kur'an-ı Kerim, Şûrâ, 30-31.

özle ve istigfârı penâh ve müteveccih-i umûmî dâim ve tahlî-i müjallâhla meâmî olub  
re'î-yî hümayûnı zehî-i sâde-i ehli-i İslâmî ve tahrîb-i cedihari'l-emr ebede-i usmân  
özre karamâde ve vüzerâ-yı öli-i imkân ve üneler-yi kibâr ve etrâ' ve cümleden  
cânâmî-i şâkir ü muset atesiz ile def'i medâ-i küffâm revazih için Yunuslu  
suhâsında mütemî' ve amâde olub evvelâ Şebzâde Yekânî Döveçî'deki kuzulü  
zakar ile bu gazâyı ekbârâe buluncuk üzere me'mûr ve da'vetine ferîdâ-i edâs  
mutâ'î şerâf-yahte-i suklar ve hâdâtu destür-i mu'âhid üzere mülk ve hükâm-ı küfr  
ve talâm atesânâ'î mücâhizâ ve mütekerri mu'munînde mevalâe buluncukları için  
tebîğ-ı akkâr ile t'âm olub mülk-ı izâm-ı küllîni ki sâbikan silâ-i itâat ve  
fermân-dâî ve seferler vâki' olduça hem-râhî ve hizmet-kârî edeler idi. Cümlesine  
âdemler gönzerilub cümleden biri Nigbolu hükâmî olan Süzânus Gâbi taleb ve  
İslâm ve âfâkî tecrübe oluncuk için bu gazâyı da'vet oluncukda mesfâr ihâr-ı  
muhârefet ve caddâ-i inkayâddan birân hareket ve varan sâyye mef cevâb ile  
me'ânet eyleyüb bu süre me'âti zamânı seltörîye gâyet ile bitâf-ı âdet görüñü.  
Zun mezkûrın hakikîni ol şelâvâc-ı merhamet-yî'ârın etâf-ı sâbâkî ed'î'e müzâ'ñl  
olmağla köfrân-ı v'âmet bir vechle me'mûl degit idi. Amânâ mükerreri ükâlâ ve  
musellat-ı urefâñî ki ekaziyu edâ-yı zamân müsâli zemân-ı ni-veñî ve kem fırsat  
dururdu. Bir fırka ki asle celâlede edüvâ-i millet ü dindir ahdından hakikîni düşü  
me'mûl ve ünemî-i medâ ve lânet-î küleñîhâ tebâreke ve teñlî' ve mü küme teñtan  
mîâ evliyâe yensuruzebun nîr. düñillâhî ve arzu yud'illâhî femâ lehu min  
şelûl<sup>50</sup> ke'âra-ı hâkemetâizem medlûlâñ.

Felâ cerem, ol sultân-ı muhakkîk tahkîkâ müzâfik ve muvâfik ve  
uzuv-yâñî dî-röyân ve mühlisân-ı sâdik için muvâdâne ol âşyân-ı bî ser-anzâm  
mâsâñm fikir ve idkâmâe itirâm ve âkesâe dîlüm-ü İslâmîni buyr-â-ñmâ için  
Vezîr Ali Paşâ'yı otuz bu merd-i dilir ile talâ-yı usâkur-ı musret-meâñir ta'yin ve  
Gâibolı'dan Rümeli'ne ubür ve mevkib-î kevâñb-î menâkib-ı sultânî dâñ  
müteâkben gelinceye degin Süzânus'un menâkeli tahrîb ve mînikâe olan küñ  
ve hukâ'mâe felâ ve teñhîr için tembâ buyurub muşân-ı ileyñ dâñ müsâli bâd-ı  
sur'at ile itudâ dârü's-saltanat Edirne'ye ve ale'l-fevr hü'sâñk makaddemâ ve  
â'dâya teñs-ı vukûdun muvâdâne dîlîñ-ı rûz-ı celâdet ve menâkâet gürî ve  
muhârizân-ı meâk-dîñiden hus bin âdet merd-î mükemmel ve güzâde me'âñy olî ve  
rüyâe nusret-âyâe İslâm ile Tîndülüş oğlu Bahşi Beg'i revâne ve Evâ-yı nusret ü  
zicârî me'yânîñ-ı. dî'â-yı ehlullâh ile me'yân-ı muvâñmâñ-ı ü-sebîlülâñe ercâñte  
eyleyüb Süzânus'un teşhîr-ı menâkâetü için gönzerub edülâ Pîrevâdi Kal'ası  
teñhîr tembih eyleñi. Anlar dâñi acîñ-ı berk-ı hâñd ve savâñk-ı âsmânî dîli  
zulmânî küffârdan öñk bu çet-ı dayeñrdü hisârın etâfında inun keşide ve  
müteâkben gurâñ güññ gurâñ-ı muvâñmâñ inçâde resîde olub heñâñ ol sevîc-  
şâñda ki: apâñi ve leşker ile iluyân bulmuş alî. Cevârîñ-ı hisâr-ı tuncânın ihârâ ve  
dîñirâñdın Hüseyî'nün bir gâñ ale'l-fevr çet-ı revân-ı tevârâk resmînde destiyürîñ  
teñhîr-ı sâñ ve re'y-ı muvâñk ile kemend-ı tevrîk-ı Bîñî ve râññ-ıyyet-ı Cenb-ı  
Risûlet Penâñî teñlîñlîñe teñâ aleyhî ve âlîhî ve snbñhâ ve sellânâñden olukâ-

<sup>50</sup> Olanın, Allah'ın hepsi kendinden yarım akıllık oldukları da yoktur. Allah'ın sıptıdır; kimcâñ  
çikre yolu olmaz. Kur'ân-ı Kerîm Şûrâ: 46.

İslâmîdâd ile bâlâ-yı kâğıra-yı kal'aya suda ve gıvâtden burçak kimesneyi dâhî der-  
ekâh yâkârıya çıkarub bir ney'le ki çâğır-ı ardîre ve gûş-ı felek asfe onlarıñ rişer ve  
herîmîşîni ne görmîş ve ne işîmîşdir. Hâsîh muhâfîzân-ı kal'â bâb-ı gâfletle iken  
câzâleser: Ezğârları keşîb kal'ayı tûmûbîle emvâl ve esyâh ve esâl ve nisvânını  
eyvâz-ı tasarrûs sîkâl ve ne'îs-sübûh ol farsut ve nusretin müjdesânı Ali Paşa'ya irsâl  
eyleyub hâ'deñi Susmaras'ın kal'â sâresi fethine müteveccih oldıñ. Mâğîrûn-  
ileyñ dâhî bedrakâ-yı feth-ı kurûb ve ruh-nûmânî-yi nasr-ı gâsh ile kal'â-yı mezkûreye  
âçın ve mahfûza içün mü'lemmed kimesneleri ta'yîne câzâm okıñ. Ve anlarıñ şevket-ı  
tamâm ve behcet-i bî-mîfâsâm ile hareket ve Târîhu Kal'â-yı fethine azîmet ve  
müddet-i kalîle de au dâhu tevûbî ve levâhıkâ birle kâilî-yi ta'yîdârıñ hayre-yi teşkîre  
keşîde eyleyub ol esnâda Şarhu Kal'ası muştâhızları havfîrûndan nâsî müfîz-ı  
kal'ayı Ali Paşa'ya karşı irsâl ve taleb-i emân-ı istisâî ve kabûl-ı okâ-î zîmmet ile  
istîmân eylediler. Çünki tevâzül-ı ta'yîdâr-ı Sübhânî berde teşker-ı İslâmîta anvâlî  
gün be gün nîzâm buldı. Ve mahfûbe-yi tutuk-ı izzet, feth ve fîrîzî bîrkay gün dîde-  
mânâhîdînden mülevvârî olduña tekîr teşh-ı nîşon Lere edîye-nümü oldı.

*Bevâ*

Çend rûz eyleşe de ay-ı bilâfe cereyân  
Yine necre-yi kadîm-ı bulur üb-ı ihşân

*Ehrâî*

Zâhîren kür-ı tu vîrân ne kumel  
Teşk hür-ı nîfâz-ı gülîstan mü kemel  
Ağûdîr ol sînen hürîye mînerel-î hezûr  
Bîr dîl-î gâl gâbî güldürmen dilerse rûzgâr

Memûn ol esnâda mübeşşârân-ı devlet ve ikbâl arîden gâzîmîñ Celibeli'den  
şevket ve icfâl ile Rûmîlî'ne ubudânın haber-ı meserret, esert ile vâsîl ve beğîrâ-  
tûkub-ı tûrîhât ve talîshuk-ı ta'yîdât ile tamûmî-yi meimûlîk-ı İslâmîyye'ye sâdur-  
tân hâsîl olub Ali Paşa ol vilâyâtta feth olarar kîlî ve bukâta câzâleser zaht ve  
ketere-yi kal'â ve hîcra muhâfîzân ve sâbitân nasb ve ta'yîn ve ol meimûlîkleri  
şarhu-yı sîdâdan emîn ve Edîme'ye degîn istikhbâ-yi rûkûb-ı kâm-yâza mübâkeler ve  
müceddeden dîde-î devletîni mînzâle-yi mânat-ı kîmâyûn ile muştâh-ı emvâr-ı  
meserret eyleyub izz-ı hisâl-ı cevîl ve arz-ı mîfîl-î hîdenâdder sâra sunîf ve  
lahîsînat ve emvâr-ı teşrîfüt ve in'âmât ile ser-erîz ve her vacîhle nâle-î kîrîm ve lîzâ  
olub teşrur şâret-î anıyye-yi sâllîlâ bulı Nâghâle ve Tavusla şehîrîkânın fethine  
müteveccih ve tevîk-î Rabbânî ve istîzâm-ı devlet-î sultânî ile güvde her buk' ve  
keşerret fethine muvaffâk oldı.

*Rûbeâ*

Tavus-ı murâd çün be-covelân bînî  
Der cîlve-yi beht ekî heyân bînî  
Her dem be murâd dî-ı beyşîbî kâmî  
Çün ümed ikbâl zî devîrân hâmî

**Onyedinci Hikâyet**

*Suhamin'ın tetkârî-i bağı ve tığvîndan peyâmî ve Ab Paşa'ın tevessül ile taleb-i aşk ve aşkî ve ikinci defa da husûdâm-ı vâkıfına keşfîyat-ı evvelinde ve Ab Paşa'nın ol bâkîleşîpe tedarrükü ve meşhûrın jah-ı emmâlikta mukârimetîyle avr-ı Fuzûlî'ye mezbûr olıngın beşîri iclâl*

Ebü'dî

Sümmetâllâhî kâd fâlet umû kabîl  
Eğ uzul teate lî, ebed in hâd.  
Ger tekâzû-yı lutfî-ı subhân  
Ehâst yok meş'û câh-ı sulhânî  
Efer kerâ ber tarîh; râyet-ı talit  
Ber küşt her tîrîr-ı tîht-ı râit  
Her kerâ ol be lûf-ı be-nevâzîd  
Dest-ı kahr kesep nîlâreâ  
Nur-ı mîlûceş gû her tevâfedet fâş  
Kâ eihânceş lîmîmî dîgmen bîş  
Çûn şevâd bâhr-ı lâlî-ı e-nevâc  
Kâte râ er-hûdâh hîhsul tûc  
Der sâdef katre şîrî beht-ı umîm  
Ey meâ ve mevr kerde det eafim  
Hâst der-yâ-şî eûd; o pür der  
Leyk şevâş-bîd meşakkat pîr  
Meve der-yâ-yı lutf-ı âmîst  
Meve meve hâl-ı raht-ı mâ kîrîs  
Ez çâ bîd ve zîr dîcet meve  
Tâ kî peşîî hesâhâl-î şîred meve  
Meve-i der-yâ gû hest pîs tu bîkend  
Tâ ne kerîî be nîf eleş hîrsend  
Eem ne hîşî peş pîstîş hâîf  
Kî nemâyet be hâl-ı hod vâkîf  
Mevn-ı bân-ı kerem vâcî hesîhsul  
Zân pey şev-ı hîlîndîş peştîset  
Şukân mâ ne gû bâhr-ı geştî mîrîd  
Devlet ân meve hâ kî yârî kerîd  
Meve-i der-yâ hûş bîd ez bâd  
Kî rey et ber selîne hîl-ı murâc  
Devlet tîz berî gû tîfân esl  
Meve behter kî hîfîl-ı hîzâm est  
Devlet tîz reate hîz bîd  
Devlet ân be kî if tî hîz bîd

Edvâr-ı fâkîk-î ikbâl ve medâr-ı kevkeb-î câh ve selâfîden her bir devir ve meddeşde bî'zî şâhsân Egerçî ahîr-ı devlet-ı mes'ûd-; lâîlî'n evv-ı kuro-ı mes'ûdâ



suûdda terakkî ve zirve-i felâh-ı ezze şerâifin perdes-i fîrâhî ve furûs-ı behr-i zî emcârînen-ı buhtın mü-dûmuce müterakkî gösterir. Anıca her bir devvâr-ı anda seyyare-i safîrî hadîd-î müdîrât öze zâhir mücûr ve harâkât-ı asâmânide mükkâl ve caccâd-ı mîrâhî her hâlet-i inhâlât ile cümle-ı âfâkda süret-mucâz-ı zühûr eder. Mesela marj-ı zerrin bâl hürsîd-î her çand ki rûz-ı metru âşyân-ı dâma-ı irtîfâda cevvalengir ve seyyarâr amune dîkâ-ı arz üzere her schli-ı şâm her bir zerrîye gızcâî vardır. Belki o kâr-ı lâh-ı bu sââdet ki şikâ-ı âstucâr-ı emsâlede pervâr eder. Der-âsah her u bâlî her kalbe u husûdan düşürür. Elbette her bir marjâh-ı şalbi sâ güyet pazîr o'la bilhassa her masbûz zâhir ve her kalbe ve dâh tengi ki nihâyet bulâ cîbette şifule-gî-i inbîsâ bâhu olur.

*Şîrî-i Arabî*

Elvânu beccârîfîd-âhîri enre lîhu  
Hadden izâ teev-mutehe inkosiren  
Veşrahî lîhu sadren fela ezâh  
Tûbu belâyâtî velâ batârin.

**Et-kıssat:** Bu kelâm-ı hikmet-emcârîdan müvâdî oldur ki çünki o' sultân-ı güzîlîn ceryân-ı âlevâlineken sonra muktezâ-ı tâb'î rahm-ı âkzâs-ı Öze sâ-î şer-âstür-î arîsî akîbâde kesîr-ı asâkir ile şikâo-hâlîre ezen Der-âkah râf-î İvâ-yı şudmâhî ve hast-ı cecâh-ı leth ve emîni ile teâmîr ol şahbâz-ı peş-şükârın gur-vehbâli vâni râyât-ı İskân-ı nusret-meâfir vilâyet-î Rûneh-ne sâye-umûd-ı vîlâyet ve s'âm-ı der-jâvâr ve teneç-ı sâhîlet-güsterî güzâ ve cîlâd içm husûd-ı vilâyetle nehâz buyarâr. Vezîr Ali Paşa sâ âdet ve ikbâl ile müstâid ve mesûr ve teşerîf öyâr-ı Susunusuz üzerene emîrîle memûr oltaub tevîk-ı avn-ı ilâhî ve yûrri-ı teveccüh-î pûdâhîi taht-ı muşîrin-ilehî ile esâkî-ı zâfer-meâfir gün-be-gün ol havâlele sâhîlet-î İmûh-ı ceddide rû-nâmî-ı zühûr olâr. Ve dest-ı gıyb çelâz-ı nusret ve şahîyârîden pûde-ı tavârîyî dem-be-dem gıvâde ve mesûrînin mîlk-ı vesîm sîk-ı mekkûvî gâhî teng ve ber-âhûd eyleyub zevd-î mîlk ve mülûm, zahîr-ı dâ-dûz-ı ihbârî ile sîger-î emcârîmı lahî eylevîler. Çünki varûd-ı şehriyârîden makaddem Ali Paşa Şuuru Kâfâsuz mahîsîmı emîşâr. Fil-levr yuz tekrîl-î cûre mârâcîfât ve nâdan ârân-ı ile dâle fedâ eyleyub emvâl ve esbâb-ı mutekâsîr-ı ile benîm olub kâfâ-ı mezâureve sîpâh-ı İslâm ile istihkâm verüb ol yorden Turnova Kâfâsuz teveccüh ve anm dâhî dest-ı tevîk ile ebvâb-ı teşîrîm gıvâd ve mesâlih-î kâfâya müvâdî Öze nûzâm verub tevâbî ve kurâ ve mevâcîm-ı muvâhemet-î küllîrân âhî eylevîler. Bu esnâda mübessîr-ı te'yîd-î lîdhî ve mevlâyân-ı pâye-ı arîr-ı çehî ve mütetâkben mevâkîb-ı kevâkîb mevâkîbîn habere-ı vuslûsî gâvtevîler. Şehbâz-ı hügend-pervâz azâyûm-ı sultânî ki herîsâe mûşrâkâm, sâyd-ı gıvâye-ı hayâtına müterâssed kî. Yânkak ve Tavuslu sâhrâsına zâh-ı felâk ilgâim amına sâye-emîd-ı şevket ve ihtîşân olub ihtîrâm ve iclîhâd şûn esbâb-ı vâzâh-î olub köhr ve erbâb-ı mîlk ve ulûd-ı âzâda eylevüb Susunusuz Nehr-ı Tuna sâhîlînde Nigbolu Kâfâsuz İlahussâ ve istihkâmına ilimâden herîz Ali Paşa ve kalâ ve bucâsâra ikkâm üzere olan asâkîre şerturî eylemedîği hubus sêm'-î hümâyûn-ı ilkâ olundukda heyecân-ı bulînâ-ı gâhâ-ı kâtrâmure-ı sultânî ve terrevâle-î derây-ı

keşer-i Müstamîn'den her saafâde bir tufan arzân ve suful-i asâkir-i zafer-kudr  
uzm-i hân-ıdâr küllürü hâl-i imbidârda sıyûl-i nihâl-muâıl kân-ıârî hâkle yeksân  
eyledi

*Hey!*

Zemîr haste peşî ez-İmân-ı sîr  
Ez-ün küh ra der-sep-afgerd şîr  
Meşer mevkib-i şâh hûl-İsmâîn  
Kı nâ-ıde hâr-edy-i had-yek zamân.

Suzmuş'un bu fâber-i hevî-engûz ve tahkik-i eser rûz: cusuâhîzîn  
stîmâ'ından iltihâs-ı dî ve sırişk-i lîdesi üb ve neç-misâl merzûde olub can-ı bî-tüb  
ve tevânî keşîr-ı müstâgîrîk gibi mütereddîd ve muzdârîb eldi.

*Edî aşerü*, ukâsîr mertâlık ve kâbîr bundan âkdem Ali Paşa kabza-i  
iktidârından çıx ve kaza eyledi. Şimdi ol saltân-ı azîm-üşşerî bîzafı netîs-i nefîs-i  
İsmâiyûrî de lîb-eîz-i gadîb ve muâheze kasdyrle bu diyâre azîmel eyledi. Bu bir  
kâf' her şerîf usûdvâr olsa dâir sadümât-ı kalûr-ı sultânîye takal gelucevceyüb pây-  
dâr olamaz. Ve fursat-ı kalîde ukâsîr inâkâm eyler mâil ve can ve azâmîrîn bir  
vesîlele hâşîr inâkâm olınaz deyü tefekkür eyleyüb çünkü ol şerîfyâr-ı merhûmet-  
şîvân hân-ı bîrk ve bahşeyârî mesthûk'î-mesel olmuş olmadığı cümlenin  
me'âmür. Arz bînder, mesfûr Susucuma bezâr istîğlûr ve istîzâr ve tevhîd-ı  
hidemât ve tekvîl-ü' obîkhyâ'ât ve tazarrü' ve zârî ve tevehhül-ü' hâk-ı sîrî birle tekrâr  
Ali Paşa'ı vesîle-i istîhâs ve vasîlâ'ı bende gî ve ilâs et'elâ

*Şîr-i Arabî*

Ve lev bî recâ'î-âlv; mâ 'uşe salâten  
Ve lev bî recâ'î-İmî; leimâ etelrecâ'î

Mâşârîn-ıleyh datı meafûrâ bâdî-i râh-ı savûb ve tevlîk-i tarîk-ı necûd ve  
hesne-meâb elub dergâh-ı cihur-penâha gûnûrî. Ve lûn ve mâl ve rızın trâhîrud  
eyledi. Mesfûr dâhî kâstîr oluğu mertebe hazâyâ ve teberrûcât-ı lâykûn ve tubâf ve  
monâkât-ı râyka ile harâc ve eîzye-i çerd-sûle ve hazâyîn ve emvâl dolûlet-ı  
devlet-ı sultânî ve reh-nîlât-ı merhûmet: hâşer-ı mülk-ı Şâleymanî birle  
mu'âsker-ı İsmâiyûrî vasîl bulub lîç-ı zelmâ-ı İtîzârî şîngîr-ı ebâd-ıâsî lûn dâhîn ve  
dustân-ı kafen-vârîn daz-gardîr, eyleyüb sar-gerden-keşîğî, hâk-ı râh-ı pöşşâ'î-  
ülûn-penâhn pâ-anâ' edüb cedî kî

*İey!*

Ezdem illâ tû zi cenâ benefşe-sîfâr kuzûn  
Ez-âûs-ı pây-ı tu hâd-tayem çâ sebze ser

Ve el-hâk el hâ'î pîr-ebvâl ve hayl ve muâheze-ı kabâyîl-ı a'mâlde kî  
vucûd-ı habâset-âlmîrân cenûb-ı Umman şevket ve celâl-i subhînde icte'elâğî ve  
gallîde ve sa'vîr ve heybet-ı meclîs-ı İsmâiyûrî ve şermendegî- gîlûn-ı gûna-  
gûlûn cûnîşî deryâdûn âbâv-ı bî-pehnâ gûb terzîde olub a'mâl-ı nâ-savûb ve  
kuzûb-ı bî-hîşândîn ol muâfîl-ı pur-şâhîta kendüyî mahşer-ı yevm-ı İsmâ'îde uzduşî

ve ezizubdu görü. İle amına sultân-ı mukâtefee-şîhî ol mübârin ve günekkârı sını  
 fûzarını zemîni-i dîrâziden dest-i merhûmet ile tef' ve alv ve dîsâr ile mazhar-  
 idlâl-i bî gicâr eyleyub neşâyih-i müşfikâne ve kelimât-ı dîl-ürbâne ile dîl-i pâr-  
 üvzüm mutanulic ve hâbr-ı pâr-hayf ve hürsulu dağdağ-e tabîat-ı pur-vevâsını  
 "bayân-nîs: men yenef'âdn-nîse"<sup>66</sup> mazzâmîni üzre teşkîl buyurub tekrâr destûr-  
 sâlık ve karâm-ı mal'ûd üzre eyâlet ve memleketini tevâk'î ulûd ile kendöve ezânî  
 ve teqrîhî-i hîstevâne ve inbâyî-i pâdişâhâne ile ser-efrâz-ı âl' ve edânî buyurub.

*Deyr*

Çü şer' hüsnü gited bi garî ez rîşt

Çü bâz âmetü mücerâ der-e nevîs:

Amına zelâyîr-ı gayret-şîhî serhûd-î İslâm' hüvâdî-i zahtûneden emîn  
 olmak üzre teşkeriyân-ı eld-ı imânı tavîl ettirmek için Sımsunusun  
 mütesarrüfâtından olan Sübbe Kalfaşını taleb eylesüde mesûr kuzârı nevâb-ı  
 sultânîde hân-ı telâkî ile kabûl etmeğin kalfa- merhûmetin insânî ve temellüklüğe  
 Alî Paşa me'mûr olub. Amına Sımsunus mu'nsker- sultânîden evdele me'zân ve  
 memleketine dâhil olduğu gün, Süstîre'ye varub kalfaya gâyet ile istikbâl verdi. Her  
 şerd Ali Paşa hâtemi göçendek ise varan kimesnelere evâb-ı ye's vâdî. Alî Paşa dahi  
 mesûrun nakz-ı ah'dîni istinâ' edince müceddîlümâ mezbûre vusîlâ-ı emân olmağın  
 cînib-i sultândan mukteb olub keyrîyet-i ahvâlini nevâb-ı kârm-yâba arz eylesülede  
 kulellâhu tebârake ve tehlâ' ile men nakuse ile fîrâ mâ yenkuse illâ nefsihi ve men  
 evfâ bînâ şhele aleyhullâhe teseyyühî cerar azîmen"<sup>67</sup> muktezâsında ol körn-ı  
 olmet olan kâfir-i bud-ahdın imâmî-i vilâyî ve küll' ve bukâ'ine hayt-ı teşhîre  
 gettirmek için İkenâr ve azâkruken bir cemâ'î-i müret-meâsîr ise tekrâr Alî Paşa  
 me'mûr olub. Müşâret-ileyh dahi fermâr-ı cihûn-mutâ üzre Şıraz ve Zihne  
 Kalfalarının fedhine niyet eyleyub mühâsara etmezden mukaddem mîfâhu-ı kalfayı  
 istikbâle gettirmeleriyle bilâ-tâb tevâbî ve sevâhikyle telh ve zabl ve hâdehu  
 Kosova Tekvürüne idlâl ve inkiyâda mübâderet etmek izne âdem gönderdikde ol  
 kâfir-i mütemerrid mübâlefet ve varan kuzârmeye ihânet etdikmekle vezîr-i müşâret-  
 ileyh dahi m.Obârîzân-ı rânu-âhdan Toğan Beg mümmik mecd-i meydanı çembûz-ı  
 şikâri gibi birkoş bir merd-i dîlîr ile algâr ve nehb ve gârete te'yîn eyledi. Mümâ-  
 ileyh dahi ehâlî-i memleketin hîr-ı gâfletinde malat-ı merhûreye reside ve peygâm  
 ve tarîde ile gendûm-ı biyâr ve İstîra-yı bî şünârî dest-i tetâvile keşide eyleyub ol  
 yerrn hâkiminin küstâhî ve bî-edebîlîği selehyle vüch olan cezasını tertîb evlediler.  
 Tekvür-ı mesûr me'yâ-yı memleketin ahvâlini perîşân ve vilâyâtını eser âbâdeniden  
 âlî ve hâllî görüb üsûr-ı aşâbunu tel ve kerdu kalâlarını Ceterhuzur Kalfaşını  
 mukâbelede teşkîl etmek üzre Alî Paşa'ya âdem gönderub müşâret-ileyh dahi sîret-  
 i zâkirde ricâsân kabûl ve zabl eyledi. Üsûr-ı geri vermedi. Bu vüzdün ol küfirin  
 derîni sahte atış-ı ne'âmet oldu. Ve hâdehu Alî Paşa Hurvatîyyeye mütewessûh ve  
 anı dahi bî-tovakkuf telh ve teşhîr ve hâdehu Nehr-ı Tuna sâbilüne muhâz ve Tura

<sup>66</sup> İstisnâden en hayâsün insânîden fîydâhî çîrâşîr

<sup>67</sup> .. Verdiği bu sözden dolayı, ancak kendî aleyhine okunmuş olur. İslâm'a verdiği sözü verne gücüne  
 Allah büyük o söz vermedikler. Kârm-ı İsmâ'îlî, Fevâid, 12.

Özerikle Susmanus'un vâkı' olan kalâ ve hâkâ'nın mütessesni kabzu-i tasarrufuna getirilip Susmanus'ı merhûs delâ Nîghole Kalustun istihkâmına r'ümâden ehl ve iyal ve eshûb ve envâliyle ana tahassus ve sedme-î kâhmanuna müvâhidâne nâşî ardu mutahassus oldu. Ali Paşa dahi ol teşker-i müteyyed ve asker-i pâr-iddet ve adâ ile dâire-i husân münend-î, fevâ-yı felek-i devvâr mahsûr eyleyüb ietihûd ve ihtimâr ile teşhîr-i ikâdim eyledi. Susmanus teşker-i zafer-şîr-î İstân'a takat gettirenseyün toshîr olengün tohûkâ erengün ve kâhâyile-ı c'âl ve şerhâyi-ı a'mâl nazî-i ahîde kerreten-bâ'le-nâze ve muhâlefet-i mev'ûd-ı sultânîye merreten-kâde-ülâ etdiği kısıtlılığa binden kalâ felâhından sonra bir dâletü tazavut ve teşerîh sîce münâ oltaoz. Lâkin yine hüsni-ı ahlâk-ı sultânîye i'timâden ki mütehallîküm bi-hukûkullâh ve katellâhu teâlâ "fe'fî vaselâkâ hutûl yu'tiyallâhu be-umûmî innellâhe olâ kullî şey'in kadîr"<sup>22</sup> emsâkından bi-tekellüfîne ehl ve iyalye kalâdan çakuk tekrim cerâyün-i ptoeylesini a'fî etâimek üze cûv-ı i'tizâr ve istiğfârî vezîr-i müşîrüm-ileyhâ dest ve pâyma tazavut ve teşuşş' ile sayide eyledi. Ve Ali Paşa dahi kalâ-yı muzbûreyi zabt ve meâsîr-i teşhiküm i'timâdan sonra masfîri evlâd ve iyalye Tavust'ân müşker-i hânâyûna getirilip keytûreyi ahvâlî zamîr-i münîr-ı sultânîye izhîr ve evvel-emîrde Susmanus'un hâkında istîfâ'ı sultân-ı sâhib-ı insânü vâsita idi. Tecror be delâ dahi destûr-ı sâbık Dâre hulk-ı kerim-i şerûiyâliyye i'timâden muzbûcua yine hân ve arzı nev ile ricâ eyledi. Çeçer Susmanus söbücan etlige bed-kâldîğardın nâşî kolîyet ile mîvâlan me'yûs olub dîle-i ümmüdvârî ve çeçer-ı hân-bâdî deryâ-yı eşki müdvâret ve tulân-ı hân-âb ve tuzelut ve uzûrâbdn küşî-i hânâb-âsâ bir fenâ ve hânâb ve dil-ı pur-hân ve em-ı mahzûmum kâuc-ı şâbenet ve hubub münzilesinde lûcc-ı bahr-i itâb yahud dargel-ı gîzer-ı seyîb-ı çeçer-ı âf-tâhla ma raz-ı tereddüt ve uzûrâbdn bir zamî müvâhaza eyleyüb dedi ki ya olâur ki müde gî-i meâsî kâfir ve lugyân ve erâs-ı emûs-ı bağy ve küfratın cûy-bâr-ı üğ-ı âbdâr ile tohîr vevâhdn sultân-ı anîm'ül-İstânâ lûyk-ı şîr-ı müşer-ı deryâ-sını levs-ı küdvâret vâcûkum umâret-ı bi-pâyân-ı şîrânda tahâret eylemek muktazi ola. Ve dî-i ümmüdvârî ve gûr-bîm ve uzûrâbdn bu mazmûm gîzâr eyledi ki

*İşeyt*

Sul bür be-İntihân gıvâlet hühem kerî

Tâ curm-i menâst hâş yâ münet-i lu

Şîr-ı zîrâb

İlâhî le-in c'â'let ve centâret hâfîstî

Fe a'fî rîce an zunbi acekî ve evsâs

Aynı şerhi ol pâdişâh-ı merhamet-pânah şîrâ-i müşâkîm üze hânâyû merhûmât ve müvâhânî birle me'vûr ve izhâr-ı melekât-ı sâbbihânî ile mecbûl ve mecbûr idi. Ol âsi-i gîvâhânın aynı tereddütü havâret-ı bî-karârî ve nusve-i hâşy-ı pîr-yu-ı su-güvâriyle ahvâl-ı pür-melâline şefkat ve hânec-gör-ı gîvâhâr hakkında merhamet-i arâm-ı Ferred-şâr müktezâşınca amel bujurub buyurdu. Zira Hadîs-i Nebevî (sallâLâhu te'âlâ aleyhî ve âlihî ve sabbihî ve sellam)den şerh'âne

<sup>22</sup>... Allahın emri gelince kadre bütün affâlin, güçli Allah muhakkak her şeyi kudâdi. Kur'ân-ı Kerîm, İncân, 109.

işkilmiştir ki 'uzâ esme manistegfere ve şa'ade il-yevmin sebâna merroten"<sup>71</sup>  
sadeka Rasûlullah ve sadeka Habîbullâh.

*Lî-mâellîhî Beyt*

Rz-Hüdâ mağfret taleb her dem gerçî âlûde dîmeni bo-ğlâdâ

Fâ be-batlâd levbe levbe-i tu heat maksûl der-harîm-i illâ.

Amenâil Tekrur ol şehâ-yân-ı vâfâ-vehîr Süsmânus'un cummîm zîr ve âhsâd  
ve lûlu ve ruz ve enî ve iyâliyle emân verdi Lâkin tannân-ı velâyetini zabî ve zâhîm  
bükkâm-; İslâm'a teslim ve her bir mahale taraf-ı devâreten bir em'ni lâ'yet ile  
tâddîm eyledi

### **Onsekizinci Hikâyet**

*Sultân Muvâz Câm'în Râmohî etrafında ekser müttâk-ı tevârif-ı küflâr ve  
âdife-i Freng-ı egrîr ile azîmet-; emâd ve kâr-zîr ve sarâdîd-ı müşfikî-i le'în  
üzereze işlâîl ile muhâr-ı tevîkî-i gerd-gür ve mâkîr-ı nurdâr-ı küflâra gâlebu ve  
istîkâ ve gâdâh-ı mekrîdî-ve inkîsâr ve firârenden sonra bir kâfir-ı gîrâfâmı elinden  
cân-ı kâş-gâvâr-ı şeret-ı şehâdet ile şîrîn-kîm ve kân-kâr vîduğâm heyvân eder.*

Kenâ il-hâkerî sâ Seyyidü-beşer (sallâllâhu te'âlâ aleyhî ve âlihî ve  
sahibihî ve sellem) 'îrnelmü ekâmü billâhî azze ve cecle be-kavîhî velâzî natîs :  
Mü'mînemîdîn bi-yedihî lev radet in c'azze ve ş-sebilillâhî fe ekâtu summe e'zze ve  
ektûlâ."<sup>72</sup> il-hâfîş

*Ruhâ'î li-mâellîhî*

Dânen eû şerîf aşk : tu zinde hûd

Cân küll-i tara heuîye cüyende hûd

Gör lig-î tu emâkîm esed rahîl-i dîl

V'ân rahet dem-be-dem hoş şîyerd hûd

Nûkle-dünân-; rumûz-î esâr-ı kelâm-ı Nebevî ve müşûbidân-; müşâhedet-i  
sûâî ve mâ'nevîye meşûr ve muhtefî degîkîr ki mûşker-ı heyvâkîl i unsurî eşbâha  
teveretülî : sipâh-ı urvâhîm motîb-ı a'ld gamîret-ı mârifet-i Rabbânî ve kemâlât-ı  
nefâsûnî tabîlîme mûşâsurdîr. Âlem-i mülk-; şehâdetile tavâcut ve temeddüm-i ehl-i  
şekâvet ve şâdetîem maksûd-ı oku ulûd : müşâiden bir cem'îyyet ve emânetin  
iltîyân ve imîzâmî tuzerme mübâyîndîr. Mücâm'-i ta'ot ve îbûdâde cûtek'm bu  
müdde'zîm sâkîmâ kâlellâhî şehâreke ve te'âlâ "ve mâ hâktûl-; emâc ve'l inze illâ li-  
ye'budûne"<sup>73</sup> emâm-; hakikat meşâîmü şâhed i vâzîh ve burhân-ı râcîlîdur. Ve illâ  
câzûn-ı tabîyyûden bir icmâ'îm te'âlâ ki âhette îhrâk ve înikâke âkîrân-peşîrdîr.  
Kaçan şâyeste-ı meşîyyet-i Hâkîm-i Hâbîrdîr. Ve bir sohbetin terkîb ve terfî-i ulfet  
ki cûcum-ı teferrük ve şerîl-i hicrânus unûtehi oîfâ. Nice sultân-ı mülk taqdîm sezâ-  
vâr : maslahat-ı hâkmetî oîdur.

<sup>71</sup> Bir kimsenin gönlüne yaranmış deş işlemler esas de tarîh olmuş olma

<sup>72</sup> Allah'a ve Muhammed'in nefsi kadret elinde olma yemin ederim ki Allah yolunda öksürükleriye kadar  
dünümü yisotuz tekrur ölmekle olmayı özlem.

<sup>73</sup> Çilesi ve muvâzâkînîk Bîna culluk elâdeten içm şurîmîgîndür. Kur'ân-ı Kerîm, Zâriyû, 56.

*Beş*

Kıvâm berârın kuruşl'ân-ı her sâdr  
Ki gerdâd vasl-râ elzân beret-i kâfir.

Çün erbûb-ı kâr-hâne / Ubûdiyye: ve benâliğide-i imtiyâz-ı mezâhî ve şehâdet ferâhındeği şerâf-ı ubûdiyyetin âkânetine atarât ve Hazretü Ulûhiyyetin revâbit-i tâ'âta meşrûtdür.

Feldi cürüm, herbir salâhet-ı menâ ki elbâ, ve evzâni-ı ihbâlatın mukâfâta ikdâm ve aksâm-ı ubûdiyyetin imâmîni: ilhâmında ihrom-ı cıvâdi. Yakın ki Hazretü İzzet ve Azet kelâmîni: Lâma harâm / şurûbiyetinde mesmûd-ı dîn ve devletde mî'at-ı ri'âzilele muştahak ve sazı-vâr ve bîr-gâh-ı pâdişâh-ı hâ-azâmetde teşâyül-ı kabûl-ı hızarat ile aksâ-yı mî'âze: hümmetin kâim-kâr olur.

*Beş*

Ademi ber-haseb-ı bîrmet-ı hüç efzâyet  
Her çi emüğe derân bended u çerdân çerdâ.

Lâkin efvâb-ı ubûdiyyât ve hademâtin teveccühât ve garâmân merâtübünde mülâkâfâlır-ı ekdârdır. Ve her bir mendeği ve hizmet-kârıye tazîr-ı şâhîr-ı sâhibi âdânda i'tibârâtdan bir cümle muşâyevâdır ki kalellâhu teâlâ "kâilü şey'ın indelâhu bî-mukdâr"<sup>27</sup> elbette bu ihbâlet ki cemî-i cevâdih ve erkân ile olunur, Sâdk-ı dil ve huld-ı kalbe mukrûn olur. Yoksa bu ubûdiyyet ki garâza mebrî olma cevâhib ve e'zâmın bî'zâsıyle veyahud ancak hâsînen ol dâhi bî'zâ evkât ve uhÿânda ola mee ubûdiyyet olur. Zira kavâhu teâlâ usze ve celle "ellezine yucâhibihine fi-sebîlillâhi bi-entâzihim ve entâsühim n'zurnu derecâten indellâhi ve ulâike hüno l-lâzır."<sup>28</sup> meddûli bu mî'âdeyi âli-devecâtin sâdkına gıvâhdır. "Ve kefi hîlâhi şehiden"<sup>29</sup> ve mahsûsân-ı dergâh-ı âlem-ı penûh ve manzûrâta bîr-gâh-ı külellâhu teâlâ "kâilü mukdellüh"ın zâmir-i mâ'nîinde mukarrer ve mübâhendir ki mukdâbed-ı fi-sebîlillâhidan ekâmel ve stârı bu ihbâlet mukrûn degildir. Ve kâr-ı bîr-ı "men kâne hîlâh"da bu bir hizmet beş ve nam gibi efzâl ve ehem: degildir. Zira mukdâbed-ı mâl-ı Hüdâ ve sâikân-ı mesâlek-ı Hüdâya merhale-ı evvelide mülâkâz-ı cân-ı fedâyi lazım ve hadîs-ı "el-mücedricân men câhede nefsehu"<sup>30</sup> bu muşâyâ hûki ve hâkimdir.

*Beş*

Fy dâli me-ol sâd ki sevde-yı vasl-ı dâst  
Ke-uvvel der-in muâmelle cân-râ ziyân usul.

Çi günâ mübârizân-ı mey-dân-ı cihâd elbette cümle-i bedî'ât-ı cönÿs-yı nâ-pây-dârî gâyet ile bî-ıtibâr görüb ber-ânsah-ı vâhir kâifîr-ı eşrî ile gazâvât-ı cihâd-ı

<sup>27</sup> Onu katında herşey bir ölçüye göre'dir. Kur'ân-ı Kerîm, Rûd, 8.

<sup>28</sup> Kimin, hiçbir öden ve Allah yolunda mallaıyla, canıyla ihâd eden cinslerin Allah katında ki büyük dereceleri vardır. İb. kurtânlıkte câhîde. Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 20.

<sup>29</sup> Şehid olanak Allah yolun, Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 79.

<sup>30</sup> Müşhid kâfiyle cihâd eden kimsedir.

neticeden nâmü-dâr olmağa a'dâ-yı millet-i muhtâr ile mehölik ve urubâlebûtu kâdâm-ı şîr-i mâlûkân-ı emikâmmudun bir işâret

*İst. corem*, rütbe-ı şehâdet-ı kabûl-i muvâzemet ve şâdetden muhbârdır. Ve mül ve canı tarîk-i İlak'la cüdâ etmek ki âlet-i ehl-i şâ'îyedir. Nem-vâre ol sultânın tazir-i kabriyyesindeki nîhân-hâze-i şâyûhu bîra ve serâyet-i havâte ve kulûb, dîrâudır. Vevâle-i meşûrî üzere olan ibâdât-ı râcî be-gâyet makbul ve meğûb ve muhtâr-ı sâlık-ı l-i'nkâdım bu güne hicemâi ve şbediyâtı dergâh-ı sanediyat ve cû-i İlak ve Muhib-i muflak kutûdu gâyet ile mahbûbdur.

*İşey*

Tuza bu-mulk âyed tehrîvet kânen rûzi  
Kı tû be-merîi ve her-hişten zafer yâbi  
Liger belâ vü meşâkkat resed tû hoş mi bâş  
Kı guh hûl ki belâ râ he siper yâbi

Ve ancak bu fakli nimin ve bu mevhîbet-i azîze vasıtısıyla selâtu-ı azîze-ı Âl-i Osmân ve kayâsıra-ı ehl-i imân, sîr şöhûn-ı sîhân üzerene vucûhu teâddel ve rûcûhu minâyân ve bu mâ'na mukaddemât-ı bedihi ve müşâhîrât ile vâzihîl-burûndır. Amma cür'iyet-i fakilet-i cihâd ve şâ'adet ve şîtanat-ı mülk'â vâs'at-ı kalellâhu tebâreke ve teâlâ uzze ve celle "İllezîne ehsen'ül-husnâ ve ziyâdetun velâ ferâk" vâcûbunam kâtenâ velâ zilletun"<sup>298</sup> bu dîstânın hâşeb-i beyânı üzere ol sultân-ı mücâhidân Gazi Sultân Murâd'ın nakli-i ahbârında tîkr olursa gerekdîr. Ve mücâhid-ı ta'sîl ve fasîl-ı mücâmel hâlık ki

*El-kasîdâ: 791* (1388-1389) senesi şuhûrunda çünki ol pâdişâh-ı âgâ'nın âyemesi hâtr-ı minâr ve ol şehen-gâh-ı melûk-sipêh ve gâh-ı intibâhu zecûr-ı emîr-ı temvîrde ki sultân dâh mi'âte-ı ervâr-ı meğîret'ülâh ve sefâto-ı sîme-i bî-kânesnî miğkât-i kavluhu teâlâ "ulûkellezîne hadabunullâh"<sup>299</sup>dır. Tabîş-i me'âni hakkyuk-ı mebdîni-ı kalellâhu tebâreke ve teâlâ "ve kâilâhım hattâ lâ tekâne fitnetün ve yukûne'd-dînu lîlâh"<sup>300</sup>du. Bu şîret-i zîbe-urîsün ve bu maksad-ı n'â-îm'izâm-pezî idi ki şun avn ve müyet-i izdî ve şâ'adet-ı mûsâ'adet-i Dîn-i Muhammedî (salîlâlu teâlâaleyhi ve âlihî ve sahbihî ve aollam) beşekâliyle ekser diyâr-ı Rûm ve ol bilâh-ı dalâlet-rusûm zulmet-i küfür ve dâilete : kadîmî ve ahbâd ve tarîk-i şîr ve inâddan silve-gâh-ı burşûl-î intâr ve ârâm-güle : udl ve dîsân : sultânîde mahsîl-i amn ve emân ve mustakarr-ı sekine ve istî'nâsî oantuşdu. İâkin etrâf-ı hukûd-ı menâkel-i Mîskîmânîde ve emûd-ı nâ-pâk-ı emlûk-ı küffâr ve ercâs-ı emcâs-ı şeytân-ı ins ve şbâlis-ı eşrdân ba'zı evâzâda sâkûtân-ı dârd'îstîm'a telermûk-ı hâtr ve perîşân-ı müstevâtîr resâde olub vahşet-i nem-sâyâgî ve mukâemet ve deşpet-i muhâlatat ve mülkânenetden mâşî kavluhu teâlâ uzze ve celle "vel-nârl'î-cunûhu ve's-sâhûhu bîl-

<sup>298</sup> İyi davranışlar dairene daha iyisi ve üstüne verir. Onların yüzlerine ne bî kastak ve ne de zillet kulup... Kur'ân-ı Kerîm, Yunus, 26.

<sup>299</sup> İyi huşler Allah'ın seçtiği yolu seçmişlerdir... Kur'ân-ı Kerîm, En'am, 90.

<sup>300</sup> ... Yeryüzünde fîre kalmy neyze ve dîn Allah'ın olmasına kadar şerhî savap. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 191.

cehbi vebn's-sehil"<sup>200</sup> diye diyâr-ı İslâm'ın âyende ve revâcesine dâima tâ'arruf ve muâlam ve mâ'ruza-ı ezâr ve ilâmdan mâlî beğiler idi. Nitekim denmişlerdir.

*Ufuk*

Hem-sâye-i hed-i mehdâ kes-i fî

*Lâ cürüm*, sezil-vâr-i meşrud-i hilûf-i ilâhî ve şâyale-i ferâhân-vâr-i ahkâm-ı evâmîr ve mevâhib olmak iktizâ eyledi ki şokrâne-i mâ'nevî ve küret-i pâdişâhî ve şîrâz-ı zîyâ-ye fütûhât-ı mü'minânîhî birle ulû'â-levâmî hîzmet-i dil-i İslâm'da vezîrîlî-i iştihâdî itâzma ihtimâm ve müteâzîmen leylî ve eyyâmında garâm ve cihâd ile u'dû'ye hîmûdan ahz-i inikâmî ikdâmında hâb-ı ârâmâ nefsiâne baram ey'ye. Zira şîve-i hilâfet ve şâhî zil-i azamet ve suuret-i ilâhîdir. Mesâlik-i dîn ve merâz-ı cûhûr-ı muşrinâmde vesâhül ve teğâllûbî mezmûm ve muâlam ve meclîhî ve menâhüle sarf-ı evkât kıy-ı pâdişâhîde mâ-mûbârek ve şûm'ânîr.

*Beş*

Mürde dilist hâsâl-i bîstâl-ı pişgân

Ez-kâr-ı hayr hîzâd dîvân-ı kârgû

Çer-mî-zemî te hed-ü-hudâ'î zîkî

Fânî gözâr dest-pey-i pâmlâ'îr gîr

Bu mülâhaza mukaddemâta bîsret üshâb-ı ne'y ve tedbîr ile müşâveret ve mukâvâze, tekdîm esbâb-ı âdiyâne muâhâk öyle tasnûn-ı azîmet ve tasrîf mîn-ı hîmûdî hayretî ki menâhül-ü Sâsinmûs'un feth ve teshir ve istâd-ı İslâmîyye ve mülk-ü muşri şîve ihfâzından sonra istâh-ı mâl ve icâr eden sâr mülk-ü kuffârdan ahz-ı ustâkân ey'lemeâ lâceb oldu. Cumladan biri Sîref bâkım Las ki akâd-i zimmet-i hîzmet-kârîden sonra uyân ve mü'fermân-dâsiyye cesâret emâş idi. Ve bir dahî Boana Kırî ve birî dehi İskenderîyye-i Arnavut kî mukaddemâ Lâle Şâhîr'in tevecchûlünde mu'âbeş kudar gâzâdîr telet olmasında bî's olduklarınâmı gayrî pâdişâh-ı İslâm ile mu'âvefât ve mukâvehâta mütefikül-keleme olub hitâc-ı İslâmîyye-i azîmet ile turnî taraî beşker-i ezîr cem' olmışlar idi.

*Lâ cürüm*, Şerîh ve aklen mücâhidânın kender-ı nâimîs-ı sabâd ve mu'âzîlânâmî fîze ve teşâdîm tedâvük-i def ve nef'î zimmet-i hîmûd-ı müsevânîye her vecihle tazim gelmekle tarîfeyn-ı kâfîr ve İslâm'dan mülk-ü dîa bîbîndî mu'âreze ve muâhâsata darece-i ulû'ya kâim oldu. Ve ol rûzgârın ser-ı fîvesî ve ol okvâm-ı bedkâcî ikdâmına bâ'is-i küllî ve seheb-ü âvâ-yî küllîr-ı vesvâs-ı şerî n-nîs ojan Las idi ki gayz ve kan ve şenâyî'â el'âl ve melâhîr-ü emâye'leî akvâl ve e'mâhî kulûb-ü dîl-î emân âzârde husûsen zâhî-i mînîr-ı sultân-ı mu'âhdâmîde mütemâskîn ve ehy-gîr ve her vecihle tavâter-pesîr olmaş idi. Ve ferîh-ı muvâhîr-ı mu'âmîrândan bu kâfîr gûşâdî kîlîd-î şîmşîr-ı kefer-gûşâdan gayrî ile mu'âsuver beğil idi. Ve sultân-ı gâzî evvel baharda diyâr-ı küllîrû ne'azû' üsdn ulû' bekes etrâf-ı menâhîkeden esbâb-ı cihâd ve gazâyâ safî olmaş için serî-ü mezhûre zemîstânında Hilûf'le temekkûl ey'ledüğünler denâm-ı mülûk-ü kîlîrâde zâdîsâb-ı

<sup>200</sup> . Yakîn komşuya mîkâleku cu veloşya // Kârân-ı Kerîm, Nisr. 36



tem peydâ ve garâ-yı eñhere tevescüb-i kâfir ve Müslümanî katında hüveydâ olmağla Las-ı pür-vesvas etrîf-i memâlik-i kuffâr ve selâtin-i ün-i Mesihîyyeye bu vakit hüdûsü haberiyle elçiler gönderdi ki bu deñ pâdişâh-ı İslâmî benim mülk ve mâlını istisâle üzüñ ve zindegâni hayl ve sipâhının zevâcât edâm olmağla bekas bâlkümet ve muvâcibü kudar bu beñ ve inânet-i bî-devâya gıfûr olmak iktilâ eder. İndî atunâsib olan hadur ki cümleñiz bu husûsde benimle mütefâk ve mülik ve teşkeriniz mîkdân mütevâfık olasız ki bu cümle pâdişâh-ı İslâm ile meydân-ı muhâzereze hâzır olub emredir ki anu sipâh ve memleketi intiza ve memûlik-i Rûmelînden kat'i nizu' edürüb yusa destûr-i sübük uzre tasarruf-i Mîllet-i Mesihîyyeye karar ve gayret-i dîn-i İsevîyye ile ann ve cilden merdânegi vâhâr eyleyelim. Bu lâkidede cevâsî Bosna Krallı kâ esam ve râh ve rûbet ve cih ile hükkâm-ı sâirinden ekber ve keset ve kudret ile ol emrân cümle-i mülûkubdan bişer ve pişter idi. Ve edâvet-i sodâd ve jân-hârî i muvâhîdân-ı şehîdî dî'îyye-i husûmî-i ehl-i İslâm'la levdân-ı mu'âdât ile ale'd-devâm ihtimâmde olub Las'ın husûs-ı mezburde muhâlefet ve ilkâ-yı dağdağ-ı teğyân ve vesvas ve çîrâ-yı mîlîsâtesine bâ'is Bosna Krallı olub Câmza ol de'âvinin tünümün ibrâm ve asker-i İslâm'ın inhizâmında firiz-i cengî ile kesb-i dâm etmiş idi. Ve ol iki ser-huy-ı ehl-i İslâm şâir mülûk-i bilâdın deñ ehl-i İslâm'la husûret ve inâfına sebep olub selâtin-i Fieng ve Füngeris ve Fîlâk ve Arnavut ve akvân-ı Sakalîyye ki gımdî Loh ve Çeh demekle mevsûmdur. Cümlesi müddâ İrfîk ve lavâhî pâdişâhân erâf ve âfâkdan iki yüz bin teşker-ı muşrikin-i düzeñ-mekiz ile esbâb-ı muşâveret ve muhâsaneli münâzeb ve müheyyûl ve livâ-yı gade ve mu'âdâtî her bir serak-i sima eylediler. Ve Las-ı şerîf-nâs intirân ve teğyân müşir ve muamven bir mektub ve birâderin deya tahric eyleyub rûkâb-ı müstetâb-ı sultânâ güyet müteber ve mutâtan bir elçi irsâl eyleyub demiş ki "İstîmâ'ımız okdi ki pâdişâh İbrâderimiz kendü memleketinm serhaddine gelmiş ve tecülî-i husûmet ve ceng ve cedâl ve mukâvemet idda edermiş. Mâ'ûlün ola ki biz dâhî amn memleket ve saltanatına istisâ müyyeti ve rû-be-rû mukâbele ve mücâdele için esbâb-ı krâhî müheyyâ etmişüz. Eger birâderünüz dâbı mecd ise emnî teşker ve esâs-ı kirdde mutlakâ sîret-i ilenâl göstermeyüb ve ferzendlerci ve erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanatdan bir ferdi olucuymayub cûhan getüre ki biz dâbı temân-ı ferzendân ve a'yân ve esâsın ile bu mesâfde âmâdeyûm. Ya odur sı birâderüne bu cârrûken ferîğ-ı tam hâsîl olub mülûkû bir tarfında karar kanî ola vevâbud biz amn evlâd ve etbâ'ınu bünyûd-ı fesâhtın; Rûmelî memleketinin evlâd ve esâdınıñ kâr ve kârî olub destûr-i kudîm uzre üyic-i mezheb-ı Muhântehedîyye tâbî' olıñadan inâni' oluruz. Zira ulî bî-mürca bu mâ'na ayân ve bu hadîs-i kudîmîñ mezmûnî nâñyân olmañış ki "emna türîdâ ve lâ yekânü ilâ mâ yurîdû"<sup>12</sup>

*Beyt*

Nu her cür merkeb toñn lâhîm  
Ki mî-câ siper hüyeñ endâhîm.

<sup>12</sup> Senin yüzü düşmün orâde etmîkçe yurîdân getür.

Ve her-haseb-i kelâm-ı takmet-muzemîn-ı kalellâhu tabfereke ve teâlâ "kâin  
ün teshetü le huâ neshetü minkum kemâ teshetün le seyye ta Lemün"<sup>183</sup>dur. Ve ol  
sultân-ı gâzi Lâ'le'ni elçisiz huzûr-ı hümayûr-ı ah'vet ve ervâ'ı, merâhim ve mütlâfâfı  
de ahvâl-ı Lâ'le'den aulâ buyardı. Ve cevâb-ı peygârdâ mütevzâ-yı hâl ve makâmı  
münâsib icrâ-yı kâim buyardı ki inşâllâhu'l-azîze evvel-i fâsıl-ı bulrâ ki kudret-ü  
Ferverd-gâr ile kuvvet-i nihniye leşker-i engizî-i gul ve tevlâze Nânyâde mihâşeret  
ve şipâh-ı köfir-nevâd berî ve sermîye cûy-ı zemînuen defa mübâderet eyleye. Biz  
dahi tsânâmî-i leşker-ı İskân ve Ferzendün-ı helâlet-mukîmımız de niyyet-i garâ-yı  
ekber ve ol köfir-ı sitem-kâr le Kaseve sahrâsında mukâbele ve mukâbeleye âzîm ve  
tikdîn-i Hak ve Kâdir-i Mütlâ'ın meşry yolüne rıza ve teslim eâzîm oluştuzdur.

*Afîzo'*

Tâ der-myâne hâste-i gird-gâr eist

Ve ol birâder-ı nâdet-birâder dâim kâdir olduğu mertebe kavulu teâlâ azze  
ve celle 'vellezîne kalîrû ba'duhum evlyâu bâdin illü tefâlühu tekün fâkörtü fil-  
arâ ve fesâdün kebîru'<sup>184</sup> zümresunden olan ashîb-ı rey ve şipâh ve ahvân ve  
ensâr-ı pür-tervirini cem' eyleyüb muhall-i unvâbünde vâkıfıo hâzır olsun. İler ne  
mukâdderet-ı İlahîyyedir vakîfiyle müdür eylemek emri-i bedîhîdür. Elbette ferâkuvnâ  
ahvâlânın faydalı bir tarafa netice-perîr olur.

*Beys*

Perîr ki gam ber-dâl-i mer-gâfîr.

Men ez-gam mawersam biya tâ çi dîrî

deyüb ulçiyi ervâl-ı inşâm-ı pâdişâhâne ve kelâm-ı leyyin-i âkîfâne de mutayyibü'l-  
hâlic mü'âvâlete izin ve ruhsat buyardı.

*Şî'r-i Azerbî*

Ve tevhîdu eydiyânâ ve yâkumü rızynâ

Ve neşronu bil'ef'âlü tû-bîl-tekellâmî

Çünkü elçi Lâ'le'ni vusûl ve meclîsine dâ'îl eyledi. Meclîs-i hümayûn kemâl  
özre vâsî ve beyân ve ol şehnyâr-ı selâkât-şîrüm kuvvet-i kalb ve i'tikâd ve muâd-ı  
rutbîl-ihâda kemâl-i hüsnüdu ayân eyledi. Lâ'le'ni hâruşs dahi eş-şerî'ı mütemm  
özre hareket lazîm ve cem'î-i leşker ve tertîb-i mâ'n-ı huâhî câzîm olub temâmî i acz-  
kışân ile evvâb-ı müvâsele'ı mü-şevhîbî gûşâd ve mütlök-ü keferî-i ehl-ı muâ'âzî  
mesâfâde me'ânu bulucumaları üzre âhd ve mîsak eylediler. Ve bu emri âzîmâ  
fikârdem hâb-ı rahetü rüyâda bile göremez oldılar.

*Beys*

ÇL rûz der-gam-ı hüşend ü şeb gûmûde be-tihâ

Z-âkâ-i akîbes-i hıx şehîr haber yâved.

<sup>183</sup> .. Bizimle olmay edyorusunuz vâsî olmay ettiğiniz gibi biz de sizle olmay edeceğiz. Şir, hikâskâimâ,  
Kur'ân-ı Kerîm, tek. 39.

<sup>184</sup> İnkâr edenler birbirinin dostundur. Eğer siz aranızda dost olursanız yarın arada karışıklık, fitne ve  
büyük kavgalar çıkar. Kur'ân-ı Kerîm, Erdel, 73.

*Felâ cerem, ol sultân-ı sâhib-i kîmân-ı gayret ve hamîyyet-i dünyeyden*  
*nâşî tertîb-i ettü'd-ı İslâm ve mülûk-i hukukân akrâdan tucâz-ı askere rûdâm ile iki*  
*ferzend-i erolâend ve halef-i sa'âdet-mendim a'nî şeh-zâde-i şîr-dîl-i kişver-sîdâ ve*  
*ceşm-i husûd ve a'dâyâ müdenû-ı berk-i tühâm nümûnes-i rîğ ve sinân muzhar-ı bel'-i*  
*şâhid Sultân Yâkûbî Dâvudî ki gümüyyet-ü kâzîr-ı mâ'rekede bir sa'ikâ-i satî-ı*  
*calân-sûz ve bir gâhâb-ı lârnî-ı nteş eştûr lâkn dîde-i düstâne kardân ve behcet-*  
*erûdâz çeym-i düşmenânda berk-i hîrmen-sûz ilâ*

*Bey*

Çün lelek ber-heme cihân firûz

Çü meh-i tulâtes cihâr-üfrûz

Ve halef-i übrü Ya'kûb Çelebi ki ki misâl-ı mâ'mû-yı "sebakat rahmeti allâ  
 âzâbî"<sup>90</sup> ki şev'e-i sipah-dâude bîza-ı devlâti rûyât-ı nusret âlerin-kârden bir rûyet  
 ve vâlî-i ahlik-ı kerîmâne ve merûm-âhrîde dest-ı nîfsâl-ü âyât-ı efvâl-ü Perverd-  
 gârdan bir âyet ilâ Ve ol sultân-ı âli-şân ol iki nihâl-ı ikbâlîm Anadolû  
 memleketinde serâbisûl-ı câh ve celâlinde nizâm-ı mülk ve müdâre ihtimâm için  
 kâim-makâm hâkimmiş idi Çünçü bu gezî-yü ekberca nef'-ı um ve gayret-i dî-â-i  
 İslâm için pâ'îşâh ve tavânî-i mû'mînîde ihtimân-ı tûmân iktizâ eyledi Ol  
 lezzerdân-ı hilâfet-makâm mu'tâker-i hîrmiyûna thâzîr buyurulub ve cümle-ı mülûk  
 ve hukukân cevâhir-i ehli-ı İslâm a emr-i âli-şân ile iczâl-i peygâm olub. Ezoûle  
 Kastamonu hâkîmî İsfendiyâr Beg ve Germiyânî hâkîmî Ya'kûb Beg ve Aydan ve  
 Sârihîlîh ve Meriççe ve Hantâdîlî hâkîmânî ve seferler vâkî olubkca marâfikat ve  
 muvâzâkat eylemek öze mâ'nûd ve ferân-be'dâfide muvâzâat ile mev'el olan  
 mülûk-ı köllâr ve tavânî-i bilâde salâ-yı gazâ ve cihâd için ferân-ı cihâr-ımuâ'  
 şeref-âfte-ı suûr olub. Ve ol-hâkk gayret-i İslâm-ıye ile muhlesâ-ı muvâhede-  
 kindür ve delîran-ı muvâhazel-şîrîz büşâr-ı etrâf-ı bilâd ve câssardân mu'tâker-i  
 İslâm-mustâm hazır oldılar. Vâ emrûd-ı ilâhî ve esûxir-â rîkâfî gavbî bî-hud ve inşâ  
 küllîlâhu teûlû nezze ve tekâ 've eryedekâm bi-emrûdân lem-torevâb"<sup>91</sup> İnkîmâ ol  
 şîrâh-ı İslâmî-perâhu mu'avenet için hem-rûh oldılar. Eyvâl-i fasl-ı kâhârda ol  
 sultân-ı dînu mucma'-ı zâfer âyin zümre-i nusret-âyin kavîbûh teâlâ "âshukullâh  
 ve menâlebeakâ minâ-i mu'mînîn"<sup>92</sup> nîslâkînu ve gâyet sipâh-ı muvâzâme-ı pâr  
 zânkun bîrbâzîne resûle ve mukavvîyâta te'yîd-i dîndârî küllîlâhu tenâkke ve teâlâ  
 "â tehuû inneku eptâ'l-âllâ"<sup>93</sup> ile âlem-i gaybîdân nübü-i beşîrdî ve fütûlât gûş-ı can  
 ile şimâde olub. Çünki hevâ-yı habâr mülâyeznet ve itidüle mâlî ve ersâ-ı gûl-zârda  
 tekâzî-yü rûzgâr-ı leşker enâzîr-ı sebze-zûre temyîl eyledi. Mûrâd-ı tûmâyün reh-  
 r-ı Meriçden ubûr ve peâlezen rûyât-ı fütûndâ mu'vîl i küllî ser-ufâz eylemek iktizâ  
 eyledi. Egerşü her-çend sipâh-ı nâdî be-hâseb-ı idâd ve imkân-âzâm idi. Anıma  
 mukaddîmetü'l-ceyş ve kölliyet-i pîş-rev ve leşker-ı İslâm eylemek murâd eyletiler.

<sup>90</sup> Nâ'ibemulâk gâdeberî a önlü ge'vâcî.

<sup>91</sup> - Ve sâkân serâje gâmedîğîn ordudâk desekâdâk. Nûr'ân-ı Kerîm, Tûbâ, 48.

<sup>92</sup> Âlâk ummâ ve cennetîbi olan mû'mînîlere yeter. Kur'ân-ı Kerîm, Enfal 64.

<sup>93</sup> Kâdîne şâphe'iz sen en yâse'îr.

Lâkin nehr-i Meşîq gâyet tıyyârda olub bahr-i mevâc-i asâkir ve nîk güzeri müteazzir olmağla ol deryâ-yı teşkerin teşâkkîs-i ile hâlet-i kavluhu teâlâ "mevâc-i-bırgıym yullakışın"<sup>38</sup> müşahede olındı. Bizzatıca Fihre mevâlisinde çerd-rûz tevakkul ve acâledd'l-vakî reh-rûmân-ı baht ve tâlî ve lâzâm-ı "el-vakîd seyyûl-kîn"<sup>39</sup> ile talâs-ı mücâhidân-ı dîn ve mukdümân-ı teşker-i zafer âyin olubuk üzere Yühsî Beg valed-i Tümdâs-ı çen-lîn-ı sipeh-dâr-ı şerâ'at şîr ve beş her cevân-ı mâreke ve kâr-zîr mar'iyet-i ile tal'ın ve ol esnâla serhaddi memûlîk-i küllî olub Şehîrkây-ı cânîbine irâil buyurdu. Ol çâbûk sövâr-ı şîr-ül-ı, vâcî şüvenân-ı mukâdî dubî müstârâzda müsâle-i kâ'ül sarsar ve şub-bîclîkde müncâde-i nusfâ-ı seher ol dîvân güzâr ve ol vâlâyetin mahzarından ecib ve güret ve garîmet-i bîşyûc ile serian geru mü'beccet eyleyub mekâsî küllfâr ve keyd-i eşrânlan mahall-i muhâtarâ ve tunkâ-ıyî tarak ve mesâhâkeden selâmet müdular. Amma çetki derûn-ı lârâ pür-vesvas bu hâber-i teferukâdâ: lâbî-i kâifs old. Durâend-i hatâr-nâk ve güzâr-gâhlar: ser va güzârın güzâretükleri üsrâyı geru red ve kendülerini çelmâ ve esâr etmek üzere sövâr-ı hun-hûc ol şeh-sövârların ökişinde irsâl eyledi. Amma kâlellâh: Teâlâ "ve mâ keydül-kâfirîne illî ü dirâ"<sup>40</sup> kelâmı: hakikat ercâmın lâhkîne ol mekâl-ı teak-mucâddâ küllfâr-ı eh-ı dalâil yulğmâden mukaddâceri gânimân-ı teşker-i İstîlân menend-i subh-ı sîdik şeb-gî-i bilend itmeğm kâid: seher-i evrâk-ı gul ve reyhân koparı gibi cevân ve pîrânçı koparıb vârdılar. Küllfâr-ı müstârâz güzârın isâletinde gubâr-ı khususîden gayrî nusreye musâde ve dîvân-ı havâlet ve çuşm-ı huscedlerine gubâr-ı sîrân-ı pâzîyândân üzge her şeyi keşide edemödilür. Ve mekâl-ı mevlâlet-meâlî birbirleriyle kâl u kâl evlediler:

*Mevâ'*

Çıtar be gerdey nemî resî va gerd

Çünkü teşker-i müstârâz mu'asker-i kumâşîna musâde ve ol seferin evvâ'ı gıyâ'ın pîş-gâh-ı sultânı keşide ayleülür.

*Lâ resvâ'.* Ol vâkıdân âbûs bevâs-i ceng u ciddi ve esbâb-ı nizâ'î kitâle mübâderâ ve rû be rû mukâreleyle mübâşeret göründi. Ve sultân-ül-müvâhidîn talâk-ı rikâb-ı sâzîmet ve sâledd-ıyî Ahîman-ı madreb hüym-ı zafer lereâm verusîrâ'ın-ı nîlâ verusârâ-ıyî husâmâdan mübârezelede ikdâm buyurdu:

*Beyr*

He hîrem suy-ı Fîcî lâ tîğ-i to cîbân tâ

Se fi kered zî zîâ bezi çâm zamîr-i ükûl

mazmûnâ: izme memâl be menzil tevaccüh ve sîb-ı mü'leche müsâl olub iki tûk kâ birî Sefer ve birî çâhî Kostantînye ye yulâduz âne îstîyâr buyurdu. Zira o yeran hükümü Kostantînî dâhîlâ sîlk-ı mutâfîn ve harîle-gîzâr-ı sultân olmağla husâs-ı mezbûrda mülûk-ı küllfâr ile mübâhâde bulına edüb tarîk-ı müstakîme müdâvî'at ve caddâ-ı kavîm-ı istîfâmetden müstâf eyleteyub ol vâlâde kânc-ı irâ'îfînâ üzere mukâd-ı

<sup>38</sup> Açı ve tıllı çân kî dîn zî ânlernme kavuşmak üzere silveçdik. *Kur'ân-ı Kerîm*, Râimân, 19.

<sup>39</sup> Zâmmâ kesken bir kâşpitt.

<sup>40</sup> Amma mukâdârele-ile-tî elbetâ boyn gâder. *Kur'ân-ı Kerîm*, Mîrân, 25.

mekesâde bulunuşla râyâ-ı mânevîye-i sultânî arın vâcibi bulularını vasıl bulduklarâ mevâkî-i ukûlât meccâm-i esbâbını lakûne sultân ve sultân ve erkân-ı devlet şûn hulus-ı tâyyet bele cenûs-ı nîmet ümûde ve müterakküb-ı muzîk ve kâmet oldu. Ve vilâyetin her bir kışba ve kudânde ziyâfet-i mihanândîcî mübeyyâ ve ubûdyet-i muhlisâneyi müşîrî tutuf-ı pûdâşîlâne ve hedâyâ-yı müsevîneyi pîşgâh-ı nazâr-ı yehûyârîye arz ve kendüsü makâm-ı muhlâzemetde oluk askerîcî sipâh-ı İslâm'a mütlak eyledi. Muzkûrun bu huzmet-i makbûlânecî müşîcî humâvîna geyet ile müstahşen görünenekle herî teşîdât-ı pâkîşâhâne ve herî inâmât-ı mütefâhîye arzânî buyurdu. Çün nezâf-ı humâyûr-ı sultân ve mübâre's rusûm-ı müteâhidânın ahbâr-ı tevaccühü meccâm-ı müşîrikân pîş-ı şî şûrûşuna vesîle ve sipâh-ı malîk işlîhîh ahbâr-ı hıyâr-ı melîh dâmer-ı nehâl-ı Devletîyye'de azamân-ı kütûle keşîde eylediler. Ve teşker-ı küffârın ve fele-i mü'dâd ve çekket ve iktidârını a'dâdu esbâbında verhen mîre'levvüh kusurı yok idi. Ve yedi pâdîşâh-ı gur-râh teşker-gâdu hâzır ve üher mütlük-ı küffârın serdâr-ı nâm-sûrları müretteh asker ile meccâm-ı Luv'da müfâver ve nâm idiler. Arma çekket-i din-i Nehevî ve rû'be'î hîris-ı sipâh-ı Müstahşenî derân-ı müşîkîne tesîr-ı arzîcî eyledi. Mâ'â huzrâ ade'de ehî-i İslâm asker-ı küffâr-ı hânın bir mü'bû deşî idi. Kâtelâhu subhânehu ve teâlâ 'senüklî İ kulûballezîne keferû'r-rû'be'î hânü çrakû bilîhî mü lem yörezzil bilî sultânın"<sup>72</sup> vâ'd-i adv-ı hasabince hâter-ı hî fûruqlarına perîşânî tamâm elverdi. Gûvâ ki tevaccüh-ı sultân hâd-ı suhî idi. Çerçerî tîre ve vezârî müzâcîb eyledi. Ve ibalge'î kîne hâhî-i müteâhidân ayâh-ı şîrîn-ı pîş-ı hevî-nâk idi. Reme-i hük ve kîrazî velvâle nak eyleyüb kavluhü teâlâ azze ve celle "ke-ennebüm humurus müstenfirâllün ferrâ min kesverâllün"<sup>73</sup> nazmûnu Öze zömrâ-i müşîrikân-ı müteferrîk eyledi.

*Beyt*

He gîç hükûm-ı gelî ve intizâr-ı lemâaney  
Zâfer guşîde bûd çeşn-ı foht heste meyân  
Acub medâr ki bî-çâre kuş teşker-ı husn  
Çü tîğ-ı tîr-ı tû ekened saye her serçân.

Eẖs-ı bâhîde mütlük-ı keferî müşâverî ve pâdîşâh-ı İslâm ile müâşede ve mühavereye âğâz eyleyüb her bir te'yîcî bâhî muktezâsınca irâd-ı delîlyat-ı bî-hîs'î eyleyüb bâ'zısı cümle'î müteâhidânê esakbûle katar dâde oiaht dedi ki Ligerçî Müstahşenlerin asker: sârâ-ı zâhîrde kalîdîr murta ileri geldükçe kesîr olurlar ve bizim teşkerimiz kesret üze'î ölüğünden killet-ı mâ'ûşler. eşî' gîtikçe ka'îl olur bâ'zısı teşker-ı İslâm'ın küşfîyet-ü ubvîl ve kesret ve kâllîte tahsîl i vakûf ve sultânın ihrâmîne surzenîşî müşîr elçî pandurelme şîyet ki gurân-ı İslâm tahvûde gelüb tîziyye ezîmet iderler ise hatâr nak mahallerde tazîk edüb herke'î ehî-i İslâm'ın galehne eyleyellm deyû ol te'yîcî bâhîde kâr-ı eylediler. Rusûl-ı Garûl hizmet-i sultânâ vasıl bulub bul-muvâcûhe birkaç kelâmât-ı bî-celâbane ile hareket eyleyüb

<sup>72</sup> İlk cümde hiçbir delil inermelîği yayı albilir ötek beşmelerinde öter. İnkâr edenlerin kübne kerkâ salınuşu. Kur'ân-ı Kerîm, Celâlusîn, 151.

<sup>73</sup> Arşâdîlün üşşerel kuşn yâsemî mekâplaz beş-eler. Kur'ân-ı Kerîm, Müdkessir, 50-51.

dedi ki eğer murâdınız teşhîr-i menâkib-i ve ceng ve mübâzaze ise mahûl-i ma'rifeye gelmekden tevhîre mücîb ve eğer rûz-kârî teğvûl ve te'âlîl ile peşirmek ise hüzet ilei gelib kuvvet-i murâdîye ve zar' arzâlığı anlara gösterdim devü ihlâğ-ı peygâmî eyledi. Ol la'îmîn kullmât üz-berâsîrden pâdişüh-ü kâm-yâhur ateş-i guvret ve gâdâb-ı kîlâb ve tâbiy-ı şûşü adûn efvâzî kemend-ı âf-âb-âş iztîrâba gelib elçianî huzûrunda mâkûr-ı İslâm'ın teccîd ve ittidârını nız eyyâmı eğer teşkerken murâd İyâ tulvîl ise bîr'ın dahi sipâhımız sizin edîl ve mudâfîdir dayı cevâb verdükile hâze i çehriyar begâyet mütazecir ve zamîr-ı âyân-gerdâri nefsi serd kâfirten mütekkidî cüb-ol vechle hüfâ buyurdular ki eğer kesret-i azca mücîb-i galebe ve mâlîl olaydı râşîn teşker-i bi-hesâb şûş ve zabâbu gârlâ-ı cübûnâ bîd-ı sarsardan mütezelli ve mütezelli olur idi. Ve eğer mücâd-ı esbî ve zûkûb-ı cevâni ve şehâb-ı devân-ı istîlâ kvân-ı erkân-ı be'ââ olaydı şah-ı şükûb-ı mîrâ ve şân-ı gârlân-ı zîbâ mü'rûz-ı tesârif-ü hâd-ı havâz ve mâkûr-ı terk ve tîz-ı zemîstân olmaksız. Etilmâda kîllâhî te'âlî ki hemîye zümre-i esbâb-ı hâdâ bu vâcib kâlet-i şâdâ ve kesret-i ezâd ile eçhîb-ı huzûn âzime mansûr ve hem-erâm kânûn-ı sevâbik-ı dâdîn ile küle lîlâhu te'âlî ezen ve cülle "Kad kâne lekûm âyetün fî cüleyyil-tekatâ tietun tuxâtilü fî sebîlîlâhî ve umrî kâfîrînün yerevâkûm mis'elühüm mâ'â-lâyü vallâhu yüyyidü hî-nâsîbî man yeşâ man fî zâlike le-âbrâten lî-ülîl-elbâb"<sup>124</sup> âyet-i meşhûrî türh-ı eyyâm ve şübûdun bu umûr-ı me'kûrâyı müzekkirîr. Eger teşker-ı İslâm dâhî mûcîbe mecmû'â kâletle mensûbdur ve şîrîn-ı pür mevâz dahi şukâr gâlebe kelle-i hunâr-ı vâhîden ken-ter görnür. Ve eğer mücâhidân-ı dîn dâhî her ma'ab-ı zâhîr vâhîr pürdürmez. Amma keyfiyyet-i rûzgârde zâr ve kuvvet ve mâkûr-ı hasm ve peygâmî emîlîyyetü Rabhâ vâhid ya dilâ effer mâlâ üzzerine ol moksânîlâ. İbâ gârlâ olurur Muhâtabât-ı şîrîne ve mûkâlemât-ı tâ'yîr-ı mâkâm-ı mûkâveret ve der-akab kâre-ı âdîl-ı dîne niyyet ve ol meclîs-i mahşer-ittizâmâ nâzime emek fîze erkân-ı devlet ve â'yân câdîlet ve sevlet ile tîrâ-ı şân-ı ceng ve sîdâ ve eslûb-ı safûl-ı rûz-ı kâdîl bîdînda mûşîveret içtî mâkûr-ı İslâm'ın tamâm-ı sipâh-sârlâ ve sordân-ı mâu-âçrâun cem'îyyet-ü havâtur-ı ehlü'l-lâh gâh meclîs-i hemîyânâ cem' eyledükde Evrenas Beg levâzîlî kullârın her bir cenginde nusretle muvâfâk ve şâd-kâm ve her bir gârlâ-ı mekûr-ı oşerun usûs-ı esbâb-ı kâletinde tahsil- vukûf emneğîn evvesen müşerâh-ıkeyha vâhî- kullâm ile hâdîlî huy ardu ki bu keyfiyyete olan dâsmânâz pür kuvvet ve havâz ile no güne mukâtele ve rûz-ı mâ'rekede ne vechle mukâbele mû'nâsîbdîr Evrenas Beg dâhî arz-ı dîvâ ve serâdân sordun cevâb verdi ki çünki ol kâvîr-ı mâkûr-ın mevâd ve mâkûr-ı mûkârebesi kârib olmuştur. Tîzâye mahûl-ı kar-zârâ mûbâceret ve her mâ'nâsîb ver der-dest incek mâ'kûllîr. Amma rûz-ı cengde cemâat-ı kâfîrîn mâkûh'e esretle te'emmül ve teccîd ile vâcib. Zîta teşker-ı kâfîrîn mânânâ-ı dâdân-ı hemâr burbûcane mâtâsîk ve gurûb-ı meclîn mâsâli kûh-ı âberin hâdîl-ı me'mû ile se'dd-ı se'dd olmuştür. Kelâyîh safûlâcâ bir vechle zâler mûcîkûn olmuştur

<sup>124</sup>Kâzî İzzetî gelib ki teğvûl-ı dâsmânâzda şîr- için âyet vardır; bin Allah yolunda savaşın budur, diğer inkâpîkâr ki bunla karşı taraflı güçleriyle kendilerinin İki mâlî gâuyalmı. Allah dâdîğâd şîrînîyle desektir. Bâreâ şîrînîkâler için âyet vardır. Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İmân, 13.

darh-ı şimşir ile ol sedd-ı sedâî müteferrik ve mütezahhal olmaz. Annâ leşker-i eşrârdan bu'zısı arz-u-yı mübârizet ve saf şikenlik ile ehl-i İslâm üzerine yarıyeller İmâyet-i teyyid-i Rabbanîi burda kahkaları işân ve âdet-i azâmeleri öze selâs ve eğlâ ve cebe ve cevsa ile bidirleşme beyd olan küffür hücum-ı şeh-süvârândan perişân ömaları emr-i mukâderde deyi mütefek ve bu te'y-i sâlik zâcâr-ı sâltânu muvâlik görürüb öke-sübâh mehzat-ı askere ferâhâ bayındır. Ve Evronos Beg pâşâ yığıt ve bir kaç mübârizat müsella'î ile mukaddime-ı leşker ve esâ-yı râhâ vâkî olan kâh ve derbendi açmağa müstâzer eylediler. Müşârin-ileyhâ gızer-gâh-ı memet-ı tengûsma vusâî hükûlar İttifâkat tâlî-i müşrikinden üç aded lâin husûma öde dez-ı mevzâr olan ejder-i hân-lâh gibi muhâzâz-î derbendde ustovâr dururlar. İbudâ Evronos Beg âzâr-ı gâh-ı husamâ ve taraî-i âdâdan dâhî mukâbeleye bir kaç lâin peyşâ ve mâheylerinde mübârezele mübâzeret olunub Evronos Beg üç endâzlıkda kâh'îhâhu târâroke ve teâlâ "Ve mâ min eyte iz rameyte velâkirne lâhe ramâ"<sup>55</sup> kâr-bâremenden muallim çâbâk desâllıkde şâhâm-ı süb asâ mârîrâr ve müselleh olanın kâfî-i mukâzâzın sunûka-i şere-i pür kinine bir lâin pür-tâb eyledikî tabakât-ı oisin ve emânden sehâ-i kazî gibi gözce ve mârînde-i lâin peşâr-ı der sâ'at piz ve lâin ösâde-i lâik i hüçük ve bârûketu bir kâfî-i âher dâhî mukâbeleye mübâderet ve şâh vücd-ı mâ-pâkırdan dâhî deryâyı gûz eyledikî sâr'güziler dâhî yetgûb ölef-levr sekiz aded lâin ünlâk-ı mücâhidân ile öftâde-i câh-ı zemîn ve kusûm firîr ve girîlâr olânları kuzû-i hümayûna götürdüler. Husûs-ı mehzâr mukâddime-ı ferîhât-ı lâhika olduğunda şâhâe kâimiyûb ve öyle derbend-i hâlar-nâk tevâkî. Müteferrik-ı öbvâb ile rây-ı ehl-i İslâm'a göşâde olub eshel vâhile teng nây-ı bâm ve hîrîs ve müball-i kâf ve be's ebîr ve Mervevı suyuundan dâhî göşûb hâjret-i tam ve savâs-i tarâm ile bur mümâsîb ferîya nuzûl ve mübârizat-ı neyâd-ı dilâveri husamânın zârûsunda çevelâm başladılar.

*Bev*

Aslât ufâdın zlem der raks ber svaz r kûs

Pây-kübân ez tezelzül hem çâ âsân kâh-ı değl.

Mülûk-ı küffâr-ı lâim mücâbede-ı vâz-ı İslâm ve müstâzâz-ı keşfiyyet ve kemîyyet-ı leşker-i nusret emânden cesare her biri ehl-i İmânın tahkik ve tühfûn eyhâm ve lâf-ı gazât ile vâde-i rûz-ı mesâle ikâm eylediler.

Elhâsıl. Lâsin hüner-zîvesi Vîlkoğâ görûh-ı eşrîrın beyründe süzî ve kesret-î tevâbî ikemate'ayyîn ile Mecnuv-ı mülûk-ı küffîde ki Husra krâb ve Arnavut hâkûmî ve leşker-i Erengâr sipah-sâlar ve Bogdan ve Kîşâk ve Engârâ sipah-sâların beyründe yânuz kendü öbâyıla rîz-ı mü'rekece hân-nelî pûçîşâh-ı İslâm ile müâzâzaya dâvâ-yı emâdîniği eyleyüb ve Lâs dâhî mecmâ'-ı küffârın dâhî ki her kim pûçîşâh-ı İslâm'ı tarub getirür ise tevâbîyle on aded kâfâ ve dâhterânı kendüye veririn. Ve Bosna krâli dâhî tevâhî ve tevâhîkrîyle beğ nedei kâfâ ikâr ve sîr mülûk-ı kîffîrdan her biri tarâhdâd-ı inâim eykylüb ve kendü mübârezaların muhâveret ve dilâveriye ikâm etmege ihtimâm eylediler.

<sup>55</sup> . . . . . Atığın çaman da ses ötürüyor, fakat Allah sınırlı. Kur'an-ı Kerim, Fıfat, 17

*Âşûd*

Husûsîn şü hurûd-ı o şunîden  
Dü herb şitûde zoff keşîden  
Sâtâr-ı kabîle hâsîpâhî  
İbâr şod beser nezâre gâhî  
Sahrâ hemre nîze dîd ü honçâr  
Afâk gürde merce-i leşker  
Ez mâre-i kus ü nîlle-i mây  
Dil dor-ten mîrân meşed az-eşy

Ve sultân-ı mîrânîcî dahi Şeh-zâde Yıldırım Bâyezîd ile bir küfâ-  
hulâsân üzere çıkub leşker-i auzânânı keyfîyyet ve kemîyyetle ve esbâb ve  
âlmân tahmîn ve muvâzâ-ı mîrânîcîne imân-ı razı ve kuvvet-i hasa ile nîgerân  
oldular. Herbîm ve hererât üşî-i ezbrûden üzeyd bir gürûh-ı esbâb-ı pür şîkâh  
gördüler ki şeb-i yeldî-yı hucrâdan mefîb idî. Ve leşker-i İslâm ve esbâb-ı mesâm  
kâlietle ve gürûh-ı muşîkânîni keşret ne nisbet ile cih-ı imâr aşî ucuk oldıgundan  
tesâvîf ve tîraccüb olub kuffâr ile husûs-ı kâr-zârda tîraccüve eylediklerinde ha'vı  
kâr-dîlân-ı kuffârın etler. Deveren çkub ve şekî-i mu'annab kavîlâtı tevlâ aze ve  
celle "Ve de'îbîli keyfe bulikal"<sup>198</sup> masûlûkunda emânle-ı boyd' ve merâkâbı  
mîrânîcîn ârâsân ve penâhî otürler. Evvelen mukaddîmî-i leşkerde saf saf devleti  
yürütüb ukûlünde piyâde ve atvârî yurustı. Hol mîrânî-ı meşîrân üzere olmağa emr  
pîs otan kuffâr bîz-zarîr herbîlerinden mu'âzaka ve gürûve fîrâr iderler.  
Mucîhlân dahi te'akküb idubek ve muvâzâne gî izhâr ve kâfâlanınde dor-ı gür-ı  
gürân ile dıgûrüb hâkîni yeksân iderler dayı mîrânîcî görüldükünde ol şerîyûr-ı  
gayret-mudâr bulâfî hâkîni şîrâr Yıldırım Beyazîd'e husûs-ı mezbûrda serin hâzırını  
ne güne bulür ve fehîm ve fetânelîni bu kîflî müşkel kâşûrân fethi ne güne  
meyessûdâr deye tehrân eyledüküde şeh-zâde-i muşîrân-ilevîh takdîr-ı mevâsîm-ı  
du'âlezi sonra İshândillâhî tevlâ usûk-ı dîvî-i hâkîde uben'ân emîdîn sayı ve kuşîş  
tîmede yüz ve hemîşe te'yîd-ı İlahî harîk üdâvı mülk ve mîllete mansûr ve muvâffak  
olub herç-vârâ fânetü müvîc-ı Kurân-ı Mennân ile kâlellîhu mîhânehu ve şâh  
'Lekad nasarakumülkühu fi mevâzîne kesîrâtin ve yevme Hürseyn'in az'âk-ülküm  
kesrâttüküm"<sup>199</sup> tavîzîyle mülk-i tevlîkde tîyke ve fîlûb ve husûsîna uzarub gâlib ve  
râcû olmuşurdur. Şunçî dîvî elâf-ı nihâni- Yezdânî'dan tîvîdvarz ki usûk-ı  
İslâm şurûr-ı gurûh-ı ekîfâten vâkıye-i Samedânîninon eyyânet ve Hazerî Rîşîet-  
pendîh şurûlâhu tevlâ üleyfî ve âlîbî ve şahîrîbî ve sultân-ı Hazerîlerinîn imâd-ı  
râhîmîyâtı ile evâz-ı fîrânîcî kuvvet-i bazu-yı me'âllîh ile mevlân ola. Edû-yı  
kelâm eyledüğü tîsîrî hümîyyânı muğâve; pesendîce olub beher-âm-ı omr ve  
devletîne dîfâdan sonra Vezîr Abî Fıstû'dan bir husûsîa suâl eyledi. Muğî Ali Fıstû  
ol vakîde bir gece İshânevâhîdan sonra gâyet huzû' ve huşû ile ol fîre-i

<sup>198</sup> "Yevme-i nesîl yevmîkîlâhu .. Kur'ân-ı Kerîm, Çirçir.17

<sup>199</sup> And olsun ki Allah sizin büyük yarıncı ve çoktağımın bir töbütendiği işah saydası ile ölmüştü.  
yayıncıdan gâvî ulrasına rağmîni siz der gelip de bese'ânîk arkânıze oldıgınız Hürseyn gününde  
ya'dim emîy' Kur'ân-ı Kerîm, Tevlâ.25



uzunluk, hususunda Mushaf-ı Mecidîden te'vil oluyun anıñkan kafelâhu te'vâreke ve te'fâ "Ya eyyühe'n-Nebîyyü cühülil-Şüfâra ve'l-mürâsikine ve'luz elzeyne ve me'vâdüm eccecanem ve bil'ael-ırası"<sup>77</sup> nass-ı tabîni mu'âlak-ı hâi gârûnâ ol şâizan gâyet ile hürrem ve şîr-kân ve nskir-i lslâm'ın mensûr ve muazîfir olmasın! Fırâk-ı tanı eyleyş üdi.

*Mısra*

Mübârek büd fâi r hürrem zedeñ

Bu fân selâ-endiş ile pādîşâho İslâm-panâho nakl ve bu işare-i pür beşâret ile cevâb veriti deñli ki fütne-u İmmeti-ı ehli'l-lân ile devreye t'üned mihâli-i rûkâd ve bu'lehu ve'z-i âbu Tiarütay üg'e suâf buyurulukta muşârûn-ileyhin fe'z-i sıyâ-dürûho efkâr-ı sıyibesi kenâhinde olmağ'a cevâbında dedi ki: egerçi küffere bîr-girilen devletden remide ve gürûh-ı mîcârûhları perükende ölmek mütevakkî ve müntazıdır. Lâkin leşker-i âher-puş-ı küffâra ve dîmbet-i top ve dîng-i iteş-bârlarından devletlerin deñli remide olması emri mukarredir. Ne'ûzu Şilâhi te'âlâ ege devletler bir kerre remide olub ganye lirir iderler ise leşker-i İslâm herbirüden ıttıferak olub ol halde düşmen-ı cîn meyşân-ı mütekele mübârezele mübâderet ederde ise tedbirimize peşinâlı öçli hân-i husûmet-i âdâde uân-ı te'âbir elden gitmiş olur deyü söyleyince râmâm-ı erkân-ı devlet rû-be-rû cezge câzın ve ertesi gün harb ve küle azm olmağ'ı müstahkem ve yevri-i mezbûre akşamını râyât-ı nûrân-ı İslâmı mukabele-i leşker-i zulmet-ı fe'z-ıy kutörde utarıñlı ve mücellim idi. Ol sultân-ı muahhidân ve ol hükâm-ı rüşen-dil-i e'âl-i imân ol fütne-u kubîr-ı mülk ve dâr ve hüzm-ı köfâle-ı laimn de'î-i tedârikunde olub zulmet-i şeb-i deydörde dil-i pür nûr ile tîrki-ı gâundun süyd-ıy halâş ve ol rûfû-ı muve-i hîrlet, hâtr-ı efkâr-ı umîd-ı nuceî ile tâlîb-ı keşîf müyâz-menâî ve ihlâş oldu. Anma leyli-i mezkûre kesret-i süfûf-ı asâkîrden zemîn ve zencerde âsır-ı zulmânî ve kâhîrî mü'mâyân ve âyân idi.

*Şeyr*

Şeb-i hem çü rûz-ı kıyamet der an  
Der emn beste-ı reh-i fîru bâz  
Şîre kerre-kerde ber-kâr hâ  
Furî dehte leh be-musâdâhâ  
Şebi ve çî şeb ejdehâ-yı sayâh  
Furî beste zulmet pes-ı pîş-ı rah

Ol pādîşâh-ı ügûb gürûho mek'ûh-ı âdânın galebe ve hîkim-ı enbütünden d-ı pür endîh ile kuş-ı teshâyide tazottu' ve uyûzu ügûz eyleyüb bu gece ve zan olan sıyâre-ı zulmânînin kesret-ı gubur ferdâ-yı rûz-ı cezge mücâhidînin perçem-i âlem-ı feh ve ikbâlîne mücîb-ı uzrûb ve şemas-ı livâ-yı İslâm'ın düst ve düşmen nazatında inkişâfına bî'is olur deyü hâc-gâh-ı selâm-panâho mübâhyete tevâcüz ve rûy-ı tazottu' ve ulhaşu' hâk-ı müyâz-menâî ve dâdâsâ sâinde eyleyüb gürûh-ı eh-i

<sup>77</sup> Ey Peygamber ! İnkâra karşı, âlemlerle beraber, emirler karşı sen davet... Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 71.

imân fevz ve nusret ile vakiye-i sırhunde emn ve emân ve tecrüka-i müşrikânın izân ve hulûsa temennâs ile niğmen-; tebdîyide der teafuk-ı aldyuk-i cismânî ve hağmet-i sulhânîyi dest-i mübâreki birle huse ve dîvâ-yı zülmetin tehâlet-i sârî ile dil-ı saf âkidesi gibi tahrir ve âreste ve işâret-i tel-vudûu silâhu mîfâhine.<sup>498</sup> mukterâsınca çâr endâzını çâr pars-i silâb-ı tohâret ile uzâ-i fevz ve necât ve cezâ-ı feth ve fâkîh ile mûselleh ve rihâsâdâne-i sinâsin mâsivûdun hâli ve edâ-yı sulât ve nevâfil ve tsâdân sarmâ dest-i dîvâ-yı mîfâhîni mîfâh-ı çâre-i maksûdu herâzer gûşât eyleyüb kavluhu tedâ "ödûni estezd tekâm"<sup>499</sup> vâkıe-i sulh-ı intîmâs; muktezâsınca niyy-i sulât-i dergâh-ı edâle nihâde ve arz-i hâcât ve ref-i mîndâcâda hu vocîdda tazarrû' ve zârî ve eşk-i remâdî-yi çehre-i ubûdiyyete mutevâvî eyleyüb dedî ki: Hâht sen ol pâdîşâh-ı yekûnus ki cûnle-; burde-gân gerek kâfir ve gerek Mûsâvîzâna anek san imûd-gâh ve sarrân ve darrân ve şiddet ve rehâde cûnle-i ihâde pûşt ve penâhsin zûnre-; talâvâtân hûtur-ı çerâşnî nihmet-; hi-dirîğînden mahruk eylerâyüb lûtfunle nevâzîş ve ilâm-ı nîn-î huk ve mîllet-; İslâm'ın fezâ-yı fetâhına nusretde sar-efîz ve cenâ'yye-i şâkesle dînni şerîh-ı dâymen-i şâizül-kalbden zir-i dest-i hamâyetinde mahzûz ve mîmîzây eyâ.

*Ehîs*

Çû mî her za'î-î hâl der hâcûdîm  
 Kî be-guzârin hîzmet-i mîvîvîdîm  
 Tu hâ şendân inâyî hâ kî dîst  
 Dâllân râ kîcê zâyî' gûzâr  
 Eger hâhî be-ânâ hazz-âlar kûşîden  
 Zî fermânî ki hâbed ser-keşîden  
 Ve ger kerdî za'mûst-; hâk hoşûd  
 Lurâ ve bûd ziyâ mîrâ bûd sûd  
 Felâkî dîh kî rûv ez hûd bî lâbîm  
 Be hîzmet-i gerdeket tevîk yâhîr  
 Der ân sâr ut kî mû mîstîm u hîyî  
 Zî bîlçâyî iş fer-î me-gûzar mîyî.

Hüdüya âlime's-sarı ve'l-halîyyâtan ve dâvâ-yı zanâyîr-î erbâb-ı hâcûtan. Bu hende-ı hakîrî hîzmet-ı dînde me'mûr ve bu mîfâhîlân-ı mîllet-i Nebevîden bu cûmûsin serverlîsde mesrûb eyledin. Her bu azînet-ı çûhêd ve tevaccûb-ı içtîhad ve tevâfî' bîşâd ve izân-ı ehli-ı imâde maksâde-ı aksâ ve matlub-ı âlân anek tahsîl-ı nîzâ-yı flak ve tekvîl-ı âvâs-ı peygamber-ı mutlakdır. Şimdi bu iklâmde çâret-ı kullî âkînet-ı mîmîs-ı İslâm ve bu gûrûh-ı cûbûn-ı nûsde-ı usûlün ile mukâvemet meslâhete-; âne içîvadîr. Zîrâ müddet-i medîdîdîr ki uyân-ı devlet ehli-ı imâde tevâbîk-ı âsâr ve sevâhîr-ı ezâmîndan heru a'dâ-yı dînni bu gûve temîyyete bir vâkıde vâkî' oluyub ve çâret-ı neyyîrân-ı fîlek mukâbele-ı hak ve bâlûa bu vecihâ gösteriş degâldîr. Mân hîvâ teşker-ı a'dâ-yı dînni a'dâdî ed-âl' : müddâf-ı mîcâhîdîn ve âşûd-ı müşrikânın izâde; nîshet-ı mutafîvîl ile mâ beyn-ı âlâf ve mîceteyn olub

<sup>498</sup> Abdolâzîmîrâ sîbîhîde

<sup>499</sup> Dîvân-ı Nîzâmî'nin Nevîsî veyyîrî - Kurân-ı Karîm, Şûfir, 50.

muhâlib-i erdu-gâh ve arsa-i mârecede bir suhrâ-yı gerâ-nûk var idi ki tarâfının bey-ninje gâ'ibe-i gubârdan eldi-kâfi ve zümme-i [sânir] bürhînden fark olumaz idi. O cihetten câlân gâcinin mu'âte-zâcîr-i muâzîrî bu fikrin gubûcudân mu'ber ve müterâkîm ve gâvîl ile hürsân idi. Zira bu güne nîze-i pîr kerî ve gubânda hubûn-ı riyân cârîn-î mülhâfîzen ve zun olur ve leşker-ı gâlib ile kâr-ı küçük âsân olmaz. Ve cem'î-i zamında galebe-i sipîh müâd-ı hâk-ı muvâfîk îcâd. Ve isân-ı Arab ve Âcem'de

*Mısra'*

İzâ muhâb: bîker-ımyâhu feğtenimâh

kelâmı meşhûd ve mezkûrdur,

*Beys*

Ez bes ki her âmed bu felek-gerâ-i dû leşker

Çün dâile-i muher-bî-şerî in kubbe-i hadrâ.

Ve ul şerîyân-ı mîâs-gîr bu kâdise-i bî-ahyârâ dînden hîr-ı best-i zeff-ı dovât ve mübâccar: ve ayr-ı istid'â-yı ref-î beliyyût ve husûlu muvâlib ve hâcîtda Cenâb-ı Kadîyul hâcât ve Mücîhûd-ı devvâta tazerrûu niyâz ile mâlâm ve ebe-i sıyâh âdeceden katarât-ı uç-ı rahsîre gubû: ölüdüna bürân öderak dedi ki 'İlâhî vacih kerâmât hüsnâ ve hâbîl-î fârhînin şerîr: bereketi muâz: çün bu zümme-i mücedhâd-ı cân ve mücedhizân-ı spâh-ı hâk ve yukîtan rahsûcelerî bu arsa-i mâreke ve cihâzda gubûr âkâde-i gam ve erdûh eyleme ve gâvîsî garra'arî bu arsu-gâh-ı gazâda şerîf: fevz ve misret ile ser-fürûz eyle.

*Beys*

Ab berin âteş-ı bi-dâel nes-nî

Zür-i hrâz-ı hâk muşâh bâd-râ

Eğerçî istîğnâ-yı ceberût-ı ulâhiyet ehl-i kâfîr ve imânın turehînder: ezîzîndür amânâ cabbâb-ı zevhûdu mîâs-ı kâfir ve isyânâ galebe etmek ümîd-i füzûndür.

*Beys*

Kâfir u âîmene zî rehîl pâyân

Vahdehu lâ serîke lehî gâvîn.

Annâ bu bende-i âsîz ve fakîr ki cem'î kesîr ve dil şîkestegân-ı kesîrin sâltanatı ile mütehem ve apen-sâğîrî annâ-ı cihâd ile müsellem ve müântâz meyân-ı etrâd-ı insânide bu perverde-i dest: marhametin olan abd-ı zâkîrî isim-i gâzî ve resn-î muâcîde: meğâzi bîle meyân-ı menâfîk-î kâfî ve istânında nice yûlâr ser-efrâz eyledî. Şîuâî teâet öldür ki hem bu varî-ı pîr Eline ve âlâmdeki lufey'î câr-ı dîn ve fedâ-yı Müslimân eyleyub bu bende-i müstedîrî dostur-ı mu'âhûd ure inâyet-ı kâcîhînden mâlâmün eylemeyüb rûbe-i şehâdet-î bî âfâdet ile mesrûr ve kâim-kâ eyleyüb râyân-ı islâm'î bu dâf'a ilâhî hâk-ı bârde nîsû nesar eyleme

*Şîr-i Arabî*

İlâhî müduke'l-âcî aulîk.

Mükerrun l'z-zunûbî lekâl deâke  
 Fe 'lî terâmî fî-entle lîzâke ehlân  
 Ve in teâzül fâmer yerâmî sîvâke.

Çünkü ol sultân-ı gâzî ve sâhib-i gayret ol, şeb-i kadî Hazreti Âferid-gâr'a gıyâ ve zâiri bîle bu gürû arz-ı hüvâ eyledi. İzhâr-ı gâyet acz ve niyâzdan sonra şecâde-i niyâzdu ser-ı müstârekânın ten-hatâ'ı-bâser hâlin-i zâniye müâde eyleyüb kemâlâ rûşân-ıdîl ve safâ-yı l'îtikâdın mâğî ehlân-ı nihân-hâne-ı gaybî nâ-gâh gıyâde ve meymeret-i ihlâs zamîr ve ehl-ı fuâd-ı münîrî sebebiyle ol kalze âlem-i mâ'nâda müâşehede eyledi ki melâike-ı semâviden bir meâk rûzâ' oldî. Grüyü mînekket-ı katarût veyâru'd mükerrubinden bir âvâşt-ı pâkîze sâfîr oldî. Sultân-ı sühîb-ı rûkâb dedi ki; seniz ehlîte-i münâzâta Hazreti Âferid-gâr'ı bende-nevâz, iezbete makrûn eyleyüb defter-ı hücâtin zayûr-ı kabûl ile meşhûr oldu dedikle ol pâdîşâh-ı âğân bu mââm-ı zâniyânın müşâhedeyle deha; ve ezret-ı kübüvâ-i sühâni ve şâd-mâni-ı mâkî müfâsîsden derhal bîder ve tahâni-i cevârih ve n'âsnu vakf-ı şûke-ı Purverd-gâr evledi. İstidâ eyledüğü hücûdan istidâ âsumân-ı feyy-ı Râhenâniyân hânâ-ı câhret mâzî ve gubâr-ı mâdâh-ı kulûb-ı hîvâsîrden zîl âdeğün görüb inhik eyledi ki sîr müâde iyâk ve lâe'dî şâh husûl-pezîr olmuştur.

*Beş*

Çü pîi der-ı rûşeni bâz kurd  
 Çühûn bâz-ı tarfe îğâr kurd.

Elîyevî-i teşkeriyân-ı tarafeyn ve itihâm-ı câmbeyânı meyûnru'da mukâleme-i îğ ve şarîh ile mukâtele-ı ezûl vakûmın şurû'ındadır ki Ferikun fî-âcmetî ve Ferikun fî's-sefr<sup>601</sup> şurûhundan âk's-sihâh ki 'âmâzevî-ı şîrîr serâ-perde-ı heşmet-i Albâsûden şurû harâmide ve livâ-yı mu'âllâ yı ehlân-ı efrizi nîlâ-yı sakf-ı âsumâne keşide eyleyüb teşker-gâh-ı nûcûnırî mîsâ'î pâd hücûmü şemse-ı râyet-ı nûrânîsinden lâbâc ve rîmâh-ı şur-ı îf-tâh lemâm îğ ; pâd itihâb ile gevâze-ı şeb-i şarîğ emân âsîr-veş ve nîrânı eyledi Tarafeyn-i teşkeriyân-ı mukâbil ve şurû-ı mukâbil-i ehl-i bakî ve şurû-ı bîdî şurû-ı asâkirî breste ve iki câmbiden câhî birbirlerine kâsî ile kemâ'î kîni meyûn-ı gayretle baste eyleyüb ceng müâdşeret eylediler.

*Beş*

Zî buyûri-ı teşker ez her dîriy  
 Furu bast gıyende râ dest u pîv  
 Dû rûye şîkêlerd her ceş-ı ceng  
 Nîmîdeid her pîş-ı destâ dîreng

Arma köllâcın yed-i mülâk-ı âli müâdâ ma'an bulurmagî mukâdem bir gece hîvâteriyâ müşâvere ve asker-i İslâm müdar ile mühâvere bâhinde guft u gıy-ı bîşâr ve âdet-ı köfr ve delâli-i kâdimelerî üzre mâğ-ı şarub-ı mîmâd eyleyüb her

<sup>601</sup> . İstisnâ bir kîsmi cemetî bir kîsmî de gıyâ akvâle hâhînnene güer Kur'ân-ı Kerîm, Şâh. 7.

bu ceng ve sâfil husûsunda zâhirî fâsîdince bu rey eyledi. Lâzı oğul ki mânuynlerinde rey ve tedâir ile münîrâ ve deccâ-i temkîn ve fîzûda idi. Anıma ol pösiyâh: İslâm penâh ki her gece kalvut-hâne-i ta'âde Flavreni Ârûde gârâ tazaru ve münacazâlı idi. O gece keferâ ve fecure-i mağrûrâ idâle-i itikâb-ı fâk ve fîcûrûn leşkera-ı müslimîn-i kâfilû'l-mukdâr der kâimûn tuzukâine şeb-hân eyleydi. Şerâfân edeler dıyû mülûk-i bed-sulûk-i mânevîde hûk mütefekkû'l-kelâm oldular.

Mısra

Zelî tasavvu bâlîl zelî hayâl-i mutâil

Anıma ol yedi zebânıyye cehennemden Vargî nâmı bir kâfir ki kusret-i hâşime ve hıyam ile müstâzîr ve Bânuîl-yârü ve elli bin merd leşkera üzerine râlişû'l-cur ve şâhîh-i ihûyâ idi. İlm-i müşâverâ-i müşrikâne dedi ki, Şeb-hân olâğımız müdîrle ekser leşkera-ı Müslimânân tarîka-i fîcâr ile vorta-i helâk ve âsarâat der kenâr olûk tarîka-ı gârâ-ı şiyâde kâh ve sâhâran kerem-gâhûn penâh edimûb halâs utarlar. Anların görûn-ı muhakkam bu rehengâm-ı deriyâ-yı şerâfân unşak şâh-gâhâdır. Şayd-ı şikûn-gâhâtan perîde ve kebza-ı dem-gâhâtan cemâle eylemek neden ikizâ eder

Beyt

Ber ün hîre merdûm şikest averim

Heime server ârşân be-dest averim

dey-i gâyet görûn-ı embâb-ı şerâh-ı mağrûrâ ilimî ve nihâyet gaflet ve tehülâkten nâçî kel-âbdül-yâdehîrâ vullâkı yukadd'ur<sup>60</sup> kelâmından gâfil, ceng ve kelâm âher gunc te'nir eylediler. Ve sâfil-i leşkeraın her bir mahalline bir sanâdic takir eylediler. Ol görûn-ı mefûce-i muhûrûn âzâm-ı mütekkû olan Casoğâ Argonı cum'erin inikâtiyle kâfir leşkera mümâşih ve müstürün kâzkarındaçı oğul olan Vîkâoğl'ın ki dilâverci ve sipah-dârûde olûn-ıy cînsine tebahhur ve tecehbûr ile gâhib idi. Gücûh-i müşrikânın tarîka-ı venture ve Besno kestini ve kuvvet oğlunu ol münteketun sipah-ı gârâ-râhîyle câmîle-yâ cârta m'iyân ve fâğırâ ve kîfâk ve Bulgar ve Anıvut ve Çeh ve Leh sanâdiclerini kundû cenâhat şikeste bâliye alub câmîle-i melûn-ı pür hâsed ve kîr: arzu-yü hûn-hârî i İslâm ile kâdeh-nîçî şerâh-ı rengîz ve sanestî-i eâh-ı ser-verâden-ı şerâ'at ve tehevîrî-i Ârûz ile akdâm-ı akdâmı piyâ rihâd ulub leşkeraın temâmî-i müddâm ve sibyanını kemâl-i nahvet ve had-bîni ile eâh ve târîc-ı ehl-i İslâm ile mev'ûde-i kâim eylediler. Bu bir mercebe mest-i şer-ı gârû ilâler ki her bir piyûde ve şerâhî Müslümanları esir edikde hâud eylemek içün buer urûb ma'an gölûmek tuzâ terbiye eylediler ki alâıkam esir Frangisaz'ın furûh ve behâlanından kâdeh-i dâze-i kâim-ı ulub recâiyy-i işret ve şud-kâmide muş-ı müddâm eyleyelec. Anıma mülûk-ı keferâ beyninde hezelîyyât ve latâif ile meşhûr bir şer-ı hezâl var idi ki, ervâhî küstân-âne ile üledüğü latîfeyi irâd der idi. Ol telûk eylediklere urûb husûsunda mecmû-ı âmada demîş ki ol nesreyi ki kîrâzan ve mirâcan görûb ve nâkîlleden şerâhîyidim ki leşkera-ı Türk gâyet cür'et ve keset-i

<sup>60</sup> Kul telâhîr alir Abbâh ukdûn edez

vesâletden nâsi tevâif-i kâfîrân dâima sâile-i rakıyyat ve kayd-ı zîmân-ı ümûdîyyete  
 yake gelmişler. Ancak hiçbir nazide müharizân-ı Turîk ü kayd-ı kemâz-ı küffârda  
 kâinete gârib ve kâimîş değîldir. Tehyye ve esbâb-ı zafer-ı İslâmî, yâ! içir mîâbı  
 dubî mîlheyîyâ sıyış Çî kîm-pile yanî ipek kudu gibi keadî helâkîmiz içîn örtölmeş  
 bukalmîş resenlerî mîân götürdünüz, çây-ı tî'aceâl degil raîdir ?

*Bev*

İsâk fâli ki ez-hûzîçe berhas  
 Çî ahler der gâzeş an fâi şed rast.

Ol sultân-ı gâvı sultân-ı erbâb-ı fütûh-ı meşâzîyî mürettab eyleyub iki  
 ferzend-ı sarâdet-merade ve şîrî emurâ ve erkân-ı erâmenendî ketâyîb-ı erâbâdan  
 ebvâb-ı fütûh ve nusret güşâdî içîn bir keşîbede karur-dâde ve verîn ve yusâdan  
 çâvîşîn-ı saf ünlîğe emâde ve emâle-ı umurâ ve hıkkîmî perçem-î a'âm ve uzrâ-ı  
 tûyât-ı İslâmî tîhesstîm-ı fütûh ve nusret de güşâde eylediler.

*Bev*

Hâne-bâ âlet u esbâb-ı hî'mîr  
 Kâdem der nakîlâde tîc ber ser  
 Sîvîndî-ı rîğ-ı beç-efşân keşîde  
 Her ber ân ser-beser denâm keşîde  
 Çîre-ı kîc dâde mîrdî tî güş  
 Dîmâğ-ı zîmîegâr rî brade ez hûğ  
 Furû beste der ân gûvga-yî Türkân  
 Zî-hâng-ı nâ-yî Türkî nâ-yî Türkân

Ve sultân gâvı kalb-ı teşker-ı fütûh uzre meazîde ruhla alem : âlem-ârî-yı  
 cihâdî âsânân u te'vîd-ı Râhbû'l-âbâdn elîahî ve ferzend-ı erâmenendî Şeh-zâde  
 Yûdîrîm Hâyezîdî Sâimî Paşa ve bû'ya umurâ ve hıkkîmî ve bir cem'î'î âhîa ile ferzend-ı dâğeri  
 olan Sultân Yûkûb Çelebî'ye sîmâs-ı mîlîr-ışrak ihşân ve meysereye tâ'yîn  
 buyurâ. Ve Çîzî Bîrmas Heg'e muâhîdât-ı emînîn cenâh-ı yûmûsîsîncâ kâtelâhu  
 tebâreke ve teâlâ 've astâbu'l-vevâîr mî astâbü'l-ye'mîn"<sup>22</sup> nâse-ı mubîm: İkkîmîs  
 mukaddîme i teşker ve emertî-y: İemîdan Şubâşî Fıyru Heg'î dâhî cenâh-ı yûsrâya  
 mukarret ve sâyîc mülûk i İkkîmî-ı İslâmî i kalb-ı sipâhî erâfârîde korb-ı sultânîde  
 hâfîz-ı aktîrîncâ kevâ'îb-ı sultânî der nâmî' ve cîmîb-ı yemîr-ı pîçîşîhîde eshîb-ı  
 re'y ve tedbîr Vezîr Alî Paşa köim ve hâzîr-ı îlî-mîkâdîr Tîntûrtaş Beg dâhî cîmîb-ı  
 yusûmîncâ muâdâtî muâzîncâ olûc eshâb-ı top ve kîfîk ile sultânî yemîçer ve pîyîde  
 bir meretebe mürettab olîncâ ki sîpîhr-ı cevşen pîşîm (Fî-ı Maînûdî'yî) ol sîsîle i  
 güşâde kâdîn olîncâ rîlî 've hûy' ve hûçîncâ ve ordî-hûzâr ve şîrî mîle'atîkât-ı  
 asukâr-ı nusret me'âsîr kâle-yî teşkerle bir cîmînsîb mahâlde buğûb iki bin cevâr-ı  
 İr' andaz ki tîr-ı dîl-dîzelerî sîhâm-ı kâzî gâbî çârî-ı devvârdan gûzerîm ve kevkeb-ı  
 cemâyî nâzar-ı dâkîkîlerîncâ hıkkî-ı zemîn-ı âf-âbî âsâ nîşîncâ illatîyâr zann ederler

<sup>22</sup> Dâlel: nâğîdn varîkîncâ, ne mîlî u deîlîncâ sîğîdn varîkîncâ. Kur'ân-ı Kerîm, Vâk'îc. 27.

ki Mevâdülirâ-i leşkârde mukâmet ve ol emânetden yerim ve yessâm peyker-i âdâd-ı tîğ-i erdâz taayyün eylediler ki ibtilâ onlar cenge mübâzeret ve husarâi azarîde bir uğurlar her taraftan tir-i bârîn mukâtelâyı mübâderet eyleyeler ki sîhâm-ı zere-püş ve tir-i belâ ile saff-ı merin ve küb-ı âzinin i gürûb-ı muşrikîni birbirînden tefrîk ve perâkende eyledikleri gibi mübârizânı çevşen-püş ve şir-i dilân-ı pür-hurîş nusret-i lâlâm ile ol gürûb-ı kan-bâsânı akîbinden kenârden berceste olan lâ-i âşî meydan-ı sarâdet ve imzâm-ı şehâdetle vâhâr-ı merdânegi eyleyeler. Kâlellâhu tebâreke ve teâlâ azze ve cello şâncu "ve men-nusru illâ minâ udillâu"(Azâb:1)-Hakim<sup>46</sup>

Beş

Dehal buhtezân arzû râ gıvâll  
Kuned azîmeşîn mağz-ı fikret tebâh  
Ke'î şâst hâşed bu-kerrâ meşîn  
Dî-ü desteşân mu'assim-i ker-sipâh.

Buvenus Güzi izni hümayün ile meydan-ı mâ'rekeye gelüb küffâr-ı lâ'ine Et-pârdâ östâk üzere mücâhidân-ı dîn ve tir-enlâzân-ı dürbâne salâ eylevince taraf-ı kâfirîden mukâddemân-ı meydanı tîğ-i çevşen-gışen ve tir-i merd efken ile üfâde-i lûk-ı helâk eylediklerinde arzû-ı âber-püş-i muşrikân-ı kâzûm-ı çevşân-ı sîm-üb-âsâ kelâtın-ı sarıs-ı azarûb olab ol hum-ı sîrtâr, tîğ-i herde bir uğurdan sol kolda olan tü-câdûzların üzerine hücum ve terâkât-ı ritâh ve tezâttûn-ı sipâh ile mücâhidân-ı meydan-ı tîğ-i kuzgîk ve piyâde ve sövârlerni Ordubazarı üzerine dâkkaduler. Luşker-ı İslâm'ın ilave ve kuturları birbirine muhtesem besce ve ahvâl ve eskâl bir merthe peyvesi idi ki içlerinden cûür muâmil ve ol hayl ve çeşmin akîbinde bir dirâhttan-ı terk meâil vâkî olmağla zümre-i köfr ve İslâm'dan ol zedü bürde üfâde-i lûk-ı helâk olub garâtan bir pürân-ı azîmi şeref-yâd-ı sâlbe-i şehâdet ve sendârları ekseri garîk-ı âb-ı tûlâm-ı melâmet olular.

Beş

Suven bâc koy bar ser-i lûm keyân  
Cenâb-ı sipâh râ be gerdun azîzân  
Çu ân meysere geşt levân hisâr  
Bi-şod mey mence lion günâr üsmavâr.

Çünkü ol berk-i lâbende-ı par-nûr-ı nî Şeh-zâde-ı şevvûr Soltân Yâlduzan Dâyezâfî edîb-i yessârda olan şikestelâğı mu'âyene eyledi. Hücum-ı hayret-i câillî ve galebe-i kiamet-ı İslâmî barle utan-ı tevses-ı tehevvat ve şerâat i meydan-ı mülâmette zâhl edemeyüb mâncûd-ı berk-i hâül merkeb-ı müsürâen meyân-ı âterdân-ı dîne strûb mücâhidânın muhâzaman ve mağlûbânına yetişüb lemeân-ı berk-ı şunşâr-ı Yâlduzan Hâül muâsül-ı şâh-ı üsumûnî çâşâr-ı köffârî hayre-i gerdâ tefrîk ve perşînî ve zulmet-ı gubâr-ı mâ'rekeden çeşir-i hayret-i dîşmerân güm-tâlmî setâf ve sıyahî kâlellâhu tebâreke ve teâlâ "Yekâdu"-berku vâhtû ebşârahûn kâllernâ

<sup>46</sup> Yardım ancak Allah ve İlahim olan Allah'tandır. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 126.

edür leham meşey İri ve zû salate aleyhin: kâimü ve kav şüellâhü lezehebe  
 husen'âmü ve ehsârihim mellekâte alâ kûli şey'in sadir<sup>300</sup> mâ'na-yı mübâti sües-  
 rûnâ-yı zabür elub Yaldırıñ Bâyezid'in sipâhının hüdud-e herik-i kemâle-i şimşir  
 otür gışıl ve şirî-i niâle: eskâle-i herik-âşâsından birmân-i can-i küllür-i murdâr  
 hüsker-i ubâş-i sâzîñ ve dîlâhâ: sayîf ve rimâñdan öñ muşkan-ı bu leheben  
 girdîle-i nîr-i nîrân oldılar.

*Devr*

Direlş-i sinâuç çâ firîz şod

Durâğend tığış aduv-şür şod.

Şeh-zâde-i cevân-bâhtın iklâm-ı meşûrâne ve âhüt-ân-ı dâirînesen garûb  
 skir ümreâ ve sipah salâran, öñr her tarâdan tevâen-ı unân-ı mübârezen kullâñı  
 düşmene matûl ve muavenetine kudîl-î tam ve sây-ı tantân masrûf eylediler. Ve  
 Evrenos Beg ve Hâlık Beg ve İbrâîm Tırürtâş ve Lala Şâhîr ve İsa Beg ve Saruca  
 Paşa ve Acube Beg Subaşı ve Kara Mükhel ve huc Balabân ve Hoca Balabân ve  
 Mâyegir Mird ve Sincar Şâhşî ve sâc sipah-dârân cevânîb-i erbâ'adan bir uğradın  
 düşmene karzûb duyâ-yı teşker-ı küllür-i darû-ı tığ-î âteş-bêr ile şûle-ı gâhâr-ı  
 hâsar ve ser-hûnâ: Mâşûnâr-ı küllür-ı gul-i Râmî'nin küllür-ı serhî musâl kesî  
 timâñda âyûkân ve bir hantle-i şirâne ve seduce-ı dilîrîne ile a'lâm-ı ser-ülrâz-ı  
 kâfîrân meyân-ı zîde ma kûs olan dâmtî âşâ ser-üçün ve menkûs eyleyâr sipâh-ı  
 eşerân yedî aded pûdîşâh-ı büzalg vâ'î murdârını mûkhlâr ve zâdan zârında ö  
 gûne mecmû'î azîmî perîşân ve kayûs sâsle-î güçlâr ile mekûr eylediler. Öñ  
 sâñrâde zira kûmbed-î hadrâta ser-ı serverân-ı a'dâdın peşre âşâ çerdin kulbe  
 beraber âk-ı musâ ve ardâyes-ı zâkûm-ı âsumân sâ-ı İslâm ile hüsemâ-ı dârin  
 melârâk ve meğâfirînden yûdûg-ı arsa-ı veğâ elub müşrikân-ı hâsînden bir cem'ât-ı  
 kesire atılma ü'rimâden meyân-ı mu'âveden lârâr lûlâyîr ve çâp-şirârân-ı meydan-ı  
 gâvâ esbân-ı kûd-pâ ve zîlân peyza ile mes'ûrânı a'lâ'adî ve usûde ve kârib-ı  
 gerdîr-güşâ-yı hülka âberân-ı şunşîre keşide eyleyâr ve sâyeste-i râşyvet olankâr-ı  
 kayûs-ı sîsîle: berde-giy-e nâizad ve uzumî-î sebâbire ve kâburû: keşîsireyi hâk-ı  
 pây-ı sullânâ getürdiler. Ve küllârın kayd ve berd-ı muâhidân şûr: müheyyâ ve  
 nâ'ân gördükleri mûab ve sesenler ile dest ve perdânterân huse ve güllür-ı dâm  
 elucuş şikâr-âşî mûhkemî peyvere ve her tarâdan

*Mısra'*

Pişide şevad bu pây-i herçes kimeleş

sedas-ı işid ler. Vâst-ı asardan aşşarın kerîhe degar hal ulavvâl-i meşrûf, şere  
 geç'ib sultân-ı-mucîbidet bu fetih, evîr-ı İslâm-yâñdan ne-gâvet şâdân oldî.

*Devr*

Her ki pâ fetih avatür pey-gâñî ödd

Piş-i o yekûn mazâl u nâ-murîd

Her ki pâ berdân-ı ö şer vâsle-yâr

O neteşed ez helâk-ı kâr zür

<sup>300</sup> Şimşirğin çakması neredeyse gücünü alır, onları aydınlatır ve ışığında yürürler ve özerklerine barmalıdır. Başınca özerkleri. Allah dâvâsıñi iğime ve gâvânterânı güçlârü. Doğrusu Allah her şeyi kudîrde. Karâm-ı Kerîm, Bakara, 20.



Fe-stimül ol sâfir-i safî sînün ol emâz-ı va'de-i sâkî ve tebcübe-î dâ'vet-i hakda hayret elveriş kıpırca-i me'ra ve mûk-i dil-i dâimîde kendü kendüye telekkür eylediler. Ol levle-i mu'nâcâda Hzretî Kâdîyyü'l-bücdî'den istel'ü eyledi ki mekdejjat ve müllenîsünir ekseri za'îr eyleyüb lakin cümlesi mü'mînî ve maksîddan idrâk-i sa'adet şehadet olunacak bir emü görmedü. Helki esbâb-ı âd' dâni ki gâibe-i sipâh-ı küffâr ve imîlâd-ı ceng ve kâr-zâr emânın resîde oldı. Ol zürûb ve ehlâd-ı bâr-ı fâtır bir vecihle emide olmadı. Bir vakte değin ki nihân-hâne-i âlem-i gaybede bir sünneti gayri me'lûd hadiklar ve Hzretî İzzet (azze şa'nulu) hazretleri hâfî-i meslek i evhâm her muhtezâ-yı takdîr bir hâfise-i garibe izlâ eyledi.

*Ehyâr*

Çü vaki ki vak: âyed be-hâtur  
Nihânîd künend ez perde zâhir  
Kadent der züb ki çün telî: esûdi  
Jemân inkâr k'ün rehâ nedîdi  
Der niz hayue şehâdî bend ber-pây  
Gulû:â zîn unâb suht be-güşây  
Zî mihnet reset her kes çeşm ber-best  
Bedîn tebdîr rûf ez kafes rest

#### **Hikâyet-i Hâtimet ve Hâtimet-i Hikâyet-i Sultân Mu'âd Hân**

Ve kayliyeti ulâk: sarüdeti şehâdet bâ inhâl-ı o mu'mâl-i hakikî ec cübün ve nihetç ez-in sarı-yı meâzî be-çavân-ı rahmet-i itâmîr. garıyîh-i kâh-hâne-i tükür ve ne'yîb-i vekây-i selâf-ı sâhib-ı me'ârik ve şuşîrdemür ki köffâr, yedi âdel mü'lûk ve sipah-sülârden imîlâzâdân sonra ol sultân-ı gâzî şevket ve sekîne ile henüz koll-ı leşkari: İslâm'da kurur-ddede ve a'dâ ve mübâhîfân ü dîn ve devlet üzerine mensûr ve muzaffâr olub gürûh gürûh makûbân ve esirân-ı küflârî emâşo eder idi. Ve şoh-zâdegân ekser ümerâ ve asker ile firâr edenler izakub ve ser-i serverdân-ı mûşrikân-ı ser-nizede nûmû-dür ve düşmeçân-ı dâri gürûh gürûh esir ve giriftâr eyletiler. Ol esnâda kârm-i eşrânı anudûd-ı izâm ve sîbâi seh'â-ı uzâdnın a'yânucân ki ma'reke-i küldde erhâb-ı dalâlin pışvâs, ve istilâhât-ı kâti'ide bâbân-ı bezzîr. Mıkoş Nîkô'la denmekle mo'rûf olz kâfir ki esnâ-yı ma'rekede zahır- hürde-i tîh-i gürûh olub ulâde-i hâk ve gâlecikle-i hân olub lâkin henüz emü mü-pâki esed-i murâcârân çıkınyub ve ehl-i İslâm'dan bir sünneti be-şahsa bilmemiş idi. Çünki: ol velâde livâ-yı zafê-iktîrâ-yı sultânî mesûlî Mıdoş'a karub ve ol dâhi kendü katline mâttehi ve meyân-ı ekîh ve âsrân ve mübeyt-i evliyâ ya şeytânî izbâr-ı merdâneğî emâğı derûn-ı dalâlet meşhûrâda mü'lûfî tutub ser ve rüyün hâk ve hâne galita ve murg-î nûn bismil esâ sekerât-ı mevî ile tabinde olkârâ pây-ı âleml- i sultânîye müveccih ve dâd-nâhâne dâdi ki: Ben Müslümân oldum. Ve pâdişîhu surrânî sözlüm var. Hâk-i pây-ı rahî-i hitâşyuna çelzâi ubûdiyyetini sây ile eylesen gerekdâr doyu feryâda başlayub çâvışm her çâud ki darb ve âlet ile ma'mî olâdu.

Bir vecible del' ve ref' idemadiler. Annu çünki ol şehrîyâr-ı merhûmet-şîdîn: mehmûd-ı hümâ-i nihâkî meşhûr-ı mevzû-ı âfâk idi. Mukrezâ-yı merhûmet-ı zâli ve şerkat-ı cibillî nuzrâ çâvîşân ve münâzîr ol kâfî-i lîlân men'eden men' ve pây-bûsunu ve çürçür-ı mülâde' isme izin ve ruhsat buyurdi. Ol münâzîk-ı kadim ve crâtî' o şâyda-ı raşîd meger üstüde bir zebr âlud bançer pînân eylermiş. Hüy-bûs-ı kumûyîna him-ı münâzîde ol suhân-ı sâhib-i himenin şikem-ı pur-bîkumne bu çârba muhkem havâle eyledi

*Beşir*

Bir çârâ zed yokî darû-ı pehlî gûzâr  
Kı ez hûn zemîn geşi çîn talerûr  
Der tîlâd sultân be-ân zebr-ı tîz  
Zî gûi her âmed yokî rustefîz

Her çend ki ol kâfî-i muâhid kerâtiyok fîkânî: fîsâdi ile meyân-ı küffâr ve hüccârâ bu kât-ı meşhûrân tedâriyân nâm-lâr eyledi. Ol suhân-ı mücâhidân dahi meyân-ı hüccârâ-ı cibillî dâreccâ şehâdet ile mesârî elub sûret-i mev'ûd-ı kuzyye-ı ma'vûd-ı kâlellâhu tebâreke ve teâlâ "ve yavate neb'isü fî külli ummetin. şehidünaleyhim anu enfûsühim ve en'nâ lîku şehiden ale' hâulâ"<sup>606</sup> mesârîmü öze ol yevmü k'iyâmet üsâde meşhûr olub sarâdet-i şehâdete reside ve ihûzâr-ı ömte müdâim-ı iktisâde. İyev-i nevîdî'î yâ's-ı kâlellâhu subhânahu ve teâlâ "In yamseküm karhür. fukâi messe'bkavme karhüt mislâhu ve tilke"l-eyyârü. quddîlühâ küyve'n-nâs"<sup>607</sup> gûş-i kâşîyle peygâm ü vürûdân şînde olmuştı. İbn husâyde gâyet ile münâzîs ve ferhân olub. Zira kylevî mübâreke-i mezkûrede Cenâb-ı vâhibü'l-âliyâdan niyâz-mend öydeği intihâm : küffâr-ı hîm. ve nâret ve iftîhâr-ı asâkirü İslâm ve netîce-i rûbhe-ı şühîdet: tam ile be-mân olub teâkât-ı zümre-i ehî-ı hak ve sîk-ı rûfêkâ-yı kavtânü teâlâ sâze ve celle "Ve men yuhîllâhu ve't-razûle fe-dâke meâ fîzîhu en'amelâlu. âleyhün lüne'n-Nebîyîne ve's-sâdikîne ve's-şâhidâ-i ve's-sâlihîne ve hastine ülîlke telkâ"<sup>608</sup> mesâdikme sîkâvî suvâde ve şühedâ mekbûlünde hayât-ı ebedî ve her-ırlâ-i emme-i hüdâ ve hulûfâ yâ dîn i Mâhânîmîliye münsetik ve dâhil ve maksûd-ı akâsî olan müteşşînat-ı lutf ve merâhim-ı lîhî bîle ki kâlellâhu teâlâ "lunellâhe lâ vâhîfâ'l-mûd"<sup>609</sup> dir. Saltanat-ı sermedîye râil'âdî

*Beşir*

Her şîr dil ki herâder aşk küçü rûzi  
Der kîş-ı aşk bâzâdî bîşed şehîli ve çîzi

<sup>606</sup> İbn ümmîde bu yâdî getirdiği rivâze ve ey Muhammed, semâ'ül-kavîmâ şâhid getirdiği rivâze vâcî dâru'lmecî nâzil olubak. Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 41

<sup>607</sup> Eğer vîz bir yârâ aldığınız şîpvede o topluluk da bîzâri bir yârâ alınız. İsmâ'île sâvâde bu güden bîzer öze bîzer âleyhe dârdükür dâruvuz. Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmran, 140

<sup>608</sup> Kun Allâh'ı ve peygâmîkür lî'ân öcumâ ile vâler. Allâh'ın nîmetine mîpîrdiği peygâmberlerle, şâhidler, şehîdler ve iyîlerle beraberdirler. Çökürne iyî çekâdığınız! Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 60.

<sup>609</sup> Şîpvede ki Allâh vâdîği ördân sayıme. Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmran, 9.

Ol vâkıa-i fâciana vukûrta hâlef-i hilâfet-şâh sultân-ı saûd Yâkûbun Bâyezîd kurb-ı livâ-yı sultânîde bulunmağla hükûm-i şâret-i sultânî ve İtyâkât ve istikâkât-ı hilâfet-i nâzarîni mesned-ı pâdisûhî-i İslâmîyân ve serî-i servî-i müsâhidân ol neyyir : a'zam hakkında erzan; görûlûb edâs-ı devlet ve n'yan Hâzret-i Yıldırım Hâmî vâled-i mağlûmınun huzûr-ı sa'âdet-mağfûrına götürdiler. Tâ ki bir mevâcebe ve bil'-muşâfaha u'yan-i Hululâ-yı Rûşidîn ve saied-i sultânî-i şîhân uzra müşârin-ileyhe te'vîr-i ahd-i vilâyat buyurdı. Ve tekâzâ-yı dâi-i ahd-i hî-ğaraz : kavlehu sehilâ "sûrû ilâ mağfûrîn min Rabbikûm ve cennetin acdihâ's-senâvâlu ve" -ard, "vâ'ided il'-mültekin"<sup>60</sup> mültezâsınca da'vet-i hakka tebbeyk-i tebbet ife leh-etnâhî-i kabûl ve surû-yı fâriyî olıve-gâh-ı cemâl-ı bâkrye tebdil eyledi.

*Bîyât*

Şeh-i Gâzi Murâd-ı kâşer gür  
Genl hem dîn u mülk râ teslîm  
Geçti şâhib kârın be kîşer-i dîn  
Yâhî kârîn be saltanat terkîn  
Sal-ı sî ve yekûm şehûdet yâd  
Ey hoş ân şâh k'ân sa'âdet yâd  
Gur çî Gâzî Murâd şod zî-câhân  
Şoâ câhân hem-çûnân ve bîkter ez-ân  
Mûls-i dîn hod nizâm gürâd bâz  
Ey hoş hâî şehi be-mahfil-ı râz  
Her ki ta hem çû Yıldırım hâlef est  
Mûlk u dîneş hemişe bâ-şerâf est  
Yıldırım; Bâyezîd-i âli-kâdir  
Ber-sûph-ı hilâfet âmeş be-dor  
Berk-ı tîğâş çû âf-tâb-ı manûr  
Mî şevâd hasm-sîz ve âlem-gür  
Kûte râ hân-mân be-suzâned  
Bâlr u ber-mî be-hem hî-suzâned  
O şihâh-ı manûr u evlâdeş  
Çû kevkûb ki âsumân zâdeş  
Hem çû in mûh-ı şem' hem-rûmeş  
Kufte ber-fûk-ı berkûdûm kâmeş  
Hümev-ı vakt Bâyezîd-i dînevum  
Mûlk ve millet ze-gâhî hürrem  
Halk u Türk hem ex-ı rûzî  
Bâd mîstakbeleş bib ez-mâzî  
Bîsânî lahîrahem ânîrahûm  
Levha-ı mûst ve levh-i kâdîr  
Şesmele Onvân kitab-ı Hüdâet  
Mûstâfâh-ı lem'ân-ı suhb-ı bûdâet

<sup>60</sup> Râhbîdînün mağfûrına ve Allâh'ın Erşâd gürâkter şakîmânlar için hâzâretineş emî gâbler ve yur kâdîr ulas cennetle Erşâgün Kur'ân-ı Kerîm, Âl-İ İsmâ, 113.

Her çi me Bismillih ez-ân marla' est  
Ger çi hüd pençe-i mîlîr okta' est  
Tâverân-ı tîc-î ser-uz-vey kütend  
Nâme siyâhan rakameş lay kütend  
Tûc-î kelâm erçi ki ez-hantâc'est  
Dörtme-ân-tac velî besme'ust  
Âyet-i mâmet ki bîd der-kelâm  
Besmele şad mîrâzahub-î dîrâmân  
Çar kulme besmele ra'âde zeyn  
Allah ez-ân çar pû insan-ı ayv  
Nokta va harîş leme çun hat u hâ  
Yûd ez-ân pehu-i mâ'îlî cennâl  
Nokta şad merdümek-î çeşm-ı cîn  
Geşe şevyâdâ yâ dâl ez-vey avân  
Bâş hîrî mâ'î nev-î nev-bâhar  
K'â bîşukûbe çû gûl ez-şâh-sâr  
Temre-i ez-nabl kemâr noktas  
Meyve-i şîrîn dîl-ân noktas  
Nahlîr-pâ bûş za-bâg-î bîlâş  
Ber-tok-î dîr menbu'î havâ şîst  
Râhne-i ârost ber-ensâm-ı nahl  
Sûcet ez-bîst u her u nâr-ı nahl  
Asîl çîl ism ez-zakâm-ı mîm-ı üst  
Har-ı mu'âb denod u del'î dîst  
Çar kulme besmele u ism-î zîl  
Çar kurûfesi ve dere-î şîyâl  
Şad elîf ez-sûbh-ı as'âdet delîl  
Lem'e-i nûres-î şad mûâtezîl  
Ez-şeb-î kâderâ rakam-ı lam-ı u  
Nûr-ı tevellî ngur ez-şad-ı u  
Lam-ı diğer geşe çû şîm-ı herâ  
Zîndü zâ'imes-î ayân nûr-î zat  
Reyzane-î âlem-î kudş çû hâst  
Reyzane-î mîrî be-pişş sohâst  
Ruhmet-î u an muhib ve âlîst  
V'er çî Rahmânet be-halk-ı edhîn  
Has be-Rahmânet velî mû'mînîn  
Meymenet-ı ism u şîfâ-î Hîdîy  
Çonki şad ez-Besmele emâr reh-ı ummîy  
Harâd-î [Hîdâvend be-cay-ı avetîm  
Tâ rehâd ez-ehlâî in-delfîerem  
Her zî şîpâs-ı hak u medh-î rasûl  
Câ küned in nâme be-sadrî kebûl

Çün ne-sonem şükr ve tevfük-i hak  
 Ger hıme aalâb bi'burden azbak  
 Heşt-Bâhişt ez suhan engihtem  
 Şir-i tesâhat be-şeker rütem  
 Heşt şehet-şâh-ı mücâhid-şîr  
 Geşte medih subâneti-zâ medâr  
 Geşte heşer Heşt-Bâhişt: ruîn  
 Zikr-i yûkâ şâh-ı mücâhid muklûm  
 Vâ'ide-i emmet çû gazâ piye nîst  
 Şûret u ma'nâ behem in cast rîst  
 Cemde emr-i shyâ nefus çün mesîh  
 Zikr-i sulâtîn-i gûnâş le sarîh  
 Zinde şude emme ez in nâme em  
 Ab-ı hayat est derin hûme em  
 Şah-ı zumâr çû müvâzîn saşâs  
 Feyz-i mearrî mesedem bî-k'yâs  
 Mâbde i dîn perverî vü fedâ i Rûm  
 Hâid çû Osmân-ı velâ-osmân  
 Kayserî ez kübr bodin kerde nakl  
 Mülk güşâdest be-şunşî u akl  
 Refte be meydan-ı gazâ zi ibtidâ  
 Heşt hâlef kente he-â-ikudâ  
 Şud şelâk zât-ı burûc-ı u maşer  
 Fırakâş heft şuphr-ı diğer  
 Rûc-ı fazlın geşte derin hâmedân  
 Arsa-i İslâm ve şuhî bîr zumân  
 Devle-i in kavm be-dîn perverist  
 Hüd ne çizî servi-i saracrist  
 Safta-i tarih-i farû' u usûl  
 Yatte tâ defter-i râbî' vâsûl  
 Kayser-i çâcra çû be-şâh'î niçet  
 Keşkebe-i küfr behem der-şikest  
 Köfr çû zulmet şud u o âf-tâb  
 Reem-i şeyâtîn şude zû çün şihâb  
 Kine-i o şehre be-Hân Bâyezîd  
 Yıldırımç geşte ilm zi ehl-i did  
 Bîd çû kârşid heş çû um-ı sepîr  
 Tîğ üşşân uded? ve ayn-ı mîhr  
 Lem'a-i tîğâş çû şihâb-ı mübbû  
 Zulmet-i işek anpard ez zentîn  
 Ez cetr-ı havâ' zi-Hân-riz-i ceng  
 Bâd Benî Asfar ezü berâ reng  
 Mâdem-ı tîğâş şude surî ve tari

Zerdî-i ruhsâr-ı Herûd Asfacî  
 Tevsen-ı azmeş şâde berk-i cihân  
 Lem'î sinâneş çu bold nûgehân  
 Bûd cihân-gîr ter ez âf-ılb  
 Tîğ-i e'hdetâ şâde mülk-rîsâb  
 Arsa-i İslâm fuzûde ho-tîg  
 Fuyz-ı cîşân geştü der u bent çâ nîg  
 Sânet-i meydan-ı cihâdey cîşih  
 Têng dâl ez vev herme kavim i Mesûh  
 Cûze debey Engüris u Her-Fring  
 Dûde harâb ai hod bî-dîmîng  
 Hâz herî mülk der İrân-zemîn  
 Ke-addüv üstü be-gîmîgî-ı kîz  
 Hem çû Tîmûr dî çeh-i sâhib kerân  
 Gerd müsehhâr herme mülk-ı cihân  
 Memleket-i meşek ve İrân zemin  
 Gerd be-lân herme zâ-ı nigîr  
 Hâz ki mülk-i Arab u Rûm hem  
 "âbî" fermân kered ez piş u kem  
 Yıldırım ân çâh-ı çoyyâr-ı çerî  
 Âr nômüleş ze rû-ı serverî  
 K'ez Tîmûr u ne nuzelle: burd  
 Ye zibar-destî-i E'gîm burd  
 Şâh-ı Acem Ahmed Sültân Öveys  
 Kurd firâr ez Tîmûr ez râh-ı keys  
 Burd perâhî beder-i kayseri  
 Dîd penub Kayseroş ez serverî  
 Tâ ki Tîmûr dîd be-Kaysar puyîm  
 Gûft za men bûd be-Kaysar-ı selâm  
 Düşmen-ı men şâh-ı Acem bûd Veyş  
 Gaye-ı mutem be cihân nîst kas  
 O şâh-ı gâzîst meniş mu'tekad  
 Der rîch-i İslâm men u ra mu'ad  
 O be-hilâfen: be-çî roy âvered  
 Ha şarvum lott be-day-ı âvered  
 Zâd fîzîst un oluyv-ı hîre râ  
 Rû-ı medd-ı pîç-ı hod ân-fîre râ  
 Nîst be-mülk-ı to mera biç kâr  
 Haşîm-ı minîsîz? ve yekârem medâr  
 Tal' u babtem çû cihân-gîr geşt  
 Pişâ sipâhem çâ bûl kîh ve deşt  
 Kasd-ı Tîmûr çû be-sultân restîd  
 Berk şifât kabr-î nihîdeş çelîd

Çiñ be-pasuh ki bî-rev ev raçil  
Baz meçû in sahn-i nî-kabul  
Men niyam ân husm ki tersom zi-ceng  
Her gûzerem nîst zi-nântis u beng  
Tij cevân-nicrî be-mihmân-i niş  
Çadr vâ dîşet zi-kem yî be-zi-bîş  
Geç çî to yi Tîmûr yârî hadîd  
Yûdîrînem best vâ bacîden: hadîd  
Ger ni şevî azîzî-i ceng âverî  
Şâkr niyam kom zi-tû der-leşkerî  
Fîlâc ber-cengî çû çerî-i demî  
Gerî mîlîeyyâ selah nûvedî nî  
Geşt mukâbil dî şehî kân-kâr  
Leşker şerî her dî berîm ez-gumâr  
Geşt dî dervâ bilâem ânîle  
Meyv-i betî kûlhevş engûlî  
Meyv za dî keştî-i kaysar şâkest  
Tîmûr ez ân bahr be-bengîr berest  
Tevser-i sultân-i İskender-bisûl  
Herî İskender be-miyân-i cîdîl  
Şah fîrâde çû gîhâb-i mîlîyî  
Yıldırım âşâ zi semâ ber-zemîn  
Efsân euda tu çî ez yâr i kîş  
Yâft zîfer der dîmî utîdî kîş  
Dîç yekî mîlîs ez be rezîm-gâh  
Dîmî girân-mâyê fîrâde be-râh  
Geçerî-i yekî vâ dîrî-i çân-vaz  
Yâft gemîmet çû der ân kâr-zâ  
Kadr-i güher hîlî zi-kendreş çû bîş  
Ber dîlârevâr tuhtî ber şâhî-lîş  
Çün Tîmûr ân geçerî çahânî yâft  
Vîz rehî-i o nîçî-i salâdet bi-tâft  
Kerdu yakîn kân geçerî-i servet ist  
Belkî dîmî-i tazî-i sıych kaysarîst  
Geşt zafur herî-dîmî-i kîhîlî-i o  
Leşker-i kaysar heme pâ-mâlî-i o  
Çûnkî behreş be-mâ'înet nevuht  
Dest-i cîsalîlî çû alemî ber-ferîht  
Ez-sitemî-i leşkerî-i ân zolmî  
Zîr u zeber geşt ome mîlkî-i Rûm  
Gerçî nigûn şod âlentî-i kaysarî  
Maned bî-hîlîf çebî-i ân serverî  
Bâz be-tevîkî-i Ebdû-yî Kurîm

Mülk be in kuvvî şode mustakim  
Nesl-i zîleş hemo şahân-ı dîn  
Ötenle şode hâs be-fâzî-ı muvâc  
Âyet-i ikhâ-î kemîn hâşşelîn  
Hest ayân ez-rûl-ı şâh-ı cihân  
Hörs-ı İstâm be-hûlk-i hamîd  
Şub-ı selâtin-ı cihân. Bâyezîdî  
Nevîce-ı şâhî şü be-sulhân fütûd  
Devlet u dîn mest be devreş ziyân  
Râver-î dîn ra bu-felâk-ı ber-berdîh  
Ehl-ı cihân ra be-afâlet nevâh  
Seyo-ı u hâd be-şâhî muâfîd  
Hâd fuzûr devlet u emreş nevîd

Katıldıkları tebûreke ve teâlâ ve kolâmuhâ's-salku ve kavluhu'l-hakk "ve kuzûlke nekussu aleyke muâ'î-enbîî mâ kâni sebek"<sup>611</sup>

<sup>611</sup> İçer başlıca esna peçvâş ubayhîrî anlıdır. Kim'în-ı Keşîf, Tabî, 56.



## İNDİKS

## A

- Akıku Hân 91, 121  
 Abdülhak Sa'ûd Bin Kâmbecir Vehhâ-  
 Vîni, 57  
 Abdülmelik Mervân, 118  
 Abdülmünân Cûdî, 77, 126, 231, 234,  
 234, 237  
 Abdurrahmân Kaulî, 186  
 Acein, 56, 59, 60, 63, 71, 72, 79, 82, 83,  
 84, 224, 226, 244, 271, 291, 292, 293,  
 342, 395, 406  
 Aclân Beg, 258, 259  
 Aclânoglu, 260  
 Adalete, 227  
 Ağca Koca, 186, 237  
 Ağca İmam, 269  
 Ağrıboz, 277  
 Ahi Hicriyân, 203  
 Ahi Şemseddin, 197, 203, 219  
 Ahlat, 71, 72, 77, 84  
 Ahmed Hân, 9, 92, 171  
 Ahîmân, 328, 330  
 Ak Bâlbantoglu, 156  
 Ak Serçin, 263  
 Ak Tîmür, 133, 135, 181, 196  
 Akhaç, 77, 240  
 Akça Hoca, 77  
 Akhisâr, 174, 177, 187, 191  
 Akova, 192  
 Akseray, 84  
 Akşelî, 226  
 Akşungur Aga, 348  
 Akhtuk, 77  
 Akınoz, 186, 231  
 Alâeddin Çelebi, 219, 220, 221  
 Alâeddin Pîşâ, 105, 163, 207, 242, 245  
 Alayehîr, 85  
 Alb Suyu, 187  
 Ali Beg, 247, 330, 351, 362, 364, 365,  
 366, 367, 368, 369, 370  
 Âli Mervân, 118  
 Âli Osman, 20, 21, 32, 57, 62, 71, 72,  
 77, 83, 90, 111, 117, 158, 190, 192,  
 213, 216, 226, 236, 240, 244, 272, 289,  
 322, 341, 343, 368, 383  
 Al Peşâ, 57, 225, 362, 366, 370, 374,  
 375, 376, 377, 378, 379, 392, 398  
 Âli Selçuk, 71, 81, 90, 93, 243  
 Ali Şîr, 182, 189  
 Alınak, 364  
 A pürden, 82  
 Amâsiye, 83, 84, 123  
 Amâsî, 261, 262  
 Anadolu, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,  
 7, 23, 25, 26, 31, 34, 38, 263, 269,  
 277, 279, 287, 294, 395, 296, 297, 309,  
 310, 311, 324, 331, 332, 356, 354, 356,  
 357, 364, 365, 387  
 Amber, 362  
 Ammer, 261  
 Augustus, 391  
 Antepva, 227  
 Arabistan, 32=  
 Arabîk, 136  
 Argun, 77, 92, 171  
 Argun Hân, 92  
 Ararat, 153, 184, 185, 391, 397  
 Arısuuluk, 352, 355, 372  
 Arpa Hân, 225  
 Aruk, 77  
 Arûb-ı Kehrî, 81, 269  
 Atabe Beg, Selçuk, 400  
 Ayâ Kılıç, 251  
 Ayâçonya, 269  
 Ayaslıg, 226  
 Ayasofya, 118  
 Aybeki, 364  
 Aydın, 226, 344, 387  
 Ayçelik, 227, 258, 316  
 Aydos, 232, 213, 245, 237, 239, 323, 326  
 Ayi, 77  
 Aykut Alb, 77, 126, 133, 135, 139, 143,  
 163, 174, 179, 187, 191  
 Aytoğdu Alb, 196  
 Âzârhâvân, 71, 91, 122, 225, 226, 291,  
 292, 293

## B

- Babouski, 304  
 Bağdâdî, 88, 225, 291, 292, 294  
 Bâ'eddin Mahammud, 87

Bahr-i İrenç, 274  
 Bulnu' Beg, 374, 400  
 Hahy İm, 17, 240  
 Halaban Beg, 366  
 Halabancıkkeği, 268  
 Halıkeseri, 227, 258  
 Başak, 77  
 Hayheç, 77  
 Başbunduca, 364, 367  
 Bayan, 77  
 Bayangur, 77  
 Baytomar, 77  
 Begşehi, 350, 352, 370  
 Belgay, 77  
 Benî Asfar, 405  
 Benî Meriûn, 117  
 Bergârta, 227, 239, 260  
 Beşri, 236  
 Bîğâr, 311, 316, 357  
 Bileciç, 77, 125, 141, 144, 147, 150, 151,  
 152, 153, 154, 155, 161, 163  
 Bıgdan, 274, 324, 391  
 Bokayır, 269, 279, 280, 298  
 Bula, 231  
 Bulvîre, 332  
 Bulut, 329, 334  
 Hunn, 311, 353, 354, 355, 371, 372, 384,  
 385, 391, 397  
 Buchostik, 77  
 Bulgur, 171, 275, 277, 330, 397  
 Burçuk, 300, 301  
 Hırta, 20, 21, 76, 162, 169, 170, 171,  
 172, 180, 181, 193, 195, 198, 199, 206,  
 203, 207, 227, 238, 229, 230, 243, 256,  
 257, 261, 262, 295, 296, 297, 309, 310,  
 311, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 326,  
 328, 329, 336, 332, 337, 340, 341, 342,  
 344, 345, 346, 348, 349, 352, 353, 355,  
 356, 357, 370, 373

### C

Çalır Bey, 82  
 Çamuru Şahîsî, 328  
 Çemelik Mevlânî Kara İslâmî, 203, 207  
 Çar, beg, 114, 291, 292  
 Çaruk, 84  
 Çarşougaz, 332

Çavuş Kâğız, 177  
 Çayhisir, 362  
 Çobeli Şarha, 293  
 Çer, 271, 385, 397  
 Çektelur, 77  
 Çiñîleddin Devvânî, 45  
 Çemîgzeçek, 89  
 Çemişid, 112, 113, 160, 239  
 Çemişid, 345  
 Çengiz İllâc, 83, 89, 121, 273  
 Çehrezar, 379  
 Çendanzîl, 177, 181, 183  
 Çezme, 277  
 Çimpi, 267, 268  
 Çirmer, 321, 322  
 Çirmez, 362  
 Çoksu Beg, 223  
 Çorlu, 275, 299, 300, 303, 304

### D

Davranış, 77  
 Dîvân-ı Kuyseri, 224  
 Demard, 328  
 Derviş Türüñ, 106  
 Desbîtiç, 311  
 Destellu Kavak, 353  
 Deştomyya, 378, 389  
 Deymansa, 106  
 Deymiş Hoca, 223  
 Dilşâd Hâttun, 225  
 Dinc epk, 122  
 Dinc otok, 300, 303, 304, 305, 306, 307,  
 322, 323, 326  
 Dîndar, 72, 165  
 Dîrman, 329  
 Diransa, 335  
 Dîyâñhekiç, 71, 83, 84, 225, 291, 294  
 Dîzmanik, 130  
 Durluza, 77

### E

Ece Hâç, 261, 267, 269, 270, 271  
 Ece Hah, 100, 105, 106, 163, 207  
 Edime, 300, 303, 304, 305, 309, 307,  
 310, 311, 321, 322, 323, 324, 326, 327,

334, 337, 341, 343, 353, 355, 357, 362,  
374, 375  
Edirne'de, 258  
Edirne, 193, 195, 197, 198, 261  
Eflâk, 186, 198, 274, 275, 311, 324, 385,  
391, 397  
Efrasyab, 82, 319  
Eğdir, 227  
Eğir, 130  
Eğriçak, 343, 345  
Elhasan, 84  
Elvend, 366  
Emir Baycu, 90  
Emir Celâleddin Koralıyî, 89  
Emir Çoban, 224, 291  
Emir Gıyâseddin Muhammed, 223, 224  
Emir Hasan, 225, 291  
Emir Şeyh Hasan Celâliyî, 223, 226, 292  
Emir Tîmûr, 226, 293  
Engülye, 75, 226, 294, 296, 297  
Engürta, 274  
Erdem, 294  
Erfâşed, 77  
Ermeni Bazarı, 240  
Ermeniyeye, 71, 72, 227  
Ertağul, 72, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 125,  
141, 146  
Erzincan, 89, 223  
Eskişehir, 77, 57, 58, 136, 138, 140, 163,  
181  
Eşref, 71, 291, 292  
Evreos, 169, 170, 267, 332, 304, 307,  
309, 334, 334, 347, 348, 390, 398, 399  
Eyâlet-i Yaman, 223  
Eyne Beg, 398  
Eylige, 297

## F

Fâris, 226, 293  
Ferâmurz, 80, 81, 92, 123  
Fâribe, 306, 307, 313, 311, 328, 329, 330,  
359, 361, 384, 388  
Fârişeli, 310  
Fâriş, 272  
Fâriş, 62, 223, 224, 310  
Fârişak, 332  
Fâriş Beg, 366

Fâriş, 82, 237, 241, 244, 253, 266, 275,  
295, 324, 381, 385  
Fâriştan, 397

## G

Gâbir, 77  
Gâ'ıs, 174  
Gâ'ıl Çaldı, 95, 123  
Gâ'ıl Fazl, 267  
Gâ'ıl Mahmut Hân, 52, 56  
Gâ'ıl Mahmud, 230, 237, 244  
Gâ'ıl, 384  
Gâ'ıl, 75, 76, 240, 264, 270, 272, 273,  
277, 282, 298, 315, 332, 337, 357, 374,  
375  
Gâ'ıs, 174  
Gâ'ıs, 307  
Gâ'ısânî, 133, 141, 182, 189, 343,  
350, 351, 356, 387  
Gâ'ısânî, 344, 349  
Gâ'ıs, 174, 178, 179, 187, 252  
Gâ'ıseddin Keşiharevî, 86, 91  
Gâ'ıs Alb, 77  
Gâ'ıs, 143, 146, 252, 253, 254  
Gâ'ıs, 77  
Gâ'ısânî, 306, 307, 334  
Gâ'ısânî Kumbet, 297  
Gâ'ıs Alb, 77, 80, 83, 130, 131, 138,  
163  
Gâ'ıs Beg, 77  
Gâ'ıs, 72

## H

Hâbir, 83  
Hâcî Hek'im, 34  
Hâcî İlibeg, 258, 259, 261, 268, 302, 303,  
304, 309, 312, 314, 315  
Hâcî Tursân, 291, 297  
Hâm, 70  
Hâmîd, 77, 226, 163  
Hâmîdîl, 351, 352, 356, 363, 387  
Hâmîdî, 370  
Hâzremiyâs, 71  
Hâzremkaya, 98, 140, 147  
Hasan Alb, 77, 133, 135, 139, 163  
Hayretolu, 273, 325

Uşayreddin Paşa, 334, 362  
 Hümedîn, 360  
 Hırsaklıya, 154  
 İlerake, 241  
 Hırsak, 226  
 Hırsak, 355  
 Hüca, 64  
 Hindistan, 70  
 Hıraklıya, 84  
 Hüca-i Keşf, 226, 291  
 Hüca-i Keşf, 11  
 Hüca, 68, 75, 165  
 Hüca Balabân, 400  
 Hüca Beg, 366  
 Hüca Salman Sava, 292  
 Hüca, 226  
 Hüca, 71, 122, 223, 226, 243  
 Hüca-i Hüca, 90, 121, 224  
 Hüca-i Hüca-i Abbas, 81  
 Hüca-i Hüca, 291, 292  
 Hüca, 71  
 Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 85  
 Hüca-i Hüca, 351, 363, 370  
 Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 31

**I**

İdris-i Bilâli Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 56  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 63  
 İdris, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 36,  
 57, 61, 71, 290, 321  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 156  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32,  
 33  
 İdris-i Hüca, 323  
 İdris, 239  
 İdris Beg, 366  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 398, 400  
 İdris-i Hüca, 332  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 124, 125, 133, 155  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 76, 124, 125, 127, 128, 129, 134,  
 155, 163  
 İdris-i Hüca, 91, 163  
 İdris-i Hüca, 275, 302, 332  
 İdris, 71, 122, 223, 291, 292  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 60, 62, 71, 79, 82, 83, 87, 89, 92  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 21, 122, 123, 217, 223, 224, 267, 290,  
 293, 406

İdris, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 76, 77  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 62, 63, 77  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 226, 292  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 182, 387  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 221, 487  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 57, 62, 63, 64, 57, 119  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 62, 77  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 57  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 58, 63, 236, 261, 407  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 377  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 325, 454  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 350, 352  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 63, 82  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 42, 76, 84, 85, 102, 135, 196,  
 199, 229, 232, 236, 237, 238, 239, 240,  
 241, 247, 248, 249, 274, 277, 319, 332,  
 373  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 231, 236, 237, 241, 242, 252  
 İdris-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 91

**K**

Kabaca, 181, 318, 322  
 Kadı Adudiddin, 224  
 Kadı Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 291  
 Kalan, 146, 148  
 Kalan, 238  
 Kalan, 71  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 136  
 Kalan, 231, 240  
 Kalan, 237  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 33  
 Kalan, 192  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 236  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 174, 179, 187, 238  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 335  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 187, 189, 191, 231  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 268  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 406  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 77, 241  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 309  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 77  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 187  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 306  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 350  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 75  
 Kalan-i Hüca-i Hüca-i Hüca-i Hüca, 77, 128, 129, 130, 132, 133,  
 134, 138, 141, 148, 155, 162, 181

Karaböğür, 335  
 Karagövhisâr, 175  
 Karahisar, 77  
 Karahisâr, 131, 135, 137, 147, 182  
 Karahisar, 92, 223, 226, 291, 296, 309,  
 344, 350, 351, 361, 362, 364, 367, 465,  
 490, 471  
 Karahisârî, 356, 370  
 Karasâğlan, 77, 293  
 Karasâğlanlı, 268  
 Karayito, 77  
 Karahijir, 123, 227, 258, 259, 261, 263,  
 264, 265, 267, 269, 316  
 Karahisârî, 350, 353  
 Kasımpasa, 93, 23, 227, 344, 367  
 Kavala, 329, 333  
 Kaya Alb, 72, 77  
 Kayı Han, 70, 72, 77, 80, 115  
 Kaylığu, 77  
 Kayseri Mârifetnâmesi, 84  
 Kayseriye, 64, 90  
 Kayserîlî, 724  
 Kazhan, 77  
 Kazvin, 223  
 Keleş, 93, 274  
 Kerem, 89, 223, 225  
 Kemal Hürmedî, 291  
 Ken'at, 66  
 Keleşli, 192  
 Keleş Dağı, 181  
 Kestel, 169, 170, 174  
 Kılıçarslan - Süci, 80, 86  
 K.n.k, 82  
 Kırım, 274  
 Kırkkilisâ, 325, 327  
 Kırımî, 226, 293  
 Kırmâziyye, 259  
 Kite, 169, 170, 173, 357  
 Kızıl Dağ, 77  
 Kızılgöç, 321  
 Kızılcık, 258  
 Kızılbaş, 77  
 Kükonya, 273  
 Kab Sorkun, 146  
 Karamür, 183, 186, 23  
 Karamür, 231, 237  
 Kasur Alb, 126, 186, 187, 189, 191, 231,  
 233, 237

Karamürhisâr, 270, 275  
 Konya, 82, 84, 87, 88, 89, 133, 144, 225,  
 356, 358, 369, 371  
 Kopruhisâr, 164, 165, 156  
 Köse Mihâl, 78, 143, 145, 146, 148, 149,  
 150, 151, 152, 176, 186, 197, 198, 199,  
 229  
 Kosova, 378, 386, 390  
 Kostantinye, 59, 75, 84, 102, 117, 118,  
 241, 274, 277, 324, 327, 329, 330, 388  
 Kömür Hâyesid, 127  
 Koyunhisâr, 166, 172, 238  
 Krişîs, 259  
 Kulca, 127  
 Kulcahisâr, 128  
 Kılıç (Göçü) 19  
 Kınzî, 77  
 Kuntul Abdul, 167, 168, 169  
 Kuntulca, 173  
 Kütahya, 77, 343, 349, 351, 353, 364

## L

Lakem, 236  
 Lala Şahin, 298, 304, 305, 307, 308, 309,  
 310, 311, 312, 315, 316, 323, 328, 330,  
 352, 333, 335, 359, 370, 371, 372, 384,  
 400  
 Lazende, 227  
 Laz, 275, 277, 295, 328, 336, 339, 364,  
 366, 369, 370, 371, 384, 386, 389, 397  
 Lazağlı, 335, 337, 338, 349, 350, 341,  
 370, 371  
 Lazkiye, 85  
 Lebkebeci, 171  
 Lev, 274, 385, 397

## M

Magnisa, 227  
 Mâğrib, 84, 324  
 Mânevîd Alb, 77  
 Mahmûd Şehîdî, 27, 42  
 Mâkeden, 236  
 Malatya, 84  
 Mâlî, 102  
 Mâkara, 275, 302, 332  
 Mâsârî, 350, 352, 353

Mağarasi, 169  
 Manyas, 258  
 Mardin, 13, 14, 15, 34, 226  
 Marmara, 164, 156  
 Marulıya, 329, 334  
 Matruze, 143, 231, 252  
 Mâverünnahr, 18, 82  
 Mayşir Meri, 403  
 Mektepe, 177  
 Mekke, 32  
 Melik Arslanşâh, 84  
 Melik Bedüşâr, 71  
 Melik Fırat, 71, 225, 231, 232  
 Melik Gıyâseddin, 84, 223, 226  
 Melik Gıyâseddin Keykâser, 84  
 Melik Hâseyin, 226, 293  
 Melik Kâibekdin, 84  
 Melik Muizzeddin Keyserşâh, 84  
 Melik Muzafereddin Tuğrulşâh, 84  
 Melik Nâzar, 224  
 Melik Nizâmüddin Arıunşâh, 84  
 Melik Nûsredinşâh, 84  
 Melik Sarıunşâh, 84  
 Melik Süleymanşâh, 84  
 Melikşâh, 82, 84  
 Mentşe, 92  
 Menteşe, 226, 187  
 Mentepâh, 226, 344  
 Mente, 303, 310, 387  
 Musleme, 118  
 Mevlânâ Celâleddin, 87, 244, 271  
 Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Rûmî,  
 87  
 Mevlânâ Hatîf Candolu, 298  
 Mevlânâ Kurâ Hâlî, 245, 309  
 Mevlevî, 87  
 Meydanlık, 84  
 Mihâlik, 227, 259  
 Mihâşepâh, 327  
 Nihmad, 78  
 Nihâl, 82  
 Nihiz, 366  
 Nîloş, 401  
 Nîloş Nîcala, 401  
 Nîllîlî, 300, 303, 304  
 Nîsar, 224, 226, 274, 324, 344, 347, 348,  
 363  
 Nîca, 277, 334

Mincari, 253  
 Muizzeddin Keykâser, 84, 86  
 Musa, 223, 348  
 Musa Hâc, 225  
 Mustoâb Beg, 366  
 Musul, 86

## N

Nâhır, 77  
 Nasrûddin Mubârekşâh, 83  
 NasrullahLullâh, 88  
 Nava, 77  
 Nefce (Denelcu)hîsâr, 179  
 Nîğbûlu, 341, 377, 383  
 Nîğdu, 84  
 Nîksâr, 83, 223  
 Nîkyân, 85  
 Nîlofer, 162, 377  
 Nîç, 336, 338, 359  
 Nuh Nâmî, 70, 77, 268

## O

Oğuz, 63, 71, 77, 114, 115, 119  
 Oğuz Hân, 64, 71, 113  
 Ordubazar, 399  
 Orhun Beg, 75, 105, 123, 156, 158, 159,  
 160, 161, 162, 169, 131, 183, 184, 185,  
 186, 187, 188, 159, 190, 191, 193, 196,  
 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 207,  
 214, 219, 220, 224, 226, 228, 229, 251,  
 232, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 243,  
 245, 247, 248, 250, 258, 259, 264, 298  
 Orhun Hân, 189, 226, 249, 251, 258  
 Orkun Beg, 62, 71, 77, 80, 81, 87, 92,  
 93, 94, 95, 97, 98, 99, 102, 104, 106,  
 107, 108, 109, 113, 114, 115, 116, 121,  
 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129,  
 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137,  
 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146,  
 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154,  
 155, 156, 158, 151, 152, 164, 165, 167,  
 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177,  
 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 193,  
 194, 196, 200, 202, 206, 207, 214, 219,  
 223, 224, 227, 228, 231, 247, 255, 298

Osman Dög Gâfî, 62, 77, 125, 142, 219,  
228  
Oynayışın, 182

**P**

Paşalık, 54v  
Pir Ahîsür, 258  
Pir Elân, 225  
Pirvanî, 374  
Pirîpe, 350, 352, 355

**R**

Râkmedîn, 83, 9.  
Rûm, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 70, 73, 74,  
75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 89,  
90, 91, 92, 112, 113, 117, 118, 119,  
120, 121, 123, 145, 157, 167, 171, 181,  
194, 214, 216, 223, 224, 225, 229, 236,  
237, 243, 244, 247, 250, 253, 255, 262,  
265, 270, 272, 274, 292, 294, 303, 324,  
330, 344, 351, 373, 383, 405, 406, 407  
Rûmî, 262, 263, 264, 265, 269, 270,  
274, 277, 285, 295, 296, 297, 302, 303,  
304, 306, 309, 310, 311, 316, 324, 325,  
326, 328, 329, 330, 332, 334, 337, 341,  
342, 347, 350, 352, 353, 354, 356, 359,  
361, 362, 364, 366, 368, 374, 375, 377,  
381, 385  
Rûmîyye-i suğra, 256  
Ras, 274, 275  
Restem, 159, 161, 182, 302, 309

**S**

Şâdî, 50, 56  
Sadreddin Kenesî, 87  
Şâh Muzaffar, 226  
Şâh Şuâî, 293  
Sakalîyye, 385  
Şâlih, 77  
Sâlek Alb, 77, 82, 203  
Sanc, 70, 77, 250  
Şân, 64, 71, 79, 82, 90, 118, 121, 122,  
223, 225, 274, 291, 344  
Şânâğaç, 364

Sarakoh, 325  
Sarımsıra, 231  
Sarımsıra, 83, 123  
Sarımsı Çavuş, 77, 145, 177, 189  
Saraylık, 77  
Sarı Yata, 73, 77, 80, 127, 153  
Sarımsı Paşa, 356, 398, 400  
Sarımsı, 77  
Sâvîlîm, 123, 227  
Savuköy, 146  
Sâvîrî, 340  
Savîrî Dög, 356, 357  
Savîrî Çelebî, 321  
Savulmuş Çavuş, 77  
Şehirlik, 388  
Selânik, 277, 353  
Selçûk, 71, 82  
Selçûkîyân, 71, 226  
Semendire, 338  
Semur Sübûhî, 400  
Seydikonağı, 277  
Seydiköprü, 350, 352  
Şeyh Abdülmecîd-i Kâşî, 224  
Şeyh Ede Halî, 64, 99, 142, 197, 201  
Şeyh Hürümeccin Ermevî, 87  
Şeyh Mahmûd, 77, 197  
Şeyh Saâîm, 55  
Şeyh Şebâeddîn, 89  
Şeyh Şâhreddîn Zerkûbî, 87  
Şeyh Şemseddîn Tebrîzî, 87  
Şeyhül İslâm Şeyh Ede Halî, 219  
Şeyhid Durhaneddin Muhammed Tâmirî,  
87  
Siliçra, 341, 349  
Sınay, 341, 349  
Sınru, 226  
Sîret, 311, 316, 333, 337, 341, 364, 384  
Sîroz, 329, 334  
Sırp Sınâğı, 315  
Şîrvân, 262  
Sivas, 84, 89, 90  
Sivrişişî, 154  
Sofya, 328, 331, 359, 361, 388  
Sogutî, 77  
Soğcun, 146  
Sudan, 70  
Sulayman bin Kurulmuş, 82

Salıyman Paşa, 162, 237, 244, 248, 249,  
252, 261, 263, 264, 265, 270, 273, 276,  
282, 283, 284, 285, 298, 302, 334  
Süleymanîyâh, 72, 77, 81, 85  
Sultân Ahmed, 293  
Sultân A'îseddin, 71, 73, 75, 80, 81, 84,  
86, 88, 89, 97, 123, 132, 133, 137, 142  
Sultân Bajezîd, 58, 111  
Sultân Celâleddîn, 71, 82  
Sultân Celâleddîn Harzemşâh, 71  
Sultân Celâleddîn İzzeddîn, 71  
Sultân Deymîş İbica, 223  
Sultân Ebû Sa'îd, 93, 223, 225  
Sultân Ebû Sa'îd Hüdâyî, 93, 122,  
225, 226, 293  
Sultân Gazan, 92, 121, 122, 123, 223  
Sultân Gıyâseddin Keykâvus, 30, 89, 90  
Sultân Hâim, 369  
Sultân İ. Mahmûd, 8, 50, 51  
Sultân İzzeddîn Keykâvus, 84  
Sultân Kâhânî, 52, 56, 74  
Sultân Mehmed Han, 56  
Sultân Mehmed-i Sâif, 118, 136  
Sultân Mes'ûd, 83, 92, 123, 226  
Sultân Muhammed, 122, 223  
Sultân Muhammed Gâzi, 226  
Sultân Muhammed Hüdâyî, 122, 223,  
226  
Sultân Mu'izz, 285, 286, 288, 289, 293,  
294, 297, 303, 335, 341, 344, 355, 356,  
361, 381, 383, 401  
Sultân Mustafa Han, 56  
Sultân Örtan, 211, 214, 217, 250, 251,  
254, 255, 258, 259, 261, 263, 265, 279,  
282, 285, 285, 288, 292, 302, 317  
Sultân Örtan Gâzi, 211, 230, 231, 232,  
258, 261, 263, 292  
Sultân Rükneddin, 85, 91  
Sultân İveys, 225, 291, 292, 293, 406  
Sultân Velod, 47  
Sultân Yûkûb Çelebi, 398  
Sultân Yıldırım Bâyezîd, 314, 347  
Sultânîyâh, 76, 237  
Sultânîyâh, 77  
Şucanu, 370  
Sungur Ağa, 3-5  
Sungur Tekin, 72

Sünâmus, 372, 374, 376, 377, 378, 379,  
381, 384  
Sungur, 77

## T

Türk, 94  
Türkîyâ, 368  
Turgel, 76, 164  
Tutlu, 77  
Târis, 192, 199  
Târis, 75, 76, 85, 90, 114, 179, 181, 184,  
364, 365, 367  
Tâvânî, 343, 349  
Tavuslu, 375, 377, 380  
Tâvîz, 10, 12, 27, 28, 29, 30, 31, 121,  
224, 226, 291, 292, 293, 360, 361  
Tâko, 226  
Tekvürânî, 179  
Tâncî, 366, 406, 407  
Tâpîrîng, 223, 224, 225, 241, 244, 255,  
268, 291, 324, 337, 342, 352, 353, 354,  
364, 368, 374, 468, 393, 398, 400  
Târe, 226  
Târala, 258  
Târon, 375, 377  
Târun Beg, 379  
Târut, 83, 223  
Târanîp, 77  
Târbîlî, 52  
Târbîzon, 84, 191  
Tâğîr, 77  
Tâkîmîr, 77  
Tânu, 377, 379  
Tâneh, 77  
Târin, 80, 52, 63, 71, 79, 83, 89, 217  
Târgut Alb, 77, 126, 135, 139, 163, 197,  
203  
Târkîstân, 62, 63, 70, 114, 124  
Târkîmîn, 182, 364, 366  
Târmîng, 77  
Târsun Beg, 258, 259  
Târsun Fakîh, 207  
Tâzî, 277, 283

## U

Ulucaytu, 122



Ulubad, 173, 258, 259, 261  
 Ulubad Suyu, 173  
 Uveys, 226, 293

**V**

Varsak, 366, 367  
 Violin, 169  
 Vilkoğlu, 391, 397  
 Vize, 325, 327, 332

**Y**

Yakûb, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 521, 303,  
 356  
 Yakûb Beg, 397  
 Yakûb Çalobî, 321, 356, 387  
 Yânes, 70  
 Yalçı Beg, 388  
 Yahya Fakîrî, 207  
 Yârekürâd, 319  
 Yâskok, 239, 240, 245  
 Yalvuç, 190, 192, 363  
 Yam, 70  
 Yarıcak, 77  
 Yanboz, 325, 341, 372, 377

Yâhîsâr, 150, 154, 155, 156, 161, 163  
 Yağın, 77  
 Yâvuz Beg, 80  
 Yavuz Sultan Selim, 32, 33  
 Yemîni, 14, 367  
 Yenice Tarakî, 145  
 Yenicesi Kızlagâç, 323  
 Yenicesi Yâvezî, 43, 816  
 Yenicesi Vardâr, 352  
 Yemîşhic, 76, 163, 169, 177, 237, 362,  
 373  
 Yeod, 133, 133, 226  
 Yıldırım Bâkîsâd, 288, 290, 293, 321,  
 337, 340, 343, 350, 356, 357, 373, 392,  
 398, 399, 403  
 Yıldırım Han, 244, 290, 293, 366, 358  
 Yûsuf, 70, 91, 101, 104, 160, 188, 215,  
 263, 285, 309, 317, 318

**Z**

Zağın, 306, 307, 308  
 Zâfir-i Furecîbî, 84  
 Zeynep Hatun, 32  
 Zihne, 429, 335, 379



1893 - Bitlis'ten Bir Görüntü